Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Malogranatum - Cod. St. Peter perg. 3

Böhmen, 1419

urn:nbn:de:bsz:31-19253

Visual Library

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

L. Papyr. 3

Hunc librum [illegible] dns [illegible] Conr. Morr [illegible]

[illegible] xiiij fl. [illegible]

M

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

Emit Philippus Jacobus Abbas 1781.

Incipit Thabula sive Registrum subsequentis operis .. Liber primus

Quod deus creavit homi[n]ez ad diligendu[m] et fruendu[m] se ip[su]m Capi[tulu]m primu[m]
De incarnacione x[rist]i p[ro]p[ter] lapsu[m] hoi[s] f[ac]ta ij
Q[uod] passione sua x[ristu]s redemit hoi[n]ez iij
De resurrec[ti]o[n]e x[rist]i [et] s[an]c[t]i sp[iritu]s emissione iiij
Q[uod] dyabolus p[ro]p[ter] ho[min]es redeptos tep[ta]t [et] nonnu[m]q[uam] i[n] pec[ca]t[u]m p[re]cipitat v
Qualiter fiat accessus ad d[eu]m post pec[ca]t[u]m p[er]petratum vj
Q[uomodo] p[er] g[ra]ciaz p[ri]mo fiat accessus ad d[eu]m vij
De gracia [et] libero arbitrio viij
Cur d[eu]s aliq[uo]s salvat aliquos vero reprobat ix
De iudicio dei occulto x
Quod p[er] gr[aci]am dei vocantur peccatores ad p[enitenti]am xj
De misericordia dei xij
Utru[m] sit aliq[uo]d pec[ca]t[u]m q[uo]d carea[t] venia xiij
Quod no[n] sit desp[er]andu[m] de venia dei s[ed] p[er] p[enitenti]am ap[er]tius resurgendu[m] xiiij
Quid i[m]pediat q[uod] hoi[n]es negligentes sint ad agendam p[enitenti]az xv
Q[ue] t[ri]a sint que maxi[m]e retrahu[n]t hominez ab amore s[e]c[u]li xvj
Q[uod] deus diu[er]simode vocat suos q[uo]s elegit xvij
Quod intrantes religione[m] m[u]lta i[m]pedimenta paciu[n]t[ur] [et] te[m]ptaciones in i[n]troitu ordi[n]is [et] t[em]p[or]e p[ro]bac[i]o[n]is xviij
De penitencia xix
Q[uod] o[mn]ia pec[ca]ta deleant[ur] p[er] p[enitenti]az xx
Q[ua]liter h[om]o p[er] p[enitenti]az d[ebet] se punire q[uod] pec[ca]ta i[n] ult[er]a esse non possint xxj
De tribus p[ar]tibus p[enitenti]e [et] de contricione ac lacrimaz [com]punc[ti]one xxij
Q[uod] p[er] oraciones humiles [et] p[er] bona op[er]a obtinenda e[st] a d[e]o gr[aci]a lacrimaz xxiij
Utru[m] contricio absq[ue] lacrimis valeat ad delenda pec[ca]ta [et] de diu[er]sis effectibus humilium lacrimaru[m] xxiiij
De [con]fessione [et] de eius eff[ect]ibus xxv
Qualis debeat e[ss]e [con]fessio xxvj
De circu[m]stanciis pec[ca]torum xxvij
Utru[m] pec[ca]ta venialia sint [con]fitenda de necessitate salutis xxviij
Utru[m] f[ac]ta confessione teneat[ur] quis iterare confessionem xxix
De satisfactione p[ro] pec[ca]tis xxx
Utru[m] p[enitenti]a debeat usq[ue] ad finem vite durare xxxj
Utru[m] bona op[er]a p[er] pec[ca]t[u]m seque[n]s mortificata possint p[er] p[enitenti]az sequentem iterum reformari xxxij
Utru[m] p[er]acta p[enitenti]a remaneat pec[ca]tor reliquie p[er] q[ua]s hoi[n]es ad ite[rum] peccandu[m] disponuntur xxxiij
De discrec[i]one q[ua]m h[abe]re debent penitentes xxxiiij
Quo acquirat[ur] v[ir]tus discrec[i]o[n]is xxxv
Quod m[u]lti intrantes ad s[an]c[tu]m ordinez in bono p[ro]posito no[n] p[er]seuerant sed deficiunt [et] de diu[er]sis inordinac[i]o[n]ibus que i[n] s[an]c[t]a religione [com]mittunt[ur] xxxvj

Et sic est finis hui[us] tabule I[n] nomine domi[ni]. Amen. +

1

Incipit liber sive tractatus primus
malogranati in quo continentur multe
auctoritates diversorum doctorum etc.

Notandum quod opus
subsequens seu liber
sive tractatus inti-
tulatur Malograna-
tum qui tractat de
triplici statu reli-
giosorum scilicet incipien-
cium proficiencium et
perfectorum. Hic vero liber
non incongrue potest censeri malogranatum.
Nam sicut in malogranato sunt multa
grana per diversas cellulas inclusa sic in isto
tractatu continentur multe auctoritates diversorum
doctorum per multiformes clausulas seu
sermones coadunate in unum que tractant de
materiis multum utilibus et ad salutem anime
pertinentibus. Unde fratres simplices ac
minus intelligentes qui non valent
propter impericiam tristicie aut pigricie libros
doctorum perlegere hunc libellum sive tractatum
sibi assumant et in eo legere pro sua edi-
ficatione studeant quia ut reor invenient
in eodem consilia salubria quibus me-
diantibus adiutam virtuosam ac perfectam
poterunt pervenire. Fili accedens ad
servitutem dei sta in iusticia et timore et
prepara animam tuam ad temptacionem. Coniunge deo
et sustine. Eccli. ii. Ca. Quod deus creat
hominem ad diligendum et fruendum se ipsum

Sancta trinitas pater Ca. i
et filius et spiritus sanctus unus
omnipotens deus sue divine
bonitatis ac ineffabilis
dulcedinis et caritatis que
in ipso est et ipse est volens communicare alios
esse participes fecit creaturam racionalem
que se ipsum scilicet summum bonum intelligeret in-
telligendo amaret amando possideret pos-
sidendo beata esset. Creat ergo deus primum
hominem formando corpus eius de limo
terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite
hoc est animam creavit quam corpori suo univit.
Factus est autem homo ad ymaginem
dei in naturalibus ad similitudinem in gratuitis. Lege
de hoc glo. super primo ps. Et sit splendor domini dei
super nos. Imago siquidem et ad ymaginem facti
sumus est sancta trinitas eadem siquidem nec

sancta sumus non patris tantum vel filii vel spiritus sancti
sed tocius trinitatis. Per memoriam similes patri
per intellectum filio per dilectionem sive vo-
luntatem spiritui sancto. Per hanc trinitatem creata
similis est homo increate trinitati. De
hoc etiam dicit beatus Augustinus. Per memoriam pa-
tri similes sumus per intelligenciam filio per dilec-
tionem spiritui sancto. Et nichil in nobis ita simile est
spiritui sancto quam voluntas sive amor vel di-
leccio. Dedit etiam deus tale corpus pri-
mo homini quod anime esset subiectum ut esset ei
obtemperans sine rebellione esset vege-
tabile sine mortalitate esset quoque anime
conforme. Ut sicut anima erat innocens
et tamen poterat peccare sic corpus esset
impassibile et tamen posset mortaliter mori. Et
poterat mori et non mori poterat hec sufficiencias
et indigencias poterat obtemperare et rebellare.
Et hoc fuit racione sue defectivae ex nichilo
creacionis nec per gratiam confirmacionis. Fuit
tamen illud corpus ita conditum ut in eo nulla
esset pugna rebellionis nulla pruritus
libidinis nulla diminucio vigoris nulla
corrupcio mortis. Hec autem immortalitas ade-
fuit praestita ab anima sicut ab influente
a corporis equali disposicione sicut a dispo-
nente. Aliquo autem vite sicut a vegetante.
Accepit vero anime prudenciam sicut ab
intrinseco proveniente. Factus est itaque homo absque
omni culpa et miseria non ad culpam habens
fomitis incitamentum. Insuper data sunt ei
quadruplex adiutorium. Unum est ad recte
volendum quod est consciencia. Aliud est ad mur-
murandum contra malum et stimulandum ad
bonum hoc est synderesis. Tercium fuit sciencia
illuminans intellectum ad cognoscendum deum et
se ipsum. Quartum fuit caritas accendens
affectum ad diligendum deum super omnia et
proximum sicut se ipsum. Noticiam etiam
dei habuit tamen per gratiam quandam interiori a-
spiracione contemplabatur non tamen ita excel-
lenter ut in patria nec ita in enigmate ut mo-
do in via. Inquantum contemplacione summi dei de-
lectabatur et prosequens eo fruebatur
prout competebat homini in statu innocencie
non deum in patria existencia. Qui si in statu in-
nocencie permansisset vivus ad gloriam
translatus fuisset. Duplex quippe bonum
deus illi preparavit. Unum temporale aliud
eternum. Primum dedit secundum promisit. Deo

dicit sumus et in
illo quod fecerat fuerat
ipse ipsum

2

duplex preceptum primus homo habuit primum ne
ad custodiendum bonum datum alterum disciplie
ne ad percipiendum bonum promissum et hec
non poterat fieri melius quam per meam
obedientiam Erat enim in statu felici videlicet innocen
cie in quo parentes primi propter inobedientiam per
diderunt et omnes posteros suos hoc est om
ne genus humanum et in magnam miseriam
perduxit. Invidens enim dyabolus feli
citati hominis in specie serpentis ipsam mulierem
tanquam fragiliorem aggreditur temptandam
quam cum in visione dubitantem cerneret
institit forcius et vicit eam et etiam virum
ea mediante decepit. Processit quoque sic
primo querendo Cur precepit vobis deus et cetera
secundo asserendo Nequaquam moriemini et cetera
Tercio promittendo Eritis sicut dii scien
tes bonum et malum. Processus iste fuit ma
xime versucie quia processit experiendo im
pellendo et alliciendo. Experienciam enim ac
cepit in interrogacione Impulit in assercione
allexit in promissione. Allexit vero dyabolus
mulierem per triplex appetibile scilicet per scienciam
que est appetibilis racionis per excellenciam
ad modum dei que est appetibilis irascibilis per suavi
tatem ligni que est appetibilis concupiscibilis
Igitur vir peccavit quia ligni vetiti gu
stavit. Unde et penam accepit ut in sudore
vultus sui vesceretur pane suo. Mulier
autem in duobus peccavit. Nam superbivit
et vetitum comedit. Unde et dupliciter male
hic dictionem accepit scilicet subiectionem potestate viri et
hoc propter primum. Item in dolore paries fi
lios et hoc propter secundum. Deinde Adam et Eva
post peccatum de paradiso expulsi sunt sicut
Lucifer de celo et in hac valle miserie
habitantes facti sunt mortales. Cecidit
enim miserabiliter a statu innocencie et gracie
in statum culpe et miserie propter hoc. Certum est
quod omnes nascimur nature filii ire quia privati
rectitudine originalis iusticie quam
privacionem vocamus culpam originalem
propter cuius absenciam incurrimus [?] quantum ad
animam quadruplicem penam scilicet infirmitatem
ignoranciam maliciam et concupiscenciam
que quatuor inflicta sunt propter origina
le peccatum quas sane penas comitantur
in corpore multiplex labor multiplex
morbus multiplex dolor. Ad has quoque
penas subsequitur pena mortis et

inclinacionis pena carencie dei vi
sionis et amissionis glorie celestis.

De incarnacione Christi Capitulum ii

Videns autem piissimus et misericor
dissimus deus hominem quem ad
sui ipsius similitudinem forma
verat a statu innocencie tam felici
propter peccatum inobediencie cecidisse commota
sunt omnia viscera misericordie eius super eum
et cogitabat cogitaciones pacis et
redempcionis quo posset genus
humanum quod creaverat ad se perfruendum
iterum reformare. Hoc intelligens
divina veritas et iusticia de quibus
dicit propheta Iusticia tua iusticia in eternum
et lex tua veritas. Contradicebat asserentes
quod natura humana que per culpam inobe
diencie fuit sauciata iuste condemp
natam non debere reformari. Audiens
hoc pax dei que exsuperat omnem sensum
et misericordia domini de qua dicit propheta misericordia domini
plena est terra compaciebatur homini lapso
et per culpam dampnato eiusque causam sibi
assumpserunt et in conspectu altissimi causam
obtulerunt obsecrantes et stimulantes eius
pietatem ut suum plasma quod sibi ad
laudem et gloriam et honorem creaverat
in eternum perire non permitteret. Veritas autem
hoc reclamabat et iusticia prohibebat
dicentes quod ille homo qui sponte per
culpam cecidit non deberet aliquis sublevari
ad salutem. Audiens hoc divina bonitas
quod propter hominem inter se sic discreparent pla
cuit sue pie clemencie per tres [?] quo omnes
divine sedare discordiam in neutramque [?]
nulli facere. Et quia ut hec congrue et decenter
fieret sapienti fuit opus consilio. Unde ipse
pater sapienciam suam hoc est filium suum de
hac re consuluit que sapiencia talem consilium
adinvenit ut ipsa per se ipsam sapienciam
humana se carne vestiret et pro vetito
prothoplasti piaculo assumptam de se hominem
morti mordendum obiceret sub latente
dei carne mordentem mortem illaquearet
et sic moriendo Ade debitum homo
veritati et iusticie solveret et resurgendo
captam hamo deitatis mortem in eternum
captivaret. Cui sentencie omnes assenserunt
videlicet veritas et iusticia pax et misericordia sibi ob
viaverunt. Iusticia et pax osculate sunt

et accepta satisfactione veritas et iusticia
misericordia et veritas

Cum q° venit plenitudo tpis quo cle
mencia di pris homi[n]ez recupare di
sposuit Missus est Gabriel angelus
oculti 9silii baiulus ad virginez desp[o]
sa[m] de amicitia cui reposita sunt hec testa
menta fidelia d. Ane gra ple[n]a do[minus] tecu[m]
Que breui deliberacoe p[ro]missa tacens
credidit. Fiat m[ichi] s[ecundu]m v[er]bu[m] tuu[m]. Hec mo[x]
reintitur maius z virginale[m] thalamu[m]
ingredit[ur] xpus. Missus quippe fuit
ab arce pris filius di orbis conditor at
q[ue] ventre virginali caro factus p[ro]dijt. Na[m]
exinit pelausam p[ro]p[ri]am deus z homo
lux z vita conditor mu[n]di. Et s[ecundu]m bar[u]
chum Hec po[st] hoc i[n] t[er]ris visus e[st] z cum
hominib[us] conuersatus est. Et sic p[ro]babiliu[m]
incarnatu[m] fca est huiu[m] generis repa[ra]
cio q[ui]a alit[er] saluari no[n] potuit s[ed] q[ui]a nullus
modus alius ita congruus fuit ipsi repa
tori z reparabili ac r[e]paracoi. Congruebat
m[ichi] iste modus reparacoi p[ro]p[ter] que[m] dece
bat ondere suaz potenciaz sapiam z bo
nitatez. Quid dnt potencius q[uam] 9iungere
duo extrema summe distancia hoc e[st] crea
torem z creaturaz. Ad vo sapiencia[m] qua
q[ui]d adp[er]fectom totius vniusi fiet 9iunc
cio primi z vltimi h[oc] est v[er]bi di q[uo]d e[st] om[n]i[u]m
p[ri]ncipiu[m] et huane n[atur]e q[ue] i[n] op[er]ibus sex
dierum fuit vltima om[n]i[u]m creatura[rum]. Quid
eciam beniuolencius q[uam] q[uo]d creator om[n]i
rez 9iu[n]gere se voluit rebus creatis. Et
fuit eti[am] iste modus congruentissi[mus] ipsi re
parabili q[ui]a homo p[er] pctm corruit i[n] infir
mitatez z ignorantiaz z maliciam p[ro]p[ter] que[m]
ineptus fact[us] e[st] ad virtutez diuinaz imitan
daz z adveritatem ad cognoscendaz z ad boi
tatem diligenda[m]. Ideo deus fact[us] e[st] ho
p[ro]p[ter] q[uo]d se reddidit homi[n]i imitabilez co
gnoscibilez z amabilez z fuit s[ecundu]m[ter] iste
modus congruentissi[mus] me reparacom q°
dns in forma sui paruit et salute[m] sui

Q[uod] p[er] passionez suaz xpus redemit hoiez

Sunt z alie rones q[ue]
fuit 9ueniens di[uini]m incarnai
p[ri]ma fuit q[ui]a p[re]uaricator ab
stulit nobis di[uini]m 9ueniens fuit vt
reparator redderet nobis di[uini]m. Scda quia
humilitas decuit di[uini]m s[ed] no[n] potuit humili
ari vsq[ue] ad penas i[n] nacu[ra] d[iui]na. Optuit
ig[itur] q[uo]d in huana natura esset humilitas
tanta in redempcione q[ua]nta fuit sup
bia i[n] p[re]uaricacone q[ui]a sup[er]bia fuit tan
ta vt homo vellet esse vt deus. Vn
humilitas tanta debuit esse vt deus
fieret ho. Et no[n]du[m] q[uo]d q[ua]nuis op[er]a trinitat[is]
sunt indiuisa ita vt q[uo]d q[ua]nd[o] op[er]atur
vna p[er]sona op[er]et[ur] z alia tn[ ] solus
filius suscepit carnez z no[n] pr vel sps
sctus q[ui]a ad solu[m] x[pistu]m p[er]tinet caro. Et lic[et]
filius suscepit carnez no[n] tn[ ] deseruit
prem nec se diuisit a pre. Suscepit m[ichi]
q[ui]dem filius carnez in p[ro]prietate z tn[ ] pr z
sps s[anctus] no[n] defuit maiestate. In diuinitate
equalitas i[n] carne sola filii p[ro]prietas no[n]
aut ab eo pre a[u]t sps s[anctus] recessit aliq[ua]
diuinitas iplemit quidem carne xpi pr
z sps s[anctus] s[ed] maiestate no[n] suscepcione. Qui
celu[m] z t[er]ram implet pr i[m]plet sps s[anctus]
carnez x[pisti] desere no[n] poterant cui i[n] diui
nitate mansit. Dicend[um] est eciaz
q[uo]d opus incarnacois quaz attribuit[ur] pri
vt ibi. Cum venit plenitudo tpis misit
deus filiu[m] suu[m]. Quaz attribuit[ur] filio vt
ibi. Exiui a p[at]re meo z veni i[n] mundu[m]. Quan
q[ui]a attribuit[ur] spui sto vt d[icitu]r in simbolo. Qui
conceptus est de spu s[ancto]. Sed io hec dic[itur]
q[ui]a opus incarnacois fuit maxie pote
ncie z sapie z bonitatis q[ue] tribus p[er]so
nis attribuu[n]t[ur]. Sunt aut[em] plures rones q[ua]
re filius incarnat[us] fuit z no[n] pr vel
spus s[anctus]. P[ri]ma vt p[er] eande[m] sapiam[m] que
mu[n]du[m] condiderat reparacio fieret. Scda vt
qui filius est in diuinitate eet z filius
in huanitate. Tercia vt pris circa nos
onderetur caritas. Vn[de] Johis. Sic deus
dilexit mu[n]du[m] vt filiu[m] suu[m] vnigenitu[m]
daret. Quarta q[ui]a nullu[m] deg[ra]dat magis redu
ce[re] hominez ad diuinaz cognicioz q[ua]m v[er]bu[m]
quo se pr declarat q[uo]d est visibile carni sic
z v[er]bum voci. Quinta q[ui]a nullu[m] deg[ra]dat magis
reduce[re] hominez ad filiacom adoptiuaz
q[ua]m filiu[m] naturalem. Et q[uo]d vnus filius dei
huanam assumpsit carnem no[n] tn[ ] se di
uisit a pre s[ed] totus z integer manens
apud prem integer z indiuisus i[n] huana[m]
aduenit carne[m]. No[n] em[m] p[ar]s vnigeniti
aduenit in carne nec ipse se diuisit
vt diuiduus apud prem z diuiduus
eet in virgine. Sed totus apud prem
z totus in virgine totus i[n] sinu pris totus

cu[m] g° vna sit
dicas vna diuinitas

in humano corpore. non relinquens superiora
venit querere terrena que in celis sunt ser
uans que in terris sunt saluans ubique omni
potens ubique totus et in celo et in utero et aput
patrem et in virgine. Notandum est quod in genere repa
racione omnium decens erat ut fieret concursus
tocius de celesti ierarchia scilicet divina angeli
ca et humana. Unde in misterio incarnacionis
fuit concursus angeli nunciantis et virginis
concipientis ac verbi dei carnem assumentis.
Cum vero filius dei in mundum mittitur non fit lo
calis mutacio sed nature humane assumpcio quia ipsius
mitti est esse ubi prius non fuit ab inicio
sed aliter ibi esse quam prius fuit. Et hec alteritas
non est ex parte eius qui est cum sit immuta
bilis sed ex parte eius in quo est quia unitur
nature carni. Unde mutacio non fit ex parte
sui sed ex parte nostri quia post incarnacionem fuit
in patre sicut semper.

De passione et de morte xpi Capitulum iii

Postquam autem dei filius pro salute
humani generis hominem assumpsisset
et incarnatus fuisset in eadem car
ne cepit agitare modum per quem genus hu
manum saluum faceret quod perierat. Iste autem
modus redempcionis nostre fuit amara
passio et mors sua per quam saluati et a
morte eterna liberati sumus. De quo ipse ait
Nisi granum frumenti cadens in terram mor
tuum fuerit ipsum solum manet. Et exponens
beatus Augustinus dicit. Se autem ipsum dicebat esse
granum mortificandum et multiplicandum mor
tificandum in infidelitate iudeorum multipli
candum in fide omnium populorum. Item dominus alibi dicit
Ego si exaltatus fuero a terra omnia traham
ad me ipsum. Et sicut exaltavit moyses
serpentem in deserto ita exaltari oportet
filium hominis ut omnis qui credit in ipso
non pereat sed habeat vitam eternam. Per ista
igitur dicta colligere debemus quod salus eter
na profluxit humano generi ex passione xpi
quam sustinuit in cruce quia sua passione
vicit diabolum quem ligavit in finem quem
spoliavit mortem quam superavit celum
et aperuit. De modo autem paciendi hoc
sciendum est quia xpus passus est passione
generalissima passione acerbissima passione
ignobilissima passione intemporali sed
unificata. Passione in quantum generalissima
quantum ad naturam humanam non solum secundum omnia

membra corporis principalia verum etiam
secundum omnem anime potenciam licet nichil pa
ti posset secundum divinam naturam. Passus est etiam
passione acerbissima quia non solum dolen
do ut paciens pro nobis sed etiam condolendo
ut compaciens pro nostris delictis. Passus est
etiam passione ignominiosissima quia pati
bulum crucis erat supplicium pessimorum
et propter consorcium iniquorum vel latronum
cum quibus erat deputatus. Passus est
vero passione intemporali quia separacio
corporis ab anima salua est unione ut
riusque cum deitate. Anathema enim est qui dicit dei
filium naturam quam semel assumpsit ali
quando reliquisse. Causa igitur reparacionis prin
cipalis. Sicut ordinate produxit sic et ordi
nate reparare debuit genus humanum. Ideo
xpus saluo honore dei reparavit hominem
offendendo obsequium satisfactionis. Est autem
satisfacere deo honorem debitum rependere.
Honor autem deo subtractus per superbiam
et inobedienciam hominis fuerat. Quem multo
melius restituit quia per humilitatem et obe
dienciam xpi. Cum autem xpus ihesus in quantum
deus equalis esset patri in forma dei.
in quantum homo innocens nullatenus esset
debitor mortis dei semetipsum exinanivit
et factus est obediens usque ad mortem. Ex
soluit deo que non rapuit per obsequium
satisfactionis perfecte et obtulit sacrificium
humanitatis sine peccato pro ira dei placacione.
Item debuit reparari per remedium convenien
tissimum. Convenientissimum autem est ut contraria
contrariis curentur. Quia ergo volens homo
sapiens esse ut deus peccavit in ligno
vetito volens delectari. Itaque inclinatus
est ad libidinem erectus est in presumpcionem
ac per hoc totum genus humanum infectum est
et perdidit immortalitatem et incurrit debitam
mortem. Hinc est quod adhuc ut homo repararetur
convenienti remedio deus factus homo voluit
humiliari et in ligno pati et contra universalem
infectionem pati passione generalissima
contra libidinem passione acerbissima contra
presumpcionem passione ignominiosissima
contra mortem debitam et invitam pati
mortem non invitam sed voluntariam.
Quia ergo generalitas corrupcionis infecit
in nobis non solum corpus et animam sed etiam
omnem corporis partem et omnem anime potenciam

Hinc est quod xpus passus est in omni corporis
sui parte et in omni potentia anime et superiori
portione tamen quod summe in deo delectabatur
ut dictum est propter unionem sui ad superius et summe
patiebatur ut dictum est propter commercium ad inferius
quia xpus erat viator et comprehensor
simul. Rursus quia libido vehementer
infecerat in nobis animam et carnem secundum quantum
ad carnalia et quantum ad spiritualia peccata
Hinc est quod xpus et acerbissima passione
passus est in carne et amarissima compas
sione compassus est in anima. Et quia in carne
maxima erat equalitas complexionis
et perfecta vivacitas sensuum. In anima vero
summa caritas ad deum et summa pietas
ad proximum. Hinc est quod uterque dolor fuit
intensissimus. Amplius quia timor superbie
consurgit aliquando intus ex presumptione
aliquando extrinsecus ex ostentatione et aliena lau
de. Ideo ad remediandum omnem superbiam
passus est utriusque generis ignominie et inse
parabilem ignominiam que fuit in pas
sione. Postremo quia hec omnia non attin
gebat divinam naturam impassibilem sed solum
humanam. Hinc est quod in morte xpi sic facta est
divisio anime a carne ut tamen salva esset
unitas persone et unio tam carnis quam
anime cum deitate. Et quia unio anime cum
corpore facit hominem et facit unum. hinc
est quod xpus non fuit homo in illo triduo li
cet caro unita esset cum verbo. Sed quia
mors in humana vita non potuit mortem
inducere ipsi nature que sibi unita fuit. Ideo
mortua est mors in vita et per xpi mortem
absorbta est mors in victoria et prin
ceps mortis devictus. Ac per hoc homo
a morte et causa mortis per initium mortis
xpi tamquam per remedium efficacissime li
beratus. De resurrectione xpi capitulum viii

De exitu autem passionis xpi
et fructu hec scienda sunt scilicet quod
anima xpi post passionem descendit
ad infernum sive ad limbum ad liberationem
non omnium sed eorum qui membra xpi de
cesserunt per fidem vivam vel fidei sacra
mentum. Postea tertia die resurrexit a mor
tuis resumendo corpus quod prius vivifi
cavit sed non tale quale prius fuerat. quia
prius fuit passibile et mortale. postquam autem
resurrexit impassibile et immortale vivens
perpetue. Deinde post xl dies ascendit ad
celos ubi super omnem creaturam exaltatus
sedet ad dexteram patris. quod debet intelligi
non quantum ad situm quem non convenit deo patri
sed quantum ad excellentiam bonorum quia scilicet residet
in potioribus bonis patris. Postremo in
teriectis x diebus misit in apostolos promis
sum spiritum sanctum per quem congregata est eccle
sia gentium et ordinata secundum distributiones di
versas officiorum et graciarum. Ratio autem ad intelli
gentiam predictorum hec est. Quia enim xpus in quantum verbum
increatum perfectissime omnia formavit sic
in quantum incarnatum omnia perfectissime
reformare debuit. Decet enim perfectissimi
principii opus non dimittere nisi perfectum.
Debuit enim reparativi principii redemp
tionis humane remedium perducere ad perfectum.
Adhuc autem quia esset perfectissimum oportuit ut esset
sufficientissimum et efficacissimum. Quia ergo
sufficientissimum ideo se extendit ad celestia
terrestria et infernalia. Quia enim per xpum
sunt infernalia exspoliata terrestria reme
diata celestia reintegranda. ita quod primum
horum fecit per mortem secundum per resurrectionem tertium
per gloriam. Ideo post passionem anima de
scendit ad inferos ad liberandum inferius
detentos. Deinde resurrexit a mortuis
ad vivificandum mortuos spiritus. Ad ce
los ascendit reducendo captivos ad in
tegrandum regnum celeste misit spiritum sanctum
ad edificandum regnum terrestre que omnia
necessario concurrunt et exiguntur ad sufficientiam
reparationis humane. Rursus quia reme
dium id fuit efficacissimum tam in eos qui xpi
adventum precesserunt quam in eos qui secuti
qui tamen ad ipsum xpum accedunt et accesserunt
tamquam membra fuerunt et sunt. Tales autem
sunt qui adherent ei per fidem spem et cari
tatem. Ideo remedium illud efficaciam habere
debuit primo in eos qui in xpum crediderunt
credendo speraverunt et sperando amaverunt.
Ac per hoc statim debuit ad inferos descendere
ad ipsorum liberationem. Unde aperta ianua
celi per xpi passionem que satisfaciendo removerat
rumpheam immutando flammam divinam eri
puit demissio omnia sua membra. De
buit et efficaciam habere postmodum in eos qui
xpi adventum secuti sunt ut adherendo ad fidem
et spem et caritatem tandem ad gloriam
perducerentur celestem. Ut igitur edificaret ad fidem

qua redimimus Christum verum hominem et verum deum
qua redimimus cum voluisset nos redimere
per mortem et ad vitam nos reducere posse
per resurrectionem. Ideo voluit resurgere ad vitam
in mortem interiecto tamen spacio temporis de-
bito scilicet xxxvi horarum in quo ostendit quod
vere mortuus fuit nec magis accelera-
re ne si citius resurgeret crederetur quod non
vere mortuus fuisset sed se mortuum finxisset.
Nec amplius distulit ne si diu iaceret in mor-
te crederetur impotens et quod nullos posset
ad vitam revocare. Ideoque resurrexit tercia
die amplius ut erigeret ad spem ad cele-
stem ascendit gloriam quam speramus. Et
quia spes non oritur nisi ex fide immor-
talitatis future. Ideo non statim ascendit sed
spacio xl dierum interiecto in quo per multa signa
et argumenta veram astruxit resurrectionem per quam
animus solidaretur in fide et sublevaretur
ad sperandam celestem gloriam. Postremo
ut inflammaret ad caritatem misit spiritum sanctum
in igne in die penthecostes. Et quia nullus hoc
igne repletur nisi qui querit petere et pul-
sat cum instancia et importuno spei desiderio.
Ideo non statim post ascensionem misit sed x
dierum spacio interiecto in quo discipuli rema-
nentes orantes et gementes disposuerunt
se ad spiritus sancti susceptionem. Ac per hoc statum
debitum fudit hominem in paciendo sic in re-
surgendo sic in ascendendo in celum sic mitten-
do spiritum sanctum et propter fundacionem [illegible]
peccatorum et propter multa misteria que illis tem-
poribus implicantur. Et quia spiritus sanctus qui
caritas est et perfectionem habet omnium ori-
go carismatum. Ideo cum descendit spiritus sanctus
effusa est plenitudo carismatum ad
corpus Christi misticum consumandum. Et
quia divisa membra debet esse in corpore
perfecto et diversorum membrorum divisa sunt of-
ficia et exercicia et diversorum officiorum divisa
carismata. Hinc est quod unum datur per spiritum
sanctum sermo sapiencie alii sermo sciencie alii fides
alii etc. que enumerat apostolus que omnia
operatur unus atque idem spiritus dividens
singulis prout vult secundum suam liberalissimam
providenciam et potentissimam largitatem.
Hinc manifeste apparet quo dominus noster Jhesus
Christus per suam passionem resurrectionem et ascensionem
atque spiritus sancti missionem humanum genus
perfecte reformavit ad statum felicitatis eterne

que prius perdidit primus homo per peccatum in-
obediencie. Nam post sancti spiritus missionem apostoli hec
que a domino audierunt verbum Ite in mundum univer-
sum predicate evangelium omni creature qui
crediderit et baptisatus fuerit salvus erit
Statim palam predicaverunt et fidem Christi ac
baptisma annunciaverunt. Cumque vero ex
iudeis vel gentibus fidem Christi et baptisma
susceperint accipiebant spiritum sanctum per quod
templum dei efficiebantur. Unde dicit
apostolus: Templum dei sanctum est quod estis vos.
Spiritus enim sanctus se infundens cordibus
fidelium et accendens in amorem dei facie-
bat eos habitaculum sancte trinitatis. De hoc
beatus Augustinus in libro de trinitate sic dicit:
Dilectio que ex deo est et deus est proprie spiritus
sanctus est per quem diffunditur in cordibus nostris
dei caritas per quam nos inhabitat tota trini-
tas. Et sic homo habens spiritum sanctum per fidem et dilectionem
associatus est dei fruicioni quam prius
amiserat propter lapsum primi hominis. Nunc
ipsum per gratiam et post hanc vitam si in
statu gratie perseveraverint in futura vita
hic et in regno celorum per gloriam. Sic igitur
consumatum et perfectum est illud bonum
hominis ad quod creaverat eum deus hoc est
ad fruicionem sui.

Quod diabolus per Christum redemptos temptat. Capitulum

Considerans autem malignus spiritus
quod per passionem et mortem Christi
redemptum est genus humanum
et quod ad fidem ipsius multi vocarentur ac
per sacramentum baptismi a sordibus omnium
peccatorum mundarentur et omnes electi credentes
in Christum filium dei filii dei efficerentur valde in-
fremuit et qui ius perdidit antiquitus
cepit querere nocivum. Per baptismum quippe ut dictum
est omne peccatum sive originale sive actua-
le perfecte deletur manet tamen adhuc fomes peccati
qui non est extinctus in pronitas ad peccandum
etiam in baptizato. Cernens hostis
antiquus humanum genus quod videlicet homines et
fideles et post sacramentum baptismi per quod abluti
a peccatis fuerant esse pronos ad peccandum
propter fomitem peccati qui in ipsis remanserat
omnem maliciam suam ad temptandum et ad
decipiendum genus humanum extendit et
incautum prevaluit stimulando et instiga-
do ad vicia et ad concupiscencias carnis et mundi
Ut vero aliquis qui eius laqueos

evadere possit. Cuius enim est modernorum temporum infideles qui non est lapsus vel labitur in consensum vel actum peccati. Sed heu propter morsum pomi perpetratum perditur puritas et innocentia baptismalis et privatur homo gratia spiritus sancti et efficitur iterum filius ire et per consequens incurrit dampnacionem perpetuam. Hec est mortem anime. De qua per Ezechielem dicitur: Anima que peccaverit ipsa morietur. Et beatus Jacobus: Peccatum cum consummatum fuerit generat mortem. Quid ergo miser agere debet infelix et miser peccator tot incentivis beneficiorum sibi a deo impensorum, scilicet quod fuit creatus ad ymaginem dei, quod fuit redemptus precioso sanguine Christi, et quod fuit ablutus in baptismate ab omni sorde peccati, qui iterum in sordes viciorum se iterum deturpando et maculando post baptismum non dubitat. Quid ergo desperabit de venia? Absit. Benignissimus omnium conditor noster considerans et cognoscens figmentum nostrum esse fragile ad peccandum, prout ipse dicit in Genesi: Sensus enim et cogitacio humani cordis in malum prona sunt ab adolescencia sua. Volens ergo suum sanguinem, qui innocenter fusus est pro nobis, esse in nobis frustraneum, ex sua ineffabili pietate providit nobis de remedio salutari, statuens sacramenta quibus precipuum et penitencia que valet et potest post baptismum maculas per peccatum contractas abluere et delere et graciam perditam reformare. De hac pietate et misericordia dei beatus Gregorius super illo verbo Job: Numquid armilla perforabis maxillam eius, scilicet vehemoth? Dicit: maxillam dominus leviathan illius armilla perforat quia ineffabilis sue misericordie potencia sic malicie antiqui hostis obviat ut aliquando eos quos iam cepit amittat et qui ab ore illius cadunt quasi post perpetratas culpas ad innocenciam redeunt. Quis autem hominum leviathan istius os evadat ut illibata maxilla committat. Quis etiam ore illius semel raptus maxilla eius evaderet si perforata non esset. An non in ore Petrum tenuit cum negavit? An non in ore David tenuit cum in tantam se luxurie voraginem mersit? Sed dum ad vitam uterque per penitenciam rediit, leviathan iste eos aliquomodo quasi per maxille sue foramen amisit. Et hinc cognoscitur quanta redemptori humani generis debitores sumus, qui non solum nos in ore leviathan ire prohibuit, sed ab ore etiam redire concessit, qui spem peccatori non abstulit, qui maxillam eius ut evadendi viam terebrat perforavit. Ubique ergo nobis occurrit superna medicina, quia et dedit homini precepta ne peccaret et tamen peccanti dedit remedia ne desperet, scilicet penitencie. Hec Gregorius. Ecce quomodo misericors et piissimus deus ex omni parte providit de medicina et remedio peccatoribus qui post baptismum in peccata corruerint. Qui vero tam piam medicinam propter suas iniquas voluptates et concupiscencias ac turpitudines negligit, quid aliud quam in perpetuam perpetue dampnacionis voluntarie precipitat? Nullam enim excusacionem tempore vindicte et ire divine pretendere poterit. Unde beatus Gregorius in quadam omelia sic dicit: Non est iam quod homo excusacionis inveniat de desperacione et expectavit contemptum se videt et revocat. In iniquitate de contemptu suo sit sapiens, quia tamen revertenti etiam premia promittit. Et non solum quinquies verum eciam frequencius unus semper. Unde dicit beatus Augustinus: Velit nolit novatus hereticus vere penitentes pacis et semper suscipit Christus. Considerantes igitur tantam pietatem in visceribus dei nostri erubescamus et timeamus iacere in peccatis nostris et non tardemus converti ad dominum ut diximus dedit idem, sed quia cuius salubrem penitenciam pro nostris reatibus assumamus deponentes veterem hominem cum actibus suis et induentes novum hominem sancte et religiose vivendo ut graciam et misericordiam dei inveniamus tempore optimo hoc est in extremis nostris.

Qualiter fiat accessus ad deum post peccatum perpetratum. Capitulum vi

Modum autem quo ad ipsum deum accedere debeamus et graciam eius invenire dominus noster pos sapiencie spiritu sancto instructus edocet dicens: Verba supremus et ipsius proposita. Et filii autem deus adsimulatur dicit etc. In quibus verbis dominus deus noster tamquam pater piissimus vocans nos filios ut nos benivolos ad obediendum faceret ostendit nobis viam vincendi et perveniendi ad se ipsum. Nam istis brevibus das ut infra patebit tota salus

hominis consistit. Ut autem materia premissis
auctoritatibus congruencius ponatur secundum intencionem
scribentis vel dictantis vel colligentis et faci-
lius intelligatur quantum ad fructum. Si tamen au-
dientes dicatur vel ponatur. Hec auctoritas sa-
pientis prestitu modum. Fili accedens ad ser-
vitutem dei sta in timore et iusticia et prepara
animam tuam ad temptacionem et sustine om-
nia. Et dico sic quia autem triplex status electorum
comprehenditur scilicet incipiencium proficiencium
et perfectorum. Status incipiencium sive pe-
nitencium consistit in tribus scilicet in contricione
in confessione et satisfaccione. Status profi-
ciencium est in tribus in victorum detesta-
cione et virtutum operacione et temptacionum
perpessione. Status perfectorum similiter in tribus
scilicet in cordis mundicia sive puritate mentis
caritate et iteratore omnium contemplacione.
Primus status notatur ibi cum dicitur Fili acce-
dens ad servitutem dei. Secundus cum subditur Sta in
timore et iusticia et prepara animam tuam ad temp-
tacionem. Et sustine. Tercius cum subiungitur Co-
niunge dico. Et quia ad regnum dei nemo potest
pervenire nisi sit in statu penitencium vel pro-
ficiencium aut perfectorum. Quod manifeste patet ut
supra dictum est quia omnia que necessaria sunt ad sa-
lutem anime hominis istis brevibus comprehe-
duntur verbis. Nunc igitur prout dominus donavit
procedendum est ad materiam meam assumptam
declarandam et exequendam. Et antequam procedatur
sciendum quod collaqua edificatoria ex ore
sermonum ad invicem placata magis instan-
ter et edificant quam simplex lectio. Ut affirmat
beatus Gregorius cum dicit. Collocucionis vox plus su-
latoris sermo corporea corda excitat. Hinc
igitur accedens in hoc tractatu per modum dya-
logi scilicet interrogantis et rudentis procedere
disposui hoc est patris spiritualis rudentis
et instruentis. Filii vero spiritualis interroga-
tis et informacionem capientis. Pater vero spiritualis
filium spiritualem alloquitur dicens verba presup-
posita. Fili accedens ad servitutem dei et cetera. Accede igitur
primo peccatis penitenciam agendo et sta in timore
vicia fugiendo. Iusticie opera virtuosa
faciendo et prepara animam tuam ad acceptaciones in
pugnacionibus diversas resistendo. Et sustine
in bona vita perseverando. Coniunge dico ut
penitenciam firma adherendo. Si ista feceris
graciam et gloriam apud dominum obtinebis. Graciam
in presenti et gloriam in futuro. Filius interrogat
patrem

Verba exhortacionis ex ore tuo
oper ad me directa anime mee multum
salubria cordis mei aure libens
suscepi. Et rogo ut ista que in breviter
perstrinxisti latius et magis ad interrogacionem
meam per instruccione et edificacione mea
velis explanare ut per hec salubre doctri-
nam anime mee valeam assequi. Et ita
que superius memoratus es possim per-
feccius adimplere ac ad divinam graciam in presenti et
gloriam in futuro obtinere. Unde primo peto
me informari quid sit accedendum ad dominum
Et postea utrum accessus ad dominum fiat per graciam
dei aut per liberum arbitrium sive voluntatem
hominis et cetera. Quod per graciam primo fiat
accessus ad dominum. Unde

Scire debes
fili quod omnis salus hominis primo
hic oritur a gracia dei. Unde dicit apostolus
Iacobus. Omne datum optimum et omne donum
perfectum desursum est descendens a patre luminum.
Istud donum perfectum est gracia spiritus sancti per quam
deus omnes per quam a seculo predestinatos
vocat ad salutem. Unde necesse est primo tibi
si debes esse dignus eterne beatitudinis quod fiat
particeps influencie spiritualis ad domi-
num. Quia non potest quis per se pervenire cum hec non
sit secundum limites nature sed secundum influenciam
largitatis divine. Quia homo per propriam industriam
sine gracia nec accedere ad dominum nec operari nec co-
gitare quicquam boni valet. Ergo vocacio
prima sive accessus ad dominum fit per graciam.
Hoc testatur beatus Gregorius xxxiiii° libro
moralium super illo verbo. Et quis dedit michi
ut reddam ei ita dicens. Nemo quippe ut
divina illum gracia subsequatur aliquid contulit deo.
Nam si nos dominum bene vivendo et operando
prevenimus ubi est quod propheta ait. Misericordia 58
eius preveniet me. Si nos diligendo dominum pre-
venimus ubi est quod Iohannes ait. Non quod nos dilexeri-
mus dominum sed quoniam ipse prior dilexit nos. Si sine
eius munere nostra virtute dominum subsequimur
ubi est quod veritas dicit. Sine me nichil potestis facere.
Et illud. Nemo potest ad me venire nisi pater
meus traxerit eum. Si salute bonorum operum
fra virtute nostra propria bene cogitando prevenimus
ubi est quod rursus per Paulum tam sublevatum dicitur.
Ut omnis de se humane mentis fiducia
ab ipsa cordis radice succidatur cum ait.
Non quod sufficientes simus cogitare aliquid
a nobis quasi ex nobis sed sufficiencia nostra ex deo est

h. Greg. Dic igit' p3 q conversio sine ac
cessus addm fit pmitais pgraz Filius
Sicut audio gusto vel ad prec
accessus addm fit pgram Quid
ergo de libo arbitio Sit nequid aut co
opet' aliq tra ad homis salute De gra
Quarius p' z libero arbitrio vm
Quaz pncipale fit accessus
addm no tn pp hoc excludit'
liberz arbitrium Cuia conusio sine ac
cessus addm z ome opus boni z ut no
supq actiue' salus pcedit agra z a libo
arbitio pncipalius tn agra Nam ops
deus eos qs vult salvos face z qs pfele
git pmo domi sue gre ifudit que m
fusio monet liberz arbitrium ad bonum
appetedu Cu vo in missioes has salu
bres libru arbitrium suscepit z ad boni
appetendu z agendu motu fuit statim
gra que pus puenit liberz arbitrium
monendo subsequit' sibi coopando i his
que ptinet ad salutez Hoc pbat btus
Greg9 xvi libo mor' cu dt Supna pie
tas pus agit i nobis aliq sine nobis
ut subseqnte quoq mo libo arbitio bo
ni qd iam appetim9 agat nobiscu Q'
tn pipensam gram in extremo iudicio
ita i nobis ac si solis pcessisset ex nob.
Quia em nos dina bonitas ut i no
centes faciat puenit Paulus ait gra
di sum id q sum Et q3 eande grām non
liberz arbitrium sequit' Adiungit gra
eius in me vacua no fuit s3 habundanci9
illis omib9 laboravi q cu dixisset mch
9spicet ait no aut ego Et tn q se ce
aliquid cu gra ivenit adiuxit Sz gra
di mecu Non em dicet mecu si cu pre
neniete gra subseqns liberz arbitriu
no hret. Vt g9 sine gra nichil se ee on
deret ait. no ego. vt vo se cu gra opa
tu esse p liberz arbitriu demstraret ad
iungit Sed gra di mecu hec Greg9 dt
z btus Aug9 Nolentez deus puenit
ut velit volente subsequit' ne frustra
velit de hoc ecc btus Bn dt deus
tria hec hoc z boni cogitare velle z p
ficere opat' i nobis pmu sine nob scdm
nobiscu tcu p nos facit Si qdem im
mittendo bonaz cogitacom nos puet
i mutado eciā mala voluntate s p9 sim

iungit mistiido ecce consseum finali tcz vel
finali tr foris p apcu opus mm intra
nos opifex i notescit Sane ipi nos pre
venire nequaq possum9 Quem at bom
nemiez i venit nemiez salvat quē no
puenit Ab eo g° sine dubio nre fit salut'
exordiu nc p nos utiq nc nobiscu vez
consūus z opus z si no ex nob no iam
tn sine nobis Cu igit' duo i visibilr int
nos ac nobiscu actitare sentim9 soli gre
eius attribuamus Ipa liberz arbitrium
excitat cu servat cogitatu sanat cu
mutat affectu. roborat ut pducat ad
actu s'vat ut no senciat defectu Hec
Bn p3 g° p pdca quō gra puenit li
berz arbitrium z ecc subseqt' z la ipa gra
sps sci bona voluntatez que pcedit ex
libo arbitio pmo opa' in homie ut s'
deinde opanti coopat' ne vacua sit
q hugo pulchre vis pbat d. Opus
namq sci bonaz voluntate i homie
pmo opat' dem bone voluntati moven
ti se z opanti coopat' pmo bona volū te
aspirat ut sit deinde bone voluntati
moventi se inspirat ut moveat' et
opetur ut vacua no sit Pmo opat'
eam dem opat' p eam Bona em vo
luntas est instrumentu s3 sps s' est arti
fex Quemadmodu em artifex pmo in
strumētu opa' dem p instrumentu
opa' Ipo solus istrum opa' q vo per
instrum no solus ipe opat' s3 instrum
ipm p q ipe opa' Sic sps scs p° bona
voluntate in homie solus opa' s3 q p ea
p voluntatez bona opa' no solu ipe opa'
s3 ecc voluntas pqm opat' tn opus boni
ex sps sco e qui opat' no ex voluntate hois
p q opa' qu ipa qnidez est bona s3 non
ex ipa q alunde accepit Idem g° opus
boni z sui est i quātu h3 no sui i quātu
a semetipso no h3 hec hugo Deli' caa
het' i glo sup ix cap° de ecclesia servar'
vbi dt Sicut i nra ptate no z ut dne
illuminatōis boni nob offerat' ita
no u' i nra ptate est ut oblatu suscipia'
nam aliq et cu nolum9 offertur sed
nuq suscipit' nisi cu volum9 z cu volum9
ad volum9 quia boni di est voluntas
bona Cu aut nolum9 a nob nolum9 q
nolle nich aliud z qua no velle q de

remunet
remuneret

fectio boni est. Hec glossa. pistas autem col
ligere debemus et possumus quod opus boni
omne quod per hominem agitur fit per gratiam inspira
tam et liberum arbitrium sine voluntate conse
ntiente. Et est quomodo hec duo ad salutem
ut homines salus perficiat. Desiderat Bernardus
in libro de gratia et libero arbitrio super illud apostoli Non est
volentis neque currentis sed miserentis est dei
Quid igitur agit liberum arbitrium breviter
respondeo. Tolle liberum arbitrium non est quod sal
vetur. Tolle gratiam non est unde salvetur. Opus
hoc sine duobus effici non potest uno a quo
fit altero cui vel in quo fit. Deus auctor sa
lutis est liberum arbitrium tantum capax. nec dare illam nisi
deus nec capere valet nisi liberum arbitrium. Quod ergo
a solo deo et soli datur liberum arbitrium tamen absque con
sensu suo non potest accipientis quam absque gratia
dantis et ita gratie operanti salutem coopera
ri dicitur liberum arbitrium dum consentit hoc est dum sal
vatur. Consentire enim salvari est. primo
peccatoris spiritus salutem huiusmodi non re
capit. eo quod illi voluntarius desit consensus
quo salvari vult deo placare obtemperet
sive in bona acquiescendo sive pollicenti
credendo sive reddenti gratias agendo
Hec Bernardus. Desiderat eciam quedam glossa dicit super
illud ubi. Ego sto ad hostium et pulso et cetera
Ego sto videlicet dominus ad hostium scilicet cordis hu
mani et pulso ad bonum super naturale mo
nendo. Si quis audierit vocem meam mo
nitionem mee consenciendo et aperuerit
mihi ianuam per conatum liberi arbitrii ad bonum in
troibo ad eum scilicet per gratiam gratum facientem
et habitabo in illo et cenabo cum illo et ipse
mecum. Nam deus in illo homine delectatur
et ipse in deo. hec glossa. Justa quod deus aperte
claret quod opus boni fit per hec duo videlicet per
gratiam et liberum arbitrium. Ex Gregorio in xxx.º in libro moralium
confirmatur dicit. Bonum quippe quod agimus et dei
et nostrum est. dei per prevenientem gratiam per sub
sequentem nostrum liberum arbitrium. Si enim dei non est unde
ei meritum gratias agimus. Rursum si no
strum non est unde nobis retribui premia speramus
Quia ergo non inmerito gratias agimus scimus
quod eius munere prevenimus. Et rursum
quia non immerito retribucionem querimus conemur
scimus quod subsequente libero arbitrio bona eligimus
que gerimus. Hec Gregorius. Nondum tamen quod
licet opera meritoria salutis eterne sint li
beri arbitrii et gratie principalis tamen sunt gratie

gratia enim libero arbitrio dirigit in exaccio nem ita ut per
nos enim male facere possimus sed non bonum
quisque ergo boni aliquid in suis actibus
considerat dono gratie illud ascribat. Si quid
mali in se perpendit hoc sibi dicere potius
in bonis vitando arrogantiam in mal
firmando humilitatis constanciam que sepe
perditur dum mens de virtutibus parum gratiam
reputatur. **Filius ad patrem dicit**

Sufficiat ergo in iure exposicione
quod omne opus boni agitur per
gratiam et liberum arbitrium per gratiam prevenientem et monentem
liberum vero arbitrium consencientem et salutis monita
suscipientem. Et quod in hijs duobus salus
hominis consistat. Sed monet valde me
tem meam cum liberum arbitrium sine gratia spiritus sancti nichil
boni possit operari. cur operis deus qui
plenus est omni pietate et misericordia suam
gratiam non infundit omnibus communiter
hominibus per quam cuncti possint salvari.
Cur deus aliquos salvat aliquos

Ista questio te **vero reprobat. Capitulum ix.**
movet et de qua quis valde sit
occulta et nulli vel soli intellectui
pervia. Iudicia enim dei sunt hec et valde per
inscrutabilia de quibus per prophetam dicitur. Iudicia
tua abissus multa. Quis enim comprehendere
potest quare deus cum possit non vocat omnes ad via
salutis vel quare magis unum peccatorem munus
gratie largitur quam alteri preeligendo et vocando
ad viam vite. Hic oportet silentium imponere humane
loquacitati et exclamare cum apostolo paulo
Qui considerans populum israheliticum propter perfidiam
primam ad ipsi patre esse reprobatum et gentiles ad
fidem esse vocatum et electum ait. O altitudo
divitiarum sapiencie et sciencie dei quam incomprehensibilia
sunt iudicia dei et investigabiles vie eius
quis enim cognovit sensum domini. Scit enim deus
solus quod nichil nisi iuste et rationabiliter et intelligenter in
tocius universitatis amplissima quadam immensa
re que publica fit vel agitur quod non dicitur ista
imperiali aula summi imperatoris aut imbecillam
aut punita sed secundum ineffabiles iusticias
premiorum atque penarum gratiarum atque retribu
cionum. Hinc est quod omnia que visibiliter fiunt
aguntur et reguntur divina providencia que per
omnia est et nichil quod in mundo agitur nisi bene vel per
mittit iuste. Dicit hoc dicit Abbas pafinuc
in collacione patrum. Credere in concussa fide nos
convenit nichil sine deo prorsus in hoc mundo geri

Aut non voluntate eius a qua permissu agit u-
niversa fatendum est ut ea que bona sunt
voluntate dei perficiantur auxilioque eius credantur;
que autem contra sunt permissu eius perpetrantur
a duricia cordis nostri descendens nos divina
precepta dispicimus vel ignominiosas cordis
passiones patimur divinitus. Hec patimur
propter hoc igitur colligitur quod nullus potest aliquis aliquid
boni efficere nisi ipso cooperante et coeffi-
ciente nullus deficit potest vel peccare nisi ipso
iuste deserente. Iuste autem deserit quia iustus
ut sic administret res quas condidit ut non
infringat leges quas indidit et sic cooperetur rebus
quas creavit ut eas agere proprios motus sinat
Et ideo si liberum arbitrium adultey in tabules
lege ne dimittat in malum cadere hoc non
permittit nisi iuste. Rursus si peccatum pre-
veniat et sistentis nullus fiat in malum
ideo non iniuste nec omnino iuste secundum exigentiam
meritorum quia merita ad hoc non sufficiunt sed
gratuite et misericorditer fiat et quodammodo iuste
quia est ex condecentia bonitatis sue. Cum
ergo dampnat et reprobat operatur secundum iustitiam
quando vero predestinat operatur secundum gratiam et misericordiam
que non excludit iusticiam. Cum vero omnes
sedum quod de massa erant perditionis damp-
nari debebant ideo plures reprobantur quam
eliguntur ut ostendatur quod salvatio est secundum spe-
cialem gratiam dampnatio autem secundum communem iu-
sticiam. Nullus ergo potest conqueri de divina volun-
tate qua reprobat secundum iusticiam et predestina-
tione vocat peccatores et miseros ad salutem. Quamvis
omnia infallibiliter fiant quia tamen predestinatio non
infert rebus necessitatem quoniam si predestinatio rebus
necessitatem imponeret multa sequerentur inconvenien-
cia. Frustra proponerentur bonis premia et malis
supplicia. Item iniuste remunerarentur boni
vel punirentur mali. Item nec precandi aliquid
nec supplicandi ulla ratio esset. Item evacua-
retur libertas arbitrii que se habet ad utrumque. Item
nec bona facientes essent laudabiles nec
mali vituperabiles. Unde deus cum reformat
hominem infundendo gratiam per hoc leges nature
in dictas non informat quia liberum arbitrium
sic per gratiam movet et monet ad viam sa-
lutis ut tamen eum non cogat sed eius consensus
liber maneat. Et ideo ad hoc quod culpa ex-
pellatur non solum necesse est quod gratia infundatur
verum etiam quod liberum arbitrium se conformet expulsioni
culpe per detestationem omnium peccatorum. Sed in te

quod in ipsa productione iustificationis concurrit
actus liberi arbitrii et gratie conversione et ordinate. Ita
quod gratie gratum datum et excitante liberi arbitrii
aut arbitrium et huiusmodi excitationi con- vel dissentire
sentire et ita in iustificatione consentiat et
est ad gratiam gratum facientem se preparare quod
hoc est facere quod in se est. Et sic disposito gra-
tia gratum faciens habet infundi. Tamen liberum arbitrium potest
cooperari si vult et tunc meretur vel contempnere et
peccatum et tunc demeretur. Si ergo cooperetur ei
usque in finem meretur venire ad eternam
salutem. Ex hoc colligere possumus verum
esse quod dicit Augustinus: Qui creavit te sine
te non iustificabit te sine te. Verum etiam esse
quod non est volentis neque currentis sed dei miserentis.
Verum etiam esse quod nullus potest superbire de merito
quia nil deus in nobis perficit nisi sua dona coronat;
Reservavit enim deus sibi omnia gratie sue
liberalitate largienda ut discat homo non esse in
viribus nec in se quod non accepit sed in domino gloriari.
Verum etiam esse quod liberum arbitrium licet per se legem
implere non possit nec gratiam in se efficere in-
excusabile tamen est si non faciat quod gratia gratum da-
ta presto est presto ad commorandum cum amnicto
potest facere quod in se et quo facto habeat gratiam gratum
facientem qua obtenta divinam impleat le-
gem et faciat voluntatem qua facta tandem
tandem ad beatitudinem perveniat sempiternam
per opera meritoria que totaliter sunt a gratia
totaliter etiam a libero arbitrio licet principalius a gratia;
Et non licet igitur nemo sibi mereatur primam
gratiam habere et gratiam promereri potest tamen preparare
et habilitare et humiliare se ad illam faciendo
quod in se est quia nulli gratiam denegat. Hec
congruitas tamen multo magis et ex parte boni
dei gratiam conferentis quam ex parte homo se
ad gratiam humiliantis quia ipsa humiliatio ex
parte hominis solum dat locum divine misericordie
quod salva iusticia possit aliquem confirmi gratia
quia iniuria fieret divine iusticie si ei daretur gratia
in quo esset adhuc obex gratie. Cum obex
est triplex et dicitur carentia obduratio explicat.
Uno modo per nihilum ad suscipiendam gratiam quod
fit per malam voluntatem quia in malivolam
animam que vult malum et non vult flecti
ad bonum ut dicitur sapientie non introibit
sapientia id est gratia dei. Secundo modo per firmam inhesionem
ad peccatum et hoc fit quando est homo in actu peccati
et tamen placet sibi iniquitas et adheret voluptati
carnis et mundi quod non possit nec vult suscipere

monita salut. Tercio prebellione divinarum
inspiracionum et mandatorum quod sit per malum
usum et consuetudinem peccatorum quia talis consuetudo que
contrahitur per desideria carnalium volupta-
tum et curarum mundi excecat mentem hominis tantum
quod divinas inspiraciones et salubria monita
ad cor pervenire non paciuntur. Unde nota est
quam sepe sensit in theologicis ignorancium
et voluit salvari ut mortem suam et damp-
nacionem perpetuam pocius haberet et contra vicia
contraria et consuetudinem pessimam unum sibi faciat
et cor suum toto conamine ad graciam suscipien-
dam habilitet ut ad graciam et iusticiam consequen-
ciam veniat. Sufficiens autem habilitacio ad graciam
est si homo faciat quod in se est. Facere autem
quod in se est tantum complectitur scilicet ut homo actum
peccati et voluntatem peccandi deserat et convertatur
ad bonum prout sibi possibile est. Igitur si ho-
mo faciat quod in se est, deus utique faciet quod in se
est graciam suam infundendo et tunc
potest homo facere opera meritoria ut tunc eterne
per voluntatem liberi arbitrii et graciam spiritus sancti. Hec enim
duo exiguntur ad salutem. Quod autem sit
vel possit in homine esse peccatorum ad gra-
ciam et unde sit illud in homine difficile est
videre quia videtur quod utrumque istorum possit esse in
actu. Contra Augustinus in libro de gracia et libero ar-
bitrio dicit: Quod gracia preveniat non solum volunta-
tem sed eciam cogitacionem hominis ut velit bonum
et idem de voluntate fiat. Et ut de voluntate prava
fiat magna et de magna fiat tanta que po-
ssit implere divina mandata. Ex quo de-
mus que non solum voluntas tantum quanta sufficit
ad implendum mandata sit gracia sed eciam pa-
cogitacio et voluntas posita non sit in sui m
actu. Unde dicit idem quod desiderium gracie est in mo-
tu gracie. Unde si prima cogitacio et voluntas bona
posita est actum non bene videtur quod sit vel
possit esse absque prima cogitacione et voluntate
peccatorum ad graciam. Responsio dicendum quod licet quamvis in sancte
tamen sit primum movens et liberum arbitrium consenciens
moventi secundum gracie. Ergo videtur quod gracia precedit
omnem consensum liberi arbitrii secundum terciam mariam et per
peccata quare oportet deus non salvet omnes homines
eis graciam infundendo quia eos quos condidit
sive sint racionabiles sive irracionabiles proprios
motus agere sinit. Et tamen tunc nobilis homo
liberum arbitrium habet concessit per bonas inspiraciones
ac salubres quas admittere quas respuere possit
et perinde recipiendo monita salutis sal-

nacionem respuendo vero dampnacionem. Unde quod
deus multos permittit dampnari et aliquos
salvat, occultissimo suo iudicio hoc fit
nobis valde incognito. Nullus quippe cau-
sari vel conqueri potest si non vero vel trahitur
ad viam salutis quia nulla merita hominum pre-
cesserunt propter que deus hic possit debitorem.
Sed quos salvat sua liberalissima pietate
hoc facit. Quos permittit vero dampnari sua
iusticia hoc fit sibi soli nota. De hoc dicit
Gregorius libro xxxiimo moralium. Nemo enim deum
prevenit meritis ut eum tenere quasi debitorem
possit, sed miro modo equus omnium conditor
et quosdam preelegit et quosdam in suis pra-
vis actibus derelinquit. Nec tamen electos sine
pietate sine iusticia exibet quia eos duris
afflictionibus premit. Nec rursum rep-
robis iusticiam sine misericordia exercet, quia hic equa-
nimiter tollerat quos quandoque in perpetuum damp-
nat. Sic igitur et electi preveniente se gracia fecun-
dantur et reprobi iuxta quod merentur accipiunt et electi
de misericordia inveniunt quod laudent et de iusticia
non habeant reprobi quod accusent. Ideo enim
mali nequaquam celestis patrie primam eciam
perceperunt quia eum deum venerari poterant ex
libero arbitrio contempserunt. Quia vero arbitrium
liberum in bono format electos cum eorum mentes
aeternis desideriis gracia aspirante suspen-
dit. Hec Gregorius. Et sic hec per hec dicta
scriptorum satis clarum videtur michi adtua obiecta
et interrogata respondere. Filius ad patrem
Sufficient informaciones tue domine
que me movebant et proposui. Sed
nunc valde terrent me iudicia dei
occulta super filios hominum et perturbat cor
meum. Quomodo ergo securus esse potest de
salute sua. Nescit enim homo, ut dicit Sa-
piens, utrum amore vel odio dignus sit.
Cerno quippe multa que fiunt sub sole
et pertimesco, videlicet quod multi moriuntur qui prodesse
multis poterant verbo et facto et vivunt alius
insidias et offendens proximos. Hic alius
vellet libenter vacare deo et negociis multis
occupatur. Alius male vivens diu per bonitatem
dei reservatur ut corrigatur. Alius vero videtur bene
vivere et circa finem prorumpit ad pessima et alia
innumera que perfecto germina circa filios hominum
que considerans et penetrare non valens cur
fiant, ideo obstupesco etc.
De iudiciis dei occultis Capitulum xvm

Divina iudicia ut dicit beatus Grego-
rius nescimus non audacia sermonis
discucienda sunt sed formidoloso
silencio veneranda. Credens quod fiat suo
occulto iudicio illud permittit sed tamen gene-
raliter iterum nullus ea in hac vita valet
investigare. Hec idem Gregorius in primo libro
moralium. Occulta quedam iudicia dei pertractans
affirmando ait. Exponens illud quod dixit
dominus ad Iob Numquid nosti ordinem celi
et pones racionem eius in terra. Ordinem celi
nosse est superiorum dispensacionum occultas
predicaciones videre. Racionem vero eius in terra
ponere est supernorum iudiciorum misteria vel
considerando discutere vel loquendo manifestare.
Quod utique fieri in hac vita penitus nullus
potest. Verum apertis usque ad maiora venien-
tibus quis intelligat que esse credo secretorum
potest. Et semper vir iustus a iudicio non
solum non vindicatus sed eciam punitus re-
cedat et iniquus eius adversarius non solum
non punitur sed eciam victor abscedat. Quis
intelligat cur vivit alius insidians mor-
tibus proximorum et moritur alius qui
profuturus esset vite multorum. Alius cul-
mine potestatis assequitur qui non nisi ledere
studet. Alius tamen in medio lesos defendere con-
cupiscit et tamen oppressus iacet. Alius vacare
appetit et innumeris negociis implicatur.
Alius negociis implicari desiderat et co-
actus vacat. Alius male inchoans ad
vite sue tamen ad peiora protrahitur. Alius
bene incipiens per longiora tempora proficiat ad
augmenta meritorum atque consummatur. Alius male
vivens diu reservatur ut corrigatur. Alius
vero bene quidem videtur vivere sed in hac vita
eo usque durat quo ad perversa prorumpat. Alius
desiderium bene vivendi appetere et vult et valet.
Alius nec vult nec valet. Alius vult et non
valet. Alius valet et non vult. Quis ergo
istorum iudiciorum celestia secreta discuciat
vel agnoscere debeat quem per istos iudiciorum
secretorum sinus nullus ascendit. Dicatur
ergo homini ut se nesciente cognoscat, nesci-
ente vero se cognoscat ut timeat, timeat
ut humilietur, humilietur ut non presumat
in se, non presumat in se ut conditoris
sui auxilium requirat. Et qui in se fidens
mortuus est auctoris sui auxilium appe-
tens vivat. Cuncta ergo que patimur tuto

tollerare pacienter debemus quanto secretorum
celestium ignari, cur hec paciamur, ne-
scimus. Hec Gregorius. Propter hec ergo deus hec suf-
ficienter in formacionem quod non debeas consilia
et secreta dei discutere sed timere et adorare
reverenter hic. Qualiter alius interrogat presbiter

Satis perterritus hec audiens et con-
siderans terribile esse deum in suis occultis
consiliis et iudiciis super filios hominum. Sed
peto de hoc informari qualiter agere debeat
peccator qui multis viciis et peccatis mortalibus
est involutus et necatus et se obtulpa sen-
ciens insidiatum a bonorum affectu spirituali
et privatum dei gracia propter multa scelera ita in-
fectum et non potest excitare se de tanto luto
viciorum passionum et carnalitatum. Sed quamvis
timore de perpetua dampnacione et ob hoc
vellet deo appropinquare per penitenciam sed non valet
propter pondus criminum ipsum deprimencium
et in voluptatibus illicitis detinencium. Ex
magister talis facere debet ut salvetur.

Ex preventam dei vocantur peccatores ad penitenciam

Scire debes fili quod homines · Capitulum xi ·
conuicti in peccata mor-
talia separantur a deo et efficiuntur mem-
bra diaboli. Et ideo propter peccata frequencia et
maxime propter usum et mala consuetudine
que contrahitur in viciis et peccatis non valet
per se homo resurgere ab hamo laqueo diaboli
nisi valida manu dei adiuvetur. Quod talis
peccator quodam modo detinetur sub dominio malig-
ni spiritus qui ducit ipsum ad scelera pro voluntate
sua. Hoc probat Io. Crisostomus in quadam omelia
sua sic dicens. Omnes homines antequam peccemus
liberi quidem sumus arbitrio si volumus (voluntate)
sequi diabolum an non. Quod si obligamus
nos operibus eius iam nostra voluntate
evadere non possumus. Sicut navis fracto
gubernaculo ducitur ubi tempestas voluit,
sic et homo divine gracie auxilio perdito per peccatum
non quod vult agit sed quod diabolus vult. Et nisi deus
valida manu misericordie sue solvat eum usque
ad mortem in peccatis permanebit. Ergo quidem
nostra voluntate et negligencia obligamur
domina at nostra absolvimur. Nam liberum
arbitrium licet per se potens sit ad malum
non est tamen potens ad bonum sine redemptoris
gracia adiuvante. Hec Crisostomus. Sed igitur per dei
quo nostra dei sola liberare potest eos qui in la-
queos diaboli propter peccata inciderunt et in penis retinentur

detinet. Sed hic sciendum quod li. ar. hominis
valde vertibiles et magis proni ad malum
quam ad bonum propter diversa que impellunt eum
ad illicita quod vero li. ar. sola est gratia li-
berari potest. Dicit hic in glo. super libro de diversis
nominibus vel dic. Et homines arbitrium vertibile
sum magis tamen est ad malum quam ad bonum quia
plura sunt que impellunt ad malum quam ad
bonum. Infirmitas enim corporis et anime diversa et
suggestiones mundane delectationes ad ma-
lum incitant sed sola gratia dei incitat ad bonum.
Nichilominus penes li. ar. est velle et nolle
quia libertas ar. occasio est mali et demeriti. Unde
hic ipse etiam motus ar. consistit in istis. gratia
autem efficit quod ipse motus est in istis sine
gratia enim nullum opus vel motus est in istis
et ita penes gratiam consistit in istis effica-
cia. Et ideo velle nec posse impotens est et unitur
et trahitur ad velle dum nisi velle gratie sub-
veniat. Hec glo. Apparet igitur manifeste per
predicta quod deus potens sit liberare tam aptitu-
dinaliqua [?] super homines per peccatum quam
quod est li. ar. eius destitutus propter peccata sua
et miseriam. Unde omnis peccator quibuscumque criminibus
sit involutus attendat ad clementiam omnipotentis
et misericordiam dei et non respiciat facinora sua
sicut ut desperet. Nec debet etiam attendere aut di-
stinguere hic quod multis illius flagiciis ac pu-
tiditatibus delinquit et quod parva est spacium [?]
multorum que sunt interius ad veram penitentiam
et ad viam eterne salutis vocari vel ita
trahuntur. Sed toto conamine et omni suspirio quo
valet dei misericordiam clementiam et gratiam imploret ut
primus dominus tamen ipsum misereri sibi est et per-
digne ipsum cunctis peccatorum quibus inne-
xus est absolvere et veram penitentiam ad se tra-
here seu vocare. Ad hoc hortatur nos beatus Aug.
illo verbo domini. Nemo venit ad me nisi pater qui
misit me traxerit eum sic dicens. Magna gratie
commendatio. Nemo venit nisi tractus. quod tra-
hat et quem non trahat quare illum trahat et
quare illum non trahat. Noli velle iudicare
si non vis errare. Si non traheris ora ut traharis
Nam trahi ad penitentiam et vincere peccatum dei est do-
num. Dicit idem Aug. in libro de li. ar. Victoria
qua peccatum vincitur nichil est aliud quam dei do-
num in isto certamine adiuvantis li. ar. li. autem
ar. est facultas rationis et voluntatis qua eligitur
bonum gratia assistente malum vero gratia desiste-
te. Unde quamcumque ceperit homo hic in vita sibi non debet et vie

illa sed deo. Quo universis contra sua consciam
diminutas oret ne intret in temptationem. De
impietate et mala opera faciens gratia dei non est
ad iniuriam probat vitam eius supplicans
depute. Hec Aug. In hac exortatione
scissimum [?] dei augmentum. Hec sana doctrina. Sed
quod non debeat homo distinguere occulta iudicia
dei ut attendere in suspicionem illorum quam incaute
occupat mentem suam. tentationes de predesti-
natione qua predestinat homines ad vitam
eternam dicentes. Si predestinati sumus ad
vitam utique salvabimur. Nec tamen valent
tales ea dicentes operari ea que pertinent ad
salutem sed tepescunt in sua ignavia et negligentia
quorum dampnatio nisi resipuerint iusta est. Volt
enim ops deus ut illi qui predestinati sunt
ab ipso laborem habeant et postulationem et similes
orationes ab eo obtineant vitam eternam et
dona spiritualia que eis dare disposuit ab
eterno per que venire valeant ad gloriam sempiternam.
Dicit de hoc beatus Greg. libro dyalogorum. Sed vi ea
que orando efficiunt ita predestinata sunt
ut precibus obtineant. Nam ipsa quoque
eius regni predestinatio ita disposita est ab
omnipotente deo ut ad hec electi ex labore perve-
niant quibus postulando mereantur accipe-
re quod eis omnipotens deus ante secula disposuit
donare. Sed Greg. Probat ergo quantitatem colli-
gere possumus quod ad vitam eternam ad quam
predestinati sumus per laborem et postulationem
oportet ut perveniamus. Quamvis enim deus
sit largitor omnium bonorum volt tamen ut homo
se ipsum in bono opere quantum valet exerceat.
Non enim torpescentes sed in via dei laborantes
perveniunt ad regnum dei. Et probat Leo papa
in quodam sermone ita dicens. Quamvis enim omnium bo-
norum deus sit ipse largitor tamen est ... et
fructum industrie. Non enim dormientibus pro-
venit regnum celorum sed in mandatis dei labo-
rantibus atque vigilantibus. Sed Leo papa. Cum igitur
sit clare predictum quod homo per industriam et laborem
ac orationem divino tamen auxiliante pervenire debeat
ad salutem. Unde quilibet peccator qui volt sal-
vari et desiderat a suis sceleribus absolvi debet
se prosternere coram vestibulis misericordie dei in
quibus visitavit nos oriens ex alto et ea
dum eius pietatem per similes preces ac gemitus
pulsare donec misericordiam et gratiam ab ipso consequatur.
Et si mentis humiliatione orans perseveraverit
procul dubio salvus erit. Nam talis humiliatio no

que sic gracia in homine fit a deo operante
et cooperante a quo bona cuncta procedunt est
signum in homine predestinacionis eterne. Filius
(I)niquis sicut michi de hiis interrogavi pri
et quesivi sufficiat videtur michi esse satis firm
nec est opus ut de hiis ulterius requiram. Sed
flagito instanter ut de misericordia dei aliqua michi
edisseras ut peccatores qui in multa flagicia
inciderunt audientes tantam pietatem et magnitudinem
dum faciliores sint ad recedendum a via sua
mala et ad accedant ad penitendum. De

(A)nte omnia scire debes quod homo per peccata perpetrata meruit damp- misericordia dei. Cap. xii
nacionem perpetuam nec potest dei iusticie satisfacere
per penam propriam. Sed dei misericordia superat omnem ne
quiciam. hoc probat beatus Iohannes Crisostomus dicens
quippe est domine ut gloria mea meruit da
mpnacionem propria mea non sufficit ad sat
isfaciendum sed tamen certum est quod tua misericordia superat omnes
offensiones. hec Iohannes et beatus Bernardus. Dicit multis
multa sufficiunt si sine misericordia iudicabuntur
sic nullius peccata impediunt si cum misericordia susti
puntur. hec Bernardus. Et quia dei misericordia omnem superat
offensionem nemo de eius pietate diffidat domi
no cum proposito convertendi accedens ipsius misericordiam
imploret. Unde hortatur beatus Ambrosius. Bonus
deus et facilis ad indulgenda peccata nemo
ergo diffidat nemo veterum conscius delictorum
veniam divinam desperet. Novit dominus mutare
sententiam si tu noveris emendare delictum. hec
Ambrosius. Beatus etiam Augustinus hoc confirmat dicens
Nemo de dei pietate diffidat quia maior
est misericordia eius quam miseria nostra. Cuius quis qui
ad deum toto corde clamat exaudiet eum
quia misericors est. hec Augustinus. Sed movet for
tasse aliquem quod propter multa facinora commissa
non possit veniam tantorum consequi delic
torum. Non autem talis de venia desperare
delictorum quia misericordia dei omnem precellit mul
titudinem peccatorum. Unde dicit Richardus de sancto vic
tore. Nulla mea malicia divinam misericordiam
vincere potest. Et beatus Augustinus idem sentit dicens
Multum commendat bonitatem dei in nobis
non solum largitatis sue sed etiam iniquitatis
mee. O qualis dei pietas cum nulla supera
re potest iniquitas sine impietatis. Alia
sunt que deus misericorditer ignoscit alia que
affliget. Erunt confessio sit mala mea lar
gitas bona sua. Semper presto est ad ignoscendum

patris semper ad largiendum. hinc primus
sunt largus utrobique benignus ubique
bonus. Confiteamur ergo illi mala mea
confiteamur et bona mea. Confiteamur
a nobis esse mala mea ut pie ignoscat
Confiteamur ab ipso esse bona mea ut au
geat et conservet. Hec ille. Incessanter agamus
ne ingrati appareamus vel de indulta venia
vel de concessa gracia. Verus enim amor confitetur
semper. hec Augustinus. In quibus verbis datur intelligi
non debere peccatorem desperare etiam in multis criminibus
constitutum. Sed sunt non nulli qui post multa
et enormia peccata de dei misericordia desperantes se
tradunt ad ampliora flagicia perpetranda
ut saltem hic vivant voluptuose quia futura
asseque bona se desperant. Contra horum periculosam
excecacionem beatus Augustinus in quadam auctoritate
sic tangit dicens. Sunt non nulli homines qui
cum cogitare ceperint mala que fecerunt
non sibi putant ignosci posse. Et dum non
putant dari veniam iam periere et desperacione
pereunt dicentes in cogitacionibus suis iam nulla
nobis spes est. Neque enim tanta illa que
commisimus donari nobis aut ignosci poterunt.
Quare ergo non satisfaciamus cupiditatibus nostris
Impleamus saltem presentis temporis voluptatem quia
nullam habemus in futuro mercedem. Faciamus quod
libet et si non licet ut habeamus saltem temporale
quia percipere non meremur eternam. Talia dicentes
desperando depereunt. Sed procedit adversus eos dominus
per Ezechielem. In quacumque die conversus fuerit homo
a via sua mala omnis iniquitates eius obli
viscar. Hac voce audita et credita a desspera
cione revocantur et ab illa altissima et pro
funda voragine qua submersi fuerant emer
gunt. hec Augustinus. Ecce ad quantam desperacionem
homines stulti propter peccata deveniunt quorum
stulticiam Fulgencius commemorat sic dicens
Stultissima res est desperacio cum nimirum omnia
opera sua divina excellat misericordia. Unde etiam
dicit Hilarius. Stultus reus est qui de dei pietate
misericordia desperat dampnacione qui est dignus
qui super misericordiam dei fronte impietatis peccat. hec
Hilarius. Unde etiam dicit Iohannes. hoc ipsum non
lateat desperantes quod cunctarum excellit dei
opera ipsa sua misericordia qua salva
cionis suis prefert operibus universis. hec Iohannes
Ecce habemus quod vere penitentes nullo modo debeant
de dei misericordia desperare. Eciam dicit Haymo. deus
semper est paratus misereri hominis etiam in morte

qui in vita sua non semper eque ydoneus atque dignus est suscipere dei misericordiam tam in morte quam in vita sed hoc faciunt peccata sive negligencie hominis. Nam secundum Richardum summa dei dilatio est effundere esse ymbrem sue pietatis et misericordie iusto autem dei iudicio ille dampnatur qui hunc felicem impedimento restrixit quod effluxum quin effluxus pietatis et misericordie impedit in homine per malam voluntatem et viciorum pertinaciam. Ergo quilibet peccator quantumcumque multis et magnis criminibus sit obrutus si ex toto corde conversus fuerit ad dominum nequaquam de misericordia dei desperare. filius ad patrem

Est nec aliquod peccatum tam grave quod non possit nec valeat indulgentiam a domino promereri et veniam.

Utrum sit aliquod peccatum quod careat venia. Capitulum xiii

Non est aliquod flagicium sive peccatum tam grave et tam enorme si pro eo homo contritus fuerit et penitenciam egerit veniam indubitanter et misericordiam a domino consequetur excepta desperacione que venia caret. Et hoc primo dictum est. Neque criminis quantitas nec ulla enormitas nec temporis diuturnitas excludit animam a misericordia dei si inmutata fuerit voluntas. Et beatus Augustinus exhortans quosque ad spem venie ne desperent hortatur per exempla in textu de conflictu viciorum sic dicens: Si de criminibus agitur et delictis ecce de adulterio simul et de homicidio reus de inferni faucibus misericordia domini sublevatus liberatus. Ecce Manasses omnium peccatorum nephandissimus impiissimus ac sordidissimus et scelestissimus per penitenciam de morte ad vitam rediit. Ecce Maria Magdalena in minis fornicacionis sordibus inquinata ad fontem pietatis anxia currens domini vestigia lacrimis rigans capillis detergens osculis demulcens unguento perungens ablui meruit. Ecce Petrus negacionis sue vinculis astrictus amarissimis lacrimis infidelitatis sue nodos resolvit. Ecce sedicionis simul et effusionis sanguinis sanctus latro obnoxius unius hore momento una confessionis voce de cruce ad paradisum transiit. Ecce Saulus cruentus dei persequens multos pro nomine Christi perimens et ut ita dicam martirum se totum [illegible] inficiens apostolus factus est vas electionis conversus est. Ubi ergo tot tanta que precedunt exempla non detur locus desperacioni collo

quia mala. Cum enim scriptum sit: In quacumque die peccator ingemuerit salvus erit. Et rursum: Nolo mortem peccatoris sed ut magis convertatur et vivat. De conversione vero in melius nequaquam intuitu quid aliud videatur nisi ut qui heri [illegible] non egit hodie dum adhuc vivere licet agat ne differat de die in diem dum nescit si ulterius correctionis habeat diem. Et Augustinus: Hanc tantam pietatem dei beatus Ambrosius admiratur dicens: Debemus misericordiam dei non sufficio admirari eo quod tantum [illegible] pro homine peccatore. Sed non est mirandum quia tanta est pietas et misericordia in visceribus dei nostri quod cum omnipotens sit et omnia facere possit hoc tamen facere non potest ut non misereatur humilibus et contritis corde ad se ipsum convertentibus. Et ne hoc absurdum videatur quod dicit beatus Augustinus in libro [illegible] quomodo probat sic dicens: Omnia potest preter hoc quod non potest non misereri gementibus peccatoribus qui ad se convertuntur. Hic idem sentit beatus Ambrosius in libro de officiis cum dicit: Namque deus omnis impotencie expers sola tamen sine misericordia [illegible] et vivat pietate. Ecce quanta dei pietas quam nulla mensura superare potest iniquitas. Precellit enim eius pietas et misericordia omnem iniquitatem et maliciam. De tanta eius misericordia dicit quidam [illegible] sic: Mirandum est et valde mirandum quod dicit [illegible] sima tamen et indubitata fide tenendum. Ecce si totus mundus esset globus igneus et in medio eius [illegible] pugillus vinis hic ex sua naturali inclinacione non tam cito flammam et incendium recipit sicut abissus miseracionum dei peccatorem penitentem et convertere volentem. Et quia in illa accione naturali aliquis licet minima et imperceptibilis requiritur morula sed nulla penitus mora inter [illegible] et remittentem inter gementem et gemitus exaudientem. Et beatus Gregorius de tam magna dei misericordia videtur consentire cum dicit in Registro: Maior est dei misericordia quam omnis malicia et sicut scintilla in medio maris sic omnis malicia ad misericordiam dei. Item Gregorius: Licet nostra omnia peccata quantumvis multa et enormia sint tamen sub modo et mensura sunt. Misericordia vero dei sine modo et immensa est ergo vincere eam peccata non possunt. Et beatus Augustinus in quodam [illegible] taliter probat sic dicens: Convertere ad dominum peccator cum fiducia non enim vincet omnia peccata tua magnitudinem misericordie dei

Quantacumque enim sunt sublimia et mensura-
ta, misericordia vero dei sine medio est et sine men-
sura. Non ergo vincere potest quod tamen mensura est
illud bonum quod absque mensura est. Hec Augustinus.
Ex hoc quoque aperte claret predictorum sanctorum per in-
effabilem et immensurabilem atque in-
comprehensibilem esse misericordiam dei. Tollatur ergo ab
homine omnis desperatio et maxime ab
illo qui in toto corde suo proponit penitentiam
sequi et dimittere. Tantam spem hec dicit addens
quod si esset unus tantum homo ex omnibus
hominibus de toto mundo salvandus, eundem
se ipsum debet estimare esse et sperare. Unde
consolatoriam spem beatus Augustinus in libro de
civitate dei invitat omnem quemque fidelem sic dicens:
Omnis atque ab homine christiano tollatur desperatio,
quia si essent omnes homines mundi heretici, solus
unus homo salvari debet, unusquisque
sperare tenetur se esse illum qui salvetur. Hec Augustinus.

Audiens tamen [Psalmus tercius dicit]
mirabilia de misericordia dei pre gaudio
et admiratione pene deficio. O optime
deus peccatorum visitator, pietas inaudita, o
tam ineffabilis, o benignitas inenarrabilis,
o divine misericordie pelagus infinitum, curans
morbidos incomprehensibiliter, excedens igne-
ma superans vocans demum suspendiens
inita vindicta. Cuius enim est tam flagitio-
sus qui non audiens percipiens et intelligens
tanta tua pietate ad spem venie suorum
delictorum pro posita sua iniquitate quam gessit
non resurgat. [Quod non sit desperandum de
misericordia dei capitulum xiij]

Bene sapis fili
et optime dixisti de tam incomprehen-
sibili misericordia dei. Erubescat ergo
humana malicia et superbia considerans tan-
tam pietatem dei. Erat quanto citius non de-
sperando ad fontem pietatis eius per veram penitentiam
et confessionem recurrat humilius et ferventius ipsi-
us misericordiam postulet quanto ad indulgendum promp-
tiorem cernit ipsum existere. Unde hic dicit Richardus de
sancto victore: In nulla vero enormi scelere divi-
ne inspirationis est desperandum quam tam miser esse ad
ignoscendum. Ex magis debito cum impudenti
et irreverenti implorare demus quod ad indul-
gendum tam promptum agnoscimus immo tanto magis
deus in eius conspectu erubescere tanto humilius
veniam postulare quanto benigniorem et dulcio-
rem agnoscimus quem contumaciter offendimus.
Hec Richardus. Considerantes itaque tantam benignitatem

invisibilibus dei misericordiam circumvenimus singuli ad summi
pietatis et ad gremium misericordie eius diu ligati in
hoc corpusculo simus, ne post diem mor-
tis quamvis spacium penitentie et venie non pos-
simus. Accedamus ergo cum fiducia ad thronum
gratie eius et si sentimus in nobis duritiam
cordis, flagitemus clementiam ipsius ut
emolliat illud gratiam compunctionis infun-
dendo per quam possimus salvari et misericordiam eius
invenire, ne forte tardantes iram eius
indignationem incurramus et perpetuam duritiam
cordis nostri. Ipse enim dominus corda prava et
dura potest emollire cui sibi placet et cui sibi
placet in duritia manere quando sibi placet. Unde hic dicit
beatus Augustinus sic: Omnis tamen impie desipiat
ut dicat deum malas hominum voluntates
quas voluerit quando voluerit ubi voluerit in bonum
non posse convertere. Sed cum facit misericordiam facit. Cum
autem non facit iudicium non facit. Quoniam cuius vult
miseretur et quem vult indurat. Hec Augustinus.
Unde hic dicit misericordia dei est beatus Gregorius in xxvi
libro moralium sic: Iustus dominus deum per peccata
hominum tollat et cum iam virtutem finem re-
spicit plerumque mentes peccantium immutat
et de se vim tante pietatis infundat. Unde
illud Job: Iuxta terminum consistens ex maxi-
tie et extinxisti impios ex eo. Per terram quippe
homo infima sapiens designatur. Cum per antiqui
deum est terra est et in terrenis. Ex quo ipsius
conditor facturam suam non deserit. Mala
hominum et prava sapiam tollerat et peccatorum
quoque conversione relaxat, cum diutius et
insensibiles mentes respiciat, modo eas in-
nis modo verberibus modo revelationibus tanget,
ut que pessima securitate durescat sa-
lubri timore mollescat, quatenus vel sero re-
deant et hic ipsum saltem tardum expectati sunt
erubescat. Sic enim dominus circa extrema vite mentes
plus indurat et id circo electos suos in fine
sollicitius purgat. Septimum quippe est
dominus iudicabit fines terre. Tanto ergo in pen-
sius ultimis mentis invigilat quanto ipsis
pendere initia sequentis vite pensat. Hec Gregorius.
Item de eadem misericordia dei quo corda etiam de-
sperata ad penitentiam trahat dicit beatus Gregorius
in eodem libro moralium super illo verbo Job: Numquid in-
gressus es in profundum maris? Dicit: Mare quippe
est mens humana cuius profunda deus ingredi-
tur qui pessimam sua adhuc prime ab in-
timis cogitationibus probat quam post vite

No^a

10

nequitias ad misericordiam reducit et fluc-
tuatam in fusione sua ad se convertit. pro-
funda maris deus penetrat quia etiam de-
sperata corda permutat. Intrat enim maris per-
mutat qui cor secularis humiliat. Intrat profun-
dum maris ingrediens qui visitatione mentes
etiam perditas scelleribus non dedignatur. unum et
ne penetrando submergit. Et in novissimis
abyssi deambulasti. Eandem abyssus
et mens humana que dum semetipsam comprehen-
dere non valet sese in omne quod est velut obscura
abyssus latet. In novissimis quippe abyssi deo de- iartat
ambulare est etiam nequissimorum hominum corda
tangere. Et desperatas mentes visitationis
sue vestigiis tangendo mirabiliter refor-
mare. Cum enim post immensa scelera unius
conversio porrigitur quid aliud quam in novissimis
abyssi deus ambulasse videtur. Cui abys-
so namque deus deambulat cum obscurorum cor-
penetrans fluctus invisibiles viciorum cal-
cat. Plerumque enim peccata alia plangimus
alijs perpetrantibus urgemur ut modo superbia
modo ira modo luxuria modo avaricia temp-
tante fatigemur. Et cum cuncta hec in corde
modo deus occulte visitationis sue timore
reprimit quid aliud quam in abysso gressum ponit.
Ecce gressus mentem comprimimus qui contra
insurgentia vitia quo timoris eius ob-
viem deo pensamus. hec Gregorius. Ecce hec
perpendendum quam misericors deus est corda
nequissima et desperata plerumque ad penitentiam
convertit. Considerantes autem tantam pietatem
dei cavendum est summopere ne quis in pecca-
tum labatur quia si lapsus fuerit non desperet
sed plangendo penitencie surgat. Relaxat enim
deus peccatum quod defletur. At tamen qui stat ti-
meat ne in peccatum cadat quia si digne deflere
possit peccata que commisit ignorat. hec
sumitur beatus Gregorius in xxxiii° libro moralium lo-
quens super illo verbo Job. Numquid armilla per-
forabis maxillam eius. In vehemoth pul-
cre tangitur cum dicit. Cavendum summopere est ne
quis delectatione peccati leviathan istius ore
rapiatur et tamen si captus fuerit non desperet
quia si peccatum perfecte lugeat adhuc foramine
in maxilla eius invenit per quod evadat.
Iam dentibus teritur sed adhuc si evadendi
viam querit in maxilla eius foramine inve-
nit. Hic etiam captus est exeat qui prius no-
luit ne caperetur. Quamvis ergo non dum capto

est maxilla eius fugiat quisque vero
iam captus est in maxilla foramine querat.
Prius quippe ut iustus esse dicatur metuat sed
nemo dicat quia prius est venialis peccato.
Et nemo qui peccat dicat quia iustus est
de peccati remissione desperet. Relaxat enim
deus facinus quod defletur sed peccatore
quisque timeat quia si digne flere posset
ignorat. Ante culpam ergo iusticiam me-
tuat post culpam tamen de pietate presumat.
Neque itaque sic iusticiam timeat ut nulla
spei consolatione convalescat. neque ita
de misericordia dei confidat ut adhibere vulneribus
suis digne penitencie negligat medicinam.
Sed quem videt sibi parcere semper etiam cogitet
districte de se iudicare. Sub pietate itaque
eius spes peccatoris gaudeat. Sed sub distri-
ctione eius penitentis correctio contremiscat.
Spes igitur presumptionis ne liceat etiam mor-
sui timore ut ad corrigenda peccata iusticia
iudicantis terreat quia ad fiduciam venie
gratia parcentis invitat. Hinc enim per quendam
sapientem dicitur. Ne dixeris miserationes domini
multe mihi peccatorum meorum non recordabitur.
Pietatem namque eius premittens et iusticiam
subdidit. Misericordia enim et ira ab illo. Summa
namque clemencia maxillam vehemoth
istius perforans ubique humano generi mi-
sericorditer et potenter occurrit quia nec libe-
ro animo remedium penitendi tradidit nec capto
remedium fugiendi subtraxit. Ad hoc
quippe in scriptura sacra virorum talium et David
et Petri peccata sunt indita ut cautela minorum
ruina sit maiorum. Adhibetur vero utrorumque
illic et penitencia insinuatur et venia ut spes
penitentium sit recuperatio perditorum. De statu
ergo suo David cadente nemo superbiat
de lapsu etiam suo David surgente ne-
mo desperet. Ecce quam mirabiliter scriptura
eodem verbo superbos premit quo verbo
humiles levat. Unam namque rem ge-
stam contulit et diverso modo. Superbos quidem
ad humilitatem formidine, humiles vero ad spei
fiduciam renovavit. O inestimabile novi-
tatis medicamentum quod uno eodemque or-
dine positum et premendo tumentia ex-
siccat et sublevando arentia infundit. De
maiorum nos lapsu terruit sed de reparacione
roboravit. Sic quippe semper sic nos di-
vine dispensationis misericordia et superbientes

repenit / et ne ad desperacionem corruant
fulcit. Unde Gregorius / epistola decima scissimum vi
docet homo spem habere et timorem / spem de misericordia
timorem de iusticia. Spem ut si lapsus
fuit surgat per penitenciam / timorem ne
iterum cadat in peccati ruinam / quia valde di
splicet omnipotenti deo recidivacio sive iteracio
peccati. Unde omnis penitens semper misericordiam
dei et iusticiam coram oculis sui cordis ha
beat / misericordiam ut per spem erigatur / iusticiam
ut per timorem humilietur / Ad hoc faciendum
hortatur beatus Augustinus sic dicens / Nunquam peccatorum
enormitas sine intuitu divine
clemencie est pensanda / ut divina bo
nitas sine rigore iusticie cogitanda
Nam hec sine illa facit insolentem / Illa
vero sine ista desperando facit nimis per
timescentem / hec Augustinus / Sed fortassis dicit aliquis
qui tot crimina conspicit se commisisse quod
per ea timeat dei amiciciam et dilectionem
quamvis doleat nequaquam assequi se po
sse. Sed absit hoc a cordibus omnium peccatorum
sua tamen peccata plangencium et dolencium
Nam plancta penitus peccator quamvis for
didissimus efficitur dei amicus et dilectus
De hac materia pietatis et misericordie dei dicit beatus
Bernardus / Quomodo decuit misericordia dicta ipsi bone
qui non minus peccatorem conversum diligis
quam eum qui nunquam peccati maculam contraxit.
hec Bernardus / Non enim qui peccaverunt sed qui in peccatis
perseverant sunt odibiles et abhominabiles
deo. Conversos vero et penitentes peccatores
ad summum sue pietatis et dilectionis paratus est
suscipere Christus / Unde dicit beatus Augustinus in quo
dam sermone sic / Non enim qui peccaverunt
sed qui in peccatis suis perseveraverunt odibiles et
deo et abhominabiles. Ita ut de indulgencia divina
nemo diffidat dominus noster per prophetam
velut pater piissimus consolatur dicens. Nolo
mortem peccatoris sed ut convertatur et vivat. Et
illud / impietas impii non nocebit ei in qua
cumque die conversus fuerit ab iniquitate sua.
Sed ista tamen magna misericordia / cum nobis prodest
si non tardamus converti ad deum / ut crimina
criminibus super addamus. Sed forte cogitet
aliquis se tantum tanta commisisse peccata / ut
iam misericordiam promereri non possit. Absit hoc
a sensibus omnium peccatorum / O homo quicunque iam
peccatorum multitudinem attendis tantum et omnipotenciam
celestis medici non attendis. Cum enim velit

deus misereri quia bonus est et possit quia
omnipotens est / ipse contra se divine pietatis
ianuam claudit / qui deum sibi misereri
aut non velle aut non posse credit / cum
aut bonum aut omnipotentem esse diffidit. Nemo
igitur pro recenti peccato / aut pro mille criminibus
de misericordia divina desperet. Sed tamen non desperet ut
sine ulla mora deum sibi propicium festinet
Ne forte si consuetudinem peccandi fecit
tanquam si velit a diaboli laqueis liberari non pos
sit. Unde Augustinus / Ecce quo beatissimus vir Augustinus
omnes peccatores etiam in peccatis multis et maxi
mis latentes hortatur ad spem venie et
veniam debent sperare de misericordia dei et pietate
sic tamen ut sine ulla mora penitenciam et confessionem
ac bona conversacionem festinet facere sibi dominum
propicium ne tardando per negligenciam et ignoranciam
cadat in reprobum sensum et cadat in laqueos
diaboli ex quibus etiam si voluit exire se non
possit. Sciendum etiam quod divine inspiracionis multi
sunt effectus / Ipsa enim dei misericordia prevenit ne
scientes / trahit nolentes / sequitur non convenien
tes / petit fugientes / revocat recedentes
expectat tardantes / suscipit convertentes
remittit debitum / confert meritum / premiat
ultra condignum. Primo prevenit nescientes
Psalmista / Deus meus misericordia eius preveniet me
et hoc per occultam inspiracionem / Johannes iii° Spiritus
ubi vult spirat et vocem eius audis et ne
scis unde veniat aut quo vadat / quia vox
divine inspiracionis auditur intus in corde
penitentis / precognitionis et nescitur unde ve
niat quia ab homine ignoratur divine voca
cionis causa tamen sit pure gratuita. Aut quo vadat
quia finis homini ignoratur de finali perseverancia
Secundo trahit nolentes / Johannes vi° / Nemo
potest venire ad me nisi pater traxerit eum
Tercio sequitur non quaerentes / Ezechielis
xxxiiii° / Quod perierat requiram et quod
abiectum fuerat reducam / Quarto petit fugientes
Exodi xxiii° / Ecce ego mittam angelum
meum qui precedat te / Quinto revocat rece
dentes / Isaie xxxi° / Convertimini filii israel
sicut in profundum recessistis. Sexto ex
pectat tardantes / Isaie xxx° / Expectat
dominus ut misereatur vestri et ideo exaltabitur
parcens vobis / Septimo / suscipit revertentes
Psalmista / Suscepit eos de via iniquitatis eorum
Et illud Jeremie / ubi dominus ad peccatricem animam
dicit Tu fornicata es cum amatoribus multis

ti venite ad me / et ego suscipiam te / octo-
remittit debitum / [Mat. xviii] Omne
debitum dimisi tibi quoniam rogasti me / nono
confert initium / [Ro. vii Paulus] Quid habes
quod non accepisti / Decimo premiat super
condignum / [Ad Ro. viii] Non sunt condigne
passiones huius temporis ad superventuram
gloriam que revelabitur in nobis / Hec igitur
omnia que premissa sunt dedi pie te et-
nima / Dent unicuique peccatori sua facinora
in trepidatione ad spem fiducie clare
et adcutiam confessionem ad deum seu penitentiam
agendam movent ut salvus esse possit
in extremis suis et die iudicii [Filius]

Gaudens gaudeo audiens [mi-]
sericordiam magnam et pietatem esse in
visibus dei mei / Et quia apertum
est igitur in benignitate eius ad sustinen-
dum omnes peccatores in sordibus facinorum
constitutos / Necesse est ut timeant singuli
qui sentiunt se omnino criminum gravatos
nichil estimantes ad fontem tante pietatis
ut abluti fetore suorum scelerum veniam
et gratiam ab ipso magnam deo valeant im-
petrare / Rogo pater ut me declaris infor-
mes / Cum igitur deus ita sit misericors
quare homines peccantes quam plures non
attendunt eius pietatem ut se penitentiam
convertant ad ipsum / Tale quod est quod impedit
tantum eorum salutem. [Quid impediat
quod homines negligentes sint ad agenda
penitentiam Capitulum .xv.]

Quod homines quam plurimi et heu plura
...iora pre ut eciam tardi sint
et negligentes ad conversionem ad deum sive
ad penitentiam agendam / Facit amor presen-
tis vite et delectatio in rebus transitoriis.
Cum vero converti voluit necesse est ut presentia
despiciat et futura diligat / [Hoc testatur
beatus Gregorius in omelia in morali] Sunt
nonnulli qui vitam suam negligunt et
dum transitoria appetunt / dum eterna vel
non intelligunt vel intellecta contempnunt
que superna amiserunt non considerant
esse se heu miseri in bonis putant / Nequaquam
enim ad vicarie lucis tam conditi fuerant
mentis oculos erigunt / nequaquam ad
contemplationem eterne patrie desiderii a-
ciem tendunt / Sed semet ipsos in hiis que
proiecti sunt deserentes vice patrie diligunt (patriam)

exilium quod patiuntur et cecitate quam tollerant
quasi in claritate luminis exultant / Sed contra
electorum mentes / dum eterna transitoria nulla
esse conspiciunt ad que sunt condite exqui-
runt / Cumque eorum satisfactioni nichil extra
deum sufficiat / ipsa in inquisitionis extra
cone fatigatam illorum cogitatio in conditoris
sui spe et contemplatione requiescit / superius
interesse civibus appetit / et unusquisque eorum
adhuc in mundo corpore positus mente iam
extra mundum surgit / erumpnam exilii quam
tollerat deplorat et ad sublime patriam in-
cessantibus amoris stimulis excitat
cum enim dolens videt quod sit eternum quod
perdidit / invenit salubre consilium temporale
hoc despicere quod preterit et quo magis crescit
consilii scientia ut peritura deserat / eo au-
getur dolor quod non dum ad mansura per-
tingat / [Unde bene per Salomonem dicitur] Qui
addit scientiam addit et dolorem / Cum enim
sciencia summa quam adhuc non habet magis de
infimis in quibus retinetur dolet / [Hec Gregorius]
Iterum de eisdem carnalibus hominibus idem
beatus Gregorius in nono libro moralium super
Iob / Cutis mea aruit et contracta est / De
iuste quippe cutis corporis habentur qui solis ex-
terioribus curis inserviunt / Cumque cutis vocatur
Cute nimirum aret arescendo contrahitur / quia
mentes carnalium dum presentia diligunt et
quasi in ipsis positam concupiscunt / ad futura tendi
prolongarum noluit / Habeat namque contrac-
tionem suam formidabat cum dicebat / Si-
cut adipe et pinguedine repleatur anima mea / Adeps quippe
pinguedinis animam replet cum hanc quo-
que eam desideriorum estus superne spei infusio
refovet / Cutis vero arescens contrahitur cum car-
nalibus exterioribus dedita atque ex desperatione
siccitati sauciata omnis sui amore non tenditur sed in
semetipso ut ita dixerim rugosa cogitatione
replicatur / pensandum non est quod carnales mentes
ideo presentia diligunt / quia vita carnis quam fu-
gitiva sit minime attendunt / Nam si velocitatem transi-
tus eius aspiceret / hanc etiam prosperitatem minime
amarent / Sancti autem quia presentis vite momenta de-
terre obsessione conspiciunt / nequaquam in hoc
mobilitate cordis intentionem figunt / [Hec
Gregorius] Ubi supra in capitulo quinto amor
rerum transitoriarum sine delectatione presentium
homines tardos facit ad penitendum;
Et e converso contemptus mundi facit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

pmptos ad d[eu]m obediendu[m]. Ita ipse amor
mundi cu[m] p[re]ualet ad ambiendu[m] honores
t[er]renos mentes ho[m]i[nu]m instigat ne de
specti uideant[ur]. Res facit cumulare t[er]re
nas et misse ip[s]is sp[iritu]s grande sola q[ua]s
sint cogitare nulla memoria celest[is]
celestis p[at]rie h[ab]ite. De hiis d[icit] b[ea]t[us] Greg
orius ... lib[ro] mor[alium] sup[er] Iob. Tabernaculum
impiorum no[n] subsistet sic. Tabernaculu[m]
quippe co[n]stru[itur] ut ab estu corpus et frigo
re defendat[ur]. Q[ui]d itaq[ue] hoc loco tab[ernacu]li
nomi[n]e nisi edificatio t[er]rene felicit[atis] ex
p[ri]mit[ur], p[er] qua[m] sup[er] se reprobi cas[tr]a multi
plicant ut se a p[er]turbationibus uite p[re]sentis q[ui] ab
estu et ymbrib[us] defendat. Honorib[us] na[m]
q[ue] exc[re]sc[er]e ambiunt ne despecti uideant[ur],
t[er]rena a[c] g[ra]ndo exaggerant ne i[n]opie
frigore tabescant, q[uia] temp[er]unt ciliare q[uo]d
sequit[ur] et tota intencio[n]e satagit ne q[ui]d
i[n] p[re]sentibus desit. Studet nomine dilatari
ne lateat et si cuncta ad desideriu[m] suppe
tant, munitos se et felices in o[mn]ib[us] putant.
Ubi q[ua]si mentis habitaculu[m] co[n]stituunt, ibi p[er]
cul dubio tabernacula fixerunt. Adu[er]sa in
paciencia p[er]ferunt et misse ip[s]is sp[iritu]s locant[ur]
sola q[ue] assu[m]unt cogitant, nec ad desideriu[m] cele
stis p[at]rie ulla recordatione respirant. Gau
det sibi suppetere bona que accipiunt, atq[ue]
ubi carne requiescunt ibi et mente[m] exti[n]
guendo sepeliunt, q[uia] sectatores cure tela
tinadati? t[er]renaru[m] reru[m] cumulu[m] aggregant
et q[ue] foris exquirendo multiplicant, h[ec]
semp[er] interius p[er] cogitacio[n]em p[ro]c[re]ant, q[uia]
nisi nec oblata bona h[ic] p[ro] magno ac
cipiunt nec illata mala valde p[er]timescunt
s[ed] et cu[m] bonis p[re]sentibus utunt[ur], ven[tur]a
mala metunt et du[m] de malis p[re]sentibus
gemunt bonoru[m] se frequencius amore con
solant[ur]. Sic q[ui]cq[ui]d t[em]p[or]alia reponent[ur] subsi
dio sicut viator vite? loco pausat et rece
dere festinat, quiescit corpore et ad aliud
tendit mente. Ro[man]i? uu[n]q[uam] uo[lu]nt adu[er]sa p[ro]peti
appetit et in usitat[i]o[n]ibus p[ro]sp[er]ari refugiunt,
ne delectatione itineris a p[at]rie p[er]uencione
tardent, ne gressu[m] cordis in via p[er]egrinacio[n]is
figant et q[uo]q[ue] ad conspectu[m] celestis p[at]rie
sine remuneracione p[er]ueniat. Gaudet de
sp[er]a nec dolent se interib[us] affligi. Ergo q[ui]
p[er]ficta se adu[er]sa no[n] inueniunt, qui cont[ra] estus
et pluuias h[ic] tabernaculu[m] nolunt. Insti

itaq[ue] h[ic] se construere negligunt, ubi
p[er]egrinos se esse et hospites norunt. Cu[m]q[ue] ia[m]
ci[vita]tis sup[er]ne grande desiderant esse ia[m] alico[us]
felices recusant. In insti aut[em] quanto lo
gius a beate p[at]rie h[er]editate dimissi sunt,
tanto ibi? alcius fundamenta cogitacio[n]is
figunt. Un[de] ergo d[icit] tabernaculu[m] impioru[m]
no[n] subsistet, q[uia] uite fugientis amato
res du[m] se studiose p[re]sentib[us] co[n]stituunt, re
pente ad et[er]na supplicia rapiunt[ur]. Ut Greg[orius].
Cu[m] aut[em] carnales homines sic inherent t[em]p[or]a
libus, h[oc] facit q[uia] negligunt pensare
et[er]na nec e[st] p[er]pendunt fine[m] h[ec] o[mn]ia tu[n]c
semita. Et id suaru[m] consolacio[n]u[m] tota[m] in vo
luptatib[us] carnaliu[m] desideriorum ponunt.
De hiis vide Greg[orium] ix° li[bro] mor[alium] sup[er] i° q[uo]d vo. Oculi
impioru[m] deficient et effugiu[m] peribit ab eis d[ic]
sic. Oculi impioru[m] sunt intenciones carnaliu[m]
desideriorum. Q[ui] nec id[e]o deficiunt q[uia] et[er]na
negligunt et sola semp[er] transitoria p[re]stolant[ur].
Ad p[re]sencia quippe et[er]nam gl[ori]am cogitant multi
plicari rebus t[em]p[or]alib[us] exoptant. Ad morte[m]
quoq[ue] cotidie cursu reru[m] labencium tendunt
s[ed] cogitare mortalia nesciunt. Carnis uita
p[re]monita deficit et tu[n]c carnale desideriu[m]
crescit. Res h[ab]ita istanti fine corripit[ur] et
hendi anxietas no[n] finit[ur]. Et cu[m] mors
impios subtrahit eoru[m] p[er]fecto desideria cu[m]
uita tinniant? quoru[m] s[ed] oculi tu[n]c supma
ulcione deficiunt, q[uia] suo h[ic] iudicio et[er]na
desiderare delectacione noluerunt. A q[ui]b[us] et o[mn]e
effugiu[m] p[er]ibit, q[uia] eoru[m] malitia ab anim
adu[er]sione districti iudicis quo se valeat
occultare no[n] inuenit. Ita nec cu[m] est[er]na? inq[ue]
aliq[ui] ul adu[er]sa paciunt[ur] effugij latebras
inueniunt, q[uia] ad voluptates paup[er]tas cacet
diuicijs a[n]i[m]am d[e]mulcet ne despectus p[ro]
ximoru[m] d[e]p[ri]mat sese dignitatib[us] exal
tat. Si fastidio corpus attit[ur], a[n]i[m]am potius
epularu[m] diu[er]sitatib[us] mittit. Si q[ua]n[do] mesticie
impulsu deicit[ur], mox p[er] i[n]t[em]p[or]alia locoru[m]
blandime[n]ta releuant[ur]. Tot ergo h[ic] h[in]c
effugia q[ua]t sibi parant delectamenta. S[ed]
q[uia]q[ue] ab eis effugiu[m] p[er]it q[uia] eoru[m] mens
amissis omnibus se solu[m] no[n] et iudice[m] co[n]spi
cit, cu[m] voluptas subtrahi[tur], voluptatis
culpa suat[ur] et repente miseri p[er]uido di
scunt, q[uia] p[er]itura tenuerunt, cu[m] tu[n]c q[uo]q[ue]
uiuunt et corp[or]ale q[ui]e[re] noticia no[n] de
sinunt. Un[de] Iob d[icit] Et spes illoru[m] abho[mi]na[ti]o.

est anime. Quid hic peior totis cogitacio-
nibus sperat nisi ut potentie alios excedat
tuicius rerum multiplicitate omnes transcendat, adversi-
tates devincendo subiciat, obsequentibus mini-
mirandus
strandi votum satisfaciat.
benignum se cum laudat ostendat, quod quid
gula appetat offerat. Bene ergo illorum spes
abhominacio dicitur, quia ea que carnales am-
biunt spirituales quique iudicio rectitudinis
adversantur. Nam quod peccatores voluptates
estimant, hoc iusti procul dubio penam
putant. Abhominacio ergo anime spes est pravorum,
quia nimirum spes desiat ubi caro regnare
sit. Ut enim caro mollibus, sic anima duris
nutritur. Illam blanda refovet, hanc aspera
exercent. Illa delectacionibus pascitur, hec amari-
tudinibus vegetatur. Et sicut carnem dura
sauciant, sic mollia spiritum necant. Sicut illa
laboriosa interimunt, ita hanc delectabilia ex-
tinguunt. Spes itaque carnalium abhominacio
anime dicitur, quia inde impetum spiritus interit
unde carnalium ad quietis caro vivificatur
hic requies. Et sciendum quod amatores mundi
cum absque astu se non solum non reparant sed
etiam adipiscendis dilectionibus per carnales volup-
tates et vanitates se effundunt, ita mun-
di prevalet mens amor seculi et quodam mo-
do illius dilectione excecantur ut etiam circa
mortem anime qualia non desistunt. Hic
pulchre tangit beatus Gregorius dominum libro
moralium loquens super illo verbo Iob: Et con-
sumpti sunt absque ulla spe, ubi dicit: Re-
proborum mentes erga dies vite presentis
tanto amore constringuntur, ut sic semper hic
appetant vivere si quis sic valeat vite
cursum desiderent numquam finire. Cogitare
quippe ventura despiciunt, spem totam
in rebus transeuntibus ponunt, terrena nulla
nisi que perimunt concupiscunt. Cumque nimis
transeuncia cogitant et mansura nullatenus
sperant, sic cecitate insensibili cordis oculos
claudunt, ut eterne lucis nullatenus intendant.
Unde fit ut sepe iam corpus molestia
quaciatur et vicina mors virtute vitalem
spiritus incidat, et tamen cum curis que mundi
sunt desinat. Iam quoque eos ultor ad iudi-
cium pertrahit, et tamen ipsi ordinacione sol-
licitudini rebus transeuntibus occupati nichil
aliud cogitant nisi in hoc mundo ad-
huc qualiter vivant. Relinquenda omnia qui pos-

sidenda disponunt, quia spes vivendi non
frangitur etiam cum vita terminatur. Iam ad iu-
dicis examen pertrahuntur, et tamen adhuc labentibus
rebus inherent per curam. Dum enim mente
abesse mors longe creditur, etiam cum sentitur.
Sicque cum carne animam solvunt, ut ergo prius
inmoderato se amore retinent, cum ad eternum
supplicium ducuntur. Hec ipsum quoque nesciant
quo ducuntur, et deserentes que amare cum timore
noluerunt, repente sine termino inveniunt que
numquam providerunt. At contra electorum mentes ad
eternitatis intencionem tendere, etiam cum prius ea
feliciter vita comitatur, magis carnis sa-
lute utuntur, nec tamen eius fiducia retardantur.
Nullus adhuc mortis articulus cruentus premit,
et quasi presentem hanc cottidie conspiciunt. Cum
enim vita indesinenter labitur, spes ei vivere
diu funditus amputatur. Unde ergo de diebus
preteritis dicitur: Consumpti sunt absque
ulla spe; ut si apte dicitur: Certitudinis fidu-
ciam in ipsa vita non posui, quia omne quod pre-
teriit cautando despexi. Unde et apte mox
subditur: Memento quia ventus est vita mea.
Hinc rem vitam carnis quam permanere di-
ligunt, quam quanta sit vite sequentis eternitas
non intendunt. Cumque soliditatem perhennitatis
non considerant, exilium patriam, tenebras lucem,
cursum stacionem putant. At contra sancti viri
quo ad eterna cor sublevant, quam breve sit
quod fine clauditur pensant, et eorum sensibus
vilescit quod preterit, quo intellectui radiante
interlucet quod acceptum numquam recedit. Cumque
infinite perhennitatis aspirant, nequaquam
quasi pro magna desiderant quicquid finis angu-
stat. Et sublevata mens exterius tempus ter-
minos dicat, et cum carne in tempore teneatur,
et tanto altius finienda despicit, quanto
verius infinita cognoscit. Et hec ipsa
humane brevitatis consideracio aliquando
magne virtutis oblacio est. Unde bene sub-
ditur: Memento quia ventus est vita mea,
ac si aperte dicatur: Transeuntem velocius
benignius respice, quia tanto indelatam
misericordiam debeo, quanto ipse actus fiducie
mee brevius oculos non avertero. Sed quia
diu tempus vite presentis abscidit, ad opera
prehendere venie ulterius non redit. Recte
subiungit: Nec revertetur oculus meus
ut videat bona. Ad videnda bona exterius
oculus non redit, quia ad exhibendam vitam corpo-

exuta carne anima non recedit. Nequaquam
ad videnda bona oculus reuertitur, quia re
tribucionem suam mens inueniens ad opera
cionis usum nullatenus reuocatur. Hec Gregorius.
Ecce quomodo homines carnales, eciam si ea
inte amare temporalia et transitoria non desi
stunt. Electi vero econtra propter amorem celestis
patrie, eciam cum sancti sint, ea contempnunt. Sed
adhuc considerandum, quod ad cumulum miseri
arum illorum, videlicet hominum qui sic absorpti sunt
in amore rerum temporalium et carnalium volup
tatum, rapiuntur eciam et eciam dimittuntur in quandam
duriciam cordis et insensibilem mentis, ut labo
res pro mundo et dolores libenti animo su
stineant, dummodo pacientur et assequi
valeant seculi voluptates. Hoc probat
beatus Gregorius in xv libro moralium circa dictum. Mundi
enim amatores attendunt transitoria que
percipiunt et intueri negligunt bona per
mansura que perdunt. Cumque temporalium amore
flagrant, vitam leticiam violenter ignorant,
quam si studiose cognoscere quererent, quam
flenda sunt gaudia que appetunt, vide
rent, sed cum meliora scire contempnunt, so
la sibi velut summa eligunt que visi
bilis oculis seduccione sagaci blandiuntur,
visibilia sequentes, cor figunt et tanto
exterius gaudent, quanto interius
recordacionem sui non habent. Qui sentiunt eciam
eorum gaudiis plerumque tribulaciones, atque
ex rebus ipsis quibus superbiunt fla
gellantur, et tamen hec ipsum delicias estimant,
quia et dura quidem experientis vite amore
tollerant, et eciam affectu immense cupiditatis ob
signati laborem eiusdem tollerantie vo
luptate putant. Hinc namque igitur genus
eorum iudicio dei voluptatibus suis dimis
sum, atque per easdem voluptates spontanee
in tribulacionibus traditum, quia et amara sunt
que pro huius vite amore tollerant et tamen
eadem amant, necessitate cupiditatis
qui in sensibili ebrietate ignorant. Amat
enim peruersi homines presentis mundi gloria
eciam tribulaciones, tunc etiamsi per ea sudori
bus libenter fruuntur et eciam graui laborum iugo
deuotissime colla submittunt. Dumque at
testacionem animi laboribus inpercunt, se
quietem dulcemque persuadet, et tamen vesana
iniquorum mens plus se assequi aspera
carnalia quam tenere blanda sperat gaudet

plus acerbitate fatigacionis quam quiet
dulce ne pasti. Et apte nobis isenz ipo
israhelitarum populus ondit, qui dum refec
tionem manne desuper perciperet, ab egipto
ollas carnium, pepones, porros, cepas, et
concupiscunt. Et enim significatur in manna
nisi esca gracie suauis sapiens ad refectionem
interioris vite, bene vacantibus desup
data. Et quid per ollas carnium nisi carnalia
opera, iuxta tribulacionum labores quasi
ignibus excoquenda. Quid pepones nisi
terre dulcedines. Quid per porros ac ce
pas exprimitur, que plerumque qui comedunt
dunt lacrimas emittunt, nisi facultas vite
presentis, que a dilectoribus suis et non sine
luctu agitur, et tamen cum lacrimis amatur. Manna
igitur deserentes cum peponibus ac carnibus
porros cepas que quesierunt, quia videlicet per
uerse mentes dilata per gratiam quietis
dona despiciunt, et pro carnalibus voluptatibus
laboriosa huius vite itinera ac lacrimis
plena concupiscunt. Contempnunt habere
ubi spiritualiter gaudeant, et desiderant ap
tut, ubi et carnaliter gemant, quia dum a len
ibus aspera mittibus transitoria eternis an
ponunt. Hec Gregorius. Dicit idem per beatum Gregorium
super Ezechielem sic dicens: Sicut sunt nonnulli
qui quiete cunctis mundi primis atque ho
minibus ponunt, ita nonnulli ut in hoc mundo
aliquid esse videantur, extremis laboribus in
sudant, insistunt causis, premisceuntur iurgiis
et cum iniusse corpore deficit in laboribus
sentiunt, amore tamen terrenarum rerum deuic
ti delectabiliter fatigantur, quia quibusdam per
versis mentibus, iniquis laboriosus quasi si
cut sapit, vt in huius mundi actionibus
non laborent. Nam quidam sepe repulsi ab
actione terrena desperatur, ut redeant
rogant, ne desperiant, quamuis se periclitari
transisse quiete putant. Hec Gregorius. Appa
ret igitur ex predictis qualiter amatores mundi
propter res et voluptates transitorias labores
et sudores libenti animo subire quodammodo de
lectantur. Fortes enim sunt dilectores seculi
rebus et gloria mundi, et quidam difficilia
tollerare, pro supernis vero preciis nec per minimum
laborem volunt subire. Fortes in rebus
extremis, debiles in celestibus. Hoc testatur
beatus Gregorius in xv libro moralium circa dictum: Seculi amatores in terrenis rebus fortes sunt

H

Iho Iho Iho

nō

inclestib9 debiles. Nam p tpali glia usqz ad morte desudare appetunt z p spe petua nc pax qnde i labore subsistut pēennis lucris qslibz i iurias tollat z p celesti mercede ul tenuissimi ubi fre otumelias recusant. Sepe de iras iniditate fame pacientis diuitiis atqz honoribus tollant z eay rerū se abstinetia cruciat ad qs adipiscendas festinat. Supna vo laboriose querere tanto mag dissimulant quanto ea retribui tardius putat. hec gregorius. Et nondū q sicut reprobi fortes sunt ad sustinedos labores eo maiores ppter gliam mūdi z amorē rerū tpaliū. Ita iusti fortes sunt ad sustinenda adūsa z tollandos labores p amorē patrie celestis. De hac duplici fortitudine hēt i vi° lib° mor. ubi dr gregorius loquens sup iob Que est fortitudo mea ut sustineā dicit. Sciendū q alia e iustorū atqz alia fortitudo reproboꝝ. Iustoꝝ quippe fortitudo est carnem vincere, ppriis voluptatib9 contraire, delectacōm vite psent extinguere, hui9 mūdi aspa p eternis pmiis amare, psperitatis blandimēta cotempnere, adūsitatis metū in corde supare. Reproboꝝ vo fortitudo e trāsitoria sine cessacōne diligere, cont flagella conditoris i sensibiles pdurare, ab amore rerū tpaliū nec ex adūsitate cessere, ad ianem gliam eciā cū vite d'trito puenire, bonoꝝ vitā ūbis ac moribus impugnare, i semetipsis spem ponere, iniquitatē cottidie sine ullo desidio de sensu pctare. Hinc est q p pphs electis dr. Viriliter agite z cōfortetur cor vrm. hic p pphām reprobis dr. Ve qui potentes estis ad bibendū vinū z vi fortes ad miscenda ebrietate. An nō reprobi fortes sunt qui ad psentis vite cocupiscām tot laboribus deinde picles se audent obiciunt, plures cōtumelias libent ferunt ob appetitus sui libidine, nulla enī victi quietate resiliunt, pcussioibus durescūt, z mūdi mala tollant p mūdo eo qz ut ia dixim gaudia querentes pdunt ut eū hoc pdendo fatigant. Vnd bn ex ghnam gens voce pphe dr. Inebriauit me absinteo. Ebri9 quippe q patit nesciat. Absinteo q° e ebrius qui pa inde seculi pntis assiū iocis est alienus, du cp qnd p mūdo sustinet leve deputat laboris amaritudines qua tollat ignorat qui nimiz ad eius delectabilia ducit i quibus penarū fatiga. Ac tē vir iustus ad mūdi pricla p mūdo tollanda ee debilis studz fine sui qspicat intra pns qsistit cū stola attendit z p ea labores exteius ppeti renuit, cui9 intrisecus d'lectacom vincit dicit go beatus Job dicit ex omi voce iustoꝝ. Que est fortitudo mea ut sustineā aut quis finis meus ut pacient agam. Ac si apte dicat mala mūdi p mūdo tollare nequeo qz ia inc9 desiderio fortis nō sum. dū eū presentis vite finē qspicio cur pond9 eius pacior cui9 appetitū calco. Et qz i iusti hmiz ut diximus tanto fortius labores mūdi pferunt quanto avidius delectacōne pascunt Recte mox subdit. Neqz fortitudo lapidum fortitudo mea. Quid hic loco lapides n i sensibilia corda hoium signant qui sepe z supnos ictus accipiunt z tn nullo distractoe pcussione molestūt. Vnde contra electos p pphām pollicetur dns dī Tollā a vobis cor lapideum z dabo vobis cor carneum. Hec gregorius. Ex istis oib9 dictis pmissis bti gregorij colligere possum9 q dilectio rerū tpaliū z amor carnaliū voluptatū retrahunt homiē a conslatione ad dm z ad pniaz p excessibus z pctatis agenda faciunt tardium. Inheret eo qsidandū q sunt nonnulli in seculo constituti q qsiderantes suā puisam z viciosam vitā ppter metū gehenne ul ppter amorē ūitu pponunt ex animo se a viciis abstinere si veniente temptacione seu occasione qlibet ptinus ipsa facinora relabunt a quibus pposuerunt abstinere z hic fit qz laborem nolunt ad resistendum sbire. Et sunt nonnulli qui se a quibusdam viciis abstinet in quibusdam vo peccantes iacent. ff cui nō repugnat omnibus z resistunt eciā ad i vicia a quibus prius abstinebat redeunt ; Et sunt nonnulli qui pmientes nouem se deprehendunt peccando certe eciam qz negligentes viciis resistunt acrius delectacoe superant z post segnius mala exercent. Ista beatus gregorius innuit in vi° libro mor.

loquens super i° volumine in voluntate sunt semite
gressuum meorum etc. Sunt nonnulli qui
se seducentibus vicijs obviare qui tota
intentione delibant. sed irruente temp
tacionis articulo in delibacionis proposito non
perdurant. Alius namque pro nullo usu super
bie inflatus cum magna esse prima hu
militatis considerat. Ad usus semetipsum
se erigit. et qui timore trepidi flatus
deponit exibere se quibusque contume
lijs humilem promittit. sed cum repente huic
vinus iniuria ubi pulsauerit ad assuetam
protinus elacionem redit. sicque ad elacionem
inicit ut nequaquam humiliatus bonum quod
concupierat recordetur. Alius avaricia
estuans augendis facultatibus anhe
lans cum prestare omnia conspiciat vagantem
per cupiditatem mentem figit. decrevit iam nil
appetere adepta tamen nisi sub magno mo
deracionis freno possidere. sed cum repente
sub oculis oblata que placeat ambi
cione protinus mens anhelat et semet
ipsam non capit adipisci hoc occasionem
querit et oblita continencie quam secum prope
gerat cogitacionis se stimulis per deside
ria acquisitionis inquietat. Alius luxurie
thabe pollutus et longa iam consuetudine
captus tenetur. Cumque sit aut castitatis
munditia conspicit et se carnea vita tur
piter reprehendit. restringere quod volup
tatum fluxa delibat et resultare consue
tudinis que totis se viribus parat. sed vel ob
iecta oculis species vel ad memoriam redu
cta cum subita temptacione concutitur
protinus a proposita comparacione dissipatur. et
qui contra hanc clipeum delibacionis er
rexerat delectacionis iaculo confossus ia
cet. sicque eum luxuria enervatum superat ac
si nulla contra eam arma intuicionis per
passet. Alius ire flammas attendit. et rixis
ad incendias proximum contumelias effrenatur.
Cum vero nulla furoris eum occasio pulsat
quanta sit mansuetudinis virtus quanta pa
ciencie altitudo considerat. seque eciam contra
contumelias paciens parat. Sed cum propria
quaeque commocionis occasio nascitur repente
ad voces et contumelias medullitus inflam
matur ita ut non dicam solum ad memo
riam pacia promissa non redeat. sed et semet

ipsam mens et ea que loquitur contra
non agnoscat. Cumque furori plene satis
fecerit qui post excessum inquinacionem redit
vix igitur sero post convicia illata se cohibet
quia et auriga sepe precipitantes equos non
providens deorsum sed campi tamen coheret
ubi hii de reprobis dicitur. Involute sunt se
mite gressuum eorum qui recta quidem deli
berando appetunt. Sed ad consueta mala
semper replicantur et qui extra se extensi
ad semetipsos protinus redeunt. quia bona
quidem capiunt sed a malis numquam recedunt.
Esse quippe humiles sed sine despectu
esse contenti proprijs sed sine inopia esse ca
sti sed sine maceracione corporis esse pa
cientes sed sine contumelijs volunt. Cum
litates adipisci querunt sed labores intuentes
fugiunt. quod aliud quam et belli certamina
in campo nesciunt et triumphare in urbibus
concupiscunt. Cum vis sit eorum semite
involute memorantur. adhuc intelligi et
aliter possit. Sepe namque nonnulli quedam
quadam se vicia vehementer attingunt
sed quedam subigere negligunt. Cumque se
contra ista non erigunt et illa cotidie se re
parant que subegerunt. Alius namque
iam carnem a luxuria domuit. sed cum
adhuc mentem ab avaricia non refrenat.
Cumque se in mundo pro pecunia avaricia
retinet. erumpente occasionis articulo
eorum in luxuriam labitur quam iam sube
gisse videbatur. Alius avaricie estum
vincit sed nequaquam vim luxurie sub
dit. Cumque explende luxurie eum superat
iugo quoque avaricie quod dudum excusserat
in nunc cordis cervicem subdit. Alius
rebellante impacienciam stravit sed in
anem gloriam iam duriat. et cum se
prophane mundi honoribus inserit confixus
causam scismatis ad impacienciam captus
redit. Cumque iam de gloria ad defensionem
sui cum erigit illam invictus tollat
qua superatur. Alius inanem iam gloriam
subdit. Sed cum impacienciam necdum stra
vit et cum illa resistentibus per impacienciam
minatur erubescens non implere quod loquitur
sub iam glorie iugo revocatur et hoc
invictus palam tollerat quod plene se
vicisse gaudebat. pro his itaque involute sunt

timore

intermez

aliter

3 · No

No · No · No

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

gressum sentite. quia et si de mente vna nequicia pedem leuant. regnante tamen
alia sunt in eadem quem vincant. Implicant aliqui vero inuolutis gressibus
semitas et non nulla culpa deuitatur
et alia pro alia perpetratur. Nam sepe furto
negacionis fallacia iungitur et sepe
culpa fallacie per iuramentum reatum cumulatur.
Sepe quilibet vicium impendere presumpcione
committitur et sepe quod omni culpa sit grauius
ex degressu vicio superbia. Ita quamuis
deiectione elacio nasci soleat. non numquam
vero stulta mens de perpetrata se nequicia
exaltat. Et cum culpa culpe admiscetur
quid aliud quam inuolutis semitas. atque innodatur
vinculis peccatorum gressus ligantur.
Etiam nunc hoc sciendum quia aliqui prius oculis
intellectus obcecantur et post modum captus
animus peruersiora desideria vagatur
et ut ceca mens quo ducitur nesciat et
carnis sue illecebris sese libenter subdat. Aliqui vero prius desideria carnis
ebulliunt et post longum usum illicita
operis oculum cordis claudunt. Nam sepe
mens certa discernit et tamen ardentem contra
aduersa se erigit et renitens vincitur dum
hoc ipsum quod agit diiudicans carnis sue
delectacione superatur. Vnde Ieremias captiuitatem
Sedechie narrans dicit Et occidit
rex Babilonis filios Sedechie in reblata
in oculis eius. oculos quoque Sedechie
eruit. Rex quippe Babilonis est
antiquus hostis possessor intime confusionis
qui prius filios cum intuetur oculos
quia sepe sic bona opera interficiat se ut
hoc amitte ipse qui captus est dolens
cernat. Nam gemit plerumque animus et
tamen carnis sue delectacionibus victus bona
que gemit amittit. perdit ea que pati
dampnum considerat. ut tamen iniquitas brachium
contra regem Babilonis leuat. sed dum in
dens nequicie perpetracione committitur. adhuc
quam peccati usu perducitur ut ipso quoque visus
lumine priuetur quia malignus spiritus subductis
prius bonis operibus post et intelligencie
lumine tollit. hoc Gregorius. Et tamen quando in seculo
manentes propter diuersa impedimenta et occasiones
seu propter societate mala et si firmiter
proponant tamen vicia non valent se continere.
Tamen ergo vult uincere vicia. oportet ut
fugiat mundum et ea que in eo sunt. Nam mundus
ille plenus est spinis. Conuersari autem in mundo
et non ledi difficilimum est. Testante beato Bernhardo
qui dicit Caro et mundus plenus sunt spinis
conuersari in hiis et non ledi diuine potencie est
et non uirtutis humane. hoc Bernhardus. Si quis vero
est tante uirtutis ut existens in seculo possit
caste viuere et a mundi vanitatibus abstinere
valde laudabile est. Si quis autem non potest
manens in seculo se a viciis abstinere vel
continere salubre est ut fugiat mundum et sic
fugiendo possit et valeat carnales delectaciones
seu vanitates declinare quia
alio modo vinci non potest. Vnde beatus Gregorius
mundus et mulieres non melius quam fugiendo
vincuntur. quia cum certis motibus quibus resistere
non potest hoc oportet fugere. Vnde fugam arripe
si vis victoriam obtinere. hoc Gregorius. Et quidam
versificator sic dicit Mundus non mundat
sed mundus polluit. Ergo qui manet in mundo
quomodo mundus erit. Valde enim rarum est inter
esse seculi voluptatibus et non peccatis maculari
ut testatur Ysidorus dicens. Satis rarum est
ut aliquis in seculi voluptatibus positus a viciis
maneat alienus. Non enim diu tutus esse
potest qui periculo proximus fuit. hoc Ysidorus
Tamen ergo desiderat mundus a peccatis existere
fugiat seculum et adeat deum. Ad hoc fugiendum
ortatur nos beatus Augustinus sic dicens. Fuge
creaturas si vis habere creatorem. Fuge mundum
si vis esse mundus. Conuerti enim ad deum
nemo potest nisi ab hoc mundo se auerterit. hoc
Augustinus. Tamen igitur vult se conuertere ad deum
et a peccato esse mundus necesse est ut fugiat
mundum. Filius in cogat prem

Satis ex predictis auctoribus sanctorum permissum
patet et ratio hoc dictat et experiencia
docet quod conuersari in seculo et esse
a viciis immunis et manendo in mundo posse
pro amore adherere deo valde sit difficile. Ex
pretacto de hoc instruitur qualiter homo debeat
declinare mundum. Vel si est aliqua via per quam
possint amatores mundi retrahi sive
auerti a delectacione et a vanitate seculi.
Certa sunt ex terra sunt que maxime
que retrahunt homines ab
hoc et ab amore seculi amore seculi
si tamen illa bene pensata et per se districta fuerint
in corde hominis. Primum est quod vicia xvi
concreta in seculo faciunt sordidum miserum.

no

z plenum inordinacionum z abhominabilium passionum/ Decimo est breuitas temporis huius vite/ Nam vanitates z voluptates seculi tito pertransierunt/ quod supienter mortem timeant/ Tercium quod z maxime e perpetua dampnacio z tormentum quod amatores mundi z voluptatum in inferno sine fine sustinebunt/ Decimo quod vita sine peccato facit hominem sordidum z fetidum/ dicit btus aug9 O si videre possemus qualem primum quod qz peccatum voluntarie z fetet anima/ usqz ad mortem pro resisteremus/ h aug9/ Tales quippe homines sic in voluptatibus carnis iacentes/ sunt bestijs z porcis similes non rationem sed sensualitatem sequentes/ de hoc dicit Tulius/ plures dicunt voluptatem esse summum bonum que in vox pecudum non hominum esse videtur/ Sicut enim quidam homines nomine tenus sed non re/ Itaqz ingenuus cultusqz corporis ad valitudinem referatur z ad vires non ad voluptatem nulla capitalior pestis quam voluptates corporis/ Et tu homini deus nil prestabilius dedisset mente huic muneri nichil tam esse inimicum quam voluptatem Nam enim in regno voluptatum virtus potest subsistere nec h ullum cum veritate coniunctum sed omne lumen animi solet extinguere/ h Tulius/ de hoc etiam dicit btus Bn/ Bestijs bestialior est homo ratione vigens z ratione non vtens/ Et propheta dicit/ Computruerunt iumenta in stercore suo/ Et exponens btus Grego ait/ Iumenta in stercore computrescere e carnales homines in fetore luxurie vitam finire/ Item quod cupiditates z voluptates mundi faciant homines miseri dicit Criso/ O miserimus mundus z infelices qui eum sequuntur/ Semper enim mundalia opera excluserunt homines a vita/ Et btus Bn Nulla verior miseria quam falsa leticia/ De inde in mundo miseria est quod uidetur felicitas in hoc seculo/ Unde melius e ire ad domum luctus quam ad domum conuiuij/ hec Bn/ de hoc etiam dicit Senec/ Quidam in voluptatibus se mergunt z in ysinctu aduetas tarde non put z obliti infirmi sunt quo peruenerunt vt illis que supernaturalia sunt fera sunt necessaria/ Tunc est consummata infelicitas ubi turpia non solum delectant sed z placent/ h Senec/ Item quod res temporales z voluptates generent quandam

molestias z punctiones mentis/ dicit btus Aug9 in glo super ps sic/ precepturi imo dictum e/ In sudore z labore edes panem tuum z terra spinas z tribulos pariet tibi Quod si est ad vitam tuam nisi si potes conuerte ad aliquam voluptatem ubi spinas non sentias/ Elige quod volueris sis auarus luxuriosus ambiciosus/ In honore cum perdicione quante spine/ In ardore auaricie quante spine/ In luxuria libidinum quante spine amores temporales quantas molestias habent quantas sollicitudines hic in ista vita Obmitto gehennas vide ne iam ipse tibi gehenna sis/ Et z cum te qualiteruis misere agas non potes nisi laborare in terra z non sunt labor ii cum finita fuit via Oportet enim in via laborare ut in patria gaudeas h Aug9/ dicit etiam Isidorus/ Quid in hac vita laboriosius quam terrenis desiderijs estuare/ Quid h scienius quam hoc seculi nichil appetere/ Quam enim huic mundo diligunt turbulentis eius curis z sollicitudinibus perturbantur qui autem eum oderunt nec sequuntur iam tum quilibet quietem sentientes future pacis requie quam illic expectant h quodammodo hic inchoant/ hec Isidorus/ de hoc etiam quidam doctor dicit sic/ O quam miseri sunt amatores res temporales per amorem amplecti quas cum labore acquirunt cum timore possident cum dolore amittunt/ Et h de diuicijs. Quid de honore referam/ Qui in sublimi loco positus est nunquam non erit inuidentibus ab omnibus latrandus ab omnibus z nunquam in honore sine labore in placatione sine tribulacione in sublimitate sine vanitate esse quis potest/ Quid de gloria vana nichil aliud e nisi aurium inflacio lingua ipsa e sine merito/ hec etiam Isidorus btus/ Ubi quandoque aucte sic ait/ Quid in bellicans miseria humana que qua tot cruciamur dolorum z passionum agminibus vt nulla pene hora sit in qua vinces quicumqz homo liber a dolore cumseat/ Si diues vndique angustiatur timore ne quod possidet amittat/ Si pauper inquirit quomodo si bonus hunc diabolus timet periculum huius naufragium mortis corporis in huius mundi pelago naufragere non mediocriter pertimescat quocirca nullus sexus nl etas nl condicio dolores euasit corpus quantumcumque mact

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

in hac misera vite. Heu quod naviganti
plerumque mare magnum et spaciosum in quo sunt
tot diversa genera in innumerabilium sunt cuius vi
rium quantitatem colluctati post multam na
vigandi fluctuationem post multas vic
torias iam credentes finem capere pro
tactu aliqua diabolica suggestione in hac
hora ad languorem perdicionis sua indistincto
ne pervenire. Ideo dum vivimus timeamus
fratres. Vita enim est milicia super terram. Qui
hic vicit alibi coronabitur. Dum hac pelle
tegimur nulla nobis est certa victoria. Quo
modo inter latrones quis homo securus au
ro securus graditur. Quanto sanctior et sapi
entior est cadens maiores casus reci
pit. li. hom. Ecce quo vanitas mundi
et voluptates seculi reddunt hominem ut
predictum est sordidum miserum et plenum dolo
rum et inordinatarum passionum. Et ideo ipse mun
dus agnoscentibus sapientibus est multo fugiendus.
Occidit quod retrahit hominem a seculi va
nitate sine voluptate facit brevitas temporis
huius vite et consideracio mortis. Quia qui
vitat perpendit vitam esse transitoriam et mo
mentaneam et se finaliter esse periturum fa
ciendum faciliter contempnet mundum et ea
que sunt in mundo. Testante beato Ieronimo qui dicit
Facile contempnit omnia qui se semper cogitat
esse moriturum. Item dicit brevitate huius vite per
spicias et bona mundi non appetes vel ma
la quelibet pertimesces. li. hom. Optet igitur
qui vult mundi vanitates et vicia vitare
ut recte intueatur finem vite sue. Ad hoc fa
ciendum hortatur Cassianus cum dicit: Oculus igitur
mentis humane stet ita finem in terminus
et obitum carnis sue. Difficile enim vita
que prius anxie custoditur nisi obitus et
mors carnis mentis oculo incessanter et
ingiter proponatur. li. Cassiani. Nam quod homines
presencia diligunt quia vita ista quam sit fu
gitiva non perpendunt. Unde hoc dicit beatus Ieronimus
Carnales mentes ideo presencia diligunt
quia vita presens quam sit fugitiva non perpendunt
Nam si velocitatis eius transitum aspicerent hanc
prosperitatem minime amarent. li. hom. Sic
etiam tangit beatus Gregorius in vi li. mo. cum
dicit: Sepe enim dum presentis vite brevitas qui
dum presencia nimia credimus diligimus a beatitudine
spe animus fugitur et delectatus presentibus
desperacionis sue caligine reverberatur

Omnis quippe longum putat quod adveniendi spa
cium sibi restat repente vitam deserens contra
invenit que vitare iam nequeat. Hinc
est vir quod perpendam sapientiam dicit. Ve hijs qui
perdiderunt sustinenciam. Sustinenciam vero per
dunt qui dum diu se in mortalibus visibilibus
estimant spem in invisibilium derelinquunt.
Cumque mens in presentibus figitur vita terminatur
et sic repente ad supplicia pervisa pervenitur.
Hinc scriptum est: Dies domini sicut fur in noc
te ita veniet. Quia enim ad rapiendam
animam propinquus minime conspicitur fur in
nocte comparatur. Tanto igitur debemus quisque semper venientis
metuere quanto a nobis non valet ventura pre
sciri. Unde et sancti viri quia brevitatem vite indesi
nenter aspiciunt cotidie morientes vivunt
et tanto se solidius mansuris preparant.
quanto et nulla esse transitoria semper ex fine pen
sant. Hinc quippe per Salomonem cursum fu
gientis vite peccatoris aspiciens ait. Pusillum
adhuc et non erit peccator. Hinc vero dicit Omnis
caro fenum et gloria eius sicut flos feni. Et Jacobus dicit
Que est vita nostra vapor est ad modicum pa
rens. [illegible] Ex spacio paulisper
quia incensum est quod sine termino sequitur
et parum est quod quando finitur. Longum quippe nobis
videtur non diu quod cursum temporis tendit ut non
sit. li. Gregorii. Item de eodem in xiiii libro mo.
super illud Job: Nichil enim sunt dies mei
dicit sic. Sancti viri quo bonus summa cogno
scunt eo sublimius terrena despiciunt et id
circo presentis vite dies nichil esse considerant
quia illuminate mentis oculos in contemplacione
eternitatis figunt. Sequitur dum ad se redeunt
quod esse in pulverem agnoscunt et in finitatis
sue consideracione districte iudicium metuunt cumque
brevitatem vigoris aspiciunt trepidat ex
aminari quod sunt. [illegible] Cum igitur vult
presencia contempnere et mundum fugere utile
est ut brevitatem huius vite et horam mortis
frequenter studeat in animo revolvere.
Ad hoc faciendum hortatur in li. de Spiritu
et anima ubi sic dicit. Iugi meditacione animus
exercitamur et consideremus miserias et innumerabiles
labores et dolores. Lugentes enim in
hac vita intramus cum labore vivimus
cum dolore et timore exitum sumus. Cogitemus
ergo quam brevis sit vita nostra quam via lubri
ca quam mors certa et hora mortis incerta.
Cogitemus quantas amaritudines admixtum sit

plus semper timeat vita qui alacior est

qui

fat

Si q̄ dulce ꝯ tormidu sit iuia hui9 uite
q̄ nobis otñsi suo alludit q̄m fallax
z suspectu q̄m istabile z trãsitoriu est
Eruid q̄ hui9 mudi amor parturit q̄
q̄ spes aut pulch'rdo tēpalis pmittit
Considem9 ec q̄ sit p̄nie celestis sua
uitas atq̄ dulcedo Attendam9 z ꝑpēda
m9 vnde cecidim9 vbi iacem9 z q̄ p
didim9 z q̄ iuenim9 et exutroq̄ intel
ligam9 q̄ntu nobis ihē sit lugendu
Hinc em̄ Salon ait Qui apponit sciaȝ
appoit z dolorem z laborem Et q̄nto ma
gis ho mala sua intelligit tanto ampli
us suspirat z gemit H in tractatu de
spu z aia de fallacia et hui9 uite et
breuitate dt btus grg9 Vita mea nam
q̄ntum silis est siue vigilez siue dor
miaȝ p festinus vado ad morte O
uita pnis q̄m multos decepis que du
fugis nichil es du vides vmbra es
cu exaltaris fumus es dulcis es stul
tis amara sapientib9 Qui te amant no
te cognoscunt q̄ui te fugiunt ipi te in
telligunt Aliis te pmittis longa ut
decipias aliis breue ut idesperacionez
inducas h grg9 dext et ptm̄ sorm
Vita mudi no uita ȝ mors uita
fallax uita mendax nūc flores z sta
tim arescit uita momentanea z cadu
ca que q̄nto magis crescit tanto mag
decrescit O uita plena laq̄is q̄t imdo
homines illaq̄as q̄t p te iam sustinent
tormenta infernalia ꝙ btus q̄ui tuas ꝯ
gnoscit fallacias z tuas no timet va
nas blandicias q̄m bēatissim9 q̄ui te
bene p̄uatus est h idem9 Considerātes
ḡo mudi decepcōm z eius breuitate ac
mortis vicinitate debem9 eius vanitate
declinare Multu em̄ valet ad ꝯtemptum
seculi z ad resistendu peccatis z uiciis mors
mortis memoria Vn btus grg9 iqua
da omelia suadet fac sic hortando ꝯ
Extima uita debem9 formidolose et
indesinent aspice ne incidam9 ipeam
iuxta q̄ hortam̄ p sapientez In omnib9
opibus tuis memorare nouissima tua
z ineternu no peccabis pensare et debem9
malu illud q̄ p9 morte stantes se
quitur pesantes tremere tremētes uitare
ea que comisim9 peccata indesinent a

spice aspicientes flere flentes abstinere Nulla
nos p̄ spiritus trãsitorie letitie dissoluat
nec inertis in oculos ea que sunt trãsito
ria abstrahunt ne cecos adiungez dñat
Nam cogitandu u valde e q̄ntu nobis
erit t'ribilior hora ille dissolucionis
quis pauor mentis q̄nta tunc omniu ma
loꝝ memoria que oblimo trãsacte feli
citatis que formido est consideracio iudicii
z maligni spus ire predicere aīa sua
opa requirunt tunc mala que suase
runt replicant ut socia ad tormentu tra
hat Et cur hoc de psa solummo aīa
dicim9 cu adeleos q̄uosq̄ȝ ꝯ'dicentes
et veniat ut z sim illis si pualeat
aliq̄d requiant vnus aut i hominib9
existitit q̄ui an passion sua lība voce
dixit Venit pinceps mudi hui9 z in
me no hȝ q̄cq̄m Qua em̄ hic mor
talem hominez vidit sim illo mudi
pinceps aliq̄d in venire posse se cre
didit Et sine ullo peccato a mudi corrup
cōne exiit q̄ui sine peccato i mudu venit
Nec de se ꝯtra mudi pincipez nec petrus
nec paulus nec Iohannes apli dicere
psupsimit In multis em̄ offendim9
omnes ut dt Iacob9 Constat em̄ q̄ nos
qui decarnis delectatione concepti sum9
incor procul dubio ul cogitatione ul
locucione ul actione q̄ quid sim pin
ceps mudi hui9 hunt Vnde etiam
nobis e z cu magnis cottidie fletib9
cogitandu q̄ scimus q̄ terribilis sua
i nobis opa requirens idie illi exi
tus pinceps hui9 mudi veniat si et
ad illu venit carne moriente z illo
aliq̄ ꝯsunt iquo michi iuenire potuit
Quid ita q̄ nos mihi dictu q̄ actu
sum9 q̄ i nimia mala ꝯmisim9 Quid
requirenti aduersario z multa sua i nobis
iuenienti dicem9 nisi q̄ solu nobis
est ctm refugiu solida spes q̄ vni
cu illo facti sum9 iquo pinceps hui9
mudi z sim aliquid requisiuit z in
venire minime potuit q̄m solus est
inter mortuos liber z apud iam pincipio
vera libertate solum9 q̄ ei q̄ui vere
est liber vnim9 Constat em̄ nec ne
gare possum9 ꝯ vacie fuerim9 q̄ pin
ceps hui9 mudi hȝ in nobis multa

sitim mortis in extremis nos rapere non va-
let quia eius membra effecti sumus. Magis non
habet quicquam. Vindicanda ergo sunt contra fidei
nostra opera et mala que fecimus. Preterea quotidia-
na lamenta deluamus cum sanctis nostris
nequicias sit regenerata ab adamo contra dei
preceptum nostra opera sufficient nulla que
possimus bona facilius impendere necessi-
tamus. Neque enim aliter redemptoris nostri
membra efficimur nisi adherendo deo
eius patiendo proximo. [hec augustinus] Ex his
igitur dictis sanctissimi viri gregorii et aliorum
doctorum sufficienter apparet fallacia et va-
nitas mundi et breuitas huius vite et hora
mortis incerta. Et ideo ipsi homini est compre-
hendendus. Certum et maximum quod retrahit
hominem ab avaricia mundi et a seculi volu-
ptatibus ac viciis est metus gehenne
sive timor dampnacionis perpetue. De
hoc dicit fortunatus. Nil fortiorem reddit
mentem hominis ad resistendum carni et
viciis quam timor de gehenne suppliciis
et tormentis. Unde si non potest amor dei
retrahere peccatorem a concupiscenciis mundi
seu viciis removeret saltem timor ge-
henne et inferni [ut monet hugo sic
dicens]. Si amor dei te tenere non potest sal-
tem teneat et tunc te faciat timor in-
dignitatis gehenne laquei mortis
dolores inferni ignis urens omnia
corrodens sulfur fetens flamma tar-
tarea et omnia mala [hec hugo]. De-
bet igitur quilibet ut facilius possit re-
sistere vanitatibus et concupiscenciis mundi
in animo suo frequenter revolvere mor-
tem iudicium et gehennam. [Ad hoc facie-
ndum hortatur nos beatus bernardus dicens] Fi-
lioli mei memores estote novissima ma-
ne peccabitis. Nimirum hec recordacio fa-
cit timorem. Timor autem expellit peccatum
negligencia non admittit. Novissima
nostra sunt mors iudicium gehenna.
Quid horribilius morte. Quid iudicio
terribilius. Nam gehenna nichil potest
intollerabilius cogitari. Quid metuet
si quis ad ista non trepidat non expa-
vescit non timore concutitur. Neque in mor-
te non macerat non premit alicui de bonis
huius mundi secure delectatur et hoc in iudi-
cio nec fallere nec consistere possibile est

In gehenna nulla penitus consolacio sed per-
petuus ve ululatus et fletus et stridor den-
tium. Time ergo o homo quod in morte separandus
es a bonis omnibus huius corporis et carnis dulce-
dinis et amice vinculum a mundi spe secundum
est dominus. Time quod in iudicio ei presentandus
es in cuius manus horrendum est incidere et
coram maiestate quem offendisti latere. Si quidem
inventa fuerit iniquitas alienandus
ab omni spe quietis et glorie et segregandus
ab omnibus beatorum et mittendus in sorte diaboli
et angelorum eius. Ibi enim triplex super pec-
catores manet. Manet enim super eos horror
mencium dolor inextinguibilis pudor in depressio-
nem glorie magnus dei. Quis enim ille pavor
erit. O anima mea cum dimissis omnibus
quorum tibi presencia est iocunda tam gratus
aspectus sola ingredieris in incognitam
penitus regionem et occurrent tibi occurrent
nie tetrima illa monstra videbis. Quis
tibi in die tante necessitatis occurret quis consolabi-
tur quis deducet. Pignus ergo nobis cum semen diem
et unius cuiusque quale opus sit ignis pro-
babit. Felix cuius opus non arserit quem
superedificasse aurum argentum lapides pre-
ciosos examen illud invenit [hec bernardus]. Utre
est ergo qui timet gehennam et vult evade-
re eternam flammam ignis ut mutet meli-
us vitam suam [hec dicit beatus] Augustinus in libro super
psalmos. Si timemus futurum ignem mutemus
et non timebimus. Ignem palea timet aurum
quid faciat. Si enim possemus fratres facere ut dico
iudicium non veniret puto nec sic erat male
vivendum. Si non veniet ignis in die iudi-
cii et sola peccatoribus imminet separacio a fa-
cie dei in qualem erunt affluencia deliciarum
non videntes a quo creati sunt et separati
ab illa dulcedine ineffabilis visionis eius
plangere utique se deberent. Qui enim dul-
cedinem sapiencie vitant utrique senciunt ce-
perit noverit quod dico quanta pena sit
tantummodo a dei facie separari. Qui autem illam
dulcedinem non dum gustaverunt. Si non desiderant
dei faciem timeant vel ignem. Supplicia
terreant quos premia non invitant. Vile
est quod deus pollicetur contremisce quod mi-
natur [hec augustinus]. Quibus verbis satis docemur
abstinere a vanitatibus mundi et eius con-
cupiscenciis non solum propter metum ignis gehe-
nne verum eciam propter premium glorie et future vite. Nam

hec duo cum parte in animo pensant et vol
vunt infinitum valent ad contemptum rerum
terrenarum et carnalium concupiscentiam de hiis
duobus scilicet gaudiis et penis Augustinus in libro
de spiritu et anima. Bona regni celestis dicere vel cogi
tare vel intelligere ut sunt nullus potest
carne vestitus. Multo enim meliora et ma
iora sunt quam cogitantur vel intelliguntur
unde scriptum est Quod oculus non vidit nec
auris audivit nec in cor hominis ascendit
etc. Regnum namque celeste dei omni laude
melius omni gloria excellentius. Mala autem
inferni dici vel cogitari ut sunt nemo potest
peiora quippe sunt valde quam cogitantur
Regnum itaque dei plenum luce caritate sapie
honestate glorie dulcedine melodie leti
cie beatitudinis perhennis et omnis boni in
effabilis quod nec dici nec cogitari potest. At contra
locus inferni plenus est tenebris discordie
miserie tristicie amaritudinis doloris siti
famis ignis inextinguibilis tristicie
vindicte perhennis et omnis ineffabilis mali
que nec dici nec cogitari potest. In regno dei
non invenitur nisi quod placeat et delectat et saciat
At contra in inferno nichil videtur nec sentitur nisi quod
displicet offendit et cruciat. Omne bonum in
regno dei habundat et nullum malum. Omne
malum in carcere dyaboli habundat et nullum bonum
Ve igitur illis perhenne qui sine fine omnia mala
et sine fine inveniunt pro delectabili unius hore spa
cio. Quid dementius igitur est quam propter mundi huius
caduci fragilitatem et inutilem carnis volu
ptatem quam diligit et querit eciam gloriam contemp
tam et neglectis regni celestis ineffabilibus
gaudiis. Hoc certum est insipientum valde
et miserorum et cor non habentium sanum. Quis enim
sano sensu preponit dierum delicias centum annorum
penam eligit. Et tamen miseri et sine ulla sapiencia
voluptatem carnis sequentes non vitant nec
fugiunt intollerabiles penas non centum
annorum non milies mille sed sine fine se
culorum pro quadraginta vel sexaginta annorum
deliciis vel qualibet corruptibili delectatione
Fortiter igitur carnali resistendum est voluptati
fortiter contra fallaces mundi blandicias pu
gnandum est et contra multimodas sathane sug
gestiones vigilandum studio omni. Lata
via seculi vitanda est que ducit ad mortem
at vero omni cordis desiderio adeunda est
via angusta que ducit ad vitam. Via hec
angusta est scilicet via est abstinencie et castitatis
humilitatis et omnis religionis quam viam ad
nos Christus ambulavit et eam attrivit
qua via ad summi regni intravit cuius
vestigia et nos sequamur donec post
eum eadem via ad urbem regiam perhennem
in qua ipse regnat. De qua urbe quidam quasi
homo dixit quasi stella de mari est vel scin
tilla de foco. In qua videlicet urbe fulgebunt
iusti sicut sol. Hec Augustinus ... Videmus igitur
propterea quod valde stulti sunt et amatores vani
tates et delicias mundi excludi a visione
dei et omnium sanctorum consortio et mandari in flammas
tartareas ignis sempiterni. Ad hoc malum se
dule cogitandum hortatur nos quidam doc
tor cum dicit Cogita quantum sit malum a facie
dei separari ab illo gaudio divine contemplacio
nis excludi beatissima sanctorum omnium societate
privari mori vite eterne et vivere morti se
piterne. In profundo fluctuantis gehenne iungi
cohabitationis demonibus tormentis incessanter la
niari nec finiri habentibus finientis amara
caligine obcecari oculos nec sentire quibus il
luminant sed sentire quod cruciant. Hec ille. Etiam
beatus Gregorius de hiis tormentis inferni et gehe
nnalibus flammis ac de remediis contra hec
ix° libro moralium exponens illa verba Job. Ante
quam vadam et non revertar ad terram tenebro
sam et opertam mortis caligine etc. Sequi
tur clare satis tractans ait Quid enim ter
re tenebrose nomine nisi teterrima claustra
signantur que eterne mortis caligo operit
quia dampnatos quosque perpetuum divine
lucis distinguit. Nec immerito inferni ter
ra dicitur quia quicunque ab eo capti fuerint stabiliter
tenentur. Neque enim ultra ibi penitentes
liberat quos semel in locis penalibus iusti
cia iudicantis dampnat. Sequitur ubi um
bra mortis. Sicut mors exterior ab anima
dividit carnem ita mors interior separat
animam a deo. Umbra ergo mortis est ob
scuritas divisionis qua dampnatus quisque
igne cum eterno succenditur ab interno lumine tene
brescit. Natura vero ignis est ut ex ipso lucem
exhibeat et concremacionem sed transactorum illa
ultrix flamma vitiorum concremationem habet et lu
cem non habet. Hinc psalmista ait Super eos cecidit
ignis et non viderunt solem. Ignis enim sup
impios cadit sed sol igne cadente non cer
nitur quia illos quos gehenne flamma devorat

a visione veri luminis cecat, ut et fo-
ris eos combustionis ignis cruciet
et intus pena cecitatis obscuret, quatenus qui
auctori suo corpore et corde deliquerunt
simul corpore et corde puniantur et utro-
bique penas senciant qui dum hic viverent
pravis suis delectationibus ex utrobique serviebant
bat. Unde recte: Et sempiternus horror inhabitat.
In huius vite tormentis timor dolorem
habet, dolor timorem non habet, quia nequaquam
metus cruciat cum pati ceperit quod metue-
bat. Infernum vero et umbra mortis obscu-
rat et sempiternus horror inhabitat, quia
eius ignibus traditi et in suppliciis dolo-
rem senciunt et doloris angustia pulsa-
ti semper pavore feriuntur, ut et quod timent
tollerent et rursum quod tollerant sine ces-
sacione pertimescant. Horrendo igitur mo-
do erit tunc reprobis dolor cum formidine,
flamma cum obscuritate. Sic igitur vero a dap-
natis sentiri pondus summe equitatis
decet, ut qui a voluntate conditoris nequaquam
sunt veriti discrepare dum viverent, eorum
quoque interitum ipsa ad summum qualitatibus
sua tormenta discordat. Que tamen suppli-
cia in se diversos et ultra vires cruciat
et in eis vite subsidium extinguentes
servant, ut sic vitam terminus puniat quatenus
semper sine termino cruciatus vivat, quia ad finem
per tormenta properat et sine fine deficiens
durat. Fit ergo impiis mors sine mor-
te, finis sine fine, defectus sine defectu,
et quia mors vivit et finis semper incipit
et deficere defectus nescit. Quia ergo mors
perimit et non extinguit, dolor cruciat
sed nullatenus pavorem fugat, flamma
comburit sed nequaquam tenebras discutit,
quantum per noticiam presentis vite colligitur
supplicia ordinem non habent, quia non
sua forma qualitate tenent. Tunc enim
illos ardor flamme comburit quos nunc
carnalis delectacio polluit, tunc infini-
te patens inferni baratrum devorat
quos nunc inanis elacio exaltat, atque
quod quolibet ex vicio hic voluntatem callidi
persuasoris expleverint, tunc cum duce
suo reprobi ad tormenta pervenerunt. Ete
que nancat dampliat pena gra
gnoscimus et instruite nos satis eloquio,
quatinus in dampnacione ignis quanta

in igne obscuritas quantus in obscuritate
pavor sit nullatenus ambigimus. Sed quid pro-
dest ista prenosse si non contingat evadere?
Tota ergo intentione curandum ut cum va-
cationis tempus accipimus, bene vivendi
studio malorum ultricia tormenta evadamus
et fugiamus. Hinc quippe per Salomonem dicitur:
Quodcumque manus tua potest facere instanter
operare etc. Hinc ipse ait: Querite dominum
dum inveniri potest, invocate eum dum prope est.
Hinc Paulus ait: Dum tempus habemus
operemur bonum ad omnes. Sed plerumque adversa
ex tribulatione animus attingitur, corpore dissipa-
tur, tantoque molestiis a desiderio rapitur
ut pene nil ex eo in se remansisse
videatur, et tamen dum ad curas carnis redu-
citur, sine qua presentis vite via nullatenus
expletur, ita hunc infimus expressum
tenet ac si adhuc deesset nulla gra-
vis. Hinc veritas ait: Nolite solliciti
esse in crastinum. Hinc Paulus dicit: Car-
nis curam ne feceritis in desideriis. Sed et
hus nimirum ducis ac militis verbis a-
gnoscimus quia tunc ab eo mortifero vul-
nere animus pungitur cum mensuram con-
cupiscencie non tenet. Neque enim morti ad-
huc interrire viventibus funditus cura
carnis abscinditur, sed ut discrete animo serviat
temperatur. Nam quod sollicitos nos esse
veritas in crastinum prohibuit habere, ut aliquam
curam in presentibus non negat, quam tendi
ad tempus quod sequitur vetat. Et Paulus cum
curam carnis fieri in concupiscencia non sinit, p
procul dubio in necessitate concedit. Discrecione igitur
magna moderaminis carnis cura frenanda
vt est, servat et nimie parcat, ne quasi dominam
animum videant, sed subiecta menti domino
quasi ancilla famuletur, ut iussa assistat
atque ad nutum cordis repulsa dissiliat,
ut vix a tergo sancte cogitationis appareat
et nusquam contra faciem recta cogitanti obsistat.
Curandum itaque est ne quod necessitas carnis
exigat, quod a meo quod moderate exequitur
de se presummat. Sepe namque animus fallitur,
ut quod voluptuose appetit necessitati suis
spiritualibus quatenus omne quod vite debitum
utilitatis putet, et sepe quod eius provide-
ncia sequitur ipsum fiducia mentis levat.
Cuncta sibi adesse quod de se ... presidet
cogitacione certa de magnitudine sue

promissionis hylarescit tantoque iam
arta punitione longe fit. Quanto ipsam
quoque elationem qua patitur nescit nisi
solerti semper custodia et intentione pen-
sandum est vel quod opere agimus vel quod corde
versamus ne ad mentem proveniens forn...
se terrena cura multiplici aut saltem ...
modica mente tuis se cogitatio exaltet ut
cum divina iudicia ... circumspectione me-
tuimus sempiterna supplicia horroris eius
damus. [Li. Gregorius] Ecce tria que premissa
sunt remedia saluberrima et satis effica-
cia ad retrahendum animum sive ad revoca-
ndum avaritiis mundi et a corruptione
ac voluptatibus seculi si in corde hominis
fuerint bene discussa et perfecte mente impressa

Timor et pavor   Filius interrogat
magnus invasit me audiens
tot mala et tormenta et terrena
amatoribus mundi videlicet brevitatem huius que
acerbitate mortis amaritudinem et dolo-
rem eterne dampnationis et miror val-
de quid peccator homo audiens et intelli-
gens ac animo revolvens tanta mala
non compungitur ad penitendum seu ad recede-
ndum avaritiis voluptatibus huius seculi
nisi forte aliquis sit ita induratus in
malicia quod non velit attendere aut ponde-
rare futura pericula anime sue adventura
vel ita desperatus ut diffidat de dei mi-
sericordia vel ita excecatus in nequitia et malitia
quod propter hoc non possit nec valet contemnere
tam gehenne se continere a voluptatibus car-
nis et lascivia. Sed vellem scire tales vel
similes mundi amatores cum aliquem ex
eis ad primam trahunt vel convocant
qualiter vel per quem modum hoc fiat et cetera.

Qualiter deus diversimode vocat suos quos elegit / Cap. xvii

Scire debes
quod valde durum cor habet ille qui
a suis primitiis et voluptatibus
nec supplicia infernalia nec gaudia eterna
retrahere possunt. Hoc testatur Bernardus di-
cens. Durum cor est quod non emo-
llit beneficia nec terrent supplicia nec
alliciunt promissa nec castigant flagella.
Li. Bern. Sed ostendit deus quos sibi pre-
destinat ab eterno et preelegit ad vitam
eternam prout ipse dicit Ego scio quos ele-
gerim cum vult eorum sibi placet vocat

ad conversionem et ad penitentiam agendam et hoc
diversis modis. Quosdam per aliquas revolu-
tiones. Quosdam per tribulationes aut
corporales infirmitates. Quosdam per exhor-
tationem aut exempla aliorum. Quosdam per
penitentiam et inspirationem gratiam compunctionis
et devotionis infundendo. Dicit dominus Isidorus.
Multis modis trahit deus homines ut vel
sero convertantur. Alii enim magis erube-
scunt quod tamdiu expectati sunt ut redi-
rent. Iam nunc minis nunc plagis nunc
revocationibus quosdam convertit ut quem vo-
luntate contra desperant commotionibus
corrigantur. Plerique ex sola mente devo-
tione convertuntur. Alii autem consilii vel coac-
ti plagis convertuntur quod ex devotione non
convertebantur. Li. Isidorus. Dicitur etiam habetur
in collationibus patrum ubi sanctus Paphnu-
tius in sua collatione dicit sic. Omnis
vocationis modus est triplex. Primus per
hominem. Tercius exemplum. Primus quidem
est quoties inspiratione quadam immissa in
corde nostro nonnumquam etiam dormientes
nos ad desiderium eterne vite ac salutis
exsuscitat dominus. Sequi eum et eius inherere
preceptis compunctione saluberrima cohor-
tatur ut in scripturis sanctis Abraham
voce domini de genitali solo et de tocius
cognationis affectibus patrisque domo
legimus evocatum dicente domino Exi de
terra tua et de cognatione tua et de domo
patris tui. Secundus vocationis modus est
quod fit per homines dum vel exemplis
quorundam sanctorum vel monitis instigati
ad desiderium salutis accendimur. Tercius
vero modus vocationis est qui ex necessitate
descendit cum divitiis mundi huius vel
voluptatibus obligati ingruentibus repen-
te temptationibus que vel mortis pericula
comminantur vel amissione bonorum temporalium
vel carorum morte compungunt ad deum ut quem
sequi in rerum prosperitate contempsimus sal-
tem in vita ... compellimur. Cuius rei ma-
nifeste probatur ... salutis dum vo-
catione fit dicentis ut sic. Exi de terra tua et
cognatione ... possessionis ac paternitatis ab
eodem simile ... cum dicit et veni in
terram quam monstravero tibi. Non quod tu ex
tempore ... nosse vel industria tua valeas
reperire sed quam ego tibi non solum ignoranti

18

sed est non inquirenti intrinsecus. Ex quo manifeste
colligitur quod quemadmodum inspiratione divina
provocati ad viam salutis accurrimus ita
est intrinsecus ipsius illuminatione divina ducti
ad perfectionem simile beatitudinis venimus. Unde Bernardus pau
simus. Apparet igitur premissa non solum
vocationis modus sed et principium nostre salutis
et consummatio perfectionis peragitur. Deinde in nobis ac
tentari. Unde quando qui desiderat salvari curet se
offerre predictos modos, tandem moveri seu vo
cari videat per bonam voluntatem recipiendo
gratanter monita salutis obediendo et fa
ciendo quod in se est. Dicit Bernardus idem parvissimo
in eadem collatione sic: Itaque sicut occasio
nes salutis diversis modis divinitus cognoscimus
operari ita necesse est occasionibus a divi
nitate concessis vel eruximus vel termi
nis familiari diam sicut dicitur fuit vocatus
ablatio ex ei de terra tua. Ita abrahe fuit
exemplis obediam et quemadmodum illud
quod dicit et veni in terram ut fiat obtemperat
est opus ita illud quod additur quam tibi mo
stravero iubentis dei vel primitentis est gra
tiam vobis manifeste probatur. Initium bo
ne voluntatis nobis a domino inspirante conce
ditur aut per se aut per exhortationem cuiuslibet
hominis ac primitus nos ad salutis accen
dit viam et perfectionem utriusque ab eodem
similiter condonari, veniam vero hoc est ut ad
hortationem auxiliumque dei vel remissius
vel enixius exequimur et propter hoc nos vel re
munerationem vel supplicia dignissime prioren
quod deus dispensationem aut providentie
circa nos benignissima dignatione colla
ta vel neglexerimus vel studuimus in o
bedientie devotione congruere. Unde dominus est
qui operatur nobis actiones salutis et pro
ventus fecundos atque victoriam nostram vo
ut gressa dei beneficia vel intentius vel
segnius exequimur. Hec parvissimus. Homines
igitur ex dictis sciri volens modum vocationis per
quem vocatur addidit. Homines est quo mo
nitis eius obtemperemus obediendo et fa
ciendo quod in nobis est. Iterum sciendum est quod
maxime sunt duo que trahunt hominem
ad conversionem et ad viam salutis: timor
et amor. Timor ne incurrat eternam dam
nationem, amor ut perveniat ad eterne
glorie mansionem. Nam sepius contin
git quod peccatores diversis sordibus vitiorum

involuti ad memoriam revocant eterna ge
henne tormenta que eis debentur pro flagi
tiis et peccatis ab ipsis commissis et pre magna
gravitate inspirati ad penitendum compunguntur.
Sunt etiam nonnulli homines ita duri cor
dis quos metus et timor futurorum ma
lorum divinorum sanari sunt flecti ad penitendum
non possunt, sed tacti infirmitate et egritudine
corporis mox invadit eos timor mortis
et metus eterne dampnationis quo ti
more stimulante ad penitendum compunguntur
et eles ut in debemus sequentis proponit plus
convalescentia egritudinis vitam suam in
melius mutare per ingressum religionis
vel alio modo mores et mala vitia suam
emendando. Ex quibus est plurimi votum
emittunt ad hoc faciendum qui tamen opitulante
domino ipsum votum quod emiserunt vel sine vo
to aut se emendare proposuit per ingressum
ordinis vel alio modo vitam suam corrigendo
fideliter et devote exequuntur. Dicit beatus Gregorius
super Cantica: Sunt et nonnulli qui ma
gna intentione que sunt tormenta re
proborum aspiciunt et sua facta propria sine pal
patione examinare contendunt. Unde se
peccasse cognoscunt et propter hoc ire ad tormenta
reproborum pertimescunt, subito tenebras
iniquitatis delinquunt et luce iustitie
accendi concupiscunt, mox ad statum opera
tionem consurgunt et per bona que faciunt
clare primus in quibus incipiunt. Hec
Gregorius. Ecce homines quomodo quod plurimi per
metum infernalium tormentorum peccata et
vitia deserentes viam penitentie et salutis
aggrediuntur. Sunt et nonnulli qui perspi
cacem divinam considerantes et perpendentes
gaudia celestia ac dulcedinem future
glorie et maxime visionem sancte trinitatis
in qua summa voluptas et dulcedo con
sistit se ipsos reprehendunt de pravis acti
bus quos contra deum perpetraverunt et pro hoc
lamentis alacrius agendo penitentiam se af
ficiunt sibi ac et temporalibus dedignuntur et
ardenter eterna concupiscunt. Dicit de
beatus Gregorius super Ezechielem super illo verbo: Et abii
amarus in indignatione spiritus mei. Sic
pensare debemus cum dona sanctus spiritus accendat
cor amarum abibat. Ex mente quam sanctus
spiritus replet in amore temporalium dilectione
eternorum commovet. Dulce enim esse in rebus

humanis frei qui adhuc de celestibus gau
dia nulla gustavit, quanto minus
etiam intelligit tanto delectabilius in tempora
libus requiescit. Ac si quis iam cordis
ore gustavit que sit dulcedo celestium
premiorum qui illi ymnipmodici angelorum
chori que incomprehensibilis visio sancte tri
nitatis. Hinc quanto illud sit dulce quod
intus videt tanto iam amat quod libet omne
quod foris sustinet. Rixatur secum de hiis
que male egisse se recolit et sibimet
ipsi displicet cui iam placere incipit qui
omnia creavit. Reprehendit se in cogita
tionibus inseqitur de verbis et punit flendo
de factis. Supernis inhiat terrena omnia
iam premens despectu calcat. Et quam diu
illud quod desiderat adhuc percipere non
potest flet, dolet, et se gemitus lamentis af
fligere. Et quia nec dixisse esse ipsam ad quam
creatus est mundum, inhumus in hoc exilio mihi
ei plus quam sua amaritudo placet. Dedignatur
enim subiacere temporalibus et ardenter supplicat e
ternis. Unde Salomon dicit: In multa sapien
tia multa est indignatio. Quia si etiam iam sapi
mus metipsos despicimus egisse peniteat
hec quod nos potuit abesse mittere amore se
pare. Si etiam iam sapimus concupiscere qua
lia non dedignamur. Reprehendit semetipsam
conscientia accusat quod egit dampnat pessima
quod accusat fit rea in animo periciens pa
cem cum deo. Sic achab iniquus rex a propheta
reprehensus cum contra se dira et sira audisset
pertimuit et magno merore percussus est
ita ut propheta sic diceret: Nonne vidi
sti achab humiliatum coram me. Quia igitur
humiliatus est mei causa non inducam malum
in diebus eius. In quibus verbis dominum pen
sandum est quanto ei melior sibi meror
amaritudinis placuit qui amittere dominum timet
si fit ei et in reprobo pena placuit quam
timebat perdere pro scelus. Aut quod ei
grata sit spontanea afflictio peni
tentis in eis qui placet. Si hec adeptus pla
cuit in eo qui displicebat. Et faciendum quod
nullus hic pro amore operetur dominum ex toto
corde agere prevalet ut is eius cuius amici spes
sanctus assumpsit. Nam quamvis homo ex sua
virtute sufficiat terrena despicere celestia
amare, pace cum deo querere secum rixari et
in cogitationibus semetipsum reprehendere

et gemitibus premere. Nullus hec agere nisi
quem divina gratia roborat valet. Unde et sub
dit: Manus enim domini erat mecum confortans
me. Ad bona quippe surgere per se non pos
sumus sed nos spiritus et premendo elevet
et subsequendo confortet. Hec Gregorius. Videmus
igitur per predicta qualiter per amorem celestium
nonnulli consurgunt ad contemptum terrenorum
ac odium viciorum. Proscelere peccatis se
tradunt ad planctum lamenti. Multum enim
valet ad contemptum rerum temporalium et huius
seculi vanitatum diligens meditatio ce
lestium gaudiorum. De hoc dicit Beda: O anima
si te delectant aliqua humana gaudia
festa huius seculi brevis gloria caduca
potentia, illuc mentem erige ubi vera
sunt gaudia et omnia refulgentibus ut ster
cora. Et beatus Bernardus: Si consideremus que et quanta
sint que promittuntur nobis in celis vilescent
dennuo omnia que habentur in terris. Dicit et
beatus Gregorius in quadam omelia sic: Considero
que et quanta sint que nobis promittuntur in celis
vilescunt animo omnia que habentur in terris.
Terrena namque substantia superne felicitati comparata
pondus est non subsidium. Temporalis vita
eterne vite comparata mors est potius dicenda
quam vita. Ipse enim cottidianus defectus cor
ruptionis quid est aliud quam quedam prolixitas
mortis. Que autem lingua dicere vel intellec
tus capere sufficiat illa superne civitatis quanta
sint gaudia, angelorum choris interesse
cum beatissimis spiritibus glorie conditoris
assistere presentem dei vultum cernere incircumscriptum
lumen videre nullo metu mortis affici
incorruptionis perpetue munere letari. Et
ad hec gaudia audita inardescit animus
iamque illic cupit assistere ubi se sperat sine
fine gaudere. Et ad magna premia per
venire non potest nisi per magnos labores.
Unde et Paulus dicit: Non coronabitur nisi
qui legitime certaverit. Delectet igitur mentem magni
tudo premiorum sed non deterreat certamen laborum.
Hec Gregorius. Predictis apparet igitur quod nonnulli propter
amorem celestis patrie relinquunt mundum
et scandunt penitentie et sancte conversacionis ut illa
assequi valeat in futuro. Unde unusquisque
quando se sentit in statu vicioso et peccatorum
sordibus constitutum tenetur ad memoriam
tormenta gehenne in que incidere potest et gau
dia celestis patrie que per peccatum perdidit mittere

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

amitte pt / z ne tardes quātocius qui ad
dm̄ p primaz ne forte tardando incidat
in manꝰ ipius z etiaz dampnacōis / Adhu
facienda hortat' nos bās dicēs sic dicens
dum tps est vn9 quisqꝫ primitiaz sua
desiat z dī patiencia pmesciat neqꝫ
ut tam quam illa despiciat irati primodū
nequaqm̄ euadere possit / O pt em de9
peccantes inistr' expectat ut ad prīmaz
redeāt / q's nō qui sco ad quiuris reatus
testimonium ueit facient tam terrere qꝫ
quas irretrabilr effundt / h qq / de hec
et p sapiente sic dt / Ne tardes quīti ad
dm̄ z ne differas de die in diem Subito
enim veniet ira illius z tēpe vindicte disp
det te ut addicas pctm sup pctm et
ne dicas / misicio dei magna ē mlti
tudis pctoꝝ meoꝝ miserebr' / Ira em
z ira ab illo cito pximat z in pctōres re
spicit ira illius / h capite / Ex hijs igit'
dcis colligere possimꝰ piculosum ee tar
dare z differre primaz z quisionez de die in
diem qꝛ quāto qmꝰ diuinus pstitit sua
ad dm̄ p primam quisionez tanto magis
i pctis indurat' z difficilius ad prima
dum resurgit / dehr dt helynandꝰ in
iiij pte specli historialis sic / Festina
pꝰ lapsum ut resurgas Nā si resurge
est hodie difficile cras erit difficilius
Cum nō est hodie cras minꝰ aptus
erit Vn quāto iacebis diutius tanto
tardes p fundius / Iam namqꝫ iacere
cade est Cadē fateor humani est / sed
michilominꝰ humanum est resurgere / nō
resurgere nō nullo humanum dicm est
sꝫ diabolicū cuiꝰ tota uita ruina ē / Non
dum / qꝛ in ior sunt s. stare cadere surgere
nō resurgere / hoꝝ duo media hois sunt
homo em cadit z resurgit Extrēa vō
absqꝫ casu solius angeli ē / nō resurgere
vō solius diali est Cum ergo stat z nō
cadit angelus est / qm ergo cadit z surr
git hō est Cum aut cadit z post casum
nō surgit nō qꝛ nō pt sꝫ qꝛ nō vult
pfecto diabolꝰ est / et si hō sit / ra
dem homie dcm est / Et vnus ex vob
diabl9 est / h helynandꝰ / Colligit ergo
unusquisqꝫ pctor ex hijs vbis mltū
piculosum ee iacere in sordibus viciorū
z differre primam z quisionez ad dm̄ Et

io quātocius festinet p primaz z statim con
uisionez se conuītē ad dm̄ / q̄ p intoitū
religiōis q̄ manēdo in sclo mūdi
vanitates z pcā seu occasiones pctorum
fugiendo Et qua in sclo mlte sunt oc
casiones pcī hō cauti aduisa z rectitu
a stā gluciacione ut experiencia docz id
ēo magis cauenti est qm̄ sentit se adp
candū fragilem ac p ꝑ occasiones q occurūt
i sclo se aduisis nō posse continē-
re p ingressū religiōis se arctius re
stringat z depctis primaz agat sicqꝫ
ibi viuat / ut pꝰ hanc uitaz ad etna
gaudia puenire valeat / De difficultate
aut abstinendi a pctis in mūdo pp diu
sas occasiones que se offerūt in sclo et
de fuga mūdi atqꝫ ingressu ordinis
sup dcis helynandꝰ satis lucide po
sit dicens / Vis extinguere libidinez amo
ue ligna ab igne z subsidet icendiū
que sunt inquīs ligna / que nō sꝫ struc
da igne Ista quippe sunt Ocia se
gnicies sompnus cibo femina vinum
pspicius· ludus carmina forma puer
hec ergo oīa sunt incentiua vicioꝝ hec
sunt incentiua voluptr' / tormēta castit'
hoc oleo hac pice hac stipa hijs sar
mentis incedit' fornax babilonis
Vis ergo fugere voluptr' incendiū fuge
hec oīa genus fomēti Et quo fugies
a facie illoꝝ tam circūspice mūdū ubiqꝫ
diabolꝰ hamū pctī aliquo fomite de
lectacōis inesstat Fugiendꝰ ergo ē mūdꝰ
ut eius cōcupiē fugiant' Alioqn si in
mūdo remanē volueris ut abscisis ma
nibus ut truncatis pedibus ut effossi oclis
eo qꝛ scandalizauit te scandalo nō
carebis / Igit' qm quidez ut sine membris
officialibꝰ possimꝰ viuē ut illis scan
dalizantibꝰ bene viuē mīcō querendus ē
locus nō tam corpibꝰ qm̄ moribꝰ sa
lubris vbi occasionem ꝑm̄m nō cientes of
fensis illoꝝ scandalis careamꝰ Et qꝛ
locus adhuc pdonens nisi claustri vbi
pax includitur honestas clauditur ex
cluditur voluntas mala secluditur li
bido Redi ergo de fornace fērea ad claust
refrigerium ut in loco amenissimo sub
dno ihu xpo psissime voluptuose tra
seas pulis humꝰ mīsie bllicz calamicꝫ

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Sed dicis Augustine soli claustrales salvantur
& omnes penitus seculares sane neutrum
Sed isti soli facile salvantur illi omnes dif
ficile Cur hoc nisi quia tucior est a bonis medio
remotus ab igne quam proximus igni | hugo heli
nandus | Ecce patet predicta quod conversari in
mundo valde sit difficile quia pro occasiones
que occurrunt in seculo sepius periclitantur
virtutes | dicente beato Bernardo | periclitatur casti
tas in deliciis humilitas in diviciis pie
tas in negociis veritas in multiloquio caritas
in hoc nequam seculo | hoc Bernardus | Unde pro tot
pericula fugiendus est mundus et appropin
quandus est religioni per ingressum ordinis ubi oc
casiones viciorum tolluntur et in via adhuc opera
diu ministrantur ac copiosior meritus seu
premium acquiritur | dicit beatus Bernardus sic dicens | Bo
num est nos hic esse scilicet in claustro quia vi
vit homo ibi purius quiescit securius roratur
frequencius cadit rarius surgit facilius
incedit cautius moritur confidencius purga
tur [illegible] premiatur copiosius | hoc Bernardus | Vides
igitur nunc clare fructuosum sit esse et salubre
conversari in monasteriis professum religionis
cum tot bona occurrant ut dilecti | Curramus
ergo dilectissimi per ingressum ordinis et ipse
dignabitur nos suscipere in brachia sui
amoris | testante beato Bernardo dicente | Bonus
es domine anime querenti te occurris amplec
teris sponsum te exhibes qui es dominus
unicus qui es super omnia deus benedictus
in secula | hoc Bernardus | Fugiamus ergo mundum quia
amaritudine plenus est per introitum religio
nis leniemus cor ad celi pastum dilec
tionis verum sola est dulcedo et iocunditas
dicente beato Augustino super psalmo sic | Amari
tudine plenus est mundus apud solum autem deum
est iocunditas verum cor leva in celum per quos
gradus | Gradus affectus sunt et iter tuum volun
tas tua est amando ascendis negligendo
descendis | Stans in terra in celo es si diligis
deum | Non enim sic levatur cor quo levatur
corpus corpus ut levetur locum mutat
cor ut levetur voluntatem mutat | Quo
tunc ergo cor se converterit in eternis rebus
amaritudinem invenit hic dulcescit non hic
nisi levet se ad deum | hoc Augustinus | Et quia possessio
et amari fallax pax est in mundo pax
vero vera est in Christo dicente ipso domino | In mundo
pressuram habebitis in me autem pacem | Unde

adhereamus deo per strictam conversacionem ut pacem
habeamus | De hac duplici pace dicit Hugo
in libro de claustro | Due sunt genera pacis
una quam Christus dat | alia quam dat mundus
pax mundi est ut quod receptas et diversas con
sentias | pax vero Christi est ut expellas diversam
diligas dominum pax mundi est ut mundus te et tu
mundo placeas et saciatus terrenis voluptatibus
fruaris secularibus [illegible] pax Christi est ut
adversa mundi usque ad mortem pacienter tolleres
et sic post mortem fruaris vita felici secundum apostolum
tes | hoc Hugo | Sectemur igitur Christi vestigia eius
doctrinam et exempla imitando per ingressum
religionis ibi sibi serviendo sancte religioseque
vivendo ut possimus vitam adipisci pervenire
valeamus | Ipse enim est via veritas et vita
via recta veritas eterna vita eterna | Unde hic dicit beatus
Augustinus super iohannem | Ego sum via veritas et vita sic
ait tamquam diceret dominus suo dicit | Quo vis
ire per me vade quia ego sum via | Si per me va
dis laqueos evadis | Quo tendis venire
ego sum veritas ad me veni festina semper
venire ut possis feliciter pervenire | Si venire
desinas quod nisi in perveniendo reddam quod
promisi | Veritas enim summum meum nescio
ubi vis permanere cum perveneris | Ego sum
vita in me mane | Si in me vis vivere veni
endo et perveniendo in me manebis sine mor
te vivendo | hoc Augustinus | ffilius ad patrem

Demodo conversionis ad deum ad vocacio
nem quare deus suos electos sibi per ele
ctos ab eterno soleat vocare ad primam
et ad strictam conversacionem sufficiat in hoc
informacionem | Sed nunc quia vero illi qui reli
quunt mundum gratia sancti spiritus inspirati ac se trans
ferentes ad strictam conversionem vite religiose
assumendo paciuntur aliqua impedimenta sive
temptaciones circa ingressum ordinis vel in
tempus probacionis | Quod inceptores religio
nis multa impedimenta paciuntur etc. Capitulum xviii

Scire te volo quod per primam peticionem hominis
et conversacionem ad deum multa impedimenta
maxime cum hoc vero invidia diaboli
fragilitatis sive infirmitatis humane consue
tudo peccandi mali | aliquis enim spiritus
hostis generis humani cogitat petere
terra se vi sentite conceptum et velle reli
quere mundum atque per primam conversionem ap
propinquare deo imitando vitam vel exemplum eius
tum per ingressum religionis | omnem modum

quit hic impediendi aut per se aut per suos
ministros vel mala societatis dissuadens
ea que sunt salutis hic est ingressu ordi
nis validius tamen per se immittendo quandam
terrore in mentem hominis faciens eum perti
mescere austeritatem conversationis sibi insuetam
et investigatam quia ut communiter magis faciunt in
ista penitentes formidare quam quidam mo
dum abhorrere quia in omnibus rebus communis est
inceptio prima parte primus accessus ad viam penitentie
et mandatorum dei est difficilior. De hoc dicit
Crisostomus sic. Quamvis sciens quod hic quam multa op
tima sint mala si se ad primam viderit
districte satis et vehementer hic faciunt ut po
te strictos quam experit. Metuunt enim necessario
horum initium aliqui penitudinis capiat
si enim reperiunt iam nequeunt retinere
sed in modum ignis penitentie calore succensi
animo purgato per graciores reddunt animas
suas et memoria constitue velut spiritu quodam
flante ad portum salutis spe iubilante
perveniunt itineris sui habentes caute
lam maximam expertorum horrorem ge
storum atque in hoc pene eos qui numquam
aliquos incurrerunt lapsus videntur precede
re minores eos reddit experientia. Le
tius expetimus ea que perdidimus quam
que nobis possessa desistamus acquirere.
Tantum ergo initium fiat hic omnis est dif
ficultatis ut primos aditus ingrediamur
penitentie. In ipso enim ingressu stat nimis
terroribus spirans et volentes adire cer
te atrocitate depellit. Tamen si tirones firmos
et manentes nebula contempnis, ut ille va
lebit aliquando ultra et tuo occupatus aditu
equivalentiorem te reddit sentiens superio
rem quia te effectum invictum terroribus cer
tabis, ac spiritualiter et reliquo actionis
istius viam videbis. Hec Crisostomus. Magnum
est enim tormentum demoni penitentia homi
nis conversio ad deum quia per hoc quos possidebat
amittit. Et ideo maioribus viribus eum pul
sat insidiis et innumerabilibus temptacio
nibus. Ex quo fit ut hominem ad deum itu
rum inducat a via salutis avertet ac
eius expulsionis sue vindictam iniuriam.
Testatur hic Beda sic dicens. Sepe enim deus con
versi ad deum per peccata conatum maiori
bus nominibus antiquus hostis pulsa
re insidiis. Ex quo fit ut vel odium iterum

incitat vel expulsionis sue vindicet
iniuriam. Magnum enim est tormentum demo
ni a lesione hominis cessare et tanto di
mittere gravius quanto possidet diucius.
Hec Beda. De hoc etiam de beato Gregorio in quarto
libro moralium super illo verbo Job: Qui parati
sunt suscitare leviathan sic. Omnis enim
qui ea que mundi sunt mente calcat. Et
ea que dei sunt plena intentione deside
rat, leviathan contra se suscitat quia
eius maliciam instigatione sue conversa
tionis inflammant. Nam qui eius voluntati
subiecti sunt quieto ab illo iure possi
dentur, et super eos rex qui quadam
securitate perfruitur dum eorum cordibus
inconcussa potestate dominatur. Sed dum mens
ad auctoris sui desiderium reca
lescit, cum torporem neglegentie deserit et
frigus insensibilitatis pristine igne
sancti amoris incendit, cum libertatis ingenue
mentis tenere ab hoste servus erubescit.
Prima idem hostis se conspicit despici, quia
vias suas videt apprehendi, dolet contra
se captivum teneri et mox zelo accenditur
mox ad certamen movetur et mox ad
temptationis innumeras contra rebella
tem mentem se excitat atque in omni arte
laceracionis instigat, ut temptationum
iacula intorquendo confodiat cor quod diu
quieto iure possidebat. Qui dormiebat
quippe dum sopitus tyranno corde quiescebat,
sed excitatur in pronunciatione cuius cu
ius amisit possessione dominationis. Hinc ergo
recte maledicunt qui parati sunt suscitare
leviathan, quia hii se contra perversum fortiter
iudicio districtionis erigunt, cum ipsis
temptationibus excitatur antiquum hostem
non formidant. Quis quis enim attingi
divino sinu poterat, quod alium quam se contra antiquum
hostis etiam tamen parat ut liber certamine
ictus suscipiat qui quietus serviturum
inde incaptum te sinebat. Hec Gregorius.
Ecce quomodo dum mentem quam prius per sordes
viciorum quietus possidebat, post modum re
pugnantem sibi per penitentiam et vite emenda
tionem crudeliter per diversa temptamenta graviter vexat. Un
de necesse est ut vincas qui viam penitentie
et conversionis aggredi inchoat temptationibus
antiquum hostis viriliter resistat
quia idem hostis cum considerat aliquem incipientem

ingredi viam salutis statim obviat ei
perversas temptationes ut possit ante
eum a sancto proposito retrahere ab intentione sa-
lubri. Hoc probat ysaac abbas syrie
in quodam tractatu suo dicens. Cum volueris
facere initium bone operationis adversus
tibi temptationes prius prepara teipsum.
Nam consuetudo inimici est ut cum videt
aliquem incipientem bonam conversationem fer-
venti et constanti proposito obviat ei variis et
diversis temptationibus ut eorum timore
venientes arcessat a bono proposito ut habeat
aliquantulum calorem proficiendi deo non quod
talem virtutem habeat diabolus quia nullus
possit facere bonum sed permittitur a deo. Sicut
in beato Job doctissimo. Tu vero prepara teipsum
viriliter ad obstandum temptationibus quibus vir-
tutibus indutum ac deinde virtutes incipe
operari quia non prius te preparans ad resisten-
dum temptationibus aggrediaris operatione virtu-
tes. Hec ysaac. Patet ergo quod diabolus
impediat salutem hominis cum incipit ap-
propinquare deo per primam et per ingressum
religionis videndum est quo infirmitas
sive fragilitas carnis tenorem sive
impediat hominem a proposito salutis. Cum
enim non nulli peccatores post multa delicta compun-
guntur et locum ad penitendum vel religionem
vel aliam quemcumque statum sibi tamen aptum
adire decreverint abstrahit eos intentione
carnis eos infirmitas sepius revocat.
Multa quippe penitentes sive incipientes ante
oculos ponunt, nunc vigilias nunc ieiu-
nia nunc austeritatem vite et itaque obstina-
tas cordis que permanentes subsistere
se non posse formidant. Ex divina gratia ad
initium et spe future glorie roborati libenter metu
abicitur et hoc quod in animo proposuit devote
executur. Hoc tangit beatus gregorius in xxx libro
moralium exponens illud Job. Et vincula eius
quibus solvit [illegible] non ego sic dicens Solvi-
mus vincula dum divino adiutorio
interna desideriorum carnalium retinacula
disrumpit. Cum enim pia intentio ad con-
versationem vocet sed adhuc abstrahat intentione
carnis infirmitas revocat quibusdam
vinculis anima ligata impeditur. Multos enim
sepe videmus viam quidem sancte conversationis
appetere sed ne assequi valeant [illegible]
casus in futura adversa formidantes qui
initia mala dum quis contra proponit [illegible]
suarum vinculis [illegible] retinentur. Multa enim
ante oculos ponunt que si eis in conversatione
evenerint subsistere se non posse formidant.
De quibus hoc Salomon ait. Iter pigrorum
quasi sepes spinarum. Nam cum viam dei ap-
petunt eos velud spine obstruunt se
prius sibi formidinum suarum opposite suspi-
ciones pungunt et perimunt. Quod quia electos
impedire non solet hoc illic sequitur ad
impiis (?) via iustorum absque offendiculo.
Iusta quippe in conversatione sua si quas eis
adversitates obviare non respiciunt
quia quales adversitatis obstacula esse nescient.
... contempla... salutis [illegible] cum se extendunt.
Solvit itaque deus vincula quae ab electis
vinculis cum quasi animo infirmarum cogitationum
nodos rumpit et ... dissipat omnem
quo illecta mentem ligabat. Hec gregorius.
Sine qualibet spes futurorum bonorum animat
penitentes ad exequendum bonum hoc quod facere
proposuit. Et si adhuc aliquis ...
...ter religionis patitur aliquas difficultates
... ad memoriam tormenta infernalia
et levius sustinebit ea que sunt difficilia
Dicit hoc ... in quodam tractatu suo dicens
... enim ... et aspera videtur in mona-
sterio sive in ipsis quasi ... abnegacio
temporalium ... quam amara sit illorum
tormentorum divina ... intolera-
bilis enim levior est vita claustralis
ubi ... corporum quam animarum ... sine
sollicitudine ... quam penarum loca
in quibus ... illic vita ... re-
dat. Non enim maximus sed est minime ne-
gligent ... divina ... ...
... Sunt autem peccata que minima vel
prava sine levia dicuntur non quod prava vel
levia sint sed quia in hac vita ... penitentibus
... leviter a deo dimittuntur. Ceterum si
quis emendanda in futurum distulerat
contemptuendo non levia sed gravia ... ...
... in penis ea sentiat expiendo.
Nemo se de peccatorum levium levitate que
ita appellantur blandiendo seducat.
... fuerit levia tanto fit culpe
maior quorum ... iudicii examine
corrigendi neglexerit. Nullum omnino peccatum
parvum estimare debemus ut iam distinctus
iudex parvum estimat et aliquod peccatum. Nunc

omne peccatum personale cuius dominum exhonorat
Ergo peccatum audemus dicere parvum dominum enim
exhonorare quis sane mentis dicturus
est parvum. Quid respondebimus cum exigetur
a nobis usque ad ictum oculi tocius vite
peracte tempus. Tunc quippe condempnabitur
quicquid in nobis inventum fuerit operis ociosi
vel sermonis ociosi vel etiam silencii usque ad
minimam cogitacionem. Quis vel mente cap
tus audeat affirmare peccata fore levia
quibus amaritudo datur gehenna. Unde hic
cogitemus que gessimus et que in futuro ac
cepturi sumus. Si multa bona pauca ma
la multum gaudeamus. Si multa mala pa
uca bona nil enim lugeamus. Cogitetur
enim a nobis usque ad ultimum quadrantem. Ante
hoc cum mea et bene ... a in futuro quod absit
cum severitate et iusticia. hec ille. Certe quod sa
lubre sit peccatoribus et ad consuetudinem tende
tibus redire ... facere mentes penas i
finales ut eo facilius possint sufficere
labores corporales. Nam ipsa mens humana
assueta mundi illecebris et corporis passionibus
fugit labores abstinencias vigilias et
ceteras corporis castigaciones. Sed cum inspi
rata gracia ad mentem reducta fuerint di
es mortis pondus iudicii futuri pe
ne inferni premium celestis gaudii contra
suas concupiscencias et passiones ipse animus
bellum aggreditur ipsis viciis et male consue
tudini viriliter resistendo et vim quodammodo
sibi faciendo ut ad victoriam carnalium
passionum pervenire valeat. Hoc beatus Am
brosius pulcre verbis probat super illo verbo Re
gnum celorum vim patitur sic. Nonnumquam
famulatur mens humana in diversis hominibus
mundi illecebris et corporis passionibus devicta
fugit laborem expetit voluptatem et vix
adducitur ut consuetudinem pravam prioris vite
a se excludit. Sed cum cepit ultimi diei ne
cessitatem ac futuri iudicii pondus con
siderare statim vel sollicitudine spe pre
mii vel timore supplicii voluntatem del
... passionibus et vim facit pristi
nis desideriis violenter se ipsam vincere
contendit. Non enim sine violencia fieri potest
ut de habundancia et deliciis ad famem
et sitim ad abstinenciam et ... et
sompnus ... carnem co
ercione vigiliis ... non ...

sine violencia fieri potest ut unus quisque in
vidiam paciencia superbiam humilitate con
vincat amorem paupertatis ac sufficiencie affiu
encia supret violenciam sine gulam so
brietate luxuriam castitate contempnens
et hoc subito cum sit in vita prius et cum sit forme
et quodammodo alter reddatur exaltatus ac sic attribuitur
regnum celorum violentis ac per violenciam diripitur.
Hec Ambrosius. Videmus quoque quod penitentes
vere oportet vim sibi facere ut victoriam
viciorum carnalium voluptatum valeant
obtinere. Maxime tamen hii qui malum usum
et longam consuetudinem traxerunt in sordibus sim
peccatorum et operibus criminosis vite habuit magis
et minus vim sibi facere velit carnalibus de
sideriis et concupiscenciis resistendo. Unde hoc dicit beatus
Gregorius. Tanto facilius quis gravatur quanto con
suetudine more coartatur usitata vero cul
pa obligat mentem ut nequaquam surgere va
leat admittitur. Hec Gregorius. Hoc est sic intellige
dum quia sine labore valido non potest quis
resurgere post consuetudinem longam vitiorum et in
veteratam adversus vite. Et quanto maiori
bus criminibus quis implicatus fuit et
diuturnius in ipsis perseveravit tanto difficiliorem
et maiorem pugnam et laborem in resistendo
viciis cum habere oportebit. Hoc testatur beatus Augu
stinus dicens. Contra ingentem concupiscenciam tanto am
plius in ea superando voluntas laboravit
quanto maiores ei vires consuetudo dedit. Hec
Augustinus. Hoc idem sentit Ysidorus cum dicat.
Satis delicate se palpat qui vult sine la
bore vicia superare cum peccati legem quam sibi de
serviendo viciis fecerat sine violencia dolois
rescindere non possit. Hec Ysidorus. Unde necesse
est ut nonnumquam sine nomine quis ... laboret
et faciat sibi consuetudinem contra consuetudinem
affectum contra affectum donec vincatur viventis
delectaciones carnis et seculi. Hoc tangit beatus
Bernardus in quadam auctoritate sic dicens. Ideo que dicit
capienda homo se attingat ... sibi
faciens contra ... et consuetudinem contra consuetudinem
et affectum sibi formans contra affectum donec
plenam vincatur victoriam delectaciones contra
delectacionem ut delectacionis carnis et seculi
salubres deleant ... quam prius delectabatur.
Hec beatus Bernardus. Nondum est ... nomine quis
ad religionem tempore probacionis ... certa
que sustinet ... pacitur. Sic ...
est in consuete vite novitas cum lassi ...

habitus quod etiam in mora alteratione sine muta
tione. Secundum est subitus tempore in sui se et prius ha
bite per quem solet consortii et conversationi incipientes
Primum quod est inconsuete vite novitas. Nam
dum aliquis compunctus prius de labe sua
religionem ingreditur habitum ordinis a
sinnendo processu temporis cessante primo fer
vore occurrit mente asperitas habitus et au
steritas vite et conversationis inconsuete ut vi
gilie ieiunia silentium obedientia castiga
tio et arte observancie regulares. Incipit
at animus adhuc carnalis ea abhorrere
et gemit sub tam sarcina conversationis. Tre
pidat enim caro et abhorret subire vias
duras et asperas sentire contra consuetudinem
cogitare quod est consuetus vivere quod consuetus
et recitavit fantasia preteritum ymagines
vite prioris qualiter in seculo liberaliter vixit
et suam voluntatem in deliciis divitiis et volup
tatibus habuit et vexatur carnaliter carnalis
animus ex eo nimium quod prohibetur ab his
et subtrahitur quod prius libuit et precipitur et
imponitur quod sibi licet sed tamen non similiter li
bet. Ex hac autem difficultate et temptatione
incipit homo instabilis esse et non nunquam do
lere de ingressu religionis et vias que
rere evasionis. Unde sunt nonnulli qui
post assumptum habitum religionis instigante dia
bolo et propria fragilitate post posito timore
dei et verecundia hominum redeunt ad seculum
Et sunt nonnulli qui propter pudorem hominum ve
recundantur deponere habitum. Hii tales non
nunquam fingunt se aliquam debilitatem vel infir
mitatem habere ut cum honore possent iugum
ordinis evadere et a religione discedere
Et per hanc fictam occasionem quam plures a
sancta conversationis recedunt. Et sunt nonnulli
qui propter diversa temptationum instabiles
efficiuntur et dolent se intrasse ordinem
sed propter votum quod emiserunt cor suum firmant
ad manendum. Plurimi tamen etiam post voti
emissionem instigante diabolo ab ordine
discedunt. Et sunt nonnulli qui multum
ferventes sunt tempore probationis quos considerans
antiquus diabolus sub specie boni incitat pro parte. Ex
suggestionis, quod non possit ordinem perfecte ser
vare et mandatum est in regula et in statu
tis ordinis observare. Tamen propter suam fragilitatem
quod etiam in pluribus ipsam regulam usque ad per
fectum considerant a professione ordinis non excedi

nec professione. Et ideo instabiles efficiuntur quia pu
tant si professionem fecerint sibi exhibitur periculum
si iminere. Et per hoc antiquus hostis prevalere
non potest, tunc immittit quandam affectionem indiscre
tam ita quod aliquis corpus suum per vigilias
ieiunia et orationes et alias castigationes
nimis indiscrete affligit. Intantum quod per
hoc incidunt in debilitatem capitis et corporis
et ob hanc causam aliquando propter debilitatem etiam
de ordine exeunt. Si autem remanet ab
hac debilitate dum non reformantur. Item
alia quam plurima sunt que paciuntur no
velli tempore probationis instinctu diaboli que
faciunt eos fluctuare et esse in proposito insta
biles, sicut cottidiana experientia quam
plurimos docet in isto statu existentes. Contra
ista impedimenta et temptationes sunt hec re
media. Primum est habitare inter multos quia habita
do inter multos videmus plurimos qui forte
easdem temptationes habuerunt et viriliter sustinent
et multos qui iam evaserunt et ad maiora
profecerunt quos invenientes animamur et in eis
temptationibus non deficiamus. Secundum est exemplo
respicere seniorum habentium dei timorem et amorem
quorum exemplo possimus attendi in bono pro
posito firmari. Tertium est aperire conscientiam cla
tam enim valet ad temptationes mitiga
das manifestare suas passiones et
inspirationes senioribus per similem confes
sionem. Quartum quod est maximum querere sibi hu
mos temptationibus et perplexitatibus a senioribus
timorem dei habentibus consilia quia inter ea
efficax est ad evadendum laqueos dia
boli que admonent sunt consilia de similibus tedium pre
cedentia quibus consilium dedit unus quidam
novellus in hiis temptationibus laborans
acquiescere et inter suum monitum salutis
qui adde plata assumere. Adhuc frater du
bites quis horrens sit est. Collationibus vox plus
quam lectionis primo torpentia corda ex
citat et de mortua pelle ad homines vivi
reciture de mi in homine consule. Ipsi impedimentu
et que medicamentum auxilii inter non
hominem desse mendacem sed per hominem divi
naciem videtam docentes consolantem Teste
exhortantem et diligentem ne spiritum sancto pro
tollendo impedimento tali forsitan variis
remedio de quo primum vasta impedimenta
maior esto sic estuans in estu aut sic frigidat
et eum per ea manifestat. Secundum capitulum. Tamen quo

precepto consilio mediante gratia dei homo
in mente stabilitus fuit et in proposito firma
tus infundit sibi abundantiam gratie devo
tionis. Nam sit tristis in cogitatione de
notus in oratione suspendit desideria ef
fluit lacrimis sanctis affectibus humidat
vigilias ieiunia et ceteros labores libe
ter suffert ad bonum opus hylariter se
Sed ne homo de tot donis consolacionibus spiri
tualibus presumat aut elevetur opus de
gratiam dulcedinis quam contulit ad horam
subtrahit, ex qua subtractione efficitur ef
ficitur tediosus ad opus bonum indevotus
in oratione et circa observancias regulares
et incipit homo tribulari et angustiari in
semetipso eo quod non sentiat in se post gratie
et devotionis dulcedinem et consternatur
mente et timet propter sua peccata quod forte se
non placere deo eo quod suam gratiam quam prius
sentit ab ipso abstulit. Et hec est ista tribu
latio sive temptatio ut supra premissum
est quam patitur nomine conversi. Contra
Hec — tribulationem et recuperationem gratie quam homo passus
tus est hec sunt remedia. Primum est lectio
sacre scripture, quia lectio sancta instruit in dec
pedit temptationes donat consolationes.
Secundum est pacientia ut paciencia sustineamus
hanc adversitatem ut moneamur propter
hoc a suo proposito. Tertium est frequentia su
spiriorum quia non debemus cessare a gemitu
donec misereatur nostri deus et nobis
gratiam suam infundendo. Quartum et maxi
mum est timor cum humilitate. Nam sicut
propter superbiam subtrahitur gratia ita per humili
tatem et timorem recipitur quia deus super
bis resistit humilibus autem dat gratiam.
Unde hic dicit beatus Bernardus in [illegible]
ita efficax esse ad gratiam promerendam re
tinendam et recuperandam quam si omni tempore
coram deo inveniaris non altum sapere sed
timere. Unde beatus es si cor tuum triplici
timore repleveris ut timeas quidem pro
accepta gratia amplius pro amissa lon
ge plus pro recuperata. Quia ubi tibi gratia
desistit, desideras et tu. Argumentum contra
superbie primo quae est. Liber Bernardi. Vi
des ergo quod per superbiam subtrahitur gratia per
superbiam, per humilitatem et timorem revo
catur et reformatur. Etiam sciendum quod primus
deus considerans et videns fragilitatem

fragilitate ipsius novellis et incipientibus al
leviat pugnas temptationum et conso
latur dulcedine gratie sue ne ex difficulta
te impugnationum et tribulationum dissol
vantur et ad seculum revertantur. Cum vero
vero perspexerit fortiores esse in ipso principio
inchoationis permittit eos pati pu
gnas temptationum ut per istas apertius
magis purgentur et clarius coronentur.
Unde dicit Johannes abbas montis Sinai in
tractatu de gradibus sic. Dispensative
dominus animos incipientium pugnas
alleviavit ne quis ex principiis confe
stim in mundum reverteretur. Igitur
gaudete in domino semper omnes servi eius
in vobis ipsis hoc signum cernite regi
ad vos cognoscentes. Sunt eciam viles anime
et statim ex principio pugnas permit
tit in eis et relevat volens ipsas in brevi
coronare. Hec Johannes abbas. Et quamvis ali
qui dulcedine divine gratie ut dictum est tempore
inchoationis et probationis accipiant, plures
tamen propter peccata dulcia et etiam carnalia in seculo
commissa animam ne temptationum et tribulationum
patiuntur ut placentur et per compunctionem cordis
a sordibus vitiorum purgati mentis oculos
ad superna valeant elevare et post posito
timore servili ex caritate et confidentia
ad amorem celestis patrie suspirare. Hoc
probat Isidorus sic. Sciendum quod quisque ad
deum plerumque alii incipiunt a dulcedine alii
a temptationum causa ne omnis conversio
dum ex fletu inchoet peccatorum compunctionem
et sic transeat ad desiderium supernorum. Prius
enim lacrimis purganda sit vita quam
gessimus et tunc mundata mentis acie id
quod querimus contemplemur ut dum ea fle
do peccati caligo a nobis detergitur mundatis
cordis oculis libere superna inspiratur. Ini
tium est timor conversi ad deum ut metu
futurarum penarum carnales illecebre de
vincantur. Deinde oportet abiecto timore ad
amorem vite eterne transire. Perfecta enim ca
ritas foras mittit timorem. Timor autem ti
met penam sed ideo non est perfectus. Unde initium
est omni converso ut post timorem consurgat
ad caritatem dei. Decet quod filius vere
sub timore iaceat quasi servus. Erit enim amorem
initium consumationis si deum ut prius
diligimus quod prius servili mente ut dum

formidabam. Bern. super cant. Nondum est quod dominus
quosdam ad magnum sanctitatis statum promovere de-
cidat primo fovet eos dulcibus blandimentis
post exercet duris et asperis temptationibus. Facto
firmos et stabiles dat tranquillitatem mentis. Primum
exercitium incipientibus, secundum proficientibus, tertium
perfectis. Deus igitur suis electis primo aggre-
diens su inte ostendit eis consolationis dulcedinem
infundendo blandiens quod eis atque fovens
sorbentes dulcibus divine consolationis ut
per hoc eos ad sue familiaritatis graciam in-
troducat. Ex benigna dei dispensatione
agitur quod si eorum vita amaritudo tempta-
tionis exciperet finaliter ad ea que re-
linquerant redirent. Unde deus ostendit eis
prius amplexibus infundens eis tantam
devotionis graciam ut flere valeat in ora-
tionibus suspirare in meditationibus dulcia sen-
tire in actibus ita ut omnia dura et aspera
sit eis dulcia et omnia que agit iocunda
sint et festiva. Ut qui pronis dies illos
convivium ducunt. De hac devotionis gratia
dicit beatus Bernardus: primis dominus pusillos corde
homines blandimentis in consolationibus initio solet
allicere. Quos novit teneros habere gratiam sibi per-
satiz et non datiz ut indicet malorum me-
mores sit bonorum. Post hec post exercet deus
suos duris et asperis temptationibus. Nam sub-
tracta gratia divine consolationis incipit homo
tepescere in bonis operibus attediari. Fa-
stidit enim omne bonum, tedet legere, orare
non delectat, meditari non invenit, nec bonum
audire vel loqui desiderat. Experimento probans
dicit Bernardus: Non sine causa hec tristitia et miseria tamen
invasit me quidam languor anime et mentis
hebetudo et insolita quedam inertia spiritus.
Unde ista sterilitas anime mee et indevotio
quam patior. Exaruit cor meum, factum est sicut
terra sine aqua. Compungi non valeo ad la-
crimas, legere et orare non delectat, meditationes
solitas non invenio. Ideo ad opus manuum
pigri, ad vigilias sompnolenti. Bernardus.
Non solum autem huiusmodi defectum in spiritualibus
patitur sed etiam diversis viciis tam carna-
libus quam aliis temptatur homo et vexatur
ut nullam requiem in se habeat. Sed omnem tri-
bulationem in hiis omnibus tribulationibus adver-
sitatibus si homo temptationibus non cesserit sed pa-
tientiam et humilitatem habuit et timorem dei perseve-
raverit consolationem magnam consequitur adeo

et ut promissum est dat deus firmam tranquilli-
tatem mentis. De qua propheta dicit: Secundum multitudinem do-
lorum meorum in corde meo consolationes tue letificaverunt animam meam.
Et apostolus: Sicut habundant passiones in
nobis sic per Christum habundat et consolatio nostra.
Unde hoc est. Bernardus dicit: Deus cum admittit reddit
temptationum nebulas discutit et solem
iustitie reducit atque sic ostendit quantum nos
diligit. Quando autem admittit veniat sub-
ito. Cum omnis malorum caligo et tristitia
detegitur tunc resplendente raptim coruscante
in intuitu spiritus lumine mens illustratur
quo ut cumque gaudio et aspectu cuiusdam
securitatis absorbetur et qui prius defectum mente
putas vel se raptam in quandam novitate
aliquotiens retinuit. Bernardus. Unde talis mens
ubi sibi constat quamque confidentia sine oculos
[illegible] testimonium salutis sue invenit per quod
vocationem suam cum gaudio perscrutatur. De hac
leta confidentia dicit in propheta. Experimento instar
letitia magna leta exsultatione scitur preter
alia Jacob cum diceret: Salutare tuum ex-
pectabo domine. De istis tribus modis quos solet
habere incipientes proficientes et perfecti et qui in le-
ctione incipientes inveniunt blandimenta
dulcedinis et proficientes certamina temptationis
et perfecti plenitudinem perfectionis. Beatus Gregorius
sic clare et large verbis loquitur exponens
ista verba que continentur in libro Job dicta per
Helyu: Ecce omnia operatur deus tribus vi-
cibus per singulos et cetera sicut dicit. Valenter in-
tuendum est quomodo iste tres vices sunt quibus
unius cuiusque homo anime mentis merore afficia-
tur et post merorem protinus ad serenitatem letitie
revocatur. Quia quantum prius meror afficit
et magna post modum letitia attollitur. Qui
si vigilanter intendimus has tres vices
meroris et letitie unusquisque electorum
istis alternari modis invenimus in conversio-
ne temptatione morte. Nempe prima quidem quasi
dei ximus qusibilis vice etiam meror
est cum suas unius cuiusque peccata considerans
curarum secularium vult compedes rumpere
et viam dei per spatium sancte conversationis
ambulare desideriorum carnalium grave onus
abicere et leve iugum domini liberi servitute
portare. Cogitanti enim ista ostendit illa fa-
miliaris sua carnalis delectatio que in-
veterata diu quanto cum dominum sustinuit
tanto artius stringit atque a se tardius

ase abire pmittit Et qs ibi meror
que amaricatis cordis qm hic sps vouit
hic actio revot hic amor nove qusa
tionis invitat hic usus vestute pu
sitatis impugnat hinc desiderio ad spi
ritalez patriam flagrat et isemz ipo
carnalez concupiam tolleat que enim
aliquo mo est in vitii delectat Et q
dina gra diu nos istas difficultatib9
affici no pmittit rupti pecoru moru
vinclis clemens nos adlibitez nove co
versacionis consolando pstrat z prec
dentez tristiciam subsequentes leticia re
fovet ita ut qusi vincis cuiq3 anim9 eo
maius ad votu sim pveniendo gaude
at quo magis se pillo merint labo
rando doluisse sic cordi in mensa le
ticia est ei quez desiderat iam psperem
securitatis appropinqt Et ne quersus
qmsq3 iam stin se esse credat z que
pristina meror supare no potuit Ne
ipa p9 modu securitas sternat dispe
sante enim do pmittit ut p9 qusionez
suaz temptacionu stimulis fatigetur
Jam quide p qusacom rubru mare
trasitu est s adhuc in heremo inte pur
ante faciem hostes obsistut Jam pcta
pterita velud extincti egipcios p9 tergu
relinqmus s adhuc vicia qi alii hostes
obviant vt ad terram pmissionis pgen
tibus ceptum iter intercludat Jam pcés
tipe velut insequentes adusarios sola di
vina virtute pstrate sunt s temptacionu
stimuli qi hostes alii contra faciez venit
qm z cu mo labore superent Consuéto
vz secundu tez partem ut aut neglienc
solet esse securitas Nec eo securitas ne
gligentia cz generet stipendium fili accedens
ad servitutez dei sta in iusticia z timore
z pa aiaz tuaz ad temptacionez Non enim ait
ad requiez s ad temptacionez Est hostis ut
adhuc i hac vita nos positos quanto
magis nos sibi rebellare aspicit
tanto amplius expugnare contendit
Hos enim pulsare negligit quos quieto
iure possidere se sentit Contra nos vo
eo vehemencius incitat quo ex corde
nrō q̄ eoru ppe habitans expellitur
h enim i se ipo dnus pquadam dispensa
tione figuravit qui diabolo u n p9 baptismu se

temptare pmisit Et signum nobis quod
da futurio qusacionis i nuet q9 mebri
eius p9 qm ad eu pficerent tunc acrio
res temptacionu insidias tolleraret p9
pmaz est vita meroris atq3 leticie q
vivus quisq3 pstudium qusacionis co
gnoscit h pd subolet q ne securitas
negligen a dissolvat i pulsu temptacionis
afficiat Et quidez quisq3 in ipo qusacionis
inicio magna plerumq3 excipit dulcedine
consolacionis s diru laborem p9 p modu
pbacionis expitur Tres quippe
modi sunt qusorum inchoacio medietas
atq3 pfectio In inchoacione aut ivenit
blandimenta dulcedinis In medio quoq3
etiam certamina temptacionis Ad extremu vo
pfectionem plenitudis Prius quo illos dul
cia suscepuit que consolent p9 modu
amara que exercent z tunc demu sua
via atq3 sublimia que confirmet Na
z sponsam vir suam quisq3 prius dulcius
blandimentis fovet quaz ei iam quietu
aspis increpacionibus pbat pbatum vo
securis cogitacionibus possidet Unde z filii
israhelita cu sponderet se do adsociatas
ment nuptias ex egipto vocaret qi
arram vice prius accepit blandimenta si
gnoru Contenta aut pbacione exercet
in heremo pbata vo in pmissis etiam
virtutis plenitudine confirm An qui miraclis
degustaverint q appeterent p9 modum in
labore temptata est si custodiunt nos
set q gustavisset ad extremu quoq3 plen
accipe meruit q laboribus pbata cu
stodiret Ita viti unius cuiusq3 coversi et
inchoacio blanda pmittit z aspera medie
tas pbat z plena post pfectio libat
Nam sepe qusi quiq3 i ipo adhuc ad
itu inchoacionis sue vel carismata pu
ritatis carnis vel dona pphetie vel pre
dicamenta doctrine accipiunt Post hec at
diuersis temptacionum pbacionibus fatigant
a quibus increpacionibus adhuc ea in
cipient valde liberos se esse credidissent
Cur dnice ergo dispensacione agitur ne i
inchoacione sua temptacionum asperita
te cauciant quia si eorum inicia amari
tudo temptacionis exciperet tam facile
adea que relinqueant redirent quam
nec longius discessisset Nam q temptat

pro vitiis q̄ nox potius replicat. Un
scriptu est. Cu emisisset pharao p̄plm no
eos dns duxit p viam t̄re philistim
que vicina est / reputans ne forte
peniteret eu si vidisset adu̇sū se bella
consurgē et reūteret̄ in egiptu. Exegi
pto itaq; exeuntib; e vicino bella
subtrahunt̄; q̄ relinquentib; seclm q̄
dā prius tranq̄llitas ondit̄ ne ipam
sua teneritudīne atq; inchoatiōne turbati ad
hoc territi redeant qd euaserunt. Prius
ergo suauitatē securitatis sentiunt prius
pacis quiete nutriunt̄ / post cognitā vero
dulcedine tanto iam tollerabilius tēpta
tionu certamina sustinent quanto ideo alti
cognouit q̄ timet. Unde petrus prius in
monte diuine prius claritatē transfiguratio
diuine contemplat̄ / et tunc demu tempo
ri ancilla interrogante pmittit̄ ut per
temptacoēs suas ex infirmitatē sibi ostensas
ad illud flendo et amando rediret qd
vidisset / ut cu eu timoris vnda ipetu pe
lago repetet esset potius dulcedinis ancho
ra que retineret / Sepe autē tam diutina
sunt temptacionu certamina q̄ longa fue
runt in inchoatione blandimēta. Sepe vero
magis dat̄ in inchoacione dulcedinis mi
nus in labore probationis. Nunq̄ vero labo
rem temptationis dispar sequitur pfectio finis
q̄ inter sumaz certaminis ēminat quis
plenitudinem pfectionis. Plerunq; aut inco
quisitis consiliis labitur qd dū quibusdam
donis gr̄e dulcedine inchoationis accipit
confirmacionē se accepisse pfectionis arbi
tratur et plenitudine confirmationis estimat
que adhuc blandimenta esse inchoationis
ignorat / Unde fit ut dū subito tempta
tionis pcella tangit̄ desperatū se dō
et pditum suspicet. Cum si inchoatio
sue no passim crederet / adhuc ipsius
potius mentē aduersa pararet et ventis
venientib; pro modulo tam firmius re
sisteret / quam ea desagacius pvidisset q̄
quibus tranquillitas si pvidē tollat cor ex
omnis certamina etsi pvideat no decli
nat / q; usus mē temeris neq;q̄ pagit
sine pulsu temptationis. Plerunq; aut
confusis quisq; telis temptacionu sti
mulis agitat̄ quibus an conuersionis quietē
numq; pulsatu se esse reminiscit̄. Non q̄

tur hec eadem radix temptationis que erat
sz qa no apparebat. Humanus quippe ani
multis cogitacionib; occupatus sepe sibimet
ipi aliquo manet incognitus ut omnis
qd tollat nesciat. Qz dū pvulsa sparsim
abiectia sui cogitacione removet se
autē dō vacare appetit et animos multi
mode cogitacionib; abscidat tunc libe
conspicit qd de interna radice carnis pro
cedit. Cardinis namq; in via nascitur iti
nerantib; pedib; terit̄ ipso usu tunsione
tunc eius superficies ne appareat confringit̄.
Sz quamvis desup fructificacione spine no ap
pareant subterra tamen radix occulta pdurat.
Si aut cū tunsionem pedes terere et
calcare cessauerint mox in superficie
surgendo pgredit̄ et spinas pdc in
publicu qd quid in radice videbat occultum
In corde seculariu sepe occulta quedam tep
tationu radix no facile apparet ex sua
q; ulla actionu sitis tunsionem terit̄
pede cogitationu et pri innuias curas qi ml
tiracionib; pmit̄ ne videat. Si aut
pconuersionis quietem a via cordis curaz
turba removet̄ ut nulla illud ac
tionū insolentia conterat nulla cogita
tionū tumultus pmat / tunc qd occultu
latebat agnoscit̄ tunc radicem viciorum
pungit libere spina temptationum. Contra
quam by vmentis manu agit̄ ut ignem
poterit si no tegat̄ occulta sz radicitus
euellat̄. Quod donec fiat unicuiq;
conuersi animi ita hec spina sepe conturbat
ut pcussione subita pene superari se sen
tiat eiusq; volnus medullitus in suctu
exstirpabili permcescat. Plerunq; vero ipi
tempus stimuli diu in vsum veniunt dilata
et no quedem atrociores sz longiores consistunt
quamvis aut dolent sz magis sibi in
ficiunt q̄ dū menti diucius adherent
tanto sunt minus pavidi quanto magis
assueti. Hinc hec quod depphensa mens hunc
illucq; distendit et in lapsib; temptacionū
estib; dissipat̄ et sepe hinc inde pvoca
ta tunc certamina vicio obiciet sibi qd p̄ in
impugnati ignorat. Unde plerunq; eicit
ut dū minus in singula vicia certant
tū repugnat animo ita iamq; eu lapsu
desperacionis inclinat quisq; quisq; hanc
ipsam fortiter viam qd sibi ad remedium

elegit expanescat / et qui primo educt9
titubat / qui iumo solidus stabat / ita
vo cum frementib9 temptacionu motib9 an
gustatur ut rex de corde dicat / abhomina
bilis ei fit vita sua panis et amice ei
cibus an desiderabilis / Sz quia misericors
deus probari nos permittit temptacionib9
no reprobat / Sicut scriptu est fidelis
aut deus qui no patit vos temptari
supra quam potestis / sz faciet cu temptacione
eciam prouentu ut possit sustinere / Eternus
consolacionis opus oritur et surgentes tep
tacionu stimulos mitigat / impugnantesq3
se cogitacionu motus mentia pace tranq
lat / moxq3 anima i mensa dulcore celestia
leticia percipit dum demum mali respit
cp tollantur ut mere deo temptacio liba
toq3 homine dicat / videbitisq3 faciez
eius in iubilo et liberabit animaz sua ne
pergeret in interitu sz viuens luce videret
Hys itaq3 duab9 vicibus .i. conuersionis
et probacionis pro merede leticia qz tu
actus super eterna cum et mercedez adhuc
sustineat et gaudia consequntur / Post
conuersionis namq3 certamina pus probacionis
erumpnaz restat adhuc duru tempus
qz veniendo pt ad perfectu gaudia liberat
nisi prius debitu soluit humane condic
onis / Conuersus aut quisq3 sibi caute
sollicitus tacite secu considerare no cessat
eternus iudex quo sit districtus aduenit
singulisq3 eni cottidie propriat et tante se
uel ti tanteq3 iusticie quod iustus inte
sine sit poitur attendit et si cuncta pra
ua opera que intelligere potuit deuitauit
deuenitur tu coram districto iudice illa
magis que i semetipso no itelligit p
timescit / Quis eni considerare valeat
quanta mala pro minima quoniam ipsis consta
tibus cogitacionu motib9 peccamus / Qua
ale est ut opera prisa vitare / Sz minus
difficile est abilliciam cogitacione cor
rigere / Et cu scriptum est / Ve vobis que
cogitatis inutile et iterum / Iudic eu indi
cabit dns occulta hominu / Humana at anima
semel eminentis status defiens ad supli
qualitas delapsa / hat mobiles alternatium
mocionu no mimq3 diu eadem valens appe
tit et diu conatur surgere cogitatus inutiles tolle
re / Inde quippe primitu est vn delectaciu

qu cumsa hz laborem eternus vn no q
instar appetit gaudium voluptatis / Sepe
ergo electos ecl nolentib9 iniquitate sur
ripiunt / qu ipsi quidez sollicite inspiciunt
et an dei oculos qualis sit reatus attendunt
Et cu de hijs omnib9 per districta iudicia
pertimescunt tunc cu hec vehementer me
tuunt cu adsoluendum humane condi
cionis debitu veniet / Et districto iudicio
appropinquare se cernunt / Et fit tanto timor
acrior quanto retribucio eterna vicinior
ante oculos aut cordis mentis tunc mane
tus nolat de fantasiis cogitacionis / qz
sub duriter eine omnib9 serilli tam mo
considerant cum appropinquat / Crescit pa
nor vicina retribucione iusticie et ter
rente soli de eternus quanto magis di
strictu iudicium iam iamq3 qui cuncta
tanto vehemencius formidatur / Man
data dei que sunt vniuersa se pretermisisse
meminerunt formidat etiam illa que nesciunt
qz vi semetipsos diiudicare et comprehende
omnino no possunt atq3 vrgente exitu
subtiliori terretur metu / Vnde redemptor
noster solucionis eternus appropinquans et
membrorum suorum speciem humanans / factus
in agonia cepit prolixius orare / Etenim
per se ille cu agonia peteret qui in terris
positus celestia cu patre tenebat / Sz
appropinquante morte in mente mentis in se
certamine expressit qui vim quandam terror
ac fortitudinis patimur cu per solucionez eternus
eterno iudicio appropinquamus / Neq3 eni anima
anima tunc i mitu terretur qua post pusilli
hic inuenit qz metum multum no pos
sit / Considerem9 quippe qu viaz inceptam
ne quequam sine culpa transire potuimus / Con
sideremus etiaz qz nec hoc quidez sine ali
quo reatu modo est qz laudabiliter gessi
si remota pietate iudicem / Quis eni
uitam suam precedenti prius valeat tal
supare et assequi / Et tu dauid ait / No
intres in iudicium cu seruo tuo qz non / Et
paulus cu diceret nichil michi conscius su
tamen addit / Sz no in hoc iustificatus su
Iacob9 dicit / In multis eni offendimus omnes
Ioh dicit / Cum dixim9 qz peccatum no hem9
ipsi nos seducimus et veritas in nob no e
hs ergo fanit tabile si sit tremisit colup
ne a qu vetusta i mollia stabunt si hm9

pauoris turbine etiam tedij quatiunt. Eo
autem quo terminis appropinquis non numquam tan-
te vindicte est ipsa anima turbata tamen
si ex tranquillitate melior vita sape potuit
mortis articulo imminente concutitur. Sed
quia in istorum anime alembis quibusque
contingunt ipso sepe mortis pauore per-
tergantur et eterne retribucionis gaudia iam
ab ipsa carnis solucione percipiunt. Plerumque
autem contemplacione quadam retribucionis
mente cum prius quam carne expoliet(ur) hilare-
scit et dum vetustatis debitum soluit
nouam iam munus leticia perfruitur. Unde
dicitur videbit faciem eius in iubilo et red-
dabit animam suam ne pereat in interitum
sed viuens lucem videat. Iusta itaque anima
in iubilo faciem dei conspicit quia cum deleta
carne intima percipit quantum capere vel assumpta
vix posset. Ibi igitur lucem viuens videt
quia spiritualem oculum in radio interni solis in-
figit. Ibi lucem et viuens videt quia omni
mutabilitatis vicissitudine atque obumbracione
caligine carens eciam cum hec atque in se tendendo
ei quem tunc ad similitudinem incommutabilitatis as-
surgere atque in semetipsa auctoris sui in-
conversibilem speciem dum respicit assumit.
Tunc enim ad immobilitatem pristinam ipsam lap-
sa est dum immutabilitatis statum in illius vi-
dendo formatur. Igitur heliu de afflicto quo-
libet liberatoque homine quia primo meroris
amaritudinem ex post modum gaudia consolacionis
expressit aperte subiungit. Hec omnia deus
operatur tribus vicibus per singulos. Sed
Conuersacionis probacionis et mortis quia per ista
se diuersis primum stimulis meroris afficitur
et magnis post modum securitatis gaudiis
reficitur et quia electa videlicet cuiusque mens
tribus vicibus in labore conuersionis vel pro-
bacione temptacionis vel formidine solucionis
atteritur atque ipsa attricione purgata libera-
tur aperte subiungit ut reuocet animas eorum a cor-
ruptione et illuminet luce viuencium. Lux quippe
morientium est quam corporeis cernimus oculis.
Eam quoque huic mundo adhuc viuit luce
morientium celebrescit. Illuminantur quoque luce
viuencium qui despecto temporali lumine ad splen-
dorem eterne claritatis recurrunt ut ibi
viuant ubi verum lumen sentiendo vide-
ant ubi non aliud lumine aliud vita sed ubi
ipsa lux vita sit ubi sic nos lux exterius

circumstabat ut intus impleat ut intus spiritualiter
exterius circumstabat. Illuminantur ergo hac luce
viuencium qui tanto eam sublimius conspi-
ciunt quanto nunc ab illa penitus vivunt.
Hucusque gregorius in xxiiij moralium libro. Vole-
tes igitur omnem in aliqua parte pauciter scis-
citari gregorii status incipiencium proficiencium
et perfectorum amatoria in ea quam certum aliquam
qualiter dicere sicsimus. Sed redeamus nunc ad
propositum et statum incipiencium prout dominus dona-
uit exequamur. Sciat enim supremus dominus
quod optimus deus quos preordinauit ad uitam e-
ternam diuersis modis ad se vocat maxime
tamen hoc ipsum plurimum duplici modo contingit scilicet
aut per flagella correctionis aut per affectum
dilectionis per quem vos electos primam et emen-
dacionem vite addiscunt qui si fuerint diuersas
impugnationes et labores sustinent sed
sustinent deinde patienter quia per transitorium
laborem ab eterno dolore liberantur. Unde lo-
quitur beatus gregorius in vi libro moralium super illo
verbo: quia ipse vulnerat et medetur sic de-
duobus modis optimus deus vulnerat quos
reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem om
percutit et mentem diuinam suo pauore extra-
befacit vulnerando ergo ad salutem reuoca-
tum electos suos affligit exterius ne interius
moriantur. Unde per moysen quoque loquitur dominus
Ego occidam et ego viuere faciam. Occidit
enim et viuificat percutit et sanat. quia id-
circo foris flagella admonet ut intus vul-
nera delictorum curet. Aliquando vero si flagella
exterius cessare videantur interius vulnera infli-
git quia mentem nostram diuinam suo desiderio
percutit sed percutiendo sanat. Corda enim nostra
male sana sunt cum nullo dei amore sau-
ciantur cum peregrinacionis sue erumpna non sen-
ciunt sed vulnerantur ut sanentur quia amoris
sui spiritualibus mentes dominus insensibiles per-
cutit moxque eas sensibiles per ardorem
caritatis reddit. Unde per sponsam in canticis
dicitur: Vulnerata caritate ego sum. Male enim
sana anima atque in huius exilii cecitate securi-
ter posita nec videbat dominum nec videre requi-
rebat percussa autem caritatis spiritualis vulneratur
in intimis affectu pietatis ardet desiderio
contemplationis et miro modo viuificatur ex
vulnere quia prius mortua iacebat in salute
estuat anhelat et iam videre desiderat quem
fugiebat percussione ergo ad salutem reducitur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

que ad serenitatem quietis intime amoris sui perturbacione revocetur. Sed cum sanctificata mens anhelare in deo ceperit, cuncta huius mundi blandimenta despiciens ad supernam patriam per desiderium tendit, ad temptacionem ei peccatum libertatis quod quidam amplius in seculo blandiuntur pruciebat(?). Ita quod peccatum ante amare consueverat vite vincere crudeliter impugnat et erans in eo amplius carnis sue bella tollat in qua prius viciis sue mens delectabilis iacebat voluptates postea ad memoriam redeunt et quasi dicere metem gemini et tamen affligunt. Sed dum per hec transitorio labore eternum perpetuo dolore liberam... quoque

Cumque ergo de turbinoso seculo ad statum conversacionis sive religionem pervenit, quamvis votis
2 conversus fuit sive per flagellacionem sive per dilectionem aut quocumque alio modo ut supra pluries premissum est, stet firmus in proposito, ut per temptaciones aliquam vel pugnam seu adversitates a sancta intencione et via salubri quam pro sua peccata penitenda et celestem remuneracionem assumpsit resiliat, sed viriliter cum adiutorio dei istis impedimentis resistat. Cum adest gracia dei a corpore non agit gratias deo et studeat hanc conservare in se per humilitatem et simplicitatem cordis. Cum deest per hec non deficiat sed per gemitum et piam affectionem ad dominum eam requirat donec inveniat. Cum vero pulsatus fuit per varias tribulaciones et temptaciones pacienter sustineat ne per hec instabilis efficiatur sed per pacienciam et longanimitatem ac prelatorum consilium ac senioribus diu timentibus has impugnaciones studeat ipse ipso mitigare ac eciam evadere quia impossibile est ut deus illum sine consolacione derelinquat qui facit quod in se est, videlicet temptacionibus resistendo pacienter tribulaciones sustinendo consilia ab aliis ut deum est querendo et ipsis consiliis acquiescendo et in hiis omnibus viriliter agendo ac perseverando quia fidelis est deus ut dicit apostolus paulus. Item non patitur nos temptari supra quam possumus sed faciet cum temptacione eciam proventum ut possimus sustinere. Amaci(?) igitur eius perseveremus in via et in preceptis domini nichil hesitantes et salvi erimus.

De impedimentis — *filius interrogat* — et temptacionibus quas paciuntur incipientes et novicii conversi in ingressum ordinis et tempore probacionis ac eciam de remediis

contra hoc satis clare informatus sit. Nunc ergo audire desidero de penitencia quam subire debent penitentes et de secto(?) ad ordinem conversi et primo quid sit penitencia.

De penitencia xvi

Penitencia quid sit sancti doctores in suis dictis sic eam diffiniunt in hec verba. Primo sanctus Ambrosius dicit: penitencia est peccata mala plangere et plangenda iterum non committere. Item beatus Gregorius: penitere est anteacta peccata flere et iterum flenda non admittere. Beatus eciam Augustinus dicit: penitencia vera est penitenda non admittere et commissa deflere. Dicit eciam beatus Bernardus: verus penitens est qui in labore et dolore dolet de preteritis et laborat pro futuris cavendis. Ecce quomodo sancti patres concordant in unum asserentes penitenciam esse in dolore preteritorum facinorum et de cetero non admittendorum, quia qui adhuc agit quod penitet procul dubio penitens non est sed irrisor. Teste Ysidoro qui dicit: irrisor est et non penitens qui adhuc agit quod penitet. Et beatus Augustinus: Inanis est penitencia et infirma et infructuosa ad salutem quam sequens coinquinat culpa. Nichil enim prosunt lamenta si replicantur peccata. Nichil valet veniam a malis poscere et mala denuo iterare. Dicit eciam Ambrosius: hec est vera penitencia cessare a peccato. Unde vera penitencia hec requirit ut homo de peccatis commissis doleat et postea eadem non admittat. Hic testatur beatus Bernardus sic dicens: Vera siquidem penitencia est sine intermissione omni tempore dolere de peccatis, plangere commissa ut ea nunquam amplius admittat vel voluntate vel facto. Hec ille. Cum vero penitens et digne non iterat lapsum, sed ab se omnem moram repellit causam(?). Nam felix est ille ut ait beatus Augustinus qui in animo suo hec consciencia ut commissa deplangat et plangenda amplius non admittat. Hic talis verus penitens est et veram penitenciam ducens quia hec quod negligenter peccavit ex animo dolet et a similibus viciis et peccatis proponit de cetero firmiter abstinere. Dicit hoc ait Richardus de sancto victore diffiniens veram penitenciam sic dicens: Vera enim penitencia est de peccatis penalis dolore cum firmo proposito confitendi et satisfaciendi et cum omni cautela cavendi. Hec Richardus. Nam ad hoc quod homo bene peniteat in eo exigitur: primum est quod doleat de peccato. Secundum est quod cesset ulterius a peccato. Tercium est proponat cessare peccare ulterius in futurum(?)

uite siue actu qemendz bn faciendo
ɔfiteat' z satisfaciat Circa sciendu q
pnia sm ethymologia' dr qi pena tenax
q2 omis pnia penalis Nunqm em
sine pena maiori ul ex clori dd satis
facie qmo pt pctis q2 aut punit de'
aut ho In publicanus peussit pctus
sui ne pcat' Nec unqm dimittit
pctm nisi ho punitioez doloez ɔterat'
nisi em se fecisse doleat q ɔfitetur
ueniam no meretur Sic igit' ptex
pdcis q sit pnia Nunc videndu est de
effcu pnie siue fructu qm assequnt'
penitetes z vam pniaz agentes In
pmo sciendu q2 oia pcta sine ori
ginalia ut i ifantulis siue actualia
ut in adultis p sacrmentu baptismi
cu suscipit' delent' no solu qntu ad
culpam sz etia qntu ad penaz Et qa
valde pauci assimi i nocentiaz suscepta
in baptismo illibatam custodiunt Ita q
ɔmunit' post assumptum baptm hoies
indiusa pcta aut ɔsenciendo ul ma
la opa faciendo labunt' p pctrato vo
pcto i nocentia pdit' z culpa icurtur
p quaz ad eternam dampnacoez obliga'
Abhac igit' macula z pcti culpa bap
tismus abluit no pt q2 semel suscept9
nec custodit9 uirtutem tollendi ma
culas pctor ulterius no hz Pro at de
mr cui mia sup oia opa eius Circa
ocld pietatis sue infirmitatem nram
fragillem ee ad cadendu pvidit no
bis aliud remediu pq p9 pcti nau
fragiu gram ipius recipere obtine
possumus vz pnie medicamentum
pnia quippe est secunda tabula post
naufragiu ad q pctor pt recurre
qm diu est in statu pnti uite quam
q2 z quociensq2 damz grnaz volut
i plorare Duplex rem naufragiu s
pcti oiginalis z pcti actualis Sed
de pmo libamur p tabula baptmi
q uirtutz accepit z efficacia a tabula
crucis xpi De scdo aut libamur p ta
bulaz pnie q diuina clemencia p
uidit homi q2 p pcto actuali no pt
q3 iterum baptizari ut hr de i quadam
omelia sic P baptm quippe rena
scim' z i mortalit' pmissa accipim9

si p9 baptma nos ceptas obsuam9
Nam si p9 baptma ipcm pllabim'
sine qo impossile est humane fragilitati
ɔsistere no ad imortalitate iterum p baptm
possumus reformari Sz p fontes lacrimaz
p pniaz z ɔfessionez eandez possumus
adipisci imortalitatem pgrnz z graz di
ad iudiciaz igit' qm ho assecutus est p
baptm ɔseruandaz sz ad pniaz si p9
modu lapsus fuit pagenda Beatus
Augus sic hortat' d. Hete tincturam mundaz
sicut acceptistis d' baptio nullo cu ma
culet morbus malis seruate q acepi
stis Cum vo polluerit vestez illa lacrimis
lauet z a malis se sepet ɔfessioez cele
bret z correcta uita iam no redeat ad vo
mitum sicut canis Hec Augus Et nondu
q baptismus spualis i va pnia ac cordis
contricione ac inefflunentiu lacrimaz
attestacione ɔsistit quia sicut bap
tisma sacramentale ex aqua z spu sco
hz vim regnacionis Sic baptma spua
le ex aqua lacrimaz z spu contricionis
ɔsequit' efficaciam z vlatatem Hinc baptm
vocat Ieronimus tabulaz scdaz qm p9 nau
fragiu deus pctoribus impertitur Sedat'
nos ad pmu baptma nos p cauabs
redire no liceat in hunc baptm la
uacro ɔmissa cuncta abluam9 Et ipa
pnia reformat post baptm pctm
lualatum Hec testat' Ioh abbas d' monte
synay in tractatu de xxx gradibus sic d.
Pnia est reuocaco bapti pnia e p
missio adiumenti scde uite pnia est idest med
despacio corporalis ɔsolacionis pnia
est reuocaho dm p bonaz opacoez pnia
est ɔsciencie emendacio Hec Ioh abbas Hinc
ɔfundant' hij qui dicunt p9 baptm
pcta ppetrata p pniaz no posse delei
De talibus dr Theophilus Lacrime petri
xpo p pniaz adduxerint Confundant'
itaq2 nouaciani qui dicunt q q p9 susce
pcoem baptis pcaunt no suscipit' ut
sibi delictu remittat' Ecce em petrus
qui corpus xpi suscepit z sanguinez p
pniaz est receptus Et em scriptura de
filius io scripta sunt ut z nos si p imitacione
laz eadem mrs recipimus sicut impaciamus pcor
qm adxpm z spm ɔ pmarunt subleua
ri Hec Theophilus Ineffabilis quippe

pietas dei peccatoribus post gratiam baptismi
in peccata cadentibus aliam gratiam scilicet remedium
penitentie misericorditer providit per quam possint
post baptismum lapsi iterum veniam et
gratiam invenire. De qua gratia dicit ysaac
abbas in quodam tractatu suo sic. Gratia
prima data est hominibus in prima creatione
enim et regeneracio fidei ad deum et causa que ex fi
de recepimus primam enim recepimus do
num dei. Prima est penitentie que est apta
persequentibus eam post lapsum peccatum iterum
ad divinam gratiam et absque introitu isto
non invenimus gratiam quia omnes peccaverunt
nunquam divinam specialiter iustificati gratis per
gratiam ipsius dei. Prima est gratia secunda
exoritur in corde ex fide et timore. Timor
autem est baculus spiritualis gubernans nos
quousque perveniamus ad paradisum spiritualium
bonorum et cui applicamur donec
nos recipiamur. Paradisus est karitas dei
in qua est delectatio cunctorum beatitudinum.
Et sicut impossibile est transire mare ma
gnum sine navi sic non potest aliquis
sine timore advenire ad transmeare. Enim
navi ergo penitentie transfretare possumus lu
tes remigatores timoris. Et si hic non
gubernat navem hanc penitentie cum qua
transimus mare huius mundi ad deum sub
mergimur in fetido mari. Prima est navis
timor gubernator caritas portus divinus.
Facit ergo timor nos sedere in navi peni
tencie et transfert nos mare mundi fetidum
et ad portum divinum qui est caritas perdu
cit nos ad quem respiciunt omnes qui la
borant et tribulantur in prima. Cum quia pec
cavimus advenire perveniamus ad deum et
intra iura perficitur. Hic ysaac abbas. Hac
igitur gratia vel remedium penitentie unus
quisque peccator qui post lapsus est in scelera
mitte est ut adeat si suorum criminum veniam
a deo obtinere desiderat. De talibus ad deum post
peccata conversis ad primam redeuntibus habe
tur in proverbiis infra sic dicitur. Sepe contingit
ut plurimi deum deserant vite sue tempora
in carnalibus delectacionibus expendant
sed cum superna gratia respecti in extremis suis
ad deum redeunt que sit iudicia eterna
cognoscunt cunctaque egisse se perverse
meminerunt fletibus puniunt eaque
si vere se insequi iis operibus conduit

quibus subsequente iusticia pro toto dei
mittit quod ante deliquerunt quia tantum luctu
afficiatur eadem gratia que post facinora mentem
replet. Nam male gesta ad memoriam
reducit sibique hominem qualem sit inspe da
prandus ostendit. Unde fit ut peccatum omne
quod se egisse reminiscitur cotidianis flec
tibus insequatur et quo magis valet ia
quod iustum est tanto eo ardencius ap
petit in iustum se gemitibus ponere.
Cumque enim deus illustrando replenit eius
mentem procul dubio in lamentum vertit
atque illuminate menti quo magis eterna
supplicia insinuat eo hanc divinus
de commissa nequitia gemitibus fati
gat et dolet homo quod fuit quia bonum in
cipit iam videre quod non fuit. Odit qualem
fuisse se meminit, amat qualem se esse
debuisse cognoscit et solatium iam penitentie
amaritudinem diligit quia tanto consideratur
quanto voluptatibus sua delectacione per
cavit. Unde ergo per Ihelin dicitur post enim
surget sompnus quia cum mentem deus in
grediatur constat procul dubio quod mox
penitencie gemitus sequatur ut ei iam sa
lubre flere libeat que prius demigi
tatibus flenda iocunditate gaudebat.
Et quo vehemens culpa flet eo altius
cognitionis virtutes attingit qui ad in
dendum in terra lumen polluta dudum
conscientia lacrimis baptismi renovatur
hic ergo. Commendo ergo et desideranda virtus
penitencie que non solum abstergit facinora
verum etiam consolacionem et gratiam spiritus sancti pe
nitentibus et lugentibus solet impetrare.
Testatur hoc quidam doctor qui sic dicit.
Cum vere penitens revertitur dolet de peccatis
absque mora indulgenciam accipiet
et quanto quis frequentius quotoque vehe
mentius de suo reatu intimo dolore af
ficitur tanto citior tantoque securior de
indulgencie venia efficitur. Hinc est quod
etiam penitentie lacrimis afflicta frequenter
quam libenter consolatur spiritus sanctus, illa
frequenter visitat illam libenter confortat
et ad venie fiducia plene reformat
que sua scelera flendo depurare et dep
nando flere considerat. Incipit namque ex
tunc quedam familiaritas inter deum et
animam fieri eo quod se senciat ab illo sepius

visitari et excecutionis advenerit non tamen iam
consolari unio aliquando quadam ineffabili
gaudio repleri. Ecce ad hoc quomodo ydonei
prodeunt penitentes confitentes post bap
tismum enim nullum aliud nobis constitutum est
remedium quam penitencie confessionis remedium.
Hec ille. Patet igitur ex predictis satis clare quod
per peccatum violatum baptismum per penitenciam re
formatur etc. Filius interrogat

Peto eciam de hoc informari utrum
omnia peccata qualitercumque commissa
possint per penitenciam deleri. Tamen si e
aliquod peccatum tam grande quod careat in
dulgencia et remissione. Quod omnia
peccata deleantur per penitenciam cap. xx.

Scire debes quod omnia peccata per
penitenciam deleri possunt secundum Augustinum
qui sic dicit: Non est aliquod [?] cri
minibus quod non penitudine deleatur excepto
peccato tamen desperacionis que facit desperare
de dei misericordia et obstinacione que obdurat
cor ad penitendum. Hec enim duo videlicet desperacio
et presumpcio venia carent. De desperacione dicit
Ysidorus sic: Nulla est tam magna
culpa que non habet veniam. Solum despera
tionis crimen est quod non habet veniam nec
meretur [?]. Et beatus Augustinus: peccatum despera
tionis usque ad mortem est. De impenitencia dicit [?]
Nil enim tam repugnat quam cor impeni
tens quia solum hoc crimen est quod veniam
consequi non potest. Hec [?]. Ista igitur duo
solummodo desperacio videlicet et obstinacio sive
impenitencia secundum sententiam doctorum ut
predictum est veniam non inveniunt. Cetera vero
omnia peccata quamvis enormia per penitenciam
delentur. Testatur beatus Augustinus sic dicens:
Quantacumque iniquitas cogat ad penitenciam nec
quantitas criminis nec brevitas temporis
nec vite enormitas nec etatis extre
mitas. Si penitencia fuit voluntaria [?] [illegible]
excludit a venia sed in amplissimos
sinus suos misericordia recurrentes
recipit prodigos. Et velit nolit [?]
[illegible] peccatores [?] vere penitentes susci
pit deus. Hec Augustinus. Consolentur ergo
omnes christi fideles de tanta pietate dei et
Nota nullus licet in multa peccata et enormia
lapsus fuerit de divina misericordia desperet
quia eius pietas excedit omnem iniquitatem
et peccatorum quantitatem et magnitudinem. Nam omnia
peccata ab origine mundi commissa dum me
in me comparata sunt quasi una gutta aque
respectu totius maris. Hoc probat beatus Bernardus
in quadam auctoritate sic dicens: Excedit pietas
illius omnem tam quantitatem quam magnitudinem [?] sic
dicit: O res confusa, o res monstrosa peccatorum
desperancium de dei misericordia cum omnia peccata
originalia et venialia et mortalia ab
origine mundi commissa dum me in me com
parata sunt quasi una gutta aque contra pe
lagus totius maris. Hec Bernardus. Nullus
igitur peccator hec audiens de dei pietate
diffidat si tamen voluerit per penitenciam converti ad
deum quia bonitas eius superat omnem ma
liciam delictorum. De hoc Origenes sic dicit: Nichil
desperandum est illis qui compunguntur et conver
tuntur ad deum. Non superat enim bonitatem
dei malicia delictorum. Unde si peccator fuisti
tamen si conversus es et destitisti a peccato iam
sanctus appellaris. Hec Origenes. Unde si quis
est post sua flagicia in desperacione po
tius recedat per penitenciam ad deum nichil hesi
tans quia eos desperatos si ex toto corde co
versi fuerint in gremium sue pietatis letanter
suscipit christus. De hoc dicit Ysidorus: Sepe enim
dyabolus eos quos ad penitenciam converti conspicit
in magnis sceleribus perculsos ad desperacionem
perducit ut subtracta spe venie trahat
in diffidenciam quos non potuit retinere
perseverantes in culpa. Ergo penitentes provide
eius callidas et se hostis insidias sic
dei misericordiam metuant ut tamen quamvis in ma
gnis sceleribus de misericordia eius confidant. Am
plius igitur letatur deus de anima desperata et
aliquo [?] quam de ea que nunquam ex
titit perdita. Nullus ergo desperare debet de venia
eciam si circa finem vite ad penitenciam revocatur.
Hec Ysidorus. Item de magna pietate dei quam
frequenter peccatoribus exhibet dicit beatus Gregorius:
O ineffabilia viscera pietatis dei: culpas in
sequitur et tamen penitentes protegit, iratum
se indicat et tamen ab hostibus defendit. Cum
ipsis non erat ut viverent et tamen cum ipsis
erit ne ab hostibus perirent ut minime [?]
[illegible] delinquere [?] et tamen [?] si ca
re [?] in [?]. Hec Gregorius. Debet ergo omnia
premissa tante pietatis beneficia dei unus
quisque peccator ex medullis cordis attendere
et confidere de venia peccatorum suorum presumere
sic tamen presumat ut quotiens a peccatis [?]

din quousque iterum se purgare studeat
Vnde dicit Cipriani[us] Sic quousque penitentes de
deuenia presumunt ut numquam tamen cessent se
purgare de culpa Sic de confidere se esse
in dextera dei ut caueat ipsius sinistra
ferri Hec Ciprianus Gaudeat igitur omnis
peccatores audientes tantam pietatem ac boni
tatem esse in visceribus dei nostri et nullus
negligat tante nunc sanum Si quis est
iuuenis et est plapsus in maiora crimina
conuertatur ad deum et maiorem graciam ab
ipso consequetur quia nimium utile est
et cautum a iuuentute et in iuuentute
et sanitate confiteri et penitere est enim
bonum propter multa primo quia materia conuersio
in iuuentute est grata et sanctificata tamquam primicie
etatis et uite mee deo Secundum illud
Trenorum iiio Bonum est viro cum portauerit iu
gum ab adolescentia sua Secundo quia facilis
et expedita quia talem conuersionem minus
impedit precedens peccandi consuetudo et pec
catorum multitudo et de peccatis multa et onero
sa satisfactio et venie desperacio Nam quanto
minus quis peccauit tanto cicius pro suis
excessibus satisfacere potest deo et deuenia ga
udere Tercio quia secura est et multiplicat
tat merita Senes enim que non est bona
ta grauibus peccatis frequenter est in gaudio
Nam ubi bona conscientia et secura mens ibi
est quasi iuge conuiuium Quarto quia uirtutes con
grecate in iuuentute senio confectos so
lent consolari et letantes facere Unde dicit
Iohannes abbas in tractatu de penitentia super gradibus sic di
citur propter labores iuuentutis Christo ihesu
et gaudebis in senio super diuicijs impas
sibilitatis In iuuentute enim congregata se
nio confectos consolantur et muniunt
laborem[?] Igitur iuuenes frequenter cla
mus vigilant quia mors est meta ve
maligno et crudeles dolosos et astu
tos potentes et non dormientes immateriales
et inuisibiles inimicos hominis in manibus
ignem tenentes et templum domini dei ihesu
Christi comburere cupientes et mittentes per
flammam que est in eis Nullus inimicis
cruis inimicos suos demones recipiat
dicentes Ne vexeris carnem tuam et corpus
tuum ut non laboribus et infinitatibus concidas
Iohannes abbas Sic homines quod valde
salubre sit in puericia et etate iuuenili
adherere deo per sanctam conuersionem Si qui vero
in adolescentia sua et iam adulta etate
in peccata et facinora grauia lapsi fuerint
et quamquam per longum vsum in malam consue
tudinem ipsa uicia veniant et mentem in
nequicia induerint Necesse est ut festinet
quanto cicius ad remedium penitentie per quam
possint obtinere ad deum graciam venie et
nunc Tales namque non numquam per quamque
conuertitur ad deum per primam tanto fortiora
acta peragunt quanto maiora peccata quo
sunt cui dicitur commiserunt De talibus peccatoribus
et alijs in statu innocentie ad deum uocatis
et conuersis beatus Gregorius in xxviiio libro moralium
sic dicit pensandum est quod occulto consilio opti
dens quosdam ab ipsis exordijs sine in
nocentes custodiat et iustitia ad uirtutem
summa puerilis ut etate crescente simul
in eis proficiat et amorem iniquitatis et
celsitudo meritorum Alios vero in exordijs
suis deserens sua tuetur ab vicijs re
pabrupta permittit Per quos tamen eos re
spiciat et ad sequendum se sancti amoris igne
succendit Atque molitas morum cordibus
perurgens vicorum vitam in feruorem virtutum
et eo magis Ignescunt ad desiderium regni
reddendi peccatis dei de quo magis erube
scunt memoria iniquitatis sue Sicut
sepe contingit ut in prelio post terga
miles eius duces sui ordines constitutus
hostili virtute turpiter cedat et euntem in
prebens terga feriatur Quem tamen hic ipsum
quod turpiter gessit erubescens eius duces sui
ordines maiores extra uerecundia uires
sumit tantoque post ea fortiora exerceat
quanto satagit ut pudorem suum pagat
ut tutus et priorem ignominiam debilitatis
tegat Sic igitur nonnumquam quidam in diuersis
exeunte actu actus debiliter tabore ante
cessitur ad custodiam mandata et futurorum
excitat desiderium et impellit memoria
peccatorum ut sunt aduenta amor prorogat
illius de peccatis uerecundia instiget Hec
Gregorius Sed sunt nonnulli qui non in prima
uia in adolescentia vel iuuentute a mala
uita se ad deum conuertere student dicentes
in cordibus suis quamdiu viget etas
iuuenilis fruamur voluptatibus et deside
rijs et postquam senuerimus de malis suis
nos primam agemus Quorum stulticiam

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Albas Effrem in vij omel' sua sic g
memorat d Cu te obnoxiu ppetim
sensēris ad pniaz cōuti no cōfundar
Qui em hic penitueīt i ndiuisio
nō penitebit Clemens em ad pniaz
gfugientes suscipit dēs Ne tn mia diu
secutus petis petā adiciās Ne velis
dice donec viget etas mea carnis
gcupiuz explebo z postremo i senec
tute malor meoz pniam agaz/ pius
namqz est dns z mltu misicors vl
tra ut facinoz meoz memo abd
Summa namqz est stulticia h' i mente
concipe Quis em hom nouit die
exitus sui No em oms i senectute
hac luce puaut' s; i diusis etatib9
de hoc mudo migrauit z i quib9 actib9
vocabr' ho i eisdez vite c eu reddere
ronem· nemo em i inferno gfitebit'
dno/ s; tu ne cuncter' ad pniaz querti
semp cu oclos i specur vltim9 dies pueri
Cum em diluclo surrexis ad vespaz
te ambigas/ et cu vesculo ad qeste
du membra posuis noli gfide d' luce
aduentu z facilius te potis refrenare
ab omib9 vicijs/ h' Effrem/ Videm9 g°
ppdcā q valde stultu sit ēlia i mete
concipe z mlti i ssciacu cogitatn' pse
nerare· q mltm infelix est qui iuue
tutez suaz gsumit iuiens diablo ser
uiendo z postea senectutez sua vult
offre xpo/ Teste bto Bn qui dt In
felix est qui florem iuuentutis sue
obfert diablo z fecez senectutis sue xo
h' Bn/ Tales g° qui sic ad penitedu
tps senectutis expectat mltm timere
debent ne dum spant ad maz i cadat
i eius iudiciu/ Dēht dt btus gg/ Sat
alienus est a fide qui ad agenda pe
nitentiaz tpus senectutis expectat
q'etmedu est ne dum spat maz i ca
dat i iudiciu/ h' gg/ Ecce patz q valde
incautu e differre pniaz z emēdacōz vite
vsqz ad etatez senilez Sz q e adhuc g'
uius mlti ipaz pniaz differūt vsqz
ad extremaz horam mortis q mltu est
piclosum/ Dēht dt btus gg i registro
Qui pniaz differt ad horam sui obitus
estimo q amitto pnie etualr' mane
at alienus/ h' gg/ Ra h' Augu/ Peni
tentia sera raro e va/ Quo em quis
pt pniaz age dolore infirmitatis pgrauat
ac in extremis vite i finibus gstitutus a'
quo pt pniaz age qui nulla opa sat
factois iaz exhibe valet/ Vn pnia que ab
infirmo seu moriente petit' timēdu est
ne ipa moriat' Depiclosa hac i extremis
pnia dt btus Augus in quoda smone sic
Pax est peccatorem penite nisi pniaz pegit
ad emendanda em tanta vox penitentis
illa no sufficit/ na i satisfactione ingen
cia peccatoz no va s; et opa qrunt' Sat'
est quidez in extremis pnia nc pt ne
gari s; auctores esse no possim9 q qui
sic peccit mereat' absolui Quo em agit
pniaz lassus/ quo agit pniaz i extremis
vite finibus gstitutus/ quo pniam
age valet qui nulla iam pse opa sat
factionis opari pt z io pnia que ab i firmo
pet' infirma e pnia que a moriete peti
tur timeo ne ipa moriat' Et io dilectissimi
quicūqz vult inuenire miaz di sanus a
gat pniam i h' seclo ut sanus ee va
leat in futuro/ h' Augu/ Videm9 g° expe
dis qui piclosum sit differre vsqz ad ex
tremaz horaz mortis pniaz Nam cstus
quisqz tribulatus infirmitatis dolore vix co
gitare vals aliud qui q sentit q tota
mens eius vsat' ibi ubi vis e dolor
et si penitet ex timore penitet no ex
amore q valde displicz deo/ dt h' dt bto
Ioh' dsic/ Age pniaz du sanus es dum
peccare potes ut ex amore z no ex timore
videaris penitere z pccā relinquere no ipa
te q si exspectas quo sis q ve peniteas·
vix aliud cogitare pt dum exstas q q
sentis Illuc em rapit' tota intencio mētis
ubi e vis doloris/ h' Ioh'/ Valde g° salu
bre est ut homo pniaz agat adhuc in
columis an qui veniat hora mortis ne
du cu pt penite noluit cu tarde voluit
omio no possit z qui pre viuendo pe
nitentiaz pmo vult age i mortis articulo
huius est valde dubia remissio/ h' tangit
Isydorus i tractatu d' summo bo sic d' Qui
uis quisqz sit peccator z impius si ad pe
nitentiaz queerat' g sequi posse veniaz
credit'/ Nullo em de bonitate di dubitz
s; sola accipi9 pnitas g fecit sibi i dulg'tias
abnegat In hac vita tandez pnie p;

libtas / p9 mortez v° nulla correctionis
ee licencia / Vn pphã dr / Date mchi dno
do vro gliam añ q̃m ꝯtenebrescat. i.
añ q̃m mors etna pueniat / In hac
vita dn̄ estis dm pmaz glificate / ad
hūc in hoc seclo pmaz opantib9 di mia
subvenit in futuro aut ia no opam
ẽ tom opm mar pomm9 / Vñ de cio
rant pleriq3 iniqui quo p paciam
dei spaciu accapiunt emendandi / q̃m
illi ho'am vivendi no vtunt ad pmaz
s3 ad pccandi usurpat audacia / a malo
aut inde tius vadit q̃ q̃re sibi ad pniã
du indultã ad libertatez pui opis utit
cessinãe d3 vnusq̃sq3 ad dm penten
do dum pt ne du si p9 voluit tñ tarde
voluit o'mo no possit / Vñ pphã ait
Querite dm du i veni pt i vocate eu
du ppe est / Et ubi invenni pt nisi in
hac vita i q̃ etia e z ppe omib9 i voca
tibus se / Nam tuc longe erit q̃n dixit
Ite i ignem etnũ / Quodo eni no vide
z ppe est / Tuc videbi z ppe no erit q2
videi potit z no potit inveni / Si q̃s
q̃uis parre pt penitz q̃ z vitaz sua vi
vens a bom ẽime corrigit no dubiu
q̃ ad etnaz tuseat reqmez / Qui aut
prauie vivendo pmaz agit i mort
ptclo sicut eius dapnatio incta e sic
remissio dubia / Qui go cupit esse cta
i morte d' indulgn sanus peniteat
sanusq3 pp ccta facinora defleat / Et
tn q̃m uis pp pmaz ppiciato sit pccoz
sine metu tñ no d3 ee ho / q2 pnie sat
factio dnio tñ pensan indico no hua
Vnde q2 misacio di occlta est sine int
missioe fle nccë est / Neq3 eni vnq̃m
opt3 penitentez de pcto h're secuitatez
Nam securitas negligenciaz parit ne
gligencia aut sepe ad vicia tusacta
reducit / h' ysidor9 / Sciend' tñ q̃ ops
deus eet in senili etate ꝯstitutos no
desit si ad ipm vacat pmaz ꝯuersi
fuerit / Naz eccs btus ieroi9 i quada
omelia ad pentend' sic hortat d' / Qui
vigilaie in sua vigilia noluit ẽtie vi
gilie remedia no amittat / Ut q̃
i iuventute adnias vite no cingi
lat saltem in senectute resipiscat
Sepe eni in extrema eet poiti etate

ꝯpungit in ipsitate se grã di z illa que
mala gesserit p fletus diluit ac
p bona opa ut pualent dm placaie
studet quibus misericordit ignoscit
q̃ delinquerit / Decetib9 d' ysidorus
i lio d' sũmo bono / Multi eni d' sup
na respta grã in extremis ad dm re
uitit pmaz z queciq3 mala ges
serit co ttidianis fletib9 purgat
atq3 in bonis opib9 male gesta ꝯ
mutat quib9 iuste coti q̃ deliq̃ue
rat ignoscit q2 ipi q̃ male gessint
penitendo ꝯgnoscut / h' ysidorus
Ex z h' sciendu q̃ ops deus eet cta
finez vite pctorem no respuit si tñ
vacat penitueit / Nam s'm aug9
nulla pma est sera du mo sit vera
d' eet ysidorus / No dubitam9 cta
finez iustificari homnez p pnie ꝯpnc
tom / Si bona est in extremis ꝯuiuacio
z ꝯuisio multo melior tñ e añ finem
vt ab hac uita securi9 tuseat / hec
ysiodo9 / Sz q2 ho sic pcto no pt v
tru bonaz z vam ꝯpunctom in extre
mis suis h're valeat pciu posse
veniaz delcoz suoz obtine ac maz
di invenire eet dubiu sit z incertu
Vez h'n qui ipctis sut inlas z diffiut
pmaz usq3 ad ho'am mortis tñ que
tut absolui a sacdote sic absoluant
Ideo valde nccm est qui securus volt ee
de venia ut no differat pmaz usq3 ad
senilez etatez / vl q̃ peius est usq3 ad
articlm mortis / s3 in iuvenili etate
vnus q̃sq3 z tu sanus est z peccare
pt. sua pcta peniteat z iuste vivat
si sic fecit veniaz pcul dubio z graciam
ad no obtinebit / De h' tractat btus aug9
sic dicens / Si q̃s positus vltia uite
voluit accipe pmaz fateor nob no
illi negam9 q̃ petit / s3 si securus hic
exierit ego nescio / pmaz dare possu
mus securitatez v° no / Nuq̃ dico dap
nabi s3 nec dico libabi / Vis go adu
bio libari age pmaz dum sanus es
Si sic agis dico e q2 securus es q2 pe
nitenciaz egisti eo tpe q̃ petare po
tuisti / Si vis go age pmaz q̃n iam
peccare no potes pcta te dimiserit
no tu illa / Item due res sut q' ipsit

tibi ante non ignosti. Cum hora tibi futura
sit nescio ergo tene certum et dimitte incertum
secundum Augustinum. Cernentes igitur tam magnum bo
num et tam copiosum fructum esse in virtute
penitentie nullus negligat salutem anime
sue sed omnis qui scit quando se sentit gravia
tum peccati onere currat ad remedium penitentie
Per penitentiam enim homo absolvitur a peccato et re
stituitur et in se regalia. Xpus donis spiritualibus
libus ditat de filio diaboli efficitur filius
dei paradisus ei aperitur. Hec est que an
gelos letificat impios iustificat
amissa bona revocat. Penitentiam etiam
invitat ad quam appetendam sacra scriptura
nos invitat dicente beato Augustino. Omnis
auctoritas scripture et omnis bonorum via conde
monat quam sit appetenda penitentia. Que
languores sanat fedatos mundat
mortuos suscitat vicia fugat virtu
tes adornat mentem roborat omnia
confert et ad suscepcionem ? parat superna
predia secundum Augustinum de virtute et penitentie
et eius commendacione. Johannes Crisostomus in quodam
sermone sic dicit. O penitentia que peccata deo
imperante remittit et paradisum reserat
que contritum sanat omnem questum contristem ex
hilarat vitat de interitu vocat statum
restaurat honorem renovat fiduciam
reformat gratiamque habundantiorem infun
dit. O penitentia quid dicam de te? Omnia
ligata tu solvis omnia soluta tu s
ervas omnia adversa tu mitigas omnia
contrita tu sanas omnia desperata tu
animas. O penitentia tu rutilancior auro
splendidior sole que non vincat peccatum
nec desperatio superat neque desperatio delet.
Penitentia respuit avariciam horret luxu
riam fugat furorem amorem calefacit inflammat
superbiam languere compellit ? ponit
modos odit maliciam excludit invi
diam et presta penitentia cogit peccatorem
omnia libenter sustinere. Penitentia enim cor
mundat animas sanctificat ad suscipie
ndum deum interiora preparat mala reparat
contrita recuperat deo reconciliat angelos
letificat merita multiplicat demones
fugat carnem domat spiritum roborat
celum impetrat secundum Crisostomum. Ecce quante
sunt in penitentia efficacie sive virtutes et
quanta bona confert hiis qui aggrediuntur

et assumunt eam. Sed nunquid peccator qui
desiderat a peccatis absolvi et salvari non
negligat subire eam. Si quis iuvenis
est convertat ad deum et penitentiam non differat
usque ad senilem etatem ut securior possit
esse de venia peccatorum et gloria celestis pre
Si quis vero senex est et penitentiam distulit
ex sua negligentia et incuria usque ad senec
tutis etatem tamen desperare non debet sed penitentiam
agat eo frequencius et diligencius quo se
diucius conspiciat in vita viciosa sordida
iacuisse. Nullus vero differat ex
proposito usque ad horam mortis penitentiam
propter dubia et periculosa salutis cultanda
Supremis peccatores doctores sufficienter exposita
De penitentia et eius **filius interrogat**
effectibus ac utilitate sufficienter
instructus sum. Nunc igitur de
gradibus sive partibus penitentie et aliis eis
circumstantiis cupio edoceri. **Quod**
Ad tegum **homo per penitentiam debet**
procedat **se punire. Capitulum**
ad explanacionem **xxi.**
penitentie et eius partibus tacendum est quod ipse
deus propter transgressionem suorum preceptorum
et peccata mortalia odio habet homines peccatores
sed penitentiam prestat parcendo penitentibus
testante sapiente qui dicit. Altissimus odio
habet peccatores et misertus est penitentibus.
Cum vero deus peccatores odit propter iniquita
tes et peccata odit. Si igitur non vis odiri a deo
displiceat tibi iniquitas et odi peccatum
et eris deo amicus quia hoc odis quod ille
odit. Nec tamen hoc tantum sufficit ut displi
ceat peccata sed necesse est ut pro preteritis
sceleribus penitentia subsequatur quia peccata
impunita esse non possunt. Ut dicit beatus Augustinus
super psalmum. Audis quia dominus odit ini
quitatem et times. Si odit iniquitatem in
quantum te sed necesse est iniquitas odit illam
deus odiens et tu. Eris enim deo amicus
si odisti quod odit. Displiceat ergo in teipso
tibi iniquitas tua penitentius est enim
peccatum deus. Punient illud non vis ut
ipse puniat, tu puni. Differt manum
a peccatis tuis, tu noli differre. Convertere
ad puniendum peccatum quia impunita peccata esse
non possunt. Puniendo ergo erit aut a te aut
ab ipso. Tu puni et agnosce ut ille i
gnoscat. Et quia misericordius est deus quam tantum peccat

peccatoribus. Et quam in omnibus commissis ad se
non tarat peccata, secundum Augustinum. Ex predictis colligere
possumus quod non sufficiat homini post pec-
catum addere in continentia a malis actibus
abstinere et vitam in melius mutare nisi etiam
deo per penitencie dolorem pro suis excessibus
studeat satisfacere. Testante beato Augustino qui
sic dicit: Ad agendam penitenciam non vitam in (suffit)
melius commutare et a malis factis recedere
nisi et de hiis que facta sunt satisfacias
deo per penitencie dolorem per humilitatis gemitum
per contriti cordis sacrificium cooperantibus
elemosinis ad penitenciam, secundum Augustinum. Hoc idem
sentit beatus Gregorius dicens: Admonendi sunt qui
admissa peccata deserunt ut ea plangant
ne iam relaxatas estiment culpas quas
et si agendo non multiplicant nullis tamen
fletibus mundant. Neque enim debitor ab-
solutus est quia alia non multiplicat nisi
illa quibus se ligaverat solvat. Ita cum
deo delinquimus nequaquam satisfacimus si ab
iniquitate cessamus nisi et voluptates quas
dileximus e contrario appositis lamentis
insequamur, secundum Gregorium. Utile igitur est val-
de unicuique peccatori ut commissa delicta
per penitenciam ipse puniat atque deleat quia ip-
sa peccata ut predictum est impunita esse non
possunt. Et ideo qui non vult a deo puniri ipse
puniat per penitenciam agendo. Dicit hic Gregorius
in 9o libro moralium super illo verbo sciens quod
non parceres delinquenti sic: Si enim delinquenti
non parcitur quis ab eterna morte eripitur?
Cum a delicto mundus nemo reperitur. Sed
penitenti parcit et delinquenti non parcit quia cum
delicta plangimus nequaquam iam delinquen-
tes sumus. Sed quid est quod Petrus negans
respicitur et redemptorem negatum respexit
tum ad lacrimas vocatur? Quid et Paulus
cum redemptoris nomen in terra conaretur
extinguere eius verba de celo meruit au-
dire. Sed tamen culpa in utroque punita est quia
et de Petro scriptum est: Recordatus Pe-
trus verbi Ihesu egressus foras flevit
amare. Et de Paulo vitas dicit: Ego
ostendam illi quanta eum oporteat pro nomine
meo pati. Delinquenti ergo nequaquam parcit
quia delictum sine ultione non deserit. Aut
enim ipse hic homo in se penitens punit aut hoc
deus homini vindicans percutit. Nequaquam
igitur peccato parcitur quia nullatenus sine

vindicta relaxatur. Sic David post confes-
sionem audire meruit: Dominus transtulit
peccatum tuum, et tamen multis post cruciatibus afflic-
tus reatum culpe quem perpetravit ex-
solvit. Abelard enim suas iniquitatum ma-
culas studet temporali afflictione tergere, quem in
eis non vult imperpetuum videre, secundum Gregorium.
Salubre ergo multum est homini ut peccata
qualiacumque commissa sive maiora sive
minora per afflictionem penitencie studeat ab-
stergere atque delere quia nec minora peccata
impunita erunt si non fuerint per penitenciam
deleta. Testatur hic beatus Augustinus qui sic dicit:
peccata enim sive parva sive magna sunt
impunita esse non possunt quia vel homine peni-
tente vel deo iudicante plectuntur. Cessat autem
vindicta divina si conversio precurrat humana,
secundum Augustinum. De hoc etiam beatus Gregorius in moralibus libro
nono exponens illa verba Job: Pereat illa
dies in qua natus sum et cetera, satis diffu-
sius verbis tractat sic dicens: Neque quippe
homo ad delectationem peccati rapitur nisi
prius prolixioribus mentis tenebris
involvatur. Ante enim cecus in mente fit
et postmodum se reprobe delectationi substernit.
Dicatur ergo pereat dies et cetera, pereat de-
lectatio que in culpam hominem rapuit.
Pereat incautam mentem similitas que eum
usque ad tenebras penitus consensus excecavit.
Homo enim dum blandimenta delectationis
caute non prospicit etiam in noctem nequis-
sime perpetrationis ruit. Solerter ergo vi-
gilandum est ut dum blandiri culpa in-
choat ad quantum interitum mens tra-
hatur agnoscat. Unde et apte subditur:
Dies illa vertatur in tenebras. Dies quippe
in tenebras vertitur cum culpa in ipso delecta-
tionis exordio adque perditionis finem
rapiat videtur. Diem in tenebras ver-
timus cum nosmetipsos districte punientes
ipsa delectationis prave blandimenta per
districte penitencie lamenta etiam cum
flendo insequimur. Quod quidem cottidie
in mercede tacita ex delectatione peccamus.
Quia enim fidelis quisque cogitaciones
in iudicio subtiliter exquiri non ignorat,
semetipsum introrsus districtius ante
iudicium diligenter examinat ut distric-
tus iudex eo iam tranquillior veniat
quo reatum suum quem discutere appetit

iam peculpa punitu sentiat. Vn et
rte subiungit. No requirat eu deus
desup. requirit deus que iudicando di
scutat. No requirit q ignoscedo i suo
iam iudicio i punita delinquit. Hic i
tam dies .i. peti delectacio adhuc no re
quit. si animadusione spontanea
punit. paulo atestante q ait. Si
nosmet ipsos diiudicaremus no utiq
a dno iudicaremur. Dō go die mm re
quiere e cont mentem mam sibi a
lit i iudicio de culpa indagare iq
sit requisicione illi tunc seuerius
pacitur que sibi nunc mollius pep
asse dephendit. Bene aut sequit.
Et no illustret eu lumine. In iudicio
namq dns appariens ome qd tunc
redarguit lune illustrat. qi em
sub quada obscuritate tegi. qd quid
tunc i memoria iudicas no reuocat.
Scriptum quippe e. Omia aut q ar
guunt. a lumine manifestat. qi queda
tenebre pcta penitentum abscondit
de quibus p psalmistam dr. Bti quor remis
se sunt iniquitates rc. Cum ago ome
qd tegit. occultat. velud in tenebris
i die extremi iudicij no illustrat.
lume qd no discutit. vlcione Actus na
q nros qs tunc iuste punire voluit
ipsa sibi suces quodam mo absco dit. Misericordia
diuina. Illume vo ondit. qd quid tunc
in conspectu om demonstrat. Hic go dies
vertat. in tenebris ut vz ome qd delinquimus
nos pimam ferimus. Ipse aut iudex
venturus e qui cuncta penetret. cuncta
pstringat. Cum qz nusq e locus quo
fugiat. no e. Sz qr corrupcionis me
fletibus placat. solus ab illo locum fu
ge inuenit qui p9 perpetrata culpam
nunc se in pnia abscondit. Et quia
nullum pctm iultum dns relaxat
ql em nos hc flendo i sequimur aut
ipse iudicando restat ut ademenda q
sua sp mens solerter inuigilet et
confitens cul ... pam tegat. Sz si diem
que pti dele ... ctacionem diximus tot im
peti pbus ... audiuimus ut vz tenu
dates fletu ... expient quidq d'lec
tus pnegeli ... tam animus deliquit.
quia animadusi q pnie huius diei

nox fcienda est. vz ipse iam consensus
ad culpa. Sicut em minor est culpe ti
carnalis meus in delectacionem rapitur
& tn delectacioni sine p spm reluctat.
ita grauioris z plene est nequitie ad
peti illecebram no solu delectacione per
trahi & et consensu famulari. Tanto i
arcori manu pnie mens a pollucione
tergenda est quanto se conspicit p con
sensum sordidius inquinatam. Vn apte sb
iungit. Noctem illam tenebrosus turbo
possideat. Quasi .u. quida turbo tepe
stas est conscitatus spus meror. Nam
dū pctm quisq qd fecit intelligit du
puritas sue nequiciam subtilr pensat
merore mentem obnubilat z qi gau
sereneletacie aere. Omem ipse tranquilli
tordis pnie turbine d'uastat. Nisi
em recognoscentem se animum iste turbo
conteret. Ne quaqm psalmista dixisset. In spu
vehementi conteres naues tarsis. Tarsis
quippe exploracio gaudij dr. Sz cu ve
hemens pnie spus mentem occupat
omem mea exploracionem repreheusibilis gau
dij perturbat ut nich iam ei nisi flere
libeat nich u qd se terrere possit atte
dat. Ponit namq an oclos illinc di
strictionem iudicis hinc meritu culpe con
spicat quo supplicio digna sit si pcenit
pietas desit que plamenta punita ab
eterna eruere pena gsueuit. Spus go
vehemens tarsis naues conterit cu vis
conpunctionis valida mentes nras hinc
mdo qi mai deditas salubri terrore con
fudit. Sciendū vo est qr cu pcta in
pnia relinquimus a nocte possidem. Cu
vo sb animadusione pnie plectimus in
mitz nos noctem quam facimus possidemus
Sz pctm tunc cordis subintr possessione
reducit. si cu incipit repmit. Vnde
dnus voce Chaym pna cogitati dr In
foribus pctm aderit rc. In foribus quippe
pctm adest cu i cogitacionibus pulsat
tunc appetitus subter e. cu qz ho dnat.
si cordis nequicia ipsa cuius prim. et
pus quam ad diuiciam crescat i luctanti
menti subiugam. Vt go delcm suu ciaus
animus senciat. z culpe tyrannidem sub
inire suo puniendo restringat dicit. rte
Noctem illam rc. Ac si apte dicat Ne captiua

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

mens culpe sue firmat, culpa a prima
libertate non relinquitur. Et quia hoc quod flendo in-
sequimur nequaquam nos a venturo iudicio
obiecta servamus, unde subditur: Non computetur
in diebus anni nec numeretur in mensibus. Illu-
minacionis nostre annus tunc perficitur cum ap-
parente eterno iudice sancte ecclesie peregrina-
cionis sue vita completur. Unde si devote
in culpa nostra moveri tunc per confessionem
nolumus, magnopere curandum est ut
nunc eius discussione vigilemus, ut que-
libet culpa nobis impunita remaneat,
ne mens perversa que fecit defendere
audeat et defendendo nequicie ne-
quiciam adiungat. Sunt namque nonnul-
li qui non solum non deflent quod faciunt
sed etiam defendere non desistunt. Et nimi-
rum tunc defendit culpa geminatur. Unde
per quendam dicitur: | Peccasti, non adicias iterum
| ptere. Peccatum quippe peccato adicit qui
male gesta etiam defendit. Quibus et con-
siderandum est quod illi culpam suam variis
inferunt et mala tunc facta per amaritudi-
nem penitencie corrigunt, qui iam
ad bona fallaciam in illa delectatione re-
veniunt. Nam quos adhuc noxia alia de-
lectant falsum est quod cavent, quia peccata
alia deplorant. | Hic usque dicta Gregorii |
Ex istis igitur verbis doctoris colligere po-
ssumus quod non solum maiora peccata veni-
alia etiam minora propria sunt abstergenda. Unde
unusquisque conscientiam suam discutiat
et prout gessit iniqua coram deo, ita et
studeat sua scelera puniendo et seipsum
diiudicando punire. Valde enim valet
ad salutem anime sui ipsius diiudicatio.
Nam flentes semetipsos diiudicantes ac
sua facinora punientes a deo diliguntur
et non solum non iudicabuntur, sed etiam quan-
dam securitatem de sua salvacione a Christo perci-
piunt. | Ut hic dicit primo libro VII | Sic dili-
git deus animam que in conspectu suo sine
intermissione sine dissimulacione di-
iudicat se ipsam. Idque iudicium non nisi
per nos contra nos exigit, quia si nos met-
ipsos diiudicaremus non utique iudica-
remur. | Ut dicit etiam de hoc iudicio beatus
Gregorius in xxxv libro Moralium exponens illud
verbum Helyu | Neque enim ultra in hominis
potestate est ut veniat ad deum in iudicium

sit. Notandum quod aliud est coram illo
atque aliud ab illo iudicari. Coram deo
iudicatur qui corde deum conspicit et
actus suos subtiliter per curam sollicita
inquisicione discernit, que tanto quisque
securius expectat quanto cottidie vitam
suam subtilius examinat. Cum enim
ad extremum eius iudicium venit,
non iam coram illo sed ab illo iudica-
tur. Debet enim mentis iudicio obliviscenti
animo propheta dicit: Reduc me in
memoriam ut iudicemur simul; nar-
ra si quid habes ut iustificeris. Debet
enim unusquisque mentis et actus suas a-
pud deum et coram deo coram se sollicita
inquisicione discutere, debet cavere pe-
sare vel que ab eo bona percepit vel
que mala bonis illius pervertere vivi-
do reddit. Et hec quidem facere omnino coram
non prius cessat. Accedit enim ad secre-
tarium iudicis mens firmi cordis con-
siderant quo districte quem ferat qui
diu paciens expectat. Metuit illis
que se egisse meminerit; puniunt
flendo quod perpetrasse se intelligunt. Ti-
ment subtilia divina iudicia etiam de
hiis que in semetipsis intelligere fortas-
se non possunt. Vident enim videri divinitus
quod ipsi in se perhendere non vident con-
spiciunt districtum iudicem qui quo
tardius venit eo severius punit.
Sed eorum etiam primum residere convenientium
cum eo priores contemplatur, quod vel
exempla vel dicta contempsisse se
reprehendunt atque in hoc secreto interioris
iudicii ipsa mentis sue execucione
constricti puniendo feriunt quod superbien-
do commiserunt. Ibi namque adversum
se quodammodo se impugnant, emendant
ibi ante oculos suos omne quod defleat
accusant, ibi quidquid pravum districti iudi-
ci detegi posse metuunt, ibi tot paciuntur
supplicia quod pati timent. Nec deest
in hoc iudicio mente concepto omne
ministerium quod punire [...] reos suos plec-
tere debeat. Nam conscientia [...] accusat, ratio iu-
dicat, timor ligat, [...] dolor excruci-
at quod iudicium eo cer[...]ius punit quo
intimus sentit. Unus[...] quisque enim
cum tam [...] examinatus [...] qui se aggredi

cepit ipse est auctor qui exibit ipse
reus qui exibet. Dicit se quales fuisse
se meminit et ipse qui est insequens ipse
insequitur illum qui fuit actus ab ipso
homine adversum semetipsum fit quedam
rixa in animo petiens pacem cum deo
hanc cordis rixam dominus requirebat
cum per prophetam diceret Attendi et auscul
tavi nemo quod bonum est loquitur. Nul
lus est qui agat penitentiam super pecca
to suo dicens quid feci. Quia ergo incipiente
ira est intimi mentis nostre contra nos
subire iudicium recognoscendo accusemus
nosmetipsos quales sumus et puniendo corrig
amus. Non cessemus dum hic iudica
re quod fecimus audiamus caute quod dicitur
Neque enim ille iustus. Reproborum namque esse
proprium solet semper prava agere neque
quam que egerint retractare. Omne enim
quod faciunt ceca mente perversemur sangui
sunt nisi cum puniti fuerint non agnoscunt
At contra electorum est actus suos cottidie ab
ipso cogitationis fonte discutere et omne
quod turbidum prosilit ab intimis exu
cere. Sicut enim non sentimus quomodo crescunt
membra per que corpus mutatur species
nigredo capillorum albescit et cetera hec
quippe omnia nescientibus nobis accidunt
in nobis ita quod mens nostra per momenta vi
vendi ipso cursu usu a semetipsa permu
tatur et non agnoscimus nisi vigilanti
custodia ad interiora residentes
per singula nos cottidie de fructibus pensemus
Hoc ipsum enim in hac mortali vita consi
ste qui ad nescientes id est conditi in dissolu
ta mens relinquitur in quodam senio cor
poris sopitur quia sui negligens et pristinum
robur insensibiliter perdens a forma pri
oris fortitudinis dum nescit senescit
Cum vero semetipsam querit et subtiliter pe
nitendo se discutit ab hac ipsa vetusta
sua lota lacrimis et merore intensa re
novatur et que iam pene in vetustate vi
xerat per subitum strata intimi amoris stu
dia novitatem tenet. Et quidem hec agenda val
de extra priorum et sacri eloquii precepta
nos admoneant. Si enim scorum opera inspi
ciamus et divinis iussionibus aurem
prebemus alia nos contemplata alia
audita succendunt et cor nostrum torpere non
restringitur dum imitatione non provocatur
Unde bene per Moysen dicitur Ignis in altari semper
ardebit quem nutriens sacerdos subiciet
mane ligna per singulos dies. Altare quippe
dei est cor nostrum in quo iubetur ut ignis
semper ardeat quia nimirum est ex illo caritatis
flammam indesinenter accendere. Cui per
singulos dies sacerdos ligna subiciat
ne extinguatur quia necesse est ut fidelis
quisque ne in eo caritatis flamma deficiat
in corde suo tam exempla precedentium
patrum quam sacre scripture testimonia co
gere non desistat. Nam quasi quedam fome
ta igni dare est in excitatione caritatis
vel exempla patrum vel precepta divina inest
re. Quia enim interna novitatis nostre ipsa
cottidie huius vite conversatione veta
scit ignis iste caritatis dei huius adhibitus
nutriendus est ut dum prosimus se nostre
vetustatis extenuat patrum testimonia
et exempla remunistrat. Ignis enim iste
in altari dum in corde nostro tecius est con
qeritur nisi solerter adhibitis exemplis
patrum et divinis testimoniis reparetur
Bene autem illic subditur Et imposito ho
locausto desuper adolebit adipes pacificorum
Nam quisquis in se habet ignem ca
ritatis accendit semetipsum utique holo
caustum desuper imponit quia omne vi
tium quod in se male vivebat exurit. Cum
enim cogitationi sue internam consi
derat et vitam reprobam per inunctionis
gratiam mactat mactat se sui cordis in
posuit et igne caritatis accendit. Denique
hostia pacificorum adeps redolet seu
redolebit quia interna novitate nostre in pri
mordio pacem inter nos et deum faciens
odorem nobis suavissimum reddit quia vero
eadem caritatis in cordibus electorum inex
tinguibilis manet apte illic subditur
Ignis iste est perpetuus qui nunquam de
ficiet de altari. Nunquam de altari ignis
iste deficiet quia etsi post hanc vitam eorum
mentibus fervor caritatis adesset. Eter
na quippe contemplatione agitur ut opus
deus quo magis visus fuit eo amplius
diligatur. Unde necesse est ut ad corda nostra
redeamus discutiamus quod omne quod agimus
et quod in nobis divine rectitudinis regula
offendit accusemus ut aput districtum

iudicem ipa nos accusacio excusset. In
hoc enim mentis nostre iudicio timere cicius
absolvimur quanto nos districtius reos te-
nemus. Nec adhuc agenda permitte-
da sunt tempora quibus vacat quia adhuc
agenda pro hiis nitere ipa non vacat.
vacue quippe non dicitur nec aliquid enim ultra et
sicco namque meminerimus quod tunc non
possimus nec nunc quod possimus non negli-
gamus. hec dicta gregorius in mor. Scimus
igitur per predicta quod oportet deus se diiudican-
tes non diiudicat, se punientes non
punit sed salvat, et peccata confitentes remissa
relaxat. Hec vero omnia per predictum
penitencie fieri solent. Unde quilibet peccator
quociens lapsus fuit in aliquod peccatum
non tardet currere ad penitencie bonum. ipa enim
omni tempore valens est ad purgandum
corda peccancium. Testatur hoc beatus gregorius
qui sic dicit. O felix lavacrum penitencie quod
tociens valet ad purgandum quociens
purgacione indiget cor humanum.
hec gregorius. Lavemus ergo peccatorum macu-
las in hoc salubri penitencie lavacro ut
mundati et purgati possimus pervenire
ad aurocionem nitere mundicie. His igitur
premissis de penitencia nunc consequenter de
eius partibus est videndum.

De tribus partibus penitencie et de contri-
cione. xxv

Sciendum quod partes penitencie sunt tres scilicet contricio cordis
confessio oris et satisfactio
operis. Et sunt iste partes penitencie quasi partes in-
tegrales sine esse penitencie perfectum. Sunt au-
tem hec partes penitencie integrales videlicet contricio
in animo, confessio in verbo et satisfactio
in facto, in quibus tota penitencia integratur,
cum peccator omnem mortalem culpam perpetra-
tam et facto deserit et verbo accusat et animo
detestatur, proponens numquam iterare peccatum.
Hiis autem debito modo concurrentibus cum ab-
solucione facta ab eo in quo est ordo cla-
vium et iurisdictio absolvitur homo a peccato
et restituitur ecclesie et reconciliatur deo
mediante clave sacerdotali. Et autem
tres sunt partes penitencie sic ostenditur. Penitencia
enim quoddam spontaneum iudicium in quo
contricio est quasi quedam citacio ubi sequitur
rei aput iudicem spontanea confessio
deinde sequitur emende pruditas in po-
site soluto. Et in hoc differt iudicium
fori a iudicio penitenciali quia ibi confessus
deinde dampnatur et hic absolvitur.
Alia est eciam sufficiencia istarum partium
quia cum omne peccatum committitur corde vel
ore vel opere, ita tenet ut illa curentur per
contrarium scilicet ut peccator culpam animo
detestetur, verbo accuset et facto puniat. Et
sicut tribus modis offendimus deum scilicet de-
lectacione cogitacionis, inprudencia lo-
cucionis et superbia operis ita secundum regulam
ut contraria contrariis curentur tribus modis
appositis satisfaciamus. Quia igitur peccando
innocenciam perdidimus, restat ut penitenciam
reformemus. Dicente beato Iohanne. Si quis
innocenciam peccando corrupit penitencie re-
medio potest reparari. Quia ut ait Ber-
nardus. Quedam non ignorancie deesse sit et quasi non
fuit. Si ergo deseruerimus innocenciam et
pacem et per ignis ianuam celi penitenciam rese-
rare curemus ut nostra penitencia sit perfecta
de qua dicit Cassiodorus. Perfecta penitencia cogit pec-
catorem omnia libenter sufferre. quia in
corde eius contricio, in ore confessio, in
opere tota est humilitas. Hec Cassiodorus. Caue-
tur vero coram deo perfecta dicitur. Si penitenciam
primam ad omnia loca in quibus peccavimus
dilatemus et quia peccavimus in corde mal-
consenciendo, in ore vana et turpia lo-
quendo, in corpore enim peccando, ideo penitenciam
adhuc tria loca extendamus ita videlicet ut
cordi demus amaram contricionem, ori
fidelem confessionem, corpori penalem
et asperam satisfactionem. Hec tamen diu con-
tinuantes quousque spiritus sanctus testimo-
nium perhibeat spiritui nostro quod dimissa sint
nobis peccata. Et quia omnia peccata mortalia
ab uno deo avertunt, unum gracie opponitur et
contra principalem rectitudinem hominis
pervertit. Hinc est quod adhuc quod penitencie me-
dicamentum sit sufficiens ex suis
partibus integratum necesse est quod penitencia
habeat de omnibus peccatis quantum ad preteri-
tum perfectam displicentiam de perpetratis quantum
ad presens perfectam cessacionem de perpetrandis et quantum
ad futurum propositum numquam recidiva-
ndi vel illud vel in aliud consimile peccatum
ut sic totaliter recedendo a culpa per
primam divina gracia suscipiat penitenciam
obtineat veniam omnium peccatorum. Sed

quia i ptibus pnie contricio pmi locu
tenet io d' ipa tractandu e Et pmo vi
dendu q sit contricio / Contricio aut sm
Isido^m est compunctio z humilitas mentis
cu lacrimis veniens ex recordacione pcti
z timore iudicij Item intractatu d' spu
z aia z d' compunctione sic d' Compunctio
est qn ex consideracione malor suor cor
intimo dolore tangit^r It sm dnm Joh ab
batis Compunctio pprie est dolor anime
no elatus nullaz sibi ipi consolacoz p
bens solaminis suaz resolucom vma
ginas oibus hor z consolacom dl cons
lauit sit aqm frigidaz expertis Contricio
ecc amigrue sic diffinit^r Contricio e dolor
voluntarie assumptus p pctis cu pposito
confitendi z satisfaciendi Ad cuius itellcm
nondu q sicut i nalibus duru d' qn
cedit tactui hoc aut frangi d' qn p
aliq fortius i ptes magnas diuidit^r
Contri vo qn totalr i minimas ptes re
digit^r z qsi anichilat^r Ita metaphorice
cor homis duz d' qn diuine inspiracoi
qi manu se tangenti no cedit s obuiat
s dii massam pcti moiat^r / Frangi vo d'
qn ex pposito resipiscere incipit qm uis no
du totalr comitat^r Contri vo qn affectus
pcti sm omem sui ptem ico totalr
destruit^r z hc fit qn voluntas pfecte ab
effectu pcti resilit Vn talis resilicio dolor
quidaz e io pdolorez tamqm pgenus
ceciat^r diffinit^r Addit^r aut voluntarie
assumpt^s p pctis z hc conuenit contricom p
ut est actus uirtutis s ut est ps sacra
menti sic oz ut addat^r aliq in compacone
ad alias ptes Et io supaddit^r cu ppo
sito confitendi z satisfaciendi Et sciend
q est dra int' contricom z atticionez Atti
cio d' accessus ad pfcam contricom Vn
incorporalibus dur attrita q aliqmo st
comminuta s no pfce Et contricio d' qn
oms ptes tte sut simul p diuisione ad
minima Et io atticio i spualibus signt q
daz displicenciaz de pctis comissis s no
pfcam / contricio aut pfcam displicen
ciam At requirat^r contricio de omi pcto
actuali mortali Sciendu q i omi pcto
mortali est actual auersio voluntat
a do ad pctm / z io cu contra contria curent^r
oz q i omi remissioe pcti mortalis sit

actualis auersio a pcto ad dm / Hec aut
auersio appellat^r contricio dnica em volunt^s
manente i pcto no tollit^r nisi p volunt^s
fraccom omnimodaz que appellat^r contricio
z io contricio est necia i omi pcto mortali
de pctis aut oblitis si oblitus e homo
totalr / sufficit contricio gnalis qn aut
impfecte recolit dz conari ad recordandu
z dolendu i spali q si no pt sufficit con
tricio gnalis Et inhc q ho no pt recole
pctm / no solu de pcto oblito dz dolere
in gnle s etiaz de obliuione eius debz
dole q ex negligencia contigit / debet
ecc ho dole simul de omi pcto comisso
qz vnu sine alio no relaxat^r io cont
cio est henda pit de singulis / Testat^r
hoc btus Augus q sic dt / Penitentez oz
simul dolere de omi crime / hec em e di
spositio i mediata ad gram Nam dolere
de vno pcto sine alio no sufficit ad
salute / Vn quilibz pctor qn se sentit
vicior fece sordidatu p remediu pnie
z pº p contricom ac compunctom cordis stu
deat sua facinora emendare Naz aia
illecta malis moribus amittit decorez
virtutez que no pt recupare ni p pnie
lamentum / hc est contricione vera qz nunq
pctm dimittit^r nisi ho puntiorez dolorez
conteat^r / Dicit de btis Jom^s / Nulla
vnqm culpa dimittit^r ob qm ho non
mirto dolore aut tristicia anxiat^r / Naz
tut pctor salus fieri incipit vnriter
vt dt hugo de sto victo / Cu vacat pro
delictis i gemitus qz amaritudo cor
dis sine gemitus q assumit^r p pctis
mentez purgat z dm misericordez ac
placabilez homi reddit / Probat hc
Beda sic d / Amaritudo cordis mente
purgat anglos letificat dm placat
Et Remigius / Tut minus misericors e
ipe deus / dum int' obculpa animus eius
sibimz fuit z molestus / It est de hoc
btus Ambros^9 / Cumis ambigit qm
mesticia penitentis homis oclos sibi
violent attrahat conditoris / It Ambs
Et qz deus cor contritum z humiliatu
no despicit / i. assumamus vnum cordis
contricom z compunctoms amaricez qm
p voluptates z carnalia desideria a do
discessim^9 / Ad hc hortat^r nos btus Augus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

sic dicens Non sint in nobis ficta suspiria
et simulata / sed cum ingenti tristicia et gemi
tu sit studeamus adhibere remedia peccatis
ut semper solliciti simus de futuris Deus
enim voluit in mundo separari sed terminari pa
ti ut nobis ostenderet quam per delectacionem tra
dimus cum quanta amaritudine redire debeamus
Hec Augustinus Sed sunt nonnulli qui in illecta fa
cinora sunt prolapsi ut tamen ut decrepitis ex
cessibus compungantur Quibus necesse est ut
supplicia reproborum ac gloriam beatorum pocius
cordis habeant ut possint ad penitendum
compungi Ad hoc faciendum hortatur beatus Gregorius
super Ezechielem exponens illud verbum et scripte e
rant in libro lamentaciones et carmen et ve sic dicitur

carmine et ve sic dicitur lamentaciones et

lamentaciones et quod ibi
scripta est pena peccatorum carmine vero quod pre
miantur gaudia iustorum Ve autem quia
illic expressa est dampnacio reproborum Ut er
go peccata primitus lege que que in hoc
volumine scripta sunt lamenta Risus vero in
luctu convertatur et gaudium in merorem.
Et rursum apostolus estote et lugete ut at
de promissione gaudium sequentis hilari
tatis cognosce scripta esse carmina lau
dis eterne Beati qui habitant in domo tua
Domine in secula te Sed si adhuc prava seculo
mente teneris adhuc nitentis volup
tatibus delectaris Si amare non potes gau
dia eterna que audis cognosce quod in
hoc volumine ve quod in eo scriptum est
atque ab amoris pestifero te expellere quod
diligis ut possis ex iudicio carmine am
are quod legis Ibi quippe dampnatis dicetur
Discedite a me maledicti in ignem eternum
qui paratus est diabolo et angelis eius
Inspice itaque volumine cuncta que edificant
omnia que credunt scripta contineant
Perfecisti etiam te penitus illicita perpetrasse
ut ad agendam penitenciam doceaturis ibi in
venies lamenta Si spe celestium gaudi
orum mente relevare desideras ibi ad con
solacionem tuam invenies carmine Si vero
ad mala perpetrasti et hec te perpetrasse
non penitus sed tuncne mens erigitur ad
nullas penitencie lamentaciones in eternis ulla
celestium gaudiorum expectacione colligere
velis nobis ibi auditurus es scriptum
ve ut is nunc timor ad penitenciam humiliat
nunc spes ad superna premia exaltat da
pnacionis sine iam nunc pena precipitat

et sine excusacione in eternum supplicium
cadat Quid agendum est igitur nunc nisi
nobis nisi ut vigilemus ad hunc usque vita
volumus et mala que nos egisse me
minimus defleamus ut plamenta penitencie
preveniamus ad eternam vite ne si differ
imus penitenciam nolumus ne per quemmodum
sine fine senciamus Nec nos moveat vol
nerum inveterando in desperacionem dum peccatum
quod maior est pacia medici quam magni
tudo languoris nostri Quid enim est repa
re ad salutem non possit qui potuit omnia
ex nichilo creare Hec Gregorius Hec ergo co
ntingat nos prioris peccatis sustinere et
na tormenta timeamus futurum dei
iudicium super nos et fletus ac lamenta
inquietantes peccatis dilue studeamus
quod ecclesia age non cessant quia penitentem
contricionem ac lacrimarum effusionem
se evadere eterna supplicia non dubitant
Debet certat beatus Gregorius super Ezechielem sic dicens
Redemptor quod humani generis tunc index
apparuit et sponsus iustis et terribilis erit
iniustis quia enim mansuetum aspiciet
electi hunc enim deum pavendum atque ter
ribilem conspiciet reprobi Sed hunc id
circo electi terribilem non videbunt quod non
terrorem illius considerare non cessant
Studiose enim considerant quam terribilis
ad iudicium veniat culpas autem actas
deflent imminentes declinant pavorem
illius cottidie ante mentis oculos ponunt
Et qui tremendus appareat sine cessa
cione suspecti sunt atque cottidie time
do agunt ne qui venit perimescunt
Necesse est ergo ut peccata admissa cum vim
defleamus Quam assiduis enim fletibus
in cottidiana nostra penitencia sacerdotem
habemus in celis qui interpellat pro
nobis Iohannis primo Iohannis secundo dicitur Si quis pec
caverit advocatum habemus apud patrem
Ihesum Christum iustum et ipse est propiciacio
peccatis nostris Certe exultare debemus cum
advocati nostri potenciam audimus sed
exultacioni metus est remordenti
quod ipse qui nobis advocatus est dicitur iustus
Nos enim cum iniustae habemus iustus
vero advocatus iniustis causis in nullo modo
suscipit ut verba dare pro iniusticia con
sentit Quid ergo agimus fratres mei et

Sed ecce oritur animo quod agamus mala
que fecimus defleamus et accusemus
Scriptum quippe est Iustus in principio
accusator est sui Crudelibus enim peccator
confusus in fletibus iam iustus esse
inchoat cum cepit accusare quod fecit Cir
cum iustus non sit qui iam contra suam
iniustitiam per lacrimas servit Iustus
quoque advocatus vult iustos nos agnoscit
in iudicio et nos nostri ipsos cognoscimus
et accusamus iniustos non quoque in actibus
non in fletibus sed in advocatu nostri alle
gacionibus confidamus // Sanctus Gregorius // Ecce patet
quam fructuosum sit et salubre sui ipsius
accusatio et lacrimarum effusio Sunt autem
nonnulli qui quidem peccata confitentur
sed illa deflere contempnunt Electi vero non
solum sua facinora confitentur sed ea
que nequiter perpetraverunt fletibus diluunt
atque de ingratitudine perversitatis sibi a
deo collatis se ipsos reprehendunt atque
planctu puniunt // De electibus beatus
Gregorius in omeliarum libro nono fit dictum Sciendum
quoque est quod sepe et reprobi peccata con
fitentur sed flere contempnunt Electi autem
culpas suas quas vocibus confessionis
aperiunt districte animadversionis fle
tibus insequuntur Sed qui mala quidem
que perpetravit insinuat sed flere insinua
ta recusat quasi subducta veste vulnus
detegit sed torpenti mente medicam
tum vulneri non apponit Confessionis
igitur vocem solus ante est ut meror
excitat ne vulnus proditum sed neglec
tum quo licentius iam per humanam no
ticiam transit deterius putrescat Et
ideo per psalmistam dicitur Iniquitatem meam ego
pronunciabo et cogitabo pro peccato meo // Pro
nunciando enim occultum vulnus de
tegit cogitando autem quid aliud quam
medicamentum vulneri apponit Sed
afflicte menti et sua sollicite damp
na cogitanti rixa presentis ipsa oritur
contra se ipsam Nam cum se ad lamenta pe
nitencie instigat occulta se in peccato
ne dilaniat Unde apte per Iob dicitur Con
fabulabor cum amaritudine anime mee
Cum enim indicio afflicti animi
que male gesta plangimus ipsa
inter vi amaritudinis addistinguendas
nos vigilancius excitat Alia in nobis
enim que amplius defleamus invenimus
Nam sepe quod torpentes latent spiritualibus
fletibus innotescat et afflicta mens
citius invenit malum quod fecit et nescie
bat Cuius rixa sua vivus aperit quem a
vitiis pace declinavit Clarescens quippe
amaritudo preme recommendati cordi in por
tune inigit illicita que commisit distu
quod sibi iudicem ostendit supplicorum minas in
cutit pavore animum ferit pudore confundit
motus illicitos increpat quieterque non
xie secularis cubat que ei bona eiduitor con
tulit que ipse bonis illius mala reddi
cunat quod mire abeo eiditus quod constitutus
mitius quod conditoris certe vocatus qui se
ipse vocatus noluit quod vocis mira ut sur
dum hunc non quo veneretur despexit quod
preponens suum superna terrena vel contempta
reliquit Cum igitur afflicta mentem in
preplicationem donat et in pieta
cionis sue tanto fervencius increpat hec
in corde istorum amaritudo anime linguam
suam que tanto et spiritualis loquitur
quanto et intus audit ex vis doloris
que peccata singula replicans torpentem
animum ad lamenta excitat quasi addam va
confabulacionis format ipsum sentire
ipsum correctus invenat et ad sui iam
custodiam sollicitor exsurgat // Sanctus Gregorius //
Desideranda ergo nobis valde contrito sine
compuncto lacrimarum // Quia secundum beatum Cipri
Nulla est medicina presencior animarum
quam devota effusio lacrimarum Nam ab
sque compunctione et fletu non remittitur peccatum
teste Hugone qui dicit absque fletu et lacri
ma nequaquam remittitur ipsa culpa E
vero per Remigium dicitur ab culpas lacrima
tus sunt lacrime exspectantur unquam
exit ignem em sententiam sunt lacrime
delent quippe culpam et extinguunt
gehennam // Ut dicit beatus Bernhardus // O quanta
vis est in lacrimis que omnem abluunt
culpam extinguunt gehennam flectunt
summam // Et beatus Augustinus // Una lacrima de
puro corde procedens totum ignem inferni
extinguit // Sanctus Augustinus // Sciendum etiam est
quod vestis in innocencie percepta in baptismate
per peccata mortalia sordidatur et per quos etiam
dampno incurritur sed per lacrimarum effusionem

ipa vestis que p pctm maculata fuit
abluit' ac munda'. / Secundo dt Criso s'
id ps / Fiunt in lacrime panes Sic la
crime sut que celu pulsates cma d'leut
z ostiam d'fuant / sonat mo'e prie
vbaz vba monent ipcto'e pietatis
venia z q impletur caput aq' tunc est
ocli rigant' gene decurrunt tunc lic
deus indulta metez exhilat / lacrime
sut que reconcilant dm apctis redimut
animaz z sanat languores eius Sor
dentez anime vestem lacrime lauant
z dat illi remissionez 9cm dt Sicut tu
vehemes ymb' prumpit sit serenitas
sic lacrimis effusis appet tranquilitas
z perit caligo reatuum Et sicut per
aqm z spm sic p lacrimas z 9fessioz
dimo mundam' / ut Criso' / Ecce quo
p 9punctiom z 9tcam lacrimaz vestis
inocentie p pctm sordidati munda'
ac reformat' Nam ipe dns ipas
lacrimas de corde contrito effusas p
baptismo reputat / teste ysido quidt
lacrime penitentu apud dm p baptismo
reputant' qz misericors deus pacie
est nobis peta prez pmaz mtez ad
inocentiaz deputade si placrimas
inuasti studeam9 / Idest dt beus grego9
libenter oblimsta' deus q noceteos
fuim9 patus est nobis pmaz mtaz
deputare ad inocentia si iquinati
p9 aq's salutis renastim' ex lacrimis
ut supra / Et nisi opt deus ex sua be
nignitate remedium pnie z 9puncto
nis ac lacrimaz effusionez hominib9
prudisset raro aliquis saluatus fuisset
qz sicut aqua baptismi abluit a pcto
originali z actuis an pcetas sit
contracto sine 9puncto z aq lacrimaz
purgatur a malis z crimibus p9 bap
tism 9missis / hoc Joh albas mo
synai i tractatu de xpp' gradib9 sic d
luctus seu lacrimaz fons est maior
p9 baptism baptism9 9stitutus
licz q'daz mo presuptuosum sit expec
q de eo q ille qnde abingenit nos
z an pactis malis est purgatorius
iste vo postea patratoz z illu q'dez
pmul omis suscipiectes sordidam9
pluri vo z illum repurgam9 Cum

nisi ex di benignitate donatus hoib9
fuisset raro vo z difficulr' in venirent'
qui saluati fuisset Et quidez suspiria
z mesticia addim clamant Cetne vo
ex timoe sut lacrime intercedut que at
sut suauissime caritat supplicacio accepta
do nobis declarant Sz michi in hu
militati sicut luctus 9venit ita michi ei
sicut risus 9trat' / Jctmes detine beaz
ste 9punctionis gaudentez esuriam z
ut desistas ab ea opacione q i ipa est
quousqz tu 9fidencia sublevatu ab his
ptemiabus z mundu te xpo exibeat
Ista g'o merens abstz amore oracio
tionis ad tuu cor i quisitom agens
Timent em merdem demoes sicut
latrones canes no est nob ad pnis
o anima in his que hic sut admipcias
conocatio Oimo igit' qui vocat' nos
nunc i his ad pnis ad luctu' neiqz nos
vocauit Cumqz iluctu icessabili
sim diu gaudet iste diem festum
agit cottidie no 9quiescat Cum no
corpa' diem festum agit no desi
stit Hic luctus cimis suscipiet in
luctis Non est munde gaudium his
qui iam fruiz recepunt z no e veie
monach festiuitas sup terz Esto
ergo tamq rex altus in corde tuo in
humilitate sedens Jube risui vade
z vadit z dulci luctui veni z venit
z sino nro tyranno corpi fac hoc z fa'
Sin ecc si magister z altius aliqd con
iusa'eb exsequim' cor aut meres
no possidem9 ipas q'i vanas exi
stem9 Oportet em z ve oz p9 lacrimas
iniquitatos ipne 9pnationis z ma
di suas ipoz manus ab inquinamto
pctas abstige no aut inculpabim'
o amici in exitu anime aut inquiet'
a nobis quare no fecim9 mirabilia
sz ut quare no theologisamus9 ut
q're 9templati no fuim9 Sz ronez
omio dabim9 deo qz pniaz no egim9
z quia humiles no ex stim9 z q inde
siment no luxim9 / ut Joh albas
de utute eci illaz lacrimaz dt Rabanus
sic / lacrime humide nc sut, ut sordes
anime abluat z pdicti baptism re
stituant sic ut fluxum carnis restri

gant/ calide ut frigus corporis excita
ant/ clare ut lacrimante adlaicitatem
eternaz pduant/ h' Rabanus/ Et sicut
pvitaz vicosam deus effugat acorde
sit loti paquaz lacimaz itez ad cor re
uocat' z efficit' ho hitacl'm di/ de hic
dt btus Bn/ Cor fonte lacimaz mista
te baptismus dulce di maiestat' ho
spiciu dt adoptatu/ h' Bn/ hec etiaq
aimas que erant sponse x p sordes
petor repudiate amactis pmia co
tricis ablut z do sponsaz acceptam
reddit/ de q aq dt bts Aug/ Aqua la
cimaz balneu e quo abluunt' sordes
aime ut fiant celestis regis sponse
h' Aug/ Nam una petoris do indigna
ee no pt que sordes pctm contrac
tis p cordis cpuncto ac fletu lauare
studet/ d' h' dt btus Ciq/ Quanto namq
amplius peta rubigo csumit quato pc
catoris cor magno cu caritat igne co
cmat' Ad uos igit' fres oclos mentis
r'duate qmcuq nos i adolescentia qm
cuq i iuuentute delinquisse memi
stis deflete mor opm q maclas la
cimis tergite Este ad recipiedos nos
supne pietat' simus apti ut maclo
sa uita i nob ccempnit' / Ph'em q
i quacom iram phorrescim' i ute
iaz mundicie ccordam' Feruetes nos
due clemie amplecti' q petor uita
ei indigna iam ee no pt que fletib'
lauat' Vn unus quisq rem ad pme
lameta recurrat du fle an peussione
vacat/ h' Gg' Ad exhortacom go hm'
sctissimi vi ad lameta pme recurramus
du vacat z du ihat uite sim' mrtsi
iquitates z peta placimas diluamus
Ad h' faciedu monet et abba Effren
i omelia sua m' cu dt/ Cauicq dno
puenit mo du tps est hoim ueraz a
mitte a' terre defleat icessant ut p
lacimas possit graam i dulge' pme
ri assidue lauet corpus suu lacimis et
tundat pectus gemitib' Vn volo nos
scie fres eo q no est sup tiaz dulcius
gaudio cpunctionis i hoim illa cu quis
ad d'm ex toto corde suspirat cu lacimis.
tuc letat' dns z p placimas cpmittit
ei gaudiu in futurio Btus B z ter bts

qm h' cpunctom sm deu Audite sermo v
tutez cpunctiois Cpuncto sanitas est
anime/ cpuncto illuiacio anime e/ cpuncto
remissio petor e/ cpuncto spm scm p
ducat ad se/ cpuncto vngeitu xpm
facit hitare i se/ lacime aput dm fidu
ciaz dant sp/ Vbi lacime fundant ibi
cogitacones male no appxmat Cu
dulci' dulcedine lacimaz q desidabili'
btitu'e illius qui ipm dm videt ora
orans z ipm meditabi' die ac nocte
Thesaurus go bonus e cpuncto cordis
z inenarabile gaudiu/ h' Effrem abbas
Magne z em efficatie sut lacime que
ex puncto z hmili corde pcedut Na iram
dei placat gtaz amissaz repant ifer
nu dissipant petores iustificant/ ange
los letificant/ celum reserant Istas
progatiuas lacimaz btus Bn tangit
cu dt/ Obtissima lacima ve punctis
que diuinaz placas iraz/ tu es archa v
conalacomis tre repatix/ ure proceg
tx O felix lacime effusio reserans celu
inebrias anglos facias scos iustificas
petores dissipans infni Gaudet naq
angli in cuersione z pma petor salu
tez hoim facetes lacime pme vin' eor
q' illis odor est uite/ sapor gre i dul
gentie gustus sanitas redeuntis/ i no
centie/ semetis seu suauitas csciet h'
Bn/ de h' etia dono siue uiute lacimaz
z eaz fructu z effcu/ Petrus damiani
sic cmemorat d'/ Cumq frat sectam
psto corde deserunt [illegible] ment' sue
latibulu petat ut ad uidenda creator'
sui faciez totis uisib' mardescat ad la
cimas anhelet lacimas ado cotidianis
fletib' flagit' lacimaz qmppe mador
amaz ab om malo purificat z ad pfen
da uiuentem gima inr cordis traz fecu
dat porro lacime que ado sut dine ex
audicio tbmal fiducia' adeunt z i peti
tes psto q petit de petor mor etia re
missione cfidut/ lacime sut vares
ac doctissi' i qualib' hiane ignorantie
dubite mgre Nam dubitates ex aliquo
vtr do placeat ut ne magis melioez
etitu'nez capim' qm cu vacat lacimates
orramus Tuc em quid sit agendu mens
ma decernit suplic' rursum ambigere

nectarum iam non erit. Lacrime porro diluunt
omnes spurcitias in mente conceptas et in
mundis manibus tribuunt non ut solum pe-
dum sed et domini capillos inveniant. Attactu
lacrime tribuunt ut negator apostolus non mo-
do non pereat omnino post lapsum sed vultus etiam
ut super ceteros celestis curie senatores
obtineat principatum. Lacrime contulerunt
ut David post adulterium simul et homicidium pro-
fundissimum baratrum non modo regnum
cum vita perderet sed ultra etiam promissionem
heredis excelse nasciturum cum incremento susci-
peret, qui regnum suum solum omnique regno
eterni perpetue possideret. Porro autem si
cuncta lacrimarum preterire dona voluero
prius forte dies clauditur quam exemplorum
tu copia subtrahatur. Hec sunt enim que
animas a peccatorum labe purificant et cor
vagum in oratione confirmant. Hec sunt que
divino more prorumpunt tandem et de profundis
cordis erumpunt ad speciem nos superne
beatitudinis erigunt. Non enim parit in sua
petitione contempni que et magnas
voces sunt auribus creatoris. Cernens
sancto voces ad eum frequenter emittat et quid
ad obtinendum possent subtiliter noverat
qui dicebat: Exaudi orationem meam domine
et deprecationem meam auribus percipe la-
crimas meas. Quod enim non oculis atten-
di sed auribus percipi lacrimas postulat,
voces esse lacrimis manifeste designat.
Lacrime nempe cum in conspectu iudicis
supplicant nichil hesitant sed sic iram tam-
quam reum cum [illegible] libus sponsi iniurias sibimet
vendicant et impetrasse se peticionem quod
confident exultant. O lacrime delicie
spirituales super mel vel et favum atque omni
nectare dulciores, que mentes ad deum
erectas iocunda saporis interni sua-
vitate reficitis et arida atque tabescen-
tia corda haustu superne gratie meduli-
tus irrigatis. Terrenorum namque dapum
sapores atque dulcedines superficiem quidem
palati gustantis oblectant, vestra autem
interiora mentis replet, vegetat et obdul-
cat. Lacrimantes quomodo oculi diabolum
terrent et sic lacrimarum erumpentium expa-
net impetum ac si procellosi ymbri gran-
dines vel fluentum undique ventorum effu-
giat cum tempestate. Nam sicut spu-

non penetrant sapor / vero divine contemplacionis / omnia interiora mentis

mosi torrentis cumulus superveniens cunc-
tis alveum sordibus purgat, sic lacri-
marum profluentia in sinus exeuntis fletus
et dyabolice versucie semina et omnis sorde-
cum vitiorum pestes eliminat. Sic Petrus
Damiani. Et nondum quod quilibet hanc
gratiam habere desiderat, necesse est ut ignem
divini amoris in corde habeat. Nam ex
igne dilectionis dei hec unda profluit,
et e contrario quanto vehemencior unda lacrimarum
a penitente profluxit, tanto maior
ardor divine dilectionis in corde huiusmodi
hominis incalescit. Sic probat predictus
Petrus Damiani per pulcrum exemplum
sacre scripture sic dicens: Hec inquam aquarum
lacrimarum conpuncto exigue profluunt, ut
quasi affluentibus ymbribus in undacione desiderat
divini amoris ignem prius intus est ut
iam animus sine mente accendat. Ut faci-
lius exprimere possimus, si quid in ipso libro
Machabeorum perhibetur historialiter gestum
ad medium deducamus. Ait ergo scriptura:
Cum in Persidem ducerentur patres nostri,
sacerdotes qui tunc dei cultores erant,
acceptum ignem de altari occulte abscon-
derunt in valle ubi erat puteus altus
et siccus, et in eo contutati sunt eum ita ut omnibus
esset ignotus locus. Cum autem preterissent
multi anni, placuit deo ut mitteretur Nee-
mias a rege Persidis. Hic misit nepotes
sacerdotum illorum qui absconderant ad re-
quirendum ignem. Et sicut narraverunt no-
bis, non invenerunt ignem sed aquam crassam.
In quibus omnibus verbis illud vim atten-
dendum est specialiter, quod in valle et sicco vallis
puteo prius ignis absconditur, et post modum
non ignis sed aqua crassa a requirentibus
invenitur. Vere quippe sincera atque perfecta
divini contemplacione quietas non ... per
puteum vallis altum designat et statim
certe nimirum a similitudinibus illecebrarum carna-
lium voluptatibus et tenore concupiscentie sordibus
alte defossa, et ut humilitas est convalle
fundata. Huic itaque puteo sacrificii igne
immittitur, cum in celesti cuiuslibet mente divini a-
moris flamma concipitur atque ad celeste de-
siderium prius animus inflamatur. Et hic ipso
in aquam vertitur, quia ex igne divini amoris
lacrimarum compuncto conflatur. Et nondum
quod non purum aqua duntaxat sed crassa aqua

narrat⁊ illic fuisse repta/ qua Qm du
crassa est aqua nisi lacrimaꝝ cōpunctō dī
uine. p̄cul dubio ꝗre pinguedine sagi
nata/ qua vz saginai pinguedine e
stuabat pp̄ha cū dicet Sicut adipe et
pinguedie ꝛpleat̄ aīa mea. Nec p̄
tmittenda q̄ꝫ abscondētes hūc ignem
conuertit quidez fuisse/ nō aūt fundi
tus extinxisse referunt Qm ignis
ignis diuini amor quē inarq̄ mī cordis
attendim̄ ut ex aromatib̄ bonoꝝ opm
suaue dō sacrificū offeramus/ ī ipo mē
cōfusionis initio ī cūs quidez dꝫ occulte
sp̄ ardē/ nō aūt foris se p̄uane q̄lic
flamas expandē Conuertat̄ aūt sopi
tis flamis nō aūt vi p̄nat̄ ardoris
ut nō p̄rsus inteat Sz sese p̄ cōmodū
mirabilē ignis iacm̄ ucat. Hꝫ porro a
qua cōpunctō vz lacrimaꝝ/ nō solū nos
a pctoꝝ contagione purificat/ ſꝫ ec
ut placeat ipa dō bona nr̄a cōmēdat
Omnez namqꝫ bonoꝝ opm sacrificiū
ī cōspectu supni iudicis suauis redd̄
si lacrimis aspgat̄/ Vn illic apte sub
ingit̄ Et sacrificia insup̄ que ī posita
erant/ iussit sacerdos neemias asp
gi aqua ipa/ ⁊ ligna que erant sup
posita Sz cū opm nroꝝ sacrificiū vē cō
punctōis aqua p̄fundim̄/ mox me
tes nr̄as splendor irradiat/ ⁊ q̄ꝙ q̄ ob
scuꝝ quidq̄ ī eis tenebrosū̄ caten̄
latebat illustrat Candida namqꝫ se
nobꝫ tūc ītime lucis radiis apit et
omis aīe nr̄e latebras noua iocundi
tate spūalis serenitate pfundit Una pp̄ter
illic cū premittit̄ q̄ꝫ iussit haurie
⁊ asp̄gē sibi ⁊ sacrificia/ que ī posita erāt
iussit sacerdos neemias asp̄gi/ aqua
ipa ⁊ ligna que erāt supposita/ p̄tin̄
historie series addit hꝫ fcm̄ ē tēpus af
fuit quo sol refulsit q̄m p̄us erat in
nubilo/ ⁊ accensus est ignis magnus
ita ut omis mirarent̄ Audim̄ antea
q̄ꝫ aqua p̄ igne repta ē/ nūc eꝫ̄ rō
dr̄ q̄ꝫ passionez aque ignis magn̄
accensus est Ergo exigue aqua na
scit̄ ⁊ ex aqua ignis ī uicem pereat̄
Qm vz exigue diuini amoris g̃ra
cōpunctōis orit̄ ⁊ rursus ex p̄ntōe
lacrimaꝝ desidēꝝ celestis ardor augē

Alteꝝ siquidez pendet ex alto ⁊ sibi m̄
utriqꝫ inuicez prīt/ cū ⁊ ex amōe dei la
crimaꝝ cōpunctō psilit ⁊ rursus p̄ la
crimas ad amorez di mens nr̄a ferue
tius iardescit Iniqua aūt mete hui̇̄
altiu̇ recepta vaietas ag̃i ab omi
p̄cul dubio reatus sui squalōe purga
Unde illic nō īcongrue postremo sub
ingit̄ Applauit neemias hūc locum
at
nepthar q̄ꝫ ī tp̄r̄ purificatō. locus itaqꝫ
ī ubi sacrificiū offt̄ ubi aqua ut nō
ī ignis ut dari ē varietas altiat̄/ fi
delis est aīa que p̄fcō nō īcogrue pu
rificatō dr̄/ q̄ꝫ dū nūc supni amoris igne
decoquit̄ nūc cōtriti cordis fletib̄ munda
velud scdi baptismi fluenti ablut̄ ꝫ
petrus damiani Ecce appet satis cla
re p̄cedentia dcāꝫ storꝫ p̄m quāte sint
utilitatis lacrime penitentiū quāte ve effi
cacie ⁊ idō auctoris fidelib̄ maxie tn̄
a pctōib̄ p̄ma indigētib̄ sē d̄ p̄cedende

Non sufficio filius interrogat
congaudens admirari dei excel
lentia dono dī eo q̄ꝫ g̃ra cōpunctō
nis ⁊ lacrimaꝝ tanta heant efficaciam
⁊ utilitez Sz rogo dc̄ hr̄ informai qualr̄
hō carens g̃ra lacrimaꝝ ⁊ eaꝝ desidāus
aliq̄ modū posset illaz obtinē. Ca
pitulū hūles ⁊ p̄ bona opa obtie

Scire debes dn̄ ē adō g̃ra lacrimaꝝ
q̄ꝫ cōpunctō sine lacrimaꝝ effusio xxiii
pcedit ex spū scō/ Teste leone
pp̄ qui dt̄ ī quodā smone sic Ab ipo em
vz a spū scō sūt lacrime penitentiū Ergo
q̄s quo p̄ sua pctā ī suo corde se sensit
cōpunctū sciat hāc g̃ram adō sibi ee in
fusaz Nam deus ī hitando p̄ spm̄ scm̄
ī corde homis cōpuntos ⁊ lacrimātes fa
cit/ de hīc quidaz doctor sic dt̄/ Cauis q̄s
pctoꝝ memoia cōpungit̄ ad lamēta iaz
dī se visitarie sciat p̄ncias tn̄ ex eo q̄ꝫ ad
misisse se recolit intius erubescit/ sinoqꝫ
indico se puniendo iaz pūit/ h ille/ hac
cōpunctōis g̃raz desidābat Job cū dicet
dimitte me ut plangā paululū doloēz
meū/ Et expones btūs g̃g̃ ix libro
mōꝝ sic dr̄ Cui ad plangēdū doloēz dn̄s
nos dimittit cū ⁊ mala nob̄ que fecim̄
demonstrat atqꝫ ad hec eade flendū
que cōmisim̄ adiuuat/ culpas oclis

obicit et pia manu que vincula cordis
ad solvit, ut verticem prime mentis mox se
erigat et terminis soluta compedibus in auc
torem suum libera gressu amoris tendat. Li.
cogi. Est et compunctio lacrimarum ut predictum est
ex gratia conditionis mentis procedit, unde est quod
donum lacrimarum homo desiderat, ut ab omnipo
tente deo humiles preces ac virtuosam mentem
illud quirat. Per hec enim duo videlicet humiles ora
tiones et conversationem virtuosam, siquis istius per
severanter donum huiusmodi a domino petierit
gratiam compunctionis ac lacrimarum procul dubio
obtinebit. Est autem orationes humiles que
da sit gratia lacrimarum. Strabus cogitationum exponens
illud iudicum ubi dicitur: Et caleph dedit a
xe filie sue irriguum superius et inferius. Di
cit: Axa super asinum sedet dum irrationabi
libus carnis motibus anima presidet, que suspi
rans a patre terram irriguam petit, quod de
atore cum magno gemitu cordis querenda
est lacrimarum gratia. Sunt enim quidam iam ma
perunt libere pro iustitia loqui, oppressos
tueri, indigentibus tribuere, ardoreque fidei
here, sed adhuc gratiam lacrimarum non habent.
Hii terram habent australem arentem, sed
adhuc irrigari indigent, quia in bonis operibus
positi, in magnis et fervente sunt, oportet ut ti
more suppliciorum vel amore regni celestis
mala etiam que peccaverunt deploreant. Dat
ergo ei pater irriguum superius cum se in lac
rimis celestis regni desiderio affligit.
Irriguum vero inferius accipit cum inferni
supplicia flendo pertimescat. Prius autem
inferius et post irriguum superius datur, sed quia
compunctio amoris premittet dignitate, nec
fuit ut prius irriguum superius et post inferius
poneretur. Li. cogi. Est vero primam virtuo
sam et sollicitatem diligentem circa salutem
anime sue, sic est querenda ad gratiam la
crimarum. Petrus damiani pulchre vis
probat dicens: Si circa sponsus stilo homini diffi
cili mentem quis ad supernam gloriam sub
levare contendat, licet gehenne supplicia
vel peccata perpetrata ad memoriam reducat
vel et dominice passionis misteria recolat,
propter hec tamen oculi lacrime non erumpunt, tamen men
tis archana pravitatis exigentibus obdu
ruit. Tunc autem sicut prudens et provisus
agricola agrum tamen indesinenter excolat terram
tamen cordis et corporis vomere discipline

proscinde vitiorum vepres exstirpa ac poten
ter et sic patris cottidie tenens incelsum
oculis suppium ymbres in undantia presto
late. Nam sum arbiter ille videlicet occultus
inspector licet ad tempus aquam pruida dispu
gemeat, si te sit solerter agentem ac
vigilem esse conspexerit agrum suum in
proximo caelismat ymbribus irriga
bit et ita virtutum floribus dives ager
ornabitur, ut qui catenus squalidus ac
sterilis videbatur iam proventu exube
rantium segetum cumuletur. Terminus quoque igi
no tu arido corde nitere quam et lacrimarum
inundantia quis effluere, non solum te
a strepitu negotiorum secularium removes
sed et asiduum sepe colloquiis inutilia confa
bulatione te compeste. Omnis autem inunda
ne actionis turres ac solicitudines ampu
ta et cas tamquam rudem moles et meatus
obstacula obstructi fontis submovere
festina. Sicut enim in intima terre de abis
so veniens aqua colligitur, sed obicibus
oppressa non effluit, sic in humano corde
consideratione profunditate divini iudicii
tristitia nascitur, que tamen per fletum lac
rimis erumpentibus non emanat, si terr
actium suffl. obsistat. Tristitia
quippe lacrimarum materia est, sed ut huius
fontis possit vibrari vena, prelic fa
tage cuncta negotiorum obstacula remove
malitiam quoque interim et odium et livoris
vitiorum pestes de antro tui cordis eli
mina, ne si te accusatrix conscientia forte
remordeat, mens tua ... va
tie fin ... ardi ... formi ...
tabescat. Sanctitatis quippe fiducia et
testis innocentie conscientia pura mentem
celestis gratie rivulis irrigat et resol
vit lacrimas, duritiam squalidi cordis
emollit et profluendi meatu fletibus
aperit. Sit ergo conscientia tua pura nitida
munda, sit sincera atque ab omni labe
nequitiam spiritalium desecata, ut dum
contrito cordis erumpere parat aber
mordacis conscientie non obsistit. Li. petrus
damiani. Ecce habemus qualiter que
da sit et obtinenda gratia lacrimarum,
videlicet per devotam orationem et puritate conscientie.
Si quis igitur perseveranter instet, gratiam
predictam a domino consequetur. Nam ipse ste

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

videns hominem utilitatibus adornatum
cor illius ingreditur et per suam puncionem
illud in amore suo accendit et pungens
ad lacrimas fundendas compungit. Gra-
ciosa vero ac viciosa corda inhabitare de-
dignatur, et ideo lacrimarum compunctione here
non merentur. Filius interrogat

Quomodo si homo emendavit
vitam suam a viciis abstinendo
et prout dominus donavit religiose
vivendo et effundit humiles preces coram
deo pro gratia lacrimarum obtinenda, nec tamen
talem graciam assecutus fuit, utrum com-
punctio sine contricio absque lacrimis valeat
ad delenda peccata. Et utrum aliqua com-
punctio possit vicem supplere sive loci
lacrimarum. Utrum contricio absque
lacrimis valeat ad delendum. xxxiiii

Abbas Iohannes prout gracia dei inspira-
vit ita videbo. Cum igitur deus
cui aperta et nota sunt omnia
corda filiorum hominum respiciat voluntatem
singulorum. Et quod quis bonum facere non potest (posse)
quod tamen libenter facere vellet si posset deus
hoc pro facto reputat, testante hoc beato
Ambrosio qui sic dicit: Affectus tuus operi
tuo nomen imponit. Quod dum quis vis et non
potes, deus pro facto reputat. Secundum Ambrosium.
Unde cum quis de suis est peccatis contritus et non
potest pro suis excessibus lacrimas ef-
fundere, doleat tamen ex toto corde se of-
fendisse dominum et lugeat, veniam a domino
consequetur, quoniam piam voluntatem sic hu-
milem in voluntate respicit. Nam con-
tricio et meror ac suspiria, etiam sine
lacrimarum effusione cum habere non potest, va-
lent peccata delere. Dicit hoc dicit Iohannes abbas
montis synay in tractatu de xxx gradibus
sic: Sicut anime que lacrimas et lugere non
valet, sed per tristiciam merorem et gemitum
multaque suspiria peccata diluunt et abster-
gunt. Secundum Iohannem abbatem. Hoc idem sentit
Petrus damiani sic dicens: Cum igitur mens
hominis celestis rore gracie perfunditur,
compunctionis fletu lacrimarum in undanti-
ymbribus irrigatur, ubi et si ex carnalis
oculis lacrime non erumpent, ipsa tamen a-
maritudo cordis a lacrimarum fructibus
non elongat, quia quod extrinsecus
accidentie non colligitur in ipsa humo[r]

virencia semper indicione servatur. Sufficit
enim si mens sit flebilis, etsi ingenium
flere non possit. Unde eciam invisibiles lacrimas
non potest quis ex oculis carnalis exprimere.
Sufficiat excessus proprios intra conscientia
cordis archana deflere. Secundum Petrum da-
miani. Patet igitur ex predictis quanta ge-
mebunda compunctio, etiam sine effusione
lacrimarum deleat peccatum. Caveat tamen quia
quamvis habere non possit, dum tamen a bono
quoque desiderare. Solet autem pius dominus
eciam a se timentibus hanc graciam plerumque
subtrahere, quia eum ex hoc dono posse
aliquis superbire, et ideo non donat ut in hu-
militate permaneat. Confert tamen penitenti-
bus ad se convertentibus validam compunctionis
graciam que delet peccatum et supplet locum
lacrimarum, sed talem compunctionem sine lacri-
marum effusionem nonnulli penitentes
per modicum ducunt. Et ideo in timore et humilitate
ac statu bono consistunt. Ista tangit
Iohannes abbas montis sy. de xxx gradibus in tractatu
sic dicens: Vidi in quibusdam luctum et vidi
in aliis pro penuria luctus luctum,
qui habentes tamquam non detinentes
affliguntur pro bonam et pulchram ignoran-
ciam in probabiles manent. Sed enim et ipsum
lacrimarum domini magis vanos plerumque
extollit, quia eciam quibusdam non datur,
ut humilius per accusationem et inquisitionem in suspiriis
et merore et tristicia anime se ipsos affligant
et profunda contritione et ex tenuitate pe-
nurie luctus angustientur, que locum
lacrimarum sine periculo habent, quamvis ab
eis hec quemadmodum pro nichilo reputentur.
Secundum Iohannem abbatem. Perpendere autem in testis vel
colligere possumus quod tristicia et meror
compunctio ac suspiria que habent penitens
etiam sine fletu locum supplent lacrimarum.
Patet igitur questio ad superius interrogata,
quod contricio sine compunctione que ex mesto
et humili corde procedit et sine lacrimis
potest esse tanta quod delet peccatum et supplet
locum lacrimarum. Sed sciendum est quod
sunt nonnulli qui post peccata perpetrata ad dominum
penitenciam redeunt et statim etiam in principio
conversionis sue graciam lacrimarum a domino
perceperunt, quam et graciam per timorem dei
ac bone vite studium et humiliter in se ipsis
custodiunt et conservant. Et sunt nonnulli

qui quidem lacrimarum gratiam in confessionis
nouitate perceperunt, sed hanc per incuriam
seu negligentiam uel uitam inordinatam
ac uiciosam perdiderunt. Et sunt nonnulli qui
quamuis pro suis excessibus et peccatis val-
de doleant ac compungantur, lacrimas
tamen pro delictis suis fundere non valent.
Et sunt nonnulli qui in principio sue conuersa-
cionis peccata sua flere non valent, faciunt
tamen quod possunt, se per compunctionem cordis seu
gemitum ac merorem affligentes, uitam
que suam emendantes et cum diligencia cu-
stodientes. Hii tales sic in illo proposito perse-
uerantes perceperunt processu temporis ex do-
no dei etiam gratiam lacrimarum, ac sic utrumque
homo consolatur, interior gemendo, exterior
flendo. Nichil enim ita reficiat animam
peccatricem sine consolacione quemadmodum humilis
effusio lacrimarum. | De hoc Richardus de
sancto Victore super illo verbo: Fuerunt michi lacrime
mee panes die ac nocte, sic dicit. | Sum modo pares
homo interior aliquando solus comedit, aliquando
etiam ut secum comedat domesticum
suum, uxorem, multa fatigacione compellit.
Panem suum sepius solus comedit, quando
animus quidem de peccatis suis dolet, vim tamen
lacrimis nulla racione extorquere valet.
Panem doloris pariter comedunt et ad binum
vnum quasi vnanimiter sumunt, cum interior
homo profundius ingemescit et ad eius ge-
mitum exterior homo uberes lacrimas
fundit. | Hec Richardus. | Ecce aperte quomodo
interior homo primo solus gemit, sed cum
perseuerat in merore, etiam hominem exteriorem
deo tamen cooperante ad flendum peccata mo-
net. | Inter hec etiam sciendum quod sunt
nonnulli qui in conuersione lacrimarum per-
ceperunt, sed humilitatem circa eandem gratiam
non habent. Nam contra proximorum uitam non-
numquam se erigunt uel contra conditoris
ordinacionem murmurant, aut etiam propter com-
modum temporale seu etiam uanam gloriam hoc
agere student. De talibus beatus Gregorius in nono
libro moralium exponens sic illud: Si lotus
fuero quasi aquis niuis, dicit: | Sunt namque
nonnulli qui lamenta habent sed humilitatem
non habent, qui afflicti plangunt sed tamen
in ipsis fletibus uel contra proximorum uitam
superbiunt uel contra ordinacionem conditoris eri-
guntur. Hii nimirum aquas habent sed niuis aquas
non habent, quia mundi esse nequeunt quos humilitatis
fletibus minime lauantur. Aquis autem niuis
a culpa se lauat qui confidenter dicebat:
Cor contritum et humiliatum deus non spernit.
Qui enim lamentis affliguntur sed murmurando
rebelles sunt, merorem quidem contraxerunt sed
humilitatem contempserunt. | Et nimirum aqua niuis
integrali prevalet, aqua enim fontis et fluminis
ex terra oritur, aqua vero niuis ex aere ruit.
Et sunt plerique qui pro bonis lamenta se
cruciant, sed totis lamentorum laboribus
ad sola desideria eterna exsudant. Compun-
guntur in precibus, sed felicitatis celestis gau-
dia exquirunt. Hos itaque niuis aqua non
abluit, quia eorum fletus ab ymis venit.
Quasi enim ex terra aqua profusi sunt qui pro rebus
bonis in passibus compunguntur. Cum vero
ad eterna plorant, qui premia superna de-
siderant, aqua niuis hos diluit, quia ce-
lestis compunctio infundit. Nam cum per-
hennem patriam planctu appetunt eiusque
desiderio accensi plangunt, a summis
acceperunt unde diluuntur. | Sed quoniamque
pena corrupcionis astringimur, quamlibet
tamen operibus lucreamur uitam mundi-
ciam tamen nequaquam apprehendimus sed
imitamur. | Unde apte per Job subditur: Tamen
sordibus intingues me deus. Nos sordibus
intingui dicitur intinctos sordibus demon-
strat, quia quanto ad illum verius per bona
opera surgimus, tanto subtilius uiciorum
sordes cognoscimus, quibus ab eius mundi-
cia discordamus. | Hec Gregorius. | Si lotus fuero et cetera.
Ac si aperte dicat: Quamuis lamentis su-
perne compunctionis infundar, quamuis per
studia recte operacionis exercear, in tua tamen
mundicia video quod immundus sum. | Intuen-
ta quippe deo anima ipsa adhuc corru-
ptibilis caro discumbat, cuiusque amor
pulchritudinem obstetrix et illicitis cogita-
cionibus motibus fedat. Nam nimirum nos
ad perfectum reddere uel uita uel lacrime non
valent, quoniamque nos mortalitas vite
corrupcionis tenet. | Hec Gregorius. | Unde quis-
quis gratiam lacrimarum a deo percepit illam
studeat per humilitatem et bonam conuersacionem
in seipso conseruare. Si quis vero hanc gratiam habitam
per incuriam aut negligentiam seu etiam uitam inordinatam
a se elongatam senserit, per penitenciam et gemitum cordis
ac uite emendacionem teneatur in semetipso illam re-

formac / Si quis aut' donu lacimar no du
est assecutus p humiles orones z lame
ta p'nie ac vite puritatez labo'et a do
mino illud obtinere z cu donu p'dcm ade
ptus fuit videat ne p negligenciaz a'
aliqu viciu seu elacom meuet' h' pbat
Si quis vo p'dcam lacimar g'ciam exar
de h're desidat z p illa obtinenda se p
gemitus z lamenta ac merorez anime
i tus maceat / u' tn assequi valeat q'
pcat' tho no despet s' sua flagicia ac
peca p'con z g'puncom cordis ac
lamenta p'nie studeat abstige / q' g'punc
cio z meror / seu gemitus que pced't
ex humili corde eciaz sine lacimis valet
ut sup donu e peta dele / q' cor contritu
z humiliatu ds nunq' despicit / desidan
da tn est valde z diligenda g'puncio
lacimar / q' nichil monet dm ad mi
sandu sine cog' cogit sicut humilis lac
mar effusio / Testat' h' btus Augu
st dt / Omnia alia hnt effcum suppli
cant' sola lacima effcum cogens / hec
Augu / h' affirmat btus Jeroni' sic d. Oro
dm lenit s' lacima cogit / hec vngit illa
pungit / h' Jo / Ecce quo humiles lacime
cogunt dm ad prestandaz miaz z veni
az penitentib' / Ipa em lacima ex pio cor
de pcedens ass'cum iudicis no timet
accusantibus imitas silenciu ipomit
sola intrat an dm z sua utute vincat
i vincibilez / h' pbat btus Bnd. sic /
O humilis lacima tua e potencia tua est
regnu assfcum iudicis no vereris in
imicos accusantib' silenciu ipois sola
ingredieris an dm s' nuq' vacua aut
sola exibis / Quid plura vincit invinci
bilez z ligas omnipotentez / h' Bn / Ex ia
dcis cognoscere possumus multu validaz
esse ututez lacimar q' vinc'e pnt in
vincibilez z ad misandu inclinare om
potentez / Vnde quilibz peccator z maxi
mis z multis sceleribus involutus vim
faciat omnipotenti do no eu g'pellendo
s' flendo no pvocando s' lacimis ex
orando z p humilitatez gemendo / d' hac
salub' violencia btus Augu sup illo
vo / Regnu celor vim pacit' dt sic / Vi
faciamus faciamus dno no expellendo sed
flendo no pvocando i iuriis s' lacri
mis exorando no blasphemando s' su
pbiaz s' p humilitatez merendo / o bta vio
lencia que vim pacit ti bonitate clie
z vtilitez tenuit inferenti / Cuius q' viole
cior xpo fuit religiosior het' a xpo
Agrediamur igitur illu no ferro no fuste
no saxo s' mansuetudine ac bonis opib
assiduis / Hec sunt arma nec fidi quib'
i g'gressione certamus pugnamus dt
aut hys armis vti i vita feriendo po
simus an corporibus nris vim cp'dam
faciamus et exprimemus membror
vicia ut utuitum p'mia consequimur
Pne em ipi regnat debemus i nobis
ut regni possimus d ipe saluatoris
h' Augu / btus g'o g'g'o sup illo vo / Regnu
celor et dt sic / Fcm p'maz p'ccoribus
indixit / quid aliud q' regno celor
violencia fit docuit / Recogitemus g'o
scrm mala que fecimus z nos metipos
assiduis lamentis atteramus / hereditate
iustor qua no ten'imus p'uicaz / rapia'
p'maz / Vlt a nobis opt deus tlem
violenciaz pperi / Nam regni celoru
rapi vult nris fletibus q' nris meritis
no debet' / Exteramus g'o nosmetipos
i lamentis extinguamus fletibus et
dignis p'nie fructib' culpas / h' g'g'o
Audientes igit' tanta vim ac ututez
messe lacimis vnus quisqz qui se sen
cit in aliqua angustia a'ttica poitu
z desid'at consolari ul ce'ta ablyns libari
fundat ad dm lacimas / Ad h' hortat'
btus Augu scd / Si desidas q' no hes
funde lacimas / dehoc ce' dt Cassio'
Nemo ad dm flens aliqu accessit qui
no q' postulauit accepit / Nullus ab
eo bn'ficia dolens optauit q' no ipe
trauit q' voluit / h' Casso / Et q' inqs
ita efficax est ad ipetranda ea que
sunt g'ra saluti sicut sunt lacime que
ex humili z pio corde pcedut io quib
ho maxie q' penitentes q' iusti sunt p
p'maz ad dm in hac v'ta cooperante do'
studeat se exercere viaz cu aliquis p'maz
z scam g'uersacom appropinquat dno ho
locaustu do factus est / Conet' g'o ut
mundu se holocaustu dno g'suet / Si
aut aliqu viciu temptando nitit' macla
re hoc holocaustum p g'puncoz z effusi'os

salutis z ad monenda ea que s't

lacrimarum studeat illud emendare. Is
quisquis enim post conversionem in statu religio
nis exiens se sensit per peccata polluta in
corde seu opera sua esse contaminata compu
gatur currat ad lacrimas. Si quis non iam
ante statuit in corde suo servare castita
tem et se per turpes et illicitas cogitatio
nes temptari sensit compungatur currat
ad lacrimas. Si quis eorum decrevit sua
re in adiutorium pauperum et se sensit propter
aliquam adversitatem iterum temporali aut do
lore teneri compungatur currat ad lacrimas.
Si vero aliquis statuit in corde suo humi
lem locum tenere et humilitatis virtutem
in se conservare sed despectus cum proximum
advenit et oblitus se sensit indignari
ac mestum esse compungatur currat ad lac
rimas. Cum quis quolibet inquinatum se alia
tribulatione seu temptatione se conspexerit
consternatum currat ad remedium lacrimarum
et ad medicamentum compunctionis ut inda
tus et per mitigatus peccata remedia hostia
sancta sive holocaustum mundum in conspectu
domini valeat invenire. Cognoscimus et enim c
reatoris nostri nunc sinus ad recipien
dos humilium fletus patere. Igitur fons mise
ricordie cum lacrimis lavemus nos in hoc
fonte pietatis. In hoc fonte ipse David
Petrus Maria Magdalena et latro in cruce
loti sunt. Cum igitur cognoscamus tantos
se iam lavisse in hoc fonte pietatis
quo devenerunt ad emendationem nunc nos non
desperemus qui tot exempla misericordie pi
gnore retinemus. De istis iam memo
ratis et de effectibus lacrimarum. Beatus
Gregorius in tertium super Ezechielem exponens illud
dictum ibi lavat holocaustum dicit sic. Qui
enim se per fidem in conversatione sancta domino
devoverunt holocaustum domino facti sunt.
Sed quia adhuc vitia in se de sua corrup
tibili carne patiuntur quia adhuc in eis
cordis immundicia sordidis cogitationibus
inquinatur cottidie ad lacrimas redeunt
assiduis fletibus affliguntur. Horum
enim pravam dicta et facta considerant et tunc se
indignos pensant in portarum hostio
holocaustum lavant. Ecce rem quam
per timorem operis dum esse pacis dono
mulli convivium pro meo reddere omnia
eo minuit tollerando et tunc cum hunc contu

melia ab ore proximi illata subito percussit
turbatus. Forte aliquid loquitur quod loqui
non debuit. Certe ille iam holocaustum est
sed adhuc inquinatum. Fortassis autem illa
tas contumelias patiam exhibuit tranquilli
tas permansit sed tamen contra eas dolores contu
melias quas patitur dolore tangitur. Cuius
animus in caritate sanciatur. Patiam enim va
est que ipsum amat quem portat. Nam
tollerare et odisse non est virtus mansue 16
fine laud — tudinis. Sic itaque sepe in cogitatione
sua se indicat et reprehendit semetipsum
quod dolet ut tamen prevalet apud se obti
nere ne doleat. Iam ergo per bonam volu
ntatem et devotionem holocaustum est sed tamen
per dolorem quo tangitur adhuc inquinatum.
Alius ea que possidet apud semetipsum
decrevit indigentibus cuncta tribuere
nichil sibi in rebus retinere mente sua soli
superne contemplationi committere. Sed dum
probis pauperibus que habet fortassis cogita
mentis subrepit. Quid dat unde vivet
si cuncta dedit. Licet tamen desistat tribuere
sed quia letus dare cepit per modicum tristis probis
... eius hinc mens. Iam nunc holocaustum est
sed tamen per tristiciam cogitationis inquinatum.
Alius contempta mundi superbia honores
atque dignitates huius seculi decrevit de
vitare ultimum apud homines appetit locum
tenere ut tanto excelsior inveniatur et in
permanencia quanto humilior aspicitur
in tuis semita vita sua fortassis tamen subito
sese a proximo despici agnoscit dedi
gnatur cur despicitur. Velit quidem esse
in loco humili sed tamen attendi contemptibil
non vult sunt iam devote ellevat sed
adhuc infirmitas inquinat. Iam ergo
per devotionem holocaustum est sed adhuc ex
infirmitate inquinatum. Scire debemus
quod sit distancia inter sacrificium et holocaustum
sacrificium enim pro peccatis in holocaustum
vero totum peccatis offertur considerat perpe
ndemus ergo quid sit sacrificium quid holocaustum.
Cum enim quis sui aliquid deo vovit
et aliquid non vovit sacrificium est. Qui vero quod
habet omne quod sapit omnipotenti deo vovit
holocaustum est. Nam sunt quidam qui
adhuc mente in hoc mundo retinentur
sed tamen ex possessis rebus subsidia e
gentibus ministrant. Isti in bonis que

faciunt sacrificium offerunt quia aliquid de
actione sua deo ymmolant et aliquid sibi
metipsis reservant Et sunt quidam qui
nichil sibimetipsis servant sed sensum lin
guam vitam atque substanciam quam perceperunt omni
potenti deo ymmolant Quid isti nisi ho
locaustum offerunt ymmo magis ho
locaustum fiunt Et sciendum nobis est quia
sunt quidam qui etsi seculum relinquentes
tota quidem que habent offerunt sed tamen in bo
nis que agunt minime compunguntur et
bonum quod agunt holocaustum est sed flere ac
semetipsos diiudicare nesciunt sed neque
ad lacrimas non attendunt Profecto eorum
holocaustum non est / hic etiam propheta dicit
Memor sit omnis sacrificii tui et holocaustum
tuum pingue fiat / holocaustum quippe fac
tum est bonum opus quod oracionis lacrime
non infundunt / holocaustum vero pingue
est cum hoc quod bene agitur corde humili etiam
per lacrimas irrigatur Unde rursum dicitur
holocausta medullata offeram tibi Quis
quis enim bonum opus agit sed omnipotentis
dei amore atque desiderio flere nescit
holocaustum habet sed medulla in holocausto
non habet Qui enim vero bona opera et visionem
iam creatoris sui exhibuit ad celeste con
templacionis gaudia pervenire fe
stinat / scit quod ipsum ex amore quo arde
dit in fletibus maceratur holocausti
medullatum deo dedit Studendum er
go nobis est et mala similiter relinquere
et bona que sufficimus operari atque ut
in ipsis bonis que agimus amore celesti
bus compungamur Considerandum
quippe est opus nostrum quale sit quod
cogitacionis in opere quod intendis in cogitacio
et cum in nostro bono opere admixtum aliquid
malicie vel pravae delectacionis agno
scimus redeamus ad lacrimas lavemus
holocaustum Sunt quidam qui semetipsos
in magnis actionibus deo devovent
atque ad eternitatem perfectionem deveniunt ut
abceis vincit nulla difficultate flectuntur
qui in delibacione cuiuslibet nequaquam
raro in prava cogitacionis delectacione animum
sternat Nam et si quis per suggestionem
pulsatus surgere non permittit quia vi
gore iudicii calcatur in delibacione
quoque patitur nec sermo inordinatus

ab ore procedat nec dolor iratus animum premat
nec in delibacione similiter nullus desiderius
animum mordeat Et cum iam ihesus que
rere devovent sese fortiter exhibeat post
tum peractaque abscisis cum bonam delibera
perpetrata sunt ad memoriam deducunt et
plangunt / quod quod illicite se egisse me
minerunt / hii itaque perfecta quando tenent ho
locaustum sunt et prius quam tam teneat
ignatum quod invidat lacrimis vitam quam pra
vis aliquibus actibus ignoravit Nos itaque
inter hec ad vitam preciam mentis oculos
reducamus et conscientiam quod firmus cum mundi
huius concupiscencias sequeremur et si iam deo
toto corde desinimus quod nos peccasse me
minimus defleamus in fletibus lavemus
holocaustum Ecce omnipotenti domino deo
vivimus castitatem mentis sed si adhuc in
munda cogitacio mentem inquietat rede
amus ad lacrimas lavemus holocaustum Ecce
pacem nos superne decrevimus si adhuc ira
perturbat si mentem tacitus dolor ex
cruciat redeamus ad lacrimas lavemus
holocaustum Ecce iam recepimus possessa terre
atque in hoc mundo humilem locum tenere
sed tamen si adhuc animum inopie suspicio de
primit si despectus proximi in aliquo nos
indignacione confundit / redeamus ad
lacrimas lavemus holocaustum Magnus est
enim creator noster ad recipiendum fletus
humilium nostre sumus Ubi in mirabilium hominum fle
tus suscepti sunt ibi locum sum invenire
sunt et lacrime nostre patet igitur fons noster curra
mus cum lacrimis lavemus nos in hoc fonte
pietatis in hoc fonte ipse david lotus est
cum redit ad lamenta penitencie maculas quibus
culpe in hoc fonte mundi lotus est maria
magdalena post peccata multa in hoc fonte lo
tus est petrus post negacionem et latro in
cruce Cur igitur pigri sumus cur torpe
tes et frigidi remanemus quam in hoc fonte
pietatis tantos se lavisse iam cognovimus
Ergo ne de emendacione nostra desperemus
quam tot exempla nunc ipsum innocencie recreemus
Querere enim fontem nostre debueramus
etsi clausus esset et patet et negligimus
currere igitur oculos fidei in mundum universum
consideremus quanti peccatores diebus ac noc
tibus per lamenta in hoc fonte nunc
lavantur / quanti post maculas ad munditiam

redeunt. Curramus ergo cum talibus post mortis te
nebras ad aquam vite, consideremus quantum
peccavimus, quantum cottidie peccamus atque
ut appareamus mundi post culpas lavemus
holocaustum. [Hugo de s. Victore super Ezechielem] Ut igitur
utrius contritionis seu compunctionis ac etiam
effectus lacrimarum clarius patescerent, sermo
de hac materia in longum est protractus. Ul-
timo etiam videndum est de contritione sive
compunctione, utrum contritio sive compunctio
possit tollere totum reatum culpe vel pe-
ne. Ad quod sciendum quod contritio tanta potest
esse quod delet totum peccatum. [Dicit hoc beatus
Augustinus] Peccatum longi temporis penitet etiam unius
hore momento si fuerit in corde vera contritio
[Augustinus]. Contritio autem vera multa requirit
maxime cum dolorem cordis qui ex timore
et pro amore dei pro peccatis commissis procedit.
Etiam quanto cum maiore dolore lacrime
profundioribus effunduntur, tanto ab eiusque
condicione prefatus culpa remittitur. Ipse
enim solus laborem et dolorem considerat
et pensat. Quis magis compunctus fuerit tanto
potiorem veniam prefinis excessibus ab
ipso consequetur. [Dicit de hoc Iohannes abbas mo-
nasterii sic.] Indicat penitus a bono et iusto
iudice modo nec litus in lacrimis sicut
talibus vinnisis. Vidi enim plures gut-
tas cum dolore effusas et vidi fontem
sine dolore manantem et idem ego ma-
gis secundum dolorem et non secundum lacrimas in
dicium laborantes arbitror atque quod et
deus [Hec Iohannes abbas]. Et de beato Petro legitur
quod post negationem domini egressus est
foras flevit amare quod veniam ab ipso
consecutus est statim. Ex istis igitur dictis
colligere possumus quod contritio in tantum potest
se extendere quod tollit totum reatum quantum
ad culpam et etiam quantum ad penam. [Dicit hoc
Thomas de Aquino dicit sic] Contritio considerari
potest attendi dupliciter: uno modo ex parte carita-
tis que displicentiam causat, et sic potest
tantum intendi caritatem in actu quod contritio
inde sequens merebitur non solum culpe re-
missionem sed etiam absolutionem ab omni
pena. Alio modo ex parte doloris sensibilis
quem voluntas in contritione excitat. Et quia
ille etiam pena quedam est, tantum potest intendi quod
sufficiat ad deletionem culpe et pene.
Circa hoc sciendum quod in contritione est duplex

dolor de peccato: unus ipse sentitur quod passio
est et hic non est essentialiter contritio, prout est
actus virtutis, sed magis effectus ipsius. Di-
citur enim penitentie virtutis extrinsecum penam
suo corpori infligit ad recompensandam
offensam que ideo commissa officio mem-
brorum. Ita etiam ipsi concupiscibili penam
infert dolor predictus quia ipsa etiam ad peccatum
cooperabatur. Alius dolor est in voluntate
qui nichil aliud est quam displicentia alicuius ma-
li, et sic contritio est dolor penitentie et est
actus virtutis penitentie [Hec Thomas de Aquino]. Et
quamvis ut predictum est per contritionem deleatur
culpa vel etiam pena, nichilominus tamen con-
fessio et penitentia in mente explicite requiritur
etiam tunc non propter remedium sed propter preceptum,
et non solum propter preceptum tenetur quis confi-
teri et satisfacere, sed propter incertitudinem quia
scilicet non est certus quod sua contritio fuerit
sufficiens ad totum reatum tollendum.
Unde oportet ut propter preceptum et etiam incer-
titudinem quilibet etiam in latam contritionem
tendat ad remedium confessionis nisi ar-
ticulus necessitatis hoc excludit et impediat.
Dicitur igitur de secunda parte penitentie. Hic est de confessio-
ne videndum est. Filius interrogat

Post informationem contritionis sive
compunctionis, nunc de confessione
que secunda pars penitentie est desidero
edoceri. De confessione et eius effectu

Confessio est ut ait [illegible]
Augustinus per quam morbus latens
spe venie aperitur. Sed confessio
sacramentalis que est pars penitentie hic con-
veniens describitur et proprie, quia est
peccatum et peccati quem est aperire et per hoc quod
est spes venie. Confessio etiam est legitima
coram sacerdote peccatorum declaratio, vel dicitur con-
fessio simul vel ex toto vel undique fassio,
quia tunc ille confitetur qui totum fatetur. Hoc
precipitur per Ieremiam trenorum ii: Effunde sicut
aquam cor tuum ante conspectum domini dei tui.
Ipse: Effundite coram illo corda vestra. Re-
citat etiam Augustinus dicit: Per nos peccastis, per nos
erubescitis, scilicet confitendo. Erubescentia
enim remissionis est pars. Ut ergo autem te-
neamur ad confessionem peccatorum dicendum
quod sicut omnis enim peccati sive actualis sive
originalis est remedium passio Christi, illius
autem passionis virtus in sacramentis est.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ipressa. Unde no possumus a pcto si
ne actuali sive originali sanari sine
sacramentoz susceptione vel i re qn hct
oportunitas suscipiendi vl i proposito cu ar
ticlo necit excludit sacramentu et no
contemptus religionis Confessio vo
ptinet ad sacramentu institutu cont
morbu pcti mortalis io tenemur co
fiteri h em ta vz contitom et confessio
et satisfcom sicut debemus ee ex precepto
dne scripture Naz contito pmittitur
Johelis ii° Scindite corda vra De co
fessione dr Jacobi vltio Confitemi
ni alterutru pcta vra De satisfactoe hr
mt iii° Facite fructus dignos pnie
Omnia h simul papnitur adno cu dr mt
iiii° Pniam agite appropinqbit em re
gnu celor Nemo ergo salvus sine cofessi
one vbi ps hre pt sacerdotez cui con
fiteat Dehc dr Richardus d' sco victore
Nisi em qmo condignaz gfessionez
suoz feat scelez ipe salvari nequa
potit in etnu Et btus Job Quod q
em absq cofessione decesserint ho
mines nl alind sibi q etnas debe no
nerit miserias et dolores Sciendu e
aut pmo q cofessio pctoz aut pcedit
ex gra spus sci et comitatu futuri in
dicij ppm pbat btus Augustinus sic d Do
nu sci spus iaz h qui gfitet et penitz
qz no pt esse gfessio pcti et gpunctio i
homie exse ipo h augus Dehc btus
grgus i vii° libo mor sup illo vbo Ego
no pca ori meo dr sic Ori em suo p
at qui confiteri mali q fecit erube
scit h iustis ori suo no pat qz nam
districti iudicis pnemes vis gt se
pe confessionis ferint hinc ps ait
preveniamus faciez eius i confessione
hinc psalon dr Qui abscondit scela
sua no diriget qui aut cofessus fuit
et deliqrit ea misericordia consequet
Sz neqquam ad cofessionez os pandit
nisi cu consideracione districti iudicij p
pavidez spus angustiatr Vn subdi
loquar in tribulatoe spus mei Tribu
lato quippe spus linguaz gmonet vt
reatu pui opis vox cofessionis ipu
gnet h grg Unde vnus qmsq pc
cator stimulatus amore vl timore dei

studeat sua scela confiteri Sermo sm
btm Augm Nullu gnus generis in
firmantu e qua aliquem morbos suos
nolle confiteri Nullus em qui gsinit
remedium pnt nullus qui contempsit
evasit h augus Monet igr nos scr
scriptura vt qui sine pctis esse no pos
sumus illa p remedium gfessionis dilue
facatam Wlt em pius dns vt ea
confiteamur in hc seclo ne gtingat nos
pillis confundi in futuro Dehc dr btus
Augus i nomib scripturarum dnus admo
nemur fres vt pcta nra debeamus ingite
et humiliter no solu do sed scis et dm time
tibus confiteri Quomo em nob volnia
decesse no pnt sic et gfessionis medicina
de esse no debet Non em io wlt deus
ut confiteamur pcta nra q ipe ea scire
no possit sz qz diabolus h desiderat vt i ve
niat q nob an tribunal iudicis eterni
obiciat io wlt vt mag defendere quam
accusare pcta nra velimus Contrario at
deus ut qz pius et misericors e wlt vt
ea confiteamur i hc seclo ne pillis con
fundamur pomodu in futuro Si em confi
temur nos ille pcit si agnoscimus ille i
gnoscit h augus Nam ille no hebit
q timeat i futuro iudicio qui nunc gfes
sionez fecit de suo pcto Testante leone
pp q dr No remanet i iudicio gdemp
nandu q fuit gfessione purgatum
Et Cassianus Illis no iudex s advo
catus est xpus qui se pria confessione
dampnavit Qm sm q hugo dr Nu
chil do ita acceptabile e qm gfessio i
homie sue culpe Omis g° qz sua sce
lera no accusat et sua vicia corrigit
et emendat ille no timebit sim ad
vsariu cu venit qz ado erit accusatus
Dehc dr Criso Omis qui se agnoscit
sui accusator est Nam qui sui accusa
tor extitit cu venit adusamis no co
fundet Ois em qui se in hc seclo dole
do accusat et fuit ese accusatus ado elt
excusatus Sz illa est fructuosa accu
sacio si subsecuta fuit correctio Ceteru
se cottidie accusare et no corrige dm tep
tare e Achelmus g° cliqo vt primo sit cor
rectio et postea accusacio qm pcedat
accusacio et no subsequatur correctio Ter

Cassiodorus | Unde si desideramus peccatorum veniam non erubescamus subire confessionis medelam Nam et ipsa verecundia quam in confessione habet penam temperat quam ipse debet peccato pati | Testatur hoc Eusebius dicens | Nullus confiteri erubescat in illius diue reprehendi pertimescat | Verecundia enim penam temperat quam pro peccato quis pati debuerat | hoc Eusebius et Rychardus de sancto Victore | Quanto maior verecundia in confessione fuit tanto quilibet divinis oculis clarior innotescit | postposita igitur omni verecundia sine timore humano studeamus maiestati prohibere confessionem exprimere. Nam sicut peccata perpetrata scripta sunt in conspectu dei sic confessio delet sola ea ab oculis conditoris | Et tanta est vis confessionis ut demones illa que deleta per confessionem sunt non valeant revelare ymo sic ea prohibent | probat hoc beatus Ambrosius sic dicens | Tante virtutis confessionem esse diximus quod peccata ipsa que per confessionem abolentur demones non revelare ymo sic prohibentur | hoc Ambrosius | Quia autem omnia sunt nuda et aperta quilibet sunt oculis dei dicit quidam doctor sic | Non erubescas deo confiteri cui non potes abscondi | ipse enim novit abscondita cordium cui omnia nuda et aperta sunt | ante cuius conspectum tecta peccata nostra sunt scripta | sed quod scripsit culpa tua confessio hoc delet confessio | Non te pudeat dicere quod non te puduit facere | Nulla est enim tam grandis culpa que non habeat veniam per confessionem | Vita ergo cordis tui et pravas cogitationes illico manifesta | peccatum enim proditum cito curatur | tumens vero tacendo ampliatur | vicium si parvum sit ex magno pusillum | si latet fit ex minimo magnum Nam velox confessio velocem medicinam facit | Sit ergo mentis devota cordis contritio vera oris confessio districta carnis mortificatio repentina viciorum extirpatio | leta bonorum operum exhibicio | hoc ille | Et quemadmodum peccata homines sordidum et immundum reddunt in conspectu creatoris ita confessio iustum et pulchrum exhibet oculis creatoris | Quod autem iustum faciat confessio beatus Gregorius super illo verbo | Iustus in principio accusator est sui | dicit | Cum iniustus peccator in manifesta scelera quem sit incipit tamen iustus esse incipit confiteri quia cum confitetur eius iniusticia displicet sibi cum autem sibi displicet iustus esse incipit | hoc Gregorius | Quod vero pulchros et decoros ipsa confessio exhibeat peccatores dicit beatus Bernardus | Ama confessionem si affectas decorem | Revera ubi confessio ibi pulchritudo et decor si peccata sunt in confessione lavantur si bona opera in confessione emendantur | hoc Bernardus | De hoc etiam beatus Augustinus in tractatu super psalmos dicit sic | Vis esse pulcher confitere sed eius confitere ut sis pulcher | peccator eius confitere ut sis iustus Et nota quod confessio duobus modis accipitur in scriptura | Est confessio laudantis et est confessio gementis | Confessio laudantis ad honorem pertinet eius quem laudat | Confessio gementis ad penam pertinet eius qui confitetur | Confitentur enim homines tibi laudant deum | Confitentes tibi accusant se et nichil dignius facit lingua | ut ergo illum laudes te accuses | quod illius misericordia est ut nobis peccata nostra dimittat | Nam si deus vellet punitus agere non inveniret nisi quos dampnaret | Venit ergo dices ut recedamus iam a peccatis nostris et non nobiscum declinat cor nostrum de peccatis | sed tamen tabule nove fiat itemque omnibus cirographis debitorum mortem | Ideo confitendo dampnemus quod fecimus ut ille quod donet non quod dampnet inveniat | hoc Augustinus | Nec mirum si ipsa confessio pulchros et iustos homines peccatores reddit maxime namque virtutis et efficacie est | Ipsa enim animarum sordibus mundat animas sanctificat deum placat infernum spoliat aperit paradisum | De istis et de aliis effectibus ac virtutibus ipsius confessionis dicit beatus Gregorius sic | Confessio corpus illuminat animam sanctificat deum placat peccatori veniam donat angelos letificat dyabolos contristat et infernum spoliat | Confessio a morte animam liberat aperit paradisum spem salutis tribuit. Unde merito iniustissimus qui in hac vita peccatum non vult confiteri | hoc Gregorius | De effectibus eciam confessionis dicit beatus Augustinus | Confessio est salus animarum dissipatrix viciorum restauratrix virtutum expugnatrix demonum | Quid amplius obstruit os inferni aperit portas paradisi | hoc Augustinus | De virtutibus

humilis confessionis. Dicit Richardus de sancto
victore. Omnia in confessione lavantur, con-
sciencia mundatur, amaritudo tollitur, tranquil-
litas redit, spes renascitur, animus hy-
larescit. Qui itaque vult habere graciam munda-
nam statim veniat ad confessionem. Nam
confessio mundam conscienciam reddit. Idem Rich-
ardus. Confessio est eciam signum veri christiani
fidelem se notabiliter sentit in corde suo
esse alleviatum. Teste Eusebio qui dicit: Unus-
quisque siquidem fidelem confessione sua
signaverit sentit atque nobiliter se esse
leviatum. Hec Eusebius. Et si aliquis habeat
plenam contricionem de commissis peccatis va-
dat ad sacramentum confessionis faciat
quod potest et remittetur ei racione sacramenti
non racione pure contricionis que insufficiens
ex se est propter suam paruitatem et illud quod
non potest plura contricio perficiat racione sacra-
menti. Cognoscendo ergo est tante efficacie
peccati confessio nullus negligat suis
vulneribus qui se sentit criminibus va-
riis sauciatum tam salubre remedium
confessionis adhibere. Sed nondum quod sunt
nonnulli qui se peccatores esse fatentur
quamvis tamen se peccatores esse non credunt. Cum
vero tales prius excessibus arguuntur vel
eciam a deo flagellantur statim se pecca-
tores esse defendendo contradicunt et se
innocentes videri appetunt atque contra
flagella sui conditoris murmurant. De ta-
libus beatus gregorius in primo libro moralium super
illud Job: Ut eciam dignus non acciperer
dicit sic. Sunt quidam se peccatores plerumque con-
fitentur eciam qui se peccasse non credunt
Nam sepe contingit ut passim se ho-
mines iniquos esse fateantur sed cum peccata
sua veraciter ab aliis arguuntur audiunt
defendunt summoopere se atque innocen-
tes videri conantur. Unusquisque ergo cum
talis est et se deliquisse dicit verum non dicit
quippe peccatorem se non ex cordis intimo
sed voce tenus asserit. Iste enim de confessione
peccati ornari voluit non humiliari pec-
catorem suam humilis appetit videri
non esse. Valde autem facile est ut pecca-
tores se quisque cum nemo de peccato suo patitur
fateatur. Sed tunc vero iniquos nos dicimus
cum vindictam nullam de iniquitate senti-
mus. Nam tunc peccatores nos credimus cum tranquille

loquimur sed cum de peccatis nostris flagello increpate
corripimur murmuramus. Pena ergo nos in-
terrogat si veraciter agnoscimus culpam
vir itaque iustus et culpam suam distri-
cte considerat et in flagellis positus
dicat et ut eciam dignus non reciperi. Hec
gregorius. Sunt eciam nonnulli qui dum aliqua
bona in estimacione proximorum de se spargi
uel dici cognoverint agnosci non velint
Sicque est reprehensibile fiunt sed vera hu-
militatis sibimetipsi in … parte non possit
quod mali quod fecit dicere erubescit con-
fiteri. De hoc beatus gregorius in primo libro moralium
sic dicit. Sepe namque contingit ut clar-
escentibus animus dum multa bona in esti-
macione proximorum de se spargi cogno-
verit agnosci non velit sicque est quod re-
prehensibile fiat. Contrarias vero errores
tenebras ideo mens tolleret quod credidis
oculum timor … Hec sunt namque humi-
litatis testimonia et iniquitatem suam quemque
quisque cognoscere et cognitam voce confessionis
exprimere contra vicium humani generis
… et labendo peccatum committere et commis-
sum negando abscondere et convictum de-
fendendo multiplicare. Primum enim peccatori-
am exordium illuminacionis est humilitas
confessionis quod sibimetipsi iam parcere re-
nuit qui malum non erubescit confiteri
quod fecit et qui defendendo accusari
potuit accusando celerrime defendit
Sed sciendum est quod plerumque homines et
culpam confitentur et humiles non sunt
Nam multos novimus qui nullo arguen-
te peccatores se esse confitentur cum vero de
culpa fuerint fortasse correcti defen-
sionis protinus querunt ne peccatores esse
videantur. Qui si tunc cum id sponte dicunt
peccatores se esse veraciter humiliter cognoscerent
cum arguuntur ab aliis esse se quod confessi fue-
rant non negarent. Prima autem iudicia
vere confessionis sunt si cum quisque se pec-
catorem dicit id de se dicenti eciam alteri non
contradicit. Nam quod scriptum est Iustus in
principio accusator est sui non magis pec-
catorem quam iustum videri appetit cum pec-
catorem quisque se nullo arguente confitetur
sed confessionis veritatem probat cum malum
alter quod fecimus increpat quod si superbe de-
fendimus liquet quod peccatores nos ex nostra

ficte dicebamus. Unde summopere curandum est
ut mala que fecimus et sponte fateamur
et in aliis correptionibus non negemus. Super-
bie quippe vicium est ut quod fateri de se
quisque quasi sua sponte dignatur hoc sibi
dici ab aliis dedignetur. Convertitur in Job
qui voluit castitatis continentiam, in-
venitur integritatem iusticie, invenitur vista
pietatis. Ergo ideo non minime admiror
confessionem humilitatis peccatoris qui tot
sublimia gesta invenitur. Oratio enim quia
pravitatis plerumque commonens est etiam
nos commissa peccata prodere qui non admis-
sa vitiare et velut quasi mala omnis ro-
bustius nitetur tam humilius prodit. Li. xxiii
Et sunt nonnulli qui se de male perpetratis
di iudicando in mente accusat sed quia
ipsas voluptates ex desiderio non dese-
runt erubescunt confiteri quod faciunt. sed
cum ceperint carnis delectationes in se repri-
mere etiam proterve confessionis incipiunt
se accusare. Et sunt nonnulli qui quidem
peccata sua confitentur sed non gemunt ymo
quasi gaudentes sua scelera dicunt. Sed qui no-
lunt veniam suorum criminum a domino consequi
et fiduciam de sua salute a domino percipere ne-
cesse est ut per gemitum premat quod cum
per linguam accusant. De eisdem beatus Grego-
rius libro moralium super illo verbo Job. Dimit-
tam adversum me eloquium meum sic dicit
Rei ipse eloquio suo vere quod prava que
gessit defendere excusationibus conatur.
sed adversum me eloquium dimittit qui
accusare hoc in se incipit quod erravit. Se-
pe vero dum delinquimus ea quoque que
agimus defendimus. accusat meus ipsa
que perpetrant sed quia hoc ex desiderio minime de-
serit erubescit confiteri quod fecerit. Cum
vero toto iam iudicio carnis delectationem
premit audaci voce in excusationis sue
confessione se erigit. Sed sunt non-
nulli qui apertis vocibus culpas fatentur
sed tamen in confessione gemere nesciunt et lu-
genda gaudentes dicunt. Unde apte
per Job dicitur subditur. Loquar in amaritu-
dine anime mee. Qui culpas suas
detestans loquitur restat inter est ut
has in amaritudine anime loquatur ut hec
ipsa amaritudo puniat quod cum lingua
per mentis iudicium accusat. Dicendum vero

quod ex pena premeditatum sibi mens irrogat
aliquantulus securitatem percipit atque ad in-
terrogationem superni iudicis fidentior exur-
git ut semetipsam subtilius remat
erga se quid quo disponatur agnoscat statim bene
addit. Dicam deo noli me condempnare. Cum
peccatorem se in amaritudine anime asserit quid deo alias
quam ne condempnetur dicit. Quia amaritudo presentis pe-
nitentie extinguit supplicia sequentis
ire. Duobus autem modis inter mala hominis
iudicat dominus. Quia aut per mala presentia iam
gaudere iam tormenta sequentia incipit aut tor-
menta sequentia flagellis presentibus extin-
guit. Nisi enim delictis exigentibus iustus
iudex et nunc per modum quosdam percuteret
iudas minime dixisset. Hic eos qui non cre-
diderunt perdidit. Et de iniquis per se non
diceret. Induantur sicut diploide confusione
sua. Diplois quippe duplex vestimentum
dicitur. Confusione ergo sicut diploide
induti sunt quia iuxta reatus sui meritum
temporali et perpetua animadversione feriuntur.
Solos quippe pena a supplicio liberat quos
immutat. Nam quos presentia mala non corri-
gunt ad sequentia perducunt. Si autem ne-
quaquam quosdam pena presens a supplicio
eterno defenderet Paulus non diceret. Cum
iudicamur a domino corripimur ut non cum
hoc mundo dampnemur. Hinc et scrip-
tum est. Quem diligit dominus castigat fla-
gellat autem omnem filium quem recipit.
Sepe ergo mens iusti ut magis secura
sit alius trepidat cum tot flagellis cin-
gitur superni iudicis in certitudine turba-
patet ne inicium sequentis dampnationis
sit omne quod patitur et precogitationem inro-
gat iudicem quod deinde sine mitis ambi-
gitur percussione sed cum intus sine iustus
ad mentis oculos reducit quod consolatio
a iudice videtur quia nequaquam ad perdendum
percutit quem in actionis innocentia se-
riendo custodit. Bene ita dicit Indica
mihi cur me ita iudices ac si aperte dicat
Cum flagellando me iudicas ostende
quod ad iudicium securum per flagellum reddas.
Quod intelligi et aliter potest. Nam plerumque
vir iustus petit ut semetipsum sibi iu-
dex indicet quos quod ille animadvertendo
percutit hic in se flendo ipse castiget
Scit namque quod equissimus iudex in iste

quia peccatum nullo modo affligit magno metu
affligitur quia dolet in se bonitatem deprehendere in se
perfecte non valet et deplorat. Unde Gregorius. Cum
igitur vult bonum assequi quod desiderat debet
confiteri malum quod fecit et se in conspectu sui
conditoris humiliare. In magnis enim de
fectibus et miseriis positi sumus per nos namque
in peccata cecidimus sed nostris viribus resurgere
non valemus. Et quamvis nunc iusticia elec
ta polleat nequaquam tamen sibi ad innocentiam
sufficiunt si in iudicio districte requirantur. Er
go considerantes humiles nos coram
oculis summe maiestatis nostras iniquita
tes humili confessione pandendo et per
nostris peccatis eius gratia nos indig
nos iudicando ut veniam peccatorum nostrorum
et abundantiam gratiarum ab ipso percipe
re valeamus. Unde beatus Gregorius in primo libro
moralium sic dicit. Cum perversus vult bonum quod
expetit, debet malum confiteri quod fecit. Un
de per Iob dicitur. Peccavi quid faciam tibi o custos
hominum. Custos fatetur malum quod egit sed bonum
quod debeat deo in recompensatione offerre
non invenit quia ad abluendam culpam
quelibet humane actionis virtus infirma
est, nisi hanc ipsa pietas foveat et non
iusticia recte iudicantis premat. Unde recte
per prophetam dicitur. Melior est misericordia tua super vitas
quia quilibet quamvis videatur innocens apud
districtum tamen iudicem nostri nos vita non
liberat, si ei reatus sui debitum misericordia be
nignitatis non relaxat. Humilitatis autem me
destitutionis exprimitur cum deus hominum custos
vocatur quia si eius nos custodia minime
protegit ad occulta hostis insidias nec solli
citudinis oculus vigilans dormit. Propheta
attestante qui ait. Nisi dominus custodierit
civitatem etc. Per nos namque cecidimus sed
nostris resurgere viribus non valeamus. Cul
pa nos voluntas propria semel stravit sed
pena culpe deiectos cottidie deprimit.
Ad amissam rectitudinem surgere studiorum co
natibus nitimur sed malorum pondere gravamur.
Unde et apte per Iob subditur. Quare posuisti
me contrarium tibi. Contrarium deus hominem
posuit cum homo peccando deum dereliquit. Ser
pentis quippe persuasionibus captus eius hostis
extiterat cuius precepta contempsit. Saluberrime
enim humilia que defendis ad [illegible] iniquum per
venit supplicando et veniam cordis exigendo

supposuit quia qui subesse divinis iussionibus
noluit subiunxit se iniquis [illegible]. Sic in
iniquitate debuit per superbo corpore sic superbia
[illegible]. Quia enim elati semel superbimus
[illegible] esse desinentes peccatum cottidie lue
mus. Et absque [illegible] glorie tue peccatum plene
tollitur cum per interruptionis [illegible]
corruptio permutatur. Esse namque culpa
liberi nequaquam possumus quousque in
corpore mortis tenemur. Nam quamlibet
iusticia electi polleant nequaquam tamen sibi ad
innocentiam sufficiunt si in iudicio districte
requirantur. Et hoc nunc ad solatium sue erec
tionis inveniunt quod nequaquam se posse sufficere
humiliter sciunt. Sub humili [illegible] ergo tegmine a
gladio secante animadversionis abscon
duntur et quo errorem veniam iudicis postu
lantes continuo trepidant eo indefi
nenter agitur ut reparatores fiant. Unde Gregorius.
Pius enim et misericors dominus etiam indignos
nos et ob peccati squaliditatem sordidos non
derelinquet si iam peccata humiliter et veraciter
recognoscimus confitendo. Teste beato
Gregorio qui dicit. Tanquam deus mentem despicit
que se in peccatis iacere agnoscat. Unde Gregorius.
Iam qui se iacere recognoscit peccasse
et dolet et penitet se deum offendisse et
benignus dominus ad remissionem peccatorum se
continere non potest. Ubi primam veniam in
homine esse conspexerit. Unde dicit beatus
Gregorius. Ad veniam cognitionem peccatorum immediate
sequitur prima ad quam sine ullo intervallo
subiungitur remissio. Tamen qui [illegible] re
cognoscit malum quod expectat in extremis
a prima se non potest continere misericordiam quod deus
cui proprium est misereri semper et parcere a re
missione se continet ubi viderit primam
veniam esse. Unde Gregorius. Considerantes autem
tantam pietatem et misericordiam dei, nullus negli
gat pro perpetrata facinora remedium pe
nitentie ac confessionis subire ut sa
lutem anime sue assequi valeat ac
veniam peccatorum obtinere etc. Filius
De confessione et eius interrogat
effectibus ac virtute plurima mo
audivi et cum gaudio [illegible] dis
mei suscepi. Sed qualis de[illegible]beat
esse confessio, dicas rogo in[illegible]forma.

Qualis debeat esse confessio. XVIII

Scire debes quod ad confessionem

veram et salubrem hec requiruntur primo ut
sit humilis. Dicit hoc decretum beatus Bernardus. Omnia que te
mordent conscientiam confitere humiliter, pure et
fideliter. Et Ecclesiastici dicitur: Subicito humilia a-
nimam tuam. Et leprosus de quo habetur in
Marco quod significat peccatorem veniens ad Ihesum
genu flexo dixit: Domine si vis potes me
mundare. Bernardus: Omnis superbia et omnis humili-
tate caret ad remedium confessionis. Item
confessio debet verecunda esse unde illi de peccatis. Unde
habetur Luce xviii° quod publicanus stans a
longe nolebat ad celos nec oculos levare
sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propicius
esto michi peccatori. Nam sicut dicit Bernardus: Nichil di-
splicet in prudencia hominis peccantis sicut sibi
placet verecundia confitentis. Testatur hoc
beatus Gregorius qui sic dicit: Quoniam displicet deo
impudentia tantum placet ei erubescentia
peccatoris. Et quamvis verecundia sit habenda in con-
fessione peccatorum tamen nichil est celandum eorum
que homo negligit omisit propter verecundiam eru-
bescentiam. Ad hoc hortatur beatus Bernardus sic dicens:
Erubesce peccatum sed tamen totum revela in con-
fessione non abscondas. Sunt enim qui con-
fitendo quasi fabulam enarrant peccatorum
suorum historiam et turpitudines animi sine si-
ne confessione dimittunt et pene sine pena
et sine affectu dolorum. Ubi enim lacrimas inve-
nit et resolvitur in gemitum qui habet signum
doloris. Hec Bernardus. Ad erubescentiam vero pel-
lendam nimiam valet timor verus dei
quia timor dei perfectus omnem verecundiam ab
ho[...]mine repellit. Nam propterea vult deus
ut confiteamur peccata nostra ut patiamur ve-
recundiam pro pena. Dicit hoc Crisostomus sic: Con-
fessio igitur peccatorum testimonium est conscientie
deum timentis. Perfectus enim timor solvit om-
nem pudorem. Et quia ipsam erubescere pena
est gravis ideo iubet nos deus nostra con-
fiteri peccata ut verecundiam patiamur pro pe-
na, et hoc ipsum pars iudicii est. Hec Crisostomus. Ipsa
namque erubescentia quam habet peccator confes-
sionem magna pars pene et satisfactionis est
testante beato Augustino qui dicit: Erubescentia
in confessione maxima pars est pene. Alii
enim [...] satisfactionis deo obtulit qui eru-
be[...]scentie sue dicans eorum que
de[...]liquit nuncio dei nichil denegat.
Hec Augustinus. Item confessio debet esse pura
scilicet propter deum non propter laudem hominum aut

vanam gloriam seu aliud emolumentum
temporale. Unde dominus Mathei vi dicit: Attendite ne
iustitiam vestram faciatis coram hominibus
ut videamini ab eis. Unde primo debet esse con-
fessio sine omni fictione et non timore
servili sed filiali. Item confessio debet esse fidelis
quia confitendum sub spe venie et salutis
aliter non valet sicut patet in Cayn qui dixit:
Maior est iniquitas mea quam ut veniam
merear. Ob hoc hortatur beatus Bernardus sic dicens:
Sit tua confessio fidelis ut confitearis in
spe de indulgentia penitens non diffides
ut tuo te ore non tam iustifices quam con-
tempnes. Iudas iste proditor domini et Cayn
fratricida confessi sunt et diffisi sunt, alter
peccavi inquit tradens sanguinem iustum,
alter maior est iniquitas mea quam ut veniam
merear. Et verax licet enim nil eis profuit
infidelis confessio. Hec Bernardus. Item confessio
debet esse vera ut non tacens verum nec admiscens
falsum et humilitatem ne mentiendo dicens
non vitiandat peccatum. Dicit hoc de beato
Augustino: Cum causa humilitatis mentiris si non
eras peccator antequam mentireris mentiendo
efficeris. Hec Augustinus et beatus Gregorius. Curante
sunt humiles qui se mendacio illaqueant
dum arrogantiam vitant et contra viciatur
se erigunt quam relinquunt. Hec Gregorius. Item
confessio debet esse frequens quod duobus modis
intelligi potest. Uno modo ut si frequenter recidit
in peccatum mortale frequenter resurgat
per penitentiam. Alio modo ut etiam eadem peccata fre-
quenter confiteatur, non tamen ad hoc tenetur
nisi in casibus istis prout infra patebit.
Quia quanto aliquis pluribus confitetur
turpitudinem suam sub spe venie tanto
pociorem gratiam remissionis consequetur
ad nos. Dicit hoc beatus Augustinus: Quanto plu-
ribus confitetur quis sub spe venie tur-
pitudinem criminis tanto facilius consequitur
gratiam remissionis. Item confessio debet
esse nuda et aperta. Debet enim penitens con-
fiteri verbis et non sub nominibus non palliatis
crimen sed quodlibet peccatum suo nomine pro-
prio quantumcumque turpe exprimat et non solum
ipsa peccata sed et circumstantias quantumcumque tur-
pes vel abhominabiles ut sic totam saniem
apostematis expellat. Dicit hoc dicit propheta: Re-
vela domino viam tuam et ipse faciet. Re-
vela inquam peccatum tuum confitendo et ipse faciet

Veniam omnibus tribuendo Item confessio
deb3 esse discreta 2 pmeditata sc3 ut di
stincte ac separatim confiteat² singla p°
cata/ no confuse mo° illud/ lavabo per
singlas noctes lcm meu/ i· p singla p°
cata ostiam meam Et illud i iniquitatem
meaz ego annunciabo 2 cogitabo pro pcto
meo Item confessio d3 esse libens sive
voluntaria no coacta sicut confessio achi
or que no meruit veniaz Sicut hec³ Jo
soshe vii° vii ps d3 Voluntarie sacrifica
bo tibi 2 confitebor Et btus Augustinus ad
hoc deus exigit confessionez ut liberet hu
milem ad hoc dampnat no confitentem
ut supbi°s puniat Item confessio det esse
integra ut s· omia pcca dicat no divide
do ea int diuersos sacerdotes s; uni omia
dicat Dns enim sicut bonus opus i pfectionis
no amat aut toti hominez sanat d' mch
Vn Augs/ Caveas ne verecundia ductus
dividas confessionez/ Item confessio d3
esse secreta qr no d3 se pdere inpublicum
nisi publice peccavit/ Vn Beda sup mar°
publica noxa publico eget remedio/ levia
aut secreta pur delere pma lem 2 secre
ta/ hec Beda Item confessio det esse la
crimosa sive amara/ de quo ysaie d3 Re
cogitabo tibi oms annos meos i amari
tu mee Item confessio d3 esse prompta
sive obediens s· ut totalit se subdat vo
luntati ipius sacerdotis/ de quo d3 btus
Augs/ ponat se penitens omio i ptate
iudicis i iudicio sacdotis/ nichil sibi res
nans sui/ ut omia iubente eo patus sit
precipienda anime vita facere queaucz fa
ceret pvitanda corporis morte 2 h° cu desi
derio qr vitaz recupat infinitaz Cum
gaudio enim facere d3 i mortalis futurus q
faceret p differenda morte moriturus/ Item Augs/ Ite
Confessio d3 esse accusatoria ut dicat se
commisisse peccatum 2 ex ppa malicia accu
sando se fortiter no pretendens excusatio
nes in peccatis sicut pmi parentes Nam sm
Salomon Iustus in principio accusator e sui
enim Cui mo seius accusat coram sacerdote dei
vicario iustus habebit accusatores dm piam
ostiam dyabolum pcca 2 etiam totum mundu
quia pugnabit orbis terrar contra inse
satos/ Cui vero mo se accusat a do eit excu
satus Item confessio d3 ee simplex sclicz

ipmixta no i mistens confessioni illa
recitando que ad rem no ptinent sed
simpliciter dicendo de quibus es tr co scius
vn p ps d3 Narra si qd hes ut iustifi
ceris Item confessio d3 esse ppria ut se
ipm tm accuset 2 no alium/ vn ps d3
vitam meaz annunciavi tibi alias si cri
men alterius diceret no esset illius error
correctior s; pditor Itez cofessio deb3
esse fortis ut vincat omez 2 pudorez
de quo pctnya cu d3/ Fili mi no cofu
daris pcca tua ofiteri/ 2 btus Augs
laboret mens paciendo erubescenciaz
2 quia verecundia est magna pena q erube
scit p xpo sit dignus venia Ite vltio
d3 esse accelerata sive festina ut psa
pientez d3/ Ne tardes converti ad dnm
2 ne differas de die in diez/ deb3 g° quis
festinare ad confessionez ppt quinq3·
Pmo ppt incertitudinez hore mortis/ Luce x
Veniet dns sui illius i die qua non
spat 2 hora qua nescit ptemq3 eius
cu infidelibus ponet Item dimicti pniteti
sibi vitaz longaz dcm est Secundo ac
nocte repetent aiaz tuaz ate que at
congregasti cuius erit Scdo e festina
du qr morans i pcto semp accumulat
pctm pcto 2 ponus penaz pene vn in
apos d3/ Qui in sordibus est sordescat
adhuc/ et btus grg/ pctm qd p pniaz no
diluitur mox suo pondere ad aliud trahit
Tercio festinandu est qr quanto quis
maiorez moraz fecit i pcto tanto ma
gis elongabitur a deo 2 pgnus tanto dif
ficilior erit eius cversio/ Vn p ovidiu
d3/ Qui no hodie cras minus aptus erit
Principiis obsta sero medicina paratur
Et ps/ Quecum elongat se ate pibunt
Quarto festinandu est qr in extrema e
gritudine vix pt aliquis penitere cogitare
enim i illa hora ut ait btus Augs oc
currunt impedimenta Nam morbus vr
get pena terret Filii quos illicite dilexit
vxor 2 mundus eu ad se vocat/ tene
ergo certum 2 dimitte incertum i· age pe
nitentiaz du sanus es no differas usq3 ad
infirmitatez/ Quinto festinandu e ad co
fessionez 2 ad pniaz cum dus pcepit/ qr
nisi quis i vita pnti expandit dm cla
matez clamabit ipe postea ad dm et no

42

exaudiet. Clamavit enim dives in inferno
sepultus et non est exauditus, iniuncta aqua
Item de libro dives prohemio dicit. Ecce ego
inducam super eos mala de quibus exire
non poterunt et clamabunt ad me et non
exaudiam eos. Festinare ergo debemus
et non procrastinare penitentiam et confessionem
ut salvi esse possimus. Aventura ista

De circumstanciis peccatorum xxvii

De circumstanciis etiam peccatorum et
que peccatum aggravant desidero
instrui ac edoceri. De circum
stanciis peccatorum nota diligenter. Debet
enim confitens attendere has circumstancias
in confessione que notantur in hiis versibus
Quis quid ubi per quos quociens cur quomodo
quando. Quilibet observet anime medica
menta dando. Quis enim debet dicere con
fitens qualis fuit cum peccavit utrum in
iuvenis vel senex vel nobilis vel ignobi
lis vel sumus in dignitate seu officio con
stitutus sane mentis vel insanus sciens
vel ignarus solutus vel coniugatus clau
stralis vel secularis clericus vel laicus et
similia. Quid ut dicat genus peccati videlicet
si commisit adulterium vel fornicationem vel ho
micidium et similia. Item utrum peccatum quod perpe
travit sit enorme mediocre vel parvum
et utrum sit occultum vel manifestum. Item
debet dicere confitens peccata que commisit quinque
sensibus abutendo. Item utrum diu in peccato per
mansit an recenter illud inciderit et certas
circumstancias et hec omnia per quod intelli
gitur. Ubi scilicet in loco sacro an prophano
in domo dominorum an alibi. Per quos scilicet per
mediatores vel internuncios quia omnes tales
sunt participes criminis vel dampnacionis et
ipse tenetur et obligatus peccatis eorum. Item
per quos id est cum quibus vel contra quos. Quo
ciens enim peccator debet si potest confiteri non solum
ipsa peccata sed eciam vices et iteraciones ut dicat
quociens commisit fornicacionem vel adulte
rium utrum unam vel plures quociens depre
hensus in contumeliosa quociens iteravit
et similia quia vulnus iteratum tardius
sanatur. Si autem ex oblivione non potest sin
gula prout commisit confiteri, dicat tamen
quociens tempore in peccatis perseveravit utrum
medio anno vel integro aut etiam pluri
bus annis vel facinoribus perduravit et
inseruit tali tempus utrum sepius peccatum iteravit
hec et huius similia prout valet studeat di
ligenter confitendo enarrare et hoc ipsum quod
non potest ad memoriam suam scelera propter multi
tudinem seu oblivionem revocare tenetur
deplangere ac dolere. Cur scilicet qua tempta
cione hoc fecerit et utrum prevenit ipsam
temptacionem vel fuit preventus ab ipsa temp
tacione utrum sponte vel coactus utrum cupidi
tate vel paupertate utrum ludo an nocendi animo
et similia. Quomodo scilicet de modo agendi vel pa
ciendi quod melius actu quam lectione no
scitur. Quando utrum in tempore sacro et orationi con
stituto vel in festivitate sanctorum et in tempore xlme
et aliorum ieiuniorum. Debet eciam peccator dolere et con
fiteri de bonis obmissis que si potuit
facere et non fecit. Talia enim proprie dicuntur delic
ta qui delicta. Item de tempore male expen
so. De hiis omnibus circumstanciis beatus
Augustinus sic dicit. Consideret penitens qualitatem
criminis in loco in tempore in perseverancia in va
rietate persone et quali hoc fecerit temptacione
et in ipsius vicii multiplici execucione. Oportet
enim penitentem fornicatum secundum excellenciam
sui status aut officii aut secundum modum meretricis
et in modo sui operis et qualem suam turpitudinem
peregit vel in loco sacrato aut debuit excel
lencia fidei ut sunt domus dominorum et
aliorum multorum si in tempore orationi constituto
vel in festivitate sanctorum et in tempore ieiunii consideret
quantum perseveravit et defleat quod perseveranter
peccavit. Item si victus peccato se obtulit
ita quod non exspectavit temptacionem sed pre
venit voluptatem. Omnis ista varietas
confitenda est et deflenda hec Augustinus.
Sed quia ex istis et consimilibus circumstanciis
sit materia confitendi vel quam confessio sit
debere esse notandum quod circumstancie que
dam trahunt in aliud genus vel speciem pec
cati ut peccatum carnale cum muliere con
iugata et has tenetur homo confiteri quia tenetur
dicere genus peccati. Quedam vero sunt ag
gravantes in eadem specie et harum quedam sunt
aggravantes non totaliter sicut sacra vel in qua
titudo et has non tenetur homo confiteri quia
sunt quasi venialia peccata. Quedam sunt ag
gravantes totaliter et notabiliter et has oportet con
fiteri. Non enim sufficit illi qui centum
marcas de alieno abstulit dicere Ego
abstuli alienum cum ita bene possit vel sciat

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

si attepisset unum denarium/ nec sufficit
illi qui gladio vulnerauit proximum dicere
ego proximum percussi. Unde secundum quod dicit Thomas
Necesse est solum illam circumstantiam confi
teri que trahit in aliam speciem peccati quam
tunc solum est necessarium. Misericordia enim circumstantia
trahit in aliam speciem peccati mortalis. Unde
hic est quod dicit quedam glosa/ Et hoc in confessione
tenetur dicere omnia peccata que occurrunt me
morie et circumstantias eorundem si tales sunt
que multum aggrauant peccata vel ponatur vel
la in alio genere/ ut cum quis percutit ali
quem clericum vel furatur ibi aliquid circumstantia
loci facit quod huiusmodi percussio vel furtum
sint sacrilegia. Et sic transeunt in aliud ge
nus peccati. De circumstancijs autem carnalis pec
cati dicit Thomas/ Et circumstantie peccatores pec
cati carnalis que in speciem peccati mortalis
trahunt semper sunt confitende. Sed tamen
omnia etiam confiteri que eciam aggrauant
perfectionis est/ secundum Thomam/ Ex hijs igitur duas
colligere possumus quod ille circumstantie que
transeunt in aliud genus vel speciem peccati
mortalis et que multum et notabiliter sunt ag
grauantes/ de necessitate sunt confitende. Ceteras
vero circumstantias quascumque aggrauantes con
fiteri est de perfectione/ prout dicit Thomas. Nam
quanto perfectius quis confitetur suam conscientiam ap
tatis et circumstancijs quibuscumque per con
fessionem humilem expurgauit tanto perfectiorem
veniam suorum criminum et copiosiorem gratiam
a domino obtinebit/ Utrum peccata venia
lia sint confitenda de necessitate salutis

Peccata venialia/ Capitulum xxviij
confiteri prout plurimi doctorum as
serit non est de necessitate salutis
quia nullus propter peccata venialia si non as
sint mortalia a consortio fidelium separabi
tur. Debet tamen quilibet in quantum valet a se etiam
minima peccata repellere quia minimum peccatum
potest fieri in conspectu dei magnum dum placet
delectat. dicit Richardus di. xvi. Et si confes
sio licet peccata venialia committimus
nequaquam tamen per huiusmodi de consortio fidelium
separamur. debemus tamen in quantum valemus
et dominus administrat ea a nobis repulsare.
Et libet enim peccatum licet hominibus videatur
minimum si non displiceat potest apud in
stum iudicem fieri magnum. Dicit beatus Augustinus
Nullum peccatum esse tam leve dum displicet/ nullum
veniale dum placet. Studeamus igitur non
solum magna sed et minima vitare peccata ne si
minima contempnimus paulatim defluamus
secundum Richardum/ Unde salubre est etiam de pec
catis venialibus confessionem facere quia du
minutis peccatis medicamenta non adhibentur
per remedium confessionis et contritionis ac
alia pia opera valde cor infrigidat hominis
et reddunt faciliorem ad alia maiora pec
cata perpetranda/ prout hic beatus Augustinus/ non
solum ad confitenda mortalia verum etiam
et venialia hortatur dicens/ Cum confitetur peccata
sua accusat et iam pactum cum deo facit
accusat deus peccata tua et si tu ei accusas
coniungeris deo. Oportet ut oderis in te opus tuum
et ames in te opus dei. Initium operum bo
norum confessio est operum malorum et tunc
facis veritatem quia non te palpas non tibi
blandiris. Facias igitur veritatem confessionis
et venies ad lucem in operibus bonis/ Et propter
illa que videntur minuta esse peccata lingue
et cogitationis et immoderationis in rebus
concessis quia minuta plura peccata si
negligantur occidunt. Minute sunt gut
te que flumina implent. Minuta sunt gra
na harene sed si multa arena imponatur
premit atque opprimit. Hoc facit sentina
neglecta quod facit fluctus irruens. Pau
latim per sentinam intrat sed diu intran
do et non exhauriendo mergit nauem. Quid
est autem exhaurire nisi bonis operibus
agere ne obruant peccata gemendo ie
iunando tribuendo ignoscendo/ Hec
Augustinus/ Necesse igitur est qui gratiam dei
desiderat habere et sponsi et amici
amplexibus frequentius inniti ut
a peccatis non solum mortalibus sed etiam venia
libus studeat se cohibere. Si autem ex sua
negligentia aliquam maculam etiam
venialis peccati contraxit peccatum conetur
illam per confessionem et penitentiam a se expur
gare ne eum gratia et consortio tanti ho
spitis contingat carere/ Dicit hoc quidam
doctor dicens sic/ Caueamus quantum possumus
ne aliquid in nobis inueniat dominus no
ster Christus quod oculos eius offendat et
si forsitan ut solet humane conditionis
fragilitas aliquam negligentie maculam
contraxit citius per confessionem et penitentiam
lacrimarum abluere eam omni studio festinemus

ne dum sine amici nri maneamus ample
xu, quia pacior est nos recipere quam prodere cum
si nos non tardem) de die in diem reuti ad
eum hec enim duo mala odit deus omnipotens in
hominibus omnibus .i. negligentiam in necendi
z negligentiam sue salutis desiderandi hec
ille / Colligens igitur dictis colligere possumus
bonum z salubre esse etiam peccata venialia
per confessionem abstergere ut cor magis pur
gatum ad suscipiendam dei gratiam vnus
quisque possit hec / filius interogat

Scire desidero etiam / vtrum facta
confessione teneatur quis iterare
confessionem / uel si sint aliqui casus
propter quos oporteat confitentem confessionem
prius factam reiterare et si quis peracta
penitentia recidiuum fecit iterum cadendo in peccatum
utrum teneatur talis peccata prius confessa
propter hoc reiterare confessionem an penitentiam
factam resumendo· Vtrum facta confes
sione reiteranda

Notare debes
quod confessionem semel factam bona
fide ei qui potuit absoluere mi
nime tenetur ut homo reiterare nisi velit ymo
est ut dicit thomas in quarta distinctione de quolibet
quod non potest aliquis auctoritate cuiusque ho
minis compelli ad confitendum peccatum quod al
ti confessus est qui absoluere potuit
Cum confessio peccatorum est quoddam sacra
mentale diuino imperio subiacens non
humano Sunt tamen casus in quibus tenetur
homo confessionem non rite factam iterare
z hoc in quattuor casibus aut propter defectum
confessoris aut propter defectum confitentis propter
defectum confessoris duplex est quia deficit
ei clauis potentie eo quod de illo peccato non
potest absoluere vel quia deficit ei clauis
scientie quia nescit discernere / propter defectum confite
ntis duplex vel quia dimidiauit confessionem
.i. quia sciens tacuit aliquod peccatum mortale
vel quia contempsit seu neglexit satis
facere z oblitus est satisfactionem iniunctam
nam si sciret z implere eam vellet non
oporteret ob hoc confessionem iterare Cum
super dictis satis videtur concordare in pluribus
Petrus z plenius hostiensis / Potest tamen po
nere etiam casum de eo qui in proposito est non
desistendi peccatum / propter istos igitur casus vt
premissum est tenetur homo confessionem
non debito modo factam reiterare Cum vero

confessus fuit peccata sua prout debuit
z cui debuit iterare non tenetur / nisi ve
lit propter maius meritum z quia quanto frequen
tius z pluribus quis sua crimina sub
spe venie confessus fuit tanto potiorem
veniam suorum scelerum ac humiliando eum
gratiam a domino consequetur Videndum est
etiam de hoc vtrum post completam penitentiam reca
dinans tenetur tamen illud recidiuum quam
omnia que alias commisit confiteri / maxime
si confiteatur tali qui nunquam audiuit eum alias
Non credo quod teneatur dicere specialiter z di
stincte ea que ante confessus est sed sufficiat
confiteri in generali de illis exprimendo in
gratitudinem suam z dicendo de vilibus et
de magnis peccatis mortalibus liberauit me
dominus primam z ego ingratus ex eius nichi
lominus sit offendi eum / z si forte nesciat
exprimere aut non exprimat ingratitudinis
nomen non nocet dummodo talia dicat verba
ex quibus sacerdos ingratitudinem illam possit
intelligere / Vtrum etiam confessionem liceat
dimidiare / dicendum quod non quia oportet quod vna
fiat confessio omnium que habentur in memoria
si vero aliqua exciderint a memoria non
debet reputari confessio dimidiata Et
si non peccatum quod in priori confessione oblitus
fuit post modum etiam confitetur alteri confes
sori / non oportet propter hoc totam confessionem
iterare licet hoc quidam senserint sed sufficiat
quod confitens dicat hoc peccatum quod oblitus fuit
expresse z explicite Alia autem in generali
dicendo quod cum alia multa peccata confiteretur
huius oblitus fuit Etiam notandum quod si
homo oblitus est totaliter peccatum commissum
sufficit penitentia generalis / si non totali
ter debet laborare vt peccata que sunt recordetur
etiam ea que oblitus est / z si recordetur
tenetur penitere / si vero non potest recordari
sufficit penitentia generalis / de hoc beatus augu
stinus / Vitiatur de deo penitens qui in misi
illi de commissis scelestibus celat non quia si
voluntatem celauit deus ignoscet sed vitare
sibi dici vult ab eo vt veniam consequatur
Si vero aliqua mente exciderint confite
rientem deo cum generaliter dixit deus qui no
sti occulta cordis z opera mea z delicta mea
a te non sunt abscondita quibus veniam
largiaris / z hec vlterius confitentem quem di
ligit deus / Vnde petrus Cum vero vlterius dilexisti

hic insinuat quod generalis confessio etiam mortalia peccata delet quorum intelligentiam non habet. Et non dubium quod sunt nonnulli in ordinibus constituti ac professi qui in graves casus inciderunt peccatorum, et tamen sua facinora diutius humano quodam timore ac verecundia non confitentur suis prelatis vel eis qui habent auctoritatem absolvendi sed celant sua malefacta aut velant confitendo illis personis sive religiosis sive etiam presbyteris secularibus qui non habent auctoritatem illos absolvendi. Et utique tales sunt sciant se non esse absolutos, et quamvis hii absoluti non sint non tamen verentur accedere ad mensam domini corpus et sanguinem sumendo, contemptando nostrum salvatorem, non timentes illud dictum Pauli in ede qui manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit. Et sunt nonnulli qui quidem timorem confessionem habent facere autem non habentibus ac sciunt se prelatos non posse a suis peccatis absolvi, nolunt tamen suam conscientiam revelare prelatis suis timentes indignationem illorum incurrere ac per hoc se a suis sollaciis et officiis seu dignitatibus removendos impediri et non mittunt ad abbatem vel alium prelatum qui eis possit vel sciam auctoritatem dare alicui qui eos absolvere possit allegantes se non posse vel habere gratiam suo prelato confiteri. Et in decretalibus reperitur ignoro. Hoc tamen dico quod incautum est propter carnalem et stultum timorem huiusmodi absolutionem a suo prelato extorquere vel querere nisi alia valde racionabilis causa existat propter quam subditus compellatur hoc facere. Melius est tamen facere confessionem habenti auctoritatem quocumque modo absolvendi quam illi qui non habet absolutionem vo sic sciam committam in pristinis mic illa de Contra eos tamen de peccato sic. Si quis quod quin te confitentur et venite. Hoc est dicere si desideratis et quaeritis veniam vestrorum peccatorum. Quare constat et efficacie non obmittendo propter timorem privationis alicuius solatii temporalis seu commodi temporalis aperire conscientias vestras prelato vestro humiliter expressius vestros confitendo. Sunt etiam nonnulli qui incepta sunt seu in diversi in suis presentibus quod suas iniquitates et peccata suis prelatis non confitentur usque ad extremam horam mortis sue et hoc ideo faciunt quia a suis presentibus et prelatis

deferre nolunt, et non possunt vel nolunt sine in notescere aliis erubescunt quales sunt quia valde periculosum sit in tali errore esse dicere non sufficio nam presumere vivere sine omni timore dei et differre confessionem usque ad horam mortis ultimam ignoro quid sit homini periculosius. In omni enim scriptura novi et veteris testamenti invenimus solum unum hominem esse salvatum in extrema pena hoc est latronem qui pependit in ligno iuxta crucem. [illegible] de hiis debitis dicit ut quod homines in vita sua dissimulant agere penitentiam et de extrema presumunt confessione tantum in omni scriptura canonica unum tantum invenies in extrema pena salvatum et hoc hora dominice passionis. [illegible] Ex hiis igitur das colligere possumus quam mortiferum et quam periculosum sit differre confessionem et penitentiam usque ad extremam mortis horam. Omnis igitur qui se huiusmodi diversis laqueis tam periculosis irretitum sentit, adeo recedat et timorem mortis ac futurum iudicium seu dampnationem perpetuam potius habeat et sua vel sciam privata seu peccata manifestam per similem confessionem suo prelato cui tenetur sua secreta pandere proposito omni timore humano ac verecundia patefaciat. Multo melius est enim coram uno homine erubescentiam reportare quam coram deo et omni celesti curia verecundiam sustinere et penas eternam dampnatos incurrere. Unus quisque igitur fidelis non differat penitentiam sed cum se sauciatum per aliquod peccatum senserit currat ad remedium confessionis, quia ipsa penitentia et humilis confessio dominum iratum iudicem convertit in propitium patrem, testante beato [illegible] dicente O felix penitentium humilitas obtenta spes confitentium quam faciliter vincis invincibilem quam cito tremebundum iudicem convertis in propitium patrem. [illegible] Sic igitur patet de confessione que est secunda pars penitentie.

Post explanationem duarum partium penitentie videlicet contritionis et confessionis nunc de tertia parte hoc est satisfactionis desidero informari. *Filius meus*

De satisfactione pro peccatis xxx°

Scire debes quod ad emendationem maxime mortalium peccatorum necessaria est satisfactio. Oportet enim ut cum [illegible] ad plenum expurgentur quantum

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ad reatu z quantu ad actu / quantum ad reatu
vt depcius satisfaciam9 / quantu ad actu
vt d'nio nil tale committam9 / Deh' Rych
ardus d' s' v · sic d't / Iudicialium peccor ex
purgacione opus est confessione z sat'
factione Nam confessio z oro quoq3 solent
ad venialium expurgacionem sufficit cri(m)ina
lia expurgacio opt3 ad plenum tam sm
reatum qm sm actu Secundum reatu ut dep
cius satisfaciat sm actu ut deliquo nil' re
tale pmittat / h' Rychardus / Qualis at
debeat esse satisfactio spetis / Thos de aq°
sic declat d' / Satisfactio d3 ee talis p qua
aliqd nob subtrahamus ad honorem dei
Nos aut no hemus nisi tria bona s3 aie
z bona corpis z bona fortune s' exterio'a
Ex bonis quidem fortune subtrahimus nob
aliquid p elemosinam / s' ex bonis corpali
bus p ieiuniu / ex bonis aut anime no
opt3 q aliquid subtrahamus nob quantu
ad essenciam s3 quantum ad diminucionem ipor
pca quia efficimur deo accepti p h' q ea sub
mittim9 deo totalr z h' p oronem / h' Thos
Vn nondum q satisfactionis queda sut p
tes principales s' oro ieiuniu z elma ·
quedam vo sut secundarie que ad has re
ducuntur vt vigilie peregrinaciones z disci
pline / dicendu g° q omnia opa carne
affligencia reducunt' ad ieiuniu / ora
vo opa spualia ad oronem · omnia aut
opa mie ad elemosinam Sufficia a pcipui
palium pt accipi respectu triu / a quo e
motiis satisfactionis q p ieiuniu revo
+ cam' a concupia carnis oclor / p oronem
a supbia vite / Secundo sumit' illa sufficia
ex pte triu ad quem p ieiuniu em bene
ordinat' ho in semetipso p elemosinam ad pxim
p oronem ad deum Tercio mo sumitur h' sufficia
me ex pte de qua sit satisfactio q p elemosinam
fit satisfactio de bonis exterioribus fortune / p
ieiuniu de bonis corpis / p oronem de
bonis mentis Quarto mo sumit' h' sufficia
ex pte mod' satisfaciendi Quem satisf
cio tribus mod' vl p remissionem vl sm re
dempcionem vl p simplicitatem p'm facimus
ieiunando sm etiam dando tuu ora
do Quinto sumit' h' sufficia ex pte effectus
p satisfactionem em nob tn magna pro
veniunt bona s3 expectacio gratie z remi
ssio pene expiacio z reliquiarum culpe

Ad p'm videt' val'e elima p3 in supplicatoribus
intercessor · ad scdm ieiuniu / ad tciu oro
Consistit g° satisfactio in his tribus s3
oroe ieiunio z elia / ut iste tnarius
contra illu nephariu dyab' tnariu oppo
nat' / oro vz contra supbiam ieiuniu
contra carnis concupiam elia contra avaricia
Alr ecia pt dici vz q satisfactio consistit
in duob9 s' in largicione elie z ieiuniis
maceracione Elia aut est triplex / prima
consistit in cordis contricione · qua aliqs
seipm offert do iuxta illud / Offerte aie
tue placens do / Qui em pauperi pbet
etiam z se ab iniquitate no abstinet
talis est q minus est do obtulit z q ma
ius pecco servavit / Deh' dt btus grego
Qui indigenti proximo exteriorem subam
pbet s' mentem suam a nequicia no custodit
rem suam deo tribuit z se pecco h' q minus
est obtulit auctori z h' q maius est
servavit iniquitati / h' grego / Secunda penites
z satisfacientes pravis reatibus studeat
cor contritum z corpus mundu in se exi
bere deo ut possit etiam accepta offerre do
Tercia etia consistit in compassione proximi
qua compatimur alienis adiuiectibus tanq
nris / De hac compassione btus grego9 in
xx° lib° moralium sic dt / Plus no nunquam
esse dicim9 compati quam dare qui dat ex
quisitis pfert indigenti compatit' minus
estimat omne q dat Sup afflictu quippe
compacientes plangimus qm aliena dampna
nra deputamus z culpas delinquentium
nris mundare fletibus nitimur Et vz
agentes plus plerumq nobis q illis
p quib9 agit' subvenim9 Qua capit mc
im indicem extra caritatis aspirante con
iuncta quemq pfre dilmit ppa q pure pla
git aliena / hec grego / Qui igr' exteriores
diuicias no hent in his opibus mie
se exercere debent Ad h' faciendu hortat'
Rychardus d' s' v · sic d' / Misericordia
magna est aliene afflictioni compati
maior aut paliens errantibus compungi
preclara em mie genus est delinq
tes deflere / penitentibus indulgere
aliena delicta ppriis lacrimis delere
In his opibus mie nos exercere debem9
qui exteriores diuicias no hemus ·
Magna est em etia nudu vestire / maior

aut indisciplinatum morum disciplina or-
nare optimum vero elemosine genus corripe conso-
lari pusillanimes pacientem esse ad omnes
hec Rychardus | cetbus vii | plus enim est
ubi pabulo victurum impertiri mentem
reficere quam ventrem perituri carnis externo
pane saciare | Ponuntur etiam per quosdam sep-
tem elemosine spirituales scilicet docere ignorantem
consulere dubitanti | consolari tristem
corrigere peccantem remittere offendenti
portare honerosos et graves et pro omnibus
orare | que etiam in hoc versu continentur Con-
sule castiga solare remitte fer ora
Ita tamen quod sibi cedere intelligatur consilium
et doctrina | Tercia elemosina consistit in largi-
cione manuali | de hac dicit dominus luce xi°
Date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis
dicit etiam de hac beatus Augustinus | Elemosina mu-
tat precia et ipsa me compellat pro nobis addo
minimum quod quid quod dedimus ipsum integre
possidebimus | Si vis ergo esse mercator
optimus da quod potes obtinere ut recipias
quod non potes amittere da modica et reci-
pias centuplum | da temporalem possessio-
nem ut consequaris hereditatem eternam
vitam et divites consuetudine insimul (?) sue
sed doleat alius se non posse melius eum fa-
cere sicut alii possent quod si consuetudinem
mutas egrotas contendit et vere prosit
da pauperibus vilia | secundum Augustinum et Crisostomum |
Stulticia est illic relinquere unde exituri
es et illuc non premittere quo iturus es illuc
ergo substanciam tuam colloca ubi patriam habes ·
hec Crisostomus | De elemosina etiam Petrus Damia-
ni dicit | Quantus elemosine que velut flu-
men fontis irriguum peccatorum in quinamen-
ta detergis et estuancium viciorum flammas
extinguis | O felix elemosina que de gehenne
baratro tenebrarum filios extrahis
et adoptivos regum celestis luci pre-
tue introducis | Tu de manibus pau-
perum volans in celum et illic tuis ama-
toribus paras hospicium et perhennes hereditatem
immarcessibilem et celestis aule dignitatem
O miranda nimis virtus que peccatorum
rubiginem purgat frementium vicio-
rum incitamenta mortificat in splendore ce-
lestis glorie tenebrosas mentes hominum
illustrat | Felices in divine pauperes
eximus aquirit et regnum porrigitur

minimis comparat aula celorum | Unquam vero carius
est quam vel eciam vel etiam elemosine non habuit
sed ut qui non habeat rem habeat volunta-
tem | Et dum domestice facultates non exu-
berat liberalis animi divitias non amit-
tat | hec Petrus Damiani | Secundum quos-
dam sunt etiam septem elemosine corporales
scilicet pascere esurientes | potare sitientes
vestire nudum · recolligere hospitem visi-
tare infirmum redimere captivum et sepeli-
re mortuum | que in hoc versu continentur
Visito poto cibo redimo tego colligo
condo | Iste igitur sunt tres elemosine sine quibus
quia etiam peccatas penites satisfacere
debes peccatricibus suis sicut in suo est
quis ergo habet terrenam substanciam tenetur ad
manualem largicionem ut tribuat etiam
paucula secundum manus et minus per
ut dicit Thobias | Si multum tibi fuerit habun-
danter tribue si exiguum fuerit et exiguum
libenter impertiri stude | Si quis vero divicias
terrenas non habuit ut sunt pauperes vel reli-
giosi quibus non adest facultas rerum tempora-
lium semetipsos offerat deo pro contemptu
mundi et amorem dei ac compassionem pro-
ximi ut sic per missam et acceptam ob-
lacionem sine etiam obtulerunt domino | Car-
nis aut maceracio consistit in quatuor
scilicet oracionibus ieiuniis vigiliis et flagellis
De oracione sciendum | Oracio enim est rogeles
vocum ad aliquid impetrandum in deum tendencium
Ipsa quippe cum ex corde contrito et humili ef-
fusa fuerit remissionem peccatorum admo et re-
conciliacionem obtinebit | De hac dicit Johannes
abbas montis Synai in tractatu de xxx gra-
dibus sic | Oracio secundum qualitatem eius est
unitio et unio hominis et dei | Secundum operacionem
vero est dei reconciliacio lacrimarum mater
peccatorum propiciacio temptacionum pons tri-
bulacionum murus angelorum opus futura
iocunditatis virtutum fons delicie ae-
terne illuminacio desperacionis securitas
spei demonstracio tristicie solucio di-
vicie monachorum inexstencium thesaurus
hec Johannes abbas | Magnum est enim remedium
penitentibus ipsa oracio et contra temptamenta
omnia munimen egregium | Crisostomus de
bonis eius sic dicit | Cum de oracione precissime
que deo est satis fieri angelis orantibus
stas quinimmo orantibus presidium contractis

vngentum penitentibus remedium hostibus
iacum z temptatis omnibus firmamentum. Hugo
Bin. Et ponit thomas dicit. Sciendum secundum quosdam
quod duplex est oratio. quedam est contemplati
uorum quorum conversatio in celis est. et talis quia
totaliter est delectabilis non est satisfactoria
Alia est qua pro peccatis gemitus fundit et
talis habet penam z est satisfactionis pars vel
dicendum melius quod quelibet oratio habet racionem
satisfactionis quia quamvis aliquid habeat suavi
tatem spiritus habet tamen afflictionem carnis quia
vt dicit beatus Gregorius Dum crescit in nobis for
titudo amoris interni infirmatur procul
dubio fortitudo carnis. Hec thomas de aquino
de se. Sed ieiunium nondum quod est complexe ie
iunium. primum est a cibo corporis materialis
Secundum afflictio aegritudo corporalis tamen spiritua
le a peccato mortali. Et hoc epistula ieiunio
debemus castigare corpus meum. Parum
enim prodest ieiunare cibo nisi ieiune
tur a peccato. De ieiunio tamen corporali scien
dum quod abstinentia a materiali cibo carnem
affligit z penam generat z ideo magna est
pars satisfactionis quia ut communiter penitentibus
ieiunium pro peccatis iniungitur ut per abstinenciam
castigati tuncius a suis sceleribus emendentur
De virtute autem ieiunii Johannes abbas montis
Synai in tractatu de gradibus sic dicit
Ieiunium est violentia nature. Decisio delecta
tionis gutturis. recisio caloris carnis. ... me
ditationum malarum. Temptationum subcisio.
libertas somniorum. medicina orationis. ele
vatio mentis. custodia compunctionis. pietas
suspirium humile. contritio ... resti
tutio multiloquii. ... obe
dientie custos. somniorum evacuatio z alle
viatio. sanitas corporis. peccatorum remissio
porta z delicie paradisi. Sed hoc ieiunium tur
bavit vel gula que porta vitiorum. Fluctus
z vnda ignacionum z profundum ignorantie
z indicibilium immundiciarum ... ex quo est pecc...
ociositas multiloquium ... stulti
tas contradictio gloria audacia presumptio
amor mundi sordida oratio. Cum autem
possidet pacientiam ipse impellat contra
ca z ille ... gula vincit se operari
non sinit. Cum enim sit sine gustu illius
penitus perit dulcedine gaudium. hec
Johannes abbas. Ieiunium autem ... quatuor
... scilicet largitas leticia hora z men

sura. De primo scilicet largitate dicit beatus Johannes
Cum manducaturus eras si non ieiunides da
pauperibus ut ieiunium tuum sit saturitas
anime non mensa sibi lucrum. De secundo scilicet leticia
dominus dicit. Cum ieiunatis nolite fieri sicut ypo
crite tristes. De tertio scilicet hora legitur in libro
Regum quod Ionatas quia prevenit horam
adiudicatus fuit morti. De quarto scilicet men
sura dicit beatus Augustinus ... anima ... cibo
lassata perdit orationis virtutem. De ieiunio
deinde videndum est de tertio vel de vigiliis
de quibus dicit dominus in ewangelio Vigilate z ora
te ne intretis in temptacionem. Et beatus petrus
Sobrii estote z vigilate. Nam qui sobrie
vivit agilior z expeditior est ad vigilan
dum. Cum vero repletus fuit cibo segnior z
pigrior ad mane surgendum z ad laudan
dum ... potest dicere cum propheta media noc
te surgebam ad confitendum tibi. Quod ieiunia aut
reddat homines agiliores z expeditiores
ad vigilandum dicit dictus Effrem abbas
sic. Ad vigilandum enim multum ieiunium pro
dest. Sicut namque miles ... plurimorum onere
pergravatus ... ad bellum ita impeditur
monachus ad vigilandum cum ... largiter
ingessit. Non enim possumus vigilare
cum fuit dapibus venter noster onustus sed
oppressi sompno vigiliarum fructus amittimus
z maximum detrimentum anime nostre acquirimus
Vigilias ergo stude complere ieiunium ve
nustis anime virtutibus ... possis ut ...
cia subita sit anime tue z ancilla famule
domine sue. hec Effrem. Et quia vigilie quandam
fatigacionem seu penam inferunt habent
ideo sunt pars satisfactionis pro peccatis ... vigi
liarum virtutem ... beatus paulus
inter cetera que commendat sic hortatur dicens
In omnibus exibeamus nosmetipsos sicut
dei ministros in multa pacientia in tribulacionibus
in angustiis in vigiliis in laboribus in ie
iuniis. Ultimo videndum est de quarto scilicet
de flagellis. Que flagella primo con
sistunt in carnis penalibus ... ciliciis
z laboribus ... in pectoris tunsione ...
... flexione z disciplinis. Item in afflic
tione peregrinationis. Et in tribulatione z
... afflictione qualia
flagella sustinuit Iob. Cum ergo omnes pe
nitentes ... presentis seculi ...
studeat de istis flagellis ... z suo

creatori per afflictiua opera penalia satisfacere et qui prius post delectamenta carnalia recessit a deo nunc per afflictionem carnis et amaritudines penitentie iterum conetur redire. De hoc Petrus Damiani sic dicit. Optime penitens qui dum carnem verberibus mactat lucratur quod delectatione carnis amiserat afflictionibus recompensat et salubrem deo nunc amaritudinem ingerit cuius olim noxia delectatione provocauit. Nichil differt quibus penis caro penitentis afficiatur dum nimio voluptas precedens. Illecebre vicia repressit crebris afflictione minuetur quia quod leta caro traxit ad culpam afflicta redimat ad veniam. Hec Petrus Damiani. Sed quisquis pro suis excessibus se hic non afflixit nec a deo flagellatus fuit a consorcio filiorum dei alienatus esse testatur hoc beatus Augustinus sic dicens. Flagellat deus omnem filium quem recipit et tu exceptus eris. Si fueris exceptus a passione flagellorum nec eris in numero filiorum. Hec Augustinus.

Sic igitur patet de satisfactione que est tercia pars penitentie. Post hec etiam sciendum est quod vnusquisque tanto maiorem afflictionem penitentie seu satisfactionis pro suis peccatis debet assumere quanto recordatur turpiora et multipliciora contra suum creatorem commisisse. Dicit beatus Gregorius in quadam omelia sic dicens. Vnusquisque tanto maiora querat bonorum operum lucra per penitentiam quanto grauiora sibi intulit dampna per culpam. Neque enim par fructus esse bonis operibus debet qui minus et eius qui amplius deliquit. Tanto quisque a se debet licita abscidere quanto se meminit et illicita perpetrasse. Hec Gregorius. In istis vero vnicuique conuenit conscientia. Debet enim quilibet semetipsum discutere et in quibus et quantis peccatis deliquit attendere et prout excessit semper magis et minus suis delictis remedia satisfactoria penitentie studeat adhibere et tamen semper caueat hoc de misericordia dei presumere sicut tamen presumere ne contingat ex aliqua negligencia securitate torpere quia nostri conditor non pascitur cruciatibus nostris. Vult tamen ut qui voluptati delectati ab eo discessimus per fletus et lamenta amaritatis iterum ad ipsum redeamus. Istis concordat beatus Gregorius in cura pastorali sic dicens. Admonendi sunt quippe qui peccata deplorant ut consummata mala perfecta diluant lamenta ne plus astringantur in debito perpetrati operis quam soluuntur in fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est. Potum dedit nobis in lacrimis in mensura ut videlicet vniuscuiusque mens tantum penitendo compunctionis sue bibat lacrimas quantum se deo meminit aruisse per culpas. Admonendi sunt ut incessanter commissa ante oculos reducant atque viuendo agant ut a districto iudice videri non debeant. Unde Dauid cum peteret diceret. Auerte oculos tuos a peccatis meis. Paulo superius intulit. Delictum meum coram me est semper. Ac si diceret. Peccatum meum ne respicias postulo quia hoc respicere ipse non cesso. Admonendi sunt ut singula queque commissa considerent et singillatim ea mens plangat. Unde per Ieremiam. Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuisas quippe ex oculis aquas deducimus cum peccatis singulis dispertitas lacrimas damus. Nec vno eodem tempore mens de omnibus dolet sed dum nunc huius nunc illius culpe memoria tangitur acrius simul de omnibus in singulis commota purgatur. Admonendi sunt ut de misericordia quam postulant presumant ne vi immoderate afflictionis intereant. Neque enim pius dominus delinquentium oculis flenda peccata opponeret si per semetipsum ea districte ferire voluisset. Constat enim quod a suo iudicio abscondere voluit quos miserando preueniens sibimetipsis iudices fecit. Hinc per Paulum dicitur. Si nos metipsos iudicaremus non utique iudicaremur. Et rursum admonendi sunt ut sic de spe fiduciam habeant ne tamen incauta securitate torpescant. Plerumque hostis callidus mentem quam per culpam supplantat cum de ruina sua afflictam respicit securitatis pestifere blanditiis seducit. Hinc enim aliorum forma quomodo nunc est quod perpetrauimus. Quod inspirata de dominum loquimur non adhuc subsequentis temporis ad penam palliatur ut dum per hec mens decepta ducitur ab intentione penitentie suppeditatis quatenus tunc bona nulla palpat quam nunc mala nulla contristant et plenius obruatur in posterum quia nunc gaudet etiam in delictis. Et nondum quod deus ne cruciatibus nostris non pascitur sed delictorum morbos medicamentis contrariis medetur ut qui voluptatibus delectati recessimus fletibus amaritudinis redeamus et qui per illicita defluendo cecidimus

etiaz aliquis nos mz ipos restringamus
et q insana leticia i fundeat salubris
mesticia excitat z q volucariat elacio
supbie curat abiecto humilis vite h
cqtq pista igr dcta iam pmissa colli
gi possunt debe vnuquisqz pnitentez
pfcum pniaz put pecauit sinceqz ste
lentibus adhibe si desidat pfcum sani
tatez anime z veiaz suoz cum adno obtinie
Quero etiaz dehi filius int
Quteri penitencia debeat vsqz ad
finez vite durare an no / tunc
subinfert responsionez Vtrum pnia
debeat vsqz ad finez vite durare xxxi
De duracione pnie scire debes
q exterioem no optz esse ppetua
s tm interioem distinguit Est
em pnia interior sm habitum z h debz ee
ppetua alia est sm actu z hac no optet
esse ppetua Semp em tenet quisqz ad
interioem pniaz habitualez qua vellet no
peccasse et vole decreto no peccare / s ad
exteriorem no tenet semp / Preterea est
aliud dolor racois qui est pcti detestacio
alius est sensibilis qui est passio Et pmus
dolor semp dz esse in pnia Scds vo no
est de necitate Et quamuis ho nunqua sit certus
de pcti remissione tn pp hoc no optz esse
pniaz exteriorem ppetuaz q pnia no exi
git in talibus certitudo sciencie s sufficit co
iecturalis probabilis certitudo vt est qn sciat
ho probare q ppter sua ciat dolendo q fite
do satisfaciendo cauendo / Et hac pnia
thos de aquino sic dt / Duplex est pnia s exteri
or z interior Interior quidez pnia e qua qs
dolet de pcto comisso z talis pnia debet
durare vsqz ad finez vite Semp em dz
eum displicere q peccauit / si em ei placeret
peccasse iam ex hoc ipm pcm i currer z fruc
tum venie pderet / Pnia vo exterior est
qua quis exteriora signa doloris ondit
z verbotenus pcta sua confitetur sacerdoti
absoluenti z iuxta eius arbitrium satis
faciat / z talis pnia no optz q duret vsqz
ad finez vite s vsqz ad determinatu tpus
sm mensuraz pcti / Vn et ploratus et
lacrime ad actum exterioris pnie ptinet
qui no solum no dz esse continuus s nec
optz q duret vsqz ad finez vite Et inter
opis pnitencie est plena remissio pcti

et quatu ad culpam z quatum ad penaz pp
cuius consecucom no est nce q ho vltius ex
teriorem pniaz agat pp hoc tn no excludit
continuitas pnie qlis dcta est / ppt hec sicut
dum tn gtrico quatu ad id q est displicen
quedaz in appetitu roms sic actus pnie
vtutis nunq pt esse supfluu sicut nec
quatum ad intensionem ita nec quatu ad
duracom nisi sm q actus vnius vtutis
impedit actum alterius magis necarium p
tpe illo Vnde quatucuqz ho continue i actib
huius displicencie esse possit melius est
dum mo actibus aliaz vtutum vacet
sic quia sm q optz s passiones pnt hre
supfluum z diminutu z quatu ad intensionez
z quatu ad duracom z io sicut passio doloris
q voluntas assumit dz esse i moderate iensa
ita dz moderate durare ne si nimis duret
ho in desperacom z pusillanimitez z hmoi
vicia labatur Vnde ad intetez ptinet tene
re mediu i passionibus tristicia aut que i
appetitu ssitivo penitentis consequitur ex dis
plicencia voluntatis passio quedaz est
idcirco moderanda e sm intetez q eius
supfluitas est viciosa q inducit inde
spacom / Vnde aplus Corinthianos ait S3
penitentez ne forte habundanciori tristicia
absorbeat qui hmoi est z talis consola
cio dz esse moderacina istius Et nondum
q gaudium seculi impeditur p dolorez contro
nis no aut gaudium q dedo est quia
h3 ipm dolorem pro materia / Et thos de aq
pbat igr dcta informam q debita pnia
z contricia si adhibet certis excessibus et
pctis postqua pfecta z consumata fuit ple
nam remissiom pctoz quatum ad culpa
z quatum ad penaz homo obtinebit pp
cuius assecucom no est nce vt ho vltius
agat pniaz exteriorem Circa q et nota
dum / q pnia no est considanda sm qua
titatez tpis s sm qualitatez contricois
z emendacois Nam quato plus quis
inflectibus compungit z maiorem psint
tentibus dolorem h3 tanto citius a sordi
bus pctoz purgat Vnde dauid z petrus
post confessionez z lacrimas statim munda
ti sunt / Et hec dt beatus augus / dns no consti
tuit modu pnie i tpis quatitate s i ppunc
cionis contricionis qualitate Nam dauid et
petrus confessione z lacrimis statim mdati st /

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

et latroni meruit confitenti dicens ei in ipso mor-
tis articulo: Hodie mecum eris in paradiso. Sen-
tentia ergo penitentie non tam consideranda est men-
sura temporis quam doloris. Hec Augustinus. Unde sunt
nonnulli penitentes qui statim in ex-
ordio sue conversionis peccata que commise-
runt ad mentis oculos reducunt et se pro illa in
fletibus puniunt atque ab indignatione vi-
tiorum custodiunt. Hii tales quanto ferventius
se pungunt tanto citius a suis criminibus
purgantur. Beatus Gregorius dicit in tractatu
super Cantica exponens illud verbum: Surge
amica mea, sic dicit: Surgit amica tua a
peccati perfectione se erigere venit tua per bona
opera desideriis suis passibus ad celestia tendit.
Sic enim mens tua post teneritatem turpitudinem
conspiciat tua peccata sua iniat que fecit, mox
secum in gloria erubescit et quecumque dilex-
erat in mundo ad odium sibi cum fletibus
se punit et ipsa penitentia facta robustior ab omni
in commutatione se exuit ab omni corporee negli-
gentie se excutit, ut iam in infimis cogi-
tationibus non iacet, sed ad appetenda celestia
per sua desideria se extendat. Hec itaque mens
surgit et venit quia a corporis infirmitate
per compunctionem se erigit et suis studiis se ex-
tendit ad eterna pedibus amoris. Hec
Gregorius. Quanto igitur quis magis valentius in fletibus
compungitur tanto perfectius purgatur, et quanto e
purgatior tanto ad contemptum temporalium
fit fortior et ad desiderabilia celestia
efficitur ferventior. Hoc vero operatur divina gratia
que fletibus infundit. Dicit Hugo de
sancto Victore: Cur vero in quibus malis simus a-
gnoscimus, quando per infusionem divine gratie il-
luminati dulcedinem spiritualium bonorum a-
liquatenus degustare valemus. Et inde
est quod post acceptum donum gratie continuo mens
ad lamentum solvitur, dolore pascitur, fleti-
bus delectatur et tanto iam impatientius ma-
la penitentia tolleratur quanto ardentius eter-
na amonita ad bona futura suspirat. Iam
non solum mundum deserit sed fugit; non so-
lum postponit sed odit, et que contra prius
timore ea que illicite possidebat dereli-
quit, nunc salubri dolore compuncta eciam bona
que humane conditionis in finibus exigit
usibus deserere contendit. Et sicut prius
per timorem ab illicitis mundi se segregavit
ita nunc omnem spem quantum possibile est

inhiat adhuc mortalitate vincti a cogitatione
funditus excludit. Hec Hugo. Et ne ad gra-
tiam perfectionem perducit lacrimarum effusio
et cordis compunctio. De ipsa enim dicit beatus Gregorius:
Sola est compunctio que facit hominem horre-
re presentia, desiderare celestia, amare lac-
rimas, fugere risum, magna asserere, humilia
loqui, iuste operari et super peccatis timere at-
tentius. Hec Gregorius. Deus autem primam homi-
nis compunctionem infundendo eius contritionem
perficit apertis fedus. Nulla enim conscien-
cia ut commansio potest esse lucis ad tenebras.
Nam que contricio divine maiestatis et iniqui-
tatis sed statim ut ingressus fuit dies pro-
radios sue virtutis impingit in tenebras
dissolvens et dissipans in momento intu-
itu quod quam invenit feditatis. Et sic contingit
nam plurimum sue penitentie non post anima ma-
la que commisit ignorare sed statim ut co-
gnita fuerint displicent vehementer
que autem displicent penitet commisisse. Ex
dicto ergo penitentia surgit ante cognitio ex co-
gnitione autem procedit displicentia, contra-
autem surgit penitentia ad quem ut ait Crisostomus
sine omni intervallo sequitur indulgentia
peccatorum. Non enim potest se continere illa beni-
gna dulcedo et dulcis benignitas que est
in visceribus misericordie dei nostri cum quo nos pec-
catores dolere cognoscit. Sed ad gemitum offensam
ipse convincam misericorditer indulgebit
nec imputabit ut pro illa mentem puniat
sed pie relaxabit. Unde dicit Augustinus super illum lo-
cum psalmi: Beati quorum tecta sunt peccata, et coopertam
abolita. Si enim texit peccata noluit advertere
si noluit advertere noluit animadvertere, noluit pu-
nire sed ignoscere. Ideo ergo dicit adeo tecta ut
deus non videat in eternaliter puniat. Unde
enim dicit peccata est ad penam imputare ani-
madvertere autem faciem aperuis hoc est ea ad penam
non reservare. Hec Augustinus. Quia dicit Iohannes: Qui-
bus deus dimittit peccata tegit ne in iudicio
revelentur. Eo illius aperte ostenditur quod deus
ipse peccatorem solvit a debito pene eterne
et etiam solvit cum intus illuminat inspirando
veram cordis contritionem. Cum sine eo suffragantur
et auctoris accessionem. Nemo enim vere compungitur
de peccato huius cor contritum et humiliatum nisi in
caritate. Cum autem caritatem habere dignus est
vita. Nemo enim simul dignus est vita et mor-
te. Ideo est igitur cum ligatus debito eterne mortis

Filius enim ire esse desinit ex quo diligere
et penitere incipit. Exeunt quod solvens est
abita que non manet super illum qui in ipsum
credit sed super illum qui non credit. Ipse enim
solus est qui tollit peccata a simus fide
libus et penitentibus commissa. Testante
beato Augustino qui dicit. Nemo tollit peccata nisi
solus christus qui est agnus tollens pec
cata mundi. Tollit autem et dimittendo que
facta sunt et adiuvando ne fiant et perducen
do ad vitam ubi omnino fieri non possunt. Hec
Augustinus. Unde ex precedentibus colligere po
ssimus quod per contritionem et penitentiam pervenitur
ad amorem dei. Cum igitur medium et animam
non cadat medium nisi solum peccatum di
cente ysaia. Iniquitates vestre divise
runt inter vos et deum vestrum que peccata cum
fuerint per penitentiam et spiritualia exercitia de
medio sublata statim amor dei tan
quam calor absque radiis a sole per
git ad animam ex parte cuius contractu incipit et
ipsa talem et viceversa deum vehementer
diligere. Bernardus. Bernardus de verbis domini. Amor dei
amorem anime parit et provenit. Sicut enim
sol radium suum super rem obiectam proiciat
et per modum reflexionis de re obiecta ca
lor contra solem redeat sic deus caritas
calorem sue dilectionis super animam proiciat
et de anima ad deum redeat ut sic dilecta deum
rediligat a quo misericorditer est preventa

Queritur etiam utrum — *filius meus*
bona opera et meritoria precedentia se
quens mortificata iterum possint
per penitentiam sequentem remissa sive re
suscitari. *Utrum bona opera et merito(ria)*

Opera bona et meritoria — *xxxvi*
que in nobis per peccatum mortificantur tum
per sequentem penitentiam vivificantur de
sunt hic. Thomas de aquino quia sic dicit. Quidam
dixerunt quod opera meritoria per peccatum sequens
mortificata non reviviscunt per penitentiam seque
ntem. Considerantes quod opera illa non rema
net ut iterum vivificari possent. Sed hic impe
dire non potest quin vivificentur quod autem non
habent vim et efficaciam perducendi in vitam
eternam provenit ex impedimento peccati sup
venientis per quod homo redditur indignus vita
eterna. Hoc autem impedimentum tollitur per pe
nitentiam in quantum peccata remittuntur. Peccata
Unde restat quod opera prius mortificata
per peccatum per penitentiam recipiant efficaciam perdu
cendi eum qui fecit ea in vitam eternam quod est
ea reviviscere. Et ita patet quod opera mortifi
cata per penitentiam reviviscunt. Hec ille. Opera vero
opera facta in mortali nunquam reviviscunt sed
sunt mortificata. Versus. Illa reviviscunt
que mortificata fuerint. Nunc non possunt que
mortua nata fuerint. *filius meus*

Queritur utrum assumpta vel peccata prima
remaneat peccatoris reliquie per quas
homines iterum ad peccandum disponuntur

Secundum *Utrum peccata prima et c.*
quod quamvis quis agat — *xxxvii*
vel peragat penitentiam reliquie tamen pec
catorum remanent propter vicia prius contracta sive
magis et minus que disponunt ad volle pec
candum quemadmodum remanet fomes
post baptismum sed tamen diminutus et debilitate
ita quod non possunt dominari volenti resistere
cum adiutorio dei. Hec sanctus Thomas de aquino. Et sic
respondendum quod peccatum mortale ex parte conversionis
inordinate ad bonum commutabile quandam dispo
sitionem causat in anima vel etiam habitum si actus
frequens fuerit. Culpa vero mortalis peccati
remittitur in quantum tollitur per penitentiam et gratiam
aversio mentis a deo. Sublato autem eo
quod est ex parte aversionis nichilominus rema
net id quod est ex parte conversionis inordina
te cum hanc contingat esse sine illa ratio
nichil prohibet cum remissa culpa remaneant
dispositiones ex precedentibus actibus cau
sate que dicuntur peccati reliquie rema
nent tamen debilitate et diminute ita quod
hominem non dominentur et hoc magis per modum
dispositionis quam per modum habitus. Sicut etiam
remanet fomes post baptismum peccatum
tamen quandoque inducit debiles dispositiones
ut potest patere unum causata quandoque autem
fortiores causatas per multos actus. Deus
tamen quandoque tanta commotione convertit cor
hominis ut subito perfecte consequatur sanitatem
spiritualem. Non solum remissa culpa sed sub
latis omnibus peccati reliquiis ut patet vel de
maria magdalena. Quandoque autem remittit prius
culpam per gratiam operantem et postea per gratiam
cooperantem successive tollit peccati reliqui
as. Hec Thomas. Unde sunt nonnulli peni
tentes qui facta cogitatione a delectatio
nibus carnis se separant nichil illicitum
in sua cogitatione volunt tollerare carnis

stimulum perfecte cupiunt vincere et ad summa
virtutum desiderant perficere sed tamen adhuc de co
rruptione corporis contradictionem senciunt in
tentiua carnis et alias temptaciones
tollerantes. De hoc beatus Gregorius in viii° libro Mo
ralium narrat dicens. Homines prius doloribus
pressa in semetipsa constringitur neque actiones
delectationibus carnis forti cogitatione
separat et ad summa perfecte appetit tamen ad
huc de corruptione corporis contradictionem
sentit. Unde per Job dicit. Circumdedisti me car
ne. Carne homo circumdatur quia plerumque et
virtutum processibus ad alta consurgere nititur
et tamen sine corruptione impedit. Ut sancti viri quo
rundam corde celestium archana conside
rant animis adherere cottidie ardoribus an
helant ibi iam plene satiari desiderant
Unde adhuc pax aliquid orationis contempla
tionis degustat perfecte cupiunt carnis
stimulum vincere nichil in cogitatione illi
citi decipius iam corruptione tolerare sed
quia scriptum est. Corpus quod corrumpitur aggravat
animam in temptatione qui de se iam ultra seipsos
eminent sed tamen adhuc infirmitatis sue ictis
motibus subditi corruptionis se carne
clausos dolent. Quorum tamen nec animus super
bie requiescit cum amore virtutis attensi in
firmitatis sue angustias transgredi per
fecte concupiscunt. Nec ab antidote in istorum
iuste disponit quia electorum suorum vota
dispensans cruciat cruciatus purgat ut
ad percipiendum quod desiderant quisque melius
convalescat. Alii autem quousque ab initio
quiete differunt adeo sunt reddunt ibique
a carnis sue tumultibus absconsi quasi ame
nissimum secretum petunt, sed in eo saepe temp
tationis aculeos sentiunt carnis in tentia
patiuntur et ibi grauissimos labores perferunt
ubi magnam requiem a laboribus quesierunt.
hoc Gregorius. Sed penitentes vel iam primam
emundati non debent turbari si peccati prius
commissa vel alia quecumque cordis tedia pul
sent et temptent dum modo laborent ne
cadant in opus vel consensum pertrahi. Nam
suggestiones temptationes sine perfectione pe
rorum operum non est damnatio sed potius
occasio augende virtutis. Testatur hoc Ysi
dorus qui sic dicit. Cum ad primam quer
timere perturbari non debet si rursum post
emundationem relicta vitia corde pulsent

dum modo non erumpant in consensum vel opus
ferre enim cogitationes sine vitiorum non est
ad damnationem nec est occasio sibi emundi
tionis sed potius augende virtutis. Valet
enim providentia dei post conversionem temptari quem
tenus a torpore negligentie sollicitatus
vitiis ad optata virtutis cum peraccum separet
viciorum. hoc Ysidorus. Sciendum est quod sunt non
nulli penitentes qui se pressius lamentis
affligunt excessibus sed finita oratione cum
ad eterna gaudia iterum relaxant et sit
ut primum iam rursum hoc perdunt quod prius pro
gemitu lucrati fuerant. De hoc dicit beatus
Gregorius super Ezechielem sic. Sunt nonnulli qui iam
a vitiis se abstinent ac in virtutibus pro
ficiunt et malorum preteritorum conscii lamentis
se in precibus affligunt, sed finita prece leti
temporalibus gaudiis negligentes animum
dimittunt nec curant ne in eis laxatam
mentem immoderata gaudia tuseant
sicque ut boni nimis ridendo perdant
quod plangendo lucrati fuerant. hoc Gregorius.
Sunt et nonnulli qui iam prava acta
non solum deserunt sed etiam cum magnis
gemitibus que se male egisse memi
nerunt deplorant et tamen cum recordantur eorum
que contra deum perpetrando egerunt magno
timore concutiuntur et quoniam minus se perfecte ad deum
converterunt tamen de sua salute solliciti for
midant. Nam ad memoriam veniunt prava
opera que perpetrauerunt et utrum digne et
illa defleverint nesciunt. Et plerumque iam
opus deus peccati relaxat sed cum afflicta mens
dum valde pertimescit de venia trepidat.
hoc tangit beatus Gregorius in iiii° libro Mora
lium tractans illud Job. Et finis libri ad nu
sno sic dicit. Septimum quippe est. Omnis
quippe finis est peccati quia minor quisque
se pravo desiderio subicit in iniquitatis dominio
durum ligamentum colla supposuit. sed hunc
dominio contradicimus cum iniquitate que nos
ceperat reluctamur et cum consuetudinem violenter
resistimus et desideria prava calcantes con
tra hanc vis nobis libertatis ingenite vin
dicamus cum culpam prime penitemus et ma
culas sordium fletibus lavamus. Plerumque
autem iam quidem mens quod prave egisse se
meminit deplorat iam prava acta non solum
deserit sed amarissimis eas lamentis punit
sed tamen dum eorum que egit reminiscitur grauiter

de iudiciis pandere tractatur iam se perfecte confitetur
sed adhuc se perfecte in securitate non erigit quia
dum quanta sit districtio extremi examinis
pensat inter spem ac formidinem solli-
cita trepidat quia iustus iudex veni-
ens quid deprecantis reputet quid relaxat
ignorat. Nam quod prava commisit meminit
sed an commissa digne defleverit nescit ac
ne culpe immanitas modum penitentie transeat
metuit. Plerumque culpam iam veritas re-
laxat sed mens afflicta adhuc de venia
dum valde sibi sit sollicita trepidat. Ser-
vus ergo hic iam liber non est quia peccatum suum
hoc iam corrigendo et penitendo deserit
sed tamen adhuc districti iudicis de eius re-
tributione pertimescit. Ibi ergo servus ad non
liber erit ubi de peccati iam venia dubietas
non erit, ubi iam securam mentem culpe
sue memoria non addicat, ubi non sub rea-
tu animus trepidat sed de eius indulgentia
liber exultat. Nec si mala ibi hoc peccati sui
memoria tangitur exceptum se esse unde
gratulatur aut quomodo largitori suo gra-
tias refert de venia quam accepit, si in-
terne mente oblivione transacte nequitie
esse se pene debitorem nescit, neque enim
neglecte perennitas dum est, quod psalmista ait misericordias
domini in eternum cantabo. Quomodo ergo
misericordias domini in eternum cantat si se
fuisse miserum ignorat, et si miserie trans-
acte non meminit, dum misericordie largitori lau-
des reddit. Nec tamen sum quiescendum est quo-
modo mens perfecta esse in beatitudine po-
terit si hanc inter gaudia memoria sui
reatus tangit, aut quomodo perfecta lucis
claritas erit gloria quam reducta ad animum ob-
umbrat culpa. Sed sciendum est quia sicut
sepe nunc exultantes leti tristia meminimus, ita
tunc transacte nequitie sine lesione me-
ntis tunc beatitudinis recordamur. Plerumque enim
incolumes tempore ad memoriam dolores
preteritos sine dolore reducimus et quo eg-
ros recolimus eo incolumes plus a-
mamus. Erit ergo in illa beatitudine cul-
pe memoria non que mentem pollu-
at sed que letitie artius astringat. Ut
dum dolores sui animus sine dolore re-
ministur et debitorem se medico venie
intelligat et eo magis acceptam salu-
tem diligat quo molestie meminit quam

evasit. Nulla enim letitia sit tunc sine reddi-
mala mea conspiciamus sicut nunc in luce
positi sine ulla cordis caligine omnino
tenebras videmus quia si obscuratum est quod
mente cernimus deinde dico est. Scilicet luminis
non de passione creatur. Et in eternum ergo
laudes misericordie largitori nostro referimus et ne-
quaquam miserie consortie gravamur quia dum
mala nostra sine aliquo metu malo respi-
cimus et nunquam erit quod corda laudantium de tran-
sactis iniquitatibus pollmat, et sic erit quod
ad laudem liberatoris attendat. Hec Gregorius.
Ex his igitur dictis satisfieri vel colligere pos-
sumus difficilem esse hominem perfectam se-
curitatem in hac vita de remissione peccatorum
habere. Hec enim libertas et omnis salutis perfecta
securitas in eterna solum patria habebitur. Et
ideo laborare debemus cunctis penitentiam et bo-
na opera ad illam requiem ubi nullus timor
mortis perfecta securitas et secura iocunditas
est pervenire valeamus. Et quamvis supra
dictum sit quod parva contritio et debita penitentia
non sit opus ut homo agat ulterius penitentiam
exteriorem sed quia interius solum de perfecta peccatorum
remissione. Unde valde salubre est
omnibus maxime tamen illis qui multa
scelera et enormia commiserunt, ut quam
diu in hoc corpusculo durant in penitentia tam
interiori quam exteriori se exercere stu-
deant. Melius est enim plus facere quam
minus, ut ex hoc tanto maiorem fiduciam
de venia peccatorum ac celesti gloria in fine
exitus habeant, quanto constantius et diu-
tius in castigatione sui corporis et bonis
operibus non perdurant. De hoc Hugo de
sancto Victore dicit. Penitentia alia est interior alia
exterior. Penitentia exterior et in afflictione car-
nis, penitentia interior est in contritione cor-
dis. Penitentiam exteriorem castigatur cul-
pa pravi operis, penitentiam interiorem emen-
datur culpa prave voluntatis. Quamquam quanti-
tatem delicti mensura correctionis
pensanda est. Legitur enim facite fructus
dignos penitentie. Aliud est enim fructus pe-
nitentie aliud est ipsa penitentia. Si displi-
cet tibi quod fecisti penitentiam agis, si persequeris
et punis quod fecisti fructus penitentie facis.
Sed quia secundum mensuram delicti correctionis
mensura pensanda est, ideo fructus
dignos penitentie nos facere oportet. Si in correc-

tione minor est affectio quam in culpa de
lectatio fuit non est dignus fructus penitē
tie / sed dicas michi. Quo scire possum quā
condigna sit penitentia mea / Respondeo scire hoc non po
tes nec est semper penitere. Satisfacere po
tes nimis facere non potes / melius est ut
plus facias quam minus. Secundo solatius
esto sathagere da operam studium impende
ut culpa sit cum sine deuotio sine fine.
secundum hugonem / Et quamuis secundum Raymundum / sine omni
interuallo lacrime penitentie et remissio
peccatorum simul sint / hoc tamen est quantum ad
culpam sine offensa dei quam statim re
mittit sine mora / Sed secundum albertum que
est in tractatu super missam / quod oporteat ho
minem penitere tantum quousque peccatum penitus
destruatur quantum ad maculam. Et ideo ut p
missum est valentissimum fructuosissimum et salu
bre est propter maiorem securitatem ut homo lac
timis penitentie et bonis operibus perseueret usque
in finem. Circa quod est notandum quod sunt non
nulli qui perdurantes in carnis integri
tate se conspiciunt minus habere quod defleant ad
feruorem spiritus ac deuocionis parum deberent
se inflamare non curant. Et sepe non
nulli post carnis peccata et enormia ad
deum per penitentiam redeuntes tanto se in bonis
actibus feruentius exercent quanto se con
spiciunt grauius errasse / et fit plerumque illorum
vita deo acceptior quam illorum qui sibi suf
ficere vite sue innocentiam putabant / de
hoc narrat beatus gregorius in cura pastorali sic dicens
Sepe nonnulli ad deum post carnis peccata re
deuntes / tanto se ardentius in bonis o
peribus exibent quanto dampnabiliores
de malis vident. Et sepe quidam in car
nis integritate perdurantes cum minus
se respiciunt habere quod defleant / plene sibi
sufficere vite sue innocentiam putant atque
ad feruorem spiritus nullis se ardoribus stimu
lis inflamant / et fit plerumque deo gracior
amore ardens vita post culpam quam
in securitate torpens innocentia / Et gregorius
Unusquisque in quocumque statu sit
positus / ne tardet penitentiam et bona opera
habere ad deum. Si quis carnis integrita
tem non deum violauit grauius agat de
decimo dono sibi collato et ab ipso renon
cuet ante oculos mentis si quod preterissem
uel delectationem carnalis peccati commisit / quod

nis ad actum non peruenit / uel si est spiri
tualia vicia seu quecumque alia peccata
deum offenderit / et pillis compungat et
penitentiam agat et per bona opera ac humilitatem
cordis carnis integritatem in se studeat
conseruare / Nam qui talis si in matrimonio
perseuerauit et cum hoc timore dei ac humilitatem
habuit et se in bonis operibus exercitauit
maiorem gratiam ac silencium castitatem
a deo obtinebit. Si quis vero lapsus est
in carnalia peccata uel alia crimina non tamen
multa / redeat ad iustitiam et per opera penitentie
ac lacrimis satagat sua facinora emenda
re. Si quis autem in multa crimina est prolapsus
et multa peccata enormia et per ipsa se deprehen
dit se commisisse et longo tempore in hiis et
aliis viciis quibuscumque perseuerasse / nec
talis debet desperare / sed ex toto corde debet
se ad deum per penitentiam conuertere / et quanto se con
spexit contra suum creatorem magis deli
quisse tanto propensioribus penitentie opera ac la
crimarum compunctionum laboret deo satisfacere
et decetero a similibus cauere / et in bonis acti
bus usque ad finem vite perseuerare / si sic egit
procul dubio veniam peccatorum et gratiam a deo con
sequetur. Et notandum est quod verus penitens
nichil perdit de tempore per satisfactionem recuperat
tempus preteritum per bona opera custodit et
tenet tempus presens futurum vero tempus per bonum
propositum seu voluntatem / hoc probat beatus
Ysidorus. Verus penitens de tempore nichil
perdit preteritum recuperat per satisfactionem / et
presens tenet per bonam operationem et futurum per
immobilem voluntatem / Et bernhardus Sic ergo habemus
de penitentia et eius partibus / videlicet contritione con
fessione et satisfactione / et de circumstantiis
tangentes ipsam penitentiam et eius partes etc.

Considerandum filius interrogat
et quomodam errore conticetur / eo quod
plures penitentes post conuersionem
suam ad deum per introitum ordinis seu religionis re
ligionis assumentes nimis districte se habent
Nam per immoderata ieiunia in districtis vigi
liis seu alias castigationes corpus suum
nimis affligentes non nunquam dolorem
capitis et corporis debilitatem incurrunt / uel
est ipsum totum perdunt et per hoc efficiuntur
sibi et aliis inutiles. Ad hoc cauendum ut de
bite discretionis in me in statu velis vti
habes autem sic secuturum et cum ipsius esse possum

De districtione De districtione q̄
sup qua petis hic deīc ꝑ inte
in formari scire debes / ca. xxxiiii

q̄ hec ũtus vz districtōis om̄i volen
ti deo suiē mltimē est necia / maxime
tū pnitentibus z nouit ad viaz salutꝭ
conuersis Nam sūt nōnulli q̄ ꝑ g̃ml
cā pctā statū religionis assumētes
opa pnie agrediūt͛ z seipos ꝑ absti
nentiaz z vigilias ac cetis castigatō
nes corpales indistrete affligūt z sic
corpe debilitato vires qdh̄ agendum
ī ipis desiciūt No inicīū etiaz sp̄us a
mittit͛ sp̄us extinguit͛ z totus sp̄ua
lis ꝑfect͛ dissipat͛ / Hec vō indistrecō
oritur ex feruore sp̄us q̄ne nouelli z uo
luter conūsi sūt z bona volūtate
sm̄ quaz eo se regūt z nō sm̄ rōnem
Nam tales valentes ꝑ suis excessibus
satisface dno sem z ipos ꝑ indistreta
opa pnie affiaūt z hoc ideo faciūt qr
pctā sua putant se place se uccam
obsequiū pstare deo Sz q̄ntuq̄ tlibus
ꝑplexis laqueis se inidatū seīsit sta
at hoc sbtilez temptacōm ce diaboli
Ipe eni hostis antiq̄ laboat ut p̄niciam
z distrcōis tollat de corde hois dilcōne
dei ac boni opis effcm / Et h̄ btūs b̄n
sic dt / Non h̄ hostis calidus machīa
mentū efficacius ad tollenda de corde
dilcōm q̄nā si efficē possit / ut ī ca in
cautē z nō cū rōne ambulet / Ubi aut
vehemens feruor z emulacō ibi maxie
districcio necia est q̄ne est ordinacō
caritatis distrecō eni nō ũtus est q̄
qdaz modātrix affitie mōz doctrix
Un̄ qui indistreccōne conūsat͛ suam
ip̄ius salutē opa͛ / h̄ b̄n / Necesse igit͛
e ut cauti z cīrcūspecti sim͛ nō tm̄ in
cauendis malis q̄m eo in agendis
bōis ut nra sca bōnū sortiant͛ finē
Un̄ btūs g͛g͛ ī mo li° mor dicit sic dit
Sepe eni q̄ bono studio q̄m dū distre
ne cautē negligim͛ q̄s indicant fine
nescim͛ z non inuqm̄ hoc fit reatus
crimē q̄ putat͛ cā ũtutis / Un̄ nc̄e
est ut nō solum intueam͛ q̄ agim͛
h̄ eq̄ cū q̄nta districcōne pagam͛ / Pri͛m
quidez ne mala qō quo ꝑ modū vō ne
bona incaute faciamus / h̄ g͛g͛ / Cum

tuq̄ ꝑ opat͛ bonū opus indistrete vlt͛
vires corpus suū affligendo magis pc͛
cat q̄m mec͛ / Testat͛ h̄ btūs b̄n q̄ dit
de rapina offert holocaustū q̄ nimia e
gestate ul sompniū penuria corpus
suū ī modate affligit / Et Cassianus in
coll° prim / Magis aut peccat q̄ mctur
q̄ ultra vires suas bonū aliq̄ opatur
h̄ Cassianꝰ / Cum sit vō piculosū indistre
cōnis uicīu btūs b̄n in epla ad arthu
de hoc sic dt / Quit namq̄ corpalia exercicia
in quib͛ nc̄e est corpus laborare sicut
sūt vigilie z ieiunia z alia huiꝰ q̄ne
sp̄ualia nō impediūt h̄ adiuuat si fiat
cū rōne z distrcōne Que si extra districcōis
metas sic agant͛ ut ul deficiente sp̄u ul
languente corpē sp̄ualia ipediant͛ / q̄m
sic est / corpi suo tulit bonū opis effcm
sp̄m affcm p̄ximo exemplū deo honōez
sacrilegus est z hoc homi indiū reus / Tn̄
aliq̄n affligendū est corpus h̄ nō con
tendim͛ qr modus ī omnibus hendus
est / ꝑpt͛ q̄ ad modicū h̄ tn̄ nō in grauī
stentys cum carnis atenda e stenda
est vō sobrie z cū sp̄uali quadaz disciplina
ut neq̄ in mo cius neq̄ inqualitate
neq̄ ī q̄ntitate appeat aliquid q̄ nō de
ceat sm̄ dī Non solum in hoc h̄ z omez
uitaz nraz q̄nnis hoīb͛ oculataz cū
be debemus statū z honestam omēz cō
ũsacōm nram sc̄is anglis conspicabilez
atq̄ z delectabilez q̄ nos inf domesticos
pietēs ī celi sam / h̄ b̄n / Dehc͛ eciā ysaac
abbas syrie sic dt / Corpus infirmū si sup
ũtutez suam ad opa cogis obtenebracōz
sp̄ imponit aīe z confusionez magis sup
inducit Corpus vō forte si ocio sciatur z
requiei dedis omis malicia ꝑficit͛ in
aīma habitante in eo Un̄ maior est om̄
ũtute districcio / h̄ ysaac / Ex hijs igit͛ dictis
colligere possum͛ q̄ bona opa magis indi
geant distrcōne q̄m deuocōne / et q̄m
nis devoto dum amantis tm̄ nō dest
sit / dz tn̄ cum z distrcōm hec opus bn̄
opantis / De hoc btūs g͛g͛ sic dt / Nolo
vos ortē ũsq̄ ad credm ieiunare nisi ad
deffcm / flectē genua usq̄ ad debilitatez
Bona eni opa nō tm̄ indigent deuo
cōne q̄m districcōne / Hec ille / Dehc͛ eciaz
dt btūs b̄n / Sicut nullū tm̄ ul finem

d; hic deuoto amant' sic sanctos timos
ꝛ fines ꝛ regulas d; hic arto operant' Ra
uirtutis discretionis absq; caritat' fuore
iacet ꝛ feruor vehemens sine discretio
nis precipitat Hu. vi. Vn qui
lib; homo corpus suum cum discretione
d; castigare ꝛ etiam apud illud diligen
tissimi curam egrotum sibi commendatum adhibē
de hoc dicit beatus Bn sicut Cum a omnis
institutio aialis hominis ita corpus e
ꝛ operacionem exterioris hominis, ideo doctus
est racionabilit' membra sua castigare
ꝛ mitt' carnem ꝛ spiritum qui inter ingit'
ad usum se contripscit iussam racione ac
discretionis hic iudicio nec alium corri
iudicio accipe personam, Docendus est
hic corpus suum sicut egrum commendatum
cui cetera milem volenti i utilia sunt de
neganda utilia uero etiam non uolenti
ingerenda sic dico age sicut de non suo sed
eius aquo precio magno empti sumus
vt glorificemus eum in corpore nostro Hu. vi.
Sciendum igit' est tam magna esse uirtu
tem discretionis quod sine illa nulla virtus
pt perfici nec in suo uigore permanere nec
est quicquam ad perfectionis statum sine illa
posse peruenire de qua hec' in collacionibus
patrum Vbi moyses abbas i prima sua collacione
sic dicit, discrecio est sine qua nichil agere
omnis spiritualis auctor permittitur ut nec ipsum
quidem spirituale vinum quod letificat cor hominis
sine ipsius sumamus moderacione ꝛ preci
pe secundum illud Cum consilio omnia fac Cum
consilio vinum bibe, Iterum sicut civitas
muris diruta ꝛ non circumdata sic e vir
qui non cum consilio aliquid agit Cuius para
tio quam periculosa sit monacho testiom
huius exemplum ac figura declarat dum
te cum ac sine muris compas ciuitati
In hac sapiencia i hac intellectus spiritus ei co
sistit sine quibus nec interior nec edi
ficari poterit domus nec spirituales pote
rit diuicie congregari secundum illud Cum
sapiencia edificat' domus ꝛ cum intellectu i
terit' erigit' cum spiritu implent' intra
omnibus diuiciis preciosis ꝛ bonis Cum ibus
ma ifc me maxime deficit' nulla sine discretionis
gracia perfici possent l perfici ul stare uirtutes
Et ita tam beatus anthonius cum vniuersorum
sua diffiniti est discretionem esse quasi fixo

gradu intrepidum monachum perducit
eadem certissima quod virtutes integre conseruat
illesas cum qua ad consummacionis excel
sa fastigia minore possit fatigacione
conscendere ꝛ sine qua multi etiam ipse summi
laborantes perfectionis nequiuit culmen
attingere Omnium namq; virtutum genitrix
custos moderatrix est discretio ut ait moyses
abbas, Nondum est quod sine discretione
virtutes bone esse non possunt quia per indi
scretionem ipe virtutes virtutis nomen a
mittit Et ideo sine discretione vera bona
anime quod sunt virtutes nec acquiri potuit
nec conseruari Ad ipsam etiam pertinet
diligent' attendere quantum quisq; cot
tidie proficiat ul quantum deficiat et
in valitudine sui corporis seu fortitu
dine solerter pensare ꝛ prout vires
suppetunt se ad virtuosa opera extendere
Istarque nedaz alia de discretione tangit scilicet
Rychardus de sancto victore de beniamin
adolescentulus sic dicit, Tunc virtutes vera
citer credunt' esse bone quando sunt non solum
ordinate sed etiam moderate, quia dum virtutes
discretionis moderamen extendit vir
tutis nomen amittit Nam timor
sepe nimius cadit in desperacionem dolor
nimius in amaritudinem spes in moda
ta i presumpcionem amor superfluus
in adulacionem leticia supervacua i dis
solucionem ira intemperata in furorem
Sicque itaq; modum virtutes i vicia
vertunt' si per discretionem minime moderant'
Unde patent' appet quod vera bona anime
sine discretione nec posse acquiri nec
posse conseruari Et ideo ego illa virtus
singularit' diligit' sine qua nulla co
quirit' nulla consummat' nulla conseruat'
Et nondum quod multa de discretione legen
do multa discimus audiendo vim tamen
in quam de hac ad plenum erudim' sine
experiencie magisterio Primum est ergo
vt sathagamus singulis virtutibus
studium frequens i pendere quia dum facimus
nte est nos sepius cadere oz nos sepe
resurgere ꝛ frequentem lapsum adiscere
qua vigilancia qua cautela opertat
bona virtutum acquirere ac custodire
sic dum longo usu virtutum disciplina
adiscit', Quis mens diu exercitata ad plenam

morum discretionem perducit. Quanto enim actionibus
temptationibus urgemur, quanto crebrioribus
periculis exercemur, tanto perfectius ad discre-
tionem erudimur, et sepe aliarum virtutum
dampna discretionis sunt lucra. Etiam
ad discretionem pertinet diligenter attendere
frequenter discutere qualiter animus cottidie pro-
ficiat vel quantum forte deficiat, quibus
cogitationibus magis inficiatur, quibus
affectibus magis tangitur. Debet non solum
vicia cordis sed etiam invalitudines corporis
perfecte cognoscere et secundum quod usus exigit
salutis remedia querere quesita adhi-
bere. Ipsam nosse oportet non solum vicia
sua sed et gratiam omnium virtutum initia
sed etiam ipsa diligenter distinguere, et que
sunt bona vere vel que bona videntur subtiliter
pensare, precipue hec de quibus temp-
tationum machinis malignus spiritus eum
impugnet, quantis spiritualis gaudiorum con-
solationibus habundet, quam frequenter eum
divinus spiritus visitet. Et ut totum bre-
viter concludam, de discretione intra totum
interioris et exterioris hominis statum et ha-
bitum in quantum possibile est plene cogno-
scere, nec solum qualis sit sed et qualis
esse debeat subtiliter querere diligenter
investigare. Per hanc tamen animus assidue
eruditur quousque perducatur ad plenam co-
gnitionem sui. Cumque animus diu exercitatus
in virtutibus et in cognitione plene eru-
ditus fuerit, ad cognitionem quoque dei po-
terit sustolli. Richardus. Ecce quanti
est virtus discretionis que non solum perdu-
cit ad virtutum perfectionem, verum etiam ad
dei cognitionem sive contemplationem. Id-
circo ab unoquoque religioso et volenti
in spirituali vita proficere est mirum diligenda.

Hanc discretionis filius meus
virtutem ut audio omni volenti proficere
in religiosa vita imprimis virtutem esse
perpendo, sed quo quis eam pervenire va-
leat vel per quem modum acquiratur hec
virtus, de hoc peto informari.

Quomodo acquiratur virtus discretionis XXXV

Scire debes quod virtus di-
scretionis maxime per duo ac-
quiritur. Primum est diligens inspectio exem-
plorum precedentium patrum. Nam cum nos stu-
diose legendo investigamus vitam

x quam debet non premat aut cadat infra mensuram

sanctorum patrum qualiter in hoc mundo vixerint quid
nobis aut quomodo agendum sit per eorum discretionem
et exempla edocemur. Dicit beatus Gregorius in
xxviii° libro moralium super illo verbo: Vel quis
tetendit super eam lineam, sic dicit: Super hanc
enim terram linea tenditur quando electe unicuique
anime assumendi vivendi regulam patrum
precedentium exempla monstrantur, ut ex
illorum vita consideret quid in suis actibus
faciet, quis respectu ipsa limitis terminet
nec infra minima negligens deficiat nec
ultra maxima superbiens tendat, nec
minus conetur explere quam sufficiat nec
arripiat plus quam accepit, ne aut ad x
mensuram descendens extra limitem cadat.
Angusta quippe porta est que ducit ad vitam
et ille hanc ingreditur qui in cunctis que agit
discretionis subtilitate semper hanc sollicite co-
artatur. Nam qui pro voluntates proprias secura
mente se dilatat, anguste sibi porte aditum
dampnat. Ut ergo homines terre mensuram sine
super eam directus linea tenditur, quia ut nimia
opera vel minora perficiant vel maiora mo-
dentur, per sancta eloquia subtilis quam nos
sanctorum vita expanditur et quid nobis quantumque
agendum sit ostensa eorum discretione diffinitur.
Sciendum est quod plerumque virtus cum in discretio-
ne amittitur, cum discretione intermittitur plus
tenetur. Nec mirum si id in corporis intelligimus
quod agi in corporeis rebus videmus. Ex studio
namque cum arcus distenditur, et in suo tempore
cum utilitate tenditur. Et si omnino relaxatio
non accipit feriendi utilitatem ipso usu ten-
sionis perdit. Sic aliquando in exercitatione virtus
cum per discretionem permittitur, resignatur ut tanto
post valentius feriat quanto a percussione interim
prudenter cessat. Subtili ergo discretione
super hanc terram linea tenditur quando ostenso
unicuique anime exemplis precedentium
patrum et qualiter ad operationem virtus attenditur
et non nisi quantum valet operatur. Ricardus. Scien-
dum est quod virtus discretionis acquiritur vera
humilitate. Oportet enim qui vult ad hanc vir-
tutem pervenire ut se humiliet et non solum
que agenda sunt sed et cogitationes per-
plexas sibi advenientes senioribus et
magis expertis studeat intimare nec
suo sensui adhereat sed illorum iudicio et diffi-
nitioni acquiescat. Cum igitur sic exercitatus
non solum deceptiones dyaboli evadet

vim etiam inventio que agenda sunt
magis scrutius et cautius inquirat. Deh'
hec in collationibus patrum ubi moyses
abbas in sua coll' sic ait. Vera inquit di
scretio non nisi vera humilitate conquiritur. Cu
ius humilitatis hec prima erit probatio
Si universa non solum que agenda sunt
sed eciam que cogitantur seniorum reseruantur
examini, ut nichil quis suo iudicio credens
illorum per omnia diffinitionibus acquiescat
et quid bonum vel malum debeat iudicare
eorum tradicione cognoscat. Que insti
tutio non solum per viam discretionis via
iuvenem recto tramite docebit in eadem
vim eciam cunctis fraudibus et insidiis
inimici servabit illesum. Nullatenus enim decipi
poterit quisquis non suo iudicio sed maiorum
vivit exemplo. Nec valebit ignorantiam
eius callidus hostis illudere qui universas
cogitationes in corde nascentes perniciosa
verecundia nescit obtegere sed eas maturo
examine seniorum reprobat vel admittit. Si
licet namque ut patefacta fuit cogitatio
maligna marcescit et antequam discretionis
iudicium proferatur spiritus teterrimus velud
tenebrosus ac subterraneus serpens virtute
confessionis protractus ad lucem et traductus
quodammodo ac dehonestatus abscedit.
Tam diu enim suggestiones eius noxie
dominantur in nobis quam diu celantur in corde
et ideo semper seniorum summa cautione sunt sec
tanda vestigia atque adeos cuncta que
in cordibus oriuntur sublato confusio
nis velamine deferenda. Nam sciendum
nequeque diffinitionibus suis vel iudicio
proprio confidentem discretionis culmen con
scendere aliquem posse. Et ne diaboli quidem
perniciosa illusione non decipi. Omni igi
tur conatu donum discretionis bono virtute hu
militatis acquiri que nos illesos ab u
traque parte immensitate servare. Ad omnium
enim finem immensitas ieiunii ac vo
racitas pervenit. Eodemque dispendio
vigiliarum immoderata continuatio mo
nachum quo somnium gravissimi tor
por involvit. Nam per excessum con
tinentie debilitatum eciam quam ad illum
statum revocari necesse est. In quo negli
gens quisque perniciam detinetur. Ita ut
frequenter quos crapula et gastrimargia decipi
non potuisse conspeximus per immodera
tum ieiunium videremus fuisse de
iectos atque ad eandem quam vicerant
passionem infirmitatis occasione col
lapsos. Vigilie quoque et pernoctationes
irrationabiles deiecerunt quos somnus
superare non potuit. Unde per ipsum apostolum
per arma iusticie que a dextris sunt et
a sinistris recto moderamine transeundum
est et ita inter utrasque immensitates discre
tione moderante gradiendum est. Ut
nec a tradito continencie limite nos
acquiescamus abduci nec rursum re
missione noxia in gule ventris et de
sideria conradamus. Itaque sicut festi
nandum nobis est ne per appetitum corporee
voluptatis in dissolucionem noxiam dilla
bamur et ad presentium tempus vel cibo
indulgere vel modum eius excedere presuma
mus. Ita est etiam somnum quoque et horam
legittimam eciam sic horreat ingerenda
utrumque enim bellum ad versarium sicione
consurgit et pernicius sine continencia
inmoderata quam saturitas remissa sub
plantat. Abbas namque ad mensuram
discretionis intercedente salutari co
rreptione consistendi per quam illa non prop
ter moyses abbas. Et quamvis corpus
dum vis sit castigandum ne rebelliat tamen
cum discretione hoc faciendum est ut
semper deo sufficiat. Unde beatus Bern' dicens
quidem castigandum est corpus ne rebel
liat nec insolescat. Sic tamen ut semper su
fficiat quia ad serviendum spiritui datum est.
Ibi bern'. Nam per abstinenciam carnis vicia
sunt extinguenda non caro. Ideo cum moda
mine cuncta sunt agenda sic ut caro non
lascivat et tamen ad bona opera facienda
non deficiat. Dicit beatus Gregorius in libro
moralium. Per abstinenciam quippe carnis vi
cia sunt extinguenda non caro. Et tanto
quisque sibimet debet moderamine preesse ut
ad culpam caro non superbiat et tamen ad ef
fectum rectitudinis in operatione subsistat.
Hec Gregorius. Si autem per defectum aliquem vel
debilitatem defiunt vires ad bonum operandum
bonam voluntatem habeamus ad agendum
bonum opus et mercede non privabimur ad
hoc faciendum hortatur Hugo sic dicens.
Si deficiant vires ad opus aliquod aut ad

Illesum

51

actu voluntatis proximus adhibeamus et af
fectum. Hec Hugo. Unusquisque ergo vires
suas penset ac discuciat et prout valet
se in bonis operibus exerceat et cum discrecione
ac circumspectione cuncta que facienda sunt
bona opera peragat ne in periculum indiscrecionis
cadat. Mensuram eciam debitam in omnibus
actibus suis observare studeat ne uno
tempore per abstinenciam se affligat alio vero
tempore de cibo delicato et superfluo nimis
indulgeat. Nam sunt nonnulli qui uno die
abstinenciam arripiunt alio vero die car
nibus vel aliis cibariis delicatis se re
plent, uno die vestibus vilibus incedunt
alio vero ornatis ac mollibus vestiuntur
hodie per lamentacionem et fletum se affli
gunt, cras risus cum cachinno proferunt
hodie humiles et mites, cras superbi, ho
die quieti et obedientes, cras turbidi
et contradictores. Hii tales sic se habentes
sunt reprehensibiles et virtute discrecionis
carentes. Debet enim servus dei in omnibus
factis suis unam regulam continuam
et discretam tenere, per quam possit deo pla
cere et semetipsum ac proximo utilem exhibere.
De hoc dicit Effrem abbas in prima sua
omelia sic dicens: Precaveamus a nobis consuetu
dinem malam et qui vestimento virtutis anime
induamur. Caveamus nos qui iam conversa
cionem angelicam invenimus mensuram
ac regulam illam bonam atque perfectam
perdere in morem asinarium, ne hodie absti
nenciam arripias et cras convivia cele
brare incipias, ne hodie aque potum
accipias et cras vina peregrina desideres
ne hodie discalciatus et cras calciamenta
diversa perquiras, ne hodie ciliciam ve
stem et cras mollibus induaris, ne ho
die vilissimo habitu et cras comptus
et ornatus incedas, ne hodie humilis
et mitis, cras vero petulans et superbus
ne hodie quietus et obediens, cras
aut turpidus et contradictor existas
ne hodie in fletu et lamentacione et
cras risus cum cachinno preteriat presens
ne hodie super nudam humum quiescas
et cras mollicia lecti delecteris, sed ad unam
regulam firme temetipsum constringe
per quam possis deo placere et temetipsum ac
proximis utilem exhibere. Hec Effrem abbas

Hic igitur patet de virtute discrecionis et cetera.

Preterundo eciam. Filius magistro.
Plurima fieri in ista religione que
perturbant mentem meam et scan
dalizant animum meum. Nam multos conspi
cio intrare statum ordinem habentes boni
propositum, ut cum perseverant in bono prout
ceperunt sed paulatim de die in diem desi
deria spiritualia in eis deficiunt et se ad secu
laria concupiscenda effundunt. Ex qua
eciam occasione multa mala oriuntur.
Insurgunt namque ex hoc ambiciones
officiorum ac dignitatum dissensiones
discordie invidie inobediencia proprietates et
omnis dissolucio et inordinacio propter que omnia
multa scandala fiunt in ordine. De hiis
omnibus et aliis inconvenienciis que mo
vent me in religione obsecro ut velis
michi aliqua enarrare. Quod multi
intrantes ad statum ordinem in bono pro
posito non perseverant sed deficiunt. xxxvi

Multa heu inconveniencia et in
ordinaciones fiunt in ordine sed
hec omnia habent principium ortum a neg
1 ligencia conversacione incipiencium. Nam
sunt nonnulli penitentes qui venientes
ad statum religionem fortia sancta agere pro
ponunt sed non perseverant, quia paulatim in spirituali
bus deficiunt et sancta desideria mentis lan
guescunt. De quibus per beatum Gregorium in primo mo
ralium sic dicitur: Sunt nonnulli qui ad con
versionem venientes non tales qualiter ce
perunt perseverant, quia paulisper paulatim
menta temporum patiuntur detrimenta virtutum.
Sensim quippe mentis desideria superna
languescunt et quem fortia ac robusta
proficiant debilia et in fine consumant.
Ex electorum conversacio plus sumendo peragit
quam proponit inchoando et si tepidius pa
inchoat fervencius consummat. Ut
semper inchoare se estimat, ideo in
fatigabilis in novitate perdurat. Hec
2 Gregorius. Tales igitur qui sic deficiunt a bono
proposito habitum mutant, assumentes re
ligiosam vestem, sed non animum, neque mores
quia vicia et acta veteris hominis non deponen
tes solum de habitu quem susceperunt gloriantur
sunt. De quibus beatus Gregorius super Ezechielem sic dicit:
Sepe videmus nonnullos ad vocem predica
cionis qui ex conversione conpunctos habitum

non animum mutasse sicut religiosam vestem sumentes sed antiqua vitia non calcantes. Qui stimulis agitati malitie dolore in proximi lesione fervescunt, de quibusdam bonis ante humanos oculos superbire, pravitatis vite lucra in hac querere et de solo exterius habitu quem sumpserunt interne sanctitatis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicendum est nisi hoc quod magister gentium quibusdam legis exteriora servantibus loquitur dicens: Quia in Christo Jhesu nec circumcisio aliquid valet nec preputium sed nova creatura. Non enim magnum est mutari si quid forte erga nos agitur corpore, sed magnopere pensandum est quid agatur in mente. Nam presentem mundum despicere, transitoria non amare, mentemque humilitatis in humilitate deo et proximo servare, contra illatas contumelias patientiam servare et custodita patientia dolorem malitie a corde repellere, egenis propria tribuere, aliena minime ambire, amicum in deo diligere, propter deum et eos qui inimici sunt etiam amare, de afflictione proximi lugere, de morte eius qui inimicus est non exultare, hec est nova creatura. Ad veterem autem hominem pertinet presentem mundum querere, transitoria ex concupiscentia amare, mentem in superbiam erigere, patientiam non habere, exterioris malitie de proximi lesione cogitare, sua indigentibus non dare atque ad multiplicandum aliena querere, nullum propter deum pie diligere, inimicitias inimicis reddere et de afflictione proximi gaudere. Cuncta hec vetusta sunt hominis, que videlicet de radice tenacius corruptionis. Hec Gregorius. Huius autem defectus virtutum maxime causa fit ex hoc quod multi post perpetrata peccata ad deum propemodum redeuntes cum ceperint aliqua bona facere, sed statim iniquitatum suarum quas prius fecerunt obliviscuntur et mentis oculos in quibusdam bonis operibus suis figunt, qui si timerent districtum venturi iudicis, plus metuerent de malis suis quam de bonis minus presentibus exultarent. Non enim absolutus est debitor qui reddit multa sed qui reddit omnia. Vel quid prodest bonam viam carpere nec perficere? Magis quippe debemus inspicere bona que

non dum fecimus quam illa que egimus. De conditione huiusmodi hominum beatus Gregorius xxij libro moralium sic dicit. Sunt vero nonnulli qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatem suarum pristinarum obliviscuntur et cordis oculum in consideratione bonorum operum que exhibent figunt, atque eo se iam sanctos estimant, quo mente bona que agunt malorum suorum in quibus et fortasse adhuc implicati sunt memoriam declinant. Qui si districtum iudicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent quam de ipsis suis bonis exultarent, plus inspicerent quod hiis que adhuc agenda sunt debitores tenentur quam operantes quedam iam debiti partem solvunt. Neque enim absolutus est debitor qui multa reddit, sed qui omnia. Denique quid prodest longum iter agere vel carpere et non consummare? Cum ergo iterum etiam quamvis quid aliud quam quedam itinera agimus, per que ad patriam properare festinamus. Sed quid prodest si carpimus multa, si ea que ad perveniendum restant negligimus que reliqua. More itaque viatorum nequaquam debemus aspicere quantum iam iter egimus, sed quantum superest ut peragamus. Amplius igitur debemus inspicere que bona nondum fecimus quam ea que iam nos fecisse gaudemus. Sed licet hoc proprium humana infirmitas ut plus ei intueri libeat quod sibi ipse placet quam quod displicet. Plerique enim hoc vitio etiam temptantur electi, plerisque eorum cordi suggeritur ut bona que fecerunt ad animum revocent et securitatis iam letitia exultent. Sed si vere electi sunt, ab eo quod sibi placent mentis oculos divertunt, omnemque ipse pacti boni letitiam deprimunt, et de hiis que se minus egisse intelligunt tristitia requirunt, indignos se estimant et pene soli bona sua non vident que ipse videnda omnibus exemplum prebent. Hinc est quod Paulus dum expleta ipse bona postponeret et sola adhuc reliqua que erant explenda cogitaret, dicit: Ego me non arbitror apprehendisse. Hinc est quod ut posset se humiliare de bonis que agebat, scribebat ad animum preterita mala reducere dicens: Qui prius fui blasphemus et persecutor et contumeliosus. Hec Gregorius. Propter hec igitur negligentiam quam sic admittimus

[san]ctis virtutibus pueri(?) patres nostri profecerunt, non proficimus. Illos enim legimus de die in diem profecisse, nos vero utinam possimus in primo proposito permanere, ut non minus humiles, timorati, solliciti ac minus ferventes in medio quam in principio inveniamur. Et hec ideo nobis accidit, quia cum per decimam(?) apertis primam libamus, ex hoc aliquam alienationem cum innovacione sua(?) mentis concipimus et exinde sequitur nos ... quandam leticiam inceptam effundimus, quod satis volentibus proficere innatum est. De hoc dicit beatus Bernardus: Non sine causa tamen fuit nobis eadem omnibus conversionis principia, dispar valde profectus invenimus. Ipsos enim de die in diem profecisse legimus et crevisse(?) consummasse; sed minus magnus apud nos estimatur si quis ipsa conversionis principia conservet, ut non minus humilis, timoratus, sollicitus, non minus fervens in medio quam in principio videatur. Causa autem huius pessime apostasie hec est: cum per decimam(?) apertis libamur et renovationem consequimur peccatorum, ex hac alienacione et renovatione conscie quandam leticiam et iocunditatem devocionis concipimus, quam tamen introrsum in spiritum convertere debemus, et ex hoc magis ac magis servire deo. Immo e contrario: Quanto maiora a deo beneficia accepimus, tanto ad serviendum ei tenemur obligati(?); tandem leticiam et iocunditatem, fiduciam, non ipsum, sed in exteriorem inerciam convertimus; quod est iniquitas maxima, a qua cautos nos facit Apostolus dicens: Vos in libertatem vocati estis, tamen ne detis eam in occasionem carnis. Unde ad omnem gratiam nobis datam trepidemus, timentes ne indigne operemur in ea. Quosdam autem videmus ferventes esse in servicio dei et in bonis operibus, quosdam vero vix ad pia facienda compelli. Hoc operatur spiritus qui habitat in illis, in istis vero non. Testatur hoc beatus Bernardus, qui sic dicit: Sunt quidam in religione qui ad omnia vite arcta vel exercicia non solum ambulant sed et currunt, ymmo volant, ut eis vigilie breves, sed et labores appetibiles videantur; alii non sic, sed cum timore et pudore vix ad ymma compellimus(?). Unde hec diversitas

nisi quia illos ignis divinus inhabitat, istos vero non. Hec ille. Tamen vero sic frigidi sunt in amore dei, illis non sapit lectio, non oratio, non devocio, non silencium, non vigilie, non ieiunia et cetera que aguntur in ista religione. Non dulce sunt eis, et ideo tedet eos vita ordinata. Unde consequitur, quod propter huiusmodi tedium desiderant et querunt occupari exterioribus officiis et occupacionibus, ut per talia temporalia consolentur, quia interiora bona non sapiunt eis. Sed quia non sunt radicati bene in timore dei et in sancta conversatione, ideo cum ad exteriora agenda effunduntur seu occupantur, ab omni boni operis statu eradicantur. Valde enim interius actibus infrigidatur animus, si prius intima bona non fuit solidatus. De hoc habetur in vi libro moralium, ubi beatus Gregorius sic dicit: Nisi enim prius cor longo studio et diutina conversatione in desideriis celestibus convalescat, cum ad exteriora agenda refunditur seu occupatur, ab omni statu boni operis eradicatur. Sunt nonnulli qui post prospera(?) itinera status vias appetunt. Et prius quam in eis desideria bona roboraverint, quedam illos presentis seculi prosperitas accipit, que eos rebus exterioribus implicat, et eorum mentem dum a calore intimi amoris retrahit, quasi frigore extinguit; et quod in eis deiecturum(?) flore apparere videbatur, interficit. Interius quippe actibus valde frigescit animus, si nec dum fuit prius intima bona solidatus. Unde necesse est ut loca maiora vel exteriora opera que humanis sunt utilibus proficua ille exsequenda suscipiat, qui hec diiudicare atque subsequenter ipsis preesse(?) ex virtute intima novit. Nam cum infirmus quisque vel ad locum(?) regiminis vel ad exteriora agenda trahitur, quo quasi extra se ducitur eradicatur. Quia et arbor que radices prius mal[tum](?) non mittit, citius ventorum impetu sternitur, si se ad alta erigere extollit, eo quod citius ad yma corruunt, quo altius sine radicibus excrevit. Hec Gregorius. Nondum tamen quod non unquam etiam religiosi viri possunt exteriora et temporales curas occupare(?), sed hoc faciunt non ex ambicione alicuius vanitatis, sine sollacio temporalis, sed solo timore dei, ac

utilitate proximi seu obediencia superiorum et nonnulli electi non desistunt a bono proposito ac sancta conversatione sed pocius merentur. Quia aliud sunt in desiderio et aliud exercent in officio. Desiderant enim soli deo vacare sed tamen propter timorem non renuunt curis subiacere. Unde sciendum quod aliquis potest esse in seculo dupliciter. Uno modo per presenciam corporalem alio modo per mentis affectum. Omnes igitur religiosi qui circa opera vite active occupantur sunt in seculo secundum presenciam corporalem non tamen sunt in seculo quantum ad mentis affectum quia in exterioribus occupati non querentes aliquid in mundo sed solum propter divinum obsequium utuntur enim hoc mundo tanquam non utentes secundum dominum paulum. De talibus beatus gregorius in nono libro moralium sic dicit. Cum constet plerumque eos bonos non terreno studio terrenis curis implicari sed sepius contingit ut quia sola celestia predam diligunt terrene preesse curis subiacere videantur quorum interdum approbatorum operibus plerumque in actibus non nunquam vero cum supernum iudicem sola cogitacione discutitur. Pleni quippe superna sapiencia et gratia discernunt qualiter debeant et ad aliud vacare intrinsecus et ad aliud extrinsecus occupari ut si forte occulta dei ordinacione aliquid eis non appetentibus dehinc sibi curis imponit cedant dorsum diligunt et pro amore eius intrinsecus solam illius desiderant visionem. Pro amore vero eius impositum sibi extrinsecus humiliter compleant actionem ut et deo vacare appetunt ex caritate dilectionis et rursum curas suppositas ex condicione expleant servitutis. Cumque occupaciones extrinsecus perstrepunt intrinsecus in animo eos pacatissima quies tenet. Regit enim vigor mentis frenando quod est motibus carnis sic sepe superpositos tumultus occupacionis bene regit amor quietis quia exteriores curas si perverso amore non appetunt non confuso sed ordinato animo ministrare queunt. Sancti enim viri nequaquam eas appetunt sed occulto ordine sibi superpositas gemunt. Et quamvis illas pro meliori intencione fugiant tamen per subditum mentem premunt. Quas summopere si liceat festinant vitare sed timentes dei occultas dispensaciones tenent quod fugiunt et exercent quod vitant. Intrant enim ad cor suum et ibi consulunt quid velit occulta voluntas dei seseque subditos debere esse summis ordinacionibus cognoscentes humiliant cervicem cordis iugo divine dispensacionis. Cuius quis ergo talis est quemlibet tumultus versentur extrinsecus nunquam ad eius interiora perveniunt ita ut aliud agitur intrinsecus voto aliud extrinsecus teneat officio. Hec gregorius. Debet igitur vir spiritualis curam exteriorum occupacionum assumere cum desunt alii qui debito modo possint illa administrare. De hoc beatus gregorius in xix libro moralium sic dicit. Dicendum est quod cum proximorum causis exterioribus qui apte deserviant desunt debent hii quoque qui spiritualibus donis pleni sunt eorum infirmitati condescendere et terrenis illorum necessitatibus in quantum decenter valeant caritatis condescensione servire. Nec tedere animum debet si spiritus eius contemplacioni spiritualium semper intendens aliquando pro dispensandis rebus minus congruis inflectitur quando illud verbum per quod constant omnia creata ut prodesset hominibus assumpta humanitate voluit paulo minus ab angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se pro homine attrahit cum creator hominum et angelorum formam hominis propter homines suscepit. Hec gregorius. Et quamvis religiosis viris timentibus deum ac amantibus non nunquam sit meritorium huiusmodi curas exteriorum sine honore terreno subire tamen qui sentiunt se propter eas occupaciones in moribus suis in amore dei ac in suo divino desiderio impediri et mentes suas per diversas sollicitudines temporalium rerum dissipari ideo gemunt et turbantur eo quod non licet eis vacare contemplacioni et devocioni prout desiderant et prius facere consueverunt. Ideo hec occupacio magis est eis quedam penalitas sive afflictio quam consolacio. De talibus beatus gregorius in v° libro moralium exponens illud verbum Job. Cur ei data est misero lux etc. sic dicit. In scriptura sacra nomine lucis nomine prosperitatis noctis autem appellacione huius mundi adversitas designatur. Hec ibi. Sed tenebre eius ita et lumen eius. Quia enim sancti viri ita prosperitatem seculi despicientes calcant sicut et adversitatem eius calcantes tollerant per magnam mentis celsitu(dinem)

mundi sibi et adversa et prospera substinentes
dicit: Sicut tenebre eius ita et lumen eius. ac si a
pertius dicat: Sicut intentionem nec for
titudinis eius temptatio non premit, ita
hanc nec blandimenta corrumpunt. Sed
quia hec ut prediximus bonorum mentem
etiam cum non sublevant perturbant, sancti
viri qui se in huius exilii erumpna
miseros agnoscunt clarescere tamen pro
speritate refugiunt. Unde hic mox dicitur:
Quare data est misero lux. Lux quip
pe miseris datur quando hii qui sublimiter con
templantes esse se in hac peregrinatione
miseros agnoscunt claritatem transito
rie prosperitatis accipiunt et tamen valde de
flent quia tarde ad patriam redeunt
tollerare. Insuper onera honoris com
pelluntur. Amor eos exteriorum gloriae et gloria
de temporalibus arridet. Sed cum dum cogitant
que sint que in infimis tenent et que
sint que de sublimibus non vident, quam
sint que se intra fulgent, que aut de
celestibus perdiderunt prosperitatis sue me
rore mordentur. quia et si vident nequa
quam se ab ea funditus opprimi pensant
tamen sollicitate cogitationis sue et in amore
domini et in mentis dispensatione pati.
Unde hic subditur: Et vita his qui in
amaritudine anime sunt. In amaritudine
quippe anime sunt omnes electi, quia vel puni
re flendo non desinunt que deliquerunt vel
gravi se merore afficiunt quia longe
hinc a facie conditoris proiecti adhuc
in eterne patrie gaudiis non sunt. De quo
rum corde bene per Salomonem dicitur: Cor
quod novit amaritudinem anime sue, in
gaudio illius non miscebitur alienus.
In amaritudine namque sunt corda re
proborum quia ipsis etiam pravis desideriis
suis affliguntur, sed eandem amaritu
dinem nesciunt quia pensare quod tollerant
sponte sua experientia non possunt. At contra
cor bonorum amaritudinem suam novit
quia erumpnam exilii qua preditus la
ceratur intelligit, et quam sint singula
que perdidit, quam confusa in quibus accidit
sentit. Sed hoc amaritudinem cor ad gau
dium summum quandoque reducitur. atque mens
gaudio extraneus non miscebitur. quia
is qui nunc ab hoc merore cordis so

ciis se per desideria citat seclusus, tunc
ab illa intima eius solempnitate re
manebit. Hii itaque qui in amaritudine
anime sunt mori mundo funditus con
cupiscunt, ut sicut ipsi in affectu nichil
appetiit ita iam affectu nulla obli
gatione teneantur. Et plerumque conti
git ut iam homo mundum mente non
teneat, sed tamen mundus hominem occupatio
nibus astringat. Et ipse quidem mundo
iam mortuus est, sed ipsi mundus ad
huc mortuus non est, quia eum vivus ad
huc mundus eum conspicit, dum alio
intentum suis actibus rapere contendit.
Unde Paulus cum ipse seculum perfecte despiceret
et calcare se eum videret, ait: Michi mundus
crucifixus est et ego mundo. Mundus
quippe ei crucifixus erat quem hunc
cordi suo iam mortuum non amabat.
Sed et se ipsum mundo crucifixerat, quia talem
se ei exhibere studuit ut ab eo quasi mor
tuus concupisci non posset. Quia igitur
nec Paulus mundi gloriam querebat
nec a mundi gloria ipse querebatur, et se mundo
et mundus sibi crucifixum esse gloriatur.
Sed quia multi appetunt, sed tamen usque ad
culmen extinctionis omnimode non
assurgunt, recte gementes dicit: Qua
re data est et cetera. Vita quippe amaritis
datur cum huius mundi gloria et se absentibus geme
tibus quia tenent. In qua nimirum vita
pena se validissimi timoris afficiunt
quia et si ipsi mundum non tenent adhuc
tamen electos se esse metuunt quia a mundo
teneantur. Quia vero ei quicumque unitur
hoc adversum sibi procul dubio non ama
ret. Quare enim viva corpora in semetipso
retinet, nam mortua extra se primus
expellit. Sequitur: Qui expectant mor
tem et non venit. Desiderant quippe se
mortificare funditus atque ab omni
vita gloriae temporalis extingui. Sed occul
tis sepe dei iudiciis vel pesse in regi
mine vel occupari in vitiis honoribus
compelluntur. Atque inter hec mortificationem
plenissimam indesinenter expectant
sed expectata mors non venit quia eos v
sus temporalis gloriae etiam nolens vivit
quam tamen pro divini timore tollerant sed
intus quidem desiderium pietatis foras

aut explent ministerium ordinis. Certus
ut a professione penitencium recedat nec
disposicionem conditoris per superbiam con
tempnunt. Ita enim dimittis pietate
agitur cum is qui perfecto corde ad contempla
cionem tendit humanis ministeriis occupa
tur, ut et meritis infirmioribus cuius mens
perfecta proficiat et quo se metipsum imperfectum re
spicit inde ad humilitatis culmen perfec
cior assurgat. Non nunquam enim viri sancti
unde desideriorum suorum detrimenta tolle
rant in maiora lucra commissis aliis
proficiunt, quia dum eis vacare ut appetunt
non licet, ipse secum alios quibus administran
tur liberant. Fit ergo mira dispensacione pie
tatis ut unde se destructores estimant
inde locupletiores ad celestis patrie con
structionem surgant. Non nunquam vero id
quod accepta desideria minime perveniunt
ut ipsa interveniente tarditate ad ea
dem desideria relaxato mentis sinu
dilatentur, et que extemplo forte si fuisse
impleta potuerant magna dispensa
cione agitur ut repulsa crescant. Sic quip
pe mortificari appetunt ut iam perfecti li
ceat conditoris sui faciem contemplari.
Sed eorum desiderium differtur ut proficiant et
tarditatis sue sinu nutritur et crescat.
Unde bene sponsam sponsi sui deside
rio anhelans clamat: In lectulo meo
per noctes quesivi illum et non inveni. Ab
sconditur se sponsus cum queritur, ut non
inventus ardentius queratur. Et dif
fertur querens sponsa ne inveniat, ut
tarditate sua capacior reddita multi
plicius quandoque inveniat quod querebat. Se
quitur: Gaudent quia vehementer cum inve
nerit sepulcrum. Sicut enim sepulcrum lo
cus est quo absconditur corpus, ita
divina contemplacio quoddam sepulcrum
est mentis quo absconditur anima.
Quasi enim huic mundo adhuc vivimus
cum mente foris vagamur, sed mor
tui in sepulcro abscondimur cum mor
tificati intimius in secreto interne con
templacionis celamur. Sancti igitur viri
ab importunitate desideriorum carnalium
et cumulaci inutilium curarum a clamore
perstrepencium turbacionum semetipsos
faciunt ubi gladio mortificare non desi

nunt, atque intus ante dei faciem in sinu
mentis absconduntur. De quibus beatus paulus
dicit: Mortui enim estis et vita vestra abscon
dita est cum christo in deo. Qui enim mortem
querit, gaudet dum sepulcrum invenit,
quia qui mortificare se appetit valde
ad inventam requiem contemplacionis
hylarescit, ut exterius mundo lateat
et a cunctis exteriorum rerum temporalium per
turbacionibus intra sinum se interni amo
ris abscondat. Hec gregorius. Circa quod de
voti viri ac religiosi in vita occupantur
cum curis rerum temporalium. Qui vero ipsas oc
cupaciones exteriores subeunt, propter timo
rem dei et obedienciam quam superioribus suis
exhibent hoc faciunt. Et quanto magis
per exteriores occupaciones mente dista
huntur, tanto frigidiores in dileccione dei
et celesti desiderio efficiuntur. De hoc per
beatum gregorium dicitur. Quantum enim curis secularibus
tanto insensibiliores intus efficimur quanto
ad ea que foris sunt studiosiores videmur.
Usu quippe cure terrene a celesti deside
rio obdurescit animus, dum ipso usu suo
durus efficitur per accionem seculi ad ea que
molliri non valet que pertinent ad cari
tatem dei. Hec gregorius. Cum vero sic induatur
passim inordinati in accionibus seculi
consuetudinem acquirit confusam, cum autem in se re
quiem propriorem sinum considerare invenire non
potuit animi intencione foras egreditur
et in hiis que foris sunt hoc est in volupta
tibus carnalibus et lasciviis et in ceteris
malis delectacionem querit. De hoc beatus
Augustinus in glosa super psalmum sic dicit. Tempus
in corde premunt mala conscia inquietum
est cor. Qui autem quietum non habet cor habitare
in corde suo libenter non potest; tales foras
exeunt a se ipsis animi intencione et delectatione in hiis
que foris sunt circa corpus delectantur,
quietem in nugis in spectaculis in lasciviis
et in omnibus malis querunt. Et quare
foras se nolunt esse bene, quia non est illis
intus bene. Boni gaudeant in conscientia. Hec
Augustinus. Hinc est quod sic sunt per concupiscencias
seculi et carnis dissipati querunt in hoc
mundo prosperari, aliis rebus et honoribus
precellere; quietem que est in monasterio
reputant laborem, curam vero et fatiga
cionem quam habent in rebus secularibus existimant

Econtra vero illi qui timore
ac amore dei ... se...
animis libenter intendu...

delectacionem. Ista tangit beatus gregorius in
xvi libro moralium dicit. Carnis sensus in hoc mundo
prosperari appetit, terrenis rebus tumescere
et honoribus tumere. Huic mundi cura se
cularis in delectacione est quies in labore
Valde enim fatigatur si desit cura secularis
qua fatigetur. Perverse enim mentes in
delectabiliter pascuntur, dum per inquietudines
incessanter agitantur. Hec gregorius. Cum igitur
sic vivunt et tandem dissolutam vitam du
cunt. Habitum quidem religionis deferunt
sed corpore carnis dediti mundo vivunt
Unde qui eos cum secularibus personis ordi
nari vel conversari contingit. Habitu tegen
tur se esse religiosos simulant, et qui
non sunt ex potendunt etiam in ypocrisis
vicium incidunt, quorum studium est non vir
tutes amare, sed vicia palliare ac tegere
de quibus dicit beatus Bernardus. Tristicia ypocri
tarum non in corde sed in facie est, oves sunt
habitu, vulpes astu et crudelitate lupi
Neque enim est apud eos virtutes colere sed
tollerare vicia. Hec Bernardus. Post ypocrisim
vero sequuntur etiam alia vicia que mona
chos tales inordinatos apprehendunt videlicet
superbia avaricia, que in religiosis valde
sunt reprehensibilia. De superbia eorum dicit
beatus Bernardus. Magis amanda est superbia
monachi quam lucifer(?), ille superbivit
in celo ille in cenobio ille in delicijs ille
in miserijs ille aptus omni laude preciosa
ille in sacco et cilicio. Hec Bernardus. De avari
cia vero dicit beatus Jeronimus. Qui amat pecu
niam deum amare non potest. Si proprietas
in monachis sit neque concordia neque pax
in congregacione eorum erit. Unde est mona
chi habitus nisi despectus mundi. Quando ergo
mundum despiciat quomodo aurum querit ubi
aurum ibi et vicium plagas in obsequii(?) milicia non
queras lucri. Hec Jeronimus. Post huiusmodi autem
vicia iam premissa monachum inordina
tum et dissolutum multa alia inconveniencia
sequuntur. Nam sunt multi inordinati fratres
in diversis conventibus quibus monasterium
vel ambitus carcer est, lectus abhomi
nacio(?), quies vexacio, silencium tedium. Hii tales
dampnum rerum temporalium gemunt et ruinam vo
luntatem non plangunt, ad lacrimas con
punctionem rudes et indocti, ad recitandum
fabularum nugas facundi. Cum stant ad

orandum, nec plorant nec suspirant. Cum
vero sunt in mandicatorio in risu et cachinno exal
tant vocem suam, et alia quam plurima satis
reprehensibilia et abhominabilia que solet
exercere religiosi inordinati et dissoluti quorum
execrabilem conversacionem Anshelmus in
quadam auctoritate sic tangit. Sunt quidam
in congregacione qui faciunt ad ocium sui
cui, quibus claustrum carcer est, karitas
cathena, continencia conpedes, lecto abhor
quies vexacio, silencium amaritudo, me
ditacio desperacio. Hii tales ad discurrendum
hinc atque illinc prompti et alacres, ad sedendum
in claustro egri et debiles, ad psallendum dum
bruti et muti, ad cantandum de bobus
et omnibus astuti et acuti. Dampnum rerum
temporalium gemunt et plangunt ruinam vir
tutum nec dolent nec senciunt, ad investiga
dum lacrimarum conpunctionem rudes et indocti
ad recitandum fabularum nugas facundi et
faceti. Cum stant ad orandum non plorant
nec suspirant, cum sedent in mandicatorio in
risu et cachinno exaltant vocem suam.
Abbati adherent parentibus et potentibus potius
quam priori, nimio aut sentencie eius preoc
cupantes(?) prelatis obediencia quam conplent
non personalibus excitacionis(?) quas ipsi non
amant. In psalmodia stertunt et dormi
tant, illos detrahunt et iudicant. Isti tales
sese ignorant, mundum amant, desideria
carnis adhuc suspirant. Conpunctio ancia(?)
sui subarent(?). Securitas ex concupiscencia mundi
lenitas, ex desiderio carnis superfluacia
et cordis anxietas. Securitas reddit eos
tepidos, lenitas vagos curiosos
per securitatem tepesti vacant, plenitates
a preceptis molestant, parvis(?)
dissencionum turbant et amorem fine. Hec Ans
helmus. Beatus etiam Bernardus huiusmodi pigros et
viciosos conversaciones eorum reprehendit
cum sic ait. O homo velox ad mensam
tardus ad ecclesiam, potens ad potandum
sed eger ad cantandum, pervigil ad fabulas
sompnolentus ad vigilias, promptus
ad loquendum sed mutus ad psallendum, pro
perus ad detractionem sed tardus ad oratione
In vide amator sed Christi persecutor, festu
cam respicis sed trabem non considerans
alterius mala contemplaris sed sua non de
serens, ceteros reprehendis te ipsum non corrigis

chalitae inventor discipline destructor
amicitiis victor hostis virtutum/ Hec sunt que
homines excecant et a deo separant hec sunt que
conversionem ad vanitates faciunt plurimum mo
nachum demoniacum christianum antichristum
Hec ibi/ Ex hiis igitur dictis iam premissis
colligere possumus quod adequitas inordinacio
nes et dissolutiones devenit status mo
nachorum/ Et deplangit beatus Bernardus Bi gme
mortis interiorum sanctorum et quasi factum detesta
bilem quotidianam modernorum monachorum
sic dicens/ Cum in principio talis ordo cepit
monasticus ad tantam credere in inertia mo
nachos devenire Quantum distamus ab hiis
qui in diebus Anthonii extiterunt monachi
Siquidem illi cum se invicem per tempus excari
tate reviserent tanta ab invicem aviditate
panem animarum percipiebant ut corporis ci
bum penitus obliti diem plerumque totum
ieiuniis vertibus non ventribus transigerent
et hic erat ordo rectus/ quando dignior pars prius
insumebatur Nobis autem convenientibus
in unum iam non est dominicam cenam mandu
care/ panem quoque celestem nemo est
qui requirat/ nemo qui tribuat/ nichil
de scripturis/ nichil de salute animarum sed nu
ge et risus et verba proferuntur in ventum Inter
prandendum quantum fauces dapibus tan
aures pascuntur rumoribus/ quibus toto
intentus modum nescias in edendo Interim
aut fercula ferculis apponuntur et pro solis
carnibus a quibus abstinetur grandium pi
scium corpora duplicantur Tantaque artificio
ne et arte cocorum parantur/ quatenus quatuor
aut quinque ferculis devoratis prima non im
pediant novissima/ nec satietas mi
nuat appetitum/ Venter quippe one
ratur dum nescit sed varietas tollit fa
stidium Et dum iam stomachus crebris ruc
tibus ipletum se indicat nec dum tamen curio
sitas satiatur O infelix ergo stomachus cui
omnia sic sepe cogit/ oppressus magis ob
ruitur quam reficitur Iam vero sic surgenti
a mensa quid aliud libet nisi dormire
Si autem ad vigilias indigestum cogis
surgere non cantum sed planctum potius ex
torquebis Quis vero videt me mona
chos tanta intemperantia cibis et pota
tionibus in vestimentis et lectisterniis equi
tatus et construendis edificiis moleste

potuit Ecce enim parcus putatur avaricia
sobrietas austeritas creditur silentium trista
cia reputatur econtra remissio discrecio dicitur
loquacitas affabilitas cachinnacio iocun
ditas mollicies vestimentorum et equorum fastus
honestas lectorum superfluus cultus mundi
cia Cumque hec alterutrum impenduntur caritas
appellatur Ista enim caritas destruit carita
tem/ Hec discrecio discrecionem confundit
talis ista crudelitate plena est quia ut
ita corpori servitur ut anima iuguletur Hec
ibi/ Ecce videmus quanta indecencia
dissolucio et inordinacio per religiosas per
sonas modo geritur in isto ordine et ideo multo
dolendum Nam quilibet qui se pure
agit in quo abrenunciavit seculo vocatus
quippe monachus ad ordinem propterea ut
tribulacionem sustineat et ipse de seculari
leticia sollicitus est vocatus est ad mundicias
ad sitim ad vigilias ad lamentaciones ad taci
turnitatem ad humilitatem et ad ceteras virtu
tes/ et ipse in omnibus contrarium facit Quid
igitur talis monachus dicturus est cum indicta
tus fuerit in extrema hora mortis sue/ De huius
modi religiosis Abbas Effrem in quadam
sua omelia sic dicit In quo hunc seculo abre
nunciasti frater mi si rursum requiris secula
rem requiem/ in tribulacione quippe vocatus
es et tu de leticia seculari perturbaris In
humilitate vocatus es/ et tu de vestimentis
studiosus es Ad ieiunium quoque vocatus es
et aquam bibens/ vinum bibere delectaris Ad
prelium invisibilium vocatus es et sine
armis spiritualibus tu congredi cupis/ Ad
vigilias quoque vocatus es et tu inercia
sompni atque pigricia resolueris/ Ad fletum
et ad lamentacionem vocatus es et tu cachin
nis et risum effundis Ad taciturnitatem
vocatus es et tu multiloquio vano delec
taris In separacionem vocatus es et tu vicinita
tem negligenciam vitam suam non refugis
heredem te regni sui vocavit christus et tu
que terrena sunt sapis In mansuetudinem
et humilitatem vocatus es et tu superbus et
elatus incedis In assiduam meditacionem
et collacionem verbi dei vocatus es et tu unius
hore spacium fastidire incipis Et quid tu in
illa die dicturus es/ si tuam vitam expungere
neglexeris Queso dilectissimi sic agite ut
cum fiducia simus ante tribunal terribilis et

magni regis in conspectu nihil anglorum
hec. Explicit ab. Est etiam aliud quod satis
reprehensibile est in sancta religione videlicet de
platis et subditis. Nam sunt nonnulli pre
lati qui propter statum plationis quod habent
super alios se extollunt subditos sibi despi
ciunt et quos potestate precellunt etiam vite
meritis se precellere credunt, cunctis sapi
enciores se existimant esse, quia vident
se ceteris amplius posse cum laudantur
extollunt et tales se esse credunt quales
se foris audiunt, sed quilibet bonus p
latus suam fragilitatem debet aspicere et
se in suo corde humiliare, ac per similem
quendam sanctorum suis fratribus studeat se con
formare. Et tamen ex zelo dei peccanti
bus precensuram iusticie debet obviare.
De libus platis bernardus qui in xxvi libro
morum super illo verbo Deus potentes non
abiciat cum ipse sit potens sic ait, In usu
vite mortalis quedam extrinsecus ipsis
sunt noxia quedam vero extrinsecus quam etiam ipsa
usantur. Extrinsecus ipsis queda sunt noxia
sicut peccata atque flagicia. Quedam vero
non unquam nobis extrinsecus que etiam ipsa sunt
nocent, sicut temporalis potencia magis
enim est potencia temporalis que habet apud
deum in merito suo de bona administracione
regiminis. Non nunquam aliquo quis pre
minet ceteris elacione cogitacionis in
tumescit et dum ad usum cuncta subia
cent, dum ad votum velociter iussa
complentur, dum omnes subditi si qua bene
gesta sunt laudibus efferunt, male
gestis autem nulla auctoritate contradicunt, dum
plerumque laudant etiam quod obiurgare
debuerunt, seductus ab hiis que in
fra subdidit. Super se animum attollit
et dum foris in mensa favore cludatur in
tus veritate vacuatur atque oblitus sui
in voces se spargit alienas, taleque se cre
dit qualem foris audit non qualem intus
discutere debuit. Subiectos despicit e
osque equales esse nature ordine non agno
scit, et quos sorte potestatis excessit tran
scendisse se etiam vite meritis credit. Cunc
tis se estimat amplius sapere quibus
se videt amplius posse plerumque dum
subiectorum affluencia animus inflatur
in fluxum superbie ipso potencie fasti

gio denotimate corrumpitur. Omnis enim po
testas tanta regere indiget ut interius
bene hanc exerceat ille qui sit prelatus, super
culpas cogitet. stat esse cum ceteris equalitate
componi. Humana enim mens plerumque ex
tollitur etiam cum nulla potestate fulcitur. quanto
magis in altum se erigit cum se ei etiam
potestas adiungit. Cum ergo potencie
temporalis ministerium suscipitur summa cura
vigilandum est ut sciat quisque et su
mere ex illa quod adiuvat et pugnare quod
temptat et equalem se cum ceteris tene
illa, et tamen se peccantibus zelo ulcionis
preferre. Cuius discrecionem agnoscimus si
paulum inspicimus. Paulus enim agenti
bus fratribus platum se esse nesciebat
cum diceret Non quia dominamur fidei
vestre sed adiutores sumus gaudii vestri atque
adiunxit illico fide enim statis, ac si
diceret Ideo non dominamur fidei vestre quia
fide statis. Equales enim nobis sumus
ubi nos stare cognoscimus. Quasi se pre
latum fratribus esse nesciebam cum diceret
facti sumus parvuli in medio vestrum nos autem
servos vestros per Ihesum Christum. Sed cum culpam
que corrigi debuisset invenit illico magistrum
se esse recollivit d. Quid voltis in virga
veniam ad vos. hec gregorius. De subditis
etiam sciendum quod sunt nonnulli fratres con
ventuales qui platos suos in factis suis
diiudicant ac etiam super eos murmurant
et mores eorum pro sua indecencia corrigunt
semet ipsos incorrectos relinquunt nec
aliquam diligenciam adhibent ut propriu
statum ordinent ad profectum virtutis. Quique
etiam cogitant si in tali dignitate aut
officio essent melius vellent quam illi
hec disponere ac ordinare, suum autem sta
tum in quo sunt nec sollicite discuciunt
nec emendant. Sed quilibet devotus ac
religiosus subditus suam consciam
respiciat et platorum suorum facta non repre
hendat. Et quamvis forte fuit in eorum vita
quod iure reprehendi possit ipsi tamen propter
honorem suo superiori reverenciam exhibere non
obmittant opera tamen eorum si qua reprehen
sibilia sunt a subditis imitanda non
sunt. Attendere etiam debet subditus quia
status regiminis sine platura non potest
administrari sine studio cure temporalis

Sunt qui ipi vexant' in exterioribus occupa
tionibus in subditi sine omni sollicitudine
melius vacare poterit in dei laudibus Et
cum subditus ac religiosus in suo clau
stro ac ambitu eius bonis moribus
et virtutibus rutilat sim superiorem qui
curam exteriorem gerit non accuset / de hoc
tractat beatus gregorius in xxvi libro moralium sic
d. / Subditorum mens ad custodiam humili
tatis erudiatur si infirmitas propria incessanter
attendit Sed tunc vires nostras pensare
minime negligimus cum de nobis fortia
credimus et id circo eos qui nobis prelati sunt
districte iudicamus Quo enim nos metipsos
minus agnoscimus eo illos quos repre
hendere nitimur plus videmus Communia
hec mala sunt que sepe a subditis in pre
latis sepe a prelatis in subditis committuntur
Quia et omnes subditos quos preesse minus quam
ipsi sunt sapientes arbitrantur et rursum
qui subiecti sunt rectorum suorum actiones iu
dicant et si ipsos regimine tenere contingeret
se potuisse agere melius putant Unde
plerumque fit ut eos rectores minus provide
ter ea que agenda sunt videant quia eorum
oculos ipsa nebula elationis obscurat
Et non nunquam is qui subiectus est hoc cum
prelatus fuerit faciat quod dudum sibi subiectus
arguebat et pro eo quod illa que iudicaverat
perpetrat saltem quod iudicavit erubescat
Igitur sicut prelatis curandum est ne eorum corda
estimatione singularis sapientie locus su
perior extollat ita subiectis providen
dum est ne sibi rectorum facta displiceant Si
autem maiorum vita iuste reprehenditur oportet
ut eos subditi et quod displicent venerentur
Sed hoc est solerter intuendum ne aut
quorum veniam iuste est imitari appetas
aut quod imitari despicias veniam contemp
nas Subtilis etenim via tenenda est
rectitudinis et humilitatis ut sic repre hen
sibilia maiorum facta displiceant quatinus
subditorum mens a servanda magna reveren
tia non recedat Sunt vero non nulli quasi
parum quid de spirituali conversatione intelli
gant cum pastores suos temporalia agere cer
na considerant mox ordinem superne di
spensationis accusant quia nequaquam
hii ad regendum prelati sunt per quos con
versationis in fine expetit monstrum Sed hii

nimium dum temporalia se a sectione suorum repre
hensione negligunt culpe sue exigenti
bus meritis usque ad reprehensionem condi
toris excedunt cuius prefato dispositione inde ab
hominibus rector cognoscitur Unde a prelatis
non recte iudicantur Quia enim pectus regi
minis ministerii non potest sine studio cure tempora
lis aliquando optat deus miranda dispensatione pie
tatis ut terrene spiritualium mentes a terrena
curia dimittere sint onus regiminis duris
ac laboriosis cordibus iniungit ut tanto
illi ab hoc mundo securius lateant quanto
hii exterius sollicitudinibus libentius elaborant In
exhibitione quippe suscepti honoris perspicue
quoque utilitatibus subditorum durare vide
tur et inde sunt humane [illegible] Et sepe
ut dictum est misericors deus quos tenerius diligit
eos sollicite ab exterius actionibus abscondit
Nam et plerumque pater familias ad dei labo
rem suos dirigit ac non subs suos filios
suspendit et inde filii sine vexatione de
cori sunt unde hii impulsi se fedant Quia
rite in ecclesia dimittens agit ipsa taberna
culi constructionem signat ad moysen quip
pe divina voce precepit ut ad tegenda sa
crorum ex bisso cocco atque iacincto ve
la texant Iussum quoque est ut ad protegendum
tabernaculum vela ciliciana et pelles exten
derent que nimium vel pluvias vel ventos
vel pulverem tollerarent Quid ergo pelles
et cilicia quibus tabernaculum tegitur nisi gro
ssas hominum mentes accipimus que aliquando
in ecclesia occulto dei iudicio quamvis dure sint
preferuntur Que quamvis curis temporalibus non
reniti oportet ut temptationum ventos
et pluvias de humanis mundi concertationibus por
tent Quod vero placitum cocci byssumque
signat nisi sanctorum vita tenera vel clara
Que dum cautius in tabernaculo sub ciliciis
et pellibus absconditur sua inmensa pulchri
tudo servatur ut enim intus interiora taberna
culi byssus fulgeat coccus coruscet ia
cinctus ceruleo colore resplendeat de
super pelles et cilicia ymbres et ventos
et pulverem portant Quamvis igitur et magnis vir
tutibus inesse eos sanctus perficiant prepositorum
suorum vitam despicere non debent cum vacare
rebus exterioribus videntur quia hoc quod ipsi
secure in intima penetrant ex illorum adiutorio
est qui quasi procellas huius seculi exterius la-

bdant. Qui enim candoris sinceritatem retineret, si bissinum plenius tinguet, aut quid fulgoris atque claritatis coccus vel iacinctus ostendet, si hec superpositus pulvis fedaret. Sic ergo desuper exteriora aliorum fortis ad pulverem sit, ut in fine color iacinctinus aptus ad decorem ornet etiam qui solis rebus spiritualibus vacant, tegant etiam quos labor rerum corporalium contaminat. Nequaquam ergo contemptorem sive exteriora agentem minueret is qui intus stat, etiam iam spiritualiter fulget. Si enim cum scarlata intus ut coccus rutilas, aliorum quo protegeris tu a tricis. Hec Gregorius. Contra hoc ergo notandum quod sunt nonnulli subditi qui conspiciunt prelatos et superiores suos vite inordinate et voluptatibus deservire ac negociis secularibus nimis intendere, eo audacius ad lascivias et ad alia inconvenientia ergo ipsi solent frena laxare, quo tanto minus timent excedere et inordinate vivere quanto magis considerant illos qui eis deberent prebere viam vitam ac disciplinam declinare. Hec beatus Gregorius in libro Moralium sic dicit. Sciendum est quod cum a rectoribus voluptuose agitur, maior disciplina [illegible] cohibetur. Cum vero maiores ipsi voluptati deserviunt, minores in moribus lascivie frena laxant. Omnis enim sub disciplina se constitutione retineat quem ipsi quibus districtionis accipiunt sese voluptatibus relaxant. Contra nos hostis tunc vehementius vires accipit quando et ipsos qui pro custodia discipline prelati sunt letitie fine cognoscit. Tanto enim licentius ad feriendum occupat quanto et hi qui intenderent pro culpa potuerint voluptati vacant. Sic ergo dum pro utilitate subditorum rectores nimie temporalibus curis inserviunt, plerumque eorum exemplo decrescunt. Quis vero valde est quis abneget cum curam a pastoribus terrena quam celestia sollicitius vident. Hec Gregorius. Adhonere etiam potest forsitan aliquos [illegible] quod omnipotens Deus nonnullos qui videbantur certe vite certam permittat et in peccatum cadere. De hoc sciendum est quod sunt plures cause propter quas hoc accidere solet. Nam sunt nonnulli qui aliquam virtutem vel etiam plures habent, propter quas innotescunt hominibus et ideo eos venerantur, sed in quibus vicijs

sine peccatis occulte involuti sunt, que a proximis ignorantur. Et ideo Dominus qui inspector est cordium nonnumquam tales in aperta vicia cadere permittit, ut cognoscatur ab aliis manifeste quales sunt qui prius in occulto viciosi fuerunt. Est et alia causa propter quam aliquem permittit in peccatum cadere, scilicet superbia et elatio. Sunt namque nonnulli qui castitatis virtute pollent, sed humilitatem cordis non habent, et cum occulte per superbiam eriguntur, manifeste in carnis luxuria corruere permittit. Et nondum quod nonnumquam casus istorum est cautela aliorum. Nam cum alii conspiciunt tales in quodam religioso statu esse et tamen propter occulta aliqua vicia aut superbiam in carnis lubricum vel alia peccata cadere, etiam in quam considerantes incipiunt Deum magis timere et in cunctis que agunt student cautiores esse, ac in humilitate mentis perseverare. Ista tangit beatus Gregorius in xxxiii libro Moralium exponens illud dictum quod Dominus dixit ad Job de behemoth: Sternet sibi aurum quasi lutum. Sic dicit: Movet fortasse aliquem cur in sectoris Deus sic illa permittat, ut Leviathan ille nunc per suggestiones validas aurum id est viros sanctitatis claritate fulgentes quasi lutum sibi vicijs inquinando substernat. Et aurum videbimus quia aurum quod prius eius suasionibus quasi lutum sternere potuit, aurum ante Dei oculos numquam fuit. Sepe namque homo multa occulte peccata involvit et in una aliqua virtute magnus videtur, que ipsa quoque virtus immanens deficit, quod dum innotescit hominibus procul dubio laudatur, cuius laus inhianter appetitur. Unde fit ut ipsa virtus ante Dei oculos virtus non sit, dum abscondit quod displicet, prodit dum placet. Sunt itaque esse mira apud Deum, sunt quando et mala occulta sunt et bona publicata. Plerumque enim ut diximus latens superbia et castitatis innotescit atque ideo dum ostensa castitas circa finem vite perditur, quia cooperata superbia usque ad finem incorrecta retinetur. Alius elemosinis vacat, propria distribuit, sed cum multis iniustitiis sunt vel fortasse lingua in detractionibus exercetur. Et sic plerumque vere is qui misericors fuit in peccata finem vite sue

et rapacitatis et crudelitatis stimulis in
ardescat quod valde iusto iudicio agitur
ut prodat et cum homines bene hominibus pla
cuit quam hoc verum deo displicuit corrigere
umquam curavit alius pacem studet sed
invidere aliis et suare in corde maliciam
non cavet fit quoque impaciens quod lata
bat dolens hii itaque palam curam sunt
sed aliquid lucium atque hoc curam cui lu
tum sternitur quam oculis existentibus
minis eciam virtus que publice clarue
rat dissipatur Sepe enim omnipotens deus occulta
quorundam mala dum tolleat et aperta eorum
bona electorum suorum usibus pro sua dispen
sat Nam nonnulli mundum nequaquam fu
dicius deserentes non perseratum angustum
iter arripiunt sed ad quendam angustam
viam exemplo suo eos qui perseraturi
sunt accedunt Unde plerumque contingit ut
ipsum hoc quod bene videntur vivere non sibi sed po
tius solis electis vivant dum exemplis suis
ad bene vivendi studia perseratios alii
non perseratum provocant sepe quosdam
videmus viam ingredi ad locum propo
situm festinare quos alii sequentes conspi
ciunt sequuntur eundemque pariter locum pe
tunt Et fit plerumque ut irruente aliquo
in plicacionis articulo prius se revocat qui
preibant et hii ad locum veniant qui
sequebantur Ita enim virtutis iter non perse
veraturi inchoant ut eis qui perventuri
sunt qua gradiantur via ostendant
Quorum videlicet utilitate non modica electorum
pacientibus fuit quia illorum lapsum dum
conspicit de suo statu gaudium stat et
ruina que illos dampnat istos hu
miliat discit enim in superbis adiutorio protec
tione confidere dum plerosque conspicit
de suis viribus cecidisse Cum quod bene age
videntur reprobi qui plenum iter electis sequa
bus monstrant Cum vero in lapsum re
quere cecerunt electis prius se prepenabus
qui cavendam superbie foveam ostendunt
hec quippe de hoc est quod hic in prophetarum libro
moysi ubi idem beatus gregorius tercius illud
verbum quod docet nos super iumenta terre et
super volucres celi erudit nos sic dicens
Iumenta terre sunt qui usi mente carnal
iuma appetunt volucres celi vero sunt qui
superbie curiositatis studio sublimia per
scrutant Illi vivendo se deponunt ista
quam sunt isti inquirendo se elevant ultra
quam possunt Illos infimis voluptatibus de
iecit carnis istos qui in superioribus erigit
libido curiositatis Illis per sacra eloquia
dicitur nolite fieri sicut equus et mulus in quibus non
est intellectus Istorum superbus labor increpatur
cum dicitur altiora te ne quesieris et forcio
ra te ne scrutatus fueris Docet ergo nos
deus super iumenta terre et volucres celi
quod dum hoc quod sumus agnoscimus nec car
nos nis infirmitas deiciat nec superbie spiritus
elevat Nec defluendo ymis subicimur
nec superbiendo de sublimibus inflammur
quam enim labitur carne iumentorum appeti
tum prosternitur Cum vero extollitur mente more
volucrum qui levitatis pena sublevatur
Et si vigilanter attenditur ut et mentis
humilitas et carnis castimonia teneatur
eos cognoscimus quia alterum custoditur
exaltatur Nam sepe mentis superbia luxurie
seminarium fuit quod dum eos spiritus qui in
altum erexit caro in infimis mersit
hii enim prius secreto elevantur sed postmodum
publice corruunt Quia dum oculis interne
sunt mortalibus cordis apertis cadunt lap
sibus corporis Sic sic elati iusta fiant
retribucione sciendi vero superbiendo se
hominibus preferunt luxuriando usque ad
iumentorum similitudinem devolvantur
Homo quippe cum in honore esset non in
tellexit comparatus est iumentis insipie
tibus et similis factus est illis Quia sicut
enim illos in alciori pena sublevat De quibus
paulus dicebat Quia cum cognovissent
deum non sicut deum glorificaverunt aut gracias
egerunt Quo autem in iumentorum quod plus
quam iumentorum voluptate ceciderunt sub
dit Tradidit illos deus in desideria
cordis eorum in immundiciam Et tam raro mer
sit quo superba sua sublevavit et a vo
latu volucrum ultra appetitum lapsi
sunt iumentorum atque in subiecte prostrati sunt
unde super se ire videbantur Curandum
itaque est et omni custodia mens a superbie
tumore servanda Non enim ante oculos dei va
cue transvolant cogitaciones mee et nulla
momenta temporis preterita transeunt sine sta
tu retribucionis Quia ergo videt deus
quod mentem elevat et ideo foris premittit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

in valescere quod deponat. Intus plus extollitur
quam foris per immoditum luxurie corruptione
feratur. Occultam videlicet culpam sequitur
aperta percussio ut malis exterioribus interio
ra puniantur et cor publice corruat quod la
tens tumebat. Proinde per humilitatis custo
diam servanda est munditia castitatis.
Si enim pie spiritus subditus permanet deo illi
cite non super spiritum elevatur. Hec quippe spiritus
commissum sibi dominium carnis si tamen sub
domino recognoscit in qualitate sinuatu
tis. Nam si auctorem superbiendo contep
nit iure a subiecta carne plus suscepit.
Unde et ille primus inobediens mox ut
superbiendo peccavit pudenda contexit.
Cum enim contumeliam spiritus deo intulit mox
contumeliam carnis invenit. Et qui auc
tori suo esse subditus noluit ius carnis
subdite quam regebat amisit ut in se met
ipso videlicet inobediencie sue confusio redundaret
et superatus disceret quod elatus admisisset.
Sic enim plerumque virtus libidinis de ra
dice nascitur elacionis quia tunc caro vicia
tur spiritus latenter intumuit. Hinc est enim quod
longa continentia repente solvitur. Hinc
est quod plerumque et usque ad senium virginitas
servata violatur. Cum igitur negligitur hu
militas cordis iure ruit inde despicit etiam
integritatem corporis. Et quamquam per apertum ma
lum reprobos cruciat quos dudum
reprobos in occulto tollebat. Nam qui
dam servatum bonum subito perdidit apud
semetipsum intus aliud malum tenuit ex
quo ad aliud subito prorupit per quod ab omni
potente deo etiam tunc alienus extitit qui
se ei per munditiam corporis inherere monstrabat.
Cum igitur mentes elatas ad pollucionem
protrahit carnis reproborum cor a volatu
voluntarii ad petulantiam labiorum inmictor.
Sancti autem viri ne appetitu bestiali ad luxu
rie voraginem devolvantur sollicite
cogitaciones mentis a superbie volatu ab
scindunt ac ne in infima despiciendo cur
vantur omne quod sublime sapiunt humili
premunt. Hec usque ibi. Cum in docet nos super
iumenta terre. Sancti enim viri super iume
nta terre edocti sunt quia quicquid in mundo
potest ambiri despiciunt quia nichil in hac vita
quod perit querunt. Super volucres quoque ce
li eruditi sunt quia omnes inmundorum spirituum in

sidias comprehendunt et potestates aereas quas
adhuc peccatrix in sublimitate tollerant co
ntra mitas calcant. Nescientes quippe stor
tusticoria cuncta despiciunt et subselabi
quod quid superbit quid quod petit contemplantur
et qui in quodam rerum vertice constitute cuncta
sibi omnia subesse conspiciunt quanto se
ipsos verius auctori omnium subdunt atque
inde cuncta transcendunt. Unde creatori
omnium vera se humilitate substernunt sic gitur.
Ex his igitur verbis colligere possimus quod
cautos et humiles oporteat nos esse si in
initio religiosa aut virtuosa voluimus
usque ad finem perseverare. De quibus status
inordinato quem heu modo per quosdam con
certur in ordine certe in temporibus restat
ut illa iterum prosequamur. Unde considera
dum ut supra dictum est quod monastica di
sciplina valde modernis temporibus deficiat
et a sua perfectione languescit. Omnes enim
que sua sunt querunt et spreto celesti de
siderio terrena ambire concupiscunt. Cur igitur
ad illa que pro deo contempsimus amore
temporalium desiderium iterum redimus quod
et votum quod promisimus deo per inordina
tam vitam violamus. Ideo propter peccatum
dampnamur sic deo. Ad tantam quippe fere
cotidie semetipso deterior mundus iste de
volvitur ut non solum in quibuslibet sive se
cularis sive etiam ecclesiasticis ordo a sta
tu suo collapsus iaceat sed etiam monasti p a
ca disciplina solo tenus ut ita dixerim re
clinata ab assueta illa celsitudinis sue
perfectione languescat. Periit pudor
honestatis evanuit religio cecidit et ve
lud sacro agmine omnium sanctorum virtutum tur
ba procul abscessit. Omnes enim que sua
sunt querunt et contempto celesti desiderio
terram insatiabiliter concupiscunt. Et qui
sub ipso mundi fine per mundum in hyeme
no desinunt qui per alta pelagi illitus
evecti terram remigio in ante pulsant
Nos igitur qui mundi abrenuntiatores
dicimur qui terrenum fluctus naufra
gium evasisse gloriamur tunc ad alia
que pro deo amore contempsimus retorgi
incentes gressibus male estuanti
desiderio recalemus. Et dum cautionem
quam cum Christo pepigimus frangimus vio
late fidei potius tormenta meremur quam

prima possimus venia commissione spac
hec petrus damiani. Quicumque ergo religiosus
violat fidem agendo contra votum quod suo
spopondit creatori iure apostata de-
censeri. Nam sicut duobus modis re-
ceditur a deo fide vel opere, sic duobus modis
efficiuntur homines apostate, relinquen-
tes fidem aut prima opera agentes.
Unde si monachus agit contra suam pro-
fessionem mortaliter peccando merito aposta-
ta dicitur et vocatur, etiam si habitum deferat
religionis. Dicit hoc beatus gregorius super eze-
chielem sic dicit. Ostendendum quod sicut duobus modis
a deo receditur sic duobus modis a deo apo-
state homines fiunt. Nam unusquisque
a creatore suo aut fide recedit aut opere.
Sicut ergo qui a fide recedit apostata
est, ita quoque ad pristinum opus quod deseruerat
redit ab omnipotente deo apostata absque
ulla dubietate deputabitur, etiam si fidem
tenere videatur. hec gregorius. Nondum etiam
quod sunt nonnulli in ista religione qui so-
lum gloriantur de eo quod plures annos habeant
in ordine quod vero ipsi raro vel numquam reli-
giose vixerunt modicam pendunt. Hu-
iusmodi qui in virtutibus nondum profecerunt
novicios se esse recognoscant et non
monachos. Dicit hoc dicit beatus bernardus. Si in
ordine viginti annos exstitisti et in virtutibus
non profecisti sed in primo gradu stas quo
intrasti ego novicium te iudico. hec bernardus.
Est et aliud in ordine vitium reprehensi-
bile videlicet vitium murmurationis quod beatus be-
nedictus in regula districtissime prohibet dicens.
Ante omnia ut absque murmuratione sint
fratres, quod mandatum regule a subditis
minime observatur. Nam propter modicam occa-
sionem nonnulli fratres prorumpunt in murmura-
tionem quandoque murmurantes de cibo et po-
tu et aliis rebus minus districte. Insuper
et indicantes superiores suos prelatos et
alios officiales asserentes eos inordi-
natos vel minus prudentes et neglige-
ntes esse. Quod timere debent tales monachi
ne propter vitium murmurationis provocent iram dei
aut etiam serpentum de medio filiorum eius.
De hoc dicit beatus basilius. Nam sicut de medio
fratrum qui murmurare incipiunt obsequium
virtutis sui vehementissima enim plaga
anime murmur fecunditur et susurratio

huius vite. hec basilius. Et quicumque delec-
tatur in murmuratione privat se divina consolacione.
Testatur hoc beatus iohannes qui dicit. Dispers-
cio consolationis divine fit consolationem papis
a murmuratione. hec iohannes. Et sicut subditi
peccant murmurando sic etiam prelati ac ceteri
superiores laborare debent ut non dent illis
occasionem murmurandi ne forte et ipsi in- No[ta]
currant propter hoc peccatum et iram dei. Scien-
dum etiam est quod sicut proficientes in ordine
efficiuntur valde virtuosi sic e contrario defi-
cientes in bonis moribus fiunt multum
viciosi, quia tales postposito omni timore
dei faciunt ea que non expediunt sedula-
ritate et normam committendo. De huiusmodi
religiosis dicit beatus augustinus. Sicut non
inveni meliores quam qui profecerunt in or-
dine, sic non inveni deteriores quam qui defecerunt.
Et nondum quod omnes qui in statu religionis
inordinate vivunt miserabiliores sunt
omnibus hominibus, quia nec deum habent nec
mundum. Nam si explent suas volup-
tates occulte peccando semper tamen timent
deprehendi et ideo frequenter in quadam cordis
angustia sunt constituti, et ideo seculum
non habent quia libere peccare non possunt
deum etiam non habent quia provocando eius
indignationem incurrunt. Dicit hoc beatus iohannes
dicit. Nota de mundi contemptoribus sive monachis
et aliis habitu religiosis si propositum suum re-
ligiose vivendo impleverint tunc duo
iudices erunt. Sin aut miserabiliores sunt
omnibus hominibus quia nec habent deum nec at
seculum. hec iohannes. Non solum tales sunt
in hoc mundo miserabiles verum etiam
dampnacio apprehendit eos in futuro. Teste
beato bernardo qui dicit. Qui in laxo ordine sine
ordine vivit ad illum ordinem devenit
ubi nullus ordo sed sempiternus horror in- go
habitat. hec bernardus. Unusquisque monachus
aut religiosus perpendat et pertimescat pe-
riculum anime sue et abstrahat se a conspectibus
carnalibus et vanitatibus huius secu-
li non solum mente sed etiam corpore. Quia con-
versari in mundo cum secularibus hominibus
monachis minime expedit, maxime tamen
illis qui nondum in bono proposito et bona
vita religiosa sunt firmati. Nam videndo
et audiendo que in seculo geruntur debilis
animus facile ad temptacionem trahitur. Et

ideo mundus et eius occupationes sunt fugiende. Hec ysaac abbas syrie dicit sic. Expedit monacho nullatenus cum misteri obpugnantibus eum, sed abscondere a spectibus abstinere et elongare se appropinquante ipsorum et hoc dico non solum pro ventre sed etiam pro omnibus membris exanimatur monachorum libertas. Cum enim homo attendit ad deum, fedus init cum deo debens abstinere que sunt hec. Non uidere faciem mulieris, non respicere formosorum aspectus, non concupiscere quicumque uel epulas, ornatum uestium non uidere, non uidere hominum secularium dignitatem etc. Cum a multis uires acquirit uita de propinquitate eorum laxantium et alteriantium athlete sapientiam et propositum eius. Et sicut aspectus bonorum monet arbitrium hominis zelum ut inclinetur ad operationem illorum manifestum est quod ipsorum contraria potentiam habent captiuandi animam et si nichil plus facit solitario a festatione cupliorum adduat illum et in fructuosam facit menti perturbationem. Bonum opus namque corporis tremendum sed homo pugnare debet custodire seipsum et continue pugnam suam in ipsis. Cum nos enim homo sibi facit violentiam ad bonum preliatur cum operis uidendo semper [illegible] contra concupiscendo. Hec ysaac abbas. Ecce quam periculosum est monacho conuersari in seculo. Monachi enim officium debet esse fugere turbas, amare silencium, fletibus insistere, simplicitati studere, innocentiam uite ac sanctimoniam amare. Si uero oppositum fecit a culpa liber non erit. Hoc tangit hugo de sancto victore, liber a culpa non est qui alienum usurpat officium. Si monachus es quid facis in turba, si amas silencium cur declamantibus assidue interesse delectaris, tu semper ieiuniis et fletibus debes insistere et tu philosophari quis. Simplicitas monachi philosophia eius est. Sed docere uis alios, nolo, non est tuum docere sed plangere. Si tu doctor esse desideras audi quid facias. Vilitas habitus tui et simplicitas uultus innocencia uite et sanctitas conuersationis tue doceat homines. Melius quoque fugiendo mundum doces quam sequendo. Hec hugo. Et beatus bernardus. Monachus non habet docentis sed plangentis officium quippe cui oppidum carcer esse debet et solitudo paradisus. Hec

cum malum pro malo reddit monachus non est

bernardus. Vnde quilibet deuotus monachus fugiat mundum et ea que in eo sunt et religiose viuat, et quod foris ostendit hominibus per habitum studeat sine intus coram deo per bonam uitam. Ad hoc hortatur beatus ysidorus dicens. Monachus reuerentiam sui habitus in actu in locutione in cogitatione semper tunc suspirat et ea que mundi sunt penitus despiciat et quod ostendit humanis oculis habitu, hoc coram deo oculos moribus preferat. Hec ysidorus. Laboret in quantum monachus ut auariciam abstineat et in uoluptatibus se coerceat, sit humilis mansuetus et caritatiuus et timorem dei semper pre oculis habeat. Nam de monachis ordinatis et inordinatis dicit abbas pastor sic. Cum querulosus est monachus non est, qui maliciam in corde suo tenet monachus non est, qui iracundus est monachus non est, qui elatus et verbosus est monachus non est. Cum vero est monachus ipse est mansuetus humilis caritate plenus et timorem dei semper ubique pre oculis habet ut non peccet. Hec pastor abbas. De statu etiam monachi ueri et qualis debeat esse monachus dicit Johannes abbas in tractatu de xxx gradibus sic. Monachus est qui solum que dei sunt agit cogitat et loquitur, cum xpo uiuens in omni tempore loco et negotio. Monachus est uiolentia nature indesinens et custodia sensuum deficiens. Monachus est castificatum corpus, expurgatum os, et illuminata mens. Monachus est merens et dolens anima, in indesinenti mortis memoria se exercens vigilans et dormiens. Et quis putas fidelis et prudens monachus qui sub obedientia subiectione et labore et dolore calorem suum custodiuit et continu quibilem usque ad suum exitum ignem igni et feruorem feruori et amorem amori et desiderium desiderio et sollicitudinem sollicitudini cottidie addere non cessauit. Hec Johannes abbas. De condicione etiam ac uirtute votorum monachorum beatus bernardus sic. Ille uere est monachus qui deuotionem tenet in choro, pacem in capitulo, disciplinam in labore, meditationem in oratione, feruorem in oratione, castitatem in temptatione, tolleranciam in aduersitate, humilitatem in prosperitate. Hec bernardus. Si vero tantam perfectionem monachorum que modo per istos pecc

ut
promissa est et alibi scriptura legitur. Propter nostram
fragilitatem summe necessarium, suppleat
hoc in nobis humilitatis confessionis devotio.
Compungamur cottidie in fletibus quam diu
peregrinamur a domino meo deo et anime vita
eius. Accusemus et confiteamur ipsum
nostram et de factis nostris agnoscentes paupertatem
nostram et dominus liberabit nos. Ad hoc
faciendum hortatur nos beatus Bernardus. Magnam
iactantiam professionis nostre suppleat
pietas ac devotio confessionis humilitate.
Fuerunt nobis lacrime nostre panis die ac
nocte quam diu dicitur anime mee: ubi est
deus tuus, hoc est quam diu peregrinatur
a domino deo suo et anime vita eius. Unum
quidem erat nostrum, sed quia non in uno figitur
ut in multis operando et laborando exercere
inter in quo ordine computabimur, utinam
cum illo de quo apostolus dicit: Et qui non
operatur credenti autem in eum qui iustificat
impium reputatur fides eius ad iustitiam
secundum propositum gratie dei. Utinam cum peccatrici
illa cui multum dimissum est quia di
lexit multum. Etiam diligendo deum re
tribuendo magna est. Sicut frequenter obse
cro non excusemus nos sed accusemus
et confiteamur. Et quia magis nominis
umbram et quandam personale figmentum
perfectionis apud homines induimus apud
deum confessione nostra cognoscentes pauper
tatem non usquequaque humilitate recedamus et
dominus liberabit nos. Hec Bernardus. Et quoniam
propter fragilitatem nostram ac de factis non
valemus pervenire ad perfectum statum
monachorum, tamen prout possumus cum ad
iutorio dei in bono opere nos exercere de
bemus. Quid enim mensuram etiam virium nostrarum
pendamus et secundum quod suppetunt vires ad
stu comparanda virtutes ad lituctes insudemus
laboremus. Cum igitur ad sanctum ordinem
nos venisse gaudeamus tota nostra in
tentio erit hoc videre debet, ut mens nostra
virtutum armis accincta in spirituali
certamine se semper exerceat et vicia ipsius
debellare contendat. Debemus et aliis
statum religionis sortientibus Petrus
Damianus sic dicit: Plerosque enim vidimus
iam dudum in sacro ordine constitutos
qui nec dum noverunt quid in ieiuniis quid
in vigiliis quid in reliquis celestis disciplie

studiis fieri potuissent. Et cum scriptura dicat
Qui ignorat ignorabitur. Quo pacto vel
ad quod cognoscit vel dominum vincat cognoscere qui
semet ipsum in eius obsequio commilitat ignorat.
Cuius ergo semet ipsum volet vincere ne
scit suarum virium, turpe est notitiam
non habere. Quando quis in militie spiritualis
agone perfecit in hoc probatio est, si iam
debiliorem contra se victor conatum
sentiat. Si surgentes in se motus carnis
facile reprimit, si tumultuantium cogita
tionum strepitum mori iam laborare compescat.
Si nascentes carnalis illecebre spinas
mox ut oriri ceperint resecat, si tumidi
superbie cervicem vitiorum colla gladio
perimit divini timoris obtruncant. Ceterum
quid prodest diu quempiam sacro interesse
militie que velud sub ipsa primi tyroci
nii rudimenta, remissis manibus et tene
ro adhuc poplite videas claudicare
a qua nimirum neglegentie dissolucione pre
dicator egregius discipulos suos pro
hibet dicens: Remissas erigite manus
et dissoluta genua erigite et gressus
rectos facite pedibus vestris, ut non claudi
cans quis erret. Docta manus ad prelium
facile venit ad triumphum. Corpus autem
lorica, primum fit in pugnam concertatio
nempe cum adhuc impossibile est super
biam premere avariciam cohibere invidie faces
extinguere, mundam mentem a luxurie pe
tulantia custodire qui virus malicie
adversus offendentem nequit expellere
qui perferenda censuram iusticie sumitur
iniuriam sustinere. Quid aliud dicendum
est nisi quia frustra ad professionem quidem
iam in sacra milicia nomen dedit.
Sed quod sit spirituale certamen penitus non
agnovit. Ymmo ad perfectionem tendentibus
hoc totis viribus intendendum ut salubrit
rigidi magis distant ista nescire quam
vincere. Pudeat itaque hiis qui se mortuos
profitentur esse cum ipso rebelles motus
carnis et passiones animorum adhuc in
se penitus vincere. Distat ergo miles qui
diu adhuc novus est manus conserere
distat emeritis quibusque victis
... obtinere. Hinc illinc
se circumdantis ... explicare oculis
providus vitat, et singulis hostibus ... iactis

que mittitur contra eius defensionis teg-
men opponat, ut superbiam humilitate
deiciat, gulam sobrietate restringat,
mansuetudine iracundiam tollet, avari-
ciam largitate refrenet, ardorem libidi-
nis terrore pectoris ipsius extinguat.
odii trabem flamma suavissime caritatis
exurat; delectatur tunc deus isto certamine
quem subtiliter ac perfunde considerat totum
quidquid est illud quod versatur in mente. Specta-
culum angeli spectaculum videntes quod
humana ita in eo qui contendit contra semetipsum pu-
gnat, adeo ut se consortium eius fiat cer-
ta reformat et sibi rixando ad veram pro-
cul dubio patriam tendit quam olim sibimet
male consentiendo quod non repugnaverit a-
misit. Nec conquerimur fratres mei si ad
votum mox cuncta non veniant, quia filii
conflictione certaminis eripimus labores an-
gustias et quamvis simul sepe fluctuantis
animi tedium sustinemus. Nichil enim nobis
divina dispensatione prosperatur ne repentina
victoria in arrogantiam vir animus extollatur
et de altitudine sua perfundius corruat si
non auctori deo sed victorie sue vires ascribat.
Vnde fratres karissimi qui ad sacrum ordinem nos
venisse gaudemus, hic tota mentis intentio
versari debet, ut mens nostra virtutum armis
armata in spirituali certamine semper se exerceat et
vitiorum peccata que intra nos militare ne-
scivit fundo spiritu debellare contendat. Pati-
simus semper irruentes vitiorum cuneos
ac frequentes bestias de agro mentis cordis
circumvenit nullum eius in ea que mentis nostre sunt per-
mittamus locum perverse dominationis habere. Hec
petrus damiani. Audiamus igitur nunc ex premiss-
is dictum et dissolutam vitam quorundam fratrum
in habitu quidem religionis existentium, sed per-
verse viventium. Audiamus et consacrorum fratrum
et ordinata devotorum ac religiosorum mona-
chorum. Cum si quis ergo in proposito bono et statu
religioso se esse deprehendit, in eodem sto
proposito de conversatione bona seu virtuosa stu-
deat proficere ac perseverare, ut cum sanctis et religi-
osis monachis premium et gloriam post hanc
vitam valeat obtinere. Cum vero quis vero in
dissoluta et inordinata ac perversa vita se po-
situm esse conspexit, timorem mortis
et penam gehenne ante mentis oculos re-
ducat et primam primis suis pravis actibus age-
re non obmittat. Quando quis igitur perverse vivendo
dominum offendisse se sentit, hoc totum
propter premium superius premissa, videlicet per contritionem
confessionem et satisfactionem delere studeat.
puniat in quantum se ipsum pro cordis contritionem
lacrimas fundendo, per oris confessionem
ruborem sustinendo, et per satisfactionem
opera virtuosa patiendo et deinceps a simili-
bus malis cavendo. Cum autem sic se pu-
niet veniam suorum scelerum a deo consequetur.
Dicit penitente de beus augustinus. Qui est
homo penitens nisi homo iratus sibi
ipsi. Et ut a deo accipiat veniam suo iudi-
cio de se ipso exigit penam. Et augustinus. Non
solum autem talis penitens veniam peccato-
rum etiam gratiam impetrat et si perseveravit glo-
riam in futuro a christo domino obtinebit. Sed et
statum presentem religiosorum monachorum
propter mala et perversa opera presentium plurimarum
primam ipse deo cooperante reformabit.
Sic igitur habemus de statu incipientium
qui consistit ut supra dictum est in vera pura
et omnibus partibus videlicet contritione confessione
et satisfactione, et quibusdam circumstanciis
tangentes easdem partes peccatis. Sed quibus
omnibus prout dominus donavit tractando
hanc materiam de quadam et auctoritates
sanctorum patrum divinitus collegi, ut conditio
huius status penitentium seu incipientium
aliqualiter ista legentibus pateat. etc.

Explicit primus liber dyalogi nati
honorabilis viri domini myxonis de
partziphal de wissegrado anno domini
millesimo quadringentesimo decimo
nono feria secunda proxima post festum sancti
georgii per manus valentini de
beltzano etc.

Incipit liber siue tractatus secundus qui est de statu pficien tium. Filius intro

Accepta igit^r informatio
ne tute o pr ac salubri
doctrina de statu penite
cium seu incipientium nunc
desidero instrui de statu
pficientium z pmo in quibus consistat sta
tus eorundem pficientium de hoc pte cupio
edoceri. *Quibus consistat status p*

Cap

Scire debes q status incipien
tium put sup^a tactum est consistit
in tribus vz in peccatorum siue vicior
detestatione i^n virtutum operatione z in temp
tationum pressione Postquam igit^r peccator p
multa flagicia z crimina est conuersus ad
deum primam z in eadem studet domino coopa
te cum omni sollicitudine pseuerare. hic ta
lis statum incipientium est aggressus Sed
necesse est vt quilibet penitens seu de p̄nite
incipiens peccata prima uel adhuc in actu
prine exns peta perpetrata aut quecunque
alia scelera non dum commissa extotis viribus
z cum summa diligentia vitare conet^r omne
peccatum mortale detestando si desidat sta
tum pficientium ingredi qui consistit ut
predictum est pmo in vicior detestatione *Filius*

Quid est peccatum q vitare pmo seu de
testari debet pficientes *Quid*
peccatum diffinit^r *sit peccatum. Magister*
Peccatum a doctoribus diuersis modis p o
sic a beato Augo qui dicit peccatum est
voluntas retinendi uel consequendi q iusti
cia vetat Secundo sic a beato augustino qui dicit peccatum
est dictum uel factum uel concupitum contra legem
dei Tercio a beato Ambrosio sic diffinit^r pc
catum est preuaricatio legis diuine z celesti
um inobediencia mandatorum Quarto a beato
Augo de hoc sic dicitur peccatum est spreto incom
mutabili bono mutabilibus rebus adherere
In qua ultima diffinitione beati Augustini nota
dum q in peccato duo sunt scilicet auersio a creatore
z conuersio ad creaturam q pt esse peccatum
mortale z non inquam etiam veniale Ve
niale est cum quis in creatura delectatur
plus debito sed tamen ac deum Quandoque etiam pt
quis delectari in creatura sine omni peccato
vt cum delectatio naturalis est tamen secundum q visus

delectat^r in videndo gustus in dulci z sic de alijs
Interdum etiam pt quis in creatura delectari
meritorie cum scilicet ad deum refertur Unde pe dicit
delectasti me domine in factura tua Si cum crea
tura diligit^r vltra creatorem tunc mortale
peccat^r/ quia peccatum mortale est auersio
totalis ab incommutabili bono z conuersio
totalis ad bonum commutabile/ peccatum aut
mortale ab omnibus est vitandum z dete
standum quia multa mala infert peccan
tibus Primo obligat hominem coram deo vz ad
culpam z ad penam eternam/ Unde dicit Ric
hardus de sancto vic/ Omne peccatum obligat^r ho
ad deum ad culpam z ad penam Immo ob
ligat^r vinculo captiuitatis in alto vero ob
ligat^r debito dampnacionis Cum enim ho
aliquod graue peccatum ceciderit iam non est in
eius potestate ut per semetipsum resurgere possit
Per semetipsum pt a deo recedere sed per semetipsum
non pt ad ipsum redire/ Hinc est q obliga
tio culpe dicitur mors anime quia sicut per
mortem exteriorem corpus restringit^r que
sunt ad vitam istam sic anima pobligacionem
culpe mortificat^r ad opa que sunt ad vitam
eternam/ *hec Rychardus*/ Omnia namque opa
quecunque bona prodesse non pnt nec sunt meritoria
nisi prius a peccatis abstineat^r *Teste beato aug*
qui dicit/ Sicut omnia medicamenta non valent
ad sanandum vulnus quam diu ferrum fuit in
ipsum nisi ferrum extrahat^r ita omnia bona sta
non proderunt nisi peccatum prius relinquat^r Ni
chil enim prodest ieiunare orare z alia religio
nis opa facere nisi mens ab iniquitate re
uocet^r *hec Augus*/ Ipsa etiam peccati sine vicia
seu amor terrenorum hominem tenebrosum red
dunt affectum spiritualem amicite repellunt z delecta
tionem celestium bonorum in corde extinguunt
de hoc beatus Augustinus sic dicit/ peccatum est tenebra
quo intellectus obtendit^r z totus ho interior
obtenebrat^r/ Unde necesse est vt tanto solli
citius mentales oculi a peccati tenebris p
compunctionis lacrimas continue expurget^r
quanto amplius per hanc contemplacionis ra
dius obnubilet^r *hec Augus*/ Et Anshelmus
cum querulando de hoc dicit/ Affectus carnalis
infatuauit in me saporem spiritualium intencionum
infirmorum inimicum amicam meam ab intuitu
supernorum amor terrestrium extinxit in me delecta
tionem celestium visum vicorum enamat in me

sensus verorum bonorum / hec Anshelmus
Non solum autem peccatores propter sua mala spiritualibus
bonis spiritualibus carentes puniuntur verum eciam
filii diaboli efficiuntur teste domino qui perfidis
iudeis sic dicit / Vos ex patre diabolo estis
et statim subiungit causam quare dicens Et
desideria patris vestri vultis facere desiderium
enim maligni spiritus est ut mortaliter pec
cando adeo recedamus a creatore membra
sua filii efficiamur quia totiens quisque
nascitur ex diabolo sive veniat vel eciam
adoptatur quotiens mortaliter peccat
Hoc affirmat beatus Johannes sic dicens / Tocien
ciens ex diabolo nascimur quotiens mortaliter
peccamus et dicit totiens diabolo gemi
flectimus quotiens peccamus / hec Johannes Et
nondum quod omnis qui iuste et virtuose vivit
est equus dei in quo sedet regit ac ad se
perducit / sic omnis perversus et viciosus est equus
diaboli cui presidet quem et ad perdicionem ad
ducit / de quo dicit beatus gregorius super can. ex
ponens illud Equitatui meo in curribus pharao
nis assimilavi te amica mea / Sicut
etes in curribus pharaonis dum adhuc operi
bus demoniacis deserviens predestinatione
ego equitatui meo assimilavi Omnes enim
qui luxurie superbie avaricie invidie falla
cie deserviunt adhuc sub curru pharaonis
sunt equi quidam qui sub curru pharaonis sunt
in sorte regiminis diaboli Omnis vero qui humili
tate in castitate in doctrina in caritate fuerit
iam equus effectus creatoris sui iam in curru
dei positus est iam sessorem habet dominum Un
quidam cui presidebat dominus dicit / Durum est tibi
contra stimulum calcitrare non potes iam
ego tibi presideo / hec gregorius / Et sic anime iniu
ose propter mentem simoniaz sunt habitacio sive
locus diaboli in quibus libenter pausat sic corda
peccancium et male viventium sunt locus
diaboli in quibus requiescit / Et probat beatus
gregorius super Ezechielem tractans illud verbum Benedicta
gloria domini de loco suo / sic dicit / Ubi enim inhabitat
deus ubi vera pax quies et interne contempla
cionis gloria amatur Nam qui ad pravitatem
defluunt locus diaboli esse contempnunt / locus
glorie dei est vel sancta quecumque anima vel omnis
quisque in celestibus permanens angelicus
spiritus et gloria domini de loco suo benedicitur cum
vel a bene electis hominibus vel a sanctis angelis auc
tori omnium laus eterna canitur / locus autem

maligni spiritus sunt corda peccancium Sed
cum sibi metipsis irati per penitenciam redeunt ad
vitam glorie domini locus fiunt / Iam enim se
contra se erigunt / iam per lacrimas insequuntur
mala que commiserunt Unde corda penitencium
tum fiunt iam domini locus sanus que prius in
peccatis posita fuerant locus alienus / Qui
autem qui apertis suis ad dominum convertuntur non
solum delent lacrimis perversa que fecerunt
sed eciam in virtutibus operibus ad alta proficiunt ut
habitaculum dei omnipotentis fiant / hec gregorius / De
hoc eciam hugo de sancto victore sic dicit / In illis menti
bus diabolus pausat que mens a calore
divini amoris frigide foris inter in fluxa
carnalium voluptatum delectacione gaudet
et quam prius de amaritudo secutura sit non
provident / hec hugo / Et nondum quod antiquus
hostis diabolus eciam mentes bonorum non numquam
ingreditur illiciata suggerendo et diversis temp
tacionibus fatigando sed in eorum cordibus mo
rari non permittitur quia in immundis cogitacionibus
iustorum anime vilescit reluctatur / In reproborum
vero cordibus malignus spiritus ingreditur
et moratur quia perversas cogitaciones quas ille
suggerit libenter suscipiunt et sic eleos adco
sensum peccati ac eciam ad opus pessimum per
trahunt et ideo propter hoc in eorum cordibus
diabolus ingrediendo dominatur / Sic tangit
beatus gregorius in moralium libro ... exponens illud
dan / Ingreditur bestia latibulum suum et
in antro suo morabitur / sic dicit / Cuius alius
nomine bestie nisi hostis antiquus accipitur
Sed nondum magnopere est / quod hec bestia non
solum antrum suum ingreditur sed in eo eciam moram
prohibetur Aliquando enim et bonorum mentes ingre
ditur illiciata suggerit temptacionibus fatigat
et titudinem spiritus ad delectacionem carnis de
flectere conatur delectacionem quoque adeo sensum
perducere nititur sed resistente superno adiutorio
penale prohibetur Aliquando etiam manere in mentes
bonorum potest sed in eis morari non potest quia cor
iusti habitaculum bestie antrum non est / Quos enim
quasi proprium antrum possidet eorum mentes per
tuldubio in moribus tenet quia in eis co
gitaciones ad iniqua desideria et desideria
usque ad nequissima opera perducit / Nequam
student reprobi suggestiones eius viri
indicii manum repellere cum voluptatibus
appetitui subdita delectacione fruente cum in
eorum cordibus sunt quod oritur / mox per

studium delectationis emittitur et cui sibi minime
resistitur primus ad consensum roboratur statimque
consensus ad opus ducatur opus vero consuetudi
nem generat Recte ergo marito suo mortari
hec bestia dicitur que tam diu cogitationes re
proborum tenet quousque eorum vitam etiam actu
loco primi operis perforet Unde bene ad inde capitulo
propheta dominus dicit Quousque morabuntur inte
cogitationes noxie Neque enim reprehendi
tur veniant sed quod inmorantur Et in bonorum
cordibus cogitationes illicite veniunt sed ibi
morari prohibentur quia tamen quamque nec cap
tivandam domum consentire probeant ab ipso
cordis limine hostes fugant quare et si quis re
pentinis suggestionibus usque ad primum ve
stibulum surrepit ad consensum tamen iam nec
non pertingit hec ille Sunt etiam et alia propter
que mortalia peccata sunt vitanda Scilicet propter
correptionem propter reprobationem et perpetuam dap
nationem Solet namque dominus propter peccata admis
sa etiam suos electos in hac vita multipli
citer punire eis multas tribulationes inmit
tendo ut per hoc purgentur a suis delictis
Item nonnullos deus omnipotens propter suas
pravitates et iniquitates quare ab his cessa
re noluit solet dare in reprobum sensum
ac in obstinationem cordis irrevocabiliter
tradere Item multi propter presentem vitam quam
ducunt et carnalia delectamenta que cito p
transeunt eterna tormenta et dampnationem
incurrunt que finem habere non poterunt Ista tangit
Richardus de sancto victore sic dicens Nemo enim est
tam refrenatus qui non studeat concupi
scentias suas temperare si diligenter attendat
mediate quod retineat quod soleat dominus in quos
dam electis suis malas delectationes in hac
vita in septuplum punire Et quis non
pertimescat pravis consuetudinibus pertina
citer insistere quis non festinet primum v
sum citius corrigere cum audiat quosdam
etiam in hac vita in reprobum sensum
dari et in mentis obstinationem obligationemque
peccati irremediabiliter tradi Nemo certe tam
tam insensate tam obstinate mentis
homo quispiam poterit inveniri qui non expa
vescat et omnino abhorreat concupiscentia car
nis oblectamenta tormentis eternis mutari
si diligenter inspiciat indesinenterque at
tendat quam sunt modica seu esse momen
tanea illa omnia carnis delectamenta que

presentem et quam sunt immania quam ne at
trocia tormenta illa eterna que non habent finem
nec habere poterunt hec Richardus Recte ad quantam
la perducit peccata mortalia perpetrantem quia propter
homines consorcio filiorum dei efficiuntur con
cives filiorum diaboli et hic tandem spiritus maligni
et ad deperdicionem tradunt ipsum eternis pe
nis inferni O quanta stulticia et miseria est
propter voluptates carnis et terrena desideria
perpetua gaudia perdere et eterna tormenta
incurrere De hoc Richardus de sancto victore dicit sic
Nemo comprehendat digne quis conpli
cite sufficiat quanta sit stulticia quam in
finita miseria summa bona sponte deserere
infima bona avide querere eterna gaudia
fastidire transitoria ardenter concupiscere et
preterire prima infinita perdere et mala
eterna incurrere filius interrogat
Heu quanta mala ut comperdas audio
ipsa peccata carnales voluptates
inferunt hominibus Unde desidero ut
de peccatis capitalibus sive mortalibus et eorum
circumstantiis ac quod hec perquiramodum pro
oriantur ipsa peccata velis me informare
Unde oriuntur ipsa peccata Capitulum iii
Debes scire quod peccatum primo oritur
sive perpetratur quatuor modis
in corde videlicet suggestione delecta
tione consensu et defensionis audacia
fit ac suggestio per diabolum delectatio per
carnem consensus per spiritum defensionis
audacia per elationem Eisdem etiam quatuor
modis peccatum consummatur in opere primo enim
peccatum latenter agitur post modum sine confusio
ne ante oculos hominum reatus aperitur deinde
ad consuetudinem vicium ducatur Ultimo
obstinatione misere desperationis emittitur
et quanto diminus quis voluntatis per malam consue
tudinem in moratus fuerit tanto debilior ad
resistendum enim anime quare et si voluerit exurgere
quare est viribus propriae actionis astringitur
qui tot vinculis in mente ligatur Ita com
memorat beatus gregorius in iiii libro moralium
sic dicens Quatuor quippe modis peccatum p
petratur in corde quatuor consummatur in
opere In corde namque suggestione delecta
tione consensu et defensionis audacia
perpetratur Fit enim suggestio per adversarium
delectatio per carnem consensus per spiritum de
fensionis audacia per elationem Culpa enim

que erecte mentem debuit extollit et deicien
do elevat sed quominus elevando supplantat
Unde et illam primi hominis rectitudinem antiquus
hostis hijs quatuor ictibus fregit. nam serpens
suasit, eva delectata est, adam consensit, qui
etiam requisitus confiteri culpam per auda
ciam noluit. hoc vero in humano genere cottidie
agitur quod actum in primo parente nostri generis non igno
ratur. Serpens suasit quia occultus hostis ma
la cordibus hominum latenter suggerit. Eva de
lectata est quia carnalis sensus ad verba
serpentis mox se delectationi substernit. Asse
nsum vero adam mulieri prepositus prebuit quia
dum caro in delectatione rapitur etiam a sua rec
titudine spiritus infirmatus inclinatur. et
requisitus Adam culpam confiteri no
luit quia videlicet spiritus quo peccando a veritate
disiungitur, eo ruine sue audacia nequius
obduratur. Eisdem etiam in quatuor modis pec
catum consummatur in opere. prius namque
latens culpa agitur, post modum vero etiam
ante oculos hominum sine confusione reatus a
peritur, dehinc ad consuetudinem ducitur, ad
extremum quoque vel falsae spei seductionibus
vel obstinatione misere desperationis enu
tritur. hos itaque modos peccati vel qui in corde
latenter sunt vel patenter in opere perpetrantur
beatus Job considerans ait: Quare non in vul
va mortuus sum? vulva quippe pecca
ti hominis culpa latens que occulte peccato
rem concipit reatum suum adhuc in tenebris
abscondit. Egressus ex utero non statim peri
i? Vulva exitur ex utero cum peccator que in
occulto commisit. Hec etiam in aperto commit
tere non erubescit. Quare exceptus genibus?
quia nimirum peccator cum iam de iniquitate
sua non confunditur in iniquitate eadem
etiam animis pessime consuetudinis ro
boratur. Quasi genibus peccator fovetur ut
crescat dum culpa consuetudinibus firmatur
ut vivat. Cur lactatus uberibus? quia dum
perpetrare culpa in usum cepit nimirum seu
falsa spe divine misericordie vel aperta miseria de
sperationis pascitur ut eo nequaquam ad cor
rectionem redeat quo vel securitatem sui pium
sibi inordinate simulat vel hoc quod fecit
inordinate formidat. Et nondum quod cum
culpa in usum venit ei animus etiam si ap
petat debilis resistat quia quot vitiabus
prave frequentationibus astringitur quasi tot

vinculis ad mentem ligatur. Sciendum quoque e
quod illi tres modi peccatorum facilius corriguntur
quartus vero difficilius emendatur. Unde redemp
tor noster puellam in domo iuvenem extra
portam, de sepulchro autem lazarum suscitat.
Adhuc quippe in domo mortuus iacet qui
latet in peccato. iam quasi extra portam educitur
cuius iniquitas usque ad verecundiam publice
perpetrationis aperitur. Sepulture vero aggere premitur
qui in perpetratione nequitie etiam usu consue
tudinis gravatur. sed hos ad vitam misericordiae
revocat quia plerumque divina gratia non solum
mortuos sed etiam in apertis iniquitatibus mor
tuos et mole prave consuetudinis pressos re
spectus sui lumine illustrat. Quartum vero
mortuum redemptor noster nunciante discipulo
agnoscit nec tamen suscitat quia difficile est
valde ut is quem post usum male consue
tudinis etiam adulantium lingue
excipiunt animus sue morte revocetur. de
quo recte dicitur: Sine mortuos sepelire mor
tuos suos. Mortui enim mortuos sepeliunt
cum peccatores peccatorem sermonibus premunt. quid
enim est aliud peccare quam occumbere? sed qui
peccantem laudibus prosequuntur extinctum
sub aggere sermonis abscondunt. Difficile
enim emendatur peccatum quod linguis favore
nutritur. Hec Gregorius. Unde vigilandum est
ut sensus exterior maxime visus ab
inordinato intuitu custodiatur et cogi
tationes illicite primo cordi advenien
tes valde cito necessarium est ut restringantur
quia ex hijs duobus videlicet inordinato vi
su et maligno cogitatu omne peccatum or
tum habet. Nam cum visus inordinatus non
refrenatur oritur exinde carnalis et illi
cita cogitatio. ex cogitatione vero cui ei
non resistitur generatur delectatio. ex delectatione
consensus, ex consensu pessimum opus
deinde sequitur mala consuetudo peccan
di et obstinatio in operibus pravis que per
ducit hominem ultimo ad desperationem et
perditionem. Hoc probat beatus gregorius tractans
illud verbum: Oculus meus depredatus est
animam meam etc. Post visum sequitur cogi
tatio, cogitationem delectatio, delectationem
consensus, consensum operatio, operationem
consuetudo, consuetudinem necessitas, necessitatem
obstinatio, obstinationem desperatio, de
sperationem eterna dampnatio. Hec gregorius.

Periculosum igitur multum est non resistere in
principio temptationis sensus suos ab
illicitis et cor a cogitationibus noxiis. Sed
nequissimum est mortaliter peccare. Super
hanc omnia peius est consuetudinem pec-
candi facere, quia valde difficile prave con-
suetudini repugnatur. De hoc dicit Ysidorus:
Cogitatio prava delectationem parit, de-
lectatio consensionem, consensio actionem,
actio consuetudinem, consuetudo necessita-
tem. Sicque hiis vinculis homo implicatur, qua-
dam cathena viciorum tenetur, ista ita ut ab
ea avelli nequaquam valeat, nisi divina
gratia manum iacentis apprehendat. Unde
nequissimum est peccare, sed peius est
consuetudinem peccandi facere. Ab illo faci-
le abhorret, cum labore resurgit, dum male
consuetudini repugnat. Hec Ysidorus. Ha-
bemus igitur ex predictis quibus modis
oritur aut peccatur peccatum. De peccatis mor-

Nunc autem videndum est — talibus capitulum iiii
de peccatis capitalibus seu mor-
talibus et circumstanciis eorum.
Peccata siquidem mortalia sive capita-
lia sunt septem, scilicet Superbia, Invidia,
Ira, Accidia, Avaricia, Gula, Luxuria.
Que infinita mala inferunt committe-
ntibus ea. De hiis Hugo dicit de sancto Victore:
Septem capitalia sunt vicia, scilicet Super-
bia, Invidia, Ira, Accidia, Avaricia, Gu-
la et Luxuria. Ex hiis tria hominem expo-
liant. Nam superbia aufert homini Deum,
Invidia proximum, Ira seipsum. Tristicia vero
spoliatum flagellat. Avaricia flagel-
latum eicit. Gula eiectum seducit. Lu-
xuria seductum servituti subicit. Anima
enim rationalis in sanitate sua vas est sol-
lidum et integrum nullam habens corru-
ptionem, quam vicia venientia interim
hoc modo viciant et corrumpunt: per superbi-
am inflatur, per invidiam arescit, per iram
crepat, per accidiam frangitur, per avariciam
dispergitur, per gulam inficitur, per luxuriam
conculcatur et in lutum redigitur. Hec
Hugo. Et notandum quod unum peccatum nascitur
ab alio, quod sic apparet. Superbia quia vult omnes
precellere, dolet si aliquis ei equatur, et sic
ex ea nascitur invidia. Invidus vero quia
de facili irascitur ei cui invidet, ideo ex
ea nascitur ira. Sed iratus cum non potest se vin-
dicare tristatur, ideo ex ira nascitur accidia.
Accidia vero consolationem querens facit
avaram. Avaricia autem quia in temporalibus
habundat, potest magis curare gulam. Gula
vero propter ventris repletionem de facili spu-
mat in libidinem, et ita generat luxuriam.
Ecce quomodo unum peccatum mortale nascitur
ab alio. Sed nonnulli doctores dicunt quod
ex superbia primo nascitur vana gloria, et
ex vana gloria invidia, et sic cetera vicia
subsequencia prout supra positum est. Unde
Gregorius dicit: Ex superbia namque na-
scitur inanis gloria. Superbus enim vult ab
omnibus laudari ut possit ab omnibus
honorari. Ex hac autem invidia, quia dum laus
appetitur eadem alius invidet. Ex hac item
ira, quia dum mens ex aliena felicitate
torquetur, necesse est ut ocius mentem per in-
vidiam turbet. Ex ira autem accidia, quia
dum mens inordinate turbatur, omne
bonum in fastidium ei vertitur. Ex accidia
vero avaricia, quia dum turbata mens et
tristis nullam intus consolationem sen-
tit, foris eam interemens per avariciam
querit. Ex avaricia quoque gula, quia quod
avaricia congregavit gula depascit.
Unde divites solent esse gulosi, sicut
ille qui epulabatur cotidie splendide.
Ex gula autem luxuria, quia venter et genita-
lia vicina sunt, et per vicinitatem membrorum
sequitur confederatio viciorum. Ex hiis itaque vi-
ciis sibi invicem connexis quedam cathena effi-
citur, qua peccator ligatur et ad infernum trahitur.
Hec ille. Sanctus etiam Gregorius faciens mencionem Gregorius
de eisdem mortalibus peccatis similia sentit,
adiungens quasdam deceptiones quas vi-
cia predicta suggerunt menti ad seducen-
dam eam ac pervertendam. Unde de hoc in xxxi°
libro Moralium exponens illud dictum: Exhor-
tationem ducum et ululatum exercitus, sic dicit:
Temptancia quippe vicia que pugnant invisibile
contra nos prelium regnanti super se superbie mi-
litant. Alia more ducum preeunt, alia more
exercitus subsecuntur. Neque enim culpe omnes
pari accessu cor occupant. Sed dum maio-
res et pauce neglectam mentem preveni-
unt, minores et innumere ad illam se ca-
tervatim fundunt. Ipsa namque viciorum
regina superbia dum devictum cor plene
cepit, mox illud septem principalibus viciis

qui quibusdam suis ducibus devastandum
tradit. Quos videlicet duces exercitus sequitur
quia ex eis procul dubio importune vitiorum
multitudines oriuntur. Quod melius ostendimus
si ipsos duces specialiter ut possumus enumeran-
do proferamus. Radix quippe cuncti ma-
li superbia est, de qua scriptura testante
dicitur: Initium omnis peccati superbia. Prime au-
tem eius soboles septem nimirum principalia
vitia de hac virulenta radice proferuntur
scilicet inanis gloria, invidia, ira, tristitia, ava-
ritia, ventris ingluvies et luxuria. Nam
quia his septem superbie vitiis nos captos
doluit, idcirco redemptor noster ad spirita-
le liberationis prelium spiritu septiformis gratie
plenus venit. Ex quibus videlicet septem quinque
spiritualia duo quoque carnalia sunt. Sed unum-
quodque eorum tamen sibi cognatione iungitur
ut non nisi unum de altero proferatur. Prima
namque superbie soboles inanis est gloria
que mentem dum vani nominis potentiam
appetit ne quis hanc alius adipisci
valeat tabescit. Invidia quoque iram
parit, quia quanto interno livoris
vulnere animus sauciatur tanto etiam man-
suetudo tranquillitatis amittitur. Ex ira
quoque tristitia oritur, quia turbata
mens qua inordinate se concutit se
addicendo confundit et cum dulcedinem
tranquillitatis amiserit nichil hanc nisi
ex perturbatione subsequens meror pa-
scit. Tristitia quoque ad avaritiam de-
rivatur, quia dum confusum cor bonum le-
titie in semetipso intus amiserit unde con-
solari debeat foris querit et tanto ma-
gis exteriora bona adipisci desiderat
quanto gaudium non habet ad quod intrinsecus re-
currat. Post hec vero duo carnalia vitia
id est ventris ingluvies et luxuria supersunt
sed cunctis liquet quod de ventris ingluvie
luxuria nascitur, dum in ipsa distributione
membrorum ventri genitalia subnixa
videantur. Unde dum unum inordinate re-
ficitur aliud procul dubio ad contumeli-
as excitatur. Hii autem duces exortati
dicti sunt exercitus ululare, quia primo vi-
tia decepte menti quasi sub quadam ratione
se inserunt, sed innumera que sequuntur dum
hanc ad omnem insaniam pertrahunt quasi
bestiali clamore confundunt. Inanis enim
gloria devictum cor quasi ex ratione solet exorta-
ri cum dicit: Debes maiora appetere ut quan-
tum potestate valueris multos excedere eo etiam va-
leas et pluribus prodesse. Invidia quoque
devictum cor quasi ex ratione solet exhortari
cum dicit: In quo illo vel illo minor es? Cur ergo
eis vel equalis vel superior non es? Quanta
vales que ipsi non valent! Non ergo tibi aut
superiores esse aut etiam equales debent.
Ira etiam devictum cor quasi ex ratione solet ex-
hortari cum dicit: Que erga te aguntur equanimiter
ferri non possunt, immo patienter tolerare peccatum
est, quia et si non eis cum magna exasperatio-
ne resistitur, contra te deinceps sine men-
sura cumulantur. Tristitia quoque devictum
cor quasi ex ratione solet exhortari cum dicit:
Quid habes unde gaudeas cum tanta ma-
la de proximis portas? Perpende cum quo
merore omnia intuenda sunt qui in tanto
contra te amaritudinis felle vertuntur. Ava-
ritia quoque devictum cor quasi ex ratione solet
exhortari cum dicit: Valde sine culpa est quod que-
dam habenda concupiscis, quia multiplicari non
appetis sed egere pertimescis et quod male alius
retinet ipse melius expendis. Ventris
quoque ingluvies devictum cor quasi ex ratione
exhortari solet cum dicit: Ad esum deus munda
omnia condidit et qui satiari cibo respuit
quid aliud quam muneri concesso contradicit?
Luxuria vero devictum cor quasi ex ratione solet
exhortari cum dicit: Cur te in voluptate tua
modo non dilatas cum quid te sequatur ignoras?
Acceptum tempus in desideriis expendere debes
quia quam citius pertranseat nescis. Si enim
misceri deus homines in voluptate
coitus nollet in ipso humani generis exor-
dio masculum et feminam non creasset. Hec
est ducum exhortatio que dum incaute
ad secretum cordis admittitur familiarius
iniqua persuadet. Quam videlicet exhortationem
exercitus ululans sequitur quia infelix anima
semel principalibus vitiis capta dum multiplicatis
iniquitatibus in insaniam vertitur ferali
iam immanitate vastatur. Hec Gregorius.

De superbia Cap. v.

Postquam
visum est de peccatis capitalibus
sive mortalibus in genere nunc vi-
dendum est de uno quoque vitio seu peccato
in specie. Et primo de superbia que est regi-
na omnium vitiorum. Videndum est quid sit

Est autem superbia ut ait Augustinus perverse celsitudinis appetitus. Nam sicut idem Augustinus dicit: Superbia invidet omnibus, scilicet superioribus quia illis non equatur, inferioribus ne ei equentur, paribus quia ei equantur. Unde elacio animi est vicium quo quis non vult pati priorem vel parem. Dicitur autem superbia inicium omnis peccati triplici racione. Primo propter causam que invenitur in omni peccato, quia in omni peccato invenitur contemptus dei, qui est quedam causa peccati. Iste autem contemptus est aversio a creatore, qui in omni peccato est, ubi preponitur bonum commutabile bono incommutabili. Item sicut sine caritate alie virtutes nichil sunt, ita sine superbia alia vicia nichil sunt. Abstrahe superbiam et habebis graciam, quia deus superbis resistit, humilibus autem dat graciam. Secundo quia principium fuit peccatorum; hoc enim quie peccavit dyabolus in celo et primus homo in paradiso. Tercio quia nascitur ex ea alia vicia sicut supra dictum est. Sciendum est autem quod quadruplex sit superbia, videlicet cordis, oris, operis et habitus. Secundum beatum Bernhardum ad singulos quedam remedia sic dicit: Est superbia cordis, superbia oris, superbia operis, superbia habitus. Superbia cordis est quando homo in oculis suis magnus est, contra quem sapiens orat dicens: Extollenciam oculorum meorum ne dederis michi. Superbia oris vel lingue que et iactancia dicitur est quando homo non solum magna de se sentit sed eciam loquitur. Unde psalmista dicit: Disperdat dominus universa labia dolosa et linguam magniloquam. Superbia operis est quando homo quadam superbia ut magnus appareat agit, de quo idem psalmista ait: Non habitabit in medio domus mee qui facit superbiam. Superbia habitus est quando homo ut gloriosus videatur preciosis se ornat vestibus. Unde apostolus dicit: Non in veste preciosa. Sunt autem quinque que ad remedium tam mortifere pestis a domino racionali anime sunt proposita: locus, corpus, temptacio dyaboli, predicacio Christi et eius conversacio. Locus quia exilium, corpus quia onerosum, temptacio quia inquietat, predicacio Christi quia edificat, et eius conversacio quia informat. Hiis quinque sensibus deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita est corporis, ita deus vita est anime. Et sicut corpus mortuum est quod per quinque sensus non vegetatur ab anima, ita anima mortua est que per deum non habitatur. Hec Bernhardus. Et quia vita anime est deus et sine gracia dei ac bonis operibus anima vivere non potest, ideo valde superbia fugienda est et detestanda, quia ipsa est que privat hominem gracia dei et effectum boni operis viciat, impedit et infatuat. De hoc primo beatus Bernhardus dicit sic: Superbia inventa est in me et declinavit dominus in ira a servo suo. Ergo augmentum superbie privacio gracie est. Subtracta enim gracia medium non per superbiam q iam est sicuta est. Nam superbo oculo vicia non videntur; sincero patet. Ibi enim requiem invenit mansuetus et simplex, ubi dolosus opprimitur et elatus. Hec Bernhardus. Dicit eciam de hoc Remigius: Iusto dei iudicio omnis ei aufertur gracia divini muneris qui motibus execrabilis superbie obvius et tumore. Hec Remigius. Quantumcumque autem opus bonum ac viciosissimum sit, infructuosissimum et infectivum propter vicium elacionis ac superbie probatur. Hec Bernhardus super cantica. Elacio enim cordis et corporis est pietatis ignavie compunctionis sicut a bonorum rore gracie spiritualis. Porro elacionis fugis superbie nature est. Quamvis enim altum sapit et opus eius et spacia varium sapit, superbiam enim in penis comitatur. Hec Bernhardus. Dicit eciam de hoc Damascenus: Nulla virtus, nulla accio poterit elucere, tamen et quantacumque minima scintilla superbie demonstratur inherere. Hec Damascenus. Vigilandum ergo est contra vicium superbie, quia omnem statum et condicionem hominum solet invadere, temptare seculares, videlicet novicios conversos et eciam iustos. De hoc per Hugonem in libro de claustro anime sic dicitur: Superbia seculares possidet et retinet, novicios conversos vexat et revocat, iustos vero temptat et illudit. In secularibus apparet, in novicios conversis notatur, et in religiosis quamvis lateat insidiatur. Secularibus ut in pravo comprehendat opere, religiosis vero insidiatur per gloriam laudis humane. Hec Hugo. Sunt namque nonnulli qui pro cordis elacione alios quadam superba cogitacione despiciunt, et si aliquando aliquos extremus veniant, manus tamen in cordis secreto in sua cogitacione se eisdem preferunt, et si habent in se aliquod boni et nimium in statera oculos mentis a malis que prius gesserunt avertunt et solum priori boni quod fecerunt tota

intencione aspiciunt / et per hoc qui sanctos se existimant / mala vero multa in quibus demersi sunt non agnoscunt. De talibus beatus Gregorius in xxxiiii° libro morum super illo verbo: Omne sublime videt, sic dicit: Omnes iniqui pre nimio tumore cordis elati omnes quos cernunt superbie fastu despiciunt / et si quando exterius blandiuntur, intus tamen in secreto cordis ubi apud se sua estimacione magni sunt ceterorum sibi vitam meritaque postponunt eosque infra se esse respiciunt / quia per elacionem cogitacionis cordis intra semetipsos se altitudinis arce posuerunt. Quibus bene per prophetam dicitur: Ve qui sapientes estis in oculis vestris. Hinc etiam Paulus ait: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Hinc ad Saulem divina increpacione dicitur: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis caput te constitui in tribubus Israhel? / Parvulus quippe in oculis suis est qui in eo quod semetipsum considerat imparem se aliorum meritis pensat. Ita quasi grandem se conspicit quisquis se super aliena merita elacione cogitacionis extendit. David autem secundum divina gracia Saule reprobato ad regni gubernacula possidenda servabat et tamen persequenti adversario mente se humili substernebat cum divino iudicio se prelatum esse noverat. Ille se humiliter postponebat cum per electionis graciam incomparabili noverat se meliorem. Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant qui adhuc quo loco apud Deum habeantur nesciunt / si sic se etiam electi humiliant illis quibus iam se per intima iudicia antepositos deprehendunt. Hoc autem proprium esse semper electorum solet quod de se semper senciunt infra quam sunt. Hinc namque per ipsum David dicitur: Si non humiliter senciebam etc. Hinc magister gencium suos admonens discipulos dicit: Superiores sibi invicem arbitrantes. Nam quia unusquisque quemlibet inferiorem se omnem quem cogitat putat, e diverso iustus studeat ut superiorem quemlibet proximum attendat ac ne dum se alii alter humiliat vertat alter in elacionem, bene utramque partem admonuit dicens: Superiores sibi invicem arbitrantes, ut in cogitacionibus cordis et ego illi inferior sim et vicissim me ille sibi. Et cum ab utraque parte cor inferius premitur nullus ex impenso honore sublevetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi cognoscere vel tenere contempnunt, quia et si quando se humiles specietenus ostendunt, humilitatis virtutem servare in intimis negligunt. Quibus sepe accidit ut quando unum quodlibet bonum vel minimum faciant a malis suis omnibus respectum mentis protinus avertant atque hoc quod vel extremum boni fecerint tota intencione se inspiciant et ex eo iam se quasi sanctos aspiciant obliti malorum omnium que commiserunt, unius sui tantummodo boni memores quod forsitan facere nec perfecte potuerunt. Sicut electos econtrario solet ut cum multarum virtutum gracia polleant, unum eos vel tenuissimum vicium valde defatigans pulset / quatenus dum ex quadam parte se infirmari considerant, de his virtutibus in quibus prevalent se minime extollant / dumque de infirmitate trepidat / hoc quoque ubi fortes sunt humilius servant. Sepe ergo reprobi per hoc quod unum vel minimum bonum suum intente conspiciunt mala multa et gravia in quibus demersi sunt non agnoscunt. Et sepe electi per hoc quod tenuissimum malum suum infirmari trepidant mira dispensacione aguntur ut magna bona adque perfecta sunt non amittant. Iusta itaque et occulta examinis mensura disposit ut iniustos et mala adiment, illos et bona aggravent / dum isti ad profectum boni utuntur levibus malis et illi ad augmentum mali tenent bona minima. Isti quippe per id inde perfectius in bono proficiunt unde in malo temptantur, illi autem ad maius mali deficiunt unde de bono gloriantur. Sic itaque male bono utitur impius et bene malo utitur pius. Sicut sepe contingit ut alius ex cibo salutifero inordinate sumpto peste languoris incurrat, alius veneno serpentis in medicamine ordinate confectionis adhibito languoris molestiam vincat. Ille ergo quia cibo salutifero recte noluit inde periculose moritur unde alii salubriter vivunt. Iste autem quia veneno serpentis caute uti studuit inde salubriter vivit unde alii periculose moriuntur. Venenum vero serpentis non ipsam nequiciam sed suggestionem nequicie dicimus / quia nolentes sepe renitentes quoque temptamur. Sed in medicamine cum utitur cum mens virtutibus erecta conspectis contra se temptacionibus humiliatur. Iniqui vero atque reprobi quelibet opera faciant in quibuslibet virtutibus emineant humiliari

sensum penitus ignorat quia nimirum
leviathan membra sunt de quo superna
voce dicitur Omne sublime videt hec gitq dac
dum quoque est quod alia vitia illas solummodo
virtutes impetit quibus ipse virtutes destru
untur ut videlicet ira patientiam gula absti
nentiam libido continentiam expugnet et
Superbia vero nequaquam unius virtutis extinc
tione contenta est sed contra cunctas virtutes se
erigit ut quod quasi illa invadente agitur
deo placere non potest quia pro hoc solum vane
glorie fiunt. Cuius enim mentem hec pestis
cepit clauso cordis oculo iudicii equita
tem perdit Nam cuncta que ab aliis bene fiunt
displicent et sola que ipse egit etiam placent
prava aliena opera semper despicit miratur
semper que ipse facit Ipsa etiam superbia ali
os in rebus secularibus alios in spiritualibus
constitutos possidet Alter enim intumescit
infimis et terrenis rebus alter summis cele
stibus que virtutibus Alter vitium hoc temptat
prelatos alter subditos prelatos namque inco
gitationibus suggerit quia solus vite merito
super ceteros excrevit eiusque mentem erigit
viles atque inutiles eos qui subiecti sunt
ostendit ita ut nullum quem iam dignum respi
ciat cui equanimiter loquatur At contra
subditorum corda superbia instigat ut sua
acta considerare funditus negligant et semper
tacitis cogitationibus rectoris iudices fiant
et dum in illo quod reprehendere debeant impor
tune respiciant in semetipsis quod corrigant
numquam videant Ista tangit beatus Gregorius ad
inveniens etiam quedam remedia contra hec in
proximo libro moralium exponens illud dicit ipse
est rex super omnes filios superbie sic dicens
Scriptum est Initium omnis peccati superbia.
Per hanc enim ipse leviathan id est dyabolus
occubuit per hanc sequentem hominem stravit
Eo enim telo salutem nostre immortalitatis im
petiit quo vitam sue beatitudinis extinxit
Unde bene superbia radix vitiorum esse memoratur
Sicut enim in suis radicibus tegitur sed ab illa ra
mi expanduntur extrinsecus ita se superbia in
trinsecus celat sed ab illa protinus vitia pu
lulant Virtus namque prius ebulit in
elatione quod foras postmodum prorumpet in
opere Sed quia occasio de superbie discussi
one se prebuit debemus hanc sollicitius
subtiliusque distinctione atque assignatas mentes

quanta vel qualis veniat et quibus qualiter sub
repiat demonstrare Alia quippe vitia
eas solummodo virtutes impetit quibus
ipse destruuntur ut videlicet ira patientiam castrimar
gia abstinentiam libido continentiam ex
pugnet Superbia autem quam radicem vitiorum
diximus esse nequaquam unius virtutis extinc
tione contenta contra cuncta anime membra
se erigit et quasi generalis ac pestifer morbus
corpus omne corrumpit ut quod quasi illa
invadente agitur etiam si esse virtus ostenditur
non per hoc non deo sed soli vane glorie serviatur
Cui enim tyrannus quidam obsessam civita
tem intercipit cui mentem superbia intercipit
et quo ditior est quem cepit eo in dominio
durior exsurgit quoniam quo amplioris vir
tutes virtutes sine humilitate agit eo la
tius ista dominatur Quisquis vero eius in se ty
rannidem captiva mente susceperit hoc
primum dampnum patitur quod clauso cordis
oculo iudicii equitatem perdit Nam cuncta
que ab aliis vel bene geruntur displicent et so
la ei que ipse vel perverse egit placent Semper
aliena opera despicit semper miratur que facit
quia et quicquid egit egisse se singulariter credit
et cui se in cunctis transcendere ceteros estimat
per cuncta cogitationis spacia secum deambu
lans laudes suas tacitus clamat Non
numquam vero ad tantam elationem mens du
citur ut in eo quod tumet etiam ostentationem
locutionis effrenetur Sed tanto facilius
ruina sequitur quanto apud se quisque in
pudentius exaltatur Sciendum quoque est
quod ipsa hec de qua loquimur elatio alios ex
rebus secularibus alios vero ex spiritualibus
possideat Alter namque intumescit auro
alter eloquio alter infimis et terrenis rebus
alter summis celestibus virtutibus Una eademque
ante dei oculos agitur quamvis ad humana
corda veniens in eorum obtutibus diverso
amictu palliatur Nam cum is qui primus
de terrena felicitate superbiebat postmodum
de sanctitate extollitur nequaquam cor eius
elationi deseruit sed ad eum consueta ve
niens ut cognosci possit neque vestem
mutavit Sciendum quoque est quod alter
hoc prepositos atque alter subditos temptat
Prelatis namque in cogitationibus suggerit
quia solus vite merito super ceteros excre
vit et si qua ab eo bene aliquando gesta sunt

hec importune eius animo obicit et cum hunc
bene singulariter deo placuisse insinuat
ut facile suggesta persuadeat ipsa ad te
stimonium potestatis tradite retributionem vo
cat dicens Nequaquam si omnipotens deus te his
omnibus meliorem cerneret omnes hos sub tuo
regimine non dedisset. Cumque mentem mox
erigit viles atque inutiles eos qui sub
iecti sunt ostendit, ita ut nullum iam qui dig
ne respiciat tam equanimiter loquatur. Unde
mox mentis tranquillitas in iram vertitur quia
dum cunctos despicit dum sensum itaque
omnium sine moderamine reprehendit tanto
se irrefrenatius in iracundiam dilatat quan
to eos qui sibi commissi sunt esse sibimet indig
nos putat. At contra cum subditorum cor sup
bia instigat hoc summopere agere nititur ut sua
acta consideratione funditus negligant et semp
er tacitis cogitationibus rectores suos iudices fi
ant, quia dum illos quos reprehendere debeant in
portune respiciunt in semetipsis quod corrigant
numquam vident. Unde et tanto acrius pereunt
quanto a se oculos avertunt, quia in huius vite
itinere offendentes cadunt dum alibi intendunt.
Et quidem prelatos se esse asserunt nec tamen tam
ut tam noxie in regimine persone tradantur
et dum eius facta despiciunt dum precepta contemp
nunt ad extremam usque infamiam devolvuntur ut
dum res humanas curare non estimet, quia ei
quos qui inutiliter reprehendunt esse se commissos dolent.
Sicque dum contra rectorem superbiunt et contra indi
cia conditoris intumescunt. Et dum pastoris
vitam diiudicant ipsam quoque sapientiam omnia
disponentem impugnant. Sepe autem rectores sin
ceros dato pene obviant et eandem vocis superbiam
libertate vocant, sic quippe elatio se quasi
pro iustitie libertate obicit sicut se timor
pro humilitate supponit. Nam sicut plerique
tacent ex timore et tamen tacere se existimant
ex humilitate, ita nonnulli loquuntur per impa
tientiam elationis et tamen loqui se credunt
per libertatem rectitudinis. Aliquando eorum subditi
interna que sentiunt nequaquam proferunt et
hii quorum loquacitatis vix compescitur non
numquam ex sola amaritudine intimum tanto
res obticescunt. Cum per timorem mentis
pravitatis sue verba subtrahentes dum male
loqui soleant peius tacent. Quia cum prelati
tes aliquid de correctione audiunt indig
nantes eorum rusionis verba suspendunt. Cu

hus qui aspere agit sepe ad querelam voce
de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cum vero eos
magistri sui blande preveniunt de hac ipsa
humilitate qua preventi sunt gravius
indignantur et tanto eorum mens vastius
attendit, quanto considerans in summa in
dicat. Sunt nimirum qui humilitatem que
virtutum mater est nesciunt usum sui
laboris perdunt etiam si qua bona sunt
que operari videantur, quia surgentis
edificii robusta celsitudo non figitur
que nequaquam per fundamenti fortitu
dinem in petra solidatur. Soli ergo rui
ne crescit quod edificant quia ante molem
fabrice humilitatis fundamenta non pa
rant. Tunc vos hii ab intimis perdimus si
pauca in exterioribus condamus. Certe
namque apud se superbis cogitationibus
tumentibus inest clamor in locutio
ne, amaritudo in silencio, dissolutio
in hilaritate, furor in tristicia, inhone
stas in actione, honestas in imagine,
erectio in sensu, rancor in visione. Horum
mens prompta est ad irrogandas contume
lias, valida ad tollerandas infirma, ad
obediendum pigra, ad lacessendum vero
alios importuna, ad ea que facere et debet
et prevalet ignava, ad ea autem que nec
debet nec prevalet parata. Et in eo quod
sponte non appetit nullis exhortationibus
flectitur, ad hoc autem quod latenter desiderat
quirit ut cogatur, quia dum metuit ex deside
rio suo vilescere optat vim in ipsa sua vo
No
luntate tollerare. Igitur quia humanos animos
aliter temptari experimentis carnalibus atque
aliter experimentis spiritualibus diximus, audiant
illi: Omnis caro fenum et gloria eius sicut
flos feni. Audiant isti quod quibusdam
post miracula dicitur: Nescio vos unde sitis,
discedite a me operarii iniquitatis. Rur
sum quia aliter temptari prelatos atque aliter
subditos prefati sumus, audiant illi quod per
quendam sapientem dicitur: Ducem te constitue
runt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus
ex illis. Audiant isti: Obedite prepositis
vestris et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant
quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Audi
ant simul omnes: Deus superbis resistit,
humilibus autem dat gratiam. Audiant omnes:
Quoniam mundus est apud deum omnis qui exal

tat cor suum. Contra huius languoris po
stem audiamus cuncti quid magistra veritas
docet dicens: Discite a me quia mitis sum
et humilis corde. Ad hoc namque unigenitus
dei filius formam infirmitatis nostre
suscepit, ad hoc invisibilis non visibilis
solum sed etiam despectus apparuit, ad hoc contu
meliarum ludibria et irrisionum opprobria pa
ssionum tormenta toleravit, ut superbum
non esse hominem doceret humilis deus.
Quanta ergo humilitatis est virtus, propter quam
solam veraciter edocendam is qui sine
estimacione magnus est usque ad pa
ssionem factus est parvus. Quia enim origi
nem perdicionis nostre prebuit superbia dia^bo^li,
instrumentum redempcionis nostre inventa
est humilitas dei. Hostis quippe noster inter
omnia voluit fieri elatus, redemptor
autem noster magnus manens super omnia
inter omnia dignatus est fieri parvus. Ut
melius elacionis causam detegamus et
humilitatis fundamenta aperiamus, si breviter
commemoracione perstringimus quid mortis
auctor, quid ve conditor vite dicat. Ille
namque ait: In celum conscendam, super
astra celi exaltabo solium meum, ascen
dam super altitudinem nubium, similis ero
altissimo. De auctore vite Paulus dicit:
Cum in forma dei esset, non rapinam arbi
tratus est esse se equalem deo, sed semetipsum
exinanivit formam servi accipiens. Ille
ergo aliud mentes sibi subditas docet,
quam celsitudinis culmen appetere, cuncta
equalia tumore mentis transcendere, socie
tatem omnium hominum alta elacione transire,
ac sese contra potenciam creatoris erigere.
Iste autem ad sputa, ad palmas et colaph
os, ad spineam coronam, ad crucem, ad lan
ceam atque ad mortem veniens membra
sua admonet dicens: Si quis michi mini
strat, me sequatur. Quia ergo redemptor
noster corda regit humilium et Lemathan iste
rex dicitur superborum, aperte cognoscimus quod
evidentissimum reproborum signum superbia
est, ac contra humilitas electorum. Quam cum quisque
habeant, agnoscitur sub quo rege militet.
Unusquisque enim quasi quendam titulum
portat operis quo facile ostendat sub cuius
famulatur potestate rectoris. Unde per evangelium dicitur:
Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Et

Ne ergo nos Lemathan istius membra
vel nimia faciendo fallerent, apertum signum
dedit quo deprehendi valeat, demonstravit di
cens: Ipse est rex super universos filios su
perbie. Qui et si quando fictam speciem humilitatis
assumunt, semetipsos tamen celare omnibus
nequaquam possunt, quia eorum superbia diu late
re non sustinens et tamen exaltata tegitur, exaltata
actione denudatur. Qui vero sub rege hu
militatis militat, semper pavidus atque semper ex
omni latere circumspectus adversum iacula ela
cionis pugnat, et quasi contra vementes
ictus solum magis in suo corpore oculum
custodiunt, dum in semetipsis principaliter hu
militatem tuentur. Hec Gregorius in moralibus. Ro
tandum est etiam quod sunt nonnulli qui licet in statu
humili sunt positi, tamen apud se in sua esti
macione magni ac superbi esse non desi
stunt. Hii tales aliis preesse appetunt, adu
laciones querunt, favoribus intumescunt,
ventura gaudia non querunt, de celibus
dicit beatus Gregorius in prologo huius moralium. Humilia sunt
quem preesse desperavit. Unde contingit
ut etiam in humilitatis loco manentes apud
se esse minime desistant. Hos plerumque
videmus honoribus extolli, voluptati
bus perfrui, rerum multiplicitate dilatari,
hii sepe nichil nisi preesse ceteris appetunt,
ambicionis timeri gratulantur, recte vivere
negligunt et tamen famam habere concupiscunt,
adulaciones querunt, favoribus intume
scunt, ventura gaudia non querunt. Quia
quanto transitoriis occupacionibus obcecantur,
eternae lucis quanta sit claritas nesciunt,
et dum in rebus terrenis superbiunt, celestes
sibi lucis aditum claudunt. Veritatis enim
lumine quod elatis occupatus mentibus
absconditur, afflictis humilitatisque revelatur.
Hec Gregorius. Tales igitur cum ad prelacionis
honorem pervenerint, metum sibi a subditis
exigunt, et qui deum venerari volunt. Et superbus rector
cadens ad culpam apostasie delabitur,
quociens preesse hominibus delectatur. Nec
et possunt alias mereri que in regimi
nibus prelatis superbis committuntur, qui
pravitate ambicionis prelacionis culmen
subintraverunt. De hiis, de superbis rectoribus
ac ambiciosis beatus Gregorius in prologo moralium li^o
maiorum sic dicit: Sepe namque quod plerumque
qui presunt, mordinatum sibi metum a subditis

exigunt · z no p̄p̄ domiu qm pdno ve
nerari volunt · Sicut · n · se tumor cor
dis extollit cui eos q̄ subditos in sui
compacone despiciant · n° eis descende
do consulunt sz dnando pmunt · q̄ vz
alta se cogitacone exigunt z equales
se illis quib; eos pesse ꝯtigit no agno
scunt / Hinc tumorem p pph̄am dns ipa
storibus incrpans ait · Vos aut cu
austeritate impabatis eis z cu potētia
Ipa em bona que subditis dicit dnau
do poans qm ꝯsulendo pferunt / quia
vz q ꝗ eis ꝗsi ex regno dicent semz ipos
existimat delcasse singlare em gau
dent ciumus z no equalitate condico
nis / Hz quia hec tumencia corda rcor
subalt dns pensat / unde unus qmsz
supbus rcor totiens adculpam aposta
tie delabit quotiens pesse homib; delec
tat z honoris sui singlaritate letatur ·
Subquo em sit no considat z q̄ equa
lib; qi no sit equalis exultat / Unde at
hec radix viciori pullulat morde rege
dicit insr exmmicacone illius qui despec
tis anglor sociatatib; dixit Ascendam
sup altitudinez nubiu z similis ero al
tissio / Cuma go unus qmsz rcor quoci
ens extollit · inco q cetos regit totiens
inlapsum supbie asinim rcoris ingo
sepat · z cu equales sibi subditos de
spicat eius sup se dom subquo oms eq̄
les sut no agnoscit z cu dnando psunt
exemplo sine supbie subditos adim
pietatez trahut Adviaz namqz pieta
tis ducent si subditor oclis hmiltatis
exempla inniterent / Dux e aut impius
qui p tumoris exempla quia arcaim
te veritatis exorbitat / z du ipse ipcepis
ruit ad abrupta sequntes iniciat / dux
est impius qui p tumoris exempla
viam ondit erroris Vn nece est ut
is qui pest qm exempla subditis pbet
solerter attendat z tantas se sciat viuē
q̄nas pest ac vigilant inspiciat ne in
eo q̄ platus est intumescat ne ira de
bita potestas imoderans exigat ne di
sciplinae ius iniuriet · in vigorem supbie
z vn apusitate subditos restringe potuit
inde magis intuenciu corda pitat No
lut debet homi dnatu sustrapte q̄ nescit

homines bn vivendo pire · ne qui ad hc
eligit ut alior culpas corrigat q̄ re
secare debuit ipse comittat hinc inde
se go qui psunt cauispiciat · ut z sibi z
subditis vivant · ut bonu q̄ sencunt
z intra sinu mentis abscondat · z tn ex
eo p uectu sequnti exempla recte opa
cionis inspicat ut subditor culpas a
nimadvertentes corrigat / n° tn pvini
eiusdez animadvisionis intumescant · ut
quedaz lenit correpta colerent n° tn
disciplinae vincla eadez lenitate dissol
vant z quedaz tollerando dissimulent
n° tn ea ercste dissimulando pmittat · La
boriosa sut ista · z nisi dmagna stra subleat
ad custodiendum difficalia · Unde magis
ope cavendum · ut qui regendis homib;
prefert apud se in secretalis cordis in
cathedra psideat hmilitatis · cu eiqz in
dicanti arctis foris assistit · Vigilanti
oclo incessant aspicat · cui quz indi
ca ipse delins iudicandis assistat · z qnto
nunc ante eu q videt no videt soliat
trepidat · tanto cu cu videlt securior ter
mat · Penset go quia qui ad satisfacied
districo iudici desua tm̄ no omia for
tasse vix sufficiat z ꝗt regendis subditos
pest reddende aput eu ronis tpe ut
ita dicam tot solus animas hz · Ene m
mirz cogitaco si assidue menti excogit
omem supbie tumorem pmit · z rcor
pmdius tanto iam nesz dux impius
vocabit qnto ei cogitacione sollicita po
testas que accepta est no honor sed
anus estimat · Nam cu esse iudice
libet hinc vide aut iudicez libeat hu
mcan em culpe nequit que hinde po
testatis amore petiit · Tunc solum bo
ptas bn regit cu no amado sz time
do retinet · que ut ministrari recte vale
at · opret pmu ut hanc no cupiditas
sz neccitas iponat · pcepta aut n° for
midine debet deseri nec ex libidine
amplecti ne aut pems qmis qi ex hu
militate supbiat du dme dispensacio
nis ordinez fugiendo contempnit · aut
eo ingu supm rcoris abiciat quo cu
sup cetos pmatu regimie delcat · Pcas
go cu papit no ex libidine amanda
est sz ex longanimitate tolleranda · ut

inde tunc admirati salubriter levis sit
unde nunc admissum timuit patienter quominus
innotescit. Gregorius. Quando autem verus p-
latus atque rector circa subditos sibi commis-
sos se habere debeat idem beatus Gregorius in xx-
vi libro moralium sic dicit. Summus itaque
locus bene regitur cum is qui preest vicijs
potius quam fratribus dominatur. Cunctos quip-
pe natura equales genuit ut autem alius
ad regendum committatur alijs, nos eos natura
sed culpa postponit. Vicijs ergo debent
rectores erigi quorum causa preferuntur et
cum delinquentes corrigunt sollicite at-
tendant ut per disciplinam culpas quidem
iure potestatis feriant sed per humilitatem custo-
diam equales se ipsis fratribus quos cor-
rigunt agnoscant. Quamvis plerumque et
dignum est ut eosdem quos corrigimus
tacita nobis cogitatione preferamus.
Illorum namque per nos vicia discipline
vigore feriuntur, in hijs vero que ipsi com-
mittimus ne verbi quidem ab aliquo invec-
tione laceramur. Tanto ergo apud deum
obligatiores sumus quanto apud homines
inulte peccamus. Disciplina autem circa
subditos tanto divino iudicio liberiores
reddit quanto hic eorum culpas sine vin-
dicta non deserit. Servanda est itaque
in corde humilitas et in opere disciplina
atque inter hec solerter intuendum est
ne dum immoderatius custoditur virtus
humilitatis solvantur iura regiminis et
dum prelatus quisque plus se quam decet
deiicit subditorum vitam stringere sub disci-
pline vinculo non possit. Teneamus
intus quod de nostra estimatione sentimus
sed tamen decenter quibusdam erumpentibus
signis teneamus non apud nos esse ipsi eos
qui nobis commissi sunt non ignorent
ut et de auctoritate nostra quod formidet videat
et de humilitate quod imitentur agnoscant.
Servata autem auctoritate regiminis ad cor
nostrum sine cessatione redeamus et
consideremus assidue quod sumus equaliter
cum ceteris conditi non quod equaliter ceteris p-
lati. Potestas enim quo exterius eminet
tanto premi interius debet ne cogita-
tionem vincat ne in delectationem sui animum
rapiat ne iam sub se mentes eam regere
non possit cum se libidine dominandi sub-

ponit. Bene David regni potentiam re-
gere noverat qui elationem eiusdem potentie
semetipsum premendo vincebat dicens:
Domine non est exaltatum cor meum. atque
in eiusdem augmento humilitatis subiungit:
Neque elati sunt oculi mei. atque addidit:
Neque ambulavi in magnis. Qui mox ad
hunc semetipsum subtilissima inquisitio-
ne discuciens ait: Neque in mirabilibus
super me. Omnesque cogitaciones suas a
fundo cordis exhauriens subiungens
ait: Si non humiliter sentiebam sed exalta-
vi animam meam. Ecce humilitatis hostiam
ab intimo cordis oblatam sepe replicat
et iterum atque iterum confitendo non cessat
eamque multiplicat loquens in dictis sui
oculis ostendat. Quando ergo hic et quomodo
istud sacrificium deo placere cognoverat quod
in conspectu eius tanta iteracione vocis
immolabat nisi quod victima esse superbia
potentibus solet et pene semper rebus
affluentibus elacio sociatur. Et quod sepe
honoris habundancia dominacioneque dat tu-
morem. mirum vero est cum in cordibus sub-
limium regnat humilitas morum. Unde
pensandum est quod potentes quique cum
humiliter sapiunt culmen extremum quasi
longe posite virtutis attingunt et in
hac virtute deum quantociens placant
quia illud ei sacrificium potentes offe-
runt quod potentes invenire vix possunt.
Subtilissima namque ars vivendi est
culmine tenere gloriam reprimere esse quidem
in potencia sed potentem se esse nescire.
Hec itaque declinans dixit: Deus potentes
non abicit cum ipse sit potens. Deum quippe
imitari desiderat qui fastigium poten-
cie alienis intentus utilitatibus non
suis laudibus in prelatus administrat
qui prelatus ceteris prodesse appetit non
preesse. Tumoris namque elacio non
ordo potestatis in crimine est. Potenciam
deus tribuit elacionem vero potencie
malicia nostre mentis invenit. Tollamus
ergo quod de nostro contulimus et bona sunt que
deo largiente possidemus. Gregorius.
Omnis ergo homo cuiuscumque condicionis
sive sit prelatus sive subditus religio-
sus vel secularis huic periculoso vicio
resistere studeat et ipsam superbiam mor-

ut oriri cepit ab studio festinet, ne diu negligentius admittitur ipso usu tarde roboretur. Ad hoc ortatur beatus Gregorius in xxxiiii° libro moralium sic dicens: Vicium superbie ab ipsa mox radice secandum est, ut cum latenter oritur tunc vigilanter abscidatur ne usu roboretur. Difficile enim in se quisque inveteratam superbiam deprehendit quia nimirum hoc vicium quanto magis patimur tanto minus videmus. Sic quippe in mente superbia sicut in oculis caligo generatur quo quisque se latius dilatat eo vehemencius lumine angustatur. Paulisper ergo elacio in precordiis crescit et cum se vastius extenderit oppresse mentis oculum funditus claudit ut captivus animus elacionis et premi et pati possit et tamen id quod patitur videre non possit. Item Gregorius: Et nisi timor elacionis statim cum in corde oritur subfocetur coram deo omne meritum recte actionis extinguit. De hoc idem Gregorius in xxxiiii libro moralium sic dicit: Ante subtile vite examen securi omnino non sumus si et humano iudicio quod in nobis reprehendi debeat non habemus. Nam plerumque negligencius cogitacionibus elacionis pulsamur quam cum tacentes premimus nisi deliberatione concita timor occultus in ipso cubili cordis in quo oritur subfocetur coram districto iudice omne meritum recte actionis extinguitur. Hinc ergo pensandum est illa cordis elacio quanta animadversione dampnabitur que usque ad audaciam vocis intratur, si neque hec est excusabilis que in corde latenter oboritur. Considerandum quoque qualis in tantis sectis regnet que eo usque firmata est ut et foras foris erumpere non dubitat. Item Gregorius: Sciendum est quod sunt quatuor species superbie. Prima est cum homo a se ipso estimat habere quod habet. Secunda si desuper datum credit sed pro suis tamen meritis hoc se accepisse putat. Tercia cum iactat se habere quod non habet. Quarta est quando ceteris despectis singulariter vult videri. Hos in [illegible] modis beatus Gregorius in xxiii° libro moralium tangit sic dicens: Quatuor quippe sunt species quibus omnis tumor arrogancie demonstratur: cum bonum aut a semetipsis habere se estimant aut sibi datum desuper cre-

dunt sed pro suis hoc se meritis accepisse putant, aut certe cum iactant se habere quod non habent, aut despectis ceteris singulariter videri appetunt bonum habere quod habent. Item Gregorius. Sunt eciam secundum Bernardum xii gradus superbie: curiositas, mentis levitas, inepta leticia, iactancia, singularitas, arrogancia, presumpcio, peccatorum defensio, simulata confessio, rebellio, libertas peccandi, consuetudo peccandi. Numerus istorum sic accipitur: homo per superbiam inmutatur deo cui debet esse subiectus, homini cui debet esse par, et homini cui debet esse inferior. Sex primi gradus determinantur secundum inmutacionem proximi cui debet esse par. Quatuor alii secundum inmutacionem que fit homini superiori. Duo ultimi determinantur propter quemvis ad inmutacionem que deo inmediate fit. Hoc ideo fit dicit quia superiores gradus in deum redundant sed mediate proximo. Gradus autem vocantur quia eorum fit progressio usque ad maius. Primus enim malus est, secundus peior, et sic ascendendo in verum quod ultimus est pessimus. Unde inmutacio que est respectu paris est minor, illa vero que est respectu superioris est maior, sed illa que est respectu dei est maxima. Propterea quod et tales isti gradus determinantur. Notandum eciam quod iusticia iuncta superbie a peccato iuncto humilitati superatur quia vicium superbie altipetis celis protinus deprimit, humilitas vero de abysso reatum potest hominem sublimare. De hoc Crisostomus super illo verbo: Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, sic dicit: Ponamus aurigas et duas bigas in stadio positas, simul pares proponit. In altera quidem iusticiam cum superbia, in altera peccatum et humilitatem. Et videbis bigam peccati que superat iusticiam non propriis viribus sed humilitati coniuncte, illam vero devictam non fragilitate iusticie sed mole et tumore superbie. Nam humilitas sicut per sui eminenciam peccati pondus superat et saliens attingit deum, sic superbia ob sui molem de facili iusticiam deprimit. Unde fastus superbie altipetis celis protinus deprimit, humilitas vero et de abysso reatum hominem sublimat. Si ergo iuncta delicta humilitas tam facile

curerit ut supbiaz instrae tuseat si in
strae comixit eaz quo no ibit assistet
ipi ebimali dimo i medio angloz ai
sdncia mlta Rursus si fastus gme
tus instrae eam depmie potuit si co
mctus sit peto i gntaz gehenaz d'tru
det hoc dico no ut negligam instrua
sut fastum vitem / hec Caso / Oms
igit' fideles studeant vitare viciu su
pbie z spes ac gradus eiusdez pcti
qua ipa potuit anglos decape qnto
magis fragiles homies valet corrupe
z in pdicom adduce Nam supbia ex
anglis demones fecit / humilitas vo ho
mines stis anglis similes reddit / Ad
hc hortat' btus greg sic dicens Vitada
est nobis supbia que z anglos voluit
decape qnto magis z homies dissipac
Supbia ex anglis demones fecit hu
militas ac stis anglis similes reddit
h greg / Unde valde e miser ac stultu
q homo cu sit pulvis z cinis z post pa
ululu i pulverem sit redacturus presumit
se in corde suo pmcm supbie sup ali
os elevare Tales quippe homines seu
tales qui mente elati sut btus Bn
obiurgat sic dicens Quid supbis cinis
z pulvis cuius conceptus culpa nasci
miseria vivere pena mori angustia est
Cogita vn venis z erubesce ubi es z in
gemisce quo vadis z contremisce / h Bn
Ergo unusquisqz sapiens ac times dim
studeat z conetur resiste vicio elacionis
ac supbie ne contingat eu intrare pi
culum aie sue Sic igit' finem de pecto su
pbie zc / filius introgut prem

Post explanacom fcam d' pcto
superbie / nunc de vana gloria
incipio edocere et pmo quid sit
vana gloria / De vana glia · vi

Vana sive inanis glia est inor
dinatus motus ani quo quis
desidat ppriaz excellenciam ut ali
os suo honore pcellat Est aut int su
pbiaz z vanaz gliaz differencia qr licet
utrobiqz sit appetitus ppe excellencie
tn supbus appacet sibi magnus int'
s vane glie appetit more alioz ap
pere plaudez eos Qui igit' no sine
desiderat bonu q agit p hoc vo hoib9

s ipi dno place studeat / De hoc dt btus
Greg9 Qui bona agit z p hoc no do sed
homib9 place cupit mercenomis facem
deorsum pmit Ille em solu mo do suit
qui studio placendi deo boni q exhibet
facit / h greg / Quid q ego boni hic fecit ca
vane glie ecna dei mercede se pvat te
ste bto Jo9ne q dicit / Quid q egerit causa
glie hoc mcs tua s humanam laudem
quesierim9 dmaz amittim9 / h Jom9 / dt
eciā btus Aug9 / Studendu est ut bene
vivam9 s a laude cavendu si sic laus
quit' illic iuvamen amittit / hec Aug9
Et miandu q sut nonulli religiosi q
p9 contemptu auri z argenti suaz paup
tatez vili pcio hc est p vana glia vena
lez faciunt / De hc dt btus Bn / Quid est ut
qui auri z argenti contempsim9 z neglec
tis illis gliosis sordibus i cinme stim9
z thesaurz paupertatis vili pcio popu
lari aure venalem facim9 / h Bn / Ne
mo ergo querat laudari in vita ista s oms
glia viri vanis religiosi intus in consci(enci)a
dz esse no extra / Ad hoc hortat' btus Bn
ce' quibusda aspis vbis sic d. Fres
nemo vrm velit laudari in vita ista
q qj favoribus captat q addm non
revalet ipi furor Tibi vn glia putri
de pulvis q neqs hno v surpante
sibi gliaz dni sui ppra omis glia stoz
intra no foris e / hec Bn / Unde fugie
dum est vana glia qr sicut vmis li
gna corrodit sic hoc viciu aiaz corrodit
z consumit Nam impechendo cor oia
que intus sut bona aufert Teste Ca
so qui dt Sicut ligni vmis corrodit
z cavigo ferrum ita vana glia intente
se pdit animaz ideo mlto studio opus
est ut hac destruam9 passiom nam
occulte impedit' cor z omia que intus
sut insensibilit' auf' / hec Caso / Cum
igit' aliquis pulsat' vana glia ad me
moriaz reducat mala acta que cont'
dim fecit ac recognoscat se pulvez
esse ut eo cicius hec viciosa pestis
in corde quiescat Ad hc faciendum
hortat' btus greg sic d. / Cu bona fecis
agitis semp ad memoriaz mala acta
revocate ut dum caute culpa cogno
scit' mquam de bono ope aim9 letetur

hec Greg⁹ | Dicit eciā Beda / Vitiū vane glie
melius cauei nō pt qm ut ad ɔſcīas
nras redeamus nos q̄ pulūem eſſe cō
ſidēm⁹ ʒ ſi quid boni nob' ineſſe dephen
dim⁹ nō nobis ſʒ deo aſcribam⁹ | h. Beda
Unde boni opus qd agim⁹ ʒ abſcondendū
eſt ppt viciū vane glie ʒ tn̄ aliquando pu
blicandū ppt edificacōm alioꝝ / hec ſuadʒ
btūs Ambroſ⁹ ſic d. Bona nr̄a que agim⁹
ʒ ppt timorē vane glie aliqn̄ debem⁹
abſcondere ʒ ppt alioꝝ utilitatē nō nūqm̄
ppalare h. Ambroſ⁹ / Ille namq̄ qui iam
hūilitate ſirma fundatus eſt / dʒ aliis boni
qd agit ppt edificacōm manifeſtare. Illi
vō qui adhuc vexant' amore vane glie
bona ſua opa in occulto agant ne mer
cedē ppt hmōi vanitatē pdant / de hoc
Yſidor⁹ ſic d. / Ille dʒ publicare boni qd
agit qui p ſcā hūilitate fundat⁹ nulla
iam elacōne contingit'. Nā is qui ſe
intelligit adhuc amore laudis pulſari
ſcā bona in occulto agat ne forte qd egit
pdat / Ut dum tn̄ etiā vi ſcā tangit' ela
cione ſʒ ab hui⁹ ſubrepcōis malo hū
litatis cōpunccōne purgat' / h. yſidorus
Si igit' ppt aliq̄d boni opus qd agit' in cor
hominis cogitacio vane glie aſcendit et
aīa hoc ipm intelligens ſtatim contra
dixit hmōi opus boni nō ppt honore
ſʒ ppt dm̄ dmōſtrat' eſſe factū. Teſtatur
hoc Criſo⁹ ſic d. Si alicui⁹ cor cogitacio
vana aſcendit deſiderans apparere hōib⁹
aīa aūt intelligens contradixit. ille
nō ppt homines feciſſe videtur qz qd co
gitavit paſſio carnis ē qd elegit iudi
ciū rōnis h. Criſo⁹ / Dicit etiā btūs Ful
gencius / In opib⁹ bonis ſi te laudet hūa
na lingua tu laudē a ſolo dō deſidera
ſic fiet ut dum tu laudē ab hominibus
nō quis deus laudet' in opib⁹ tuis h.
fulgencius / Et nondum qd vana glia
facile contempnit' dū nō offert' cum
vō oblata fuit difficile ei reſiſtitur
Teſte bto Augⁿᵒ qui d. Facile ē laude
nō cupe dum negat'. difficile ē tn̄ ea
nō delectari cū offert' / hec Aug⁹ / Unde tn̄
ppt tales incurſus ſeu temptaciones
vane glie boni opus ſiue ſit pdica
cio ſiue ſit quodcūq̄ aliud p qd pximus
edificari pt nō eſt obmittendum ſʒ hu⁹

mōi vicio tū mentē pulſanti fortit'
eſt reſiſtendū. qz repugnando ʒ reſiſtendo
quibuſcumq̄ viciis vires adō copioſa ac
quirit' / de hoc d. petrus damyani / Oportet
igit' ut dum animaꝝ fructus p predica
cōm acquirit' nō hūana laus nō aliq̄
honoris reuerencia mentis intencōne
queat'. Qz ſi ultro oblatus honor nō
leuat' nob' ingerit' neccīum ē ut in pa
uimento cordis ſub diſtricto diſcipline
pede calcet' ʒ velud venenatus ſerpens
in ipo ſuggeſtionis capite ictū ſenciat
ne nos qd abſit in extremo bone opa
cionis calcaneū mordē pſumat. Nec
tn̄ ob id eſt animaꝝ vtilitas deſerenda.
ſʒ ut veri ac ſtrenui bellatores dei noſmet
ipos hūilitatis clipeo ab inuicto elacōis
telo protegim⁹ proximos nros ad forti'
agendum ſcē exhortacionis vocib⁹ ex
citemus. Sic ſic nimirū duplex nobis
merces acquirit' dum ex ipo virtutis officio
qd pie proximis nris impendim⁹. bellicus
labor oritur que repugnando vincim⁹
Nam quo valencior ictus impingit' eo
nobis locuplecius parta victoria pre
miū cumulat' / hec petrus damiani
Et igit' dēm eſt de pdicacōne ſic de oib⁹
virtutibus accipiendum ē p quas pxi
mus pt edificari Nondū etiā qd pia
corda cū ſe laudari intelligunt de hiis
que ipi nō hent nequaquā cōſenciunt
Cum vō laudant' de bono qd forte hent
toto tn̄ niſu hmōi fauorem a ſe repelle
ſtudent / Unde btūs Bn̄ de hoc ſic d. / Cum
hūanas laudes pfecte conſueuit contep
nere tū ſe laudari pcipit de eo qd in ſe
nouit nō eſſe nullaten⁹ acquieſcens
illud ſibi cōmemorat. Cum vō laudari
ſe comperit de bono qd ſe fortaſſe hēre co
gnoſcit nichilomin⁹ quaſi inſe ē ſtatuto
virtutis curat a ſe repelle iactanciam fa
uoris dans gliam dō ʒ dicens ipi dei
ſum id qd ſum / h. Bn̄ / laborem⁹ igitur
ut bona opa exerceamus ut tn̄ pro illa
fauorem hoīm acquiram⁹ ſʒ ſolū deo q
inſpector ē cordis placere ſtudeamus
nec demeris viribus pſumam⁹ ne forte
hoc qd ab illo accepim⁹ amittam⁹ bo
nū eciā qd ab ipo hemus teneamus
ne priorem negligencia pdamus.

Illud v̄o q̄ no dn̄m hemus rogem9
humilit̄ ut heamus/ Ista cōmemo
rat btus Aug9 sic dices/ Cres gles
hri volum9 in laude hom̄ tales opi
bus esse studeam9 nec ideo nos bo
nos estimem9 si boni p̄dicam̄ sed
nos potius more no alieno iudicio
distiam9 Nemo em̄ melius scire
p̄t quis sit q̄m ipe q̄m sibi cōscius ē
Et quide bto ē q̄m laudes hom̄ tūs
cendit z id solū cū rēc vivit itnet
rei placē nitit̄ q̄m conscīe solus
inspector est dein9 conscīe p̄vita
te quid q̄ p̄cedit tanto est laudabi
lius q̄nto laudes hom̄ nō affectat
Vnde mich de nobis tamq̄m d' nris
virib9 p̄sumam9 ne inīm faciētes
q̄ ab illo est e t̄ q̄ accepim9 amitta
mus magis etiā cogitarē debemus
quid nobis desit q̄m q̄ nob assit.
q̄ hemus caveam9 ne p̄dam9 q̄ no
dn̄ hem9 supplicem9 ut heam9 i q̄ntū
in mores sim9 nobis cogitādū est
nō i q̄ntū maioēs/ h Aug9/ Sciendū
e t̄ q̄ sūt nōnulli q̄ri dēstia seu intel
ligencia q̄m̄ uis bona opa nō faci
ant solent se i mēte eleuar̄ Et sūt
nōnulli quos q̄uidē sc̄ia nō eleuat
s̄z t̄n opacio bona q̄m exercent exal
tat Et sūt nōnulli quos opacō p̄pa nō
extollit s̄z t̄n cū laudai ab hominib9 p̄ bo
na actione q̄m exercent cepīt deniti
fauorib9 hom̄ seq̄ magnos in sua co
gitacōne estimat atq̄ mētis oclos
inq̄ūsitorum fauoēm desigūt Sūt
e t̄ nōnulli q̄m cū se foris p̄sins bonis
actibus audiūt cōmendari intus in
corde q̄ndā p̄ncdsā elacōm exhor
conapīut z q̄m̄ uis de fauoē hom̄
in animo gaudeat nō t̄n se ex. onden — tēt
do fidiūt Et sūt nōnulli quos ita la9
vane glīe inflat ut e t̄ ad iūba elacō
nis p̄trahat̄ q̄ dūm vane glīe cor
mens nō relūctat̄ adh̄ usq̄ p̄dncit
ut ipimet h̄ laudet q̄ faciūt. Vnde
magno metu z circūspectiōne opus
est ut in q̄m̄ mens nrā de suis laudi
bus ul e t̄ tacita letet̄ ne i nāde etiā
apud dn̄m p̄sins bonis opibus p̄uet
S̄z sup̄ba mens e t̄ cū de ea falsa bo
na dicit̄ exultat q̄ nō apud deum
q̄ual̄ vivat s̄z apud homines q̄uali ī
noc scīt excogitat At cont̄ cor v̄acat̄
humile bona que de se audit aut mīnie
recognoscit ul q̄a falsa dicit̄ metuit
aut ēte si adesse ea sibi vacat̄ scīt formi
dat ne ab eterna retribucōne sint p̄dita
que h̄ consid'at hominib9 diuulgata dn̄
plerūq̄ agit ut sicut i iniustis de laude
polluit̄ ita v̄r iustus audita sua la
ude purget̄/ Ista omnia iam p̄missa
z quedā alia btō q̄rg9 in xxxiij lib° moraī
tangit sic dicēs/ Sciendum q̄ sūt nō
nulli q̄m eo in elacōm corrūit q̄o p̄
subtilez in telligenciā ul q̄ue nō faciūt
bona cognoscūt Et sūt nōnulli quos
intelligēcia q̄uidē nō eleuat s̄z h̄ita
opacio exaltat q̄m dū actiones suas
respiciūt apud mentē suā sibi cetēs
dedignando p̄ponūt Et sūt nōnulli
quos nec opacō p̄pa extollit s̄z cū lau
dai ab hominib9 p̄ hac eadē bona opa
cione cepīt ip̄is hom̄ fauoribus
deniti quasi magnos se quosdam
in sua cogitacōne conspiciūt atq̄ a
cordis custodia dissoluūt̄ q̄ semet
ip̄os nescire incipiūt dū mentis ocu
los inq̄ūsitorum fauoēm desigūt
Sic aut̄ p̄fectus est hom̄ sic in actū
tā esse conspicim9 arbustoz Vis
q̄uippe future arboris p̄ius i semine est
postmodū mortū ad exteriora p̄dnat̄
i ramis Sic in vicinū sic viri dem9 q̄ ntūs
cōualescit opantis Seminatur nāq̄
intelligencia oritur in opacōne atq̄
ad ultimum cōualescit usq̄ ad p̄fectus
magni latitudinē S̄z cū q̄ueq̄ sua
intelligēcia extollit arbor q̄ue oriri
potat in semine putruit Cum v̄o p9
opacōm bonā elacōnis peste corrū
pit̄ q̄ iam orta siccat̄ Cum aut̄ nec
opacio corrūpit s̄z excrescente magni
tudine dūm fauor laudanciū seq̄m̄
atq̄ abstracti suo bn̄ opantis aīm cuiat
linguā ventos arbor p̄tulit z omē
q̄ in ea robustum crevīat tempestas
fame radiatus euulsit Quo em̄ ar
bor altius ad supiora surrexit eo ven
toz vim vehemēcius sentit q̄a
quo plus q̄uisq̄ in bona opa attolli

68

eo amplius a bore laudantium flatu
fatigatur. Si adhuc itaque arbor in semine
est metuendum est ne ipsa semen cogi
tatio putre fiat. Si autem ad virgultum producta
cauendum est ne hanc manus elationis
tangat atque auiditate sue actionis
arefaciat. Si autem valenti robore etiam
ad alta se subleuat valde formidan
dum est ne hanc admote laudis ventus
grauior radicatus euellat. Et inter
hec sciendum est quia ne immoderatis laudi
bus erigamur plerumque nimio rectoris in
moderamine etiam detractionibus lacerari per
mittimur. ut cum nos vox eleuat lingua
detrahentis humiliet quia et arbor sepe
que vnius venti impulsu ita impellitur
ut pene iam erui posse videatur alterius
venti flatu erigitur et que iam ex parte in fle
xionem perculit ab alia adstatum redit
Unde et illa arbor alte radicata que inter
aduersantes ventos firmius steterat.
quod dicebat per gloriam et ignobilitatem per infa
miam et bonam famam. Sepe autem laus
bene agentis auribus insolenter ad
mota dum foris sermonibus perstrepit
intus quandam mentis procellosam elationis
tempestatem gignit. fitque ut hec que animus
delinimentis fauoribus gaudet non faci
le extius extendat sed tamen corruptionis
virum non tenuit intius sentiat. Et sunt
nonnulli quos ita laus inflat ut usque
ad verba elationis pertrahat quia inconsi
derata mens dum transitorio fauori non
timetur ad hoc usque pertrahitur ut laudet
opera que facit. Crimidaz vero ut prediximus
hec ipsum patefacere que eleuant erube
scunt atque auditu sui preconii extolluntur
sed tamen usque ad elationis verba non exprimunt
et gaudere se in talibus non ostendunt. Aliqua
quoque nictu et circumspectione opus est
ne mens in ea unquam de suis laudi
bus vel tacita letetur. Quamuis enim fa
me sue magnitudinem conspiciat sibique
in occulto mentis gaudium faciat. cum iste
nisi auctori suo sepelit cuius dono ut
bene operetur percepit et tamen mens in interiore
degere sue laudis hilarescit. despecto
enim honore conditoris semetipsum plus
amare conuincitur. cuius preconiis letatur
Quamuis non unquam eos sancti viri de bona

sua opinione gaudeat. sed cum per hanc ad
meliora proficere audientes pensant nec
iam de opinione sua sed de proximorum gau
dent vtilitate. quia aliud est fauore que
rere et aliud de profectibus exultare. Qua
in re notandum est. ut cum audientium vtilitati
non proficiat mentem nec fama laudabilis
non eleuet sed fastidiet. Cum enim humane
lingue attestatione laudamur occulta pul
satione requirimur quid de nobis ipsi sentiamus
Superba enim mens etiam cum de se falsa
bona dicuntur exultat. quia non apud deum qua
liter viuat sed apud homines qualiter inno
tescat excogitat. Iudicium enim de se omni
potentis dei despiciens et solummodo homi
quiens inter audiens laudes attollitur.
At contra si cor vacat humile est bona que
de se audit aut minime recognoscit et que
falsa dicuntur metuit. quod et si adesse ea
sibi viderit sibi ex ipso formidat ne ab
eterna dei retributione sint perdita quoniam
considerat hominibus diuulgata pauetque
vehementer ne spes futuri muneris in mer
cedem permutet transitorii fauoris. Quia ergo
re agitur ut electorum animus magno laudi
suarum igne tunditur atque ab omni corporis
sui rubigine meroris cogitationis excoquatur
Cauta enim consideratione trepidat ne
a delictis in quibus laudatur eleuet et sibi
competens premium perdat. Unde plerumque fit
ut sicut iniustus de laude polluitur ita
vir iustus audita sua laude purget.
Nam dum bona que agit ab hominibus
prefici cognoscit subtile quod sese ut dei est
extremi iudicii examen metuit ac
trepidus ad custodiam redit et quod quod illi
inest reprehensibile corrigit. Dum enim
bona sua innotuisse formidat suba
lem secundum examinis sui amaram per
mestens si qua in se mala occulta sunt
amputat. Pauet namque si taliter sal
tem tibi deo non ostendit qualis ab hominibus
putatur et neque contentus est ut in quo
potuit innotescere in hoc debeat remanere
iam enim de bonis suis quasi retributionem
sibi factam estimat nisi eis et alia que
ab hominibus nesciunt adiungat. li. q. q.
Unde deuoti viri ne vane glorie resistere
valeant ad seipsos redeunt et que sibi
mali inesse cognoscunt sibi ipsis ascribunt

quid q̄ vō boni in se esse dephendunt
diuine gr̄e doni hoc esse recognoscunt
qui ⁊ puenendo ⁊ subsequendo concessit
eis boni opus posse facē q̄ voluit
Unde et btūs grego affirmat ita dicens / Si
rem viri sunt post pmū parētis lapsū
de corruptibili stirpe se editos ⁊ nō uirtu
te ppa s̄ puenientē supna gr̄a ad
meliora se vota ul opa commutatos ⁊
q̄ q̄ sibi inesse cognoscunt mitu· q̄ q̄
vō boni ise inspirauit imortal gr̄e co
gnoscunt doni· eiq̄ de accepto munie
debitores sunt qui ⁊ puenendo dedit
eis boni velle q̄ voluit ⁊ subsequendo
concessit boni posse q̄ voluit Hinc aucto
ris graciam ille negare conuincit' quis q̄s
sibi tribuit q̄ opat'. liquet enī q̄ illi
negat tanq̄ desperata gr̄a sibi vires bo
ni opis arrogat ⁊ est iniquitas ma
xima· quia oīe pctm̄ q̄ ex infirmitate
est spem veniagm pdit· q̄ a sūpno
iudice veniam requirit· presumpcio aūt
iustitie ppe tanto grauius in desparatione
est· quāto longius ab humilitate· cuiq̄
vires sibi tribuit opis ad adiutoriū
nō recurrit auctoris· fiatq̄ ut eo grauius
peccator peccat que ⁊ ipm hoc q̄ ē peccator
ignorat· Hec grego / De hoc ecc' p Salom
dr̄ sicut pbat' in conflatorio argentū
⁊ in fornace aurū ita pbat' homo ore
laudantis Ubi btūs Grego in xxvj°
libro mor̄ sic exponit dicens / Laus
quippe sua iustos cruciat / iniquos exal
tat· s̄ iustos dum cruciat purgat /
⁊ iniquos dū letificat reprobos mon
strat / Isti enī sua laude pascunt' qui
auctoris sui gloriam nō requirunt / Illi
auctoris sui gloriam querunt· sua lau
de cruciant' ne nō sit in eis q̄ foris di
ne si est· ⁊ q̄ dr̄ an dei oclos ipis fa
uoribus euacuet' ne humana laus
robur mentis emolliat eamq̄ i sua
delectacione psternat ⁊ que adiumentum
debz esse augendi opis· iam recibucio
sit laboris Cum vō sua pro maiori dei
laude tendē senciunt ea etiaz desidera
bili amplectunt' Scriptū quippe est
videat opa vr̄a bona· ut glorificent
prem vr̄m qui in celis est· viam se
quo hominibus faciunt quociens i se alijs
q̄ agnoscat' ondunt· q̄ nō student
in se humanaz laudem figē· s̄ querunt
semp pcam melius ad auctoris gloriaz
ptrāsire Arrogantes aūt humanis lau
dibus mollia corda psternunt· quia
suis moribus corrumpunt'. Hec grego / Et
nōndum diligunt q̄ malignus spūs
cū p carnali aliqua vanitate mentez
p vanaz gloriam pulsauit ⁊ repulsus
fuit· statim subtilius spēē resistētez
ac repugnātez cum temptare solet.
Nam quez nō pt sub spēē splendide vestis
suggerendo vanaz gloriam decipe polli ⁊
inculta veste laborat illaz inferre ⁊ q̄
nō pt p honorez decipe humilitate contendit
subplantare Cunos ecc' nō pt p scīam ⁊
locucōm extollē p gr̄uitatez ⁊ taciturnita
tez solet psternere Nam si quis ieiunat
in palam gloriam vanitatis pulsat'. Si
vō illud contempnendo glie cā ceperit
eodē vicio elacōis obtundit'. Et quāto
quis vitauit mundū amplius· tanto
eum acrius insequit'· De hec ⁊ de eorū
hūj remedio Cassianus i collacōibz prim
sic dt / Certamen est nob hudum contra
spm cenodoxie multiformē atq̄ sub
tilez· tantoq̄ est periculosior adco flic
tum quāto abstrusior ad cauendū Cum
eī p elacōne carnali pulsauit mentez
⁊ fuit repulsus· rursus priori habitu
psonaq̄ mutata subtilitatū spēē victo
rem ingulare pcemptat exorm pte
occurrens· ⁊ in habitu ⁊ i forma ⁊ i incessu
i voce i ope i vigilijs i ieiunijs i oraone
⁊ remocōne i lectione i scīa i taciturni
tate· i obedia i humilitate conat'· Naz
cui sub spēē simāncte vestis ac nitide
cenodoxiaz nō potuit generare p sqña
lida ⁊ inculta conat' inserē Quez nō
pt p honorē eius decipe humilitate sup
plantat Quez scīe ⁊ locucōis de
natu nequit extollē gr̄uitate tacit'
nitatis elidit· Si ieiunet i palaz glia
vanitatis pulsat'. Si illud contempne
de glie cā ceperit eodem vicio elacōis
obtundit'. Hec vane glie contagio ma
culet'. orōnes pliximis sub ferum vi
tat celebrare cospctu ⁊ q̄ eas latent'
exercat nō effugit aculeos vanitatis
Insolitudinez q̄ tutor nōrz hui conscia

glie ea fugiete; psequi no desistit
Quocu; quis vitauit mundu amplius
tanto eu acrius insequit. Hac multi
formez bestiaz tali remedio potimus
euade ut cogitantes quia deus dissi
pat ossa eoru qui hominibus placent p
mitus nichil manis glie capiende
gra nos face pmittimus. deinde ea
que bono i tuo fecimus obstinate ne la
boru meoru fructus post terrepos morbus
euacuet et ea que nos possint in tete
ros nobiles redde ac veluti solis fa
cientibus laus aput homines sit cogni
tenda vitemus Considemus no solum
fructu laboru meoru nos penitus amissu
ros quos tunc conodopie sporto fecimus
sed etiaz reos magni tmus stos etia
supplicia velud sacrilegos soluturos ut
pote qui ad i iniuriaz dei opus q eius
obtentu nos optinit age hominu gra
maluimus exple. h. Cassianus. Sedu
est scdm dnm ysaac abbtis. Cui quibus
mundus mortuus e hii sustinet adu
sitates gaudent. quibus vero mundus vi
uit hii nequeunt i iniuriaz sustine. sed
vana glia moti tractabant seu est
tristicia occupant. h. ysaac. Nondu
est q vane sine i amis glie hec st. filie
sz i obediencia. contencio iactancia.
ptinacia. nouitatu psumptio. arroga
tia insolencia. contumacia. yrreuen
cia ypocrisis. primo aut inobediencia est
suo plato i meis no obedire ne vide
at inferior q fiet si facit mandatu
Contencio vero e. velle vince cu clamo
re et plus appare. Iactancia e. q quis
enunciat bona sua ut laudabilis
appeat. ptinacia e. que scdm sui ma
liu ul dcm defendit ne errasse videat.
Nouitatu psumptio e. qua quis noua
dicit ul docuit ut laudet. Arrogancia
est animi motus quo quis mouetur
animi ad iactandu se hre q no hz. Inso
lencia est que cpt contumez usiu qu
ceteris despectis vba sua singulariq; specta
fiat. Contumacia est auctoritatem ma
ioris cp contemptu obmitte. Irreuerencia
est debitam reuerenciaz maioribus dene
gare. ypocrisis aut e. que quis hoi
bus meptioribus appare. Sz qr hr vicio

videlicet ypocrisi nulli temptant ac est
de capiunt. vtile est ut de hac materia la
tius loquamur. Unde sciendu primo e — ypocrite
q studium ypocritaz esse solet ut hoc q
sunt abscondat et hoc q no sunt esse hoi
bus i notescunt. scti vero est q esse merue
runt i notescere alijs refugiunt. De hac
btus grego in primo libro moraliu sic dicit
Studium esse ypocritaz solet. ut et q sunt
supprimat et hoc q no sunt esse hominibus
i notescant. quis mensuraz sua per
estimacionem tumescant et pure se tectos ac
aomis nomine ostendant. refugiunt vi
deri q sunt et ante oculos hominu supducta
quadaz i nocencie honestate se vestiunt
Quo contra omis vacat sti no solu gliaz
supmodu sui omino no appetunt. sz est
hoc ipm videri refugiunt q esse merue
runt. Sciendu tn q sti viri modicez sui
creatoris mutantes no nunqm queda
de se ut audientes instruat. no ut ipi
psiciat manifestant et tunc in hijs alta
se consideratone custodiunt. ne dum a
lios aliena intencione erigunt. ipi
interne laudis appetitone mergantur.
Sz contra ypocrite q iusta agunt ad utilitate
proximi hoc ipi faciunt ad extensionem
nominis sui. hec grego. Nondu et q ypoc
te ad bona opa facienda i fusionem
quidez supne gre pcipiunt sz i cunctis
que agunt exteriores laudes appeten
tes a fructu pcepte gre i anescunt ypo
critaz etiaz opa sepe ante tpus de
ficiunt. quia pleriq; tales spem virtutu
assumunt et post hoc quesita ad honoris
culmen pmonent. sz cu sibi a cunctis
reuerenciaz impendi conspexerint. scati
se in lascimaz voluptatis effundunt
et bona que ipi in corde prius vacat no
tenuerunt. acto ppt hmoi delectamenta di
mittunt sz spes illoru qui in temporali hono
re ac glia deposuerint velociter peribit. qr
omis laus vana et honor tremis ac
voluptates carnales terminu habent
et ad finez festinat. Plerumq; est ypo
crite mira se abstinencia affligunt
corpus atterunt sz solu ne hominibus
placeat hec faciunt. Unde tales corpus
quidez p abstinenciaz affligunt sz tn
p amore vane glie mundo viuunt

et ideo mercedem amittit. Nonnumquam etiam ypocrite postquam pravos mores deserunt, sanctitatis quidem habitum sumunt, sed mox ut bono opere nasci ceperint obliviscuntur eorum que fecerunt, et affligi iam propriam de perpetratis nequiciis nolunt, laudari de incognita iusticia appetunt, preesse ceteris eciam melioribus concupiscunt. Quos plerumque dum non mox desiderium eorum prius prosperitas sequitur, multo quam prius fuerant peiores fiunt. Nam occupati diversis vanitatibus non solum perpetrata nunc deplorant, sed adhuc que defleant cumulant. Hec et alia de statu atque condicione ypocritarum beatus Gregorius satis diffusissimis verbis in nono libro moralium sic commemorat dicens: Nonnumquam ypocritarum vita ad bona opera infusionem quidem superni muneris percipit, sed in cunctis que agit exteriores laudes appetens a fructu percepte infusionis manet sterilis. Sepe namque mira opera faciunt, sed cum percepta bona in suis se laudibus elevant, ipsis muneribus contra largitorem pugnant, unde quippe contra dantem superbiunt. Unde ei humiles amplius esse debuerunt. Sed eo postmodum districtius sine pietate quo nunc superna bonitas et ingratis largius infudit, fitque eis amplitudo muneris incrementum dampnacionis. Quid hec stupendum est quod iustorum bona que ex corde incipiunt usque ad finem vite tamen crescunt, ypocritarum vero opera que nequaquam sunt medullitus radicata sepe ante deficiunt quam presentis vite finiatur. Qui plerumque assumpte spem maturitatis ostendunt, quiete silencii longanimitatis paciencieque virtute decorantur. Sed cum per hec quesiti culmen honoris attingerint, cumque sibi iam reverencia cunctis impenditur, protinus se in lasciviam voluptatis fundunt, et bona se non ex corde commisisse ipsi sibi testes sunt, quem habitu divini serunt. Et spes ypocrite peribit. Quid enim in cunctis suis operibus ypocrita sperat nisi honoris reverenciam gloriamque laudis a melioribus metui, sanctus ab hominibus vocari. Et permanere spes ypocrite non valet quia eternitatem non querens fugit quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius intencio in illa gloria figitur que sine fine possidetur, sed cum transitoriis favoribus inhiat,

perdit percipiendo quod laborat. Veritate attestante que ait: Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Et hec spes recipiende mercedis teneri diu non potest, quia pro ostensis operibus honor tribuitur, sed vita adhuc viget, laudes resonant, sed ad finem cum laudibus tempora festinant. Nemo namque valet mobilia diligere et ipse immobilis stare. Qui enim currencia amplecti, eo ipso ad cursum ducitur quo decurrentibus implicatur. Quia humana laus quam magnis laboribus appetitur, impulsa temporis momento decurrit. Notandum est quod ypocrite plerumque sacre legis erudicione fulciuntur, doctrine verba proferunt, omne quod sonant testimoniis astringunt, nec tamen per hec vitam audiencium sed proprios favores querunt, quia nec proferre alia noverunt nisi que ad audiencium verba corda ad repetendas laudes excitavant, non autem ad lacrimas accendant. Mens quippe concupiscenciis exterioribus occupata igne amoris divini non calet, et ideo ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba que frigido corde proferuntur. Neque enim res que in se ipsa non arserit aliud accendit. Sciendum quod plerumque ypocrite se mira abstinencia affligunt, omne robur corporis atterunt, et qui carnis vitam funditus necare viventes extinguunt. Et adhuc humanos oculos querunt, admiracionis gloriam expetunt, Veritate attestante que ait: Exterminant facies suas et cetera. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interpellantibus suspiriis urgetur, sed in hec dum ab ore proximorum sermo admiracionis queritur, nichilque tanto labore aliud nisi estimacio humana cogitatur. Omnis enim ypocrita corpus quidem per abstinenciam affligat, sed tamen per amorem glorie mundo vivit, quo contra per Paulum dicitur: Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum viciis et concupiscenciis. Cum viciis quippe et concupiscenciis carnem crucifigimus si sic gulam restringimus ut iam de mundi gloria nichil queramus. Nam qui corpus macerat sed honoribus anhelat, crucem quidem intulit, sed mundo per concupiscenciam peius vivit, quia et sepe per sanctitatis ymaginem locum re-

terminus assequitur indignus. Quia nisi aliquid
utilitatis in se ostenderet nullo procul labore
niteretur. Sed tunc sit quod delectabiliter obtinetur et
penaliter quod sequitur manet. Sanctitatis
uero fiduciam more hominum ponitur sed tamen in-
tus apud se nequaquam secreta cordis exami-
nat. Testes uite exterius non querit. Quia
nichil ei in iudicio attestatio humana suf-
fragatur. Quia eandem laudem quam post inte-
stimonio exigit prius in munere recepit. Sed
sunt nonnulli nequaquam hic sue rectitudinis remu-
nerationem querunt, cum recta faciunt, cum uero
apertis mundi laboribus exeunt, ad eternam
patriam uenientes expectatam retributionem
percipiunt. Et contra ypocrita quia more ut bo-
no opere uacat pietatis mundi recipere gloriam
conatur. Qui pro eo quod bene uiuere incipit querit
statim ut ceteris honoretur. Sepe namque
nonnulli aperte prauitatis uias deserunt,
sanctitatis habitum sumunt, moxque ut prima
limina bene uiuendi contigerint obliti
que fecerint affligi iam per penitentiam de eo
sumantur nequitiis nolunt laudari de in-
cognita iusticia appetunt pessime actis ex
melioribus concupiscunt. Quos plerumque
impleta uoti prius prosperitas sequitur. Nullo
quam prius fuerant destitutis habitu peiores
fiunt etiam rebus multiplicibus occupati
non solum perpetrata minime deplorant,
sed adhuc que defleant exaggerant. Qui
enim mundum deserunt ad exteriora officia pro-
uehi non debent nisi per humilitatem diuinis
rebus et deum mundi contemptum solident. Ita
namque bona deperunt que hominibus
ante tempus innotescunt. Quia et arbusta pla-
tata prius quam sua radice conualescant
si manus contingens tangit arefacit.
Nec in altum radix figitur et terre humoribus
conspersa solidatur hec manus impellit sed
non ledit, hec uentorum flatus in flectendo
concutiunt sed non eiciunt. Nec ergo conatur
uita cepti operis diu ac robuste in alto
humilitatis figenda est radix cordis ut cum
ab humano ore detractionis aura uel fa-
uoris flauerit et si inequalibus parte ut cu-
que inclinatur animum funditus non euellat sed
ad statum suum protinus post inflexionem
redeat si apud se fortis in radice perduret.
Nam in rebus exercendis plantata surge-
re robustius enim tunc si diu construuntur
impellitur, statim sine labore destruitur.
Si autem per spacium temporis ab humore suo exsic-
cata permittitur, sepe et arietum ictibus
minime quassatur. Sic sunt uidelicet bona
nostra in tempestate manifestata deperi-
unt et diutius occultata solidantur. Cum a
humane occupationis manus cum rapie-
tem conuersationis nostre uitam contigerit
quasi recentem pietatem impellit eamque fa-
cile destruit quia adhuc humorem proprie in-
firmitatis non amisit. Cum uero longa quiet-
is abiectione se animus comprimit qui mode
constanti pietatis obdurescat. Sepe autem
noue conuersationis principia siue primordia
adhuc ex carnali sunt uita corrupta et
ideo innotescere citius non debent ne cum lau-
dantur bona que placent deceptus laude
sua animus deprehendere nequeat
mala que latent. Unde quod et forte et bonum
incipimus hoc ad honorem interni iudicis
intra cordis in molestiis. Quia ab illo pro-
culdubio tanto liberatius accipitur
quanto et ab hominibus occultatum nulla lau-
dis appetitione maculatur. Intus ergo ser-
uanda sunt que agimus si ab interno
arbitro uicem recipere nostri operis expe-
ctamus. Hinc est enim quod uiris dicitur: Ne-
sciat sinistra tua quid faciat dextera tua.
Occultanda ergo sunt que agimus ne hec
in huius uite itinere incaute portantes
latrocinancium spirituum incursione per-
damus. Et tamen dominus dicit: Uideant opera uestra
bona et glorificent patrem uestrum qui in celis est.
Sed aliud est profecto cum ostensione operis
gloria queritur largitoris et aliud cum laus
priuata concupiscitur de dono largientis.
Unde rursum dicit: Attendite ne iusticiam
uestram faciatis coram hominibus ut uidea-
mini ab eis. Opus ergo nostrum cum hominibus
ostenditur in cordis prius examinatione
pensandum est per omnia, dum ostensionis stu-
dium quid queratur. Si enim dantis gloriam
querimus etiam publicata nostra opera in
conspectu illius occultata seruamus.
Si uero per hoc nostram laudem querimus fo-
ras ab eius conspectu iam fusa sunt
etiam si a multis ignorantur. Sed ualde
perfectorum est sic ostenso opere auctoris glo-
riam querere ut de illata laude nesciat
priuata exultatione gaudere tunc solum

namq3 hominb9 i nopte laudabile op9
ondit' cu pdesspan ment vacat la9
impensa cabat' Cu qua i fine gz
pste gcempnedo no sipant restat
nec ut bonu q opant' abscondant
Sepe em ab ipso ouisionis exordio p
pam laudez qrunt sepe vo i ousio
ne opis auctoris gliaz patefacere cu
piut sz exceptis fauoib9 i laudis
ipe cupiditate rapiut' cuq3 semzipos
d iudicare intime neglignt ipsi ex
tius ignoraut q agunt eorumq3 op9
sue elacioni miliciant atq3 h' se im
pende obsequio largitoris putant
hec gg9 | in moral. ypocrisis go vicu
multum est detestand. qz simulare se
iustum z religiosu exterius z no esse
valde vitupabile est | Ex btus Augu
stinu reprehendit sic d. | Simulata
equitas no est equitas sz duplex in
iquitas Simulatores namq3 q inic
pma agentes sub false ti sanctitatis co
lore de se hnana iudicia qrunt. ac lau
dem vane glie concupiscunt. sz tn ta
les primitente dno p flagella percu
tit' ii quos se ptdere refugiut qz sti
z religiosi videi ab alijs consueuit
vnde hmoi simulatores etia in extre
ma necte et mortis hora co stituti
quinis eos dnia aeterna supplicia n
ignorent tn desidant in estimacone
hom tales remanere quales se pns
studeat sp ondere Insto aut di iudi
cio simulatores excecati se ipos i ueri
z sic sut deprehende omio no put qua
fidem suoz mitoz in attestacone po
suerut oris alieni z du testimoi'm
false laudis aspirant remediu vere
9fessionis amittut z io misci se stos
etiaz cu i pctis moriut' putant | de
thiby btus grg in xxvj libo moral ex
pones illud dan Neq3 clamabut cu
vincti fuerint sic ait | Omis iniquus
qui cu iniquus sit stus videi no appe
tit in flagello percussionis deprehensis
fatei quia iniquus sit no erubescit
Cum vo iniqua agens hnana de
se iudicia sub spe sanctat' recipit etia
cu flagello perciat' iniquu se pde re
fugit qz stus videri consueuit Si

q mo aut qnit coarcat' iniqu se vir
supficie ceteris confitet' quia interna
sua detege vacu confessione confidi'
Quasi libei vo sumus cu nulla cor
reccone castigam' qi vincim' at cu
flagello percussionis astrigim' vincti
aut tanto clamam9 altius quto in
percussione pera pcta confitem' Apud
aures quippe dei vox valida e cofessio
deuota Quia go simulatores quosq3
z cu percussionis flagella corripiut
ad 9fessionem simplicē no pducunt
cognosci em pctores refugiut qz sti
om opinione ferbant' quus eos
ad exptermi flagella fiant quinis
dnia aeterna supplicia no ignorent
tales tn cupiut apud hnana iudicia
remanere quales se studueat sp ondere
I gi' quia3 tales du iustos se an hnana
iudicia simulant du actiones suas
laude dignas i tuendis oculis ostentant
oculta cu eis iusticia agit' ut q o mtc
tur foris alios falle co de se intus ex
ipi fallant' via ocem cita se sollicite in
uestigacionis oculi pdunt vitaz em
suam discutere z pscrutari dissimulant
z tales esse se q les audiut putant stosq3
se esse no qz ita viuunt sz qz ita dicūt ex
istimant subaleri aut di iudicio se ipos
i ueri negligunt quia fidez sui miti
i attestacione posuit oris alieni Cum
vo subita percussione feriuntur iniquos
se nl vaciter fatei nl sic sut deprehen
de omio no put qz videlicz stos se hu
mana pfessione credidunt Vn go
d' Neq3 clamabut cu vincti fuerint
Sepe em tales cu se an supni iudicii
venire confidunt quales se hominb9
innotuisse 9gnoscut seq3 ipos misci
ner i tormentis apphendut z du testio
niu false laudis aspirant remediu
ve confessionis amittut etia vincti
dicunt' z no clamat quia hnane lau
dis i portunitate supati stos se misi
z cu in pctis moriut' putant quib9
bn p pphham d' Vē ue pricatores
ad cor Si em ad cor rediret peptionis
attestacionis se vba no fundērent uia
q vicinu9 est nob corde mo Ex vicinu9
est nobis agere qm int' nos e z tu cu

emittitur nisi actus reiciat siue retrahat
homo moritur. sic cum proprias cogitaciones
aspergit a nobis cor nostrum longius segre
gatur. et nisi celeriter in deum suum adductum re
trahatur et reuocetur. perit et moritur anima
hugo. Unde summopere laborandum nobis est
ut vane glorie et ypocrisi ac simulacioni
fortiter resistamus. et opus bonum quod deo
largiente agimus cum humilitate et simpli
citate faciamus. ne in eadem nos adeo
comprehensa per huiusmodi vicia amittamus
Sic igitur habemus de vicio vane glorie et quibus
dam adherentibus sibi. Finis 6ti.

Habita igitur informacione de vicio
inanis glorie. nunc de peccato in
uidie et quid sit inuidia cupio
edoceri. De peccato Inuidie Cap. vij.

Scire debes quod inuidia ut ait Au
gustinus est odium felicitatis alie
ne. vel secundum Iohannem damascenum.
Inuidia est tristicia de alienis bonis
vel caritate. Inuidia est dolor ex aliena feli
citate nascens animum torquens. Dicitur autem In
uidia a non uidendo quia non potest uidere bona
aliorum. Est autem Inuidia filia superbie
siue inanis glorie. quia in utroque vicio est
appetitus proprie excellencie. quod vero inuidia
sit filia superbie. testatur beatus Augustinus
sic dicens. Inuidia est filia superbie. Sed ista
mater superbia nescit esse sterilis. ubi fuit
continuo parit. suffoca matrem et non erit
filia. hec Augustinus. Sunt autem due species in
uidie. exultacio in aduersis proximi et tristi
cia in prosperis eius. Prima namque inuidia o
dit felicitatem aliorum quantum ad inferiores quan
tum ad equales et quantum ad superiores. De hoc
dicit beatus Augustinus in quodam sermone. Inuidia
est odium aliene felicitatis respectu inferio
rum ne sibi equentur. respectu superiorum quia
eis non equantur. respectu parium quia sibi
equantur. Unde Cayn inuidit Abel pro
sperati. Rachel Lye fecunditati. Saul da
uid felicitati. per inuidiam priuatus est
lapsus inuidi et mors. hec Augustinus. Et notan
dum quod hoc vicium proprie dyabolo assimilatur.
unde dicitur Sapiencie ii°. Inuidia mortis dyaboli
intrauit in orbem terrarum. imitantur autem
eum qui sunt ex parte illius. Adhuc enim dyabolus
punitus non est sempiterne quia inuidebat eis
regnum celorum quod ipse perdiderat et perpetue hanc

ciam adhuc homines impugnat. Unde
Inuidia est signum quo dyabolus a baltus
suos distinguit. sicut caritas qua deus suos
distinguit. Nam ipse dixit. In hoc cognoscent
omnes quia mei estis discipuli si dilectionem
habueritis inter uos ad inuicem. Sic dyabolus suis
discipulis dicere potest. In hoc cognoscent
omnes quia mei estis discipuli si inuidiam
habueritis ad inuicem. Quod autem inuidia vi
cium sit diabolicum beatus Augustinus in libro de
doctrina christiana de hoc sic dicit. Inuidia
vicium est dyabolicum quo solus dyabolus est
reus et inexplicabiliter reus. non enim dya
bulo dicitur ut dampnetur adulterium commisisti
furtum fecisti. villam alienam rapuisti.
sed homini stanti inuidisti. hec Augustinus. Et sic
dicendum quod quamuis per omne peccatum quod perpetratur huma
no cordi antiquus hostis virus infundit.
in hac tamen nequicia totam sua maliciam
infundit et imprimit et cum inuidia mentem
possidet. cuncta que inuenit bona opera
consumit. De hoc vicio ac eius remediis
beatus Gregorius in v libro moralium exponens illud
dicit. Et paruulum occidit inuidia. sic ait.
Inuidere enim non possumus nisi eis quos
nobis in aliquo meliores putamus. par
uulus ergo est qui liuore occiditur. quia ipse
sibi testimonium perhibet quod eo minor est.
cuius inuidia torquetur. quia nisi ipse inferior
existeret zelo alterius non sentiret. Sed inter
hec sciendum est quia quamuis per omne vicium
quod perpetratur humano cordi antiquus hostis
virus infundit. in hac tamen nequicia
totam sua viscera perpens conatur et impri
mere malicie pestem mouet. de quo
nimirum scriptum est. Inuidia dyaboli mors
intrauit in orbem terrarum. Nam cum deuic
tum cor liuoris putredine corrumpit
ipsa quoque exteriora indicant quam grauiter
animum vesania instigat. Color quippe
pallore afficitur oculi deprimuntur. mens
accenditur. et membra frigescunt. fit in
cogitacione rabies in dentibus stridor
cumque in latebris cordis crescens abscon
ditur. odium dolore ceco vulnerat conscienciam
vulnus inclusum. nil letum de propriis
libet. quia tabescentem mentem suam
pena sauciat quam felicitas torquet
aliena. Et sciendum quod inuidia cum mentem
tabefecit cuncta que inuenit bene gesta

consumit. Unde per Salomonem dicitur: Pu-
tredo ossium invidia, et quod possa nisi for-
tia acta signatur. Sed plurimorum virium ante
dei oculos permittit etiam fortia facta virtutum.
Gregorius: cum hec de invidia dicimus, si non est qua-
liter eruatur intimemus. Difficile namque
est ut hoc alteri non invideat quod adipisci alter
exoptat, quia quicquid temporale percipitur tanto
fit minus singulis quanto dividitur in multis.
Et ideo desiderantem mentem livor ex-
cruciat, quia hoc quod appetit aut funditus
alter accipiens adimit aut a quantitate
restringit. Cui igitur livoris peste plene ca-
rere desiderat, illam hereditatem diligat quam
coheredum numerus non angustiat, que
est omnibus una et singulis tota, que
tanto largior esse ostenditur quanto ad hanc
percipientium multitudo dilatatur. Minui-
tio igitur livoris est affectus surgens interne
dulcedinis et plena mors eius est perfec-
tus amor eternitatis. Nam cum mens ab
huius rei appetitu retrahitur que acci-
pientium numero partitur, tanto magis
proximum diligit quanto minus ex provectu
illius sua dampna pertimescit. Que si
perfecte in amore celestis patrie rapitur, ple-
ne etiam in proximi amore solidatur, quia
cum terrena nulla desiderat nichil est quod ei
erga proximi caritatem contradicat. Que
nimirum caritas quid est aliud nisi oculus
mentis, qui si terreni amoris pulvere
tangitur, ab intuitu lucis mox intimi
lesus reverberatur. Quia autem pusillus
est qui terrena diligit, magnus qui
eterna concupiscit, pusillum igitur occidit in-
vidia, quoniam huius pestis languore non mo-
ritur nisi qui adhuc in desideriis infirmatur.
Hec Gregorius. Et quia vicium invidie nullam
delectationem confert homini sed potius mo-
lestiam atque torturam infert menti, inde
est ut invidie ac odio reluctetur animus,
nam tanto facilius huiusmodi vicia vin-
cuntur quanto nullam voluptatem sed
magis penam sustinentibus inferunt.
De hoc per beatum Ambrosium sic dicitur: Ceteris
te in vitiis delectationis prestat invidia, quod
alter ab odio incedis accipit, quid iracundia
furor sinus confert, similiter cetera per sin-
gula, et in inimicos tot anime tormenta
quot vicia, que utique eo facilius vinci

patitur quo nulla nos alliciunt volupta-
te. Hec Ambrosius. Et notandum quod vicium
invidie habet sex filias. Prima est odium,
item cetere que sequuntur, scilicet detractio, su-
surrium, depravatio, ingratitudo, compas-
sio mali inventio, irridentia. Odium
quippe est velle malum alteri et nolle
bonum. Detractio est bonum aliorum demi-
nuere, quia eius intendit melior aliorum
apparere illo cui detrahit. Susurrium
est inter amicos discordiam seminare.
Depravatio est bona alterius pervertere vel
mala memorare. Ingratitudo est de benefi-
ciis gratias non agere. Compassio est alterius
boni latere. Inventio mali ad inveniendum
novum genus peccati. Irridentia est bonos
successus alterius nolle videre. Sic igitur
patet devitatio invidie. Finis vii.

Accepta informatione devitationis in-
vidie, nunc de peccato ire et quid sit ira
instruere desidero. De Ira. Cap. viii.

Ira ut ait beatus Augustinus est ulciscen-
di libido. Secundum vero Hugonem de
sancto victore ira est irrationabilis pertur-
batio mentis. Est etiam ira animi tempe-
stas quo quis ad usus alium movetur. No-
tandum autem est quod oportet mentem esse valde
quietam que ipsum deum vel donum eius hoc est
gratiam sancti spiritus in se suscipere debet. Teste beato
Ysidoro qui dicit: Nichil quietius mentis primus
ea mente debet esse que dei habitaculum preparanda
est. Ira vero cor hominis ac mentem valde
perturbat et inquietam facit, ideo in tali cor-
de seu mente spiritus sanctus dedignatur inhabitare.
De hoc dicit beatus Gregorius: Dum ira animum pulsat,
turbat spiritum suum, non solum quod ymaginem
eius dissipat sed ymaginem dyaboli loco
eius collocat, quod maxime displicet deo.
Mansueta enim ymago dei que semper in
nobis tranquilla fuit, sed illam ira dissi-
pat que multis vanitatibus pravat et dum
quietem mentis tollit, spiritus sanctus ibi non
requiescit. Hec Gregorius. Sicut etiam dicit Iohannes
abbas montis Synay: Si spiritus sanctus pax
anime diffinitur et est ira vero cordis perturba-
cio, est atque dicitur igitur nichil ita ipsius spiritus
sancti adventum in nobis conservat et non sinit p-
articipare nam sicut furor. Hec Iohannes abbas.
Necesse igitur est qui gratiam spiritus sancti here de-
siderat ut passionibus iracundie fortiter resistat

z motus impaciencie in se insurgentes viriliter
cohibeat. Ad hoc hortatur beatus Ambrosius sic
dicens. Animus igitur qui est rationis capax non
est suarum passionum dominus sed repressor. Neque
enim fieri potest ut facilis ad iracundiam non ira
scatur, sed ut ratione se temperet, indignationem
cohibeat, apprimendo se revocet, sicut
et psalmista nos docet dicens: Irascimini et noli
te peccare. Concessit quod non est negandum
quod culpe plenum. Preclarum enim est motum
ire temperare consilio, nec minus laudis
videtur cohibere iracundiam, indignationem quam
compescere quam omnino non irasci. Quamvis
plerumque illud levius, istud fortius esti
metur. Unde resiste ire si potes, cede si
non potes. Si prevenit et preoccupavit
mentem tuam iracundia et ascendit in te,
non relinquas locum tuum. Locus tuus
pacientia est. Hec Ambrosius. Laboremus igitur
ut nullas lites et contentiones cum pro
ximo habeamus, ne forte ira in ira [illegible]
at modum. Si vero ex fragilitate nostra pro
aliquo commicio offendimus proximum, sta
tim per humilem satisfactionem studeamus
curare. Hoc quod in proximum delinquimus, ut
orationes nostre pure possint coram domino
mini, quas pro nostris reatibus ac aliis
necessitatibus coram illo fundimus. Ad hoc
faciendum beatus Augustinus sic monet dicens:
Lites aut nullas habeatis aut quam celerrime
finiatis, ne ira crescat in odium et trabem
faciat de festuca et animam faciat ho
micidam. Sic enim legitis: Qui fratrem suum
odit homicida est. Quicumque convicio
vel maledicto vel etiam criminis obiectu ali
quem lesit, meminerit satisfactione
quantocius curare quod fecit, et ille qui le
sus est sine disceptatione dimittere. Si autem
se invicem leserint, invicem sibi debita
relaxare debebunt propter orationes vestras,
que utique quanto crebriores habetis tanto
saniores habere debetis. Hec Augustinus. Et non
dum quod vicium ire multa mala infert
homini. Nam per iram mansuetudo a
mittitur et superne ymaginis similitu
do viciatur. Per iram etiam iusticia relin
quitur, quia perturbata mens omne quod fu
ror suggerit rectum putat. Per iram me
brorum dura i. ipa mentis captiva tenetur,
que cum fuit furore succensa. ecce me

bra excitio a vel manus in ictus sine per
cussiones proximorum laxat. Et si manus
impressionibus non exercet, lingua tamen pro
tinus in maledictionis verba dictat. Fratris
interitum a deo precibus expostulat, fitque ut
voto et voce homicidium perpetrat etiam
cum a lesione cessat. Hec et alia de vicio
ire beatus Gregorius in v libro Moralium exponens
illud Job: Virum stultum interficit iracun
dia, sic commemorat dicens: Cum strepitu iste
tu autem domine cum tranquillitate iudicas. Stu
dium nobis magnopere est, quia quoties tur
bulentos animi motus sub mansuetudinis
virtute restringimus, redire ad similitudinem con
ditoris conamur. Nam cum tranquillitatem mentis
ira diverberat, dilaniatam quodammodo scissa
que perturbat, ut sibimetipsi non congruat
ac vim interne similitudinis amittat.
Quanta igitur sit iracundie culpa pensemus,
per quam dum mansuetudo amittitur, superne
ymaginis similitudo viciatur. Per iram
sapientia perditur, ut quid quo ordine agendum
sit omnino nesciatur. Sicut scriptum est:
Ira in sinu stulti requiescit, quia nimirum
intelligentie lumen subtrahit, cum men
tem permovendo confundit. Nam confusius cuius
nequaquam explet etsi intelligere aliquid
prudenter valet. Per iram iusticia relin
quitur. Sicut scriptum est: Ira viri iusticiam
dei non operatur. Quia dum perturbata mens
iudicium sue rationis exasperat, omne quod fu
ror suggerit rectum putat. Per iram lux
veritatis amittitur. Sicut scriptum est: Sol non
occidat super iracundiam vestram. Quia cum mentem
iracundia confusionis tenebris incutit,
huic deus radium sue cognitionis ab
scondit. Per iram enim sancti spiritus splendor
excluditur. Nam dum ira quietem mentis
subtrahit, sua sanctus spiritus habitacionem claudit
tamquam recessione animus vacuus ad apertam
mox insaniam ducitur. Nam ire sue sti
mulis cor accensum palpitat, corpus
tremit, lingua se prepedit, facies ignescit,
exasperantur oculi, ore quidem clamorem for
mat, sed sensus quod loquatur ignorat. Un
de fit plerumque ut usque ad apertam manus
ira prosiliat, et quo ratio longe recedit, auda
cior exsurgit, seque ipsum animus retinere
non valet, quia factus est potestatis aliene,
et eo furor membra foris in ictibus exercet

quo intus ipsam membrorum dominam
mentem captivam tenet. Aliquando autem ma
nus non exigit sed in maledictionis iaculo
linguam vertat. Fratris quoque interitum precibus ex
poscit et hoc divinum precatur exprimere quod ipse
per se homo facere vel metuit vel erube
scat. Fitque ut voto et voce homicidium pera
gat etiam cum a lesione proximi manibus
cesset. Plerumque ira per silentium clausa
intra mentem vehementius estuat
et clamosas tacita voces format. Verba
quibus exasperetur obicit et quasi in causa exa
minis posita durius exasperata respondet.
Sicque fit ut perturbatus animus maio
rem strepitum sui silentii sentiat
cumque gravius clause ire flamma con
sumat. Sciendum vero est quod nonnullos ira
citius accendit facilius deserit. Non
nullos tarde quidem commovet sed di
utius tenet. Alii autem quod est nequius
et citius iracundie flammas accipiunt
et tardius deponunt. Nonnulli vero has
et tarde suscipiunt et citius amittunt.
In quibus nimirum quatuor modis lector
quisque agnoscit quia et ad tranquil
litatis bonum ultimus plus quam primus
appropinquat et malum secundum tertius superat.
Sed quid prodest quod iracundia quomodo mentem
teneat dicimus si non etiam qualiter compesci
debeat exprimamus. Duobus etenim modis
fracta possidere animum ira desuescit. Primus
quippe est ut mens sollicita antequam
agere quod libet incipiat omnes sibi quas
pati potest contumelias proponat quatenus
redemptoris sui probra cogitans ad ad
versa se preparet. Que nimirum venien
tia tanto fortius excipit quanto se cautius
ex prescientia armavit. Qui enim improvidus
ab adversitate deprehenditur quasi ab hoste
dormiens invenitur eumque citius inimi
cus necat quia non repugnantem perforat.
Nam qui mala imminentia per sollici
tudinem prenotat hostiles incursus quasi in
insidiis vigilans expectat et inde ad
victoriam valenter accingitur unde ne
sciens deprehendi putabatur. Solerter
ergo animus ante actionis sue primordia
cuncta debet adversa meditari ut semper hec
cogitans semper contra hec thoracem patie
ntie munitus et quicquid accesserit providus superet

et quod non accesserit lucrum putet. Secundus
autem servande mansuetudinis modus
est ut cum alienos excessus aspicimus
nostra in quibus in aliis excessimus delicta
cogitemus. Considerata enim infirmitas
propria mala excusat aliena. Patienter
namque illatam iniuriam tolerat qui pie
meminit quod fortasse adhuc habeat quod de
beat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis ex
tinguitur cum surgente furori animi sua cuique
ad mentem culpa revocatur. Quia eru
bescit peccata non parcere qui vel deo vel
proximo sepe se recolit parcenda peccasse. Sed
inter hec solerter sciendum est quod alia est ira
quam impatientia excitat alia quam zelus
format. Illa ex vitio ista ex virtute generatur.
Si enim nulla ex virtute ira surgeret divine
animadversionis impetum Finees per gladium
non placasset. De hac propheta dicit: Irascimini et
nolite peccare. Quod nimirum non recte intel
ligunt qui irasci nos nobis tantummodo non
autem proximis delinquentibus volunt. Si
enim sic proximos ut nos amare precipi
mur restat ut eorum sic erratibus sicut nostris
vitiis irascamur. De hac item per psalmistam ait: Tur
batus est pre ira oculus meus. Ira quippe
per vitium excecat mentis oculum. Ira autem
per zelum turbat quia quo salte recta
emulatione concutitur ea que nisi tran
quillo corde percipi non potest contemplatio
dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis
quia inquietudine mentem exagitat eius
mox aciem obscurat ut altiora in commo
tione non videat que bene prius tranquilla
cernebat. Sed inde subtilius ad alta re
ducitur unde ad tempus ne videat reverberatur.
Nam recti ipsa emulatio eterna post pau
lulum tranquillitatem largius aperit que
hic interim per commotionem clauditur et unde
mens turbatur ne videat inde proficit
ut ad videndum melius clarescat. Non
numquam vero commotioni contemplatio iungitur
nec prevalet mens turbata conspicere
ad quod vix valet tranquilla inhiare. Sed
cum per zelum animus movetur curandum
summopere ne hec eadem que instrumento virtutis
adsumitur menti ira dominetur ne quasi domina preeat
sed velud ancilla ad obsequium parata a
rationis tergo nequaquam recedat. Tunc enim
robustius contra vitia erigitur cum subdita

com famlat. Nam quantulibz ira ex
zelo rectitudinis surgat si i moderata
mente vicat com pcius hunc gtepnit
z tanto se ipprudenti dilatat quanto in
patiencia vicium virtute putat. Vn neccesse e
ut hec an omnia que zelo rectitudinis mo
vet attendat. ne ira ext mete dnium
tiuscat. sz in vlcione pcti tps modumqz
gsiderans surgente aiu pturbacionem
subtilius ptractado restringat mo
sitatez repmat z motus feruidos ab
equitate disponat. ut eo fiat iusti
or vltor alienus quo prius extitat vi
ctor suus. quis sic culpas corrigat de
linquencium. ut an ipe qui corrigit ppa
ciam crescat z fruodem sui tuscenden
do diiudicet ne intempant excita
tus ipo zelo rectitudinis longe a recti
dine aberret. hec Gregorius. Quilus nu
das sciissimi viri duplicez iram esse
audiuimus. vna quam i paciencia excitat
aliaz quam zelus facit. pma e viciosa
scda e meritoria. si actus suos ai di
screcione z timore dm pscuta fuit. Na
si zelus ire deficit nec doctrina pficit
nec crimina compescit. z no solu ma
los sz z no mignum bonos ad malu in
uitat. Testat hec Crisostomus sr. qui sic d.
Ira namqz si no fuit nec doctrina p
ficit iudicia stat nec crimina copescunt
itaqz qui cu ca no irascit pccat. paciencia
eni irraconabilis vicia seminat ne
gligenciaz nutrit z no solum malos
sz eciaz bonos ad malum inuitat. hec ibi
Sz sciendu q sunt nonnulli q diuisis itu
tibus quidez sunt pditi ad zelu cu amaritu
dinis extitit tepidi z parcentes quosqz
qui obcustodia humilitatis increpare non
psumunt. ul ne caritatez pturbare vide
ant delinquentes arguere metuunt. Eco
uerso vero sunt nonnulli qui hoc q agunt
in spu furoris agere se arbitrat z zelo
rectitudinis z que vicat exercent odio
hominis exerce se putant ul simulat odio
vicior. de talibus Richardus de s. vi. In
tractatu de beniamin adolescentuls
sic dicit. Quinaz multos videmus spu
pauperes. spe gaudentes caritate feruen
tes multum abstinentes admodum
pacientes ad zelum cu amaritudinis
tepidos multumqz torpentes. Alii qui
ob custodiaz humilitatis delinquentes incre
pare no psumunt. Alii ne caritate suaz
pturbare videantur parcentes arguere me
tuunt. Econtrario multa q absqz dubio agunt
i spu furoris agere se arbitrant zelo rc
titudinis z que vicat exercent odio hom
exerce se putat ul simulant odio vicior.
Sz queso se ipos interrogent vtru i vita
te diligat quos qsi insaganter zelo ami
ritudine castigant. Illi eni pietate potius
quam crudelitate delinquentes psequi ac
cendi sunt qui interna illa gaudia adq
eos tot doloribus i invitat. pcpiciencia
nouit. cherus ant que caritatis adhuc
z metire suauitatis expcrto e iocundis
neccinaz in suo zelo fruere nunc pt. Ca
ritas eni docet quomodo caritatiue optat q
zelus castigat. hec Richardus. Notandum
est q reddere malum p malo e fragilitatis
sic fecit Ioab qui interfecit Abner. sz
interfectorez fris sui Asahel. Sz reddere
malu p bono est puersitatis. sic fecit
Iudas tradendo dnm. Reddere aut bonu
p malo est pfectionis. sic fecit Stepha
qui p inimicis orauit. Reddere vo bonu
p bono est equitatis. sic fecit Assuerus
qui Mardocheu honorauit. Sciendum
vltimo q filie ire sunt hec. sz impaciencia
discordia. rixa. contumelia. i iniuria. p
teruia malicia. malignitas. furor
clamor. indignacio. blasfemia. hoi
cidiu. Impaciencia aut est impetuosum
aiu motu no refrenare. discordia vo
est aliquor dissensio quos prius a
moris vinclm colligauerat. discordare
sine litigare valde est reprehensibile
qz scdm beatum Augustinum. nichil e similiu
bus actibus demonu quam litigare.
Rixa est motus ex discordia fons.
Contumelia est voluntas se vindi
cans p opprobriacionem malorum ul pubo
ru i iniuriam. Iniuria est vbo ul fco
ai aliquo i iuste facere. Ptinia est fb
itaneo motu i vba obiecta prorupere
Malicia est qua aliqs dampnu ali
cui molitur. Malignitas e mala vo
luntas hominis cu vltra no possit
Furor est intempata tempestas ani
mi phibentis. Clamor e voluntas

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

se vindicans in exaltando vocem per
vituperium ad aliorum aures pervenies. In
dignatio est voluntas se vindicandi post
quam molestie extimus declaratum. Blas
phemia est voluntas se vindicandi pro
probrum deo et sanctis illatum. Homicidium est
actualis voluntas in mortem alterius mo
liri. Sic igitur habemus de viciis irascibilis. Finis

Post declaracionem seu explana
tionem ire nunc de viciis accidie et
quid sit accidia desidero informari

De Accidia Cap ix

Accidia ut

Accidia autem beatus gregorius est destitutio lau
dabilis operacionis utriusque hominis la
guida deiectio. Item secundum hugonem de
sancto victore. Accidia est ex confusione mentis
nata tristicia sive tedium et amaritudo
animi immoderata qua iocunditas spiritualis
extinguitur et quadam desperacione in semet
ipsa subvertitur. Est eciam accidia animi torpor
quo quis aut bona negligit inchoare
aut inchoata implere fastidit. Sunt autem
duo nomina huius vicii scilicet tristicia et ac
cidia. horum vero nominum hec est racio quia isto
peccato est aversio a spirituali bono quod estimatur
grave sicut ieiunare vigilare et huiusmodi
et racione huius dicitur tristicia. Est eciam ibi qu
si adtractatio scilicet ad quietem que estimatur
levis et racione huius dicitur accidia. Patet ex
hiis quod hoc vicium prout vocatur tristicia op
ponitur leticie spirituali que est in meditacione
spirituali. Sed prout vocatur accidia opponitur
fortitudini que consistit in aggrediendis
arduis et sustinendis adversis quia peccatum
hoc aciam tedium de omni spirituali dispirituali
tamen quod nondum quia si aliquis volunta
rie subdit se obediencie et precepto et tamen triste
tur de aliquo opere afflictivo et laborio
so eo quod propter hoc senciat aliquam afflictionem
corporalem sicut contingit in ieiuniis et
vigiliis et in ceteris castigacionibus corporis sed
tamen prout valet tamen cum difficultate illa
que prius voluntarie susceperat exsequitur
talis tristicia non est accidia quia non est
de minori bono sed de exteriori malo. Unde
etiam christus dicitur in lacrimis seminasse.
Testatur hoc thomas de aquino sic dicens. Si quis
voluntarie implens obedienciam vel prece
ptum tristetur de aliquo opere afflictivo
vel laborioso tristicia talis non est accidia

quia non est de meliori bono sed de exteriori
malo. Unde et christus dicitur in lacrimis semi
nasse ut augustinus exponit. nec illa tristicia
passionis est accidia quia non est de meliori
bono sed de exteriori malo. hec thomas. Si autem
prevalente tristicia ex aliqua negligencia
seu inercia hominis opprimitur affectus et delibera
to animo et non resistente obmittitur boni
operis ad quod quis tenetur tunc talis tristicia
sive accidia habet culpam. De hoc idem Thomas
dicit. Tristicia dicitur omne aggravans in quantum
opprimit affectum ne insurgat ad bona opera
dei et hec aggravacio tristicie in bonis ma
gis habet racionem culpe quam pene quia eius prin
cipium ex nobis est. hec thomas. Unde resi
stendum est accidie nec propter huiusmodi vicium
obmittendum est opus boni et illa que
pertinent ad salutem. Nam propter vicium acci
die provocatur deus et maximus sicut gre[ ]fb[ ]that
hiis qui ad celestia querenda fuerint ac
cidiosi. Testatur hoc beatus fulgencius quod dicit
fugantur angeli irritatur deus subtrahitur do
minus. dum animus huius ad celestia ac
cidiosus fuit et infirmus. hec fulgencius.
Qui enim igitur vult assequi premium future glorie
excuciat pigriciam seu accidiam a se et in
bonis operibus se exerceat quia multi sunt qui
regnare quidem desiderant cum christo sed labo
rem nolunt subire cum christo. de talibus beda
sic dicit. vult et non vult piger ecce piger vocat
bulo denotatur qui vult regnare cum deo et non
laborare pro deo. delectant premia cum pollicetur
deterrent certamina cum terrent. hec beda. bea
tus bernardus dicit idem sentit dicens. Quam pauci
o domine post te ire volunt cum tamen ad te perve
nire nemo sit qui nolit hoc sciencibus cunctis
quia delectaciones sunt in dextera tua usque in
finem et propterea volunt omnes te frui ac non
ita et imitari. conregnare cupiunt sed non con
pati non curant querere quem tamen desiderant
invenire cupientes consequi sed non sequi.
hec beatus bernardus. Cavenda igitur valde est acci
dia quia ex ipsa procedit tepiditas que
hominem ad multa inconveniencia perducit.
Nam tepidorum est leticia remissa brevis
et rara compunctio tepida confessio obediencia
sine devocione oracio sine cordis intencione
lectio sine edificacione. amant enim terrenas
consolaciones et suas affectiones raro in deum
dirigunt. De hoc beatus bernardus sic dicit. periculosa

est tepiditas id cavenda. nam tepidorum
remissa est leticia. pusillanimus constancia
quorum breuis oracio compuncto. animalis co
gitacio. tepida confessio. quorum obediencia sine
deuocione. silencium sine circumspectione. oracio sine
cordis intencione. leccio sine edificacione. quos
denique ut videmus neque gehenne metus
inhibet. neque pudor cohibet. neque frenat racio
neque disciplina coherceret. huiusmodi autem si diu
ita permanserit subuertitur aut opprimitur et suc
cumbit. aut quodammodo in medio sunt et numquam ad
plenum respirant in lucem misericordie dei ut
in libertatem spiritus que sola facit iugum suaue
et omne leue. Unde autem tam periculosa tepidi
tas emanat quia voluntas eorum nondum pur
gata est ut bonum sic volunt ut nolunt
a propria concupiscencia abstracti et illecti. Amant
enim maxime sua terrenas consolaciones etc.
Unde est quod raro affecciones suas dirigunt in
deum et eorum compunccio non continua est. si horaria
impleta aut visitacionibus dei circa quod huius
distraccionibus sibi placet non potest et quanto magis
illis euacuabitur tanto amplius istis implebitur
non enim spiritus caritatis ignis et tepiditas in uno
domicilio commoratur. propterea cum ipsa tepi
ditas deo soleat vomitum prouocare. hec
Bon. De tristicia etiam sciendum quod valde est peri
culosa. Nam cum animum occupat multa mala
inducit. oraciones namque compleri cum alacri
tate non permittit. sacre leccioni incumbere pro
hibet. tranquillum ac mitem fratribus esse non
patitur. ad cuncta opera vaniosa impacientem
et asperum reddit. Iudicium etiam nullius cau
sis exigentibus quodam merore deprimit. Si hinc
vero tristicie resistendum est sicut forni
cacioni vel ceteris viciis. que tot mala pa
cientibus eam solet inferre. De hoc dicit Cassi
anus in quibusdam collacionibus patrum. Sedaces
tristicie stimuli retundendi sunt que si pas
si per singulos mancipes et inectos ac varios
casus obtinendi animum virum habuit faculta
tem a bono nos separat diuine contemplacionis
intuitu. Non oraciones compleri cum solita cordis
alacritate permittit. non sacrarum leccionum reme
diis incubare. tranquillum ac mitem quoque
fratribus esse non patitur. et ad cuncta operacionum
vel religionis officia impacientem et asperum
reddit. Iudicium vero etiam nullis consistentibus
causis immunia secularis instinctu magno re
pente merore deprimimur. Est etiam aliud de

testabile tristicie genus quod desperacionem ani
mi inferat delinquenti quod nec Cayn fecit post
fratricidium penitere nec Iudam post tradicionem.
Sed illa tristicia que penitenciam ad salutem sta
bilem operatur obediens est et affabilis mansue
ta mansueta humilis ac paciens ut po
te ex dei caritate procedens. Cetera preter absque
illa que vel pro salutari penitencia vel pro studio per
feccionis seu pro desiderio suscipitur futurorum
omnis tristicia tamquam seculi et que mortem
infert equaliter repellenda est sicut fornica
cionis spiritus seu philargirie vel ire. Sic enim mo
vniuersa tristiciam gracia valebimus superare
cum eternam rex ac futuram intentam semp
leti nec casibus deiecti prosperitatibus ut propo
simus elati utrumque velud caduca et mox
transiencia contemplantes. hec Cassianus. Dicit etiam
de hoc Iohannes abbas montis Synai. Cum ca
dimus contra tristicie demonem precibus
pugnemus. ipse enim oracionis assistens
ab oracione euacuare non vult. hec Iohannes abbas.
Deus etiam Bon. tristiciam et pusillanimitatem
que cum illa oritur monet cauere sic dicens
Oportet autem pusillanimitatem et tristiciam in omnibus
que agenda sunt vel tollenda cauere. quia
hilarem datorem diligit deus. Nec turbe
quis pusillanimitate spiritus. hoc enim querit ut la
borat aduersarius meus. ut holocaustum meum
deuocionis pinguedine euacuetur et ut
minus acceptum sit deo et consciencia mea in spiri
tali gaudio minus exhilaretur. Sicut de pu
sillanimitate tollerancie etiam contra pusilla
nimitas generatur. hec Bon. Sciendum quod acci
dia plurimas habet filias. prima enim est
torpor animi deinde alie que secuntur scilicet
desidia pigricia pusillanimitas negli
gencia imprudencia incircumspeccio igna
uia rancor desperacio. euagacio mentis
circa illicita. Torpor igitur animi est quo
quis a bona negligit inchoare et in
choata implere fastidit. Desidia est segni
cies qua quis bonum aggredi formidat
pigricia est mentis inercia vel animi fati
gacio qua quis consummare fastidit incho
ata. pusillanimitas est animi angustia qua
quis timet aggredi magna. Negligen
cia est torpor animi quo quis minus diligen
ter est consequi quod debet. Imprudencia est
mentis obtenebracio qua quis minus est
prouidus in prouidendo futura vel pericula. In

circumspectio est animi vicium quo quis immutante destruit discretatem viciorum ut si quis vicias avariciam incidit in prodigalitatem. Insipiencia est vicium animi quo quis in nullo opere debitam adhibet discrecionem. Pavor est incertitudo ... Desperacio est diffidencia de dei misericordia propter deffectum meritorum. diffidencia autem meritorum in re diffidencia premiorum. Evagacio mentis est illicita qua homo absorptus est tristiciam non habet in se unde delectetur evagatur ad omnia querens delectacionem. Sic igitur patet de vicio accidie. Filius mi.

Postquam informatus sum de vicio accidie nunc de peccato avaricie et quid sit avaricia cupio edoceri. De Avaricia. X.

Scire debes quod avaricia ut ait Tullius est inmoderatus amor habendi. Item avaricia secundum beatum Dionisium est quarumlibet rerum insaciabilis et inhonesta cupido. Est eciam avaricia pestis cum cupiditate acquirendi vel retinendi divicias vel honores vel staturam. Item avaricia secundum apostolum dicitur idolorum servitus quia homo avarus exhibet creature quod debet creatori scilicet fidem spem et dileccionem. Hoc enim avarus exhibet pecunie. In hoc ergo specialiter reprehenditur ista quia rei vilissime amorem suum exhibet scilicet pecunie que deum tollit quam nam infimam deus ordinavit. De hoc Innocencius sic dicit. Avaricia secundum apostolum est ydolorum servitus quia sicut ydolatra servit simulachro sic avarus servit thesauro. Nam ille cultum ydolatrie libenter ampliat et iste cumulum pecunie libenter augmentat. ille cum omni diligencia colit simulacrum iste cum omni cura custodit thesaurum. ille spem ponit in ydolatria et iste spem constituit in pecunia. ille timet mutilacionem simulacri et iste timet minucionem thesauri. hec Innocencius. Et nota quod avaricia non solum est in appetitu auri et argenti sed in omnibus rebus que inordinate cupiuntur debet intelligi. Testatur hoc beatus Augustinus qui sic dicit. Avaricia quippe non in solo argento et auro vel in nummis sed in omnibus rebus que cupiuntur inmoderate intelligenda est ubicumque plus omnino vult quisque quam satis est. Hec autem avaricia cupiditas est. cupiditas vero inproba voluntas. est ergo inproba voluntas malorum omnium causa. hec Augustinus. De hoc eciam dicit ysaac abbas syrie. Cum cupiditati ligatus est fomes viciorum consistit et ne putes quod sit cupiditas questus tantummodo auri et argenti sed omnis rei cuiuslibet in qua voluntas tua dependet. hec ysaac. Hec autem est ut cum quis servit vicio viliter resistat antequam prevaleat. quia quem avaricia possidet hic saciari diviciis numquam potest. De hoc beatus Augustinus sic dicit. Avarus vir inferno est similis. infernus enim quantoscumque devoraverit numquam dicit satis est. sic et si omnes thesauri confluxerint in avarum. hec Augustinus. Tales igitur avari quanto sic res temporales diligunt tanto magis affliguntur cum eas perdunt. quanto validius et tenacius eas prius amaverint. hoc probat ysidorus sic dicens. Cum plus quam oportet res temporales diligit maiorem sibi ingerit dolorem rei ablate quam amorem pertinebat possesse. Graviter enim dolore amittuntur que cum magno amore habentur. Minus autem carendo dolemus que minus possidendo diligimus. hec ysidorus. Unde calamitas est avaricia sive cupiditas que suos amatores ita affligere solet et se diligentes ut eos dicam magis vorare quam portare consuevit. De hoc dicit beatus Augustinus. Prius seculum est quasi mare ventus validus et tempestas magna in mari veniens sua cupiditas est. Amas deum ambulas super mare sub pedibus tuis est seculi timor. Amas seculum absorbebit te. Amatores enim suos vorare novit non portare. Sed cum cor tuum fluctuat cupiditate ut vincas tuam cupiditatem invoca Christi divinitatem. Cupiditas autem nichil aliud est nisi amor rerum transeuncium. Cupiditatis vero minuende causa est deum timere qui solus timeri sine amore non potest. Regnat autem carnalis cupiditas ubi non est dei caritas. hec Augustinus. Amoveamus ergo a nobis cupiditatem ut deo adherere valeamus perpetualiter. Nam ut beatus gregorius dicit. Auctori meo aliter inherere non valemus nisi cupiditatem

a nobis que omnium malorum radix est abscinda-
mus / hec ibi / Tanto namque unusquisque
dissimilior est deo quanto fuerit in rebus tempora-
libus cupidior. quia sicut caritas hominem
similem facit deo sic cupiditas dissimilem.
Testatur hoc beatus Augustinus qui sic dicit / Quanto
homo similior deo tanto fit ei propinquior
quia nulla alia est ab ipso longinquitas
quam eius dissimilitudo. Tanto autem ei
est dissimilior quanto rerum temporalium
mutabiliumque cupidior / Ex hiis dictis acci-
piuntur duo documenta. primum quod perfectio hu-
mana consistat in assimilatione divina. secundum
quod cupiditas opponitur maxime carita-
ti. quia sicut per caritatem homo fit deo
summe similis. ita per cupiditatem maxime
dissimilis. Tercio quia etiam laborat pro
temporalibus diviciis ut post adepcionem illarum
scelibus possit tandem luxuriari et aliis la-
sciviis. hic talis efficitur habitaculum spiritus
maligni / probat hoc beatus Gregorius qui sic dicit
Demonum habitaculum fit quisquis in hoc seculo
qui propter divicias et honores laborat quas
postquam consecutus est tradit se luxurie
ut que avaricia congregavit luxuria
consumat / hec Gregorius / princeps autem huius mundi
vel dyabolus eiciatur foras quando ex toto corde
renunciatur huic mundo quia tunc vinci-
tur invisibiles potestates scilicet maligni spi-
ritus in nobis vincuntur visibiles cupidita-
tes / de hoc beatus Augustinus dicit sic / princeps
huius mundi missus est foras ab animis
eorum qui coherent verbo dei et non diligunt
mundum. cum ille princeps est non quia
ipse dominus est huius mundi. sed princeps cupi-
ditatum earum quibus concupiscitur omne quod
transit ut ei subiaceant. qui negligunt
eternum deum et diligunt instabilia et muta-
bilia. Radix enim est omnium malorum cupidi-
tas. Mittitur dyabolus foras quando ex toto cor-
de renunciatur huic mundo. ibi vincuntur
inimice nobis invisibiles potestates ubi vin-
cuntur visibiles cupiditates. Et ideo quia
in nobis ipsis vincimus temporalium rerum cupidi-
tates. necesse est. ut in nobis ipsis vin-
camus et illum qui per eas cupiditates
regnat in homine / hec Augustinus / Unde re-
sistendum est avaricie ne ducatur. sed
pocius ut ancilla subdita sit. Romi-
nam dicit Seneca. Pecunie oportet imperare

non servire. pecuniam si uti scias ancilla est
si nescias domina. Sic etiam pecuniam huius-
modi necesse est ut tu ipsum aut pecuniam vilem
habeas / hec Seneca / dicit etiam in ecclesiastico
quod avaro nichil est scelestius et hoc propter
multas causas. primo quia omnia fere scelera
per avariciam perficiuntur ut furta homi-
cidia et huiusmodi. Secundo quia contra legem est nature
unde dicitur luce. Quecumque vultis ut faciant
vobis homines. Tercio quia contra legem scrip-
ta est. unde luce. Estote misericordes
sicut pater vester misericors est. Quarto quia contra
legem est universalem que est in omnibus
rebus que compellunt se dare. avarus
vero qui captivas detinet res ne se com-
municare possint. Ultimo sciendum quod hee sunt
filie avaricie. prima est symonia de-
inde cetere que sequuntur. scilicet usura furtum
periurium. mendacium. rapina. inquie-
tudo. violencia. dolus. fallacia. fraus.
prodicio. obstinacio. iniustum iudicium.
Symonia autem est studiosa cupiditas
emendi vel vendendi spirituale vel an-
nexum spirituali. Usura est studiosa cupi-
ditas recipiendi aliquid ultra sortem vel
ubi amplius requiritur quam datur. Fur-
tum est usurpacio latens rei aliene in-
vito domino. periurium est mendacium iuramento
firmatum quod sepe fit in empcione et ven-
dicione. Mendacium est falsa vocis si-
gnificacio cum intencione fallendi. Ra-
pina est violenta predacio rei aliene.
Inquietudo est alicuius iniusta commocio.
violencia est que fit nocendo alicui
palam per facta mala. dolus est fraudu-
lenta decepcio. Fallacia est que fit per
verba decepcionis in occultis. fraus est
decepcio per facta que fit in presencia illius qui
decipitur. prodicio est idem quod decepcio
que fit in absencia decepti. Obstinacio
est pertinacia in malo. iniustum iudicium
est iniuste sine placito ex timore vel cu-
piditate pecunie promulgatum. Sic igitur
habemus de vicio avaricie. finis quarto

De vicio Gule Cap. XI

Habita igitur informacione de vicio
avaricie nunc de peccato Gule ca-
pitulo edocei et primo quid sit gula
Gula ut ait beatus Augustinus est inmoderata ab-
aviditas. Item gula secundum Hugonem

De s[e]c[un]do vi[ci]o: est immoderatus appetitus edendi.
Item gula est vorax edacitas nec finibus
non contenta. Notandum autem est quod humana na
tura quidem ab initio condita propter lapsum
primi hominis in magnam miseriam cecidit
et propter hoc utilitas naturalibus oppressa nichil in
hac vita nisi unde affligetur invenit
unde naturalibus necessitatibus plus quam expedit deservi
mus. Mentis ac animam negligimus et in
firme infirmitatis nostre superaddimus squa
lorem culpe. Unde sancti viri intime quod
agunt se ipsos studiose discuciunt ne quod
ab eis plus quam nature sue infirmitas requirit
exigant. At contra perversi non solum in ne
cessitatibus non sunt contenti sed vitio delectatio
ne carnali etiam in voluptate gule
ac ceteris vitiis se immergunt. De hoc
beatus Gregorius in xxx° libro moralium sic dicit: Nam[que]
humana condicio que ad infirmitatem
vitio proprie voluntatis lapsa in calami
tatem cecidit quia pressa innumeris necessitatibus
nichil in hac vita nisi unde affligatur
invenit. Ex eisdem necessitatibus
plerumque plus quam expedit deservimus men
tisque curam negligimus ex commissa ne
gligentie infirmitati nostre addimus squa
lorem culpe. Necessitas namque naturalis
hic habere valde periculosum solet quod sepe
mens nostre discutitur quod iam illas pro uti
litatis studium an pro voluptatis studio vi
tium agatur. Crebro enim occasione seduc
tionis inventa dum necessitati debita red
dimus voluptatis vitio deservimus et
infirmitatis velamine ante discretionis
oculos excusatio nostra se palliat ac qui
sub p[re]textu explende valeat utili
tatis infirmitatem vel nostre negligentiam
laxare nil est aliud quam calamitatis
miseriam addere ac vitiorum squalorem ex
eadem miseria multiplicare. Unde sancti
viri intime quod agunt studiosissima in
tentione discuciunt ne quid ab eis plus
nature sue infirmitas quam sibi debeatur exi
gat et subtrahat regimine mentis via
cum voluptatis excrescat. Aliud enim ex
infirmitate aliud ex deceptionis sug
gestione sustinent. Et si quando rectissimi
arbitres nostre necessitati voluptatique co
stricti hanc consulendo sublevant il
lam premendo frenant. Unde fit ut si

infirmitatis sue calamitatem tollerant
tamen ad squalorem miserie per negligentiam
non descendant. At contra perversi gaudent
in huius corruptionis sue necessitatibus quas nimirum
eas ad usum voluptatis retorquent.
Cum reficiendis a corporibus necessaria sumunt
pro delectatione gule in voluptatis ingluvie
distenduntur. Cum tegendis membris
vestimenta querunt non solum que tegunt
sed etiam que extollunt appetunt et contra
corporis frigorem non solum que propter
quendam munitionem sed etiam que per molli
ciam delectent et non solum que mollicia
tactum mulceant sed etiam que per colorem
oculos seducant. Ut gg. Sciendum est etiam
quod nequaquam aliquis ad spiritualis a
gonis certamen consurgere potest nisi prius ho
stis interior videlicet appetitus gule fuit edo
matus. Quia nisi quis ea que magis
sunt vicina prostrat ad illa expugnanda
que longius sunt minus prevalebit. In
cassum quis contra exteriores pugnas nequitiarum
celestium exponitur si carnem fragilem resi
stentem sibi nequiverit subiugare. Cum
enim gule superfluos appetitus cohibere
non potest quomodo valebit carnalis con
cupiscentie ardores extinguere. Et qui non valet
passiones huiusmodi compescere qualiter poterit
occultas temptationes debellare. Cum
plures enim ordinem certaminis ignorantes
edomare gulam negligunt et tamen ad spiri
tualia bella consurgunt. Qui aliquando multa
etiam que magne sunt fortitudinis faciunt
sed dominante gule vitio per carnis illecebram
omne quod fortiter egerunt perdunt et dum venter
non restringitur per carnis concupiscentiam videlicet per
luxuriam simul cuncte virtutes obruuntur.
De hoc beatus Gregorius in xxx° libro moralium expo
nens illud Job: Clamorem exactoris non
audit sic ait: Quis intelligitur exactor
alius nisi dyabolus? Qui enim semel iam in
paradiso homini male persuasionis munus
contulit et cottidie ab eo huiusmodi debita exi
gere reatum querit. Huius exactoris sermo
est male suggestionis inchoatio. Huius
exactoris clamor est non iam levis sed
violenta temptatio. Hic exactor loquitur
cum leviter suggerit. Hic exactor clamat
cum fortiter temptat. Clamorem ergo exac
toris non audire est violente temptationi

motibus nimie consentire. Audiet enim
si ea que suggerit fecerit. sed tu prisa a
se despiciat iure dicitur. Clamorem exactoris
non audit. Nonnulli vero hoc loco per exac
torem intelligi ventrem voluit. Ipse
namque a nobis quedam debita exigit quia
cottidianum fructum sibi humani laboris
impendi cotidie petit quem abstinentes
igitur vi quam diuturna violentia gule despi
ciendo respuit quasi clamantis exacto
ris verba contempnit. Et tunc contineti
vis quamvis in omnia vitia multa virtutum cer
tamina superant cum sub exactoris
clamare contempto. Desolo hic ventre
dicitur quod eius impetum impulsumque restringat
nisi quia nullus palmam spiritualis certaminis
apprehendit qui non in semetipso prius
per afflictam ventris concupiscentiam carnis
in contra devicit. Nequaquam enim ad conflictum
spiritualis agonis assurgi. si non prius
interna nosmetipsos hostis. potius gule
videlicet appetitus edomatur. quia si non ea
que vicinior a nobis sunt prosternimus ini
micorum manitur ad ea que longius sunt
impugnanda tunc sumus. Inutiliter namque
contra exteriores in campo bellum gerit
si intra ipsa urbis menia civis insi
dians hostis tur dicens. quoque ipsa certa tur
sub gravi confusione dedecore spiritua
lis certaminis congressione repellitur qui in
fima certaminis prelio gule gladius con
fessa superatur. Nam cum se prius prostrata con
spiciat confligere maioribus erubescat. Non
nulli vero ordinem certaminis ignorantes
edomare gulam negligunt et ad spiritua
lia bella consurgunt qui aliquam multa
etiam que magne sunt fortitudinis fa
ciunt sed dominante gule vitio per carnis il
lecebram omne quod fortiter egerint perdunt
et dum venter non restringitur pariter
concupiscentiam simul cuncte virtutes obru
untur. Unde et Nabochodonosor vince
tes scribitur. princeps Coquorum destruxit
muros Iherusalem. Quando enim princeps Iherusalem
significans superna exprimit nisi virtutes
anime que ad pacis visionem tendit
aut quis coquorum princeps nisi venter acci
pitur. cui diligentissima cogitationibus cu
ra famulatur. Quos igitur Iherusalem princeps
coquorum destruxit quia virtutes anime dum non

restringitur venter perdit. Hinc est quod paulus
contra Iherusalem menia decertantem vices coquorum
principi subtrahebat cum diceret Castigo
corpus meum et in servitutem redigo et cetera.
Hinc ergo premisit dicens. Sic curro non quasi
in incertum sic pugno non quasi aerem ver
berans. quia cum carnem restringimus
ipsis continentie ictibus non aerem
sed inmundos spiritus verberamus et cum hoc quod
intra nos est ferimus extra potius ad
adversarios pugnos damus. Hinc est quod
rex Babilonis cum succendi fornacem
iubet napte stuppe picis et malleole
ministrare congeriem precepit. sed cum ab
stinentes pueros hoc igne minime con
sumit. quia antiquus hostis licet innu
merabilibus concupiscentias nostris obviatibus
opponat quibus libidinis ardor ex
stat. bonis tamen mentibus supernus spiritus
gratia insibilat et carnalis concupis
centiis ab illesi perdurant ut si usque ad
temptationem cordis flamma ardeat
usque ad consensum cum temptationi
non surgat. Hec Gregorius. De hoc et Cassianus
in collationibus patrum sic dicit. Impossibile
est extingui ignita corporis incentiva
prius quam ceterorum quoque principalium viciorum
fomites radicitus excidantur. Prima
nobis est calcanda gule concupiscentia et
eo usque extenuenda mens non solum
ieiuniis verum etiam vigiliis lectione quoque
et crebra compunctione donec cuius
modi meditationibus occupata pieter
et possessa ipsius cibi refectionem non
tam iocunditati concessam quam onera
vice sibi impositam recognoscat. Illud
enim est exactor lucrantium fundamen
tum ut primitus carnalium desideriorum
incentiva perimant. Non enim inebriemur
mentis robore conquisitos graviores
pugnas nequimus celestium exerciti
si carnem fragillem resistentem spiritui
mentis subiugare nequimus. Quam enim gu
le superfluos appetitus inhibere non
potuit quomodo estus carnalis concupiscentie
valebit extinguere. Et quomodo nunc hanc pas
siones huiusmodi compescere quali oculus
nullo quoque homine teste prurientes poterit
debellare. Non est nobis enim adversarius
exterius sed formidandus in nobis ipsis

hostis inclusus est. Intestinum nobis
cottidie ingeritur bellum. devicto eo
omnia que fornicationis sunt recedent
infirma ac militi christi unanimia (?) parata
erunt et subdita. Hec Cassianus. Dicit etiam
de hoc vicio gule Iohannes abbas de mon
te Synai in tractatu de xxx gradibus
sic. Gula est ypocrisis ventris. delicias delecta
ciam condimentis delectationum libidinis
fons. gula est ciborum saturitas forni
cationis pretabulacio vero ventris
coartacio est castitatis. Qui suum
ventrem nutrit et fovet et contendit
spiritum vincere fornicationis similis est
volenti cum oleo incendium extinguere.
Si spopondisti christo Ihesu angustam
et arctam ambulare viam. angustia
ventrem. Mens ieiunantis orat vi
gilanter et sobrie non abstinentis vero re
pletur ydolis immundis. In mensa alimen
torum recumbens adversionem affer in me
dium memoriam mortis et iudicii. poculum
bibens potus regis domini fellis et aceti non
recesses memorari et profecto aut ab
stinebis aut superabis suspirabis aut
saltem magis humile facies. Hec Iohannes
abbas. Notandum vero est quod quinque modis
peccatur in gulam. Primo cum quis certam
horam comedendi prevenit. et hoc fit
propter impatientiam expectandi tempus de
bitum. Secundo cum quis querit cibaria pre
ciosa et delicata de quibus Ovidius. Est
virtus placitis abstinuisse bonis. Contra
hoc fecit dives ille qui epulabatur
cottidie splendide. Tertio quando quis men
suram excedit scilicet nimis comedendo. Sed
dum aut quod huic quod unum est mensura debi
ta hoc alteri est excessus. Unde mensura
non consistit in cibi quantitate sed in comedentis
qualitate. Quarto quando nimis ardenter vel
festinanter quis comedit. Non enim usus
ciborum sed concupiscentia in vicio est. Quinto quando
nimis studiose quis cibaria sua preparat
vn dh. Non sapores sed fames exci
tet appetitum. In omnibus hiis sumenda
sunt duo non que voluntas sed que re
quirit necessitas. Contingit etiam peccare
circa diminutionem cibi sicut circa superflui
tatem. Hec et alia de vicio gule beatus Gregorius
in xxx libro moralium sic commemorat dicens

Sciendum est quod quinque modis gule vicium temp
tat. Aliquando namque indigentie tempora prevenit
aliquando vero tempus non prevenit sed cibos lautio
res querit. Aliquando quelibet sumenda sunt
preparari accuratius expetit. Aliquando autem et
qualitati ciborum et tempori congruit. sed
in ipsa quantitate sumendi mensuram refec
tionis excedit. Nonnunquam vero abiectius
est cibus quem desiderat et tamen ipso estu in
mensi desiderii deterius peccat. Mortis
quippe sententiam patris ore Ionathas meruit
quia in gustu mellis constitutum edendi
tempus anticipavit. Et ex Egypto populus eductus
in heremo occubuit quia despecto man
na cibos carnium petiit quos lautiores
putavit. Et prima filiorum Heli culpa suborta
est quod ex eorum voto sacerdotis puer non
antiquo more coctas vellet de sacrificio
carnes accipere sed crudas quas accu
ratius exhiberet. Et cum ad Iherusalem dicitur. Hec
fuit iniquitas Sodome sororis tue
superbia. saturitas panis et habundantia
aperte ostenditur quod ideo salutem perdidit
quia cum vicio superbie mensuram mo
derate refectionis excessit. Et primogeni
torum gloriam Esau amisit quia magno
estu desiderii vilem cibum id est lenticulam
concupivit. quam dum emens etiam primo
genitis preferret quo in illam appetitu an
helaret indicavit. Neque enim cibus sed appe
titus in vicio est. Unde et lautiores cibos ple
rumque sine culpa sumimus et abiectiores
non sine reatu conscientie degustamus. Hic
quippe quem diximus Esau primatum per
lenticulam perdidit et Helias in heremo
virtutem corporis carnes edendo servavit.
Unde et antiquus hostis quia non cibum sed cibi
concupiscentiam esse causam damnationis intelligit
et primum sibi hominem non carne sed pomo
subdidit et secundum non carne sed pane temptavit.
Hinc est quod plerumque culpa committitur etiam
cum vilia et abiecta sumuntur. Ea itaque su
menda sunt que nature necessitas querit et non
que edendi libido suggerit. Sed magnus
discretionis labor est hinc exactori et
aliquid impendere et aliquid denegare et non da
do gulam restringere et dando naturam nutrire
que fortasse districtio sibi infertur cum dicitur
Clamorem exactoris non audit. Omnino
namque huius exactoris est natura postulatio

natiue. clamor vero eius mensura necessitatis transiens appetitus gule. Sic itaque huius exactoris sermone audit. clamorem non audit quia districtus vir ac continens et usque ad expandam necessitatem ventrem resistat et a voluptate restringit. Sciendum vero est quod sic voluptas sub necessitate se palliat ut vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solum debitum necessitas petit voluptas ex plere desiderium suppetit et tanto gula securius in preceps rapit quanto sub honesto nomine necessitatis explende se contegit. Sepe autem ipsa edendi via furtiva ad necessitatem subsequitur non numquam vero impudenter libidinem etiam preire conatur. Facile autem est deprehendere cum voluptas eius necessitatem preuenit. Sed valde est difficile discernere cum in ipso esu necessario se occulta subingerit. Nam quia penitus non appetitum sequitur quasi tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore quo necessitati debitum soluitur quia pessime voluptas necessitati miscetur quod necessitas petit et quod sit deinde est voluptas suppetat ignorat. Sepe vero et discernimus et quia utraque sibi commixta nouimus nobis quod expetimus ratione rapimur libet ut du-sciendo fallamur et sibi mens exquisite blanditur ex voluptate decipitur. Scriptum quippe est: Carnis curam ne feceritis in desideriis. Cum ergo fieri idest desiderio prohibetur in necessitate conceditur. Sed sepe dum incaute necessitati condescendimus desideriis deseruimus. non numquam vero dum desideriis immoderatius obuiare nitimur necessitatis miserias augemus. Sic enim necesse est ut arcem quisque continentie teneat quatenus non carnem sed vitia carnis occidat. Nam plerumque dum plus iusto caro restringitur etiam ab exercitatione boni operis eneruatur ut ad orationem quoque vel predicationem non sufficiat dum incentiua viciorum in se funditus suffocare festinat. Adiutorem quippe habemus in intentione in qua hunc hominem quem exterius gestamus et ipsi in sunt motus lasciuie ipsi effectus suppetunt actionis bone. Sepe vero dum in illo hostem insequimur etiam ciuem quem diligimus trucidamus et sepe dum quasi ciui parcimus ad prelium hostem nutrimus.

Eisdem namque alimentis vitia superbiunt quibus nutrite virtutes viuunt et cum virtus alitur plerumque vires viciis augentur. Cum vero immensa continentia viciorum vires extenuat etiam virtus deficiens anhelat. Unde necesse est ut interior homo noster equus quidam arbiter presideat inter se et eum quem exterius gestat quatenus et hoc semper exterior et semper ad debitum ministerium presto sufficiat et numquam superbe liber contra contradicat nec moueat si quid suggerendo sibi murmurat dum modo eum semper suppositum calce dominationis premat. Sic ergo fit ut dum repressa vitia remittimus quidem nobis patimur et tamen hostem nobiscum quasi domi excoquendo prohibemus nec vitia contra virtutem preualeant nec rursum virtus cum viciorum omnimoda extinctione succumbat. Quia in re sola elatio funditus extinguitur quia quamuis victo ic fixa ad edomandam tamen cogitationi superbia continua a nobis pugna seruatur. Sed hic quia unus quisque vir continens et debite necessitati congruit et violente voluptati contradicat. voce dominica dicitur: Clamorem exactoris non audit. Hec Gregorius. In quibus dicitis satissimum vero inter cetera colligere possumus quod eciam pretiosissimo cibo districtus quisque ac sapiens sine vicio uti potest. Indistrictus vero ac insipiens etiam in vilissimo cibo pruriem gule exercere potest. Dicit enim beatus Augustinus: Fieri enim potest ut sine aliquo vicio cupiditatis vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur. Insipiens autem fedissima gule flamma in vilissimum ardescat. Et sanum quisque maluerit more domini pisce vesci quam lenticula more Esau aut ordeo more iumentorum. Non propterea continentiores nobis sunt plurique bestie quia vilioribus aluntur escis. Nam in omnibus huiusmodi rebus non ex earum rerum natura quibus utimur sed ex causa utendi et modo appetendi vel probandum est vel improbandum quod facimus. Hec Augustinus et secundum Cassianum voluptas non in vi ciborum sed in desiderio vigere consistit. Cauenda igitur est diligenter voluptas gule quia sunt nonnulli etiam religiosi qui relictis quidem grauioribus culpis ac peccatis vitio eius tamen culpabile ex-

plaudunt et tamen in cibis quam in potibus
superfluitatem exigunt que etiam profectum
religiosorum et primam agentium graviter
impediunt. Nam clerici gulam sectantes
secundum carnem ambulant et non secundum spiritum
quorum certe deus venter est. ad Philippenses. Bernardus in
sermonibus dominicis sermonibus sic dicit. Cavete ne
blandiatur vobis vana et insana huius
seculi delectatio ad perficienda carnis
curam in desideriis cum demum revocate
tis que citius apposito. unde sunt nonnulli
qui gravioribus relictis turpitudinibus
crapule tamen applaudunt et tamen ciborum
quam potuum exigunt superfluitate que
profectum penitentis graviter impediunt
et clerici secundum carnem ambulant. Quamvis
enim in carne sint sive in habitu sive
certe habitum religionis. Sed verax est
immo quia verax est apostolus. Deo placere
non possunt. Christianum enim et perfectum proficiat
immo multum impedit vehementer. Dicitur
cuius gula deus. Gregorius libro xvi. Item gulosorum
hominum sit deus venter. Apostolus Paulus
testatur ad Philippenses sic dicens. Quorum deus
venter est. De hoc etiam Hugo in libro de
claustro anime sic ait. Solent
dies templa construi. altaria erigi. ministri
ad serviendum ordinari. immolari pecu
des. thura cremari. Deo signifer ven
tri templum est coquina. altare mensa.
ministri coci. immolate pecudes cocte
carnes. fumus incensorum sapor odor.
Nec audivit gulosis luctus et singul
tus in corde sed eructationes carnis in
giurgitate que non sunt in Ierusalem sed in
Babilone. quia deus eorum venter et gloria
in confusione. Hec Hugo. Unde secundum eundem
Hugonem. Tria sunt in cibo consideranda scilicet
quid et quando et quantum comedamus. Sed ubi
species. hora et mensura. ne illicitum aut
extra horam aut extra mensuram aliquid sumamus.
Vetitum comedit Adam et expellitur.
extra horam Ionathas et apte male
dicitur. propheta vero a sepulcro ad sepulcrum co
mpie ultra mensuram et occiditur. Hec
Hugo. Discamus ergo ne in sumendis
alimentis corporis gule magis quam ne
cessitati serviatur. Nutrienda namque
est caro ut in bono nobis opere famulan
do sufficiat. non autem ut per saturitatem

ad iniquitatem turpitudinis perducatur.
Ad hoc hortatur beatus Gregorius super Ezechielem
sic dicens. Discamus sacietati ne in sume
ndis alimentis corporis gule magis
quam necessitati serviatur. plus enim concupia
quam necessitas petit. et sepe dum carnis in
opere satis facere cernimus voluptas
subrepit et modum refectionis excedit.
unde fit ut culpa crescat ad culpam
quia plerumque inde alia carnis temp
tatio nascitur dum carni in moderatius
in refectione servitur. Caro enim nobis aliquando
adiutrix est in bono opere aliquando autem
seductrix in malum. si igitur ei plus quam
debemus tribuimus. hostem nutrimus
et si necessitati eius que debemus non reddi
mus necamus. Satianda itaque est caro.
sed adhuc usque ut in bono opere nobis fam
ulando sufficiat. Nam quisquis ei tantum
tribuit ut superbiat sacietatem penitus
ignorat. Ars namque magna est sacietati
ne unus quisque per saturitatem carnis
ad iniquitatem perducatur. Hec Gregorius. Filie — Epitudis
autem gule sunt iste scilicet Scurrilitas in
epta letitia. inmunditia. ebitudo mentis.
inmodestia. inhonestas. crapula. e
brietas. insustinentia. inverecundia. in
moderantia. vaniloquium. Scurrilitas
autem est que movet ad verba scurrilia.
Inepta letitia est lascivia carnis si
ne gestus corporis inordinatus lascivam
mentem demonstrans. Inmunditia est que
solet provenire ex gula ut est vomitus
et eructationes fetide ac luxuria. Ebitu
do mentis est subversio rationis. Inmodestia
est corporis superfluitas. Inhonestas est
lautiora fercula querere et operam dare.
Crapula est excessus in cibo. Ebrietas
est excessus in potu. Insustinentia est
statutum tempus prevenire in comedendo.
Inverecundia est feda verba et turpia pro
ferre. Inmoderantia est ciborum nimius
appetitus. Vaniloquium est ociosa verba
exponere proferre. Ultimo sciendum quod gula
completitur duo scilicet comessationem et ebrie
tatem et apostolus loquendo per simonia opponit
comessationem sobrietatis vero ebrietati.
Dic igitur pater de vitio gule. Finis.
Post informationem de vitio gule
invenit de peccato luxurie et dicit sic. Luxuria

desiderio doctrine. **De luxuria. Cap. xv**

Scire debes quod luxuria secundum hu
gonem de sto vi est concupiscentia co
piende voluptatis carnalis in
mia. Item luxuria est quidam immundus de
fectus veniens lubricitate carnis et mentis
perturbatio. Est etiam luxuria incontinen
tia corporis de prurienti libidinis nascens
Nondum autem quod peccatum luxurie est valde
periculosum quia hoc facit conplus quam
cetera vicia mentem quam cepit pervertit
et enervat. De hoc dicit hugo in libro de
claustro anime. Nichil enim mentem ci
tius enervat. quam cum aliquis ad luxu
riam affectum cordis inclinat. dicit etiam
de hoc hugo de sto vi. luxuria est immo
derata carnis petulantia. dulce ve
nenum importuna lues perniciosa po
cio que humanum corpus debilitat et vi
lis animi robur enervat. hec hugo. Est
resistendum est viriliter huic vicio quia
nichil ita vastat corda hominum et subiciat
suo dominio cum prevalet quemadmodum libi
do. Testatur hoc beatus augustinus qui sic dicit
Felicius sunt homines qui libidini quia
libido sevissimo dominatu vastat cor
da mortalium et sevus furiatus atroci
tas declaratur dupliciter. Primo cum volun
tas mea sit ita libera ut non possit ab
aliqua creatura ad dominum compelli. tamen fun
tus libidinis ita ipsam subiugat
sicut essime ut postquam fuit ei pecon
suetudinem submissa. teneat eam sic
captivam ut vincatur. facilitate abomi
nabo et peccat qui creatura. Secundo declaratur
quia in actu dominis quos sanctus et me
lius sunt quamque tanto minus tract
atur et veniatur a domino suo. In ista
aut tamen unde qua voluntas com
pellit adparendum libidini. quanto
perfectius exsequitur eius preceptum
tanto fervens in fine operis crutiatur.
Pessima ergo hec pestis videlicet vicium luxu
rie cum mentem perfecte innascitur totaliter
cor hominis occupat nullumque bonum
cogitare permittit. Nam ipse amor
carnalis et libidinosus est insatiabilis
cum enim extinctus fuit iterum reaccenditur
et post explecionem turpis voluptatis iterum
inopiam patitur nec satiatur et excepta

passionibus quas patitur etiam nichil
aliud cogitare permittit. Ista commo
morat beatus ieronimus sic dicens. Cum luxuria
mente innascitur nullum bonum cogi
tare permittit. Amor enim mulieris semper
insaciabilis est. qui extinctus reaccen
ditur et post copiam iterum inopiam patitur
animumque vilem effeminat et excepta pas
sione quam sustinet aliud cogitare non
sinit omnia bona necnon consumit. quia
naturales vires corporis enervat rationem
turbat ingenium hebetat ut homini pa
ret que impetu ducit. Cum ergo luxu
riatur vivens mortuus est et feras me
tus libido domat. Unde amor eius
insaciabilis inferno comparatur. hec ieronimus.
Bene igitur luxuria inferno comparatur quia ipsa
cum gehenna familiarem quandam habet simi
litudinem. Testatur hoc beatus Bernardus qui sic dicit
luxuria est pestis que cum gehenna
familiaritatem habet similitudinem. In gehenna
enim sunt terra. odor fetens vermis co
stie vivens flamma puriens. sic lu
xuria fetet per infamiam. urit per cupiditatem
punit per concupiscentiam. luxuria est pestis
omni monstro dampnosior. que cor
pus enervat animam commaculat
famam perdit proximum offendit deum
amittit. hec Bernardus. De hoc etiam dicit beatus ieronimus
O infelicis luxuria. cuius materia gu
la cuius flamma superbia. cuius scintille
prava colloquia. cuius laus infamia
cuius cinis inopia cuius finis gehenna
hec ieronimus. Et nondum quod sic immunditia
cordis ac corporis efficit hominem mem
brum Christi. sic fornicatio et libido facit
membrum meretricis. Teste apostolo qui ait
Nescitis quoniam corpora vestra membra Christi
sunt. Tollens ergo membra Christi faciam
membra meretricis. Absit. An nescitis
quoniam qui adheret meretrici unum corpus
efficitur. qui autem adheret deo unus spiritus
est. Fugite fornicationem. Omne enim
peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus
est. qui autem fornicatur in corpus suum
peccat. Ex hiis igitur dictis sanctissimi apostoli
colligere possumus quod maxime fugiendus sit
fornicator que templum dei videlicet hominem
ita turpiter violat et per consequens facit
membrum meretricis. De hoc sic dicit ysidorus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Fornicatio maximum scelus est quia per car
nis inmundiciam templum dei violat et
tollens membra Christi membra facit meretricis
secundum Ysidorum / Dicit etiam de hoc Innocencius
O extrema libidinis turpitudo que
non solum mentem effeminat sed et corpus
enervat non solum maculat animam
sed fedat personam semper illam precedunt et
ardor et petulancia semper comitatur fetor
et inmundicia semper sequitur dolor et penitencia
secundum Innocencium / Audientes igitur ex predictis
tot pericula huius vicii necesse est ut huic
peccato scilicet luxurie animus viriliter in principio
resistat quia si admittitur et in consuetudinem
ducatur est in quandam necessitatem peccandi con
vertitur / De hoc dicit beatus Augustinus / Ex volun
tate perversa facta est libido et dum servitur
libidini facta est consuetudo et dum consuetu
dini non resistitur facta est necessitas / hec
Augustinus / Cum autem hec mortifera pestis
mentem sic abicit nocte ac die hominem
quiescere non permittit / Testatur hoc beatus Am
brosius qui dicit / Venus cunctis stimulus
libido est que numquam manet quietum
patitur affectum nocte fervet die anhelat
secundum Ambrosium / Nec mirum si hoc vicium facit
ut semper animum inquietum quia qui pravo
ac lascivo amore ardet hic tam mente
et corpore languescit et ideo numquam quiescit
de hoc dicit Orosius / Cum dilectione prava
estuat periclitabitur mente et corpore egro
tat Unde malignus spiritus qui omnibus de
omni peccato gaudeat cum nos lapsos
in aliqua vicia intellexerint maxime
tamen de fornicatione letantur quia hoc fa
cinus validius quam cetera vicia cor
da et corpora hominum occupat ac vastat
unde dicit quedam glosa / Cum demones
de omni peccato gaudeant precipue tamen gau
dent de fornicatione et ydolatria Et
notandum quod contra hunc pestiferum mor
bum scilicet luxurie vicium triplex potest esse
remedium primum est mortis frequens
meditacio / De hoc dicit beatus Gregorius / Ad re
stringendam carnis illecebram et luxu
rie fetiditatem nichil tam valet quam
si frequenter cogitemus quod eadem caro non
longe post vermibus scatebit et in fetidam
materiam commutabitur / secundum Gregorium / Secundum
remedium est quod homo debet fugere occasiones
huius vicii scilicet familiaritatem mulierum
et omnia alia que possunt mentem ad hoc
peccatum inclinare / De hoc beatus Ambrosius
super illud dictum apostoli / Fugite fornica
cionem sic ait / Cum aliis viciis potest quis ex
pectari conflictus sed hanc fugite ne
approximetis quia non potest melius vinci
hec Ambrosius / Dicit etiam de hoc beatus Ieronimus
Rete diaboli est luxuria si quis huius ca
pitur non cito solvitur / In isto tamen gravi
et periculoso prelio nemo potest vincere nisi fu
giat nemo potest sumere perfecte nisi car
nem domet abstinencia et ieiunio secundum
Ieronimum / Tercium remedium est quod homo debet
primos motus carnales cum titillant
in se ipso refrenare antequam pertrahant
mentem ad delectacionem et consensum peccati
De hoc beatus Bernardus de vicio gule quod
est quoddam incitamentum luxurie sic dicit
Notandum quod ardor libidinis per aliquam par
vam occasionem excitatur et nisi illico re
primatur subito totum corpus occupat
et estuat urit et incendit primo carnem
tactam modicum titillat deinde delecta
cione turpi mentem maculat ad ex
tremum per consensum peccatum perpetrat sibi men
tem subiugat Unde filii hominum usquequo
gravi corde et pingui corpore ut quid diligitis
vanitatem et veritatem negligitis / Primum
quando carnis delicate corporis saturitas
ventris aut mentem vos decipit que vos
illa in morte relinquent. Sic eciam omni
bus illis anima in ignibus deputatur
donec rursus infelici collegio col
ligati in tormentis penalibus socientur
qui socii fuerunt in viciis O delicate qui
deliciis et divitiis circumfusus consistis
expectas et mortem non est regnum
dei esca et potus non purpura non byssus
quia dives ille utrumque indutus in
puncto ad inferna descendit Item ad
hoc dicitur vos gulosi et luxuriosi quorum
deus venter est quorum usus omnis ante
in ventre quam subveniret et qui in luxuria
emittunt corda et corpora vestra audite
quia esca ventri et venter escis deus autem
et hunc et has destruet Caput demonum
est superbia detractio et invidia. Crapu
la et ebrietas que cum impleverint men
tem vel ventrem Christus ibi non invenit locum.

Quomodo igitur ignis et aqua simul esse non pos-
sunt, sic spirituales et carnales delicie in eodem se
non paciuntur. Ubi crapula et ructuant inter
pocula se inserit, prius vina sua dulcedo
super mel et favum mentem prurire dedignatur.
Ubi curiosa ciborum diversitas pascit ventrem,
celestis panis ieiunium deficit mentem.
Hec Bernardus. Ex autem gula sive ebrietas occa-
sio sit libidinis. Dicit et beatus Ieronimus: Ven-
ter mero estuans cito spumat in libidinem.
Venter enim et genitalia vicina sunt et vicini
alterutri subministrant. Ex vicinitate enim me-
brorum sequitur conformatio viciorum. Hec Ieronimus.
Sciendum etiam quod sunt septem species luxurie,
videlicet fornicatio, adulterium, incestus, stu-
prum, raptus, sacrilegium, vicium contra
naturam. Fornicatio autem est omnis usus
meretricum, viduarum et concubinarum. Adul-
terium est alieni thori violatio. Incestus
est consanguinearum et affinium abusus. Stu-
prum est virginum illicita violatio. Ra-
ptus est cum puella a domo patris educitur
ut corrupta in uxorem habeatur. Sacrile-
gium est quo continentia Deo sacrata
leditur, ut in religiosis et in clericis in
sacris ordinibus et in hiis qui promiserunt vo-
tum continentie. Vicium contra naturam est
Nota quo naturalis usus coeundi pervertitur, quod tam
malum et detestabile est ut non de facili no-
minetur, quia peccatum sodomiticum sive contra
naturam omnia vicia superat. Nam hoc flagi-
cium mors est corporum, interitus animarum,
spiritum sanctum de corde eicit, incentorem diabolum
introducit. Hoc vicium omnia maculat,
omnia polluit et nichil purum aut mundum
esse permittit; ad extremum adeo separat
et diabolo coniungit. De hoc pessimo vi-
cio Petrus Damiani sic ait: Vicium
sane contra naturam omnium immanitatem
superat viciorum. Hoc siquidem vicium mors
est corporum, interitus est animarum, carnem
polluit, mentis lumen extinguit,
spiritum sanctum de templo humani pectoris
eicit, incentorem luxurie dyabolum in-
troducit, cunctis laqueos parat, cadenti
puteum ne egrediatur oppilat, infernum
aperit, paradisi ianuam claudit, celestis
Ierusalem civem tartaree Babilonis
facit heredem. Abscidit membra ecclesie
et in ipsum voracis ignis gehenne estuantis

incendium. Hoc vicium superne patrie muros
conatur evertere et recidiva combuste Sodome
satagit menia reparare. Hoc est enim quod so-
brietatem violat, pudiciciam necat, ca-
stitatem iugulat, virginitatem spur-
cissime contagionis inquinatione truci-
dat. Omnia fedat, omnia maculat, omnia
polluit, et quantum ad se nichil purum,
nichil a sordibus alienum, nichil mundum
esse permittit; adeo animam separat ut de-
monibus coniugat. Hec pestilentissima
sodomorum regina sue tyrannidis legi-
bus obsequentem hominibus turpem, Deo
reddit odibilem. Infelici quippe anime
postquam hic venenatissimus coluber den-
tes semel infixerit, illico sensus ad-
imitur, memoria tollitur, mentis a-
cies obscuratur, immemor Dei obli-
viscitur etiam sui. Hec pestis fidei
fundamenta evacuat, spei robur e-
nervat, enervat caritatis vinculum di-
ssipat, iusticiam tollit, fortitudinem
subruit, temperantiam eximit, pruden-
cie acumen obtundit. Quid amplius
dicam, quoniam quidem omnium virtutum cuneum
de curia humani cordis expellit, om-
nem viciorum barbariem velut evulsis
portarum repagulis intromittit. Animam
quam hec atrocissima bestia cruentis
semel faucibus devorarit, a cunctis bonis
operibus quibusdam suis vinculis ob-
ligat, pronam nequissime pravitatis
abrupta precipitant effrenat. Hoc
nempe ut quisquis in hac extreme per-
dicionis abissum fuit lapsus, a super-
na patria exul efficitur et Christi corpore se-
paratur. Tocius ecclesie auctoritate confunditur,
omnium sanctorum patrum iudicio condempnatur,
inter homines in terra despicitur, a cele-
stium civium contubernio reprobatur. Crema-
tur hic humane derisionis opprobrium
et postmodum dampnacionis cogitur
perferre tormentum. Hec Petrus Dami-
ani. Sed ne quis propter nimium tam immane
scelus etiam post lapsum tam in-
mani facinoris in desperacionis bara-
trum corruat, idem Petrus Damiani
ad penitentiam et ad spem habendam de divina
misericordia etiam de hoc scelere sic invitat dicens:
Quisquis igitur huius sodomitice turpi-

tudinis se contagione fedavit. nisi fructuose penitencie fuit satisfaccione purgatus. nunquam hic dei graciam poterit. nunquam Christi corpore et sanguine dignus erit. nunquam celestis patrie limen intrabit. Unde exurge queso o homo ad penitenciam qui in huius misere voluptatis sapore dormiens remansisti tandem qui letali telo inimici tui gladio corruisti. Cave ergo ne te baratrum desperacionis absorbeat. Mens tua fiducialiter divina pietate confirmat ne pro magnitudine criminis impenitens obdurescat. Non est peccatorum desperare sed impiorum. Nec magnitudo criminum in desperacionem adducit animam sed impietas. Si enim tantum potuit dyabolus ut te in huius viciorum profunda subiungeret. quanto magis virtus Christi te poterit ad eum de quo lapsus es vertice revocare. Nunquam qui cadit non adiecit ut resurgat. Cecidit asinus carnis tue in lutum. subpondere est stimulus penitencie qui pungat. est manus spiritus qui vilis extrahat et Non ergo tu divine miseracionis largitate diffidas si tu infatigabiliter in penitencia perseverare contendas. Hec petrus damiani. Apostolus eciam paulus nec tantum vicia eciam de hoc scelere enarrat ad chorintheos scribens mencionem facit. et tales viciosos in huiusmodi crimine collapsos esse dampnandos sic commemorat dicens. An nescitis quia iniqui regnum dei non possidebunt. Nolite errare neque fornicarii neque ydolis servientes. neque adulteri neque molles neque masculorum concubitores neque fures. neque avari neque ebriosi. neque maledici neque rapaces regnum dei possidebunt. Postquam vero apostolus hos criminosos enumerasset non solum absolucionem seu deleccionem horum viciorum sed eciam iustificacionem et sanctificacionem tales esse consecutos demonstrat cum subdit dicens. Et hec aliquando quidem fuistis sed abluti estis× in nomine domini nostri ihesu christi et in spiritu dei nostri. Ex hiis igitur verbis iam premissis colligere possumus quod non solum hoc peccatum videlicet contra naturam verum eciam omnia crimina per penitenciam deleri possunt. Dummodo homo de facinoribus suis commissis doleat peniteat et decetero a similibus caveat. quia multum displicet deo recidivacio peccati. Nam ipse dominus ad mulierem deprehensam in adulterio dixit. Nemo te condempnavit mulier. at illa dixit. Nemo domine. Et dominus. Nec ego te condempnabo vade amplius noli peccare. In quibus verbis magna fiducia lapsis in peccata tribuitur qui post lapsum per penitenciam resurgentes et in ipsa perseverantes se postmodum a similibus custodiunt. Postremo sciendum quod filie luxurie sunt iste videlicet Inprudencia. cecitas mentis inconsideracio. inconstancia. amor sui precipitacio. odium dei. affectus presentis seculi. desperacio futuri seculi. Inprudencia est exterioribus signis luxuriam demonstrare. Cecitas mentis est quando secundum bonum angelum in opere luxurie totum absorbetur. Inconsideracio mortis scilicet et inferni. Inconstancia est cogitandum et considerandum nunc istud nunc illud. Amor sui est quo aliquis desiderat longam vitam ut expleat voluntates suas. Precipitacio est quando quis precipitanter currit ad peccandum exponens se periculo mortis propter luxuriam faciendam. Odium dei est quod fit (?) tu deus (?) abstrahit se et punit eos qui secuntur carnis delicias ad quas inclinat luxuria. Affectus presentis seculi est appetitus honorum. diviciarum. sanitatis fortitudinis et huiusmodi. per que luxuriosus hoc finem sui consequitur. Desperacio futuri seculi est diffidencia glorie vel venie consequende. Et hec filia est luxurie consummate. Sic igitur habemus de peccato luxurie et de ceteris septem capitalibus viciis prout dominus donavit exposita etc. / Filius interrogat

Postquam informatus sum de viciis capitalibus sive mortalibus. nunc scire desidero quando predicta peccata sunt mortalia vel quando possunt eciam esse venialia. Cur predicta

Omnia vicia peccata sunt venialia xiii predicta quamvis semper sint peccata non tamen semper sunt mortalia. Unde vana gloria mortale peccatum dicitur dupliciter primo racione finis. propter quod laus

× sed sanctificati estis
sed iustificati estis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

appetitur. sicut illi faciunt qui bona
opera adhuc finem operantur ut aliquod lu
crum temporale videlicet pecuniam vel aliquam
qualemcumque rem ab hominibus consequi
valeant. Secundo ratione operis in quo
laus appetitur quod fit quando homo bonum opus
operatur adhuc finem ut laudem et favo
rem capiat ab hominibus et suum animum
totaliter laxat in eadem laude et favo
rem per inordinata et nimiam delecta
tionem. Circa primum sciendum quod quadru
plici fine laus appetitur. primo ad
vitandum malum infamie. sicut Sa
muel se laudavit ut habetur primo Re
gum. Secundo propter utilitatem aliquam spiritu
alem ut est gloria dei vel edificatio pro
ximi sicut paulus se commendavit
ad Corinthios ii° Tercio propter lucrum avari
cie sicut pharisei qui devorabant domos
viduarum simulantes longam orationem
Quarto propter actum alicuius venialis pec
cati. sicut quando quis laudari vult eo quod
venaliter in laude delectatur. Primum est
prudencie. Secundum est caritatis dei et pro
ximi. Tercium est mortale peccatum quia
propter avariciam fit et lucrum temporale ut pre
dictum est. Quartum est veniale. Sequitur
secunda causa quare vana gloria sit peccatum
mortale scilicet ratione operis per quod laus acquiritur
hoc autem potest fieri tripliciter. quia laus
queritur quandoque per opera illicita. quandoque per
opera quedam alia. quandoque per opera virtutum.
Si primo modo sic est tale peccatum quale est
illicitum scilicet mortale vel veniale. Si secundo
modo sic est peccatum veniale. ut habere divi
cias vel vestes preciosas. Verumtamen si talia
de se sunt sic fiunt inordinata. ut sit
occasio mortalis peccati. scilicet quando mulier
ornatu meretricio ad decipiendas animas
spaciatur et similia tunc est peccatum mortale
Si tercio modo .i. si laus queratur per opera
virtutum hoc est dupliciter. Quia appe
titus laudis admiscetur operi virtuoso ta
men incidens sicut contingit in cantu vel
predicatione quandoque et in quibusdam aliis
operibus virtuosis et tunc est peccatum venia
le vel laus est finis principalis prestitu
tus operi virtutis et apparenti ita quod sibi
constituit finem ultimum se totaliter
fundens super huiusmodi delectationem vane

glorie et sic est peccatum mortale quia tunc in hoc
creditur ut fini ultimo. Hoc de vana gloria

Invidia ex suo genere est Invidia
mortale peccatum. Quia cum invidia secundum
Damascenum sit dolor de alieno bono con
trariatur directe caritati que non emulatur
sed congaudet veritati. Caritati vero nichil
est contrarium nisi mortale peccatum. Tamen
illud quod ex genere est mortale potest esse veni
ale. iquantum vel in primo motu consistit
vel extra suam rationem trahitur. Dolor
ergo de alieno bono est quadruplex. quia
vel est primo primus motus ex ira veni
ens sicut quidam naturaliter invidi sunt et hic nullum
est peccatum tamen hoc nullo modo in mora prestare
sit. Vel est secundo primus motus quando scilicet ap
petitus sine completa deliberatione et passione
passione afficitur et sic est veniale peccatum
Vel est actus voluntarius deliberatus
hoc fit cum homo voluntarie et deliberato
animo admittit et consentit vicio invidie
et sic est peccatum mortale vel trahitur preter inten
tionem contra suam rationem. ut quando dolor sur
git contra bona sicut quando dolet aliquis de
bono temporali alterius quia videt illud
redundare in detrimentum anime illius vel
etiam in detrimentum communitatis et dolor
talis bonus est quia maius bonum ma
gis est appetendum. Ira

Ira ex suo genere est mortale peccatum quia
secundum Cassiodorum Ira est motus animi
concitatus ad penam provocanti in
ferendam. Talis autem motus contrariatur cari
tati que non irritatur nec cogitat malum
ut habetur prima ad Corinthios. Est autem ira
triplex. Prima est remissio affectus circa
proximum per quam non dolet de malo pro
ximi nec gaudet de bono eius sed fit ei
indifferens et sic non est peccatum mortale
sed est imperfectio caritatis. Secunda est actualis
impaciencia absque appetitu vindicte et talis
motus etiam deliberatus est venia
le peccatum quia licet in completam rationem ne
cessaria est impaciencia cum appetitu vindicte
et est triplex. quandoque enim venit ex causa sicut in
melancolicis in quibus secundum philosophum conti
nue mordetur natura propter quod ipsi sunt turbu
lenti et sic nullum sit peccatum cum sit motus
naturalis. Quandoque est ab appetitu indeliberato
et tunc est veniale. sic alii primi motus

Quando autem est a voluntate deliberata ma-
tura est mortale peccatum. Accidia

Accidia ex suo genere est veniale
peccatum quia secundum Augustinum Ac-
cidia est tedium circa bonum. hoc au-
tem non opponitur caritati sed facit diminucio-
nem fervoris caritatis in quo consistit omne be-
ne esse. Illud ergo tedium vel est motus
sensualis et sic nullum est peccatum vel est motus
appetitus contristati de opere spirituali
laborioso et sic est veniale. Cum vero te-
dium redundat in obmissionem eorum
que sunt necessaria saluti vel obmittuntur
ea ad que quis tenetur ut est horas ca-
nonicas psallere ad quas obligati sunt
qui sacros ordines receperunt tunc est
peccatum mortale. Dicit Thomas de aquino sic
dicit. Sicut invidia que est tristicia de bono
proximi est peccatum mortale in suo genere in quan-
tum contrariatur caritati quantum ad delectacionem
proximi. Ita accidia est tristicia boni spiritua-
lis divini est peccatum mortale ex suo genere
in quantum contrariatur caritati quantum ad delecta-
cionem dei. et hoc videtur in omnibus peccatis
que sunt mortalia ex suo genere. si motus
ipsorum in genere talium peccatorum non sunt mor-
talia peccata que scilicet sunt absque deliberacione ra-
cionis. Unde tales motus accidie sunt pec-
cata venialia. Nam eciam in viris per-
fectis potest esse imperfectus motus accidie
saltem in sensualitate. propter hoc quod nullus
est ita perfectus in quo non remaneat aliqua
rebellio carnis ad spiritum. Sed quando effectus
carnalis ita prevalet racioni ut ex delibera-
cione homo tristetur de bono spirituali et di-
vinis manifeste talis motus est pec-
catum mortale. Haec Thomas. Si autem tedium
illud quod fit ex obmissione boni vel di-
fficultate aggrediendi bonum durat in
desperacionem tunc iam accedit ad peccatum in
spiritum sanctum. et quanto tedium illud ita crescit
quod eciam inducat in tedium vite ita quod
inferat sibi manus tunc iam similis est
Jude qui laqueo se suspendit.

Avaricia dicitur dupliciter Avaricia
uno modo secundum quod est opposita iusti-
cie et sic in suo genere est morta-
le peccatum. Sic enim ad avariciam pertinet
quod aliquis iniuste accipiat vel retineat
res alienas quod pertinet ad rapinam
vel furtum que sunt mortalia. Alio mo-
do potest accipi avaricia secundum quod opponitur libe-
ralitati. secundum hoc importat inordina-
tum amorem diviciarum. Si ergo in tantum amor
diviciarum crescit quod preferatur caritati
ut scilicet propter amorem diviciarum aliquis non
vereatur facere contra amorem dei et proxi-
mi sic avaricia est peccatum mortale. Si
autem homo quamvis superflue divicias
amet non tamen prefert eas amorem amo-
ri divino. ut scilicet propter divicias non velit
aliquid facere contra deum et proximum. sic ava-
ricia est peccatum veniale. Et quia avari-
cia est inmoderatus amor sive appetitus
habendi. sciendum quod si quis appetit aliena
appetitu completo qui eciam procedit in
opus si facultas adesset sic est mortale
peccatum. Item si quis appetit illicita vo-
luntate completa. ut si aliquis in
divinis conatur beneficium ecclesiasticum
adipisci sic est item mortale. Et si quis
appetat talia sive sint aliena sive lici-
ta cum voluntate condicionata scilicet si
possit habere sine offensa dei ac in iniuria
proximi. tunc vel nullum vel veniale
peccatum est. Item si quis simpliciter ap-
petit habere superflua et hoc appetitu suf-
focante mentem eciam sine consideraci-
one divinorum hoc est peccatum mortale.
Item si quis superfluo amore inheret tempora-
libus tamen infra dei amorem hoc est peccatum
veniale. Item si quis retinet ea que
ad necessitatem suam pertinent et suorum vel
ad consideracionem sui status et suorum secundum quod
decet suam dignitatem hoc non est peccatum.
Item si quis retinet superflua respectu
utriusque scilicet iam dictorum et hoc tempore extreme
necessitatis alterius sic est peccatum mortale.
Item si quis retinet superflua sic ita ex-
tremam necessitatem ex insaciabili cupi-
ditate sic est eciam mortale peccatum.
Proprium autem signum talis effectus est quod
quis pocius res putrescere sinit quam
utiliter aliis dispenset. Quod autem vicium
avaricie ydolatrie comparatur. Dicit Thomas
de aquino sic dicit. Apostolus non dicit quod omnis
avarus simpliciter non habeat partem in regno
Christi et dei sed addit quod est ydolorum servitus
illa enim avaricia a regno Christi excludit
que comparatur ydolatrie eo quod hominem

deo debitum exhibet creature in quantum in temporalibus bonis finem constituit quod soli deo debetur. Nam cupiditas extinguens caritatem est illa que finem constituit in temporalibus bonis. Illa autem que in eis finem non constituit quamvis superexcedit debitum modum non extinguit caritatem sed impedit eam in suo actu, secundum Thomam. Ex quibus dictis colligere possumus quod non omnis avaricia sit ydolorum servitus vel mortale peccatum sed solum illa que extinguit totaliter caritatem. Unde avaricia potest esse veniale peccatum in certis casibus ut premissum est.

Gula

Gula est inmoderatus appetitus edendi quod potest esse quatuor modis. Primo si est ibi solus appetitus cibi et hoc nunquam est peccatum nec est delectatio in cibum consequens est peccatum in quantum ordinatur contra defectum sibi contrarium. Hec enim pure sunt naturalia in quibus non est meritum vel demeritum. Secundo si appetitui naturali adiungitur appetitus delectationis et voluptatis in cibo hoc est veniale peccatum. Tercio si est ibi transgressio precepti ut cum aliquis sine necessitate solvit ieiunium ecclesie vel religiosus comedit carnes cum hoc in suo ordine sit prohibitum sub precepto sic est peccatum mortale. Quarto si appetitus comedendi est cum libidine ut quando nimis et finali affectu inheret delectationi ciborum et nimis ingurgitat se et hoc est peccatum mortale. De hac gula dicit Thomas de aquino: Ratio gule proprie consistit in concupiscentia inordinata. Si ergo inordinatio accipiatur in gula secundum aversionem a fine ultimo sic gula erit peccatum mortale, quod quidem contingit quando delectationi gule inheret homo tamquam fini propter quod deum contempnunt parati scilicet contra precepta agere ut delectationes huiusmodi assequantur. Si vero in vicio gule intelligatur inordinatio concupiscentie tantum secundum ea que sunt ad finem ut puta quia nimis concupiscit delectationes ciborum non tamen ita quod propter hoc aliquid faceret contra legem dei est peccatum veniale, secundum Thomam. De vicio ebrietatis sciendum quod culpa ebrietatis consistit in inmoderato et inordinato concupiscentia et usu vini vel alterius potus quo inebriari potest. Hec autem ebrietas contingit esse triplex. Uno modo sic quod nesciat potum esse inmoderatum et inebriare potantem et cum nesciat vini fortitudinem et sic ebrietas potest esse sine peccato et sic Noe creditur inebriatus fuisse. Alio modo sic quod aliquis percipiat potum esse inmoderatum non tamen estimet potum esse potentem inebriare et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tercio modo potest contingere quod quis bene advertat potum esse inmoderatum et inebriantem et tamen magis vult ebrietatem incurrere quam a potu abstinere et talis proprie dicitur ebriosus et sic ebrietas est peccatum mortale quia volens homo et sciens privat se usu rationis.

Luxuria

Luxuria ex suo genere est peccatum mortale quia est contra illud preceptum: Non mechaberis. Concupiscentia vero luxurie distinguitur septem modis. Primus est cum concupiscentia consistit in primo motu tantum et sic est veniale peccatum. Secundus est cum sequitur consensus in delectationem licet in opus non velit procedere et sic est mortale peccatum. Tercius cum quis consentit in opus ita quod vellet carnaliter peccare si occurreret oportunitas et sic est item mortale. Quartus modus est cum concupiscentia non solum tenetur corde sed pascitur visu et sic est item mortale. Unde Mathei v: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam et cetera, id est hoc animo et fine intendat mulierem ut eam concupiscat carnaliter secundum Augustinum. Hoc iam non est titillari sed plene consentire libidini. Unde autem dicitur ad concupiscendum eam quia si aliquis videt mulierem ut rem pulchram et ultimus non procedit tunc vel nullum esset peccatum vel solum peccatum curiositatis. Quintus modus est in stultiloquio ut cum quis mulierem petit vel propter libidinem sed cum ea familiaria colloquia quia et hoc est mortale peccatum. Sextus modus vocatur ab apostolo turpitudo ut in osculis et amplexibus et tactibus lascivis et hoc est mortale peccatum et tanto gravius quanto magis per talia libido accenditur propter nimiam approximationem ad ignem. Notandum vero quod tangere mulieres propter malam intentionem non est peccatum

Similiter cu intentione seu ex utilitate Sed
tangere ex libidine vel osculari ad se non
pertinentem est mortale peccatum Septimus
modus e cu concupia procedit in opus
ita q pafit perficiat opus luxurie hic semp
est mortale peccatum nisi excuset per matrimo
niu. de motibus aut concupie carna
lis Nicolaus de lira in sua glosa sup
illo verbo Omnis q viderit mulierem ad con
cupiscendum ea sic dicit Videre absolute mu
lierem no est malu sed in quatu ex eo sequitur
concupia interior et ista cupia sic procedit
quia primo ex aspectu mulieris causatur cu
pia in appetitu sensitivo qui dicitur sensua
litas et preveniente actu rationis et sic no est
peccatum nec veniale nec mortale. cuius ro
est quia talis motus sensualitatis no
est in ptate hominis et pg sequens no est
peccatum sed retentio huius cupie postquam
percepta est bene est peccatum Unde Augus.
Non est in ptate nra quod visis no tan
gamur sed est in ptate nra ea respuere vel ac
ceptare Et sic patet q predictus motus sensua
litatis no e peccatum sed est materia excercende virtu
tis si ei resistitur prompte si aut teneatur
per delectacionem morosam absque consensu
tunc est peccatum sed veniale si aut se
quatur consensus in animo tunc e mortale
peccatum et an quam exprimatur facto vel signo
et iste dicti concupia que est consensus
dicit salvator Iam mechatus e ea in cor
de suo Et hoc de luxuria sic igitur habemus
qui peccata capitalia sunt mortalia et qui
venialia et cetera Filius interrogat
Scire etiam desidero utrum sint plu
ra peccata criminalia sive morta
lia exceptis istis octo capi
talibus viciis que modo premissa sunt
et etiam que sunt peccata venialia et per que
remedia valeant deleri ipsa peccata
venialia de hiis cupio informari.
12 Debes scire Utrum sint plura
q sunt eorum peccata mortalia Ximi
gloria quam plurima criminalia excep
tis octo principalibus viciis que mortalia
peccata dixi et sunt Nam primo omnes tran
gressiones decalogi. mortalia peccata sunt
Numerus aut decem preceptorum sumitur
sic. quia queda ordinant nos ad deum q
dam ad proximum. quod deus insinuare voluit

qui in duabus tabulis illa dedit In prima
tabula sunt tria precepta que pertinent ad
deum. Quorum primum pertinet ad patrem qui
est de divina unitate Secundum ad filium
qui est de incarnata virtute Tercium est
ad spiritum sanctum. quia est de spirituali va
catione In secunda tabula sunt septem
precepta ad proximum pertinentia Quorum
primum est de exhibendis bonis ut e
illud Honora patrem tuum et cetera Reliqua sex
sunt de cavendis malis que infert pont
corde vel ore vel opere Opere ledimus p
ximum propter quod dantur tria precepta. primum
est no occides Secundum est no mechaberis
Tercium est no furtum facies Ore quoque
ledimus proximum et contra hoc est illud No
dices contra proximum tuum falsum testimonium
Corde ledimus duplex proximum quoque enim
respectu rei coniugalis Ideo dicitur No concupi
sces uxorem proximi tui. Quoque rei non
nalis Unde dicitur No concupisces rem pro
ximi tui Primum preceptum decalogi tres
habet clausulas. prima est no habebis deos
alienos coram me. ubi prohibemur ado
rare creaturam spiritualem id est angelos Secunda
est No facies tibi sculptile hoc est yma
gines fictas que nullius rei naturalis re
presentative sunt Tertia e nec omnem
similitudinem scilicet ymaginem rei naturalis no ymagines
Et sequitur que in celo desup ut solis
et lune et que in terra deorsum. ut hominis
bovis et similium. Neque eorum que sunt in aquis
scilicet piscium No adorabis ea scilicet actu ex
teriori. nec coles scilicet affectu interiori Ex hiis
patet q no reprehenduntur xpiani q faciunt
ymagines. no quidem ad adorandum
sed ad memorandum. honor aut q exhibetur
sanctis no est latrie sed dulie. prima clausu
la huius ondit iudeos et saracenos esse
ydolatras. qui deos habent alienos Iudei
quidem messiam id est antixpm Saracenum
vero machometum Contra secundam scilicet no fa
cies tibi sculptile faciunt heretici que
no credunt deum nisi quod de ymaginatio
ne et fanthasia confingunt Contra etiam
faciunt mali xpiani quia superbus colit si
militudinem eorum que sunt in celo desup
Nam sup omnia diligit prelationem Avarus
colit similitudinem eorum que sunt in terra Vo
luptuosi colunt similitudinem eorum que sunt in aquis

hoc est delicias / Secundum preceptum est Non
assumes nomen dei tui in vanum / hic p
hibetur iuramentum quod fit sine causa et primum
cum veritate enim scilicet preiudicio iurans et
falsum iurans assumit nomen dei in vanum
quia primus sine causa nominat secundus veri
tatem. secundus autem contempnit. Tribus
modis quis peccat in periurio vel iurado
contra conscientiam vel iurando illicitum vel
veniendo contra iuramentum / Tercium
est / Memento ut diem sabbati sanctifices
Non facies omne opus / In hoc precepto
addendum est morale ut vacacio que est ad
deum orando dolendo meditando. addenda
est ibi ceremoniale ut assignacio diei sep
time que significabat tropologice cessa
tionem a peccato allegorice quietem corporis christi
in sepulchro Anagogice requiem eternam
in celo / Istud quoque preceptum explicat ac
cipi pro primo generaliter ut cessemus a
viciis Secundo spiritualiter ut cessemus ab operibus
corporalibus que impediunt vacacionem ad deum ..
Tercio specialissime ut est in viris contem
platiuis ut ab omnibus mundanis se se
parent ut totaliter deo vacent. prima va
catio est necessaria. secunda debita tercia perfecta
Secundum quoque quod sabbatum dicitur requies sine
vacacio ad deum. sicut dies dominica pro dicta
dies sabbati et quelibet dies statuta ad deum ve
neracionem quibus cessandum est ab opere ser
vili .i. a peccato et ab opere impediente vacacionem
ad deum opera enim servilia determinantur ab
ecclesia. opera mechanica agricultura
mercatura placitum Quartum est honora
patrem tuum et matrem tuam. huic precepto
additur promissio. scilicet ut sis longeuus super
terram. quia congruum est ut conseruacio
vite aliene vicatur generacionem vite
proprie pater dicitur in hoc mandato homo qui est prima
primum progenitorem quod adesse nec ut pater car
nalis. vel qui est principium primum(?) re
generacionis quo adesse gracie ut prelatus
spiritualis. honor intelligitur hic duplex scilicet
exhibicio corporalis in sustentacione et
spiritualis in reuerencia et obediencia. sed obediencia
diuersificatur secundum diuersificacionem primum
quia patri spirituali debemus obedire tantum
in spiritualibus. prelato seculari scilicet regi in
temporalibus rei publice patri carnali in
disposicione rei familiaris Quintum est

Non occides. hic explicate prohibetur homi
cidium quod implicate omnis motus ire contra
proximum. sive ille ille sit cordis enim ut
ira sive oris ut contumelia sive operis
ut percussio citra mortem vel depilacio
distinguitur homicidium genus duplex
scilicet unum quod dicitur corporale et interpretatiuum quod dicitur
spirituale. homicidium spirituale duobus modis
fit. uno modo obmittendo. ut cum quis vi
det alium in extrema necessitate et non
subuenit ei interpretatiue dicitur eum occidisse
Alio modo fit committendo et hoc quoque scilicet
corde odiendo Johannes / Qui odit fratrem
suum homicida est quoque ore scilicet detrahen
do. quia ille cui detrahitur occiditur in corde
illius qui audit detractionem in qua prius
viuebat per bonam famam Quoque opere
scilicet malo exemplo alicui occasionem
ruine prestando et tunc interpretatiue dicitur
illum occidere / Sextum est / Non mechaberis
In hoc precepto sicut dicit beatus Augustinus / prohibetur
omnis illicitus concubitus et illorum me
brorum omnis illegittimus usus / Sep
timum est / Non furtum facies. hic secundum
Augustinum prohibetur omnis contrectacio rei alie
ne cum cupiditate / Octauum est / Non falsum
loquaris contra proximum tuum testimonium
hic prohibetur omne genus mendacij sic
dicit Augustinus quod determinatur per tres differencias
Est enim mendacium perniciosum quod no
cet Officiosum quod prodest Iocosum quod
delectat Includitur eciam in hoc precepto taci
turnitas veritatis tempore necessitatis cum ta
citurnitas faciat ipsam taciturnitatem
esse licitam / Nonum et decimum pre
ceptum. hoc est non concupisces domum
proximi tui nec desiderabis vxorem eius
non seruum non ancillam non bouem non
asinum nec omnia que illius sunt. duo
prohibentur hic scilicet concupiscencia carnis in
vxore proximi et concupiscencia oculorum in re
aliena Nam adhuc duo maxime
clinatur natura corrupta Adonim propter
conseruacionem sui in esse speciei Ad aliud propter
conseruacionem sui in esse in indiuiduo / hic non pro
hibetur appetitus qui est ex corrupcione
fomitis vel a sensualitate sine delectacione
quia impossibile est quod ille concupiscencie non
sint in nobis. sed prohibetur appetitus qui
est cum consensu racionis Quintus istud

addno dement[2] tm | tu dribi phiberi
vniusalit omis 9cupia male volunta
tis Dic igit[2] henius dece peccatis ¶ Itm
quedaz pcta enumanit[2] ab aplo ad ro
manos pmo ca[o] s. ydolatria vicium q[2]
vanam iniquitas · malicia fornicacio · a
uaricia · nequicia · i[n]uidia homicidium
contencio · dolus · malignitas · susur
racio · detractio · 9tumelia · supbia · e
lacio · i[n]uencio malo[rum] · i[n]obediencia · i[n]sipia
2 incompoito · quib[us] adiungit illos qui
sunt sine affcone absq[ue] fede 2 sine mia
post hec omia submittit aplus · q[uod] q[ui]
talia agunt digni sunt morte s. etna
Item idem apls in epla ad Galathas
v[o] · de quibusdaz facinoibus sic ait |
Manifesta aut sunt opa carnis q[ue] sunt
fornicacio · i[m]mundicia · i[m]pudicicia · luxuria
auaricia q[uod] est ydolo[rum] suitus · vene
ficia · i[n]imicicie 9tenciones · emulaci
ones · ire rixe · dissensiones · secte · i[n]uidie
homicidia · ebrietates · comessaciones
2 hiis similia · que pdico vobis sicut
pdixi · qm qui talia agut regnu dei
no consequentur Ex hiis dcis apli colli
gere possumus pmissa pcta esse mor
talia · qz dicit agentes sine penitentes
hmoi scelera esse dignos morte · etna
nec posse eos consequi regnu dei Et ut
intelligencia pdco[rum] vicio[rum] melius hea[tur]
Sciendu[m] q[uod] malicia e q[ua]n aliquis dampn[um]
molit[ur] alteri Nequicia e temeritas · q[u]a
quis audet q[uod] nequit · vel nequicia est
intemperancia sui Susurratores sunt
qui int[er] amicos discordias seminant in
uentores malo[rum] sunt qui nouu[m] genus
mali cuiuscumq[ue] i[n]ueniunt · u[er]bo ul ope
Insipientes s. no distinentes int[er] bonu[m]
2 malu[m] Incompositos hicu 2 incessu q[ui]a
i[n] composicio corporis indicat qualitatem
mentis Sine affecone · i · sine societate
dilecone proximi Absq[ue] fede · i · sine so
cietate 2 pace Sine mia q[ui]a no compa
ciunt[ur] miseris Immundicia e que e 9t[ra]
naturam Impudicicia est no pudice viue
Rixe sunt qn contra se inuicem percuciunt
Dissensiones sunt qn aliqui ptes faci
unt in ecclia Secte que grece dicut[ur] he
reses Ebrietates assidue · Comessaciones
supflue · beneficia sunt incantaciones

Cetera vo vicia p aplm pmissa supius
sunt exposita · qn de pctis mortalibus
2 eorundem ram[us] filiab[us] est tractandum
Ideo ait Augs plurima pcta mortalia
enumerat ci dc̄ | Mortalia sunt | Sacrilegium
homicidium adulterium fornicacio falsu[m]
testimoniu[m] rapina furtum · supbia in
uidia auaricia 2 si longo tpe teneat[ur]
iracundia 2 ebrietas si assidua sit 9pu
tat[ur] i[n]t[er] eor[um] nu[m]e[ru]m Cuicumq[ue] aliq[ui]d de istis
pctis in se dnari pnuserit · nisi digne
peniteat in eterno igne cruciabit[ur] | h[ec] Augs
Dic pz de pctis mortalib[us] | De pctis venialib[us] 17
De pctis vo venialib[us] sciendu[m] q[uod] s[un]t xx
diuisa 2 longum esset omia re
plicare | de quibus tamen | Augs
facit mencionem de illis quedam 9menio
rans sic dicens Que aut sunt minuta
pcta licet omib[us] nota sit tn q[uod] longu[m]
est ut omia replicent[ur] · opus e exeis
aliqua nominemus Quociens aliquis
in cibo 2 potu plus accipit qm nece
est ad minuta pcta nouit ptinere · quo
ciens plus loquit[ur] qm oportet · plus
tacet qm expedit · quociens pauperem
importune petentem exasperat · quo
ciens sit corpe sanus aliis ieiunan
tib[us] prandere voluit aut sompno de
ditus tardius ad ecclesiam surgit · quo
ciens excepto filio[rum] desiderio vxorem sua[m]
cognouit · quociens in carcere positum tar
dius requisierit infirmos tardius visi
tauit · si discordes ad concordiam reuo
care neglexit · Si plus aut proximu[m]
aut vxorem aut filium aut seruu[m] exaspera
uit qm oportet · si amplius fuit blan
dicus qm oportet · si cuicumq[ue] maiori psone
ex volutate · ul ex necessitate adulari vo
luit · si se aut in ecclia aut ext[ra] ecclia[m]
fabulis ociosis de quib[us] in die iudicij
ro reddenda est occupauit · si diu ia[m] ac
tes in cauce irrauimus 2 cu[m] hoc p aliquam
necessitatem impleno potimus · Et ita p
iuramus 2 cu[m] omi facilitate maledicimus
hec Augs | Ex quib[us] iam memoratis
pctis minutis siue venialib[us] possi
mus colligere ceam alia similia esse
pcta venialia quia longum esset
ut pdcm est singula explicare ¶ Et
notandum q[uod] omis culpa separat a deo

hec aut separatio p[ar]te quidez fit per
pctm mortale i p[ar]te quidez p pctm
veniale. p pctm eni mo[rta]le omio
mens auertit[ur] a do. p pctm aut ve
niale retardat[ur] affectus homis ne ita
pmpte ferat[ur] in deu[m] s[ed] vtruq[ue] pctm
p p[ri]mam delet[ur]. Et sicut mo[rta]le pctm
remitti no[n] p[otes]t q[uam]diu voluntas p[ro]p[ri]
cito inh[er]et. ita eciam nec pctm venia
le. S[ed] ad remissionez mo[rta]lis pcti per
fectior exigit[ur] p[enitenti]a. ad pctm aut ve
niale requiritur actualis queda[m] dis
plicencia. Et sciendu[m] q[uod] ho i g[ra]cia
[con]stitutus p[otes]t vitare omia pcta mor
talia et singula. p[otes]t eciam vitare singla
pcta venialia. s[ed] no[n] omia. vn[de] p[enitenti]a
de pctis mortalib[us] requirit ut ho p[ro]po
nat abstinere ab omib[us] et singlis mo[rta]
lib[us] pctis. S[ed] ad p[enitenti]az venialiu[m] pcto
ru[m] requirit[ur] q[uod] p[ro]ponat abstinere a singlis
no[n] tn a b omib[us]. Ita tangit Thoas de
aquino dicens sic. Notandu[m] q[uod] culpa
separat adeo s[ed] hec separacio p[ar]te quidem
fit p pctm mo[rta]le i p[ar]te aut p pctm
veniale. Nam p pctm mo[rta]le mens
omio adeo auertit[ur]. ut peccet g[ra]uiter
tem agens p pctm aut veniale retar
dat[ur] affectus homis ne ita pmpte in
deu[m] ferat[ur]. et io utrq[ue] pctm p p[enitenti]am
quidez remittit[ur]. quia p utrq[ue] deor
dinat[ur] voluntas homis p immoderatam
[con]uersionez ad bonu[m] creatu[m]. Sicut eni
mo[rta]le pctm remitti no[n] p[otes]t q[uam]diu
voluntas pcto adh[er]et. ita eciam nec pctm
veniale. q[uia] manente ca[usa] manet effectus
Exigit[ur] aut ad remissionem pcti mor
talis p[er]fectior p[enitenti]a. ut s[cilicet] homo actualit[er]
pctm mo[rta]le [com]missu[m] detestet[ur] q[ua]ntu[m]
in ipo est. ut s[cilicet] diligencia ~~habeat~~ adhi
beat ad rememorandu[m] singla pcta
mo[rta]lia. ut singula detestetur. s[ed] h[ec] no[n]
ad remissionez venialiu[m] pcto[rum] requirit[ur]
tn quedam actualis displicencia. puta
cu[m] aliquis h[oc] mo[do] fert[ur] s[e]c[un]d[u]m affectu[m] in
deu[m] et res diuinas ut q[ui]cq[ui]d sibi occurrerit q[uod]
eu[m] ab hoc motu retardat displiceret
ei et doleret se hoc [com]misisse. eciam si ac
tu de illo no[n] cogitaret. q[uod] tn no[n] sufficiat
ad remissionem pcti mo[rta]lis nisi q[ua]ntu[m]
ad pcta obliuia p[ost] diligentez inquisicionem

quia de quib[us] pcto mo[rta]li tenet[ur] homo
sp[eci]alit[er] conteri. Unde debz recogitare homo
ad inueniendu[m] pctm. Si aut pctm oio
a memoria excidit tunc ex impotencia
faciendi excusat[ur] a debito et sufficiat ge
neralis contricio de omi eo in quo deu[m]
offendit. s[ed] q[ua]n impotencia tollit[ur]. sic
cu[m] ad memoriaz reuocat[ur] pctm tunc
tenet[ur] homo sp[eci]alit[er] conteri. Eciam sciend[um]
q[uod] homo in g[ra]cia constitutus p[otes]t vitare
omia pcta mo[rta]lia et singula. p[otes]t eciam
vitare singla pcta venialia s[ed] no[n] oia
et io p[enitenti]a de pctis mo[rta]lib[us] requirit
q[uod] homo p[ro]ponat abstinere ab omnibus
et singlis pctis mo[rta]lib[us]. s[ed] ad p[enitenti]az
pcto[rum] venialiu[m] requirit[ur] q[uod] p[ro]ponat ab
stinere a singlis no[n] tn ab omib[us] q[uia] hoc
infirmitas h[uius] vite no[n] pati[tur]. Dz tn h[ab]ere
p[ro]positu[m] se p[re]parandi ad pcta venialia
minuenda. alioqn esset ei piculu[m] deficie
di cu[m] desereret appetitum p[ro]ficiendi seu
tollendi i pedimenta sp[irit]ualis p[ro]fectus q[ue]
sunt pcta venialia. hec Thoas. De
remissione eciaz venialiu[m] pcto[rum]
sciendu[m]. q[uod] pcta venialia tollunt[ur]
p diuersa remedia. vz p eucaristie di
gnam sumpcionem p extremaz vnctionem
p g[e]n[er]alem confessionez p pectoris tun
sionez. p d[omi]nicam oronem p ep[iscop]alem
b[e]n[e]dictionem. p aque b[e]n[e]dicte asp[er]sionez
p hec igit[ur] remittunt[ur] venialia pcta
q[ua]ntu[m] ad culpaz. no[n] tn semp remit
tunt[ur] totalit[er] q[ua]ntu[m] ad penaz. q[uia] si sic
esset omis i[n]munis a pcto mo[rta]li asp[er]
sus aqua b[e]n[e]dicta statim euolaret
s[ed] reatus pene remittit[ur] s[e]c[un]d[u]m motu[m]
feruoris i deu[m]. qui p p[re]dicta excitat[ur] s[e]c[un]d[u]m
magis et minus. de h[oc] p[ro] Thom de aquino
sic d[icitu]r. Notandu[m] q[uod] explicita rone aliq[ua]
causat remissionez venialiu[m] pcto[rum]
Uno mo[do] i q[ua]ntu[m] i eis i[n]funditur g[ra]cia. q[uia]
p i[n]fusionez g[ra]cie tollunt[ur] pcta venialia
et h[oc] mo[do] p eucaristiam et extremam vnc
tionem. et eciaz vniu[er]salit[er] p om[n]ia sac
menta noue legis in quib[us] [con]fertur
g[ra]cia pcta venialia remittunt[ur]. Sc[un]do in
q[ua]ntu[m] sunt cu[m] aliquo motu detesta
cionis pcto[rum]. et hoc mo[do] [con]fessio g[e]n[er]alis
tunsio pectoris et oro d[omi]nica opantur
ad remissionez venialiu[m] pcto[rum]. Tercio

mo inquita sint cu aliquo motu reue
rencie ad deum et ad res diuinas et huiusmodi
benedictio corporalis aspersio aque benedicte
operantur ad remissionem peccatorum venialium
Et quidem per predicta tolluntur peccata venia
lia quantum ad culpam cum ueniunt alio⁹
sufficacionis cum ueniunt caritatis omnimo
tus per predicta excitatur non autem per quelibet
predictorum semper tollitur totus reatus pe
ne quia sic quam esset omnino immunis a peccato
moriens si aspersus aqua benedicta statim e
uolaret sed reatus pene remittitur per
predicta secundum motum feruoris in deum qui per
predicta excitatur quandoque magis quandoque autem
minus / hec thomas / Notandum est quod pec
catum cum per primam causam non egitur quod peccatum
est quod causa peccati quod peccatum et pena peccati Nam
ex uno vicio subsequens culpa oritur quia
ipso suo pondere mox maliud trahit eo
quo ceca mens ducatur ut penis ex alio
ligetur Et cum peccatum ex peccato oritur non
iam peccatum tantummodo sed peccatum est et pena peccati
quia iusto dei iudicio omnipotens deus cor
peccatoris obnubilat ut precedentis peccati
merito eciam in aliud cadat Ita plerumque
unum idemque peccatum et peccatum est pena et
peccati et causa peccati quod sic ostendi potest Ventris enim
ingluuies in feruorem luxurie plenitu
dinem carnis instigat per peccatum autem
luxurie sepe aut periurio aut homicidio
cogitur ne publicam peccato puniatur / Ista com
memorat beatus gregorius in xxv° libro moralium sic
dicens Omne quippe peccatum quod citius per
tendo non egitur quod peccatum est quod causa peccati quod
peccatum et pena peccati peccatum namque quod prima
non diluit ipso suo pondere mox aliud
trahit vnde fit ut non solum peccatum sit
sed eciam peccatum et pena peccati Ex illo quippe
vicio culpa subsequens oritur ex quo ce
cata mens ducatur ut penis ex alio li
getur Sed cum peccatum ex peccato oritur non iam
peccatum tantummodo sed peccatum est et pena peccati quia
iusto iudicio omnipotens deus cor peccatoris ob
nubilat ut precedentis peccati merito eciam
in aliud cadat quem enim liberare noluit
deserendo percussit Vnde gregorius in dicto pena
peccati dicitur quod iuste desuper irrogata ce
citate ex precedentis peccati vlcione perpetra
tur Et vel agitur dispositione superius or
dinata sed inferius iniquitate confusa

ut precedens culpa sit causa subsequentis et rur
sum culpa subsequens sit pena precedentis
Vnde de infidelibus et libricis paulus
dicit Qui cum cognouissent deum non sicut
deum glorificauerunt aut gracias egerunt Et pau
lo post propter quod tradidit illos deus in repro
bum sensum in desideria cordis eorum in
immundiciam ut contumeliis afficiant cor
pora sua in semetipsis Prima enim cognoscen
tes deum peccatum superbie commiserunt cecantur
et ne intelligant quod committunt et qui intelli
gencia sequi noluerunt in peccato causa peccati
et ipsum lumen intelligencie perdat in peccato
et pena peccati Porro quod peccati merito peccatorum
subsequencium fouea tegitur ut quod malum
sciens perpetrauit deinceps nesciens in aliis et
nesciens cadat Hoc quippe agitur ut
culpis culpe fiant Eciam supplicia
fiant peccatum ipsa incrementa viciorum
Nam quia omnipotens deus ad primam tempus
indulget quod humana malicia ad usum
sue iniquitatis retorquet nimirum iusto
dei iudicio augeri culpa permittitur ut ad
ferendum ulcius quandoque cumulet Hinc
enim de quibusdam paulus dicit peruenit ira
dei super illos ut impleant peccata sua sem
per Hinc voce angelica iohanni dicitur / Qui no
cet noceat adhuc et qui in sordibus est
sordescat adhuc Hinc dauid dicit / Appo
ne iniquitatem super iniquitatem eorum
et non intrent in iusticia tua Cor quippe
duo horribus iniquitas aggrauatum iuste
permittit eciam subsequentibus malignorum
spirituum persuasionibus falli quia cum
digne culpa trahitur reatus eius in
pena cumulatur Sunt iam quidem qui for
nicantur sed sustinetur cum adhuc peccatum cre
scit ut peccantes possit atrocius pe
na cruciare iam in eciam supplicium pe
na et causa peccati expectatur adhuc ut aug
mentum supplicij subroget peccatum et pena
peccati plerumque vero unum idemque peccatum et
peccatum est et pena peccati et causa peccati Quod
melius ostendimus si res ipsas in medium
deducamus Effrenata quippe ven
tris ingluuies in feruorem luxurie ple
nitudinem carnis instigat perpetrata autem
luxuria sepe aut periurio aut homicidio te
gitur ne humanarum legum vlcione puniatur
hec gregorius / Vnde nota est si quis lapsus

fuit m alicq̄ q̄ue pc̄tm ut p p̄ma z q̄n
to ccīus ab hoc vicio resurgē studeat
ne ingratitudo a pc̄tis p̄t tale facinus
eum eadē contingat **De xij abusiōi**
Sciendū eciaz scd̄m btm **9 xvj**
Cypriani q̄ xij sūt abusiones
seculi vz. sapiens sine bonis
opibus Senex sine religione Adole
scens sine obedia Diues sine elemosina
Femina sine pudicicia. Dns sine uitu
te. xp̄ianus contentosus. paup sup
bus. rex iniquus. Ep̄us negligens
plebs sine disciplina. populus sine
lege. Hiis xij abusionibȝ suffocatur
disciplina z iusticia. **hec Cypani** Et
quia p̄ns tractatus maxime loquit
z tenetur de statu religiosoz sine clau
stralium Ideo nōndū q̄ eciā xij sūt ab
usiones claustri quibȝ tota religionis
summa corrūpit. Idest platus negliges
disciplīs inobediēs. Iuuenis ociosus
Senex obstinatus. Monachus curialis
monachus causidicus. hītus preciosus
Cibus exquisitus. rumor in clau stro
lis in capitulo. dissolucō in choro. Irre
uerencia circa altare. Morem igit̄ i sin
gulis z de singulis pauca disseramus
Sunt quidaz qui sciūt z possūt z volūt
pesse. quidaz q̄ sciūt z possūt s̄ nolūt
Quidaz qui nec sciūt nc possūt nc vo
lunt Scire z posse z velle est caritat̄ ul
supbie. scire z posse z nolle est hūilitat̄
uel inercie Nec scire nc posse z velle
cupiditatis est z stulticie Nec scire nc
posse velle discrecōis e z pridencie
Qui em sciūt z possūt z volūt pesse
si volūt pdesse caritat̄ e. alioq̄n su
pbie Qui vō sciūt z possūt s̄ nolūt
hūilitatis est q̄ [illegible] renuūt. inhtie vō
ci sciant si omio desistūt Qui aut nc
sciūt nec possūt z volūt. cupidita
tis esse videt̄ q̄ volūt stulticie si
velint q̄ nc sciūt nc possūt Illi siq̄
dem qui nc sciūt nc possūt nc volūt
prudent̄ agūt. Summa e em discrecio
nolle q̄ nō potes Sciendū aūt quod
oues pastorem sequūt̄ admitaz. si di
ligens ad mortez. si negligens pere
dat. debȝ em pastor uita z doctrina ita
q̄ docet vbis ipleat fc̄is Tenet̄ z debȝ

vnitatez cū grege q̄ sit q̄n nō diuidit̄
a subiectis p pcio sionē hītum ul per
delicacionē cibum. Dū fit vnus p co
passionez cū ifirmis p dispensacōm cū
delicatis. ut cū aplo dicē possit. Oib9
omia fc̄s sum. Pastor vō negligens
fugit. Sūt em quidaz plati qui onera
inportabilia īponūt subditis z ea di
gito mouē nolūt. fugiūt q̄ pacipiūt
fugiūt qui remoti a conuentu sub
ocio viuūt. qui praua agūt z repre
hendi nolūt. qui male viuūt et
subiectos bene viuē cogūt. Errantes
reuocant. s̄ fortes occidūt. reuo
cant vbis occidūt exemplis. O
pant̄ ipi q̄ aliis opare licitum
esse nō putant. Subiectos cogūt
z ipi a crimine cogi volūt zc̄
De discipl̄o **De discipl̄o inobediēte**
inobediēte Inobedie morbus
ex supbie timore pcedit. sic
sanies ex vlnere. Hoc morbo
p̄mus homo languit. qui bestiis
t̄re ppositus fuit. p inobedie vero
culpam suppositus eciā cū iustis
z calicibus posteros fuit. Hec at
tribus modis mederi solet empla
stro. s. vngento z fc̄o. i. exemplo bo
ni opis vbo cōmonicōis. discipli
na correccōis Assumit aut i obedia
quāz nomen obedie. pcepto fc̄o z bo
lenē em est papē s̄ labor ē iplere.
locus vō aliq̄n placet aliq̄n displic
plaz quibusdaz nō quia hūidet
frib9 s̄ piscibus. placet q̄z fimbis
hūidet z fabulis z sic fit ut vocet̄
obedia cū nō sit. hanc multi desidāt
ut extra obediam esse queat Triplici
aut modis hec obedia queri solet. s.
pciūm exaccione. seu scd̄m seducto
ria exhortacōne. ul ē bonī opis si
mulatoria ostensione Est z alia spēs
inobedie que cū obedia vocatur. de
qua dr̄. quia obedisti voci uxoris tue
plus q̄m me. s̄ de obedia va p̄pe dr̄
Audiaz q̄ loquat̄ i me dns Nunq̄ dya
bolus caro aut mundus. vox vxoris
vox carnis. s. voluptas. vox mundi va
nitas. vox dyabli iniquitas. vox dei
bonitas Est aut vox creatoris ad

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

subiectos de prelatis dicens Que dicunt
facite que autem faciunt facere nolite ubi
ergo male operantibus obedire iussit
ut sic ingrediaris et egrediaris cum da
vid sub saule et eundem honores licet
reprobum cum samuele. Ut bonis cum
obedias in malum ut prius contradicas
in bonum. De iuvene ocioso

De iuvene ocioso Cum stulticia
labor stram generat labor hominis
inferioris labor sive labor coti
dianus exercitii operationis Sed labor itera
dividitur. In pueritia labor discipline In
iuventute exercitii in senio doctrine ut
qui nescit in pueritia discat que didicit
in iuventute ad usum ducat que ad
usum duxit in senio doceat Sed cum ho
mo iunior iacet in lectulo voluptatis dum
sompno torpescit inertie et sompniis
deluditur curiositatis vocat et hortatur
ex ratione homines ut inclinet aurem
rumoribus loquatur vana mollibus
induatur mane comedat cantus galli
cane timet lectum Eum ab dormitum
surgentes ad vigilias obviat fratres vi
gilantibus illis dormiant et recumben
tibus vigiliis surgat Sed melius for
sitan esset si nichil dicerent quam si subiec
tis sillabis aut dictionibus contrectando
psalmos decantarent. Labore igitur iunior ho
mo et rectior ne dicatur eis Quid hic statis
tota die ociosi Audiant tamen prelati causam
ocii Nemo igitur nos conduxit. Non
episcopi non presbiteri non abbates non
priores conveniunt. Ad hunc laborem
diversi veniunt et diversis temporibus. mane
pueri meridie iuvenes vespere senes
Sola tamen iuventus portat pondus diei
et estus. portat materialiter pondus la
boris et estum solis Spiritualiter pondus
carnee fragilitatis et estum libidinis
Labore igitur manuum adnichilatur pon
dus temptacionis Iuvenis autem ocio
qui iuventutem sine iugo Quamdiu non
tenetur obediencie vinculo qui bos lascivi
ens dissilit per desideria proprie voluntatis

De sene obstinato

De sene
obstinato Inter abusiones
sola maior est senis obstina
cio qui morti proximus mortis adventum

non abhorret quam qui ab hostium mundi hanc
positus foras spectat. Ut cum intret prius
egressum ut ingressum futurum consi
deat. Audit iuvenes mortes et credere
non vult eius Casus mortem minatur la
tentem in infirmitatis appetitum senectus
presentem Sed forsitan fortius triplex
funis quo ligatur senex difficile rumpitur
Dum enim avaricia in mente senis progi
tacionem senilitatem fecit voluptas in homi
ne vanitas in ope pluvitis Et aliud
agitur insuper in consuetudinem quasi in fune
hic trahitur torquetur Est autem laqueus in fune
dulcedo carnalis in consuetudine Cum
dacio finis in pedimenta sunt carnis
dulcedine igitur decipimur consuetu
dine ligamur. De monacho

De monacho curiali et causidico
Cum autem de monachis curialis
ex admente designatur aliquid
levitatis ordo claustri et ordo curie
diversus est Ibi sedet in insidiis cum divi
tibus moralibus. Hic audis non sedi cum
consilio vanitatis et cetera Ibi dextra tua re
pleta est muneribus. hic lavas inter in
nocentes manus tuas Ibi pauperum
res violenter auferunt hic a pauperibus
sponte offerunt Ibi laudatur peccator in
desideriis anime sue hic autem benedicitur
iusto. Contingit enim quoque solet ut mo
nachi qui curias frequentant causas au
diant iudicia prosequantur amat decre
ta canonum non secreta misteriorum lau
dari appetit quod pro multis loquitur Sed
monachus multum loquens multis dis
plicet de iniictis indicant testantur
sepissime quod ignorant Si videres ad
effectum pervenire non valeat monachus
causidicus recte parant ut quod alibi fi
eri non potuit rome fiat principe ergo
seculari alpium frigus italie calorem
libenter patitur quam pro regno spirituali
multo leniora forsitan intus pateretur
Oneratus cartulis auctoritatibus
fultus redditur. perdit diem cause
personas induit que pacem sunt inimice
quod est et si velis item inveniet quod non est.
Et quod dici Nove magis famam monachus
causidicus est de similiter distribuentibus cum
herode quam in vinculis et carcere teneri cum Iohe.

Ait apostolus Ro De vestitu superbo
in veste preciosa Cum monachorum
mollicies mulierum preciosiorem
vestem negat. putas ne monacho pre
ciosiorem vestitum concedit. plus amat
terrenus sponsus sponse castitatem
quam preciosam vestem. plus simplici
tatem quam cortu cultum Sic et mortalis
sponsus proprius. plus amat minorem
vestitum quam preciosiorem Molles mollia
querunt. elati preciosa delicati speciosa
Preciosior enim superfluitas cum indicat va
nitatem Cum ut dicit beatus Bernardus Nemo
preciosas vestes nisi ad inanem gloriam
quesiuit. Unde peccatum est querere vestitum
preciosum. dicente beato Gregorio Nullus e
stimet in fluxu vestium preciosarum peccatum
deesse. quia si hoc peccatum non esset nullo
dominus Johannem de vestimenti asperitate lau
dasset Non enim vestes sed pulitas mentis
ornatum faciat modestum vel electum
Unde beatus Johannes Non tenia vestis sed
mundicia mentis ornatum faciat electi
Ipse namque celestis sponsus postquam
conspexit animam virtutibus adorna
tam eius decorem concupiscit et in am
plexum illius volat Sermo dicit Petrus
Damiani Invisibilem quippe sponsum
invisibilis oblectat ornatus. et cum sta
tim animam conspicit cultam virtutibus in eius
illico volat amplexus Cant dicit pul
chra es amica mea suavis et decora
sicut Iherusalem Sicut Iherusalem est nostra babi
lon. babilon sane diaboli. et ibi sicut
ipse Ille luxuriantis amictus vani
tate refugiat. hic asperis et humilibus si
cordis non deest humilitas delectatur.
hec petrus damiani Unde notandum
quod non solum in veste preciosa sed et in vili a
mictu potest esse iactancia Teste beato Au
gustino qui dicit Non solum in rerum corpo
rearum nitore atque pompa sed etiam in ipsis sor
dibus esse posse iactanciam. et eo pericu
losiorem quo sub nomine seruitutis decipit.
hec Augustinus et philosophus dicit. quod et superfluitas
et defectus inordinatus ad iactanciam per
tinent Unde et de beato Augustino legitur quod
vestes nec nimis preciosas nec nimis
abiectas habere volebat. quia in utroque homi
nes gloriam suam querunt Si autem hec

aliquis cum humilitate faciat propter ma
ceracionem carnis vel humiliacionem propter ad
virtutem temperancie pertinet Et medium
tenere in huiusmodi magis salubre est
Unde dicit sanctus Bernardus Nec affectare
sordes nec exquisite mundicie queruntur
proposito Et in vestimentis tale nobis
eligendum est quo possit mundicias opi
nionis vis frigoris atque omne quod extrinsecus
ledit arceri ut in die honestum appareat
et in nocte nuditatem expleat. De cibo

De cibo exquisito Cum ut legas
deliquisse Jonathan in gustu
mellis Esau in edulio lentis
sodomitas in saturitate panis putas
ne sine periculo esse tot carnium fercula tot
piscium quibus tot ferventur diversis
cibis delectari Nonne sit differt pallacium
a refectorio sicut egiptus a deserto Si igitur
in deserto sumus manducandum non est si ollas
carnium suspiramus Ista autem que a se su
sperneret qui ollas carnium sprevit Adhuc
inquit esse eorum carnium more ipsorum et omnia
pingues eorum Occidit enim pingues
quorum deus venter est Qui nutriebantur
inquit in croceis amplexati sunt stercora
Crocus moriente vastatur coloratur et sapo
ratur in croceis ergo nutriuntur qui in inicio
conversionis sue intimis saporem virtutum
refugiunt. extrinsecus vero boni operis exem
plo colorantur Et hii amplexantur ster
cora dum post sobrietatis et continencie
vitam revocat eos ventris cura Et fit
quodque ut qui in sua domo ante conversio
nem sobrie vixerant post modum in mona
sterio gulosi fiant placatur venter de eorum
diversorum hostis ferculorum inclinat animum
rumoribus excitatur saporum quibus
devolvitur confabulacione non oracione ocio
gaudet sompnolencia delectatur. per simi
litudinem ergo deus ventri assimilatur
dum ei tamen devocius poma sumitur etc.

De rumoribus De rumoribus in claustro
in claustro affluencia ciborum
comitari solet in mundacio verborum
Saturitatem ventris sequitur levitas operis
et vanitas mentis Sedit populus man
ducare et bibere et surrexerunt ludere. ludere
inquit non legere Sunt enim quidam post de
licata cibi diversa fercula qui cum in claustro

sedeant non lacom (= locutioni) z silencio sed rumoribus
z curiositati vacat qui locum z tempus nescit
z nunquam sunt sed instabiles z ociosi ut
hos nunc illos ad colloquium vocat Po
ne domine custodiam ori meo z hostium
circumstantie labiis meis Ostium dixit
non murum sed ostium ponit quod tempore z loco
clauditur z aperitur Est enim tempus z locus ta
cendi z loquendi Aperitur itaque ostium in
claustro hora constituta locucioni in capi
tulo confessioni in cetera z orationi Clauditur
tamen in claustro confabulacioni Surdus autem
rumoribus debet esse claustralis ad quos
non pertinet bella principum secularium
sed pugne temptacionum Delectare igitur karis
simis rumoribus non preciosis Gaudent
enim multi claustrales cum de regibus fa
bulantur de casibus militum narrant
de prelijs loquuntur a quibus ipsi non agno
scuntur Multorum partes defendunt pro multis
instant pro multis litigant ignorant
tamen quod negant quod affirmant Si aut de
regibus sermo est docet lectio claustri re
gum eternam casus eventus bellorum
quomodo moriatur Saul z quis eius morte
nunciat David Audire forsitan velles
rumores pacis non belli concordie non
discordie Regina saba novit z rumores
huiusmodi que audita sapientia Salomonis
a finibus terre venit | De lite in capitulo

De lite in capitulo confirmati morbum
Deus omnipotens pater benigne pro
videns medicus instituit tria
scilicet medicos loca z remedia Medici sunt
prelati loca capitula modi penitencie reme
dia Attende igitur in samaritano prelatum
in stabulo capitulum in infusione vini et
olei fomentum consolacionis z asperitate
correctionis Hec z piscina conpunctionis
in qua sanatus est infirmus post commo
tionem vere confessionis Hec tamen sanabatur
nisi unus Nisi enim sit unitas de est
sanitas Qui ergo amant litem destru
unt unitatem intollerabilis igitur est hec
abusio ut ibi litiges ubi te ipsum accu
sare debes ut ibi augeatur culpa ubi
deleri potest ut ibi contempnes pro vicia
rum contemptus proprium Sed forsitan dicet
aliquis Religiosum possum pati ma
gistri sed eum negligenciam prelatorum consi

derare obedire contempno Cum video
fratres me ipso deteriores accusatores cor
pati nolo Cum dicas fratres te ipso deterio
res deterior fratribus es Que ac contempnis
magistrum An nescis Christum coram pilato
iudicatum Tulit crucem pro peccatis tuis
non pro suis z tu virga temnis flagellari
ille non erubuit coram pilato z tu dedig
naris spoliari coram magistro Accusatur et
tacet accusatoris z tu litigas Si in his
perseveras in dampnum peccatis igitur in loco remis
sionis inducis litem contradictionis Hic
est locus precis diabolo odiosus Hic
amittit quos alias acquisivit Hic e
enim locus spiritui sancto consecratus offici
na spiritus sancti in qua filij dei congregantur ut
ei reconcilientur Noli esse sicut qui satha
nas inter filios dei Sathan est quem magistro con
tradicit z fratribus adversatur Noli queso
esse in capitulo sicut sathan in celo vel
sicut adam in paradiso An nescis sathan
expulsum a capitulo celi adam a capi
tulo paradisi iudam a capitulo christi propter
culpam superbie inobediencie in obediencie in
tio avaricie Lucifer non attendens
dignitatem creacionis casurus quesivit
sedem elacionis Sic quidam claustralium
dum genus nobile pretendit dum litteratu
ra pollent dum propria virtute ad laborandum
prevalet dum vocis modulacione placet
dum in qualibet arte ceteros fratres precellunt
elacionis sedem petit Et qui ex dono
tanti muneris humiliores esse debent
contra debiliores z illiteratos superbi tumet.

In cetera dum ad De dissolutione in choro
opus dei ventum fuit humilitatis honestatis
diligencius observetur Nec quicquam an conspec
tum dei venimus ibidem deteriores sumus Sunt
enim quidam qui mente vagi oculis
situ dissoluti plana pictorum prospicien
tes perlustrant aliud cantant z aliud
cogitant In choro sunt corpore sed in foro
mente Sunt z alij voce dissoluti qui vo
cis sue modulacione gloriantur Ut enim gau
dent de dono gratie sed alios spernunt tumentes
elacione Aliud cantant qui libra habent
fortassis ut placeat populo magis quam deo
Cum sic cantant non cantant in choro cum
maria sorore moysi sed in palacio cum
herodiade ut placeant discumbentibus

z herodi· declamit em altitudinez voc
nemo cu alcius cantat eo quez dns
audire cosueuit de monte sco suo Nemo
dulcius qm cu inclinauit dns aurez
suam· Voce mea iqnit Addm clama
ui z exaudiuit me de monte sco suo
Esto igr i valle hmilitat ut i monte
sco audiri merearis Sz si sic cantas ut
ab alijs laudem queras· vocez tuaz
vendis z facis eaz no tuam s alienaz
Caue ne monastiu vtas in theatru
hcs in pcio tua vocem tuaz· hco et
aiaz· frangis vocem· frange z volu
tatem· snas consonancia vocis· sua
z concordiaz moz· ut per exemplu gordes
primo· p volutatez deo pobediam
uigro· hec e concordia mortuum

Ultimo **de duodecim abusionibus**
de duodecim abusionibus clausti
dicturus accedo· qm me solum
in ecceos in hac pte negligenciez repio
qm licz ablutis manibus loca facie al
bis vestibus indutus in cedam ad alta
re· tn plusius ope· orc pollutus i mudus
corde xpi corpus no premeesto manibus
tractare Accedo clatus ad hmilem rra
tis admitem crudelis ad misericordem
s tn paciar hmilis clatum mitis ira
cum crudelem misericors Accedo simus
addm no amore s timore no deuoco
ne s vsu Accedo igr ad altare vanis
curiosus voluptati subditus Sut z
multi alij in seclo qui no tm vani cu
riosi z voluptuosi· s eca cu ambicione
no cu deuocione accedut ad mensam
xpi· qm z no accedent· nisi sic aliquid
receptuos sperarent Accessit ad ihm
petrus accessit z iudas· accesserunt
discipli· accesserunt z milites crucifi
gentes Accedunt z cottidie ad corpus
xpi religiosi· accedunt z plusi sacerdotes
ex quibus nonnulli trenis inhiant tre
na sapiunt· assidui i placeis i cetina
rari Tardi ad i vestigandum culpaz
pctorum· parati ad inquirenda vestigia
leporis· Velociores ad congregandos
canes qm ad conuocandos paupes· h
bentes porrigunt panez cani qm
paupi· plures sunt eis ad mensaz
ad missaz nullus· hii sut quoz thala

ornacior est· cetina sua mensa· paracior
est altari aptius calice· preciosior eqns
carior missali· cappa casula pulchrior
camisia delicacior alba· Ecce quomo
obscuratum est aurz fulmne pctorum
mutatus est color optimus decoris
z scitatis i feditatez vicioz· lapides sac
tuarij dispsi sunt i capite omm platearz
q du pluriaz mudaz concionem i cus i
contemplacionem dl esse debuiant· p vitam
reprobam foris passim vacant Ecce
iam pene i nulla seclaris vite accio
qm sacerdotes xpi· no administret· nulla
mundi negocia in quibus ministri altaris
se no occupent Nulla cer in publicis q
monachal ordo se no implicet· pene
nulla illecebris mte blandicies· quia
se castitas sanctimonialium no contami
let Siciam ergo lapides dispsi sunt i
plateis· cu religiosi quique laica mundi
itinera sectantur z no solum i plateis
s i capite omm platearz dispgutur
qz iacent p ministeriu opis z honorari
volunt de ymagine scitatis ¶ Igitur
plati subditos diligenter custodiant
subditi platis· benigne obediat· de
noti sunt senes laboriosi iuuenes
Sit honestas in habitu· mediocritas in
victu In claustro assidui· ad curiam
rari ut no sint curiales sed claustra
les Sint intenti psalmis no causis
In claustro no sit rumor s leccio In
capitulo no lites s confessio Sit in cho
ro senera simplicitas· cu altare reueu
ac honestas Cultus obseruantie man
datis pe det sima tocius religionis
Sic igit patz de duodecim abusionibus
claustri ¶ Sed z hoc sciend q sut no
nulli fres in sca religione qm valde
proni sut ad detrahendum z ad iudica
dum alios· q in tantum in religiosis
reprehensibile z periculosum est· detrac
cio aut scdm q dt hugo est locacio ex
i iudia procedens· bona alioz denigr
rans· Unde ille detrahit· qui bona
proximi i quantum pt minuit· Unde
sut plurimi· qui per hoc alios detr
hut ut ex vituperacione alioz ipi lau
dabiles appareant Ex pluribus bernd
minus cu dt/ Nulli umqm ora detrahes

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

z alior vitupacone te laudabile; videri
velis / hec Johannes / hoc igit vicium valde
est cauendu qr detrahens z libenter
detractionem audiens ambo malignu
spm in lingua portant / Teste beo Bn q de
detractor z libens auditor vtrq diabolu
portat i lingua Est etia lingua detrac
toris qsi vipa infectiua z lancea acu
tissima tres penetrans ictu vno vide
licz ictu vno vz detrahente; audiente;
detractione; z eu de quo detrahit / Dicit idem
Bn sic ait / Nunqd no vipa est lingua
detractoris ferocissima plane nimiu
que tam letaliter inficiat flatu vno
Nunqd no lancea est lingua ista pfec
to acutissima que tres penetrat ictu
vno / hec Bn / Tales vo detractores in
tm odit deus put apostolus ad Roma
dicit / detractores deo odibiles z ideo ab omni
quoq hoc vicium valde e detestandum.
Et sicut in nro studio no debemus materia;
dare aliis detrahendi sic p malicia;
cont nos excitatas debemus patient
sustinere ut nobis meritu crescat / dicit
dt beatus Bn Gregor / linguam detrahe
ciu sicut in nro studio no debemus exci
tare ne illi peant ita p suam mali
ciam excitatas debemus equanimiter
tollerare ut nobis meritum crescat
Plus namq derogatio inter nre
approbacio est quia iam ondit
aliquid inscire nos hre si illis displi
hic mapimus qui deo no placent
hec Gregor / De iudicio vo i cauto pro
ximor sciendu q dubia mala que
dicunt de proximis sunt i meliore; parte;
interpretanda z nullus det alium
diiudicando contempnere sine racionabili
bili causa vnde vbi no appareant
manifesta signa de malicia alicuius
debemus eum ut bonum hre i melio
rem ptem q dubium est interpretando
Vnde dicat quedam glosa sup illud
apli Qui no manducat manducan
tem no iudicet Hoc namq ipo
q aliquis malam heat opinionez
de alio absq sufficienti ca i iniuriatur
ei z contempnit ipm nullus aut de
alio contempne ul nocumentu cuiuscq
inferre absq causa cogente z ideo

vbi no appareant manifesta iudicia
de malicia alicuius debemus eu ut bo
nu hre i meliorem ptem interpretando
q dubiu est z melius e q aliquis
frequent fallatur hns bonaz opinio
nem de aliquo malo homine q q
rarius fallatur malaz hns opinio
nez de aliquo bono qr ex hoc fit in
iuria alicui no aut ex primo vnde
cauendu est ne quis sit aliene co
uersacionis ~~mer~~ temerarius iudex
z etiaz si qd forte rephensibile dephen
dat in proximo no tn statim iudicet
s potius excuset z si no possit excu
sare opus excuset intencionem / Ad hoc
facien hortat beatus Bn sic dicens
Caue aliene conuersacionis ee curiosus
explorator aut temerarius iudex etia
si perperam actum qd dephendas nec
sic iudices proximu mag aut excusa
excusa intencionem si opus no potes puta
ta ignoranciaz puta subrepcionem pu
ta casum q si omnia dissimulacionem ce
titudo recuset suade michi ipsi et dic
tibi z dicito apud temet ipm vehemens
fuit nimis temptacio q de me illa fe
cisset si i me similiter accepisset potestatem
hec Bn / Si vo aliqua suspicio de p
ximo ex fragilitate nobis subrep
serit debemus illi resistere z ad diffinitiua
sima huiusmo iudicia nos continere / dicit hoc
dt beatus Thomas de Aquino / Si suspiciones
vitare no possumus qr homines sumus
iudicia tn z diffinitiuas firmasq sentencias
continere debemus / h Thomas / Et nondu
q qui p se metipm rephensibilis est
no debz iudicare alios qr p hoc ma
gis seipm condempnat / Vn dicit beatus
Ambrosius / Cum quis ne sit de altero
iudicare ille de alterius errore iudicet
qui i se ipo no hz q condempnet ne
du de alio iudicat i seipm sentenciam fe
rat / h Ambrosius / Vnde vnus quisq val
de cautus debet sibi esse in p ferendo
ul audiendo iudiciu de conuersacione
proximor quia sunt nonnulli qui forte
lesi ul offensi sunt p aliquos cum vo
de eisdem fama in bono exorta
fuit statim ad iudicandum eos q
eos offendunt psiliunt z q se putant

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

zelo caritatis agere. hoc non inquam faciunt
zelo iusticie et ideo peccant. Et sunt non
nulli qui quamvis ipsi non sint offensi pa
lignos tamen cum audiunt malam famam
de aliquo statim asserunt se esse scanda
lizatos et quandam molestiam ac dis
plicentiam in corde contra proximum concipi
unt per quod caritas leditur. Et sunt non nul
li qui cum aliqua mala de proximis
audiunt non solum dedignantur illis
verum eciam se eis secundum ipsa cogitacione pre
ponunt eo quod se existimant talia ma
la non admisisse. Unde notandum est ut in
talibus cauti simus et cum aliquid inconveni
ens factum de proximo audimus non simus
proni statim ad iudicandum sed magis ad
compaciendum quia forte in similia vel ma
iora aliquando lapsi sumus vel labi possu
mus si lapsi non sumus. Et quamvis com
passio circa proximos sit habenda non tamen
vicia eorum ipsis sunt mittenda sed ex ze
lo caritatis sive iusticie et non ex zelo
odii et iracundie sunt corrigenda. Unde
cum aliquis publice peccat debet
in publico corripi ac emendari ut
ceteri metum habeant. Si autem occultum est
peccatum et ad noticiam alicuius devenit
debet proximum suum in secreto amonere
ut ab hoc malo desistat nec statim
eum prodere ne sua fama ledatur.
Si autem noluit se corrigere adhibeat
unum vel duos et coram illis corripiatur
quod si nec sic se correxerit tunc contempne
da est eius fama et delicta illius ac
vicia sunt in publicum propalanda et per su
periores corrigenda seu punienda.
De hoc sic dicit quedam glosa / Notandum
quod peccata publica sunt in publico arguen
da ut ceteri metum habeant. Sed quando sunt se
creta tunc debet frater primo in secreto. debet igitur
temptare si possit fratrem emendare
absque detrimento sue fame quia fama
computatur inter maiora bona hominis
cum virtutes. Et ideo corrigens fratrem debet
quantum potest conservare eius famam. Alia
causa est quia amissa fama vel
lesa efficitur homo inverecundus et pro
terve nimis a peccato retrahitur quam prius.
Est ergo debitus processus in correctione
caritativa ut homo corrigat fratrem
suum inter se et ipsum solum ut sic possit cum
salvacione cum omnimoda integritate sue fa
me. Si autem non audierit adhibeatur
unus vel duo quia cum fama est nimis
bonum quamvis sit bona vita si non possit
servari bona vita fratris sine detrimento
sue fame tunc procedendum est ad sa
lutem bone vite cum aliquali le
sione sue fame et ideo adducendus
est unus alius vel duo ad sciendum
fratris delictum et ut coram eis arguatur
et si se non correxerit tunc simpliciter contemp
nenda est eius fama ut conservetur
bona vita vel saltem ordo iusticie.
Ad tercium aliorum et tunc testes sunt in
ducendi ad suam probacionem qui prius fue
runt inducti ad fratris secretam correctionem
hec glosa / Unde cum primum audimus
vel consideramus errare non demus cum
duriciam sed compassionem erga ipsum habe
re et pellis correctionem eius exercere. Et cum
corripiendus est proximus debet eciam eme
dandus pro suis excessibus per suum superio
rem. Hec placitus debet ex caritate et zelo or
dinato fieri. Sic igitur habemus de peccatis
mortalibus et eorum circumstanciis
ac aliis diversis viciis prout dominus do
navit expositum / que omnia a vo
lentibus in statu religioso proficere sunt
detestanda ac fugienda quia ut pre
dictum est supra status incipiencium
consistit primo in peccatorum sive viciorum
detestacione. Hec enim valde est omnibus
maxime tamen proficere volentibus ut
viciis resistant ac peccata detestentur
quia peccatum multa mala infert homini. De
quo dicit beatus Augustinus / Peccatum est privacio
gracie corrupcio nature obprobrium infamie
elongacio dei appropinquacio diaboli amissio
regni obligacio inferni / Hec
Augustinus / Dicit eciam beatus Bernardus / Cum pec
cato consensit manebit in eis hor
ror in exitu dolor in transitu pu
dor in conspectu magni dei / Hec Bernardus
Et sicut virtutes faciunt homines filios
dei sic peccata filios diaboli / Teste beato
Augustino qui dicit / Omnis viciorum patrator
filius est tot demoniorum quot fuit
viciorum / Hec Augustinus / Non solum autem est
peccatum fugiendum sed eciam despectus fieri

noibus commissis est dolendum *Nam*
sunt nonnulli qui non solum non dolent do
lent de peccatis aliquando perpetratis verum etiam
cum admonicionem eadem reducunt quandam
lascinam exultacionem de illis in mente
concipiunt quod valde displicet deo et multum
abhominabile est hoc coram deo / *dicit*
de hoc beatus angy / *Nullum scelus eorum de*
tam abhominabile est quam peccata precia
vincere nimium dimissa reminiscendo gau
dere et inde exultare / *hec Augy* / *Vnde vnus*
quisque metum mortis ante oculos mentis
habeat ne maligna peccata ruat / *Comma sim*
ipse dicit beatus Iohannes / *Audacter peccant qui de*
morte non cogitant et maxime esse va
let ad resistendum vicijs ac peccatis ti
mor gehenne et amor dei nam qui per
fecte pendit eterna infinita supplicia que
preparata sunt omnibus peccantibus et inique
agentibus et eterna gaudia iustorum ac
societatem supernorum civium quam preparat
omnis ociose viciose et nequiter vivere
vincere ceteris preminebat peccata agere ac per
ire / de hoc prosper sic ait / *Nulla res*
sic nos ab omni peccato fugat immunes sic
timor supplicij et amor dei *Ad penam*
que perant debet mens aliquando per
rex aspiciat et nulla eam ad perpetrandum
delectacio corporalis inclinat *Cogitate*
quale malum sit ab illo gaudio diuine
contemplacionis excludi beatissima sanctorum
omnium societate privari mori vite eterne
et morti vivere sempiterne profundo gehe
ne fluctuanti mergi crudelissimis demonibus
inter infinita dilaniari nec finiri / hec et simi
lia cogitare nichil aliud est quam vicijs
omnibus repudium dare et omnia carna
lia blandimenta refrenare / *hec prosper*
Sic igitur patet primum in quo consistit sta
tus proficiencium videlicet in peccatorum ac vicio
rum abstinencia seu detestacione.

Postquam informatus *filius*
sum de peccatis capitalibus sive
mortalibus et alijs divisis vi
cijs et circumstancijs eorum a quibus primo debent
abstinere proficientes *Nunc* de secundo videlicet de
virtutum operacione quod pertinet secundo lo
co ad proficientes *Et* primo quid sit virtus
de hoc cupio informari *De virtute et*
eius effectibus Capitulum xvij

Scire debes fili primo quod nequaquam
in vita virtuosa poterit quis delectari
quamdiu fuit in peccatis seu vicijs in
volutus / *Vnde dicit Boecius* / *Constat quod anima*
peccatis obnoxia in nullo eorum que dei sunt
et que ad virtutem vitam pertinent poterit
delectari / *Et beatus Augy* / *Mens non potest ha*
bere requiem virtutum nisi iniquum prius
extinxerit viciorum / *Nec est secundum beatum gregorium*
bonum victorie agere nisi prius malum vo
desiccatur / *Vnde* vere est in virtutibus pro
ficere ut abstrahat se aliquibus liberis vi
cijs statim ut senciat se aliquo eorum
intus pulsari vel extus occupari non
solum amaritudinibus verum etiam admonicionibus
id est ab ociosis verbis circa ab accionibus
infructuosis et maxime a cogitacionibus
vanis et affectibus viciosis et carnalibus
concupiscencijs que nec ad horam debemus
in corde permittere morari ne offendamus
deum et sanctos angelos nobiscum putes et con
scientiam sordidemus et bona que posse
mus cogitare et agere interim negligamus
Sic abraham quondam iubente deo sacrifi
cia offerens descendentes super ea volucres
ad lacerandum vel fedandum sollicite
abigebat *Et* nos ne aliquando in conspectu dei
appareamus vacui cum sacrificia ei offerimus
bone voluntatis bone accionis bone
locucionis sancte meditacionis et pie
affeccionis *Volucres* malarum cogitacio
num et affeccionum statim abigere debemus
ne ea nobis dissimulantibus aliquatenus
nos maculent et dea ingrata efficiant
et nobis inefficacia ad meritum et spiritualem
profectum fiant *Cum* igitur bonum hospitem
christum non velle effugare de hospicio cor
dis sui inimicos eius id est vicia secum non
hospitet / debet ergo quilibet volens pro
ficere contra vicia se armare et viliter
illis resistere et ad bonum opus ac virtuo
sum quod expaltius a monicione vel a di
vina inspiracione intelligit faciendum
strenue se habere Multum enim profectum ne
gligimus tam inter quam prioritatem
eo quod sepius tedet nos bonis studijs
insistere ex horrore difficultatis et si
voluntatem faciendi habemus quod tar
de que in opus diffecimus et procrastinamus
et interim irrecuperabile perdimus tempus.

z primi· q lucrari potuimus· a ita desidio
sez indeuote facimus· q nec deo nec
valde gratum ut consciencie nostre uitai
um ul consolacionem ymmo corrosiuum
q est inde prinisi timemus z cum sepi
diuite tedet nos laboris z festinamus
inde cito absolui z tedet nos aliud si
mile inchoare / de hoc btus Ber sic dicit
Recordare viam tuam z vide quam inter
sedisset via per quam actenus ambulasti
z per quam ambulare oportet addit z vide quan
tum distat ortus ab occidente sic vias
esse discordare cum via per quam ambulasti
sit plena lenitate· ocio dissolucione
corporis z vanis quibusdam delectacionibus
Enim te non lateat q qui mollis est z di
ssolutus semper sit sua opera dissipans
z q vere opera eius in eo non uigeant sed
pocius dissipantur· fateor quidem cogi
tans non numquam mores velle corrigere
carnalibus desideriis plus z plus vel
le resistere divinis laudibus vigilancius in vi
gilare promis / sed quidem numquam ulcia
rissime video ad effectum mancipari·
ymo si quid incipis sic misere desinis ut
ab inimicis tuis uideo tibi dicatur· quia hic
cepit edificare z non potuit consumare
Non numquam cum des oracioni ul meditacioni
insistere· corpore gravaris sompno de
primens cogitacione superflua seducens
z non numquam ut tempus oracionis expendas in
desideriis carnis z si qua tibi conforta
cione gracie tribuenda esset hanc tibi sub
ripit carnis pigricia ita ut ipsa confor
tetur spiritu debili permanente O vere ipsa
in iniuria z durum crudelitas· ancillam domine
substare voluptuose consumere· domina fa
melica permanente Restat ergo in iniecta
pugna ut affectacioni infirmior superetur
hec Ber / Necesse ergo est quia via virtutum
ingredi desiderat ut constancia mentis
habeat z bonum propositum q ex dono dei
accepit in virtutibus z in operibus bonis
viriliter illud exerceat Nam sunt nonnulli
qui deum sequentes post eum ambulant
alii currunt alii forcius currunt de quibus
Gregorius super cantica· exponens illud dicit· Cu
rremus in odorem unguentorum tuorum sic dicit
In odore unguentorum dei currimus cum do
nis spiritualibus afflati in amorem visionis

eius inhianimus· Unde meo q homines
deum sequuntur alii ambulant alii currunt a
lii forcius currunt· quasi peius deum ambulat qui
tepide sequitur· currit qui ferventer sequitur
perfecte currunt qui perseverant sequuntur / Hic
autem non motus sed cursus dicit quia non
sufficiat ut sequamur nisi z desiderando
curramus Quod vero nec currere suffi
ciat nisi eciam perfecte curratur / paulus dicit
Sic currite ut comprehendatis / Capitulum iiij / Dicend
igitur primo est quid sit virtus· Virtus autem
secundum q ait btus Augustinus est bona quali
tas mentis qua bene vivitur· qua nullus
male utitur quam solus deus in homine operatur
Item virtus prout dicit ysidorus / est animi habi
tatus decus vite ratio morum pietas cultus
divinitatis honor hominis· eterne beatitudinis
meritum / Ethymologia est virtus id est
virtus enim dicitur quasi vis intus z hec vis
consistit in aggressione arduorum z in tolle
rancia adversorum z in abstinencia placi
torum. Videndum igitur nunc est de effectu vir
tutum Et nota q nondum· q sicut corpus
propter frigus horrorem z decorem vestimentis
induitur· sic anima virtutibus vestitur
ut contra impugnancia vicia pravitatis
in dimicacionem defendatur / Unde dicit btus
Augustinus Sicut corpora propter algorem labo
rem honorem z decorem vestibus in
duuntur sic propter easdem causas anime virtutibus
vestiuntur· ita vero ut cum sint multa malorum
nos opera impugnancia pravitatem in
dimicacionem a singulis defendamur / hec Augustinus
Sciendum q humana fragilitas ad vi
cia precidapna est z facilius inclinatur
Ad virtutes vero excendas cum difficultate
assurgit / Unde dicit ysidorus / Ad virtutes
difficulter consurgimus ad vicia sine la
bore dilabimur· ista enim prona illa sunt
ardua / hec ysidorus / dicit eciam de hoc petrus
damiani / Naliter hoc morbo humana
laborat infirmitas· ut a continencie rigo
re facile corruat· ad virtutem vero statum
disciplinarum vivendi difficulter assurgat
hec petrus / Unde necesse est ut laborem
subeat ille qui cupit virtutes adipi
sci Nam ut dicit btus Ambrosius / Nulla sine
labore est virtus· quia labor processus est
virtutis / Et btus Ber / Virtus doceri vult
cum humilitate· queri cum labore haberi cum amore

Et nondum qd primo mlctum que est ab
q uiciosum facere si aut quis asuescat
in uiciabus se exercere non erit grave paulo
post si preseveraverit leve senciet. ulti
mo etiam delectabit. Hec probat beatus Bernh(ardus)
cum dicit: Non tua uicia uictures si usus facit.
Primum tibi impossibile videbitur aliquid uz.
viciosum facere, si asuescas iudicabis
non adeo grave. paulo post leve sen
cies paulo post nec senties. paulo
post etiam delectabit. Hec Bernh(ardus). Ex sunt
nonnulli qui quidem uirtutibus desiderant
ditari sed laborem et dolorem per(?) eas ob
tinendis nolunt subire. volunt a pas
sionibus carnalibus temptari ac car
nis castimoniam possidere sed nequaquam
volunt dolores uicciarios per eas uir
tutibus sustinere. Dicit Cassianus in colla
cionibus senum patrum: Est voluntas que uir
tutum doloribus non acquiescit sic querens
a passionibus temptari carnalibus ut
nequaquam velit dolores uicciarios su
stinere sine quibus desideria sponte ne
queunt possideri. absque castigacione
carnis castimoniam desideramus ob
tinere sine vigiliam labore acquirere
puritatem cum requie carnis spiritua
libus exuberare uirtutibus absque ullius
exasperacione convicii pacienciam pos
sidere humilitatem xpi sine honore mun
dani exercere iactuam religionis. simpli
citatem cum seculi ambitione sine(?) expo cum
hominum laude ac fauore sine. postremo
sic milit futura consequi bona ut non
amittat presencia. Hec Cassianus. Non solu
aut hendus est labor in acquirendis v
tutibus verum etiam omnis industria et
studium est adhibendum ut homo scire
possit ac valeat cum adiutorio dei in
operibus uiciosis se exercere et hec ipsum cum to
tum non sibi sed gratie dei atribuere. Unde
paulus qui gloriando dicit: Scio humiliari
et humiliare et penuriam pati etc. Et beatus
Gregorius exponens in libro super ezechielem
sic dicit: Magna namque fratres ars est aliquam
humiliari et humiliare. saciari et esurire
humiliare et penuriam pati ut presentia
quo se scire ista cunctis predicavit iste
met Ars omnino et omnia displicet ista que
toto nobis cordis desiderio est discenda

Que enim penuria sua non frangit. a quam
acione non retrahit in rerum temporalium de
siderio non accendit. scit humiliari. hoc enim
loco apostolus humiliari dicit. penuriam pati
Nam statim subiunxit: scio et humiliare
qui enim acceptis rebus non extollitur
qui eas ad usum vane glorie non retorquet
qui solus non possidet quod accepit sed hec
cum indigentibus misericorditer dividit
scit humiliare. Qui cum acceptis alimentis
non ad ingurgitatem ventris utitur
sed ad reparationem uirtutis nec plus carni
tribuit quam necessitas petit scit saciari. Qui
alimentorum inopiam sine murmuracione
tollerat nec pro necessitate victus agit aliquid
unde animam perdat laqueum incurrat scit
esurire. Quem ergo nec in humiliacione
superbia elevat nec in necessitate cupi
ditas temptat. Novit humiliare. novit
penuriam pati. Qui cum statim subde
ret omnia possum. ne elacionis verba cre
deremus esse adiunxit: In quo in eo qui
me confortat. Ecce in altum tamquam pro
dit sed quia in radice se tenet in veritate
permansit. In altum enim surgente arbore
stet si se a radice dimisisset. Sibi enim
a radice nichil tribuit qui omnia se
posse non in se sed in eo qui se confortat
fatetur. Hec Gregorius. Laborandum igitur est
et studiose agendum pro adipiscendis
uirtutibus quia ipse nobilitant hominem
et reddunt amabilem deo et hominibus.
De hoc dicit beatus Ieronimus: Summa apud deum
libertas est non servire peccatis. summa apud
deum nobilitas est clarere uirtutibus. solus
enim ille nobilis est quem nobilitat sua
virtus. Dicit eciam de hoc Tullius: Sic optimum
volumus adipisci virtuti opera danda est.
Nichil enim uirtute amabilius nichil quod
magis alliciat ad diligendum. cum propter
virtutem et probitatem eos quos numquam vi
dimus diligamus. Hec Tullius. Hoc igitur
attendentes sancti viri omnem diligenciam
adhibuerunt quo interiorem hominem
suum uz animam virtutibus decorarent
scientes nichil acceptius deo esse. quam
huiusmodi bonis se frequenter exercere. Unde
beatus Bernhardus de hoc sic dicit: Omnis cura stoliz
precio ornatu cultuque superfluo exterioris
sui hominis qui tamen corrumpitur omni se

diligencia perbuit et occupavit excolendo ac decorando interiorem illum hominem qui ad ymaginem dei est et renovatur de die in diem. Certe enim sicut deo non posse esse congruum acceptius ymagine sua si ipsa fuit restituta decori quia vero decorem non nisi virtutibus consequitur. Hec Bernardus. Cum igitur desiderat habitaculum sui creatoris effici adornet lectulum sue consciencie decore virtutum quia nequaquam mentem seu cor alicuius ingreditur nisi fuit virtutibus decoratus. Hoc probat beatus Bernardus sic dicens. Deus qui dominus virtutum dicitur nequaquam talamum mentis ingreditur si non fuit lectulus consciencie virtutibus adornatus. Quantacunque te affliges quantacunque te cruces non sui copiam habuit nisi fueris virtutibus decoratus. Hec Bernardus. Et notandum quod sicut deus qui creavit hominem ad ymaginem suam est caritas bonus mitis et misericors et cetera que deo leguntur ita homo creatus est ut bonus paciens mitis et virtuosus esset. Quia quanto quisque in se ipso virtuosior est tanto propinquior est deo et maiorem sui conditoris gerit similitudinem. De hoc in libro de spiritu et anima sic dicitur. Sicut creator qui hominem creavit ad ymaginem suam est caritas bonus iustus mitis et misericors et cetera istorum insignia virtutum que deo leguntur. Ita homo creatus est ut caritatem haberet et bonus esset et iustus paciens mitis et mansuetus et misericors. Quas virtutes quanto quisque in se met ipso plus habet tanto propinquior est deo et maiorem sui conditoris gerit similitudinem. Si vero quod absit aliquis per devia viciorum ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degener aberrat tunc fiet de eo quod scriptum est: Homo cum in honore esset et cetera. Quanto maior fuit honor esse quam ut ad similitudinem sui conditoris conderetur et eisdem virtutum vestimentis vestiretur quibus et conditor de quo legitur: Dominus regnavit decorem induit est id est omnium virtutum splendore et totius bonitatis decore ornatus vel quanto maius fuit esse hominis dedecus et miseria quia ut hac similitudine sui conditoris amissa ad informem et irracionabilem

brutorum iumentorum similitudinem dilabatur. Quapropter quisque diligencius attendat primo conditionis sue excellenciam et reverende sancte trinitatis ymaginem in se ipso cognoscat honoremque divine similitudinis ad quam creatus est nobilitate morum et exercitacione virtutum et dignitate meritorum habere contendat ut cum apparebit tunc similis ei appareat qui eum mirabiliter ad similitudinem suam in primo homine condidit mirabiliusque in secundo id est in se ipso reformavit. Hec in libro de spiritu et anima. Certe quo plus virtutum decorem promovemur ad dei similitudinem unimur cum ipso et efficimur filii dei ac denominamur propter hoc dii esse sumus non quidem naturaliter sed per graciam et adoptive. Hec per quendam sic dicit. Germana unite sive virtutes animam decorant promovent ad dei assimilacionem. Assimilacio autem dei perficit unionem. Unio vero dat homini dei denominacionem ut homines dicantur dii sicut ipse deus est deus non tamen naturaliter sed adoptive. Hec ille. Unde in rebus humanis principale bonum est virtus que deo semper inherere facit. Econtrario vero peccatum nos a deo separans malo diabolo facit copulari. Testatur hoc Theodorus abbas in sua collacione sic dicens. Nichil enim in rebus humanis principale bonum credendum est nisi sola virtus animi que fide sincera nos ad divina perducens illi incommutabili bono facit iugiter inherere. Et econtrario nichil malum dicendum est nisi solum peccatum quod a bono deo nos separans malo facit diabolo copulari. Hec Theodorus. Festinare igitur debemus cum omni diligencia ad resistendum peccatis ac viciis et adherendum virtutibus quia sicut virtutes suos amatores pulchros ac splendidos reddet in futuro seculo ita vicia ad illam perhennem mansionem tenebrosos ac infectos transmittent. Hec Pafuncius abbas in sua collacione sic dicit. Festinare igitur omni debemus instancia ut interior quoque noster homo viciorum suorum divicias quas in anteriore conversacione contraxit universas abiciat atque dispergat que corporis atque anime iugiter coherentes proprie nostre sunt ac nisi

adhuc in hoc corpe ↄstitutis a nobis
abiecte fuīt ꝛ abstisse est post quas
sim nos nō desinet comitari. Ut em
uirtutes uel ipa caritas que earꝫ fons ē
in hoc seclo conquisita p9 finez hui9
uite pulchrā ac splendidam aīam
rem suā reddent ita vicia ad illa p
hennez ↄmoracōm obfuscatam me
tem qdam inq coloribus thetris i fer
tamqꝫ trāsmittent. pulchritudo em uel
deformitas aīe uirtutū seu vicioꝝ
gignit̄ qualitate ex quibꝫ qdaz acce
tus color. aut ita eam splendidaz red
det ut applica meatur audire. Et con
cupiscet rex decorem tuū. aut ēte the
trum fetidam atqꝫ deformem. ita
ut fetorem ꝓpe turpitudinis ipa con
fiteat̄ ꝛ dicat. Computruerunt ꝛ corru
pte sunt cicatrices mee a facie insipiencie
mee. Et ideo hec sunt ꝓpe nre diuicie
que cū aīa iugit̄ comorant̄. quas nobis
nullus regum nullus hostiū ut9 ↄfer
re potīt ut inferre hec sunt ꝓpe diuicie
nre. quas nec ipa mors qdez valebit
ab aīa separe. hec pafnutius. Un
vē diuicie nō sunt res terrene s; uirtu
tes quas aīa post hanc uitaz secū
defert ut in etnū viuere possit. Teste beato
Bñ q dt. Ve diuicie nō sut opes s; uirtu
tes quas fidelis aīa secū portat ut
in etnū viuat. hec Bñ. Ad amorē ergo
virtutum hortat̄ nos Johes abbas mo
tis synai sic d. Sit tibi p̄r ps dī q ad
oms pctoꝝ tuoꝝ collaborare tecū volt
ꝛ p̄t charitat vō tua sit copunctio a sordibꝫ
lauare valens. fr vō qui adit sim
ꝛ viam supnam tecū collaborat ꝛ co
hortat̄. posside vxorem insensibilem
memoriam mortis. Filij vō tui dilec
tissimi sint suspiria cordis ꝛ gemitꝰ
Seruum posside cor tuū. amicos vō scas
uirtutes. que quidem in tpe exitus tibi
pdesse pnt si t amice fuerint. hec ē
generatio querencium dnm. hec Johes abbas
Et nondum ex ille viciat̄ virtutibus
pollet qui ex alia pte vicijs nō sub
iacet. nam virtus vna sine alia aut
omnio nulla est aut impfcta. hoc tangit
btus grego9 in xxij libro moraliū sic dicens
Cunctis virtute aliqua polle creditur

tur viciat̄ pollet cū vicijs ex alia pte
nō subiacet. nam si ex alia vicijs subdi
tur nec hoc est solidum ubi stare putabat̄
Una queqꝫ em uirtus tanto sola minor
est quanto desunt cetere. Nam sepe quosdam
pudicos quidez vidisse nos ↄtingit sed
nō humiles. Quosdaz vō quasi humiles
s; nō misericordes. quosdaz qui misericor
des s; nequaqm iustos. quosdam vō qui
iustos s; in se potius quam in dno confide
tes. Certum est quia nec castitas i eius
corde vera est. cui humilitas deest quippe
quia superbia se intrinsecus corrumpente
fornicatur. se in ipm diligens a diuino
amore fornicat̄. Nec humilitas vera est
cui misericordia nō est quia nec humilitas
debet dici que ad ↄpassionez fraterne mi
sericordie nescit inclinari. Nec mia vera
est que a rectitudine iusticie extitit alie
na. quia que per iniusticiam polluit nescit
procul dubio sibi in ipi misereri. Nec iu
sticia vera est. que fiduciaz suā nō in
ↄditore omnium s; in se fecisse et in rebus
conditis ponit. quamdiu a creatore spez
subtrahit ipē sibi principalis iusticie or
dinez peruertit. Una itaqꝫ uirtus sine alia
aut omnio nulla est aut imperfecta. hec gregori9
Et ꝛ hoc sciendum quod magna est uirtus
virtuosum quidez existere ꝛ tamen gloriam va
nam que ex hoc venit contempnere. Un
dt btus Augustinus. Virtutes habere magna
virtus est contempnere gloriam quod ↄtemptus
eius in conspectu dei est. Nam recte viuere
ꝛ nolle laudari quid est aliud quam nimi
rum esse rebus humanis. pertinet ad doctrinam
nec dum nō moueri in recte faciendo lau
des hominum. Non hz simplex cor i mundū
cor nisi qui transcendit humanas laudes
ꝛ illum solum intuet̄ cui recte viuit
qui conscie solus inspector ē. Nichil
ↄsequentis sinistram videt̄ significare
quam ipsam delectacōm laudis. Nesciat
sinistra. id nō se misceat conscientie tue
laudis humana appetitio. hec Augusti9
Sic ipse hem9 de caritate ꝛ eius effectibus

Scire cupio que filius interrogat
uirtus sit prima. quam proficientes
debet aggredi ut ad ceteras virtutes se
quentes possint peruenire ꝛc.

De Timore domini Capitulum xviii

Debes scire quod prima virtus z principium
perveniendi ad alias virtutes est
timor domini / De quo propheta dicit
Inicium sapiencie timor domini / Ipse enim timor
tocius religionis est exordium sine quo
nullum boni potest pullulare vel ma
nere / Teste beato Bernardo qui dicit / Omne igitur
timore que gracia prima est z tocius
religionis exordium sine quo nullum
boni potest pullulare vel manere / Teste
beato Bernardo qui dicit / Omne igitur timore qui gracia
prima est z tocius religionis exordium
nullum boni pullulare potest vel ma
nere / Omne enim virtutum edificium vergit
in precipicium si huius gracie amiserit fu
damentum / Quid plura conexa sunt
timor z religio nec alterum sine altero
potest remanere / Per timorem enim mundo
renunciamus / nos met ipsos abnegamus
crucem nostram post dominum portamus.
Hec Bernardus / Nam timor domini expellit
ab homine peccatum z nichil ita conservat
a vicijs immunes quemadmodum hec virtus
Unde propter sapientem dicit / Timor domini ex
pellit peccatum / Nam qui sine timore est
non potest iustificari / Dicit eciam beatus Johannes
Nulla res ab omni peccato nos servat im
munes sicut timor domini z timor su
pliciorum / Hec Johannes / Qui enim fidem ha
bent timent supplicium z timent su
pplicium continet se a peccatis z consequenter
a terrena affectione se disiungit / De hoc
per Maximum sic dicit / Qui credit domino
timet supplicium qui vero timet suppli
cium abstinet a vicijs qui autem absti
net a vicijs sustinet tribulacionem
qui vero sustinet tribulacionem habebit
in deo spem spes autem in deo separat ab
omni terrena affectione / Ab hac vero mens
separata habebit circa dominum caritatem / Hec
Maximus / Per timorem eciam domini ad
penitenciam agendam z ad bene operandum
compungimur z ad mundum relinquendum
animamur / Hoc affirmat quedam glosa
cum sic dicit / Per timorem quippe sepe ad
bene operandum compungimur z ad odium
omnium visibilium z concupiscibilium z ipsius
corporis z proprie voluntatis incitamur
z ad agendam penitenciam z mundum reli
quendum animamur z sollicitudine et
studio implemur ad serviendum deo sine ne
gligencia die ac nocte / Hec glosa / Qui
igitur desiderat iusticiam z legem dei cu
stodire ac servare timorem dei z amorem
studeat habere. quia difficile sine timore
potest quis iusticiam ac precepta illius
custodire / De hoc dicit beatus Basilius
Difficile iusticia sine timore custoditur
Iterum illum dico timorem qui que alia bo
na sibi subtrahi perhorrescat quem perfecta
dilectio foras mittat. set sanctum timorem
domini qui permanet in seculum quo in sanctis
dominum quanto ardencius diligit tanto sol
lercius offendere timet / Hec Basilius
Dicit eciam de hoc Cassiodorus / Cum au
dis quod dominus timendus est attende quod
diligas cum audis tremendus attende quod
timeas ut amore z timore dei exci
tatus legem eius custodias / Hec Cas
siodorus / Et secundum dictum beati Augustini in
considerandum quod per timorem pene bona
vita retinetur z per bonam vitam bona
conscientia comparatur per bonam conscientiam nulla
pena timetur / distat timere quod non vult
timere / Hec Augustinus / Unde notandum quod ipse
timor locum parat caritati Cum autem
caritas ceperit in corde hominis habitare
expellitur timor qui prius locum ca
ritati preparavit Quantum enim caritas
accrescit timor decrescit z quanto caritas
fit in corde fervencior tanto valencius
timor pellitur foras Necesse ergo est
ut intret primo timor per quem veniat
caritas. occupet cor ut inducat ca
ritatem / De hoc Beda super illo verbo
Johannis Timor non est in caritate sic
dicit / Quid dicemus de illo qui cepit
timere diem iudicij / Si perfecta in illo esset
caritas non timeret perfecta enim caritas
faceret perfectam iusticiam z non haberet quare
timeret ymo haberet quare desideraret ut
transeat iniquitas z veniat regnum
dei / Ergo timor non est in caritate Sed
in qua caritate non inchoata / In qua ergo
Sed perfecta caritas foras mittit
timorem / Ergo incipiat timor quia
inicium sapiencie timor domini timor quasi
locum parat caritati Cum autem ceperit
caritas habitare pellitur timor qui ei
preparavit locum Quantum enim illa crescit

ille decrescat, et quantum illa fit maior timor pellitur foras. Maior caritas minor timor. minor caritas maior timor. Opus ergo est ut intret primo timor per quem veniat caritas. Occupet igitur cor tuum ut inducat caritatem. Iam fratres securitate caritatem in animo quale gaudium nobis est. vel in hoc vel in futuro seculo et in hoc seculo quis nobis nocebit. plenus caritate. Videte quid exultet apostolus de ipsa caritate. Quis nos separabit a caritate Christi. tribulacio an angustia etc. Haec Beda. Sciendum est quod species timoris sunt sex. Primus est naturalis quo timet quis naturalis nocumenti. nec iste timor nec est bonus nec est malus quia non subest libero arbitrio. Secundus timor est humanus quo timet quis pelli sive plus debito. hic est malus et quandoque venialis quandoque mortalis. secundum quod amor vite huius ex quo oritur minor vel maior est. mortalis ut cum potius peniteret quis mori licet quam amittere vitam suam. venialis ut cum quis faceret plus veniale peccatum quam mittet se occidi. Tercius timor est mundanus quo timet aliquis minus rebus suis et hic similiter malus est nascens ex amore rerum temporalium et est quandoque mortalis quandoque venialis penitus eodem modo quo dictum est de humano. Quartus est timor servilis quo quis timet proprie per gehennam principaliter. De quo timore dicit Hugo de s. vi. Servilis timor est penitenda pena abstinere a malo. retenta voluntate mala. Et beatus Augustinus reprehendit sic dicens. Cum tamen pene non amore iustitie fit bonum. non fit in corde quod fieri videtur. in opere quam homo mallet non facere si posset impune. Haec Augustinus. Quintus est timor initialis quo timet quis et gehennam et dei offensam et hic qui duos oculos unum ad penam alterum ad deum et hic est principalior. de quo dicit Hugo. Initialis timor est penitenda pena cum prius opere etiam pravas cogitaciones refrenare. Sextus est timor filialis quo timet quis principaliter offensam dei vel separacionem ab eo. de quo dicit Hugo de s. vic. Filialis timor est bono sumere adherere eo quod illud amittere nolis. quam ex suavitate de

caritate nascitur ut ipsum tunc nichil aliud sit quam degustatum in caritate bonum iam nolle amittere. Et hic quidem timor aliquid pene admixtum habet dum in isto ambulamus et propter mutationem presentem adhuc declinare status vite mutabilis. Sed cum immutabilitas nulla erit tunc illa ex initio suspicionis pena tenet et timor quidam modo sine timore erit. Ubi et de stabilitate eterni cum i et huic reverencia creatori exhibere non desistent. Haec Hugo. Et notandum quod quidam omnes vocantur primo ad quisitionem per timorem et pressum temporis per amorem iustificantur teste beato Bernardo qui dicit sic. Timore vocamur amore iustificamur. Nam principium vite salutis est timor domini. de quo nascuntur virtutes quo usque ad caritatem perveniatur. De hoc dicit Cassianus. Principium vite salutis nostre atque sapientie secundum scripturas timor domini est. de timore enim domini nascitur compunctio salutaris. de compunctione cordis procedit abrenunciacio id est contemptus omnium facultatum. de nuditate humilitas procreatur. de humilitate mortificatio voluptatum generatur. de voluptatum mortificatione extirpantur atque marcescunt universa vicia. de viciorum expulsione virtutes fructificant atque succrescunt. de virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur. per cordis puritatem apostolice caritatis perfectio possidetur. Haec Cassianus. Sciendum et quod sicut in via huius seculi audacia fortitudinem parit ita in via dei audacia debilitatem. et sicut in via seculi timor debilitatem. ita in via dei timor fortitudinem gignit. De hoc beatus Gregorius in quinto libro moralium sic dicit. Via rectum dei a timore incipit ut ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via seculi audacia fortitudinem. ita in via dei audacia debilitatem parit. Et sicut in via seculi timor debilitatem. ita in via dei timor fortitudinem gignit. Salomone attestante qui ait. In timore domini fiducia fortitudinis. Timori quippe domini inesse fiducia fortitudinis dicitur quia nimirum mens nostra tanto valencius terrores rerum temporalium despicit quanto se auctori earundem temporalium verius per formidinem subdit.

Que in timore domini constituta non ineit
est quod metuat. quia dum toto metu condi
tori omnium iungitur potestate quadam super omnia
elevatur. Hec Gregorius. Justi etiam viri cum intente
considerant quod assistere optant coram di
stricto iudice valde pertimescunt. Redu
cunt namque ad memoriam prava opera
que fecerunt. et qualiter districte illa de
iudicet attendunt. et perituros se ab
sque dubitatione presumunt. si remota pie
tate iudicentur. Et beatus Gregorius in uno loco
moralium tangit sic dicens. Justorum mens sollicite
licita venturo examini intendit. Omne
namque quod agunt metuunt. dum ante
considerant. quam ante quantum iudicem sta
bunt. Intuentur potentiam illius magni
tudinis et pensant quanto reatu constric
ti sint. Ipse infirmitatis eminentie ma
la propria operis et contra hec aggerunt bona
conditionis. considerant prava que
districte iudicet. bona opera quam sub
aliter penset. et perituros se absque am
biguitate presumunt. si remota pietate
iudicentur. Et hoc ipsum quoque quod iuste
iudicem. unde culpa est. si vitam nostram
cum iudicat. hanc apud se divina miseria
non excusat. Hinc enim in eodem libro
scriptum est. Astra non sunt munda in
conspectu eius. quia apud eum di
stricte iudicati ipsi quoque maculas
inquinationis habent qui per iustitiam
sanctitatis lucent. Contemplantur igitur
quam districtus iudex veniat. qui da
vi immense magnitudinis cordium
secreta illuminat. omnes ante oculos cul
pas reducit. pensat quanta illa sit
verecundia conspectui tocius huma
ni generis angelorum omnium archangelorum considerant.
Perpendunt qui post confusionem cruci
atus maneat cum reatus animam immor
talem morientem et indeficienter deficientem
carne gehenna consummat. Hec Gregorius. Pen
sant etiam electi et iusti viri a quanta beatitu
dine ad quantam corruptionis sue mi
seriam ceciderunt. Perpendunt namque non
solum que in hac vita tollerant. sed eciam
metuunt. ne post hanc vitam graviora
tormenta patiantur. Luget quia hic in seculo
et exilio detinentur. timent ne et cum
exilium relinquunt. mors etiam subsequatur.

Ex electorum animus debet esse metu et dolore
a se extrahi et ad sola eterne patrie deside
ria se extendere. ponderis formidinis a
bici et in virtute amoris dei se excitare. Ista
commemorat beatus Gregorius in uno loco moralium
exponens illud Job. Indignatio sagit
tarum domini ebibit spiritum meum. sic dicens.
Sagittarum igitur indignatio spiritum bibit
quia superne sunt electos quos in peccatis in
venerunt. dum vulnerant immutant. ut
dum iustitiam suam conspicua mens dese
rat. atque ex salutifero vulnere sangui
nis confessionis currat. Pensat namque
unde quo lapsi sunt. pensant a quanta
beatitudine ad que corruptionis sue
tormenta ceciderunt. et non solum gemunt
in hiis que sustinent. sed insuper me
tuunt hoc dum quod districtus iudex delin
quentibus de gehenne ignibus minatur.
Unde recte per Job subditur. Et terrores tui mi
litant contra me. Justorum mens non
solum perpendit quod tollerat. sed eciam pa
vet quod restat. videt que in hac vita
patitur. metuit ne post hanc graviora
patiatur. Luget quia in huius reatitatis exi
lio a paradisi gaudiis cecidit. timet
ne et cum exilium relinquit. mors etiam
subsequatur. Jam ergo penam tolerat in
pena. sed minas adhuc venturi iudicii
formidat ex culpa. Hinc per eum ait. In
me transierunt ire tue et terrores tui con
turbaverunt me. Interim quippe iudicii
postquam ire pertransierunt etiam terrores per
turbant. quia iam aliud de dampna
tione patimur. et adhuc aliud de eterna
ultione formidamus. Unde dicitur. Et terrores
tui militant contra me. ac si aperte dicat
Percussus quidem de preteritis doleo. sed hic
in dolore sit gravius quia et in pena positus
adhuc supplicia eterna pertimesco. De
bet ergo a metu et dolore animus exuari et
ad sola eterne patrie desideria extendi.
Tunc enim nobilitatem nostre regenerationis
ostendimus. si presem diligimus quem nunc ser
vili mente ut dominum formidamus. Unde
per Paulum dicitur. Non enim accepistis
spiritum servitutis iterum in timore et cetera. Pondus
itaque formidinis mens electa postponat
in virtute se amoris exercat. remunerationis
sue dignitatem desideret. ad conditorem sui

hūt

spem anhelet quem quousque conspicere
non valet eternitatem eius intueri et deest in
timu cibu sum esuriens expectet / h(ec) gg
Cum igitur in p(ri)usa vita se constitutum con
sideat timeat valde in gehennam et io
vitam suam penitendo et emendando cor
rigat Cum vero iam virtuose vivit et in
statu p(ro)ficiendi est timeat ne ab eodem
statu p(er) suam negligenciam corruat
Oportet enim secundum dictum apostoli ut cum timore
et tremore nostram salutem exerceamus
ac iugiter in tali salubri metu p(er)seve
remus Sic igitur hec in(venie)s de timore. filius
Vellem scire que virtus primo
oritur ex dono timoris. de bona
Scire debes / voluntate. XIX°
quod ex timore domini procedit sive ori
tur bona voluntas Cum enim
timet p(ro) suis excessibus dampnari
seu a deo separari mutat voluntatem suam
p(ra)vam in bonam et sic timor est inicium
omnium virtutum sic et bona voluntas est
origo et mater omnium bonorum / Hoc probat be
atus Bernardus sic dicens / Bona voluntas in
anima est origo omnium bonorum et omnium vir
tutum sic e contrario mala voluntas est cor
po omnium viciorum et malorum / Ideo custos anime
sue valde sollicitus esse debet circa custo
diam voluntatis sue / h(ec) Bernardus / Unde magister
et principale donum dei est bona voluntas
quia quicquid agitur non potest esse bonum nisi ex bo
na voluntate procedat sine qua etiam ne
mo salvari potest / dicit etiam Richardus de
s(ancto) vi(ctore) / Inter omnia dona que ad salutem
hominis spectare videntur primum et principa
le donum bona voluntas esse cognoscitur
per quam in nobis divine similitudinis ymago
reparatur quicquid homo agat bonum esse non
potest nisi ex bona voluntate procedat quicquid
quod ex bona voluntate fit malum esse non
poterit sine bona voluntate omnino sal
vari non poteris cum bona voluntate pe
rire non poteris / h(ec) Rychardus / Et non dum
quod voluntas corrupta seu inordinata
et consuetudo mala plurima sepe vi
cia que venalia in neglecta consistunt efficere
solent Remissa namque voluntas
generat mentis levitatem ex qua proce
dit in constancia morum vana leticia
carnis lascivia et multa alia et hunc

modum omnia genera viciorum ex aliquo ma
le voluntatis affectu vel male consuetudinis
usu sua singula ducunt originem / Ista
commemorat beatus Bernardus in epistola ad carthusienses
[marginal: nam]
ut ait / Sic magno aliquo labore et studio
p(er)severante virtutes trahuntur in affectum
mentem bonam sic vicia levissima re
missiores licencie opportunitate trahuntur
in consuetudinem et quasi venalia efficiuntur
sed nullum vicium veniale est omnis vero virtus
venalis est Consuetudo tamen vel voluntas
corrupte vel dissolute negligentie plurima
sepe vicia que venalia in neglecta constituta
efficere solet Nam remissa voluntas
facit mentis levitatem ex qua procedit
instabilitas mentis in constancia morum
vana leticia sepe usque ad lasciviam car
nis et multa alia in negligencia vel trans
gressionem p(ro)vocant ex levitate vicio venenata
et in hunc modum omnia genera viciorum ex aliquo
male voluntatis affectu vel male consuetu
dinis usu suam singulam ducunt originem
que quanto dulcius menti insolita est tan
to forcius herent et forcioribus remediis
indiget et eciam inquirit diligencionem
Si in hoc enim pestes viciorum usque in ultimam
sollicitudinem solitarium p(er)secuntur et sic
bene correcta virtus et fideliter animo insi
dens possessionem suam in nulla deficit mul
titudine sic vicium consuetudinis posses
sionem suum liberum esse non patitur in qualibet
solitudine Nam nisi pertinaci studio
et prudenti labore expugnata fuerit
consuetudo levem potest vinci vix potest et
quomodocumque se opponat animus heret et in
quamvis solitudine secretum vel silencium
esse non patitur cordis / h(ec) Bernardus / laborare igitur
debemus ut nostram voluntatem si p(ra)va aut
remissa est corrigamus quia si iniquitatem in
nobis est velimus vires ad bonum operandum
apponere et prompta fuerit nostra voluntas
nichil poterit nos auxiliante domino adiuvan
te ac bonis operibus prohibere / dicit sic
et Crisostomus / possibile est iussa dei imple
re si tamen velimus si enim in quantum in nobis
est virium velimus apponere maximum deo
adiungit auxilium quia si prompta fuerit
in nobis voluntas nichil erit quod nos pos
sit a virtute prohibere / h(ec) Crisostomus / Sciendum
est etiam quod voluntas bona prodest ad salutem

92

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

hominis. etiam si effectum boni operis non habet quia quod vult homo et non potest perficere hoc deus pro facto reputat. si enim nichil habet quis dare det voluntatem quam habet et totum dedit de hoc primo de bonis hominis. Voluntas precedit quae si effectum non habuerit tamen premium non amittit. Item beatus Ambrosius Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Quidquid vires non potes deus pro facto reputat. Idem de hoc beatus Augustinus. Bona voluntas tamen non est facultas operis sufficiat sibi ipsi sufficiat etiam deo. Si enim nichil dare habes da voluntatem qua habes et totum dedisti. Omnia enim complevit qui quod potuit fecit. super Augustinum. Unde qui vult magnum habere meritum magnam habeat voluntatem. quia quantum crescit bona voluntas tantum crescit et meritum de hac voluntate dicit beatus Bernardus. Bona voluntas nec dari potest in mundo nec auferri nisi volenti. ergo totum meritum hominis est in bona voluntate. Quantum crescit voluntas tua tantum crescit meritum tuum. tantum enim quantum vis. fac magnam voluntatem si vis habere magnum meritum. Ita deus pijssimus et misericordissimus in eo redemptionem nostram posuit in quo nullus nisi velit egere potest. Amare namque equaliter et divites et pauperes possunt licet equaliter dare pecuniam non possunt. Voluntas tamen bona non est si non operatur quod potest super Bernardum. de hac voluntate et cetera nota hic. Quod sicut voluntas si fuit viciosa in homine facit animam viciosam. ita et bona voluntas si affuerit efficit animam bonam. Quare et cetera habet quatuor gradus. Primus gradus est voluntas recta. secundus valida. tercius devota. quartus voluntas plena. In quibus gradibus bone voluntatis debet semper anima devota de die in diem proficere et scire illius crescere. de hoc per totum Bernardum sic dicit. Sermo dei duo operari debet et animas viciosas sanare et bonas augere. Viciosas diximus non omnes quibus inest vicium sed quae vicio ex voluntate consentiunt nec resistunt quantum possunt. Bonas dico animas non solum perfectas sed et incipientes quae licet vicium habeant non tamen consentiunt sed repugnant. Et tales animae

licet ex infirmitate et ignorantia sepe cadat pro voluntate quam habent bona resurgunt. Hec est enim quae bonam facit animam. Si vero voluntas fuit viciosa viciosam facit. Sed quamdiu homo sicut Job ait numquam in eodem statu permanet. quia enim deficit qui non proficit. proficiendum est in hac voluntate quae ipsa est de qua psalmista ait. Hec omnia dum ambulare mea. Primus huius nunc gradus est recta voluntas. secundus valida. tercius devota. quartus plena voluntas. In primo gradu anima mente legi dei consentit sed carne repugnante bonum quod diligit perficere non invenit. sed sepe malum quod odit per infirmitatem facit. In secundo gradu anima non solum malum quod odit non agit sed et bonum quod diligit licet cum gravedine fortiter tamen perficiat. In tercio gradu iam dilatato corde currit viam mandatorum dei et delectatur in eis sicut in omnibus divitiis. In quarto gradu sunt angeli qui ea facilitate qua ipsi volunt bonum plenarie perficiunt. Hunc gradum desiderare quidem potest ascendere non potest. obsistit quod corpus aggravatur. Qui igitur nondum rectam habet voluntatem sciat quod impedit eum carnalis intentio. Qui habet rectam et non validam sciat quod impedit eum prava consuetudo. Qui habet devotam et nondum plenam sciat quia impedit eum terrena inhabitacio. Cuius adhuc viciosa est voluntas oret et dicat. Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. scilicet intelligens terram illum autem qui rectam habet voluntatem celum. quia quantum distat celum a terra tantum distat recta voluntas a viciosa. Ita oret qui habet rectam voluntatem se intelligens terram illum autem qui in voluntate valida est celum. Ita de ceteris ut semper intendat anima proficere. quia sicut condempnatus est qui in viciosa permanet voluntate ita reprehensibilis est qui in aliis non studet proficere. super Bernardum. Sed et hoc circa voluntatem sciendum. Cum enim vult bonum agere quod potest laudanda est cum vero plus vult quam potest corrigenda est. Cum autem facere non vult quod potest execranda est. Ista commemorat beatus Bernardus sic dicens. Bona voluntas cum vult quod potest laudanda est. cum vult quod non potest corrigenda est. cum non vult quod potest execranda est. super Bernardum. Sic ergo patet de voluntate.

Scire desiderio et quantus | finitus est

sequat^r bonam voluntatem. **De discussione ac diiudicatione**

De hoc scire debes

quod ex bona voluntate procedit sui ipsius discussio sive diiudicatio. Omnis namque voluntas bona odit malum et diligit bonum. Homo vero habens bonam voluntatem ad semetipsum reuertitur et se ipsum discutit ac ingreditur secretum conscientie sue, ibique omnes defectus, omnes consuetudines, omnes affectiones, omnes operationes, omnia peccata tam presentia quam preterita diligenti consideratione examinat, et examinando inspicit et sic minus recta apud se invenit statim penitendo punit. Necesse enim est ut homo in suis operibus sit providus et circumspectus et cottidiana discussione cogitationes locutiones opera et facta sua examinet. Quantum etiam ad bona agenda solito sit alacrior et quantum ad temptamenta vincenda sit instancior; penset quantum in virtutibus proficiat vel quantum deficiat et qualis sit in affectibus et qualis in moribus diligenter attendat. De hoc dicit Hugo de S. Vic.: Necessarium est ut homo in omnibus operibus suis sit circumspectus et providus et cottidiana discussione cogitationes locutiones opera et facta sua apud semetipsum examinet; per singulos dies vitam suam ad iudicium vocet: mane quando surgit debet considerare quod egit per noctem in vespera quando cubatum vadit consideret quod egit per diem, quantum ad bona agenda solito alacrior et quantum ad mala vincenda solito constantior vel si quod ex hiis que agenda non erant perfecit. Hec Hugo. Dicit eciam de hoc beatus Bernardus: Integritatis tue sis curiosus explorator, vitam tuam cottidiana discussione examina. Attende diligenter quantum proficias vel quantum deficias, qualis sis in affectibus et qualis in moribus, quam similis deo et quam dissimilis, quam prope vel quam longe, non locorum intervallis sed morum affectibus. Certe de cognoscere temetipsum quam multo melior et laudabilior es si te cognoveris quam si te neglecta cognoscens siderum cursus, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium et heres … omnium celestium et terrestrium notitiam et scientiam. Redde ergo te tibi et si non semper

vel sepe saltem interdum. Rege tuos affectus, dirige actus, corrige excessus. Ante deum nichil inultum remaneat in discussionis examinatione, quia ipse nichil mittit impunitum. Pone omnes transgressiones tuas ante oculos tuos, statue te ante te tamquam alium et sic temetipsum plange. Plora iniquitates tuas et peccata quibus deum offendisti. Indica ei miserias tuas, ostende malitiam adversariorum tuorum. Hec Bernardus. Multum enim placet deo discussio vite mee, teste beato Augustino qui dicit: Scio domine scio quod nichil tibi tantum complacet in me sicut discussio vite mee. Sed sunt nonnulli qui ad cognoscendam vitam alienam multum sunt studiosi, ad propriam vero vitam corrigendam desidiosi. Unde contingit quod tales aliena scientes se nesciant, et quanto maiores exploratores fuerint alieni vitii tanto magis efficiuntur ignari sui. De hoc dicit beatus Augustinus: Curiosum est genus hominum ad cognoscendum vitam alienam, desidiosum ad corrigendum suam. Dicit eciam de hoc beatus Gregorius: Grave namque curiositatis est vitium, que dum cuiuslibet mentem ad inquirendam vitam proximi excitat, semper ei sua intima abscondit, ut aliena sciens se nesciat, et curiosi animus quanto peritus fuerit alieni vitii tanto fiet ignarus sui. Hec Gregorius. Necesse igitur est quem volet in humilitate et in virtutibus proficere ut semetipsum diiudicet et non alium. Magis namque consistit de cogitatione quid sibi desit de bonis moribus quam quid sibi assit. Cum enim cogitat quantum processit alium timoe superbie inflat. Cum vero cogitat quantum sibi adhuc deest ingemiscit et humiliat. De hoc beatus Bernardus sic ait: Si te ad lumen veritatis in tuis in animo sine palliatione diiudicas, non dubito quin humilieris tu in oculis tuis et quanto altius perfeceris tanto amplius invenies quod te humiliat. Hec Bernardus. Dicit eciam de hoc beatus Augustinus: Magis cogitare debetis quid vobis desit quam quid vobis assit. Et habes inde ne perdas quod non habes supplica ne habeas. Inquantum sis minor tibi cogitandum est non inquantum sis maior. Si enim cogitas quantum processeris alium timeo; si vero cogitas quantum tibi adhuc

timoe

de est ingenuitas et cum ingenuitas caritas. Humilis enim tutior ambulabis non precipitaberis non inflaberis. Hugo

Cuiusque autem desiderat ad cognitionem sui ipsius pervenire tria debet attendere. Omnia namque peccata et mala que committuntur aut per negligentiam aut per concupiscentiam aut per nequitiam perpetrantur. Circa ista tria debet versari eius recordatio. Debet enim quisque recogitare quam negligenter cor suum custodierit. quam negligenter tempus suum expenderit. quam malum finem operi suo imposuerit. Hec enim tria cum summa diligentia sunt observanda. ut scilicet cor bene custodiatur. tempus utiliter expendatur. et finis bonus et debitus omni operi prefigatur. Item debet recogitare quam negligens fuit in oratione quam negligens in lectione et quam negligens in operis executione. In hiis enim tribus debemus quisque diligentissime se ipsum exercere et excolere si vult fructum bonum facere et dare in suo tempore. Item debet recogitare quam negligens sit vel fuit ad penitendum. quam negligens ad resistendum et quam negligens ad proficiendum. Debet enim cum summa diligentia deflere mala commissa. repellere temptamenta dyaboli et proficere de virtute in virtutem. ut possit pervenire ad premia eterna. Secundo debet homo recogitare si in ipso vigeat vel viguerit concupiscentia voluptatum curiositatum et vanitatum. Certe tunc concupiscentia voluptatis viget in religioso homine qui appetit dulcia vel cibaria saporosa. qui appetit mollia scilicet vestimenta delicata. qui appetit carnalia vel oblectamenta luxuriosa. Certe tunc viget concupiscentia curiositatis in dei famulo qui appetit scire occulta. qui appetit videre pulchra. qui appetit habere cara. Certe tunc viget concupiscentia vanitatis in servo Christi qui appetit humanum favorem. qui querit humanam laudem. qui desiderat humanum honorem. Ista omnia debet servus Christi tamquam venena fugere quia sunt radices omnis mali. Tertio recogitare debet homo diligenter qui cupit notitiam habere sui ipsius si in ipso vigeat vel viguerit nequitia iracundie. nequitia invidie et nequitia accidie. Certe tunc in religioso homine viget iracundia. qui animo vel corde vel affectu vel signo vel verbo vel clamore quantumcumque modicam indignationem conceperit contra eum proximo suo ostendit. Tunc autem in homine regnat invidia. qui gaudet de proximi adversitate et contristatur in proximi prosperitate. qui letatur de malis proximi et tabescit de bonis ipsius. Tunc etiam accidia viget in religioso. qui fuit tepidus sompnolentus ociosus tardus negligens remissus dissolutus indevotus tristis et tediosus. Hec omnia servus dei debet detestari et fugere quia in hiis viciis et aliis supramemoratis consistit perditio corporis et anime. Quanto autem magis se quisque in illis que premissa sunt per suam constantiam discusserit tanto perfectior in sui ipsius cognitione ac notitia erit.

Post discussionem filius meus conscientie et cognitionem sui ipsius quam consequitur homo ex diligenti sui diiudicatione. desidero nunc informari que sit virtus que comitatur hanc virtutem.

Scire debes **De humilitate xxi** quod humilitas est que sequitur hanc virtutem videlicet sui ipsius cognitionem quia quanto magis homo semetipsum discusserit et proprios defectus ante cordis oculos reduxit ac cognoverit tanto humilior erit. Nam eo quod notitia suorum defectuum hominem sibi ipsi vilem reddit. Unde primo sciendum quid sit humilitas. Humilitas autem secundum beatum Bernardum est virtus qua homo verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit. dicit enim de hac beatus Augustinus. Humilitas est cognitio proprie conditionis et sui conditoris voluntaria mentis inclinatio. Item beatus Bernardus. Humilitas est contemptus proprie excellentie. Secundum autem est quod humilitas est fundamentum omnium virtutum omnis namque structura virtutum et bonorum operum sine hoc fundamento subsistere non potest. Unde qui vult edificium altum bonorum operum construere debet prius fundamentum humilitatis ponere. Dicit Chrysostomus. Nemo construet celsitudinem bonorum operum et virtutis nisi prius iaceat fundamenta humilitatis. dicit etiam de hoc Cassianus. Nullo modo poterit in anima nostra virtutum structura consurgere

nisi prius iacta fuerit vere humilitatis
fundamenta. sine qua eciam humilitate nec
purgacio peccatorum nec emendacio morum
nec consummacio virtutum poterit appre
hendi / hec Cassianus / Beatus eciam Augustinus
dicit sic dicit / Magnus vis esse incipe
a minimo cogitas fabricam erigere celsitu
dinis de fundamento cogita humilitatis
hec Augustinus / In hoc ergo fundo vere humili
tatis erigamus edificium spirituale ut cre
scat in templum sanctum domino / Unde secundum dic
tum beati Bernardi / Bonus fundus est humili
tas in quo omne edificium crescit spirituale
constructum templum sanctum domino / hec Bernardus.
Humilitas est caput omnium virtutum et
obtinet principatum. que ceteras vir
tutes in suo vigore conservat et sustinet
totum corpus bonorum operum / Testatur
hoc beatus Augustinus quod dicit / Humilitas est
caput omnium virtutum et obtinet princi-
patum et principa[...] tum ceterarum tamquam
ipsarum conser[...]vatrix in eo quod ipsa est
preservatrix [...] ipsa coadiutrix / hec
Augustinus / dicit eciam de hoc beatus Ambrosius sic
Humilitas virtutum omnium caput est que
velut fovet et sustinet bonorum operum
totum corpus / hec Ambrosius / hec igitur virtus
multum diligenda est quia valde gratos
facit homines esse deo ipsa humilitas ut ce
stet beato Augustino qui dicit / Nichil nos ita
gratos deo efficit sicut humilitas / Ipsa
namque trahit ad se clemenciam dei. ita
corda humilium ipse dominus libenter inhabitat
Unde dicit beatus Bernardus / O felix humilitas
que dei ad se trahit clemenciam et eius
ligat omnipotenciam Magna ergo virtus
humilitas. cui dei maiestas tam fa
cile se inclinat / hec Bernardus / Et beatus Augustinus
Excelsus es domine et humiles corde sunt
domus tua. Quicumque ergo vult esse templum
dei et habitaculum spiritus sancti. cum omni studio
et diligencia exerceat se in virtute humi
litatis / Ipsa namque est que preparat lo
cum domine caritati et gracie spiritus sancti. prout
quod dicit beatus Augustinus / Quanto sumus a tumo
re superbie inaniores. tanto sumus di
leccione pleniores / quia sicut aqua con
fluit ad valles. sic gracia spiritus sancti conflu
it ad humiles / Unde dicit Cassiodorus / In
vallibus quippe humilium animarum fo

tes manant et tunc sentiunt celestium graciam
Qui vero humilis non fuerit graciam spiritus sancti
in ipso habitare non poterit / De quo dicit beatus
Augustinus / Si humilis et quietus non fueris
non potes intra te habere graciam spiritus sancti / Fo
de ergo intra fundamentum humilitatis et
pervenies ad fastigium caritatis / hec Augustinus /
Quamdiu mens humana humilitati in
nititur profecto ipsa in amore celestium in
flamatur / Nam secundum Cassianum / Amor
celestium non altitudinem sublimitatis sed
humilitati infundit animarum / ipsa namque
humilitas prout dicit Rycardus de sancto vi
ctore est que mente divino attendit lumine
celesti quoque inflamat desiderio et a
more / hec Rycardus / Non solum autem
humiles obtinent a deo graciam in presenti
verum eciam gloriam magnam consequntur
a domino in futuro. ad quam gloriam sine pri
am celestem. non potest aliquis pervenire
nisi prius viam humilitatis studeat
ambulare / De hoc dicit beatus Augustinus / Ex
celsa est patria. humilis est via. qui ergo
querit patriam quare recusat viam Ambula
igitur per humilitatem ut venias ad eius
humilitatem. vis capere celsitudinem dei
prius cape humilitatem Altus est dominus sic e
rigis non tanges illum. si te humilias de
scendet ad te. si exaltas te deus recedet
a te / hec Augustinus / Oportet ergo ut per humilitatem
ascendatur ad celi sublimitatem et qui
desiderat premium habere celestem. necesse
est ut sequatur humilitatem terrestrem
Unde dicit beatus Bernardus / per humilitatem ascende
ad sublimitatem. quia hec est via et non
alia preter ipsam. qui aliter vadit cadit
pocius quam ascendit / hec Bernardus et Crisostomus
Quicumque desiderat premium celestem
sequatur humilitatem terrestrem / dicit eciam
de hoc Ysidorus / Homo descendas
humilitate ut exalteris. ne exalteris
humilieris / humilitas autem casum nescit
lapsum non novit. humilitas nunquam
lapsum passa est / hec Ysidorus / Et
notandum quod triplex est humilitas. ma
gna maior. maxima / Magna est humi
litas qua quis se ipso aperte semetipsum veraciter
contempnit. Maior vero qua quis se contempni
et abiectus non despicit Maxima autem
qua homo contemptui sui admodum con-

cupiscit Hos tres modos tangit Ric
hardus de sto vi. sic dicens/ Humilis namq;
est qui se ipm apud seipm vilificat & contemp
nit. humilior aut. qui se contempni ab
alijs no refugit. Humilim9 vo qui con
temptum sui no solu no contempnit
s; admodu concupiscit/ h' Richardus
de hoc etiam dt btus Bn/ Verus humil
vilis volt reputari. no humilis pdicari
gaudet de cotemptu sui Sz sut non
nulli qui quidez se petores esse fatent'
s; petores se ab alijs estimari nolunt
qd redarguit btus Bern9 addutens
in exemplu dim mim sic dicens Et
petm no fecit. no indignatus e se pc
catorem reputari. & nos esse volumus
s; nolumus estimari/ h' Bn/ Sz q vilificat
sunt humiles de sua despectione exul
tant. cum se viles in alienis oclis co
spiciunt de hoc intra se met ipos gratula
tur/ de qlibus dt btus gg9/ Qualis em
quisq; apud se lateat cotumelie illate
pbant/ nam sicut supbi honoribus.
sic plerumq; humiles sua despectione gratu
lant'. cum se in alienis oclis viles a
spiciunt ideo gaudent. quia hoc in
dicari confirmari intelligunt qd de se
& ipi hucerut/ hec gg/ Unde sti viri
magna quidez agunt s; p humilitatez
in corde suo in fimi sut. qd multu ac
ceptu est deo teste bto ydoro/ q dicit
Nichil est qd nos deo & hominibus ita gra
tos faciat. qm si vite mito magni
& humilitate i fimi sim9/ h' ydor9/ Sed
hec virtus valde rara est ut magna
quidez opantez. se tn magni no esti
mare mirabilez in virtutibus coram
alijs appare & tn se contemptibilem r
putare/ de h' dt btus Bn/ Magna & ra
ra virtus est ut magna licz opantem
magnu te nescias & manifesta omib9
tua te solum late sanctitatem. mirabilez
te appare & contemptibilez reputare
h' Bn/ Perfecti etiam viri & vilificat humi
les semp student i virtutibus pficere
& hanc humilitatez sibi suant. ut
semp in bono pficiant & tn n' pfec
tionis i vita hac se credant/ de h' Ric
hardus de sto vi. cu admiratione qui

da sic dt/ O viri pfcm summaq; humi
litate fundati qui semp pt & festi
nando pficere & pficiendo festinare &
hanc sibi semp humilitatem suare ut
& semp i bono pficiat & tn semp n'
pfectionis i vita hac se credat/ h' Rich
ardus/ Et nondum qd nemo dz fidu
ciam habere de aliquo bono ope. s; solu
confide de humilitatis virtute/ Unde dicit
Johnes abbas montis syna/ Noli co
fidere vl fiduciam habere in corpo. etiam
si possides mundiciaz. s; magis ad humi
litatez multu attende & amplius fidu
cialr' ages Nempe si omez scalam v
tutu scandens ascendisti premissio
ne petoz exora/ h' Johs abbas/ dt &
de h' btus Bn/ Inspiciens & iam9 e
quamq; in alijs uite mitis qua i sola
humilitate confidit/ Unde m' dei ma
hanc solam virtutez i se dno cplacuis
se sic commemorat [illegible] dicens/ Respex
humilitatem ancille [illegible] sue & c'/ Quito
namq; vna queq; [illegible] anima ppter
amorem sui creatoris i despectior in
oclis suis. tanto e preciosior & accep
tior coram oclis summe maiestatis/ Et
econu'so. quito preciosior est sibi tanto
vilior deo/ de h' dt btus gg/ Tanto
vna queq; anima fiet preciosior an
oclos dei. quito pamore veritatis despec
tior fuit ante oclos suos. tanto ergo
sit quisq; vilior deo. quito preciosior sibi.
tanto preciosior deo. quito ppt eu vilior
sibi. quia humilia respicit & alta alon
ge cognoscit/ h' gg9/ Et sciendu put
dt Richardus de s. vi. qd e differencia
int' humilitatez & humiliacom. humilitas
est virtus. qua quisq; sibi ipi vilescit
i virtus coram oclis dei. Humiliacio vo est
virtutis effectus. quo quisq; se ipm abiciat
ex deus mortis primi/ Aliud em est
humilem ee. aliud est se humili're. hec il
lud ptinet ad disciplina mentis istud
ad disciplinam corpis. illud e humilit'
istud est humiliacionis/ h' Richardus.
Hanc igit' virtutem de humilitatis nob
assumere debemus. qr ipa est origo
cetera virtutum & illa virtus i nobis
vicat' pullulat q i radice ppiat i humil'

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

perdurat. Sed sunt nonnulli qui et si in honori
bus positi de se humilia sentiunt et se cinerem
esse perpendunt, sed tamen coram hominibus viles
apparere refugiunt. Et sunt nonnulli qui quo
dam viles videri ab hominibus appetunt
sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito
contemptus humilitatis intumescunt. Que utraque
elacionis genera a quolibet devoto homine sunt
repellenda. Dicit beatus Gregorius in xxvij libro
moralium exponens illud verbum Non audebunt
eum contemplari omnes qui sibi videntur
esse sapientes. Sic ait. Notandum quod non ait
et non audebunt eum contemplari sapientes
sed qui sibi videntur esse sapientes. Omnibus
vero verbis perversos quidem sed arrogantes in
sinuat. Veri namque arrogantes et doc
ti cum recte non vivunt, sed tamen recte dicere doctrine
impulsionibus compellunt, ipsi dampna
cionis sue aliquo modo precones fiunt, quia
dum ea que agere respuunt predicantes
insinuant, suis se vocibus dampnantes
dampnant. Unde summa cura est providen
dum ne accepta sapientia cum ignorancie
tenebras illuminat, lumen humilitatis tol
lat, et iam sapientia esse nequeat. Que enim si
virtute locucionis fulgeat elacionis
tamen velamine cor eloquentis obstruit.
Quia enim origo virtutum humilitas est,
illa in nobis virtus veraciter pullulat, que
in radice propria, id est in humilitate perdurat. A
qua nimirum si abscinditur arescit, quia
vivificantem se intimis humorem cari
tatis perdit. Inveniri libet quanta virtutum
munera David preparat atque in his omnibus
quam fortis humilitati innitebat. Quem enim
non extolleret ora leonum frangere, desper
tis potioribus fratribus eligi, reprobato rege
ad regni gubernacula ungi, timendum cunc
tis uno lapide goliam sternere, et cetera que
gessit. Et tamen cum archam dei reducit ratio
tur quasi oblitus se prelatum omnibus ad
mixtus populis ante archam saltabat.
Et quia coram archa saltare ut creditur
vulgi mos fuerat rex se in divino obsequio
psaltum rotat. Ecce quem dominus cunctis
singulariter pretulit sese subdendo et ab
iecta exhibendo contempsit. Non potestas
regni ad memoriam reducitur, non sub
iectorum oculis saltando vilescere metuit.

Non se honore prelatum ceteris ante eius archam
qui honorem dederat recognoscit. Coram
deo egit debilia et extrema ut illa ex hu
militate solidaret que coram hominibus
gesserat fortia. Quid de eius factis ab aliis se
ciatur ignoro. Ego David plus saltantem
stupeo quam pugnantem. Pugnando quippe
hostes subdidit, saltando autem coram domino
se ipsum vincit. Quem Michol Saul filia ad
huc ex tumore regni generis insana cum
humiliatum despiceret dicens O quam gloriosus
fuit hodie rex Israel discooperiens se ante
ancillas servorum suorum et cetera. Protinus au
divit. Vivit dominus quia ludam ante dominum
ludam et vilior fiam plus quam factus sum
eroque humilis in oculis meis. Ac si aperte
dicat. Vilescere coram hominibus appeto quia
servare in coram deo ingenuitate per humilitatem
quero. Sunt vero nonnulli qui de semetipsis
humilia senciunt quia in honoribus positi
nichil se esse nisi cinerem favillamque
perpendunt, sed cum coram hominibus viles
apparere refugiunt. Et sunt nonnulli qui
viles videri ab hominibus appetunt
atque omne quod sunt deiectos se exhibendo
contempnunt, sed tamen apud se introrsum
quasi ex ipso merito contemptus humilitatis intume
scunt et tanto magis in corde elati
sunt quanto amplius in specie humanitatis
elacionem premunt. Que utraque elacionis
bella magna circumspectione deprehendit
mira virtute superavit, qui enim de se
ipso intus humilia senciens honorem
exterius non quesivit, insinuat dicens
ludam et vilior fiam plus quam factus
sum. Et quia per hoc quod vilem se exterius
prebuit nequaquam intus intumescat
adiungit Eroque humilis in oculis meis
ac si dicat Qualem me exterius despi
ciens exhibeo, talem me et interius at
tendo. Sed verbum quod dicit Non audebunt eum
contemplari omnes qui sibi videntur
esse sapientes. Contemplari enim dei
sapientiam non possunt qui sibi sapientes
videntur, quia tanto a beneplacito luce lon
ge sunt quanto apud semetipsos humi
les non sunt, quia dum in eorum mentibus
timor elacionis crescit aciem con
templacionis claudit. Et unde se luce

95

pretiis estimat inde se limine virtutis
ꝑnant. Si vero vacat sapientes esse atque
ipam sapiam contemplari appetim9
stultos nos humiliter cognoscamus. Relin-
quimus noxiam sapiam. discamus lau
dabilem fatuitatem. Hinc quippe scriptu(m)
est. Stulta mundi elegit deus ut con
fundat sapientes. hinc rursum dicitur
Si quis inter vos videtur sapiens esse in hoc
seculo stultus fiat ut sit sapiens. lh qrq
Et nondum quod virtus humilitatis valde ne
cessaria est platis qui p(re)sunt subditis
et cum quos aliquos temptatur vicio elacionis
p(er) humilitatem cordis debet reprimi c fasti
timoris. Unde sancti viri cum p(re)sint ceteris ph
non gaudent hominibus p(re)esse sed p(ro)desse.
et cum timeri a subditis appetit. ideo hoc fa
ciunt quia ipsos subditos deum minime ti
mere deprehendunt ut saltem humana for
midine peccare metuant qui deum of
fendere non formidant. Cum vero deest a
subditis vicium quod corrigatur. non solum
ab eis metui sed etiam honorari plus quam
necesse est refugiunt. et quamvis hos homi
nibus platos gloria potestatis ostendat intus
tamen p(er) merorem secretum sacrificium deo co(n)
triti cordis offerunt. De talibus platis
btus gg in xxvj° ho mor sic dicit. Poten
tibus viris magna est virtus humilitatis
considerata equalitas condicionis. Omnes
namque homines natura equales sumus
sed accessit dispensatorio ordine ut qui
busdam plati videamur. Si igitur hec ante
te deprimimus quod temporaliter accessit invenim
mus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim
se animo accepta potestas obicit. eamque tu
midis cogitationibus fallit. Hanc ergo
humilissime consideracionis deprimendus
est tumor elacionis. Nam omnes homines
natura equales genuit sed variante meritorum
ordine alios aliis dispensatio occulta
postponit. Ipsa autem diversitas que acces
sit ex vicio recte est divinis iudiciis ordi
nata ut quia omnis homo iter vite
non graditur. alter ab altero regatur. Sancti autem
viri cum p(re)sunt non in se potestatem ordinis
sed equalitatem condicionis attendunt
nec preesse gaudent hominibus sed prodesse. Ho
minis quippe animalibus irrationabilibus non autem
ceteris hominibus platis est bndr terror

ut terror sit super cuncta animancia ter
re. Id ergo ab animalibus non autem ab hominibus
homo timeatur. Quia contra naturam superbi
re est ab equali se velle timeri. Quamvis
plerumque a subditis eos sancti viri timeri ap
petunt. sed quando ab eisdem subditis deum minime
timeri deprehendunt. ut humana saltem for
midine peccare metuant qui divina iudicia
non formidant. Nequaquam ergo prelati ex hoc
quesito timore superbiunt. in quo non suam
gloriam sed subditorum iusticiam querunt. In eo
enim quod metui sibi a perverse viventibus
exigunt. quasi non hominibus sed brutis animali
bus dominantur. quia videlicet ex qua parte bestiales
sunt. ex ea debent etiam formidini iacere substrati.
Cum vero deest vicium quod corrigatur. non de
excellencia potestatis sed de equalitate con
dicionis gaudent. et non solum ab eis metui
sed eciam plus quam necesse est honorari refugiunt.
lh qrq Item in xxv° ho mor pende btm
qrq deh item sic dicit. Miro enim ordine
uno eodemque tempore convenire in mentibus
bonorum solet et foris honor culminis et
intus afflicte meror humilitatis. Quia
et si hos platos hominibus gloria potestatis oste(n)
dat. intus tamen cum merore suo secretum sa
crificium deo contriti cordis offerunt. Sciunt
enim electi quique consideracione intima cont(em)
ptionis excellentie temporalia pu
tant. qui si ad exteriorem felicitatem
suam cor apponerent. iusti profecto non
essent. Et quia cor humanum non potest de
ipsis prosperitatibus rerum quantitateque gloria
in nullo temperari contra ipsam prosperitatem
sua sancti viri intrinsecus dimicant. non
dico ne in elacione. sed eius saltem amore
succumbant. tamen valde succubuisse est
captivam mentem eius desideriis sub
didisse. lh qrt. Sciendum est quod multum
valet ad se humiliandum peccatorum pristinorum
recordacio. et quia est suam fragilitatem
sollicite respiciat de donis adeo perceptis
se non extollit. Et sunt nonnulli. qui qui
dem nichil virtutis agere student. at tamen
tamen alios peccare conspiciunt. iustos se
in eorum comparacione suspicantur. Et sunt
nonnulli qui quibusdam viciis videlicet
superbia aut avaricia deprimuntur. sed cum
alios in luxuriam aut iram conspiciunt
incidisse se meliores illis deputant

atque apud semetipsos quasi de iustitia extolluntur, quia negligunt pensare sua vitia quibus graviter tenentur. At contra illi qui ad alta virtutum conscendere veraciter appetunt, cum alienas culpas audiunt, mox cor ad propria reducunt, et postposito iudicio de alienis culpis sua vitia deplangunt. Ista commemorat beatus Gregorius in xxx libro moralium exponens illud verbum: Sedens in sterquilinio, sic dicens: In sterquilinio quippe sedere est vilia de se quempiam et abiecta sentire. Sterquilinio nobis sedere est ad ea que illicite gessimus mentis oculos penitendo reducere, cum ante nos peccatorum stercora cernimus, omne quod in anima de elacione surgit calcemus. In sterquilinio sedet qui infirmitatem suam sollicitus respicit et se se de bonis que percepit non extollit. An non apud se in sterquilinio Abraham sedebat qui dicebat: Loquar ad dominum meum cum sim pulvis et cinis. Aperte enim cernimus in quo se apud se loco posuerat qui pulverem se ac cinerem et qui cum deo loqueretur estimabat. Si igitur ita se despicit qui usque ad honorem divine collocucionis ascendit, sollicita intencione pensandum est qua pena illi feriendi sunt qui et ad summa non proficiunt et tamen de minimis extolluntur. Nam sunt nonnulli qui cum parva agunt de se magna senciunt, in altum mentem elevant et priores se ceteros virtutum meritis putant. Hii nimirum apud se introrsus humilitatis sterquilinium deserunt et elacionis fastigia ascendunt, illum imitantes qui prius apud se extulit, sed elevando prostravit qui dixit: In celum ascendam, super astra celi exaltabo et cetera. Etiam sciendum quod sunt nonnulli qui nichil quidem virtutis agere student, sed tamen cum aliquos peccare conspiciunt, iustos se in comparacione suspicantur. Neque enim corda omnium una vel similis culpa transfigit. Hunc namque superbia illaqueat, illum fortassis ira supplantat, hunc avaricia cruciat, illum luxuria inflammat, et plerumque contingit ut is quem superbia deprimit illum respiciat qualiter ira succendat, et quia se ira non acius instigat meliorem se iam deputat atque apud semetipsum quasi de iustitia extollitur, quia pensare negligit vicium quo gravius tenetur. Plerumque

quoque contingit ut is quem avaricia sauciat alium luxurie voragine immersum cernat, et quia se a pollucione carnali alienum respicit, quibus ipse sordibus spiritualibus vrgetur, immundiciis polluatur non attendit. Dumque in alio pensat malum quod ipse non habet, ipse negligit considerare quod habet, sicque fit ut dum aliena diiudicando mens ducitur, a proprii iudicii limine pellitur, et eo durius contra aliena superbiat quo sua negligencius ignorat. At contra hii qui ad alta virtutum surgere veraciter appetunt, cum alienas culpas audiunt, mox cor ad proprias reducunt et tanto rectius illas diiudicant quanto verius suas deplorant. Cum igitur elacionis cumpiam in infirmitatis sue consideracione se comprimit, dicitur recte quod vir sanctus in sterquilinio dolens sedet. Cum enim vere se humiliat, tota intencione consideracionis oculo quibus conspectus sit delictorum sordibus perfusus pensat. Hoc igitur est et aliud quod valet contra vicium elacionis, videlicet ut bona que agimus sciendo nesciamus, quatenus ad custodiam humilitatis hec recta estimemus et minima, nichil et nobis virtutis tribuamus, sed bona que facimus de misericordia nostri conditoris esse agnoscamus. De hoc beatus Gregorius in libro moralium sic dicit: Plerumque enim si scimus bona que agimus ad elacionem ducimur, nam si nescimus minime servamus. Quis enim audita virtute sue conscientia non qualibetcumque superbiat, aut quis rursum bonum in se custodiat quod ignorat. Sed contra utraque quid superest nisi ut recta que agimus sciendo nesciamus, ut hec recta estimemus et minima, quatenus ad custodiam sui sit sentiat animus stratam rectitudinis, ut in tumorem non elevet humilitas estimacionis. Et quanto de se humilia senciat animus iustorum, etiam que agunt quomodo sunt recta conspiciunt, sed de rectitudine non presumunt. Ille etiam veram deo exhibet oracionem qui semetipsum quanto plus sit humiliter videt, qui nil sibi virtutis tribuit, qui bona que agit de misericordia conditoris agnoscit. Est namque magnum cum turbatis solacium ut pulsatus viciis cum se quasi mundari virtutibus conspiciat, ad solam mox spem recurrat, et eo se mundari non simulat quo se viciis humiliter induci putat. Cum et si fortasse aliquid virtute in

temptacione detegit infirmitatem eius
propriam agnoscens ipse melius humilitate
vestitur et valde robustius quam steterat
iacet. Cum sibi sine adiutorio diuino cessat
trabile quod habet. Hec Gregorius. Nondum erat quod hu-
militatem veram consequenda maxime valet
exemplum veri redemptoris, qui se humilians
pro nobis carnem assumendo et in eadem multa
obprobria et passiones sustinendo ut nos
doceret suo exemplo quod pulvis sumus
non altum sapere sed timere et humiles esse.
De hoc dicit beatus Bernhardus. O homo intuere hu-
militatis et mansuetudinis speculum dominum
nostrum Ihesum Christum vniuerse creature fac-
torem tremebundum iudicem viuorum et mor-
tuorum ante homines et pedes traditoris
sui genua incuruantem. Disce quoniam mitis
est et humilis corde et confundere in superbia
tua erubesce in patria tua. Quid enim
magis admirandum quam amplius de-
testandum quam vermis presumendum. Quam
quod videns filium dei filium similiter in regno
angelorum nouissimum factum in regno ho-
minum apponat adhuc magnificare
se homo super terram. Hec Bernhardus. Dicit eciam
de hoc beatus Augustinus. Ecce habemus humili-
tatis exemplum superbie medicamentum.
Quid igitur intumescis o homo pellis mor-
ticina quid extenderis o sanies fetida
quid inflaris. Princeps tuus humilis est
et tu superbus. Caput est humile et membrum
superbum. Hec Augustinus. Videmus igitur quam sit
virtus humilitatis propter quam edocenda tanta
sustinuit dei filius. De qua sic dicit beatus
Bernhardus. Quanta virtus humilitatis propter quam
veraciter edocendam is qui sine estima-
cione est magnus usque ad passionem
factus est paruus. Hec Bernhardus. Si vero non possu-
mus sequi exempla veri redemptoris
eo quod ipse sit deus et homo et nos infirmi
sequamur saltem vestigia suorum seruorum
hoc est precedentium patrum qui fuerunt ho-
mines sicut et nos et tamen constituti in summo
via uite perfecti et in virtute humilitatis pecla-
ri, qui aliorum bona vitat pensat sua
opera magno humilitatis radio illustrat.
De hoc beatus Gregorius sic dicit. Ille namque cor-
dis sui oculum pelacionis sine tenebris
extinguit quicumque cum recta agit consider-
re melior meum neglegit. At contra
magno humilitatis radio sua opera illustrant
qui aliorum bona subtiliter pensat. Et dum ea
que ipse fecit sua foris et ab aliis conspicit
eum qui de singularitate intus erupe[illegible]
superbie tumorem premit. Magna quippe
est que agimus quam nimia ducimus cum hec
perfectorum exempla pensamus. Sed cum apud
deum crescit premium cum apud nos in nobis ipsos
per humilitatem decrescit. Hec Gregorius. Unde
notandum est quod in virtute humilitatis perfici de-
sideret ut exempla sanctorum virorum conspiciat
atque in eorum comparacione se pensans pec-
catorem se esse deprehendat. Qui enim ple-
ne intelligere appetit qualis est, talem
minorem debet conspicere qualis non est ut ex
bona et sancta conuersacione aliorum colligat
quantum ipse a virtute vicinosa atque perfecta distat.
Infectorum ergo debemus conspicere uitam ut
subtiliter deprehendamus nostram. Quod quidem
facere electi non cessant. Meliorum namque vitam
considerant et ideo se humiliant et si quid pra-
uitatis in se deprehendunt per studium conuersacionis
innituntur. Ista tangit beatus Gregorius in xxiiii
libro moralium exponens illud dictum. Respi-
ciet homines et dicet peccaui, sic dicens.
Nullus se peccatorem cognoscere si iusticiam
non haberet. Nemo quippe tortitudinem
suam nisi cum rectus esse ceperit deprehendit
uitam qui omnino peruersus est. Neque hoc per-
uidere quod est. Qui vero peccatorem se intelligit
iam ex parte aliqua iustus esse inchoauit
atque id quod non iustus fecerat ex eo quod est
iustus accusat. Et accusacione sua deo
inherere inchoat dum tamen contra se iudicium
proferens hoc in se quod illi sentit displicere con-
dempnat. Recepta ergo iusticia sua di-
cat homo iste peccaui. Et nondum quod premit-
titur respiciet homines et tunc deinde sub-
iungitur et dicet peccaui. Quod enim nonnulli
peccasse se nesciunt quia homines non
attendunt. Nam si considerarent homines
citius cognoscerent quantum peccando infra
homines cecidissent. Et nondum quod hic solum-
modo vocantur homines qui iusticie racione
suffulti sunt et racionabiliter iuncta no-
minantur. Hii carnali delectacionem deserunt
recte de quorum penitencia dicitur. Respiciet homines
et dicet peccaui. Ac si diceretur. Bonorum virorum
exempla conspiciat atque eorum comparacione se
pensans iniquum se esse deprehendit. Cum

eum plenissime intelligere appetitu[m]
lis est. tales minime debet conspi
cere qualis non est. ut ex bonorum forma
metiatur quanti ipse de ipso bono defor
mis est. Ex hiis quippe quibus ple
nissime bona assumit perpendit ea
que sibi minus sunt atque in illorum pul
chritudine conspiciat feditatem sua
quam in se ipso respicere et sentire non
potest. Lucem namque debet conspicere qui
vult de tenebris iudicare. ut illa
videat quod de tenebris estimet per eo
vide perpendit. Peccator namque si inco
gnita vita iustorum se tenus ipsum conspi
ciat peccatorem se nullatenus comprehendit
Videre enim se non potest quia fulgorem
lucis nesciens cum se ipsum conspiciat. quid
aliud quam tenebras attendit. Iustorum
ergo denuo conspicere vita ut subtilius
deprehendamus mentem. Illorum vero species
que quedam nobis forma imitanda pro
ponitur. Una lectio est vita iustorum et bo
norum. Unde non immerito hii idem iusti in
sacro eloquio libri nominantur. sicut
scriptum est. Libri aperti sunt et alius
liber apertus est qui est vite et iudi
cati sunt mortui ex hiis que scripta e
rant in libris. Liber namque vite est ipsa
visio advenientis iudicis in quo qua
si scriptum est omne mandatum quia quis
quis eum viderit mox teste conscientia quid non
fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur
quia iustorum vita tunc conspicitur in quibus
mandata celestia opere impressa cernuntur
et iudicati sunt mortui ex hiis que scrip
ta erant in libris. quia in ostensa vita iustorum
quasi in expansione librorum legitur bonum
quod agere ipsi noluerunt atque ex eorum quod fecerunt
bonum comparatione dampnantur. Nunc ergo
unusquisque tunc videns eos quod non
fecit defleat nunc in eis quod imitetur atten
dat. Quod quidem facere ecclesia non cessat. me
liorum namque vitam considerat et detractiones
usus pravitatum mutat. Ecclesia ergo ut
assequi summa prevaleat inspecta odo
rifera et candida vita iustorum satiatur.
Iam quidem vide dum sicut vero dei eius
contemplacione satiari valuit celestibus
in ardescit et quia in hac vita posita nec
dum valet precedentium sanctorum vitam videre

in tantum per priorum exempla pascitur. Tam
diu quippe refecta iustorum exemplis indigemus
donec premis vite mortalitatis umbras
eterno die aspirante transeamus. Cum enim
huius temporalitatis umbra transacta a mor
talitate fuerit inclinata quia ipsius diei in tim
lumine cernimus neque quod iam appetimus. ut
ad amorem eius per aliorum exempla fla
gremus. nunc autem quia necdum eum intueri
possumus summopere necesse est ut eorum qui illum
perfecte secuti sunt conspectis actionibus in cite
mur. Intueamur ergo quam pulchra est agi
litas sequentium et videamus quam turpis
sit ebitudo pigrorum. Statim namque cum
bene agentium gesta respicimus nos simul ipsos
confusione interna velut foede indicamus
mox verecundia mentem concutit. mox
ipse sentiens reatus addicat et vehe
menter hoc etiam displicet quod adhuc
fortasse turpiter libet. Unde bene ad Eze
chielem dicitur. Fili hominis ostende domui
israel templum ut confundantur ab iniqui
tatibus suis et metiantur fabricam et eru
bescant ex omnibus que fecerunt. Templum
quippe dei filiis israel ad confusionem ostenditur
quando videntibus iustis anima quam inspiran
do deus inhabitat quanta sanctitate fulgeat
ad confusionem suam peccantibus demonstratur
ut in illa bonum quod negligunt videant
et in se ipsis malum quod operantur erubescant.
Pheticus vero est fabricam pensare subtiliter
iustorum vitam. Sed dum metimur fabricam
necesse est ut ex cunctis que fecimus eru
bescamus. quia bonorum vitam quanto
subtilius pensando distinguimus tanto
severius in nobis omnia in quibus re
sta reprobamus. Bene autem propheta di
cit ostendat templum quorum iustorum recti
tudinem peccator considerare dissimulat
saltem hanc ex voce predicantis agno
scat. Templum quippe peccatori ostendere
est sponte sua considerare volentibus
opera rectorum narrare. Cum vero sicut
diximus perducti ad summa desiderant
sic necesse est ut meliorum profectibus inten
dant. quibus tanto districtius in se cul
pas inducet quanto illis alias quod ammiserunt
videt. Et quia iam de peccantibus diximus nunc ipsos
quoque operatores iustitie tanta pulchritudine dispe
ratione videamus. Alius namque sed domi stic.

Nota

et tamen adiunctae mirae abstinentiae non pertingit. Alius magnae abstinentiae virtute accingitur, nec tamen summa sanctae contemplationis dilatatur. Alius spiritu prophetiae valet omnia ventura providere, sed tamen patientiae gratiam non valet praesentis molestiae mala sublevare. Alius patientiae mala gratiam praesentis molestiae sublevat, sed tamen quia prophetiae spiritum non habet, quid sequatur ignorat. Alius indigentibus multa iam propria largiri potest, sed tamen iniuste agentibus obviare libere non potest. Alius iniuste agentibus audacter pro deo obviat, sed tamen indigentibus quae habet tribuere recusat. Alius iam ab otioso se sermone restringens linguae lasciviam superat, sed tamen adhuc insurgentes irae stimulos per se non calcat. Alius insurgentem iram per se edomat, sed tamen adhuc linguam ad laetitiam relaxat. Quid est hoc quod iste eo bono indiget quo alius pollet, et ille tamen in aliis polleat, hinc inde aliis bonum adesse considerat quod sibi deesse suspirat, nisi quod mira nobiscum dispensatione agitur, ut plus quod alter habet et iste non habet, unus alteri melius condatur, quatenus tanto ardentius ad humilitatem quisque proficiat quanto ex bonis quae non habet inferiorem se habentibus pensat. Sicque fit ut dum ille in isto atque hic in illo respiciat quod admiretur, distincta bona eos et ab altitudine elationis reprimat et ad studium provectus accendat. Magna namque sollicitudine ad actiam vitae meliorationis accingimur, quia id virtutis in aliis cernimus quod non habemus. Unde et Ezechiel propheta cum volantia animalia describeret, adiunxit: Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Quae namque alas animalium nisi virtutes denimus sentire sanctorum, qui dum terrena despiciunt, ad caelestia volando sublevantur. Volantia itaque animalia alis suis se vicissim feriunt, quia sanctorum mentes, eo quod superna appetunt, considerantes invicem alterius virtutibus excitantur. Ala enim sua me percutit qui me exemplo sanctitatis per se me ad melius attendit, et ala mea vicinum animal ferio, si aliquid alteri opus bonum quod imitetur ostendo. Et quia sanctorum vita significari istis animalibus diximus, libet

in ipso volatu animalium oculos mentis attollere, et quanta vicissim alarum percussione se excitent, subtili consideratione pensare. Paulus namque cum ceteris sanctorum sollicitudine in praedicatione robustius laborando tenderet, ut ab elatione se premeret et vires suas in humilitatis gremio mitteret, crudelitatis suae antiquae non immemor, apostolorum omnium innocentiam contemplatus ait: Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum ecclesiam dei. Et tamen consideremus omnium apostolorum principem, qui accepti principatus oblitus, ac si minus ipse saperet, aliquid in Paulo mirabatur sapientiam dicens: Sicut et carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, in quibus sunt quaedam difficilia intellectu. Ecce Paulus in apostolis miratur innocentiam, ecce apostolorum princeps miratur in Paulo sapientiam. Quid est hoc, nisi quod sancti viri dum virtutum consideratione vicissim sibi alios praeferunt, volantia animalia alarum percussione se tangunt, ut eo advolatum se altius excitent, quo humilius alter in altero quod admiretur videt. Hinc itaque colligendum est quanta debemus sollicitudine meliorum vitam conspicere, quando infirmius iacemus, si et hii qui iam tanta sanctitate sublimes sunt, ut humilitatis gressu ad maiora proficiant, adhuc quaerunt in aliis quod imitantes admirentur. Sed haec reprobi nesciunt, quia mentis oculum semper in infimis premunt, qui et si qui via dei veniunt, non ad meliorum vestigia intendunt, sed ad peiorum exempla vertuntur. Neque enim eorum considerant vitam, quibus se humiliando postponant, sed quibus superbiendo se praeferant. Deteriores namque respiciunt, quibus meliores se esse gloriantur, et idcirco proficere ad meliora non possunt, quia hoc sibi sufficere estimant quod pessimos antecedunt. Omnis iam pergit et iniquum respicit per speciem quidem qui ante se pedes praefert, sed per considerationem priorum bonorum post se oculos tendunt, retro videre appetunt, sed ad inveniendos se ceterorum regulam sumunt. Si enim semetipsos quales sunt cognoscere appeterent, non deteriorum conspicere, sed meliorum exempla debuissent. Ideo ergo peiores se esse

no intelligit. quia homines non attendunt.
Nam si homines non attenderent. quantum
predicando distraherent ab omnibus hominibus in ve
nirent. hec gregorius. Studeamus ergo pro omni
bus humilitati insistere si volumus ad per
fectionem totam virtutum pervenire. Qui enim sine
humilitate virtutes congregat quasi in ventum
pulverem portat. de hoc dicit beatus gregorius. pe
rit enim omne quod agitur si non sollicite in hu
militate custodiatur. Qui enim virtutes
sine humilitate congregat quasi in ventum
pulverem portat. Omnis namque labor
sine humilitate vanitas est. hec gregorius. Di
citur de hoc Effrem abbas. Fili pro omnibus
humilitati stude quod est omnium virtutum subli
mius ut ad perfectionis fastigium possis
conscendere. Tante enim institutiones non
aliter nisi per humilitatem implentur. et multorum
quorum labores per superbiam in nichilum re
putabuntur. Vir humilis deo est similis et
in templo pectoris sui gestat eum. Super
bus autem cum sit deo odibilis est dyabolo
similis. Humilis licet in habitu videatur vilis
simus gloriosus est in virtutibus. Superbus
homo licet decorus videatur in aspectu
et clarus sed in vilem eum manifestant
opera ipsius et processus et motus. Cum mon
stratur superbia eius et exhibitus eius publi
catur superbia ipsius et conversatio eius cog
noscitur levitas eius. Cupit se semper lau
dari ab omnibus et virtutes quibus alienus
est de se predicare gestit. non se patitur
unquam esse subiectum semper cupit pri
matum et ad maiorem gradum conatur
se ingerere quod cum vitiis obtinere non potest.
Humilis econtrario respuit omnem honorem
terrenum et ultimum se esse iudicat cunctis
hominibus. Nam et si mediocris in vultu
appareat eminens apud deum invenitur.
Cum consummaverit omne mandatum
nichil se fecisse testatur. et omnes virtutes
anime sue celare festinat. sed divulgat
deus omnia opera eius et profert in medium
mirifica gesta illius et exaltabit eum
et clarum efficiet illum. et in tempore petitionem suam
quam postulat impetrabit. hec Effrem
abbas. Sed et hoc sciendum quod sunt non
nulli qui humilitatis causa mentiuntur asse
rentes se peiores esse vel viliores quam sunt vel
hoc se fecisse quod non commiserunt vel neces

tate cogente virtutes suas abscondendo
vel negando celare quod est peius et satis re
prehensibile. Teste beato Augustino qui dicit sic
Cum humilitatis causa mentiris si non
eras peccator antequam mentireris mentien
do efficeris. Unde non ita timeat arro
gantiam ut veritatem relinquat. hec Augustinus.
Et beatus gregorius in xxvi libro moralium idem
sentit dicens. Incaute sunt humiles qui
se mendacio illaqueant. dum arrogantiam
vitant immo mentiendo superbiunt qui
contra veritatem se erigunt quam relinquunt.
Cum enim necessitate cogente vera bona de
se loquitur tanto magis humilitati iun
gitur quanto et veritati sociatur. An Paulus
humilis non fuit qui emulatione veritatis
contra falsos apostolos tot de se discipulis for
cia gesta narravit. Cum nimirum veritatis
inimicus existeret si abscondendo virtutes
suas predicationes eorum penaliter permisisset.
hec gregorius. Nondum etiam quod malignus spi
ritus sibi humilitatem divinam conspexerit hominem
talem de aliis sordibus non cito tempta
re presumit. hoc testatur Hylarius sic
dicens. Dum hostis vester antiquus humilita
tem sibi divinam conspiciat. de aliis viciis
temptare hominem non presumit. hec
Hylarius. Sunt autem tres gradus hu
militatis. Primus est quod homo se habet quod est in vi
lem infimum inopem omnis boni vicio
sum ac peiorem fuisse vel adhuc esse
et si quos alios defectus habet agnoscat
et fateatur et non mentiatur se sibi esse ma
iorem in quacumque dignitate aut statu sit
et non elevet se supra se vel supra alios in
solenter nec vanas hominum laudes que
rat vel honores et si aliquis eum delectat
aliquid istorum semetipsum redarguat et
castiget quasi deceptum et in quo virtus non
sit. Secundus gradus pertinet ut non solum
se ipsum agnoscens homo spernat se per humili
tatem suam sed et ab aliis si propter hoc humiliter suos
defectus spernatur pacienter hoc sustineat
immo quia veritatem amat etiam ab aliis
desideret talis reputari qualem se repu
tat videlicet vilem viciosum et ignobilem
et qualem [illegible] se novit esse. Hono
res et sibi [illegible] exhibitos non solum
fastidiat [illegible] sed et ipsos vili
pendat. Iste [illegible] autem gradus e

altus et satis tuti sunt qui eam ascendunt
etiam inter religiosos. Unde non est mirum
si inopes sumus virtutum et graciarum
cum inventricem et custodem virtutum humilitatem
tam alienam a nobis sentiamus. Qui ergo
arcem desiderat culmen virtutis attingere
studeat in humilitatis profundo solidari
quia sicut deus superbis resistit eos deprimendo
ita humilibus dat graciam magnis virtutibus et donis et honoribus. Humilis
nichil extollitur nichil sibi ascribit blanditur
sed totum illi attribuens et integre restituens a quo fluunt omnia bona. Talis fuit
beate virginis humilitas que cum electam
se sciret ut mater dei fieret ancillam eius
se humiliter recognovit dicens Respexit humilitatem ancille sue etc. Talis est humilitas
angelorum et sanctorum in gloria qui cum sint
pleni summo bono et summo honore sublimati nullum motum de hoc habent superbie sed sunt in se humiliores quo altiores
in deo. Propterea est hec humilitas perfectorum
qui quanto maiores sunt tanto magis
humiliant se in omnibus in sensu in affectu in
verbo in actione in habitu. Si enim humiliatur
et se despiciat qui non habet unde glorietur sed
multa habet unde confundatur licet bona sit
humilitas ista tamen non est humilitas miranda quia si pauper pauperem se reputat et ab aliis vult pauper agnosci
vilitati consentit in istis sed non est ammiracione talis humilitas. Si vero dives
pauperibus se conformat et altus
nichil altum sapit et gloriosus sibi de gloria
nichil attribuit sed totum refundit in eum
a quo habet unde gloriosus videtur hic est
humilis non cogente necessitate sed voluntate. De hoc dicit beatus Bernardus. Non est magnum esse humilem in abiectione magna
res et rara virtus est humilitas honorata. Hec Bernardus. Notandum etiam quod vera
humilitas secundum doctorem beati Bernardi vir est qua
quis de se parva estimat et bona alterius
sine invidia et livore commendat. Hec
Gregorius. Hanc igitur nobilissimam virtutem
et multum necessariam ac fructuosam omnibus
volentibus proficere debet [illegible] quilibet
religiosus valde [illegible] diligere
et se in illa continuo [illegible] studio studio
exercere. [illegible] quia ipsa humili

tas est regina virtutum. sancti spiritus receptaculum et sancte trinitatis hospitium. De eius
commendacione beatus Bernardus sic dicit. Humilitas est regina virtutum. mors viciorum
mater discipline. radix sancte religionis
vigor. virginitatis decor. spiritus sancti receptaculum trinitatis hospitium. Hec Bernardus.
Sed et hoc notandum quod sancti viri quanto magis proficiunt in virtutibus tanto minus se
putant profecisse quod gratia divina solet in eis
ad conservandam humilitatem operari. Unde
dicit beatus Gregorius. Sancti viri quo altius virtutum
dignitate proficiunt eo subtilius indignos
se esse deprehendunt. Hec Gregorius. Dicit etiam beatus Bernardus.
Mirum solet divina pietas conservande
humilitatis gratia ordinare ut quanto plus
quisque proficiat tanto minus reputet se
profecisse. Hec Bernardus. Quantumcumque ergo quis
in virtutibus proficiat semper tamen debet se humiliare
et se peccatorem recognoscere ne graciam et virtutes a deo perceptas perdat. De hoc dicit beatus
Augustinus. Quamvis hic vivit quantumlibet
iuste vivat. Ve illi si cum illo intraverit
in iudicium deus. noli ergo in dicto tuo credenda operari esse iustus et quantumcumque fueris
confitere te peccatorem semper sperare misericordiam. Hec
Augustinus. Sic igitur pro declaracione humilitatis
Habita informacione fili mi
de humilitate nunc que virtus virtutem humilitatis sequatur de hoc cupio edocere.

De paciencia. xxvi

Scire debes
quod de humilitate nascitur virtus
paciencie. Hec enim ordinat nos
ad firmacionem summe pacis. Nichil
namque pacem molestie est pacem habere
quod fit duobus modis scilicet aut nulla
molestiam senciendo quod est tantum in patria
aut molestias non moleste ferendo quod
est magnum meritum in via. et hoc est paciencia. Magnanimus est enim qui ad omnia
ista sustinenda paciens est quia nichil
passionibus perturbatur. Paciencia autem est
tenere gloriam respectu voluntaria et insuperabilis perpessio laborum. De qua dicit Tullius
Paciencia est virtus totum molestiarum omnis ad
versitatis impetus equanimiter portans.
Paciencia etiam secundum Bernardum est aliena
mala equanimiter pati contra eum quoque
qui mala irrogat nullo dolore mordeti. Et notandum quod paciencia alia est necessitatis

alia simulacionis · alia virtutis · Simula
cionis e qn a'ppbana laude aliqs
in adversis patientem se ondit · et cum
intus dissimulat i iniuriam quam patit
ut in aliud tempus optimum differat
ulcionem / Unde gg / Cum mala p
ximi ita tollat · ut tamen intus secus
doleat et tempus retribucionis expectat
paciam non exhibet · sed ondit · Pacia
virtutis est · cum aliquis ideo i adversis
ulcisci se non presumit · quia non pt · vel non
audet timens ex hoc maius sibi in
minere periculum vel comodum deperire · ut
servi a dominis verberati · vel pauperes a divi
tibus abiurgati · prima viciosa e · et
metuitur supplicium · secunda tamen ut eua
dat temporale dispendium · Tercia virtuosa
et meretur graciam in presenti et gloriam i futuro
Nondum vero est quod sint nonnulli qui quidem
diversis virtutibus sunt adornati · ad virtu
tem tamen paciencie minus idonei · Nam plu
res videmus castos abstinentes pau
pes seipsos humiliantes · elemosinas
facientes · oracionibus insistentes fide con
stantes · sed paucos admodum contume
liis et detraccionibus et despeccionibus
humiliter pacientes · Unde qualis quisque
e i moribus per tribulaciones et iniuri
as manifestat / Degno pbtm Aug
dicit / Pfaale est vestem contemptam
hre inclinato capite incedere vultum
sup oculos mittere · sed vim humilem pa
ciencia ondit i iniuria / Hec Aug / Dicit
etiam de hoc beatus gg / Sicut vnguenta
redolere lacius nesciunt nisi commota
ita sancti viri omne quod de virtutibus redolent
i tribulacionibus innotescunt et sicut gra
num sinapis nisi conteratur nequaquam
vis virtutis eius agnoscitur sic vnius
cuiusque vir sanctus cum non pulsatur lenis
aspicitur si qua vero illum tentacio persecu
cionis oppmat mox qualis sit o
stendat · ita domini quod in tranquillitate
a domino percepit i tribulacionibus ma
nifestatur / Cum quod virtutum manda
ta perficere vim ei decernit ut et flagel
latus agere grates sciret Notum erat
quia feruens deo inter dona nouat sed
dignum fuit · ut districcio severitatis
inquireret utrum devotus deo et inter fla

gella permaneret · Pena quippe inter
gat si quietus quis vacat amat
hec gg / Sed valde dolendum est quod
modernis temporibus non solum seculares vim
ciam religiosi pro modica causa rumpuntur
ad impacienciam et inter dum pro modico co
micio vel ciam propter signum vel verbum ita
delinquit caritatem ut pluries dies
nec loqui nec amiciciam ergo ppios
velint hre / Dehoc dicit beatus Aug / Ni
mis dolendum est · quod cum apli nec hor
ribilibus tormentis potuerint a caritate
dei separari nos interdum ociosis fabul
et sepe ob pressimum vocium unius quoque
propter signum ita delinquimus caritatem
ut non solum multis diebus sed et mensibus
nec loqui nec amiciciam habeamus / Hec
Aug / Valde autem reprehensibile est
i nonnullis religiosis qui post seculi ab
renunciacionem magis impacientes eri
stunt i claustro quam prius fuerunt in seculo
de quibus beatus Bn dolenter sic dicit / Video
quod multum doleo post spretam seculi pom
pam nonnullos in scola humilitatis su
perbiam magis addiscere · ac sub alis mitis
humilisque magistri gravius insolescere et impa
cientes amplius fieri in claustro quam
fuissent in seculo · quod quidem magis perversum
est · plerique in domo dei non paciuntur
se contempni qui in sua non nisi contempti
biles esse potuerunt / Hec Bn / Cum igitur
i virtutibus esse desiderat perfecte et adsta
cionem perfectam pervenire studeat in virtute
pacie se exerce Nam qui proximorum mala
impaciens tollerat · ipse sibi per paciam
testis est quod a vita virtuosa longe distat
dicit beatus gg in proprio libro moralium sic dicit
Nullus quippe perfectus est qui inter pro
ximorum mala paciens non est · Qui
enim equanimiter aliena mala non
tollerat · ipse sibi per impacienciam testis est
quia boni plenitudine longe distat ·
Abel quippe esse renuit quem Cayn
malicia non exercet · Sic in area
grana palleis premuntur · sic flores inter
spinas oriuntur et rosa que redolet
crescit cum spina que pungit · Cum a
sic iuste pator cum malicia vngitur · sicut
in fornace auro palea cum igne sociatur
ut quo ardet pallea · purgetur aurum ·

Hinc go varie boni sunt qui i bonitate
psistere etiam int malos possunt / h gg
Item in v° lib° moral idem bts gg de
hoc idem dt / Ille em ve pfcus est qui ex
gra m pfectom pximi i paciens no est
Nam qui alienam impfectom ferre non
valens deserit ipe sibi testis est q p
fecte ut du pfecit. Hinc vitas dt Inpa
ciencia vra possidebitis aias vras
Quid em aiam possidere nisi pfecte in
omib vivere ac cuctis mentis motibus
ex auctitate arte dnari Qui igr paciam
tenet aiam possidet quia inde contra
adusa ois fortis efficit. Unde sibi z
seipm vincendo dnat z quo se landa
bile frangit i fractum se fortat excit
qz cu in sinis se voluptatib supat sese
ad contraria i motu parat Nam illi v'aci
ter eri sunt qui amore supne prie ad
cuncta pntis vite adusa parant Nam
qui petnis bonis mala hic pati me
tuit vz eri no sut / h aug / Vera aut
pacia hec est ut illu amet quem tol
lerat si vo odit quem sustinet no est
virtus pacie h velamen rancoris / Et
sic bts ggo qui dt / Pacia va e que
z ipm amat quem portat Naz tollerare
z odisse no est virtus mansuetudinis sed
velamen furoris / hec gg / Unde mala
que patim nisi pacient sufferant
celestia incede puamur / Desh dt Orig
Cuncta quidem mala que ho aliquis pas
sus fuit i hac vita si absqz pcta ferant
pacia acelesta pmio sit penitus aliena
hec Origenes / Ba go sut illi qui mala
pntis vite pacient sustinet qz eos ce
lestem gliam possidebut in futo / Un
dt hugo / Beatos illos credim qui mala
quecuqz pferant i impaciam tn no puupt
Celestis namqz illos expectabit gla in
quib inveh vera i nevita fuit pacia et
pfca / hec hugo / Et nondu q si quis p
fcam paciam in adusis hre no valet
agat tn q'ntum valet motus i pace
refrenando z incede ac mito no piua
bit / Desh Thoas de aquino sic dt / Qm
nis em flagella no sint omio i ptate
nra tn q'ntum ad aliq sut ut s eis pa
cient utam z sic ho facit de nccitate
virtutem. Unde z victoria z satisfactoria

esse possut / hec thoas / Debem igr tribu
lacones pacient sustine qr ipe adusi
tates z tbulacones cu pacient suffert
reddunt homines membra x z celestis
regni faciunt hedem / Desh p petrum
damiani sic dt / Cum homo facit bo
z mala tollat tnc se pculdubio in
incorpat mebris z membris i pfidat Cu
quis em ecce vivens flagellis atter
sic x mit i utroqz uestigia seqm. ita
postmodu eius consortio no pnat
hec petrus / Dt eciaz desh bts Aug
Nequaqm ad regni celoru pvenire sem
dicet qui hic i aeta tritione no tendit
tabulacone. Nec membra x se indi
cent qui caput sm spinis coronatu
i passionib no seqnt Nullus em s
unus x sine tbulacone est si putas te
no hre psecuciones no dum cepisti esse
xpianus / hec Aug / Qz aut omps de
hedite celestis prie tbulacom i pnti
vita sustinenab dare disposuit / Desh dt
bts gg / Nisi correctis deus hereditatem
dare disponeret erudire eos pmolestias
no curaret Elcos namqz est hic contri
ut ad pmia debeant eterne hereditatis
erudiri. Mim est hic flagella pati qui
bus fruat de eternitate gaudere / h gg
Unde qui desiderat no excludi ab hedita te
z consorcio filiorum dei flagella z tbula
ciones a se no abiciat & repellat sed
pacient sustineat Ad hoc faciendum
hortat bts Aug sic dicens / Fili si plo
ras sub prie plora ira sin plangis me
dicina est no pena castigacio no damp
nacio. Noli repellere flagellum si no vis
repelli ab hereditate Noli attendere quam pe
nam habeas in flagello sz quem locu in
testamento Nequ sunt infelices felices q
adusis no tanguntur immo i felicissimi
sunt quib pmittitur hic pomia suavit
vivere z omnia desideria p libitu suo iple
si adusitate no tanguntur quia cli no
ut arida ligna ad ignem nutriuntur
Econtra sunt felicissimi qui afflis desi
derijs arcent z multis afflictionibus co
cent qz illo ad regni ut filij flagellis
erudiuntur ut dt / Deus flagellat omnem
filium quem recipit O i igr exceptus es
a passione flagellorum exceptus es a

annumero filiorum. Quid quo mirum si flagel-
lat pueros deus quos quidem heredes quid he-
redes. Unde non timeas flagellari sed ex-
heredari. Hec Augustinus. Et nondum quod diversa
sunt quia passionum et tribulacionum. Unde
dominus dicit: Qui vult venire post me ab-
neget semetipsum etc. Et diversimode ac-
cipit crucem propriam. crucem hic pati-
endi mortem proprio et mortificacio vicio-
rum et paciencia hic in sustinendis adversis est
tollere crucem suam et sequi christum. Hoc
testatur beatus Basilius sic dicens: Appetitum
mortis tollendo proprio et mortificacio
membrorum que sunt super terram et voluntate
disposicionem ad omne periculum sustinendum pro
hoc est tollere crucem suam quam et cotidie
tollere et ea suscepta dominum sequi iubemur qui
crucem propriam baiulavit. Hec Basilius.
Est etiam secundum beatum Gregorium triplex martirium
sine sanguine scilicet paciencia in adversis. Unde
dicit: Sine ferro martires esse possumus si pa-
cienciam in animo veraciter custodimus. Item com-
passio afflictorum. Unde dicit: Qui dolorem
exhibet in aliena necessitate crucem portat
in mente. Item dilectio inimicorum. Unde dicit:
Qui contumelias et odientem se diligere
martirium est in occulta cogitacione. Hec Gregorius.
Si igitur tormenta que sancti martires pertule-
runt pati non possumus saltem per secundo
necem per iusticiam paciamur et viciis ac con-
cupiscentiis viriliter resistamus et premio
martirum non privabimur. De hoc dicit beatus Augustinus:
Martir quippe testis interpretatur. Quicumque
ergo pro veritate testimonium dedit et omnes
causas cum iusticia iudicavit, qui hoc pro
testimonio veritatis vel iusticie pertulit
totum ei deus pro martirio computabit. Hec.
Item pax martires facit. Nam iracundiam
mitigare libidinem fugere iusticiam cu-
stodire avariciam contempnere super-
biam humiliare pars magna martirii est.
Hec Augustinus. Dicit etiam de hoc Maximus: Si
tormenta que sancti martires pertulerunt su-
stinere non possumus saltem contra ma-
las concupiscentias pugnemus. Et quia non
desunt cotidiana peccata non desunt etiam
cotidiana remedia. Hec Maximus.
Possumus quoque ex predictis colligere quod paciam
in adversis hic et viriliter viciis resistere est
magnam partem martirii possidere. Nam

quia caritas ac martirium sunt diversa. quia
abstinere a delectacionibus carnalibus videlicet
a gula luxuria et ceteris voluptatibus
carnis. Item resistere ire superbie avari-
cie et aliis viciis spiritualibus et cum illis con-
flictum in repugnando habere gloriosa crux
est in conspectu dei. Testatur hoc beatus Augustinus
in quodam sermone sic dicens: Duo sunt abstinen-
cie et castitatis genera: unum corporale et aliud
spirituale. Unum est a potu atque epulis
temperare appetitum gule a delectacionibus
ac mollissimis suavitatibus cohercere
ab hiis que tactu et gustu visuque delectari
poterit sensum viliter revocare ac vio-
lenter abstrahere. Alterum abstinencie et
castitatis genus est preciosius atque sub-
limius motus animi regere et perturbaciones il-
licitas modesta tranquillitate placare ire
et superbie impetus quasi ferarum bestias refre-
nare litigare cotidie contra vicia et ipsa
quodammodo cum homine interiore conserere precio-
sa hec in conspectu dei et gloriosa crux co-
gitaciones malas in parte redigere vo-
luntates proprias abnegare casta in tota
examinacione distinguere et regentis im-
perio subiugare. a sermone atque opere quo
anima leditur tamquam a cibis noxiis ab-
stinere. Hec Augustinus. Dicit etiam de hoc beatus Gregorius:
Sequamur igitur fratres districtum et asperum
redemptoris viam. Despiciamus cuncta
presencia. nulla rerum sint que tenere possint.
Turpe sit nobis diligere quod constat cito
perire. Non nos terrenarum rerum amor su-
peret non superbia inflet non ira dilaniet
non luxuria polluat non invidia consumat.
Amore enim nostro redemptor noster occubuit
et nos amore eius discamus vincere nos
metipsos. Et si perfecte agimus non solum
inminentes penas evadimus sed etiam gloria
cum martiribus remunerabimur. Nam quamvis
nobis occasio persecucionis desit habet tamen
et pax nostra martirium suum quia et si carnis col-
la ferro non subdimus spirituali tamen gladio
carnalia desideria in mente trucidamus.
Hec Gregorius. Unde qui non possunt pro christi
nomine mortem carnis subire ac san-
guinem fundere in cotidiana tamen corporis af-
flictione videlicet in ieiuniis in vigiliis et in
ceteris castigacionibus ac viciorum diversorum
repugnacione et tribulacionum et adversitatum

pressione studeamus nos exponere ut autem
possimus etiam in parte ea que pro christo ba
iulare / De hoc per bernardum sic dicit / Est in
iij generibus effusione sanguinis in cot
tidiana corporis afflictione sic quippe
infirmis et pusillis corde utile est ut
quem se semel non sufficiunt ponere
maiori saltem diuturniori martirio sanguinem
fundat et quanto minus habet de acuta
passione tanto plus habet de continua
tione et sic longitudine recuperatur
amaritudo / Hec bernardus / Dicit etiam de hoc pe
trus damiani Cum pro defensione fidei
dei mori non possimus saltem in sanctam
conuersatione uenturi viuere studeamus
Pudeat nos sub ignauie torpore lan
guescere qui martires eminus per cometa
ad celum peruenire Et quidem nobis mi
nor est labor tum tamen necesse sit premi m
Quis enim nesciat nesciat incomparabi
liter esse difficilius gladio ceruicem subdere
quam gule illecebras cohibere Quis non
malit estuare laboribus uel in dicante
frigescere quam flammarum furentium incendia
sustinere Quis non leuius sentiat e
surire sitire quam tradi ungulis uel be
stiarum morsibus tradi an non periculo
sius est semetipsum morti ultroneum
tradere quam voluntates proprias et carnis
desideria refrenare Cum itaque minus
laborando ad eandem beatitudinem te
dimus cur desertantes in stadio mutui
negligimus ut consortes in prima victori
bus existere valeamus Pugnemus igitur
fratres et in festinanti nos vitiorum illecebris
amputare curemus Non enim modo pa
uli vocem possumus hic gaudere de se
culo et illic regnare cum christo Et quidem
beatos martires cum membris diaboli dimi
care cognoscimus nos autem cum ipso in quantum
capite in federabilis pugne luctamine
habemus Illi vicerunt eum per membra
sua minantem seuientem nos superare
precipimur sub insidiarum fraudibus lati
tantem Quis quis igitur amat martirium ex
hibeat se martirio dignum et martirum conse
quatur procul dubio premium Non potest quis
sanguinem fundere pro semetipsum premere
telo persecutoris et in cordis contritione mac
tare / Studeamus igitur seculi huius bla
dimenta despicere temporalium affluentiam
deuitare carnis incentiua reprimere crucem
post christum cottidie in pace ecclesiastica baiulare
quatinus qui iam istorum sequimur uitam in pre
mio modum desiderabilem per ducamur ad gloriam
Hec petrus damiani / Nondum etiam
quod melius valet ad sustinendas diuersas
passiones aduenientes et ad patientiam ha
bendam in aduersis recordatio passionis
domini nostri ihesu christi / Unde dicit beatus Augustinus
Nichil dulcius in pressura tribulationum
quam memoria dominice passionis Quantum
cumque putas uite premat afflicto pauci
patimur si recordetur quantum bibit ad pa
tibulum qui nos inuitat ad celum / Hec
Augustinus / Dicit etiam beatus gregorius Si passio domini
ad memoriam reuocetur nichil adeo durum
quod non equo animo tolleretur / Et beatus Bernardus
Vide christum semper non retro in humeris
sed ante oculos et uidebis angustias domini
leuius tuas perferes Nam sanat o
mnes amaritudines mentis dulcis re
cordatio in cruce pendentis / Hec Bernardus
Et considerandum nobis diligenter est quod si
christus qui in hunc mundum sine peccato uenit
tanta sustinuit quanta nos miseri
pati debemus qui in hunc mundum cum
peccato venimus et in illis temporibus in volu
timus / De hoc dicit beatus Gregorius Si ipse hunc
sine flagello non exiuit qui sine peccato
uenit quo flagellis digni non erunt
qui hunc cum peccato uenerunt / Hec gregorius / Unde
ualde reprehensibile et iniustum est quod propter
amorem christi nostri creatoris nec detrac
tiones nec aliquid quam aduersitatis volumus
pati cum ille cum sit deus tantas iniurias
pro nobis sustinuit quo ergo illum amamus
si pro ipso nichil sustinere valemus / De hoc
beatus Ieronimus corripiendo et hortando sic
dicit Satis impium est si tu pro dei nomine
nec detrahi patiaris qui propter te tanta
perpessus est Tu ergo quecumque sic pro deo sustine
omnia que aduenerint in hac uita siue
dampna siue derogationes siue suspi
tiones detractiones uel cetera quia ille cum
deus sit et dei filius pro salute tua obpro
bria omnia et iniurias sustinuit Val
de ab eo alienus est qui nec detractiones
saltem sustinere contentus est Nam quomodo
amare eum dicimus si pro ipso nichil sustinere

pati sumus. Quod si i nob est ipius di
lectio · qncuqz penis nomie qnuis gra
uia irrogentur exigua censemus z di
cimus pua sunt ista que patimur · maio
ra ille pro nra salute perpessus e · nichil
nobis digni penis nomie irrogatur
q si sumus ipius memores sumus z in
telligimus Dicit em Non est discipls su
pra magistrum · z si prem familias bel
zebub vocauerunt quanto magis domesti
cos eius · Et nos si domestici si di
scipli xpi sumus · debemus obpbria
z detractiones libenter amplecti z
equo animo omia ferre · que pro nob
dns z mgr ptulit · Qui vero hec
sustinere non vult nec discipulum se ap
pbat esse · nec ꝯuiuam nec familiarem neque
domesticum Nos ergo detrahentibus
cunctis z vitupantibus sumus patien
tes humiles z pudici z dnm semp i me
te heamus z lcp eius i ore sit z
pectore / hec Iohannes / Oportet igitur si volu
mus conregnare cum xpo ut patiamur
pro xpo Unde dicit aplus petrus / Cri
stus passus pro nobis e nob relinquens
exemplum ut sequamini vestigia eius Na
tribulacio pro xpo passa melior e
magno opere q fit sine tribulacione
hoc testatur Isaak abbas sic dicens
Tribulacio pro deo sca melior est
magno opere q sine tribulacione pficitur
quia spontanea tribulacio pbacionez
fidei z caritatis facit ornari · z ideo in
tribulacionibus pbati sunt sci parcita
te xpi z non in refrigerus Quia opus
q fit sine labore iusticia e secularium
psonarum q ex ociosibus fiunt elosinaz
Tu aut o passionis xpi sectator stu
de i temetipso ut dignus fias gusta
re gloriam eius q si conpatimur z conglo
rificamur · i · non glorificamur mes cum xpo
ihu nisi paciatur corpus pro xpo / hec
Isaak abbas / Nullus ergo intrare po
tit i regnum celorum z ad finalitatem plene
num bonorum nisi p tollerantiam tribula
cionum z passionum · nec valet aliquis
hic gaudere cum seculo z postea regnare
cum xpo / dicit dt btus Ber In mundo
isto q i stadio certaminis positi sumus
vbi xpus mortuus e · q ergo h hndez

z plagas non suscepit i futuro iudicio
miles i gloriosus apparebit Nullus em
ad regnum celorum z ad illam abissum
omni voluptatem puenire poterit nisi
paciencia demerz passionum Neqz em
ille qui de celo venit ihus xpus ad
celum redire voluit nisi priaz ama
rissime passionis / Unde dicit luce
Nonne oportuit xpm pati z ita intrare
in gloriam suam / Dicit ergo dehoc btus Iohannes
Vis regnare cum xpo paciaris cum xpo
si dnm xpm oportuit pati z ita intrare
in gloriam suaz · qm fiducia hemus
nos intrare sine labore O qm stulti
sumus volumus hic gaudere cum seculo
z postea regnare cum xpo · dns nudus
ingreditur sumus superfluitate omnis
vestium auri z gemarum intrabit Ille
ieiunus z iste crapula z luxuria plenus
Ille moritur pro nobis moriens iste
i lecto delicato dormiens / hec Iohannes
Et nondum q singularis e retributio
pacia passionis xpi · etiam em studet ho
rependere qualia ab ipso accepit · qui
dolores nros portauit z hec est singularis
leticia scorum in tribulacione paciencia z
gaudendum q sit occasionem z oportuni
tatem hunt aliquomodo retribuendi deo
pro illa magna caritate qua pro nobis
animam posuit saltem aliquid susti
nendum · qz bonorum meorum non indiget ut
aliquid ei dare de meo possimus Cum ergo
i iudicio veniens ostendet iudicia pas
sionis sue omnibus magna erit confusio
illis qui nichil pro ipso pati voluerunt
z magna gloria illis qui pro ipso multa
z magna sustinuerunt Dignum est dilecto
nis specialis videtur cum dns dat ad
ipsa pericula ut qui i ptrie ei dignetur parere
oneris sui portandi Sicut ille Sy
mon cyreneus crucem dnicaz portauit
Solent etiam socii i via cum lassantur ro
gare eos quibus plus confidunt z quos
specialius diligunt ut partem oneris
sui pro se ad horam ferrent · ut hoc quasi
iudicium sit illis q maiorem de eorum
dileccione hent fiduciam · quibus ho
nera sua imponunt portanda · quaz
de illis quibus qui formidat imponere
ne forte nollent equo animo portare

Sic et dominus qui nobiscum omnibus diebus in via
hac qua ambulamus lassatus usque
ad mortem labore passionis. Querit quis
nunc velit ei compati et omnes tribula-
tiones suas quas adhuc in corpore suo mi-
stico quod est ecclesia sustinet secum porta-
re. quia hanc passionem quam caput
in se pro nobis sustinuit in carne dimi-
sit pro omnia membra fidelium suorum ut
sicut oportebat pati Christum in vita terrena
in gloriam suam sic et membra eius
si capiti fideliter compatiantur et glorificentur.
Sicut enim socii passionis estis ait
paulus ita et consolationis eritis. Cum enim
compassus Christo plus fuit ei etiam plenius
conregnabit. Etiam nondum quod operibus
deus suos electos in hac vita flagellat
diversas tribulationes eis immittendo
et hoc facit ut per eas ad adversitates peccata
eorum deleantur ac vitam suam corrigant
et in virtutibus proficiant. Dicit de hoc beatus
Bernardus. Et quid in hac vita humana fra-
gilitatis tolleret hoc pius conditor quem
tum in bonitate sue vel ad correctio-
nem vitam et vite pravitatis vel ad perfec-
tum virtutis dispensat. Nam deus
qui summe bonus est et summe nos
diligit gaudet in perturbationibus in-
delectatur in tribulationibus meis. Absit
hoc a clementia divina sed ideo vult ut
flagellemur ut arctius purgemur. Hec
Bernardus. Dicit etiam de hoc beatus Johannes Crisostomus. Quilibet
iustus debet flagella dei patienter
tollerare quia vel ad purgationem vel ad
probationem flagellatur. Hec Johannes. Et
sciendum quod quanto quisque altius in virtutibus
profecerit tanto maiores huius seculi ad-
versitates sustinebit. Si autem patienter
flagella et tribulationes presentis mundi
tolleravit post hanc vitam in celesti
patria sublimius regnabit. Dicit de hoc dicit
beatus Gregorius. Quanto enim quisque altius
profecit tanto in hoc mundo invenit quod
durius portet. quia cum a principio seculo
mentis mentem delecto defecit eiusdem
seculi adversitas crescit. Hinc est enim quod
plerosque cernimus et bona agere et tamen
sub gravi tribulationum fasce desuda-
re. Terrena namque desideria fugi-
unt et tamen flagellis durioribus feri-

gatur. Sed cum patienter et humiliter flagella
susceperint. post flagella ad regnum
sublimius suscipiuntur. Si quis ergo appe-
tit plene vitia vincere studeat humi-
liter purgationis sue flagella tollerare
ut tanto post ad iudicem mundior ve-
niat. quanto nunc eius rubiginem ignis
tribulationis purgat. Hec Gregorius. Unde
gaudere debent fideles in diversis tribula-
tionibus constituti. nam si quis
iustus est per adversa probatur. si vero peccator
est non solum arctius emendatur sed etiam
post hoc seculum remunerabitur. Dicit de hoc
beatus Augustinus. Gaudeat christianus in
adversis. quia aut probatur si iustus est aut si
peccator est emendatur. consoletur sane
quem corrigunt flagella non punit divina.
timeat supplicium futurum qui prius indiget
contemptum remedium. Gaudeat peccator
cum in isto seculo contristatur ut post seculum
cum Christo remuneretur. Hec Augustinus. Unde
periculosum valde est quod peccator in sordibus
viciorum existens per adversa non flagellatur.
nam anima cum peccat a deo se dividit et
perseverando in peccatis abysso longe recedit.
Si vero post peccatum prosperitas sequitur et nulla
disciplina aut tribulatio eum tangit anima
a deo repudiatur. Ideo deus hic percutit re-
probos ut in eternum puniat. electos vero suos
hic ferit ut in eternum parcat et eternam premi
eis tribuat. Dicit de hoc beatus Gregorius. Anima
que peccat a deo se dividit. quia si peccata con-
tinuavit a deo longe recedit. Si vero post
peccatum prosperitas sequitur et nulla disci-
plina nulla increpatione revocatur
in divisione. quam mentem se et deum fecit con-
libellum repudii accipit. ut iam velud
aliena delicta faciat mala que vult.
Unde notandum est ut peccantes quosque
consideremus tanto amplius miseros
quanto eos conspicimus in sua culpa
sine flagello derelictos. Ideo enim deus
sic percutit hic. ut eos in perpetuum feriat.
Ideo autem quosdam hic ferit non parcendo
ut in eternum parcat. Hec Gregorius. Et nondum
secundum deum ~~Gregorium~~ Crisostomi quia malus
non potest in omnibus esse malus. sed habet
aliqua bona. neque bonus in omnibus
esse bonus. sed habet aliqua peccata. qui
ergo prosperitatem habet malus. pullis parcit

bonis retributionem hic accipit. illic ple
nius puniet. z item beatus est ille mavie
qui punit. ut omnia expians delicta
probatus z purgatus hinc exeat z in nullo
obnoxius. / Hec Crisostomus / Unde cla
re evadere possint eterna supplicia et
pervenire ad perhennem gloriam. necesse est
ut hic flagellentur. quatinus purgati in
futuro iudicio inveniantur. / De hoc beatus
Gregorius in vi° libro moralium sic dicit / Electus quis
que ut eterna supplicia evadat. z ut ad
perhennem gloriam ascendat. debet hic
assiduis flagellis atteri. quatinus in iu
dicio valeat purgatus inveniri. Ipso
namque infirmitatis nostre pondere deor
sum cottidie ducimur. nisi interna ma
nus artificis per subvenientia flage
lla relevet. / Unde hic dicitur Beatus ho
mo qui corripitur a domino. Prima virtus est ne
perpetrari debeat peccata scilicet vitari. secunda at
que vel perpetrata corrigere. Et plerumque ali
pas non solum imminentes minime
vitamus verum z nec commissas cogno
scimus. z pectoris mens tanto altius
tenebrescat. quanto nec dampnum sue
cecitatis intelligit. Unde fit plerum
que quod divini muneris largitate ut culpam
pena subsequatur. z flagella oculos
delinquentis aperiant. quos in extrema
securitas cecabat. Torpens quippe animus
passione tangitur ut excitetur. quatinus qui
statim sine rectitudinis securitas perdidit
afflictus consideret quo iacet. hinc ita
que ipsa asperitas correctionis origo est luminis
Unde per paulum dicitur Omne quod arguitur
a lumine manifestatur. Argumentum enim
salutis est vis doloris / Et dominus in apokalipsi
Ego quos amo arguo z castigo. quia
per hoc quod pector dolore correptionis premitur
quandoque ad beatitudinem que sine fine est
inveniendum doloris erudiatur / Hec Gregorius
Et quanto duriora z graviora quis in
presenti pro peccato tollerat tanto firmiorem spem
z certitudinem de accipiendo futuro premio ac
gaudio habebit / Unde idem beatus Gregorius in xv°
libro moralium de hoc sic dicit / Sancti enim vi
ri quia summa medullitus diligunt in infi
mis dura patiuntur. sed in fine gaudii
luminem inveniunt quod hic hoc spacio pre
currentis vite contempnunt / Unde hinc dicit

Et qui meridianus fulgor consurgit tibi
ad vesperum. Peccatoris enim lumine ibi est
obscuritas in vespere. quia in presenti vita feli
citate attollitur. sed adversitatis tenebris
in fine denotatur. Iusto autem meridianus
fulgor ad vesperum surgit. quia quanta
sibi claritas maneat cum iam occumbere
cepit agnoscit. hinc namque scriptum
est Timenti dominum bene erit in extremis
Et sciendum quod honor mentis quo
durior a presenti tollitur eo certitudinis
premia certius sperat. Tanto namque
spes in deum solidior surgit. quanto pro
illo quisque graviora pertulerit. quia ne
quaquam retributionis gaudium de eter
nitate colligitur. quod non hic pius pia
tribulatione seminatur / Hinc z enim
per prophetam dicitur Qui seminant in lacrimis in
exultatione metent / Hinc paulus ait
per multas tribulationes oportet nos intra
re in regnum dei. Quia igitur nunc per tribula
tionem ferit ut post gaudium fortius me
tat. tanto maior fiducia mentem ro
borat. quanto hanc fortior presenti af
flictio angustat / Unde paulus dicit
Bonum certamen certavi z cetera. Quia enim
contra mala tunc sentencia sine defectu cer
tabat. de mansuris mox z gaudiis
sine dubietate presumebat / Hec Gregorius / Omnes
perfecti viri sicut fuit martires z similes
omnia adversa z amara que eis occurre
bant dulcia estimabat. quia per hec ad
eterna gaudia pervenire non dubitabat
de talibus per beatum Gregorium in xvi° libro mo
ralium sic dicitur / Herens si in deo forti intencio
ne dirigitur. quidquid sibi in hac vita amarum
fit dulce estimat. omne quod affligit re
quiem putat. Cunque eterne patrie quanta
sit dulcedo commemorat pena presentis vite
amaritudines ardenter amat. tunc etiam
eciam per mortem appetit ut obtineat vitam
plenius possit. funditus in infimis
contingi desiderat quo verius ad summa
conscendat / Hec Gregorius / Debemus ergo ex
emplo sanctorum pati tribulaciones nobis
advenientes z flagella dei pacienter
sufferre z non iudicia dei occulta super nos
reprehendere ut possimus ab ipso veniam
assequi z a mala in iusticia liberari. Nam
ut dicit beatus Iheronimus / Qui tribulacionem sibi

psius pctis euenisse estimat. dei
misericordiaz ad amplius beneficium
diuinum sibi prouocat. Dicit etiam de hoc btus
gg9. Quisquis contra flagella dei se
metipsum defendere nititur. flagel
lantis iudicium euacuare conatur.
Nam cum ipsius culpa feriri se dene
gat. quid aliud quam in iusticiam ferientis
accusat. Unde magna satisfactio
percussionis est voluntas misericordi condi
toris. que cum in instrum fit nichil
solet misericordi agnoscitur etiam si latet
Nam cum pro iniustice pcto patimur si
in passione nostra diuine voluntati co
niungimur. mox anima in iusticia ipsa con
iunctione libatur. hec gg9. Et nondum
quod valde in felices sint quam in presenti vi
ta paradisum non flagellantur. quia cum
deus peccantes prius concessibus
non flagellat in futuro dampnat.
Dicit etiam beatus Bn. Crudelior est
omni indignacione ista ira qua pec
cantibus parcit deus. nec corripit per fla
gella. Illi namque irascitur deus quem
peccantem non flagellat. nam quem fla
gellando non emendat in futuro
dampnat. hec Bn. Unde diuina
pietas sius electis irascitur et non parcit
in hoc seculo ut per modum parcat et non
irascatur in futuro. teste beato Augu
stino qui dicit. Diuina bonitas ideo maxime
irascitur in hoc seculo ne in futuro irasca
tur et misericorditer adhibet temporalem
seueritatem ne inferat iuste eternam
vltionem. hec Aug9. Et beatus Ambro
Quanta misericordia deus parcit cum ad
uersa hic tribuit et quam seuere irascitur
cum semper prospera largitur. Nam ut dicit
Fulgencius. Qui consolacionem hic
in presenti recipit consolacionis diuine
eternaliter expers erit. tribulatus autem
in hoc seculo solus consolacionem recipit
in futuro. hec Fulgencius. Necesse igitur
est omnibus fidelibus ad vitam eternam
peruenire volentibus ac desiderantibus
ut flagella dei ac tribulationes pa
cienter sustineant et sint grati deo pro
consolanti et flagellanti. Cum enim
adest felicitas presentis seculi vita illa
in deo et gratias agant deo. cum vero deest

iusticie dei item gratias agant et deum semper
diligant siue blandiatur siue minetur. Dicit
beatus Augu9 in glosa super ps sic dicens. Multa
mala sunt in isto seculo. intus foris p
ressure non cessant. Abundat scandala. ne
mo illa sentit nisi qui graditur viaz dei
Et tribus dei in omnibus diuinis paginis
ut tollerent presencia. speret futura. amet
que non vident. ut amplectitur cum vide
rint. Et si amamus nunc que non videmus
quo amaturi sumus cum viderimus. deside
rium quo nunc cecitat. propiam non sumus
nisi propter futurum seculum. Nemo presencia speret
bona nemo sibi promittat felicitatem mun
di quia propiamus est. sed utatur felicitate presenti
in deo cum adest et consolacionem dei gracias a
gat. cum deest iusticie dei gracias agat. ubique
sit gratus. nunquam sit ingratus. Et pro
consolanti et blandienti gratus sit et pro
emendanti et flagellanti et disciplinam danti
gratus sit. amat enim ille semper. siue
blandiatur siue minetur. Unde in doloribus
exigit a nobis paciam. sed post dolores
promittit salutem. Siue enim tribulemur
et angustiemur siue letemur et exultemus
ille laudandus est. qui et in tribulacionibus
erudit et in leticia consolatur. laus enim dei
a corde et ore propiam recedere non debet
non ut laudet in prosperis et maledicat in
aduersis sed quemadmodum ps ait. Benedica
dominum in omni tempore semper laus eius in ore
meo. Gaudes agnosce patrem blandien
tem. tribularis agnosce patrem emen
dantem. Siue blandiatur siue emendet
eum erudit cui parat hereditatem. h Aug9
Sciendum etiam quod aliquos deus electos suos in hac
vita et asperam facit et eos per diuersa flagel
la et tribulaciones diuinus affligit. ne
delectati temporalibus oblectamentis obliuiscerentur
eorum que sunt in celis. Dicit beatus gg9
Electos suos deus iter asperum facit ne dum
delectentur in via obliuiscantur eorum que
sunt in patria. Unde tribulaciones que nos
hic premunt ad deum ire compellunt. dicit etiam
de hoc Isidorus. Diuinus ita suos electos
deus in hac vita agit ut dum ferocibus
flagellis stimulis quoque feriuntur nulla ob
lectamenta presentis vite delectent. sed cele
stem patriam ubi eterna requies est in dese
nenter desiderent. hec Isidorus. btus etiam

Aug9 de hoc sic ait | Cum moleste i hu9
mite fragili te crebrescut etiam req̄me
nos desidare capelknt / mundus pielo
sior est blandus q̄m molestus z mag
cauendus est cu se alliat diligi q̄m cu
amonet cogitat contempni | hec Aug9
Si g° homo semp ect in pspis z nūq̄m
tribulacones z adusa pateat posset ob
liuisci sui creatoris z tu sitoias delcaco
nes pferre sūmis bonis z etnis · ideo
deus i mittit suis suis amaritudies tri
bulacom i ista vita · ut ea que salubrit
bona z dulcia sunt studiose requirant
dicit dt btus Aug9 | Ipe mundus du tot
amaritudinib9 cruciat du tot calamita
tibus ingemat · quid aliud nisi ut non
amet clamat nisi tribulacones essent
homies dm oblivisceret bonis tpalib9
yteuti Si em deus semp i istis pspita
tibus faciet nobis · ut omnia nob habunda
rent · nullaqz in tpe isto mortalitatis me
tribulacom nullas pssuras angustiasqz
pateremur no diceremus nisi ista esse sūma
bona que pstat deus suis suis z maia
no desidaremus | Qd aut huic vite ma
le dulci miscet amaritudmes tribulacom
ut alia que salubrit dulcis est requiat
hec Aug9 | Unde sci viri plus adusis gau
dent q̄m pspis · qma illos alienos re
putat esse ado qmb9 ipe mundus adom
ne comodu tpale pstatur | Testat hc
Isidorus ita dicens | Ea que scli amato
ribus cara sunt sci velud adusa refugiunt
plusqz adusitatib9 mundi gaudent q̄m
pspitatib9 delcent alienos reputant
esse ado qmb9 hoc seclm adomne como
dum pstat | Secruis aut di hui9 cont
ra contingit · ut du ista adusa senciunt
ad celeste desiderm ardencius exci
tent magna aput dm refulget gra
qui huic mundo contemptibiles fiut
nam reuera nāc est · ut que mundus
odit diligat ado | Tunc eam in istis gau
dia ecna disponunt qndo pnti tribulaco
ne pbat | hec Isidorus | Debz ego quilib9
qui se conspicat in diusis tribulacomb9
constitutu sme sit tribulaco corpis sme
aīe ad dm confuge · nec debz xpiano
aliud refugiu esse q̄m salvator eius z
deus eius | Int oms eni tribulacones aīe
nulla maior est q̄m vo lu[illegible] conscientiam
pcoru hic ua [illegible] aīa [illegible] requies
i uenit · Unde i ista tribulacone z i aliis
quibuscuqz adusitatib9 ad dm e pcosola
cione confugiendum | de hoc btus Aug9
in glosa sr ps sic dt | Multe sunt tribula
cones z i omi tribulacone ad dm confu
giendu est · sme sit tribulaco i familiai
re · sme sit in salute corpis · sme de pi
culo carissimor sme de aliqua re ad hu9
vite sustentacionem necessaria · omio aliud
refugiu no debet esse xpiano · qnaz
salvator eius q̄m deus eius · Uni ti
int oms tribulacones aīe humane
nulla est maior q̄m conscia delic
tor | Namqz si ibi vulnus no sit sa
nuqz sit in eius homis qz conscia vo
cat ubicuqz alibi passus fuit tribu
lacones illuc fugiet z i ueniet dm
Si aut ibi requies no est pp̄t habu
dancia iniquitatis q̄m z deus ibi no
est qd facturus est homo · quo fugiet
cu cepit pati tribulacones · quocuqz
fugerit sequit tribulaco | hec Aug9
Habunda est ego gracia in tribulacone
qma cu tribulatis z pacientib9 freq̄n
ter est dns | Teste ps qui ait | Iuxta
est dns his qui tribulato sunt corde et
humiles spu salvabit | Et btus Bn
Cum tuicqz seniat tribulaco · no pu
tes te delictum · sz memineris scriptum
cu ipo su i tribulacone | Unde z btus
Bn | Ut semp possit dm secu hre sic
qui desidabat tribulari ita dicens
Da michi dne tribulacom ut semp
possis esse mecu · dne si mecu es in
tribulacone semp volo tribulai ut te
semp mecu heam | hec Bn | Cunte
etiaz i utilis sit tribulaco cu pacient
suffert z q̄m omib9 necessaria vz inci
pientib9 pficientib9 z pfectis · de hoc
pqndaz dr sic | Tribulaco est mater
humilitatis · doctrix pacie · custos vir
ginitatis compatrix eterne felicitatis
Tribulaco hec ita est adeo salutifera
ut nix sit qui ab eius se abscondat
bonitatis asspgine sme sit de incipie
tu vincio vel pficienciu · seu ego pfctor
Rubiginez ego aufert pctor · i cremetu
pstat virtutum z ubertatem cofert graz

Quid hoc thesauro preciosissimo valens
ipsa namque peccata tollit purgatorium
minuit repellit temptaciones exti-
nguit carnalitates spiritum renovat spem
roborat vultum exhilarat conscientie
affert serenitatem et interiorum gaudiorum
continuam prestat ubertatem. Ipsa est precio-
sa medicina herba salutifera super omnes
paradisi terrestris. Corpus corruptibile
castigat quidem sed animam vegetat in
mortalem. Anima devota signatur
tribulacione sicut rose ac lilia fecun-
dantur celesti rore. Ipsa tribuit sapienciam
addit timorem perfectionem et hominem in
expertum exercitatiorem facit. Qui non
est adversa passus quid scit. Qui non est
temptatus qualia scit. Ipsa est domi-
dei clavis liga amorosa plaga prima
Ipsa voluntarios invitat et rebelles
ad se trahere consuevit voluntates
hominum pacienterque susceperunt. Tam
adversa quam prospera anima et invita ei e-
qualiter famulantur. Ut ille. Nondum
etiam quod qui in adversis pacienciam habere
desiderat. Nam est ut laudes hominum
contempnat. quia quanto quis in pro-
speritate vite gloria seu vanitate delecta-
tur tanto magis contra adversa et in-
iurias turbatur et impaciens efficitur.
De hoc dicit Cassianus. Quicumque aliquis
letatur de laude hominum tum et de vitu-
peracione contristatur. Qui vero gloriam con-
[illegible] in celo obprobria non timet in
terris. Hec Cassianus. Dicit eciam de hoc Isaak
abbas. Perfecto nisi hominum odio habuerit vi-
tam suam in hoc mundo propter Christum sive
inter tribulaciones sustinere non potest. Hec
Isaak. Beatus Gregorius in X° libro moralium
de hoc sic dicit. Quamdiu quis presentem gloriam
querit profecto despectum metuit quia
qui semper ad lucra inhiat semper
vero dampna formidat. Et quo magis
presentibus inheret eo longe inferius ab
arce securitatis iacet. At contra quisquis
in solo eternitatis desiderio figitur nec
prosperitate attollitur nec adversitate quas-
satur quia dum nil habet quod in mundo appetat
nichil est quod de mundo pertimescat. Hic
Salomon ait. Non contristabit iustum
quicquid ei acciderit. Nam quanto quisque a se
plenius paucitatem quam commodo est abiciat tanto
in se verius mundi concupiscenciam vincat.
Hec Gregorius. Unde sancti viri ut possent exultare
in adversis et in obprobriis pacienciam habere stu-
duerunt gloriam et vanitatem mundi con-
tempnere. De hoc per Rabanum sic dicit. Nemo
quis hoc non possit implere ut laceret
obprobriis fama nostra et nos exultemus
in domino. Hoc qui sectatur vanam gloriam
implere non potest. Hec Rabanus. Pensa tamen vi-
qui suam contumeliam gloriam reputantes
et despectionem exaltacionem in tribulacionibus
gloriantur. Sed paucorum est ista virtus. Teste
beato Augustino qui ait. Qui in tribulacionibus gloriantur
qui contumeliam gloriam reputat obpro-
brium gaudium despectionem exaltacionem
pauci sunt qui hoc spiritu repleantur. Hec
Augustinus. Utile est eciam cum iniuria a proximis
patimur ut mala perpetrata ad memo-
riam revocemus ut eo facilius iniurias
sustinere possimus quanto conspicimus penis
esse hoc quod meruimus. De hoc dicit beatus Gregorius.
Tunc enim illatam iniuriam bene tolleramus
cum in secreto mentis ad mala perpetrata
recurrimus. Leve quippe videbitur quod in-
iuria patimur dum in comparacione nostra con-
spicimus quia penis est quod meruimus. Hec
Gregorius. Sed et hoc considerandum quod magna
est consolacio in tribulacione constitutis
si dona sui conditoris ad memoriam
revocent ut cum turbantur ex flagello
ex donis adeo perceptis consolentur. De hoc
beatus Gregorius in X° libro moralium exponens
illud dicens. Si bona suscepimus de manu
domini sic ait. Magna quippe consolacio
tribulacionis est si cum adversa patimur auc-
toris nostri ad memoriam dona revocemus
nec frangit quod ex dolore obviat si cicius
hoc quod ex munere sublevat occur-
rat. Hinc namque scriptum est. In die bo-
norum ne immemor sis malorum. Et in die
malorum ne immemor sis bonorum. Quisquis
enim dona percipit sed donorum tempore nequa-
quam ex flagella pertimescit in elacionem
per leticiam corruit. Quisquis autem fla-
gellis atteritur sed flagellorum tempore nequa-
quam se ex donis que cum contigit accepisse
consolatur ab statu mentis omnino
da desperacione destruitur. Sic ergo utraque
iungenda sunt ut unum semper ex altero fulciatur.

quibus z flagelli penam memoria ccpet
domini z domi leticiam mordeat suspi
cio ac formido flagelli | Hec gregorius | Non
dum ergo perfecta patientia ingenda e caritas
ut videlicet malos quos quisque tolerat cari
sustinendo amet | Hoc tangit beatus gregorius
in vicesimo libro moralium sic dicens | Heus quippe
stor in hoc temptationi prelio z minuta
patientie clipeo z gladio amoris accinc
ta ad perferenda mala sumit fortitudinem
z ad prebenda bona exercet benignitatem
quatenus z odiorum tela potenter excitat z
amoris iacula valenter reddat | Nequa
quam quippe ad bella armatus pergit
qui aut clipeum sumens gladio
non utitur aut utens gladio non
munitur clipeo. Unde z miles dei ad
iusticie gladio dephensus z scu
tum patientie debet amplecti ne pereat z
amoris iacula inferre ut vincat | Quod
armature summam breviter insinuat
paulus dicens | Caritas patiens est beni
gna est | Cum vero unum eorum quodlibet defuit
caritas non est. si videlicet malos quisque ab
sque benignitate tolerans non amat. Aut
rursum sese sine patientia exhibens ne
gligit tollerare quos amat. Ut ergo a
nobis caritas vera teneatur necesse est quatenus
z benignitati patientia z rursum benigni
tas patientie suffragetur ut magnum quoddam
in corde nostro edificium construens z beni
gnitatis arte patientia solidet z patientie
fundata edificia benignitas exor
net | Hec gregorius | Etiam sciendum quod val
de stultum est illis placere quod non placet deo
quia dei amicum se esse denegat quod eius
placet inimico. Unde sancti viri eos ad
sua odia excitare non metuunt quos deum
non diligere cognoscunt | De hoc beatus gregorius super
Ezechielem sic dicit | Stultum valde est
si illis placere querimus quos non placere do
mino scimus. Nam pravorum derogatio
vite nostre approbatio est. quia iam ostenditur
aliquid iusticie habere si illis displicere in
cipimus qui non placent deo | Nemo z
enim per unam atque eandem rem omnipotenti
deo atque eius hostibus gratus existere | Na
deo se amicum denegat qui eius pla
cet inimico. Unde sancti viri in voce libere
increpacionis arcessunt eos ad sua odia exci

tare non metuunt quos diligere deum
non cognoscunt | Hec gregorius | Et secundum dam
bertum | Dum zelus est odium propter deum quia
amicicia que talis est propter proximum tunc
amamus propter deum debitores eius sumus
cum odio habemus propter ipsum cum nobis reddi
debitorem | Hec bertum | Sciendum est secundum
dam beatum gregorium quod tribus modis virtus pa
tientie exerceri solet. Alia namque sunt
que a deo alia que ab antiquo ad
versario alia que a proximo sustinemus
A proximo namque persecutiones dampna
z contumelias | Ab antiquo autem ad
versario temptamenta | A deo autem fla
gella tollerare | Sed in omnibus hiis tribus
modis vigilanti oculo semet ipsam de
bet mens circumspicere ne contra mala pro
ximi pertrahatur ad retribucionem mali ne
contra temptamenta adversarii seducatur
ad delectationem vel consensum delicti ne
contra flagella opificis ad excessum p
rumpat murmuracionis. Perfecte enim adversarium
vincit qui mens nostra z inter temptamen
ta eius a delectacione atque consensu z
inter contumelias proximi custodiatur
ab odio z inter flagella dei compescitur
a murmuracione nec hec agentes retribui
nobis pro tanta bona requiramus pro labo
re patientie bona speranda sunt sequentis
vite ut tunc premium nostri laboris incipiat
quando omnis iam labor funditus cessat
| Hec gregorius | Sunt etiam tres gradus sive pro
fectus patientie. Primus est ut distat homo mo
tus ire z impatientie prepugnans cohibere z
reprimere ne erumpat foras in verba z fa
llacia | Sicut ignis suffocatus suo
fumo extinguitur si non cohibetur excitat
z omnia que attingere poterit cremabi
lia incendit | Secundus gradus patientie
est cum ex longo usu paciendi z impa
ciencie refrenandi homo didicit iam
non excitari vel turbari adversis sed quasi in
loco munito in concussus tutus contra insul
tantes adversarios intuetur quos ni
chil sibi nocere confidit | Tamdiu autem
homo adversis excitatur quamdiu diligit
aliquid temporale inferius vel nimis sicut quam timet
perdere vel dolet ut corpus res honores
amicos propriam voluntatem | Cum autem
ista inordinate non diligit non valde

104

delcat meis ita nec q̄tu' co'statur
peis. Vnde corpis lesiones rer' et
amicor' amissiones offensas z co
fusiones pacient' sūt tollande. q'
maxime distat usu sepe t'lia susti
nendo. Vix em̄ in hac vita tam aspe
rum est q' usu z studio pacie no' fiat
animo levius ad pacie'du' m'o illud
Tu nos mile fers asuesce z feres. In
isto gradu nec pturbat' ho' adu'sis
nec gaudet psp'is. s' sustinet z tacet
Tercius gradus pacie est gaude' in
t'bulacoib' z gliari cu' assint et
desid'are cu' desint. q' est pfcor'. sic
famosus z nobilis tyro gliat' cum d'z
tyrocinium 9tra aliu' nobilem exerce
r'e. Sic e'at paulus qui ait Compla
ceo michi in infirmitatib' meis in co'
tumelijs z necitatib' in angustijs
in psecucoib' pro xpo. Nam s'cdm b.
gg'm. Maior est virtus adu'sa paciet'
tollare q'm bonis opibus insudare
Cum igr' ex desiderio paciendi sibi ali
q's infert adu'sa castigando corpus
z mentem merore z contricone afficie
do. tu' no' z suffi'it cu' ab alio infer'
ei occasio paciendi. Vnde vl' corpus
affligit' vl' anim' h'ılıat' tu' maior
fit virtus hec pati equanimit' ab a
lio q'm a semetipso. Vnde q' semet
ipm vilem z reprehensibilem iudicat
pacient' deb' accipe q'n alius idem
de ipso sentit. Vera em̄ h'ilitas sic
gaudet ab alio h'ıliari sicut a se
z v'a pacia ita libent' sustinet ad
u'sa ab alijs illata sicut a se peurata
Et nondum q' q'muis aliq'a differen
cia videat' esse int' fortitudinem z pa
cienciam z 9stanciam z mag'i'tatem z lon
ganimi'tatem z inuitatem z mansuetu
dinem. sicut ex eor' diffinicoib' colli
git'. tn' sepe vnu' p alio posit' in
uenit'. Pacia est em̄ honestatis ca
rer' diffinilium volu'taria ppessio
Fortitudo est i'mobilis int' adu'sa cu'
labor' z picolorum equa susceptio. Co
stancia est int' fluctuantes cas nulla
ment' trepidacone concuti. Mag'
nimitas est difficiliu' spontanea
z racionabilis aggressio. longanimitas

est spes cu' longa expectacone bonor'
Mitis est que asp'itas seu amaritudo
no' afficit. Mansuetudo est cu' tr'q'litas
alicuius no' cedens ipsi irati possit z
singula istor' singlis sc'is adequari. Pa
ciens em̄ est q' dolores equo animo
tollerat vt Job z thobias. Fortis e' que
temptacoium certamina no' eneruat vt
Joseph. Constans est quem t'rores z la
bores no' pusillanimem faciunt vt Ma
chabei. Magnanimus est q' ardua
z difficilia agg'di no' expauescit vt
Dauid z Johnes baptista. Longanimis
est quem longa expectacio a sue deside
rio no' frangit vt Abraham. Mitis est
q' obiectis iaculis no' irritat' vt
malu' p malo reddat vt Moyses z pau
lus ap'lus. Mansuetus est q' corde
tr'quillus z moribus fort' tractabilis
est vt Johes eu'ang'li'sta. In istor' z alior' s'cor'
exempla debem' respic'e z t'bulacones
nobis aduenientes pacient' tollare
q' q'nto plura p'p' amorem xpi. condi
toris passi fuimus tanto maior in
res nobis a dn'o recompensabit'. Vnde
dicit b'tus Aug'. Multa sustinetibus
in t'ris. multa intus s'uat' in celis. Et
put b'tus Gg' dicit. Si illic dulcia appe
tim' nunc est vt hic amara tolerem's
Vnde p multas t'bulacones opz nos
intrare in regnum dei. S'z tn' passiones
z t'bulacones q's patim' in p'nti vita
no' sūt condigne no' solum p'p' pc'ta
pt'ita que remittunt' nob' s' eci' p'p'
futuram gliam que pmittit' z donabit'
nobis. De hoc dicit b'tus bern'. No' sūt
9digne passiones h'ui' t'pis ad p't'itam
culpam que remittit' nobis. no' ad
p'ntem consolacoins graciam que in
funditur nobis. no' ad futuram gliam
que pmittit' nob'. hec ille. Paciam
g'o in adu'sis z t'bulacoib' h'eam's
ut et'na gaudia p'hibant intrare
valeamus. Sic g'o h'em' de u'tute pacie.

Postq'm edoctus sū filius meus
de u'tute pacie. Nunc que u'tus
paciam seq't' dech' cupio informari.

De Silencio. xviii.

Scire debes q' u'tutem pacie sequit' silen
cium siue taciturnitas. q' u'ens

patiens post illatas sibi iniurias silen-
tium tenet nec per impacientiam malis sibi
irrogatis contradicit, sed tacendo pacien-
ter sustinet ac tollerat. Et nondum quam
multum valet homini religioso virtus
silencii, quia sicut in multiloquio non de-
erit peccatum, sic breviter et raro loqui ad
hoc valet ut homo caveat sibi a peccato.
Et sicut communem loquelam frequenter se-
quitur iniuria tam dei quam proximi, sic
ex silencio nutritur iusticia, ex qua ve-
lud ex quadam arbore colligitur fructus
pacis. Unde cum claustralibus pax sum-
me sit necessaria, valde necessarium est eis
silencium, per quod pax tam cordis quam cor-
poris conservatur. Propterea Ysayas propheta vir-
tutem silencii considerans ait: Erit opus
iusticie pax et cultus iusticie silen-
cium. Qui dicit: Tante virtutis est silencium
quod in homine conservat dei iusticiam et inter
proximos pacem nutrit et custodit. Ni-
si enim homo valde diligenter ori suo adhi-
beat custodiam, bona gratuita que habet cito
dissipabit et in multa mala corruet.
Nam ex lingua procedunt, si negligenter
custodiatur, blasphemia, comminacio, pec-
cati defensio, periurium, mendacium, de-
tractio, adulacio, maledictio, convici-
um, contencio, pravum consilium, rumor, iac-
tancia, multiloquium, scurrilitas. De hoc
per Iohannem abbatem montis Synai sic dicitur:
Multiloquium est vane glorie cathedra
per quam se ipsam manifestare ac pompa-
tice propalare nam hz. Multiloquium est
insipiencie argumentum, detractio-
nis porta, manuductor scurrilitatis, men-
dacii minister, compunctionis resolucio,
acuitatis intelligencie dispersio, acci-
die conditor, dissipacio memorie, caloris
et fervoris refrigeracio, oracionis obstructio.
Hec Iohannes. Unde ille religiosus frustra
gloriatur de possessione virtutis in corde, qui
dissipat disciplinam silencii per inquie-
tudinem multiloquii. Si quis enim teste scrip-
tura putat se religiosum esse non refre-
nans linguam suam sed seducens cor
suum, huius vana est religio. Quia cum
ociosa verba caute negligimus, ad noxia
quoque dilabimur. Nam primo de alienis
factis libet aliquid loqui, postmodum ex incauta
locucione ad verba detractionis venitur,
deinde oriuntur rixe, accenduntur odia,
pax tota cordium confunditur et a bonum
statu rectitudinis eicitur. De hoc beatus
Gregorius in VII° libro moralium sic dicit: Nondum
quod sepe dum ab ociosis verbis nequaquam
lingua compescitur, ad temeritatem quoque
stulte increpacionis effrenatur. Quibus-
dam enim crescentibus sic gradibus desidio-
sa mens in foveam lapsus impellitur.
Nam cum ociosa caute verba neglegimus,
ad noxia pervenimus, ut prius loqui alie-
na libeat et postmodum detractionibus eorum
vitam de quibus loquitur lingua morde-
at. Quandoque autem usque ad apertas contume-
lias prorumpat. Hinc seminantur stimuli,
oriuntur rixe, accenduntur faces odiorum,
pax tota extinguitur cordium. Unde
bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquam
caput est iurgiorum. Aquam quippe di-
mittere est linguam in fluxum eloquii
relaxare. Qui ergo dimittit aquam
caput est iurgiorum, quia qui linguam
non refrenat concordiam dissipat. Unde
per semetipsam veritas nos admonet dicens:
Omne verbum ociosum quod locuti fue-
rint homines reddent racionem de eo in
die iudicii. Ociosum quippe verbum
est quod aut racione iuste necessitatis aut
intencione pie utilitatis caret. Si
ergo racio de ocioso sermone exigitur, pen-
sandum valde est que pena multilo-
quium sequatur, in quo eciam per superbie verba
peccatur. Sciendum quoque est quod a bonum
rectitudinis statu deperit, qui per pro-
pria verba dilabitur. Unde scriptum est:
Sicut urbs patens et absque murorum
ambitu, ita vir qui non potest in loquendo
cohibere spiritum suum. Quia enim murum sile-
ncii non habet, patet inimici iaculis civitas
mentis, et cum se per verba extra semetipsam
eicit, apertam se adversario ostendit,
quam tanto ille sine labore superat,
quanto et hec eadem que vincitur contra
semetipsam per multiloquium pugnat.
Hec Gregorius. Unde silencium discretum
multum est diligendum, quia conservat
viros quosque religiosos in disciplina
et in statu bonorum operum. Nisi enim hec
virtus scilicet silencii in ordine inventa

105

et statuta fuisset religionis rigor in
suo vigore permanere non possit. De cuius
commendatione et virtute Iohannes abbas mon-
tis Synai sic dicit. Silentium igitur in scientia e-
rit orationis ignis custodia. exploratus co-
gitationum. contra hostes pugnator. luctus
colligator. amicicia lacrimarum. memo-
rie operator. pene eterne pictor. iudicij
eterni diligens inquisitor. mesticie mi-
nister. confidencie proprie inimicicia. tranquil-
litatis coniugalis comitatus. non appa-
rens perfectus. Cognoscens delicta te-
nuit linguam. qui vero multiloquus e-
nondum cognouit se ipsum sic oportet. Si-
lencij amicus appropinquat deo et late-
ter colloquens a deo illuminatur. Solli-
tus de spiritu euadit sermones et qui
lucrum anime possidet. qui ignem ari-
tat multiloquium et qui quietem sollici-
tudinis diligit os suum reclusit. Qui no-
uit odorem ignis altissimi fugit ho-
mines qui apes fumum. Hec Iohannes abbas.
Sciendum tamen quod discrecio est habenda in silen-
cij obseruancia. Nam sunt nonnulli qui
vicia lingue incaute fugientes deterio-
ribus cogitationibus in cordis secreto impli-
cantur. Et dum a collocucione inmoderate absti-
nent grauius multiloquium in mente tollerant.
Et sunt nonnulli qui silencium obseruan-
tes alios loquentes aspiciunt et inferiores
iudicantes semetipsos propter hoc in superbia
erigunt. Et sunt nonnulli nimis taci-
qui cum iniuste aliqua paciuntur eo atrocio-
rem dolorem sustinent quanto ea que tollerant
non loquuntur. nam si illatas molesti-
as loquendo tranquille dicerent. sue
conscientie dolorem alleuiarent. Et sunt
nonnulli qui dum quorundam proximorum
suorum mala conspiciunt silendo peccata
torum vulneribus medicamenta subtrahunt
et ideo mortis auctores tacendo fiunt.
Unde cum magna discrecione lingua
frenanda est ne nimis loquendo in
vicium defluat. aut nimis tacendo
ab vtilitate torpescat. Unde hoc beatus
Gregorius in vij° libro moralium sic dicit. Sciendum
est quia cum pauore nimie allocucione
restringimur. nec dum plusquam necesse
est intra claustra silencij coartamur.
et dum lingue vicia incaute fugimus
occulte deterioribus implicamur. Nam sepe
dum ab eloquio immoderate compescimur
grauius multiloquium in corde tolleramus.
Ut eo plus cogitationes in mente feru-
eant quo illas violenta custodia in-
discreti silencij angustat. et plerumque
tanto lacius defluunt quanto se esse
securiores estimant quia foris a re-
prehensoribus non videntur. Unde mens
nonnunquam in superbia tollitur eosque quos
loquentes audit quasi infirmos conspicit.
Cumque os corporis claudit quantum se vicijs
superiendo aperiat non agnoscit. Linguam
etenim premit. cogitationem erigit. et cum se
per negligenciam minime considerat tanto
apud se cunctos liberius quanto et secre-
cius accusat. Plerumque autem nimis ta-
citi nonnulla iniusta paciuntur. et eo in acri-
orem dolorem prodeunt quo ea que su-
stinent non loquuntur. nam si illatas
molestias lingua tranquille dicerent.
a consciencia dolor emanaret. Vulnera enim
clausa plus cruciant. quia cum putre-
do que interius feruet eicitur. ad
salutem dolor aperitur. Plerumque etiam
nimis taciti. dum quorundam mala
conspiciunt et tamen in silencio linguam
premunt. quasi conspectis vulneribus vsum
medicamenti subtrahunt. et eo mortis
auctores fiunt. quo virus quod poterant
eicere loquendo noluerunt. Unde et immo-
deratum silencium si culpa non esset propheta
non dixisset. Ve michi quia tacui. Quid
ergo inter hec nisi studiose lingua sub
magna moderaminis libracione frenan-
da est non insolubiliter obliganda.
ne aut laxata in vicium defluat. aut
restricta etiam ab vtilitate torpescat.
Hinc namque per quendam sapientem di-
citur. Sapiens tacebit vsque ad tempus. ut vi-
delicet cum oportunum considerat postposita
censura silencij loquendo que congru-
unt in vsum se vtilitatis impendat.
Hinc Salomon ait. Tempus tacendi et
tempus loquendi. Discrete quippe vicissi-
tudinum pensanda sunt tempora. ne aut cum
restringi lingua debet per verba se inutiliter
soluat. aut cum loqui valet pigre semetipsam
restringat. Quod bene psalmista considerans
breui postulacione complexus est dicens

Pone dne custodiaz ori meo z ostium
cir̄cumstancie labiis meis Ostiu namqꝫ
aperitur z clauditur Ostium go ori suo neqꝫ
qm̄ ponit obstaculum s ostiu perijt ape
doceat qr z p disciplinaz retinei lingua
debeat z ex nitate lapari qtuis os di
stretur z congruo tpe vox apiat z rursu
congruo taciturnitas claudat Hec gg
Sz nondu q rato i uenit aliqs quus
etia psons qui i ubis ociosis modum
no excedat Unde debz unus quisqꝫ ol
pas lingue tege nitas nite z ponde bo
noz opm pmie i modiata vboz De hoc
loquit̄ beus gg in xxxiij lib° moraliū ex
pones illud Job Quaui mea pona sup
os meu sic dt Usu sacri eloquij i mau
opatio more locutio solet intelligi Ma
nu go sup os ponere est vtute boni o
pis culpas tege i canute locutoms Cs
em i ueniri pt q qualibꝫ psons sit de
ocioso tn smone no peccet Sz sci viri
ay dei oculos studet culpas lingue tege
nitas nite studeant ponde bonoz opm
pmie i modiata vboz Un in sta cetija
manus supponit qui melas eius cot
tidie ociosi locutoms vicia ututue bone
actionis opitur Scriptum namqꝫ est
Bti quoz remisse sut iniquitates z qꝫ
tecta sut pcta Sz rursu cu scptu sit
omia nuda z apta sut oculis eius quo
tegi pnt que eius oculis cu cuncta nuda
sut abscondi nequaqm pnt Sz qr hoc
q tegim⁹ in sius ponim⁹ atqꝫ hic unde
tegim̄ nimmz sup dnt im⁹ ut q est sb
ter poctiuz tegamus Tege pcta dici
mus que qi subterponim⁹ du abdi
camus eiusqꝫ aliud sr̄ dnamu⁹ du bone
actoms opus ad hoc post eligim⁹ ut p
feram⁹ Cem go pora mala deserit z
bona postius facit plꝫ q facit adde
qr cu sacta nequicia tegit cu boi opis
mita sr̄dnat Hec gg Debz go quilibꝫ
religiosus amare silenciu z raro loqui
z cu loquit̄ pauca z ronabilia ac edi
ficatoria vba z de pceptis dei tractancia
loquatur Unde p sapientem dt Omnis na
rracio tua sit de pceptis altissimi Magna
aut utilitas est vtuts silencij vna est
quia adducit copunctom homo namqꝫ
cu tacet cogitat vias suas z locu het

cogitandi qm multiplex sit sinus d'fons
qm modicus psons z ex hoc surgit copuncto
Unde dt ps Obmutui z silui a bonis
z dolor meus renouatus est Alia uti
litas silencij e quia homines demostrat
esse celestem naz qui est i mundo z munda
na no loquit̄ euidenter demonstrat se non
esse de mundo qm em de terra est d' terra lo
quitur Nichil aut tn valet homini reli
gioso ad co senandu silenciu sicut fuge
cosorcia homi z nitaz duce solitariaz
Ille em ho qm iam leuauit se sup se
tm̄ homi no debz here consolacoez z allo
cucoem nisi solum dm z io debz ee soli
tarius z tace cp quo em dm hꝫ p socio non
debz curare de humano consorcio ppea dt
iuremias Sedebit solitarius z tacebit
qma leuauit se sup se Sedebit igitur
solitarius cosorcio homi fugiendo z tace
bit de celestibus meditando z leuauit
se sup se celestem dulcedinez degustan
do Sic pz de silencio · Silius intrigt

Post explanacom silencij z eius
informacom que virtus inte
sequit̄ de hoc desidero edoceri De obe

Debes scire diencia / Cap xxviij
q de pacia z silencio nascitur
vtus obediencie · quia vacat pa
ciencies z silencium amantes adeo ut ista
suprioz sint obedientes pmo aut uiden
dum est quid sit obedia Obedia e ppe vo
luntatis subiectio arbitrio supioris
adhibita z honesta Obedia vo est exhi
benda aut soli deo ppe se cuiꝫ sui sum⁹
ppe ul creature ronali vice dei anglo
uel homi inferiis que deus requirit a
nobis z que ad dm conducunt Racio
aut obediencie triplex est una q omis
creatura ordinata est ita a deo q licet
ipse omib⁹ z singlis ita psit ut ab ipso
solo accipiant q sint z hnt z pnt cu
ppinquiora sibi no loco s similitudie ple
nius accipiunt ab ipso q in fioribus z sibi
ppinquioribus i fluunt z illa iterum suis in
fioribus usqꝫ in simu ut in fiora supio
ribus subdita sint z supiora in fiorib⁹
psint z ea regant ut suma medijs et
media psint unus Sic angli supiores
in fioribus psint z de hominib⁹ paulus
dicit Omis anima potestatib⁹ supioribus

106

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

subdita sit. Gloria enim divina est elevata
ita et segregata ab omni creato quod in se ipso
in immediate motum eius sustinere vel su
stipere non potest nisi mediantibus superioribus
cum ipse tamen immotus in se omnia moveat
et iubeat ita ut nichil sit omnibus co
prehensibilius et nichil incomprehensibilius. Secunda
ratio est cum non dum omnibus datum sit esse
docibiles dei ne ignari errent avia di
qua nam est eos pervenire ad gloriam ce
lestem expedit ut sequantur doctrinam
doctorum suorum sicut dat cecus manum
ductori ne cadat et impingat vel erret.
Tertia ratio est ut homo qui noluit subesse deo
parendo et ita superbiendo gloriam dei perdidit
satisfaciat ei subiciendo se homini propter deum
et ita per humilitatem introitum glorie dei recu
peret quam amisit. Quanto maior autem et
purior fuit humiliacio et promptior tanto
plenior erit recuperacio. Magnitudo vero
humiliacionis attenditur in difficultate in
iuncti operis puritas in simplicitate inten
cionis promptitudo in alacritate execu
cionis. Est etiam triplex obediencia necessitatis
cupiditatis et caritatis. Necessitate obedit
qui cogitur invitus et libenter esset liber
si posset vel auderet. Cupiditate obedit
qui pro mercede eterna vel comodo corporis
vel consolacione exteriori libenter facit quod
iniungitur. Obediencia vero caritatis est quando
ex caritate dei et propter deum renuncia
tum obeditur. Et notandum quod obediencia
est genitrix omnium virtutum per quam vita
omnium fidelium bene ordinatur ac regitur
de qua dicit Johannes. Obediencia est ordo quo
omnis vita fidelium ordinatur genitrix
omnium virtutum causa omnium sanctorum virtus
omnium inveniencium. Hec Johannes. Sine hac vir
tute nullum bonum opus potest placere deo
nec potest acceptum esse illi omne quod in
quinatum fuit propria voluntate. De hoc dicit
beatus Bernardus. Nec studium bone actionis
nec ocium sancte contemplacionis nec lac
rime penitentie extra obedienciam accepta
potuerunt esse deo. Unde grande ma
lum est propria voluntas qua fit ut bona
tua bona tibi non sint. Nichil omnino
quod propria inquinatum est voluntate gustabit
is qui pascitur inter lilia. Hec Bernardus.
Quid sit autem propria voluntas idem beatus

Bernardus de canticis sic dicit. Propria voluntas est que non est
communis cum deo et hominibus sed nostra tantum quando quod
volumus non ad honorem dei nec ad utili
tatem proximi sed satisfacere cupimus propriis
motibus animorum. Quod enim odit deus aut
quod punit preter propriam voluntatem? Cesset
propria voluntas et infernus non erit. Hec
Bernardus. Unde ab omni viro religioso caven
da est inobediencia quia hec vicium ade perdi
dit paradisum et inobedientibus tollit celum
teste beato Augustino qui dicit. O quam enorme vicium
est inobediencia que angelo perdidit celum
ade paradisum saul regnum salomonis
amorem dei et celum inobedientibus.
Hec Augustinus. Nec etiam propterea dominus obediencie
amator dabit illis graciam et copiam
sui qui vicio inobediencie defunt quia
ipse mori pocius quam inobedire ele
git. De hoc dicit beatus Bernardus. Non dabit in
obedientibus copiam sui tantus obediencie
amator ut mori quam non obedire ma
luerit. Quis ergo non erubescat obstina
tus esse in consilio suo quando sua sapiencia
ipsa defuit. Bernardus dicit in evangelio Luce. De
scendit cum parentibus et erat subditus illis.
Hec Bernardus. Simus ergo obedientes prelatis nostris
si volumus ut dominus exaudiat preces nostras.
Quia sicut dicit beatus Gregorius. Quantum obe
dimus prelatis et patribus nostris tantum obedit
deus oracionibus nostris. Quis vero sit verus
obediens sciendum quod beatus Bernardus condiciones
veri obedientis sic declarat dicens. Verus
obediens mandatum non procrastinat sed
parat aures auditui, linguam voci, pedes
itineri, manus operi et se totum intus col
ligit ut mandatum peragat imperantis
nec attendit verus obediens quale sit
quod precipitur hoc solo contentus quia precipitur.
Hec Bernardus. Ubi tamen advertendum quod modus o
bediencie sic teneatur ut et bonis prelatis non
consenciamus in malo nec malis prelatis
resistimus in bono. De hoc dicit beatus Au
gustinus. Sic modus obediencie tenendus
est ut bonis in malo non consencias
nec malis in bono contendas. Hec
Augustinus. Et sciendum quod virtus obediencie
tanta est quod virtutes alias menti in
serit insertasque custodit que etiam
victimis preponitur quia per obedienciam propria
voluntas mactatur in aliis aliene voti

humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. De hoc beatus Gregorius in xxxv libro Moralium exponens illud Iob: Et dederunt ei unusquisque ovem unam et inaurem unam, sic ait: Quid per ovem nisi innocentia, quid per inaurem nisi obedientia designatur? Sed quia ad ostendendam virtutem obedientiae occasio optima se praebuit, libet paulo vigilantius sollicitiusque discutere et quanta sit virtutis demonstrare. Sola namque virtus est quae virtutes ceteras menti inserit insertasque custodit. Unde et primus homo praeceptum quod servaret accepit, cui si se vellet obediens subdere, ad aeternam beatitudinem sine labore perveniret. Hinc Samuel ait: Melior est obedientia quam victimae, et auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare et quasi scelus idolatriae nolle acquiescere. Obedientia quippe victimis iure praeponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat quanto ante eius oculos repressa arbitrii sui superbia gladio praecepti se immolat. Quo contra ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta sit virtus obedientiae ostendatur. Si enim quasi peccatum est ariolandi repugnare et quasi scelus idolatriae nolle acquiescere, sola est obedientia quae fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem in ostensione obedientiae dicitur: Vir obediens loquitur victorias. Vir quippe obediens victorias loquitur, quia dum alienae voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Sciendum vero est numquam per obedientiam bonum quod agitur malum fieri, aliquando autem debere per obedientiam bonum quod agitur intermitti. Neque enim in paradiso mala arbor exstitit quam Deus homini contingere interdixit, sed ut melius per obedientiae meritum homo bene conditus cresceret, dignum fuerat ut hunc etiam a bono prohiberet. Haec Gregorius. Notandum tamen quod obedientia si de suo aliquid habeat nulla est, aliquando autem si de suo aliquid non habeat minima. Nam cum huius mundi prospera praecipiuntur, si adhuc ex proprio desiderio mens anhelat, a virtute obedientiae se alienat. Rursum cum despectus mundi et cetera quae sunt contraria praecipiuntur, nisi haec animus ex semetipso appetat, obedientiae sibi meritum minuit, quia ad ea quae despecta sunt invitus obedit. Unde moderno tempore rarius aliquis verus obediens reperitur. Nam cum prospera et illa quae sunt pro commodo corporis iniunguntur, libenti animo talis obedientia non solum suscipitur sed et desideratur ac quaeritur. Cum vero despecta et ea quae sunt laboriosa praecipiuntur, tali praecepto aut resistitur aut invitus obeditur, vel si obeditur, hoc ipsum cum murmure fit et turbulento corde. Ista beatus Gregorius in xxxv libro Moralium tangit sic dicens: Quia nonnumquam nobis huius mundi prospera, nonnumquam iubentur adversa, sciendum summopere est quod obedientia aliquando si de suo aliquid habeat nulla est, aliquando autem si de suo aliquid non habeat minima. Nam cum huius mundi successus praecipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda haec obedit, obedientiae sibi virtutem evacuat si ad haec etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit qui ad percipienda huius vitae prospera libidini propriae ambitionis servit. Rursum cum mundi despectus praecipitur, cum probra adipisci et contumeliae iubentur, nisi haec ex semetipso animus appetat, obedientiae sibi meritum minuit, quia ad ea quae in hac vita despecta sunt invitus nolensque descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur cum mentem ad suscipienda probra huius saeculi nequaquam ex parte aliqua sua etiam vota comitantur. Debet ergo obedientia et in adversis ex suo aliquid habere, et rursum in prosperis ex suo aliquid omnino non habere, quatenus et in adversis tanto sit gloriosior quanto divino ordini etiam ex desiderio iungitur, et in prosperis tanto sit melior quanto a praesenti ipsa quam divinitus accipit gloria funditus ex mente separatur. Sed hoc virtutis pondus melius ostendimus si caelestis patriae duorum hominum facta memoremus. Moyses namque cum in deserto oves pasceret, a Domino per angelum in igne loquente vocatus est ut eripiendae omni Israelitarum multitudini praeesset. Sed quia apud se mente humilis exstitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expavit atque ad infirmitatis patrocinium recurrit dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri et nudiustertius, ex quo lo-

pista loqui ad sinum tuum. Et se p[ro]posito a
sim deposuit dicens: Mitte quem missurus
es. Ecce cum auctore lingue loquitur et ne
tanti regiminis p[re]lacione suscipiat elin
guem se esse causatur. Paulus quoque divinitus
fiat ut Ierusalem ascendere debuisset am
monitus sicut Galat. dicit / Deinde post
annos xiiii iterum ascendi Ierusalem cum Barna
ba. Propheta cum cognovisset se multum pressu
ram pro nomine domini tolerare dicens: Ego
non solum alligari sed et mori in Ierusalem para
tus sum pro nomine Ihesu. Neque enim preciosio
rem facio animam meam quam me. Pre
cepcione igitur revelacionis Ierusalem p
gens adversa cognoscit et tamen hec li
benter appetit, audit que timeat sed
ad hec ardencius anhelat. Moyses
itaque ad p[re]ssura de suo michi hec quia
patribus remittitur ne in infelice plebi
p[re]feratur. Paulus ad adversa ex[pos]itio vo
to ducatur quia malorum imminencium co
gnicionem percepit sed devocione spiritus et
ad acriora succensus. Ille p[ro]prius p[re]latus
gloriam deo voluit iubente declinare. Iste
deo aspera et dura disponente se studuit
ad extrema p[re]parare. Permitte ergo utrum
quod ducat in confracta virtute in scriptura
ut si obediencie palmam apprehendere vita
mur p[ro] p[ro]speris huius seculi ex toto vel in p[ro]sp
adversis aut ex devocione militemus.
mus. Nondum vero est quod hoc loco cum in
ante omnis actione maneris offeratur quod
minime in nociuis mentibus ex obediencia
iungitur. Domino attestante qui ait: O
ves mee vocem meam audiunt. Dicit
igitur Iob: Nemo in ante sine onere ne
mo onerem sine in ante obtulit quia
p[ro] suo redemptori modo non obedit qui in
nocens non est et innocens non est qui
cui obediencie contempnit et obediencia
non servili metu sed caritatis affectu serua
da est quia caritas virtutes omnes qui
cum more certa mella sustendit
hec Gregorius / Ex hiis igitur dicta colligere
possumus quod ne quaquam valet aliquis
virtutem obediencie perfecte adimplere
nisi prius studeat p[ro]spera mundi despi
cere et adversa queque pacienter tollerare
de hoc dicit Richardus de sancto Victore / Duo
sunt que solent perfeccionem obediencie impe

dire id est ne cogamur vel amata deserere vel
aspera tollerare. Sed si semel amore absti
nencie animus vel parce p[ro]sp[er]e inc[a]lueit
p[ro]ximus ad omnem obedienciam absque ulla
contradiccione se subdit. Cum enim tam
adversa p[ro]spera quam in p[ro]speris non declinat a
puit semper ipm statuit que difficultas
eius obedienciam ultimus minime poterit. Hec
Richardus / Ecce quam preclarum virtutis obediencie.

Accepta igitur soror filius meus in
macione de obediencia que vicius se
quatur. Hanc obediencie virtutem dehis(?) cupio
edoceri. De paupertate Capitulum XXV

Scire debes quod de obediencia oritur
contemptus diviciarum sine
paupertas, que quidem frangit vo
luntatem propriam humiliter superioribus obedie
do. Pauperior erat ad contemptum rerum tem
poralium paupertatem amando / Paupertas
aut secundum dominum Iohannem abbatem montis Synai
est solliacitudinum depositio carens vite
providencia, p[ro]vocacio carencio sine impedi
mento fundamentum pacis. Iudicare se
mita et gustavit superna facile infirma
contempnit. Cum vero illa non gustat
in passionibus conculcat. Hec Iohannes abbas
Et nondum quod paupertas necessaria ad perfec
cionis integritatem in tantum necessaria est
ut nullus omnino sine ea possit esse
perfectus. Teste domino qui dicit: Si vis per
fectus esse, vade et vende omnia que habes
et da pauperibus. Cum enim summa excellencia
perfeccionis consistat in excellencia pau
pertatis quomodo credit se apprehendisse
perfeccionis apicem qui non dum minima
corp[or]is fuis est excellencia paupertatis
Ait namque Hugo de sancto Victore / Cum deus perfec
cionis est in religiosis invenimus p[er]fectam
cum invenitur perfeccionis integritas si
diligatur paupertas. Sunt autem duo
que quilibet religiosum movere debent
ad amorem paupertatis. Primum est divinum
exemplum quod est irreprehensibile. Secundum
est divinum p[ro]missum quod est inenarrabile.
Primo movere debet ad amorem pau
pertatis exemplum domini nostri Ihesu Christi. Ipse
enim fuit pauper nascendo, pauper con
versando, pauper moriendo. De cuius pau
pertate dicit apostolus: Scitis graciam domini
nostri Ihesu Christi quia cum dives esset pro nobis

egenus factus est ut eius inopia diui
tes essemus. Qui autem dedit nobis exem
plum paupertatis et terrena contempnendi
dicit beatus Augustinus. Omnia terrena contempsit
homo deus ut abhominabilia contempnenda mo
straret et omnia adversa sustinuit ut
sustinenda doceret ut nec in illis quereret
felicitatis nec in istis timeret adversitates.
Hec Augustinus. Beatus etiam Bernardus de hoc paupere
sic dicit Vide pauperem xpm nati sine
hospicio iacentem inter bovem et asinum
in presepio involutum in vili panniculo
fugientem in egyptum sedentem in asi
no pendentem nudum in patibulo Quam
magna ergo abusio est et nimis magna
ut dives esse velit vermiculus vilis
propter quem deus maiestatis et dominus saba
oth voluit pauper fieri. Hec Bernardus. Secundum
quod ad amorem paupertatis attendendum
est dignum preciosissimum quod est inestimabile
Quis enim potest digne verbis exprimere
corde concipere quam sublime illam celeste
gloriam quam deus pauperibus et mundi
contemptoribus se daturum promisit Ipsi
enim propter paupertatem voluntariam inebuntur
glorie conditionis assistere et tronire in po
tentiis dominum in illa eterna tabernacula in
illas lucidissimas mansiones videlicet
lucis regni celestis. Unde ipse dominus ait
Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum ce
lorum. Dicit etiam de hoc beatus Bernardus Ditior est
christi paupertas cunctis opibus cunctisque thesauris
Ad hac paciosius in enim quia nimium
regnum celorum emitur et divina gratia acqui
ritur. Unus obtine celum paupertatis vi
litatem amplectere et tuum erit Non autem pau
pertas vilis reputatur sed paupertatis a
mor. Hec Bernardus. Beatus etiam Ambrosius de hoc
sic dicit Qui contempserit secularia ipse
inebitur sempiterna ut potest quamquam mi
nimum regni celestis adipisci quam mundi
cupiditate possessus emigrendi non
habet facultatem. Hec Ambrosius. Et secundum
beatum Augustinum Qui terrena diligenti
cura custodit celestis procul perhennem
thesaurum amittit quem thesaurum nullus
hominum habere potest nisi quam pauperibus so
lacia prebet quod presens ipsum pauper est.
Hec Augustinus. Unde qui desiderat possi
dere vitam eternam dimittat temporalia
et caduca nam qui diligit creaturam
offendit creatorem et amittit eum qui
creavit omnia Nemo enim potest in seculo
gaudere simul et in domino. dicit de hoc beatus Augustinus
Non amant illi xpm qui aliquid plus
amant quam xpm. Unde dominus Qui dili
git patrem aut matrem plus quam me non
est me dignus. Si vis ergo tenere quod non
habes dimitte quod habes ut amor dei sit in
corde tuo Ecce petas ad orationes domine da
michi Quid tibi dabit quod aliunde manus
tuas videt occupatas Ecce dominus volt
dare que sua sunt et non habet ubi ponat
dimitte ergo quod tenes et accipies quod querere
dimitte temporalia et caduca et accipies
in terra eternam et perpetuam. Avarus enim
amat aurum plus quam animam suam. tu
xpianus ama xpm plus quam omnia tua
ille fuit in amore auri tu sis in amo
re dei. Quamprimus diu diligit creaturam of
fendit creatorem et amittit eum qui cre
avit ex nichilo omnia Nemo potest in seculo
gaudere et in domino. Qui enim gaudet in seculo
non gaudet in domino. Qui gaudet in domino
non gaudet in seculo. Vincat gaudium
in domino donec finiatur gaudium in seculo
Gaudium in domino semper augeatur gaudium in
seculo semper minuatur donec finiatur. Non
ideo ista dicuntur quoniam sumus in hoc seculo
gaudere non debemus sed etiam in hoc seculo
constituti iam in domino gaudeamus. Hec
Augustinus. Et nondum quod paupertas et ab
dicatio proprietatis maxime pertinet ad
religiosos Nam cum in mundo renunciant
ipsum dominum suam proprietatem esse constituunt
et ipsi illius proprietatis consequentes efficiuntur
Unde monachus debet abicere nimium
ut possit in corde suo recondere xpm
Non solum autem pauper debet esse habitu
nichil proprietatis habendo sed et affectum nichil
chil horum que in mundo sunt concupiscendo
Cedat terrena pecunia ubi celestis the
saurus dimittitur vacet domus cor
dis a cupiditate ut celestibus bonis
valeat adimpleri Tales se religio
si pabstinentiam paupertatis et contemp
tum mundi exhibere studeant ut pars et
portio illorum possit esse xpc dicit de hoc
dicit beatus Iohannes Tales se debent exhi
bere monachi vel clerici ut possideant

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dominum et ipsi a domino possideat. Cui enim pos
sidet dominum et cui propheta dicat: pars mea
dominus, nichil extra dominum habere potest. Et si quip
piam aliud habuerit preter dominum, pars eius non
erit dominus. Ubi verum: si aurum, si argentum,
si possessiones, si varia supellectile
cuius istis pars esse domini se designatur. Dicit
et de hoc petrus damiani. Qui enim
adeo quod reliquit terrena quibus exigendo
vivere, sic alienus est a seculo quo de
serviunt excepta terra regno dei ulterius ap
tus non est quod indubitanter acceptum no
luit possidere. Cum enim mundo renunciamus
nimirum proprietatem nostram dominum esse constitui
mus, et nos illius proprietas consequenter
effecti sumus, ut et ille eius porcio nostra et
nos peculiaris hereditas sua. Dicimus
enim: Porcio mea domine. Et ille nobis: Opus
manuum mearum tu es hereditas mea israel.
Si ergo porcio nostra ipse opifex deus esse digna
tur, quid rogo divitiarum genus quispiam
valebit acquirere quod super hunc singula
rem thesaurum merito debeat emulare.
Thesaurus namque hominum est ut si
solus est sit omnis divitie in illo va
leant vacare possidere. In ipso namque
ihesu omnes thesauri sapientie et scientie sunt abscon
diti. Si vero alias atque peregrinas divitias
super hunc is qui potiri concupiscit voluit
illico vilis et ignobilibus copie dedignatur
omnis consorcium et indignum contubernia [?]
in paciens dominum retinere putatur amittere
atque hoc modo exfrustratus avolat
manibus possessoris. Nemo enim potest duo
bus servire: deo et mamone. Quapropter o mona
che vis in tuo loculo recondere xpm
excute prius nummum. Neque enim in uno
receptaculo congrue sociantur. Nam
si utrumque simul in diversa alterum sine altero
vacuus possessor invenies. Quanto
quippe in egenis mundi lucris copio
sior fueris tanto a veris divitiis exup
nosius in aveste [?]. Animus ergo si est in
aliena potius mora cedat ut vacua
tui pectoris archam propter inemat [?]
Magnus namque hospes in diversorium tan
quam angustum descendere atque ideo
solus vult et sine consortibus habitare.
Quem enim celi celorum non valet vasti
tas capere, quo pacto in exiguo tui domatis

angulo intercludi [?] peregrinos ad consortia
dominum socios adhibere. Cedat terrena pec
cunia ubi celestis thesaurus admittitur
vacet excedium [?] cordis qua celesti mammo
nio possit impleri. Pudeat ergo te o miles
qui propria in hoc seculo facultate ditescere
ne in futuro cogaris mendicus et inops
mendicare. Hec petrus damiani. Pau
ci autem sunt clerici qui ita renunciant se
culo ut xpm possint possidere. Oportet
namque valde alienum esse illum a peccato
et a mundi cupiditatibus ac ceteris viciis
cuius porcio debet esse xpus. Unde dicit
beatus ambrosius. Quam rarus in terris qui
possit dicere: porcio mea domine, qui alie
nus a viciis, qui segregatus a labe
peccati, qui nichil habeat commune cum seculo,
nichil sibi mundi vendicet, non sit cor
poralium possessor cupiditatum, quem non
inflammet libido, non stimulet avari
cia, non luxuria decoloret, non sternat
ambicio, non maceret invidia, non nego
ciorum secularium aliqua cura sollicitet.
Hec ambrosius. Qui igitur vult dominum pos
sidere renunciet mundo et viciis ut sit
deus eius porcio ac possessio et clerum
se exhibeat prius testimonium ut deo
delectetur habitare meo, quia nemo
potest possidere dominum nisi ipse prius possi
deatur a domino. Unde de hoc dicit beatus augustinus. Ille quem
possidendi delectat ambitio dominum qui
possidet omnia que creavit corpore
dicta mente possideat et in eo habebit
quecumque habere sancte desiderat. Sed quia nemo
possidet dominum nisi qui possidetur a domino,
sit ipse primitus possessio dei et efficitur
ei deus possessor et porcio. Et quid potest
esse felicius eo cui efficitur summus con
ditor census et hereditas esse dignatur
ipsa divinitas. Deinde quid ulterius querit cui
omnia summus conditor fit. Aut quid ei suf
ficit cui ipse non sufficit. Hunc possidere
bat et ab eo possidebatur ille qui dice
bat in spiritu: porcio mea domine, et dominus pars
hereditatis mee et calicis mei. Et ipse
cum de filiis levi non habuit partem inter
fratres suos: ego dominus porcio eorum. Beatus
audit qui hunc qui terrenas hereditates
contempserunt porcionem dominum merentur
spiritualiter possidere. Cum dicatur muneribus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

omnia que preclara habentur in hoc mundo fa
stidivit et ipsum possidere et ab ipso possideri
eo solo perfrui atque illi adherere inseparabi
liter concupiscit. Unde datur intelligi
quod qui bona temporalia et seculi gaudia pe
titura sectatur ac diligit quere quanta sit
divine dulcedinis multitudo non didicit.
Ergo qui vult deum possidere renunciet
mundo ut sit deus eius possessio. Prop
terea enim voluit deus cultores suos de
omnibus renunciare. propter quod diligitur mundus
ut exclusa cupiditate mundi divina in
eis caritas possit augeri vel perfici. Hec
Augustinus. Oportet ergo illum hominem amorem
rerum temporalium vincere qui in deo desiderat
delectari. quia quanto quis validius per
affectum inordinatum inclinatur ad infima
tanto magis frigescit ad summa. Af
firmat hoc beatus gregorius in primo libro mora
lium dicens. Rem terrenarum amor vincitur
in deo nullatenus delectatur. Esse sine delecta
tione anima nunquam potest nam aut infimis
delectatur aut summis. Et quanto alacriori
studio exercetur ad summa tanto maiori
fastidio torpescit ad infima. quantoque
acriori cura inardescit ad infima tan
to tepore dampnabili frigescit a sum
mis. utrumque enim simul et equaliter amari
non potest. Hec gregorius. Ut ergo amor divinus
robustius in corde accendatur necesse est
ut omnia terrena per contemptum a mente
excludantur. De hoc dicit beatus Augustinus. Tunc
enim divini amoris in homine collecta incendia
feliciter roborantur si uno solo ad ama
to cetera omnia contemptui habita exclu
dantur. Hec Augustinus. Nondum ergo quod prospera
huius mundi sit timenda nam successus
rerum temporalium est eterne dampnacionis
indicium quia difficile est ut presentibus quis et
futuris perfruatur bonis. dicit de hoc beatus
gregorius. Successus iste temporalium est eterne
dampnacionis indicium. bonum autem passa
venit ad patriam. hec gregorius. Et beatus Ieronimus
difficile est ymmo impossibile ut presenti
bus quis et futuris perfruatur bonis ut
de deliciis transeat ad delicias ut hic
ventrem et illic mentem impleat. ut in
utroque seculo sit primus et in utroque ap
pareat gloriosus. Hec Ieronimus. Unde cum
deest substancia temporalis non est dolendum sed

magis gaudendum. quia tanto liberius
ad celestem patriam pervenimus quanto
minus pondere rerum terrenarum gravamur.
unde dicit beatus gregorius. Cum deest terrena substancia
quasi quadam etiam invitacionem ponamus
liberius ad patriam tendimus. quia quasi in via
pondere caremus. hec gregorius. Si quis vult
sequi vestigia christi. vendat substanciam terrenam
si quam habet et nudus nudum sequatur christum.
Ad hoc hortatur beatus Ieronimus sic dicens
Si habes terrenam substanciam vende et da pau
peribus. si non habes grandi onere liberatus es
nudum christum nudus sequere. durum grande
difficile sed magna sunt premia. hec Ieronimus.
Cum ergo vult vincere temptaciones ma
ligni spiritus. diligat paupertatem. ut ex
peditus ab omni onere et impedimento fa
cilius possit superare temptaciones. de
hoc dicit beatus gregorius. Nudi cum nudo nos
luctari oportet. nam si vestitus quis
cum nudo luctatur citius ad terram deicitur quia
habet unde teneatur. Quid autem sunt terrena omnia
nisi quedam corporis vestimenta. Qui ergo
contra diabolum ad certamen properat vesti
menta abiciat ne succumbat. hec
gregorius. Beatus est ergo secundum dictum beati Gre
gorii qui post illa non abiit que possessa
onerant amata inquinant amissa
cruciant. quia dum terrena appe
tunt desideriorum suorum se pondere affli
gunt. Sancti autem quia temporalia non amant
nulla pondera desideriorum terrenorum tolle
rant. De hoc beatus gregorius in vi° libro moralium
super illud verbum. Homo ad laborem nasci
tur dicit. Videat itaque intus homo ad laborem
nascitur. quia carnalis quisque dum
terrena appetit desideriorum suorum
se pondere affligit. Ignis quippe labor
est hanc ipsam prius mente gloriam que
rere quesitam quandoque rapere et raptam
cum suspectione custodire. Gravis labor
est hoc cum magna fatigacione appre
hendere quibus qui apprehendit novit
diu stare non posse. Sancti autem viri quia
terrena non amant non solum nul
la temporalium desideriorum pondera tolerant
sed et si qua adversa consurgunt in ipsis sinis
pressuris et languoribus non laborant. Quos
enim flagellis durius urgent de flagella
tis apostolis scriptum est. Ibant gaudentes et cetera

Qr go cor mentib9 labor est quibus
z pena vbex labor no est. ho go ad
laborem nascit' qa ille hmy mudi
varie mala sentit qui eius bona in
hiant appetit. Nam cui9 mens ad
alta suspendit' subiecta est qd qd cotius
couf ipam monet. hec gg. Vnde ma
gna est securitas mentis nichil con
cupisce hre rei seclaris. qz si ad eterna
adipiscenda cor anhelat cuiq nllu
esse nullateng pt. Et tangit b gg9
in pxxj libo mor sic d. Magna est
securitas cordis nil cupisce hre seclar
Nam si ad eterna adipiscenda cor i
hiat secur cuiq nllus esse nullatens
pt. quia q nohil concupiscit ut heat
aut adepta metuit ne amittat ut
dum i adusis spat pspa i pspis formi
dat adusa hic illuc qi i quibusdam
fluctibus volnit. at pmodos va
rios rer alternancium mutabilitas
vsatur. Qm vo semel i appeticone
supne prie forti stabilitate anim9
figit' min9 rer tpalim ptarbacone
vexatur. Tanto quippe cotius mo
tibus caret quanto mentem sua qi que
daz secretissim secessum petit ibiq
i commutabilis inheres z mutabilia cun
cta cu descendens ipa cuiq nlli te qmetas
sue i mundo extra mudu est. Excedit
pfecto yma omia intencione summor
z cunctis rebus qas no appetit libertate
quadaz sup ee se sentit. nec tempe
teo sta rer tpalim intus sustinet quas
metuet' foris. qa eterna omia que
gcupisci metem oppmie potuit. de
specta subter iacent. Vnde bn p pphaz
d. Beatus e specula. ut du quis sp spe
culat' suma supemineat i fima9
Hinc eo Abbakuk dt. Sup custodia
meaz stabo. Stat quippe sup custo
diaz suaz qui p solerciaz discipline
terenis desidens no sucubit s sup
eminet. ut du semp stantez appeat
eternitatem i fra sit el omne qd cu sit
hec gg9. Talis namq q terenis reb9
p amorem no subiacet cu subtrhut'
aut amittut' no dolet. qui vo eas
diligit cu ablate fuerint gemit. de
hc p bem ggm sic dt. Sine dolore namq

amittit' qd qd sine amore possidetur
que vo ardenter diligim9 sicca grauit
suspiram9 ablata. nam quanto mag9
terena quis diligit tanto ppua i eis
vehemencius pertimescit. z quanto mes
in appetitu celestin forcius figitur
tanto min9 rer tpalim ptarbacone
vexat'. hec gg9. Dicit etiam de hoc pssper
Bom tpalis amissio fit iusta correctio
z i iusti suppliciu qa z iustus celestium
desiderio captus omia tpalia sine heat
sine amittat omino no sentit z i iquus
qd cu delectacone hncrit sine dolore no
pdit. Profecimus in auditu suaui iugo
xpi gtempto seculi cupiditatis ipm
voluntaria mentium inclinacone
suscepim9 z abiecto dm mi lem onc
qd subiectos no oneat s honorat no
deprimit omino s sublevat pluibem
pondus iniis enrab aggravamus q
Fri acius deponi pt qd s'. qa ipa cu
piditas contempni pt facilius qz
oppleri. hec pssper. Cauenda go e
concupia diuiciar. qa diuicie pos
sessores suos no saciant s mag9 irritat
z cruciant. vnde dt valerius. diui
cie no saciat s irritat possidentem
Et damascius. Nulli dubiu quin ma
ior sit cruciatus auari oia possident9
qm pauperis penitus nil hent. Dicit
etiaz de paupertate sic Seneca. Honesta
res est leta paupertas. Cum cu paup
tate bene conuenit diues e. no qui
par hz. s qui mlta cupit pauper est.
Que sunt maxime diuicie. no desidera
re diuicias. Quis plurimu hz is qui minim
cupit. que est maxima egestas aua
ricia pecunie imparare opertet no seruire
Vtendum est diuitiis no abutendu
forcior est qui cupiditate vincit qz qui
hostem subicit. est enim difficilimu se
ipsum vincere. pecunia no saciat auari
ciam s irritat. id semp indiget pecunia
Michi crede no potes esse diues z felix.
Scic uti paupertate maxima felicitas
est. Auxilium est no corrupi diuiciar
contubernio. Magnus e ille qui i diui
cijs pauper est. Nemo alius e deo mag9
dignus qm qui opes gtempserit.
hec Seneca. Infelix go e q inheret

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

diviciis et rebus transitoriis que diu cum homine permanere non possunt. Nam fallaces sunt et se diligentes decipiunt. Unde dicit beatus Augustinus: Fallaces divicie sunt que nobiscum permanere diu non possunt. Fallaces sunt que mentis nostre inopiam non expellunt. Sole autem divicie vere sunt que nos divites virtutibus faciunt. Si ergo fratres karissimi divites esse cupitis, veras divitias amate. Hec Augustinus. Vere autem divicie sunt sancte virtutes que hominem in consciencia divitem faciunt. De talibus diviciis dicit beatus Augustinus: Vere divicie sunt bona consciencia, iusticia, misericordia, castitas et sobrietas. Qui talibus rebus plenus est, dives erit etiam si de naufragio nudus exierit. Hec Augustinus. Dicit etiam de hoc beatus ~~Augustinus~~ Bernardus: Filii Adam, genus avarum et ambiciosum, audite: quid vobis cum terrenis diviciis et gloria temporali que nec vere nec vestre sunt? Vere divicie non opes sunt sed virtutes quas secum consciencia portat ut in perpetuum dives fiat. Hec Bernardus. Tales igitur divicie nobis desiderande sunt que animam ornant, id est virtutes, quibus nemo habundare potest nisi prius renunciet carnalibus diviciis. De hoc dicit Prosper: Ille nobis ambiende sunt divicie que nos ornare possunt, que sunt divicie virtutum. Preciosum enim cordis divicie sunt incorruptibiles, in earum (?) quibus non habundat nisi qui carnalibus diviciis ex corde renunciant. Hec Prosper. Hec sunt divicie, scilicet virtutes, quas debet unusquisque cum diligenti studio conquirere. Crema sin dan (?) beatus Bernardus: Nulla paupertas penuriosior est quam penuria meritorum. Unde cavenda est valde avaricia, que homines agitat et nullum quietum esse permittit, quia non habentes divicias cupiditate torquentur, possidentes vero eas sollicitudine cruciantur. Ideo amande et requirende sunt virtutes que se possidentes beatos efficiunt. De hoc dicit Crisostomus: Cunctos pene homines agitat avaricia, nullum dehinc quietum esse permittit. Hii enim qui nichil habent cupiditate torquentur, illi qui divicias possident sollicitudine cruciantur. Quid igitur fratres putatis habere aurum esse divicias? Ego dixi maiores esse divicias non habere aurum;

preciosior enim mens est que aurum despicit quam que aurum requirit. Maiores plane sunt divicie non habere aurum quam aurum habentibus eminere. Cui enim Christus habundat bonis seculi thesauros non requirit. Bona enim sunt opera, honestas, sobrietas, munda castitas, que bona omnia auro magis sunt preciosa, argenti vasa comparari possunt. Honestas vero non emitur sed acquiritur, quia non constat precio sed virtute. Hec Crisostomus. Unde dives in consciencia securius quiescit intra (?) quam dives in purpura, teste beato Augustino qui dicit: Pauper in cella dives in consciencia securius dormit intra (?) quam auro dives in purpura. Hec Augustinus. Non dubium est quod triplex est abrenunciacio, quam describit Hugo de sancto Victore exponens illud: Exi de terra tua et cetera, sic dicens: De terra nostra eximus cum ea que foris possidentur terrena bona derelinquimus. De cognacione nostra eximus cum vicia que in nobis et ex nobis nata sunt renunciamus. De domo patris nostri eximus quando mundum omnem et ea que in mundo sunt pressius cogitacione nostra sequestramus et omnem animi intencionem in sola eterna defigimus. Hec Hugo. Hec autem triplex abrenunciacio specialiter pertinet ad monachos et ad personas religiosas in qua virtute tenentur se exercere cum omni studio prout valent et dominus donavit ad ipsum. Unde Pafnucius abbas in sua collacione de hoc sic dicit: De abrenunciationibus dicendum est, quas tres esse et patrum tradicio et scripturarum sanctarum demonstrat auctoritas, quas unumquemque nostrum omni studio oportet implere. Prima est qua corporaliter universas divicias mundi facultatesque contempnimus. Secunda qua mores ac vicia affectusque pristinos tam animi quam carnis respuimus. Tercia qua mentem nostram de presentibus universis ac visibilibus evocantes futura tantummodo contemplamur et que sunt invisibilia concupiscimus. Que tria ut simul perficiantur etiam Abrahe legimus dominum precepisse, cum dicit ad eum: Exi de terra tua et cognacione tua et de domo patris tui. Primum dixit de terra tua, id est de fa-

110

cultatibus mundi huius opibusque ter
nis. Secundo de cognatione tua .i. de con
versacione et moribus viciisque parentibus
que nobis a nostra nativitate coheren
cia velud affinitate quadam eius sangui
nitate cognati sunt. Tercio de domo
patris tui .i. omni memoria mundi huius
que oculorum occurrit obtutibus. Quod
ita fit cum mortificati cum Christo ab ele
mentis mundi huius contemplamur
secundum apostolum iam non ea que videntur
sed que non videntur. Que enim videntur
temporalia sunt. que autem non videntur e
terna. Et exeuntes corde de hac tempora
li ac visibili domo in illam in qua su
mus ingressuri permansuri nos oculos
mentem quam dirigamus. Quod tunc implebi
mus cum in carne ambulantes non
secundum carnem militare domino ceperimus
illam beati apostoli sentenciam opere ac virtute
clamantes nostra autem conversacio in cel
is est. Hec pafnucius. Qui enim igitur vult servi
ciam pura vita dulcedine dei et ipsum
ipsum scilicet spiritum suscipere. non solum debet
omne terrenum et quod delectat in seculo con
tempnere verum eciam se ipsum abnega
re ac contempnere. Unde hoc dicit beatus
Augustinus. Procedat spiritus sanctus in medium et
dicat amatori suo. vis me frui vo
lo. contempne corporis terreni. contemp
si. parum fecisti. Quid amplius. con
tempne te ipsum. contempsi. Iam
multa fecisti et sic me invenisti. Hec
Augustinus. Valde namque placet deo
celis humiliacio qua homo propter deum con
tempnit se ipsum. Unde dicit Beda
Nullas deo gratas hostias immolamus
nisi sibi in contemptu nostri ac vilipe
sione humili placeamus. Unde hoc dicit
fortunatus. Adhuc igitur ut Christo digne
pugnaciam digne vivamus. necesse est ut
pro Christo nos vinciamur totaliter quam contemp
nas. Quia nemo Christum sequitur
nisi carnem suam crucifigat. Ne
mo autem se crucifigit hominem nisi
primum se ipsum felicem probabilem quam con
temptum. Hec fortunatus. Unde
qui perfectus monachus esse desi
derat oportet ut non solum renunciet
omnibus que possidet. sed et ut moria

atur mundo et semetipsum abneget.
Testatur hoc beatus Iohannes qui sic dicit. Si
quis diligit Christum. si quis verus est
christianus et spiritualis sacerdos et monachus
in quo tamquam in speculo relucet perfectio
non solum renunciet omnibus que pos
sidet. sed et abneget metipsum ita ut
mortuus totus sit mundo. Oportet namque
hominem qui capere vult perfectionem et
tenere ita mortuum esse mundo ut tamquam
mortuus nichil de rebus secularibus
senciat. ita ut cum apostolo dicat Nostra
conversacio est in celis. Itaque oportet
nos per multas tribulaciones acquirere
regnum dei. Errant in via qui per divi
cias et delicias festinant ire. Signum
manifeste dampnacionis est in hoc
mundo suavibus placita aliqua asse
qui et amando diligere. Hec Iohannes. Circa
quod sciendum quod quamvis contemptores mundi
et perfecti viri propter excellenciam virtutis copio
siorem gloriam et habundanciorem conso
lacionem spiritualis dulcedinis a domino per
cipiant. propter tamen hoc non perveniant eciam
gracia minus perfecti. quam peccator per emenda
cionem viciorum per executionem bonorum
operum consolacionem anime sue et graciam
eciam ipse consequetur a domino. Maior tamen est
illo qui se per contemptum mundi et temporalium
rerum segregat a mundo. Unde hoc sa
cit abbas Syrre sic dicit. Esto liber a mundi
sollicitudine corporis rerumque perturba
tione. ut delectabilem gustacionem in ani
ma gustes per dulcem consideracionem que ex
superat omnem sensum et senciat eam
anima perseverando in ipsa. Nisi enim homo
destruat a corde suo sollicitudinem
secularium preter necessarium usum non ac
dimittat dominum curare de ipsis. spiritualis
ebrietas in ipso non movebitur et consa
lacionem illam non senciet de qua erat
apostolus consolatus qui dicebat Nostra
conversacio in celis est. et iterum vivo ego
iam non ego vivit vero in me Christus. Hec
autem dixi non suadens spem. vero ita quod
nisi quis attingat summitatem perfectionis
non pervenit graciam dei. et sibi consola
cionem inveniat occurrentem. In vitis enim
cum aliquis commissa publicavit et ab
eis elongavit se omnis et accesserit

constant ad bona in modicis que se noverit
accepisse. Quod si perseveraverit aliquantulum inve-
niet consolationem anime sue et remis-
sionem peccatorum consequetur et habun-
dantiam recipiet bonorum eternorum dignus
fiet. Unicuique minor est iste illo in operatione
apud perfectionem qui se ipsum sequatur. Quando
et invenit in anima sua beatitudinis se-
cretum et comprehendit illam rem per quam
christus advenit. Hec Isaac abbas. Un-
de notandum quod duo sunt genera istorum. Sunt
namque nonnulli qui sic celestia appe-
tunt ut tamen a terrenorum spe minime desist-
ant. Propria vero res sibi a deo traditas
ad necessitatem possideant et tamen a rebus
ipsis quas possident ex desiderio non obli-
gentur. Et sunt nonnulli qui ad comprehen-
dendum culmen perfectionis accincti terrena
cuncta derelinquunt rebus habitis se nudant
et consolationem de receptionibus habere nolunt
de talibus beatus Gregorius in vii libro moralium ex-
ponens illud Job: Desperavi nequaquam ul-
tra iam vivam. Sic ait: Sunt nonnulli in-
storum qui sic celestia appetunt ut tamen a ter-
renorum spe minime frangantur. Largita
divinitus propria ad necessitatis subsidium
possident. Honores sibi temporaliter impensos
tenent et aliena non ambiunt. Suis li-
cite utuntur. Qui tamen ab eisdem rebus quas
habent alieni sunt quia ad hec ipsa que possi-
dent ex desiderio non tenentur. Et sunt
nonnulli istorum qui ad comprehendendum
culmen perfectionis accincti dum altiora
interius appetunt exterius cuncta derelinquunt
qui rebus se habitis nudant gloria honoris
expoliant qui in terrenorum desiderio
per assiduitatem se animi merore afficiunt
habere de exterioribus consolationem nolunt
qui interius gaudiis dum mente appropin-
quant vitam in se funditus corporee delecta-
tionis necant. Talibus namque per
paulum dicitur: Mortui enim estis et vita
vestra abscondita est cum christo in deo. Horum
vocem psalmista expresserat cum dicebat: Concu-
piscit et deficit anima mea in atria domini.
Concupiscunt enim sed non deficiunt quia
iam quidem celestia appetunt sed adhuc tamen
terrenorum delectationibus minime lassantur.
Concupiscit vero et in dei atria deficit qui
cum eterna desiderat in amore temporalium non

perdurat. Sine vitas dt. Si quis vult
venire post me abneget semetipsum. Unde
Gregorius dicit: Desperavi etc. Iustis quippe de-
sperare est perituris iam bona eterne dese-
rere mansura querere et in rebus tempora-
libus fiduciam non habere. Qui hec agens
nequaquam se ultra vivere asserit quia
videlicet vivificatrice morte cottidie a vita se
passionis occidit. Hec Gregorius. Ex quibus
verbis colligere possumus quod utrique christi-
ani deo placeant et qui retinent licite ter-
rena quibus tamen concessum est ut secularibus
vel aliis dummodo illa non preponant deo
vel qui contempnunt perfecte mundum et abre-
nunciant proprietati ut sunt monachi et
omnes religiosi qui fugientes seculum
solum deum et celestia diligunt. Multo
magis tamen acceptiores sunt deo isti qui
contempnentes et relinquentes omnia
secuti sunt christum quam illi qui possiden-
tes terrena fidem et elemosinas facien-
tes et a proximis opibus se custodientes vi-
vunt et conversantur in seculo. Omnia que lau-
dabiliter in hoc mundo conversantur amici
dei sunt. Qui vero contempnunt mundum
et ea que in mundo sunt et soli deo adherere
per amorem et vacare per contemplationem
desiderant carissimi domini nuncupantur
et sunt. Ista tangit beatus Gregorius super cant-
ica exponens illud dictum: Comedite a-
mici mei bibite et inebriamini carissimi.
Sic dicit: Qui comedunt amici qui vero
bibunt et inebriantur carissimi esse perhi-
bentur. In quibus verbis intelligi datur
quod in hoc loco comedere bonum est sed
bibere et inebriari amplius bonum est.
Sunt nimirum quidam in sancta ecclesia qui
sic dona audiunt ut celestia plus
quam terrena amare discant pecorum desi-
derio multa pauperibus tribuant
a proximis opibus se custodiant nulla
alicui violenter rapiant cum predi-
cationem libenter audiant fide se
instruant quam et opibus suis contrectant
et cum uxores habeant pignora nutriant
res suas diligant quamvis hiis omnibus
christum preponant. Hii profecto comedunt
et amici sunt quia sanctam scripturam au-
dientes tales sibi refectionem assumunt
ut et si ad summa refectionis adhuc

no assumguit. tn scdm modu sim psti
i pceptis diuis sine cine viunt. Et
vealy qui tanta auiditate scptu
ram audiunt ul legunt ut ptinus
cunctis opibus abdicatis sola cele
stia ambiant. pntes uxores domos
filios z omia cu'stodia abiciat. solu
mo xpm sequi z amplecti cupi
stant. eius desiderio se affligunt. ie
iuniis afficiant. lacrimis cpcent. me
ditacionibus diuis. sola que st eterna
cogitant. contemplacionibus vacant
ad hoc labo'antes ut ea que retro st
oblimscentes i anteriora magis se ex
tendant. qr pfto isti qr aliud agunt nisi
bibentes inebriant. ut dum omia ter
na p desiderium oblim scut. inte a
sponso celesti no tm amici vocari
meant. s ec carissimi. [Ut Grg.] Ta
les etia vel contemptores mundi z sequa
ces xpi. quo xpt amorem di mlt se
culo magnam penuriam sustinet z
adusa paciunt. in extremo indicio
cum dno indices venient z ceteros cu ipso
xpo iudicabunt. [Sehr. b. Grg.] In xo li
mor expones illud dem. lampas
contempta aput cogitaciones diui
tum sic ait. ¶ Sepe namque contingit
ut iustus qui ad eternam felicitatem
ducat. continua hic adusitate de
pmat. no hunc rerum habundancia ful
ciat. no dignitatum gl'ia honorabilem
ondat. nulla ei obsequium frequencia
subpetit. nulla hunc hñanis oclis
vestigium pompa conponat. acut[us]
ab despicabilis cenit. z hmy mundi
gra indignus estimat. s tu ante
oculu iudicis occlos virtutibus emicat
vita mitas choruscat. honorari me
tuit despicti no refugit. corpus con
tinencia afficit. sola i amo dilcone
pinguescit. mentem sp ad paciam
parat. z pmissa de pceptis con
tinens b[oni] exultat. afflictis ex corde
compatit. de bonorum psperitatibus q[uasi] de
ppris letat. sacri ubi pabula i mete
solliciteus rumiat. z i quesitus a quo
libz eloqui dupliciter ignorat. ¶ Bene
go iusti simplicitas z lampas esse
dr z contempta qr contius no lucet. ¶ Intus

ardet flama caritatis. foris nulla glia
resplendet decoris. lucet igitur despicat
qr flagrans virtutibus abeis no estimat
cheutes quippe carnalem pensac bona
no valent. nisi que carnalit vident
¶ Sz nondu qr sequit. parata ad tempus sta
tutum ¶ Statutum quippe contempte lampadis
tps e extremi iudicii pdestinatus dies q
iustus qsit q nc despicat quanta ptea te
fulgeat demostrat. ¶ Tunc enim cum dno in
dices veniet qui nunc pdd i iuste in
dicant. tunc corum tanto lacius emicat
quanto eos nunc manus psequeium dirius
angustat. tunc et pborum oclis patescet
qr celesti ptace sudmi st q terrena oia
spote relinquunt. vn electis suis victus dt
¶ Vos qui secuti estis me reddi. ¶ Qr q sic sti
mulo diui amoris excitatus hic posses
sa reliquerit. illuc procul dubio culmen
iudicatoie ptatis obtinebunt. ut simil in
dex cum iudice veniat q nc ysid'acoe iu
dicii sese spontanea paupertate castigat
¶ Et electos vitas no iam famulos s amicos de
nutat d. ¶ Iam no dicam vos suos s a[mi]
cos meos. ¶ Et itaque nc pamo'e viat
sese libenter humiliant. tunc i indicii
lapades coruscant. dicitur igr lampas
contempta z e. qr ca vm ianq mista vel
abiecta qcepunt. z du degener i si suis
gliam no lz s admirablis cenit. du de
sup fulget [Hec Grg] ¶ Nondu etc. ¶ Q
sint quidam paupes rebus z no spu q
libent cent diuites s no pnt ut st
paupes mundi. z electos bti no st quia
qm uis paupes sint m sba terrena
auarissimi tn sunt i inordinato affe
ctibus sic dt ¶ Basilius ¶ No ois quem
paupertas pmit beatus e s q x pcepti
i mundams ptulit opibus. plures em
paupes st m sba terrena auarissimi
vo scdm affetum q's no no salvat pau
ptas s affetus dampnat [Ut Basilius]
vnde illi solu st bti. qui esuriem z pau
ptatem paciunt. xpe regnu celorum ¶ Te
ste ¶ Beda qui dt. ¶ Cum xpe diuicias
hrediant x xpe panem uice e ne xpe
spe celestium gaudiorum flectys esuriem
paupertatemque q sidat beatus e. ast eo aut
beacior q habundantes i adusa aplecti
ua trepidat. [Ut Beda] ¶ Cum igr paupes

vacat esse volunt necesse est ut paciaz
z humilitatez i sua penuria habeant qz
sicut humilitas facit divites paupes
spiritu ita supbia facit paupes di
uites ac supbos mentis affectu / Unde
dicit btus Augus / pauper i multis di
uicijs e dives humilis spu nichil ha
bens qui dives paup supbus mente
affectu / dicitur etiam de hoc Cassiodorus / pau
pes dei sunt qui mundana supbia de
licta humilitati se penitus tradiderunt
Nam z si paup supbiat non e dei pa
uper z si locuplex humilitate diligat
non est seculi dives voluntates ei tm
sunt i spciendo non nomina / hec Cassiodorus
Unde hre divicias non e pctm sz hnre
divicias z passionem inordinati eas di
ligere / de hoc dicit quedam glosa / hre divicias
licitum est sz non hnre divicias em hnre
e dim negare / Et btus gg / Non e census
i crimine sz affectus Cum qo possidet di
uicias terrenas z non dum valet eas re
linquere vitat illis licite ad gloriaz di
uino apponat aium ut illas diligat
pinordinatum affectum / Ad hoc hortatur b.
gg sic dicens / Nolite fres possidere
p desiderium que adhuc pusu minime
reliquistis / spem i solo redemptore fi
gite ad eternaz patriam mente tendite Si
enim nichil i hoc mundo amando possi
detis z possidendo cuncta reliquistis
h gg / Nam qui possidet divicias
ut tm cor apponit ut illas amet sz
pocius subsc calcat eas sum affectum
ab illis removendo hic talis i corde suo
locum facit dno / de hoc dicit btus Augus
divicie si affluant nolite apponere
cor divicie si affluat si hinc videnti
talia eas z suspende ex deo tuo cum
enim eas subter humilis z capillo pepende
ris tu fuint subtracte non cades ab
stineamus nos qo fres a possessione
rei private & ab amore si non possimus
a possessione z faciamus locum dno Nich
enim ei gaius possimus offerre qm ut di
camus ei illud i saie possidete nos / h
Augus / Et sicut malis divicie impedi
menta sunt salutis ita bonis sunt adiu
menta virtutis / qz plis omnia cooperantur
i bonum / Unde dicit btus Ambrosius / Sicut

divicie impedimenta sunt reprobis ita plis
adiumenta sunt virtutis / dicit etiam quedam glosa
Si tpalia bona iustis subtrahuntur ad
pbacionem e si dantur ad gratiarum actionem e
Cuncque igitur habuit divicias cum tm co
tesse sunt hre vitat illis adulacionem non
ad voluptatez z hoc tenore d z mag
studeat diligere affectum suum sp ad diligenda
eterna bona ut eo expediciius deo possit
pamorem adherere Cuius ut dicit Origenes
Et deus non dilectionem hoc qui i mundo
sunt sz vsum hominibus dedit / dicit z btus
Augus / Non facile invenitur q diligat
bona i terra ·l· ad ticiorem hominez pti
nencia que sola diligenda sunt recte at
ad necessitatez vtendum non ad gaudium p
fruendum Nam omnia dedita tpalibus
voluptatibus sunt cor ardescit cupiditate
ut saciai per z multiplicem z cupnosa co
gitatione distenta simplex bonum vide
non sinitur Unde amatores eternitatis esse
demus si uni deo i dno nro cupimus inhe
rere / hec Augus / Et sim qd dicit quedam glosa
Non valet simul terrena z eterna diligere
qm qo eternitatez diligit tpalia i vsu
non affectu possidet / h glosa / debz qo quis
cuiam adhibere diligentem ne tpalia bo
na diligat ac z in eisdez q adusum hcet
fiduciaz ponat ut z in hijs que sibi
habundant assunt vana leticiaz hcat
de hoc btus gg / In xxxj libro moraliū sic dicit
Nobis itaqz cauendum e ne quis tpalia di
ligat ac deinde in eisdez tpalibus q non
ad delectationem sibi sz adusum retinet fidu
ciaz ponat Cum sunt plerique qui z si i
rebus transeuntibus fiduciam nequaquam po
nunt cum sibimet adusum interioris hum
de assunt mente tacita letantur Cum i
re dubium non est qz quanto quisqz minus dolet
qd desunt eterna tanto magis gaudet qd
assunt tpalia z qui minus dolet qd desunt
tpalia eternis expectat ut assint eterna /
hec gg / Unde sti viri desiderantes vide
speciem sui conditoris omnez pnt seculi ha
bundanciaz i opiam estimant qz menti
vacat dm quietum nichil e in rebus creatis
qd ei pter dm sufficiat / Et btus gg In
xxj libro moralium tangit dicens sic / Sancti
quippe viri i humilis pegrinacionis erup
na qm eam qm appetunt adhuc tantorum

qz bonis omnia cooperantur i bonum q glosa

sim speciem contemplari minime sinunt
omnem putans vite copiam inopiam de
putant. quia vero nil ex eo divini sufficiat menti
que vacat divinis quietem et plerumque eis
ipsa sua habundancia fit vehementer
onerosa. Qui hec ipsum quietem tollerant
et festinantes ad patriam in itinere multa
perdunt. Unde fit ut hec cum indigentibus
proximis devote partiantur. Alia quod vero ul
ta habundancia minime levatur. quando vero
pro amore celestis patrie et largiendo
dispergunt et despiciendo deserunt. Hec
Gregorius. Et notandum quod sunt quidam paupe
res spiritu et rebus. ut qui libenter
cent pauperes rebus sed non permittuntur
qui divicias non pecunie amore possi
dent sed pro amore dei. ut cultum dei possit
amplificare. vel amore proximi in deo
ut proximis inde subveniat. vel pro
obediencia in mera principatus. ut verbi gratia pa
pe Gregorius et alii sancti episcopi qui pauperes esse ele
gerant sed iussu domino aliter factum est. ut prin
cipes terre constituerentur et dispensato
res rerum ecclesiasticarum pro aliis. et in se
paupertatis propositum non abicientes tan
to laudabiliores paupertatis sectatores
quanto et in diviciis affectus amore non
sunt separati. Unde dominus noster loculos
habebat cum angeli ministrabant nobis
pro hoc condescendens. ut sicut nos
monendo excitabat ad summa. ita
et nobis compaciatur ad infima. De hoc
dicit beatus Augustinus. Quare Christus habuit
loculos cum angeli ministrabant nisi
quia ecclesia ipsius loculos habitura
erat. oportebat enim ut unus media
tor dei et hominum. sicut nos excitavit
ad summa. ita nobis compateretur ad in
fima. Habebat enim dominus loculos et a fi
delibus oblata conservans in suorum neces
sitatibus et aliis indigentibus tribuebat.
Tunc primum ecclesiastice pecunie forma
instituta est. ut intelligeremus quod preceptum
non esse cogitandum de crastino non
ad hoc fuisse preceptum. ut nichil per
tunc servaretur a sanctis. sed ne deo propter ista ser
viatur. et propter inopie timorem iusticia de
seratur. Hec Augustinus. Ex quibus verbis col
ligere possumus quod sunt pauperes qui non solum
possidebunt celestia sed in presenti terrena

possessuri et in regno dei vivent. hii sunt rebus
tamquam non utentes quia in gloria dei omnia
faciunt. Quod probat beatus Bernhardus sic dicens.
Non putentur divites huius seculi fratres
quod sola possideant celestia quia sola ea
audiunt in promissione possideri et ter
rena quidem tamquam nichil habentes sed
omnia possidentes. Non mendicantes
ut miseri sed ut domini possidentes eo
profecto magis domini quo minus cupidi.
Denique fidelis hominis totus mundus divi
ciarum est. totus plane cum tam adversa
quam prospera ipsius eque omnia serviunt ei
et cooperantur in bonum. Ergo avarus
terrena esurit ut mendicus fidelis con
tempnit ut dominus. Ille possidendo men
dicat iste contempnendo servat. Si hec
contingat argentum et aurum vere non
plenitudinem sed preterea sed erit utens illis
qui non utens. Hec Bernhardus. Nam secundum dam
quendam doctorem. Nichil hec medium
est res utilitatis. nichil aut carpe res
est virtutis. Mirabilius enim est non inhe
rere rebus possessis quam omnia relinquere.
Hec ille. Notandum est quod sunt quidam pau
peres spiritu et rebus. qui nec habent divicias
nec vellent habere quia omnia propter Christum con
tempserunt et reliquerunt. Hii tanto feli
ciores sunt quanto a laqueo cupiditatis
elongati. Hec igitur vere voluntaria
ria paupertas est quoddam genus marti
rii. Testante beato Bernhardo qui dicit. Felix volunta
ria paupertas relinquentium omnia et
sequentium te domine Ihesu. Vere martirii genus
est voluntaria paupertas. Quid mira
bilius aut quod maius genus martirii est
quam inter epulas esurire. inter vestes
multas et preciosas algere. paupertate pre
mi inter divicias quas offert mundus
quas ostentat malignus. quas de
siderat noster appetitus. An non coronabi
tur qui sic certavit. Hec Bernhardus. Et hec non
dum quod inclitum valet ad contemptum
mundi ac rerum terrenarum frequens me
moria mortis et meditacio futurorum tor
mentorum seu gehenne. quia qui hec diligenter di
ligenter meditatus fuit de facili cunc
ta contempnit. Unde dicit beatus Ieronimus. Fa
cile contempnit omnia qui se semper cogi
tat moriturum. Dicit etiam de hoc Iohannes abbas

monte synai i tractatu de prop(ri)o cordib(us)
In veritate xpm ihm dnm dm diliges
z i corde z corpe ptinus In veritate futurum
regni pticipare i quiens In veritate
dolorem desinis ptes z offensionib(us)
his In veritate memoriam tormentor(um)
z iudicij etern possidens In veritate sin cor
tus memoriam reassumes no ulterius a
mabit no ulterius curabit vel sollicitus
erit no de pecunijs no de possessionib(us)
no de pentib(us) no de glia vite pcias no
de amicis no de fabris no de terreno aliq
vult salt sed omnem sua habitudinem z affec
cionem omem ad aliq passionem omem de
his sollicitudinem excuciens z odiens
in sup z sua ipius carnem induens z sy
sollicitudine z absq pigricia sequit(ur)
xpm ad celum spe inspirante z inde anci
lm i vocabit secum sicut q dixit Adhesit
anima mea post te Ez confusio magna
consistit unius sis pdicta relinquentes p
vocacom adqm vocavit ds z no homo
de aliquo alio sollicitari z curare non
valete nobis veritate facere z pdesse
in hora necessarie uz exitus Nempe
istud est q dns dixit Cavete z aspicite
retro e aptum no iuveniri ad regnu
celor(um) hec Johs abbas Ex istis igit vis
colligere possimus paucos esse moder
no tpe qui res tpales ac mundi gliaz
vilipendat z contempnat et pauci modo repi
unt qui pfecte dm diligant z morte cor
pus seu tormenta eterna pauci pparata
videant in mentis oculos ponat Nam si
dm vacat diligent z obiciunt sibi ac ge
hennam ignis etn pfecte attendent p
fecto res eternas z gliam mundi contemp
nerent ut amaret Vnde quanto quis
pfectius diligit dm z diligencius at
tendit sui ociasiu z supvenientes iudiciu
futur(um) tanto expedicius contempnit
mundum z ea que i mundo sunt Quanto vo
quis tepior e i amore dei z i ceteris iam
pmissis tanto z negligencior ac te
pidior e in contemptu rer tpalium ac te
rrenarum vanitatu mundi Sciendu e etiam
q paupertatis sunt tres spes Sunt enim q
rebus tpalibus egent sed inviti z hec
vocari solet egestas Egent enim rebus
z egent bona voluntate q dicimus michi

esse pt michi enim diviciis bona voluntate
Sunt z alij qui rebus habundat sunt tn pau
pes spu z hec e paupertas amica qui
licz affluat divicie corda tn nolunt ap
ponere hec z illa pecuniam habent sapiens
aut pecunia vicit Salomon igit sapiens
erat qui aliam desiderabat paupertate
Tercia illam que dabat victui necessaria
Tercia illa mediocritas est enim hec tria spes
hanc vocat phi frugalitatem unde
Seneca i epla ad lucillu cu laudaret
paupertatem voluntariam ait Fruga
litas idem e q voluntaria paupertas
Et hec sunt tres vie z tres qui gradimur
pillas egestas mediocritas divicie
paup mediocris z dives Mediocritas
est via media que tenenda e qui
ducat ad civitatem summi regis Adepte
vo z a sinistris st egestas z divicie he
diocritas tribus simul i paupi mediocri
z diviti meabilis est z pma in alijs vo
duab(us) no est sic In una enim angustia
potestatis in alia vo errat p supbiam
no dico tn q quicumq divicias possidet
vel qui laborant egestate ad civitatem
summi regis pvenire nequeat sed dico
q securior est mediocritas tenentib(us)
illam qui sit divicie vel egestas Supre
ad faciem veste supbia i pano sicut
vo eliene rei concupia timet Medio
critas vo est qi mensura quedam verum
q medioctatis mensura De hoc sixtus
sic dt Si vis tu leticia cum vivere noli
multa colligere omne q plus e homini
qui necce est i inimicu est illi no cum
plus possideas qm usus corpis postu
sufficiencia stude servare contentus e
mediocrib(us) stude hec sixtus Ez quia
paupertas z contemptus mundi spalit pti
net ad monachos z ad psonas religiosas
qui abrenunciaverunt pprietati z fecerunt
votum paupertatis z nichil ppriu habendi
unde necce est ut quilibz religiosus
studiose invigilet qualis hoc q vovit
deo diligent impleat voluntaria pau
pertatem observando z se ab omni pprietate
cavendo ut post hanc vita possit re
gnum celor(um) possidere de quo dt dns Bti
pauperes qm ipsor(um) est regnum celor(um) Ez
nondum q sunt nonnulli religiosi qui

quidem pauperes esse volunt sed tamen sine omni defectu quod satis reprehensibile est de quibus dicit beatus Bernardus. Videmus aliquos pauperes qui pauperes esse volunt eo tamen pacto ut nichil eis desit et sic diligunt paupertatem ut nullam inopiam paciantur. Hec Bernardus. Et sunt non nulli religiosi qui in rebus parvis vel aliis quibuscumque rebus a prelatis eorum eis concessis ut puta in libellis in cultellis in vestibus in ornatibus et in aliis diversis rebus et spiritualibus delectacionem inordinatam habent et in talibus superfluitatibus diligunt quorum affectus plerumque vanitatibus viciatur quia sicut aurum habere non est vicium sed auri cupiditas sic habere cultellum vel aliam rem non est vicium sed appetitus inordinatus illarum rerum est vicium. Dicit hoc idem beatus Bernardus. Non multum distat quecumque sua vilis vel preciosa requiratur dum equaliter sit corruptus affectus. Non cultellus vicium est sed cultelli appetitus nec auri vicium est sed auri cupiditas. Hec Bernardus. Unde quilibet religiosus invigilare debet ut non solum sit pauper habitu sed et spiritu omnem cupiditatem et avariciamque rerum a se excludendo ut regnum celorum assequi valeat a domino repromissum. Sic igitur habemus de de contemptu mundi et de virtute paupertatis.

Habita igitur Filius inquit tua informacione de contemptu mundi et de virtute paupertatis nunc que virtus est sequens hanc paupertatis virtutem de hoc desidero edoceri.

De Sobrietate

Scire debes quod contemptum mundi seu paupertatem sequitur virtus sobrietatis quia qui pauper est rebus sobrius est et victu. Nam inopes propter defectum facultatum alimenta delicata ac superflua habere non possunt et ideo sobrie vivunt. Et maxime tamen hoc faciunt qui propter Christi amorem divicias seculi contempserunt. Nondum autem quod sobrietas est virtus qua corporis alimenta cum moderamine admittimus in cibo et potu et sompno. Dicitur et promoderamine ab omni superfluitate et intemperancia mentis et corporis. Unde dicitur sobrius mensura et sobrius sensus. Et ponit accipitur pro restrictione alimentorum. Illa est que est parsimonia vel abstinencia et opponitur vicio gule vel castrimargie que est ventris ingluvies. Est autem sobrietas medicine alia avaricie alia ypocrisis alia paupertatis alia religiositatis. Medicinalis fit propter sanitatem corporis conservandam vel recuperandam. Avaricie ad parcendum expensis. Ypocrisis pro laude humana. Paupertatis pro inopia penurie. Religiositatis vero sobrietas fit pro virtute obtinenda, puritate cordis, deo propria agenda, pro edificacione proximorum, pro gloria promerenda, pro arduo intellectu in sapientia inquirenda. Nam sicut fenestra obstructa limo obtenebratur ita intellectus cibo obrutus obscuratur sicut sepe videmus. Sobrietas autem sicut omnis virtus tunc solum est coram deo meritoria si propter deum principaliter fiat et secundum deum. Et nondum quod homo interior debet hominem regere exteriorem id est corpus proprium et sic debet ei providere prudenter ut necessaria provideat ut aliquid superflui impendat ut non deficiat cum tempus exposcit vel labore vel castigat expostulat indulgenciam et quiete. Debet autem intencio hominis sollicite circa studium sobrietatis et discrecionis invigilare quia non propter corpus anima creata est sed corpus propter animam ut illi famuletur et cooperetur ad perfectionem salutis et virtutis. Anima vero propter deum creata est ut ei inhereat et inherendo sua intencione ipsius fruatur et fruendo sit beata. Et sciendum quod sobrietas consistit in tribus in qualitate et in quantitate et in modo. In qualitate ut non delicata et [pre]ciosa et sumptuosa requirantur sed simplicia quibus valet sustentari natura. Gula non irritari et que de facili possunt haberi. In quantitate ut non nimis nec sepius quam decet sed temperate ut sit refectio corpori et non onus. In modo ut non importune requirantur nec preciose et indisciplinate et inordinate sumantur sed modo deste mature et religiose ut decet monachos et religiosos. Et nondum quod ad conservandam sobrietatem multum valet ieiunium in quo duo sunt ieiunii

valde est diligenda quia saluti hominum
multum est proficua. Nam per ieiunium pec-
cata remittuntur, pena eterna euaditur
et gratia a domino promeretur. Unde dicit beatus Bern.
Bonum et salutare est ieiunium quo re-
dimuntur eterna supplicia dum redimuntur
peccata. Non solum est ablucio peccatorum sed
extirpacio viciorum est. Non solum obtinet
veniam sed meretur graciam. Non solum delet
peccata preterita que commisimus sed repellit
futura que committere poteramus. Hec Ber-
nardus. Virtus abstinentie carnem spiri-
tui subicit, ardorem libidinis refrenat
et extinguit, cogitaciones prauas remo-
uet et bonas ingerit et cor contritum et hu-
miliatum facit. De hoc dicit beatus Augustinus
Ieiunium purgat mentem, subleuat
carnem, spiritui subicit, cor facit contritum
et humiliatum, concupiscencie nebulas dispergit,
libidinum ardores extinguit, castitatis
vero lumen accendit. Hec Augustinus. Dicit
etiam de hoc Prosper: Temperancia facit ab-
stinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudi-
catum et verecundum. Hec virtus si in anima
habitat libidines frenat, affectus malos
temperat, desideria sancta multiplicat, vicio-
sa castigat, omnia intra nos confusa
ordinat, cogitaciones prauas removet,
sanctas inserit, ignem libidinose voluptatis
extinguit, mentem placidam tranquillitate
componit et se totum a omni viciorum tempe-
state defendit. Hec Prosper. Cum igitur quo-
libet vincere incentiua carnis et temp-
tationes mundi sed diaboli abstinentie
ac ieiuniis det se insistere quia diabolus
gulosos et luxuriosos aggreditur et ab-
impugnat, ieiunantes vero fugit ac pa-
uescit. De hoc dicit beatus Augustinus. Castra
enim sunt ieiunia christianis que eos a
diabolica impugnacione defendunt et
murus igitur quidam est christiano ieiunium
inexpugnabilis diabolo et insuperabilis
inimico. Nemo enim unquam christianorum
ieiunando captus est quis sobrius et
victus est. Temulentum aggreditur diabolus,
luxuriosum oppugnat et vincit. Ubi autem
ieiunium viderit, fugit, metuit, pertime-
scit, tremet, pallescit, debilitatur et cedit in-
firmitate quia infirmitas christiana fortitu-
do est. Tunc est fortis in infirmitate qui

caro et habet sibi ieiuniis anima priuate
pinguescit. Quantum enim illi ciborum sucus sub-
trahitur tantum hinc iusticie virtus augetur. Tunc
igitur homo in bellis quidem est ad secularia
opera sed fortis est ad diuina. Hec Augustinus. Et
secundum dictum beati Iohannis: Ardentes diaboli
sagitte ieiuniorum et vigiliarum frigore restin-
guende sunt. Dicit etiam de abstinentia Ysidorus
Abstinentia vicia prolongat, castitatem
confirmat, deum placat, demones expu-
gnat, intellectum illuminat, mentem corro-
borat, vicia domat, carnem exsuperat,
cor ipsum in dei amorem petrahit et infla-
mat. Hec Ysidorus. Unde saturato
ventre luxuria diuina dum non potest quia radius
gratie diuine infunditur nisi abstinentibus
et castis hominibus. Nam amor diuinus in
sobria ac casta corda et corpora se ingerit
et totaliter infundit. Unde dicit Damascenus
Bene nobis abstinentia indicitur, nam sa-
turato ventre lux diuina nequaquam datur.
Et beatus Dionisius: Nulli prorsus lucet
diuinus radius nisi abstinentia qui fuit
et caste preditus. Dicit etiam de hoc beatus Ambrosius
Per abstinentiam namque lux celica menti
ingeritur, dulcedo dei infunditur, amor diuinus
se ingerit, totaque diuinitas se ingerit.
Hec Ambrosius. Et secundum dictum beati Bern. Ubi
ciborum diuersitas pascit ventrem
celestis panis ieiunia deficit mentem.
Propterea abstinentia et ieiunium multum est
amandum quia est initium spiritualis certaminis
et splendor castitatis ac mater orationis. Nec
valet a concupiscentia mala se dimittere qui cor-
pus suum per districtum ieiunium castigat.
De hoc dicit Isaak abbas: Ieiunium est
protectio omnis uirtutis et initium certaminis
et corona continentie et splendor casti-
tatis et principium vite christiane et mater
orationis. Sicut inuitantur sanos oculos
desiderium lucis, ita sequitur ieiunium
quod cum discrecione fit desiderium orationis.
Cum sigillum ieiunii supponitur ori
hominis in compunctione meditatur et cor-
cius producit fructus orationis et male
cogitaciones longe prolongantur ab
ipso et concupiscentie et in anima collocatur
est in intimis. Nunquam vidit aliquis
ieiunantem cum discrecione a mala con-
cupiscentia redactum in seruitute. Hec Ysaak abbas.

Et nondum, ut dicit beatus Iohannes Climacus, per ie-
iunium passiones corporis, oratione vero sa-
nande sunt pestes mentis. Iste enim vir-
tutes, videlicet ieiunium et oratio, sibi invicem suffra-
gantur. Nam ieiunium orationi devocionem
prestat, oratio vero impetrat ieiunandi vir-
tutem, ut dicit beatus Bernhardus. Ieiunium oratio-
ni devocionem et fiduciam donat, oratio
virtutem impetrat ieiunandi et ieiu-
nium gratiam meretur orandi. Ieiunium
orationem roborat, oratio sanctificat ieiunium
et reputat domino. Hec Bernhardus. Ieiunium
autem laudabile sic describit beatus Iohannes:
Sint pura, casta, simplicia et non sup-
persticiosa ieiunia. Pura, ut ieiunans
sit absque mortali peccato. Casta, ut vana in-
tencione fiant. Simplicia, ut non
querantur delicie. Item est ieiunium
bonum, melius et optimum. Bonum est quod
fit cum intencione ad satisfaciendum deo
pro peccatis. Melius est quod fit ad honorem
dei et proximi utilitatem, ut scilicet contume-
liam dei in suo corpore vindicet et pau-
peribus donat quod sibi subtrahit. Op-
timum ieiunium est quod homo a viciis pre-
abstinet et spiritualia pro bona agere non
cessat ac a viciis se continet, ut
dicit Ysidorus. Hoc est perfectum et racionabile
ieiunium quando interior homo exterior ieiunat et
interior orat, ut dicit beatus Iohannes. Tunc precla-
ra est apud deum abstinencia corporis cum
animus ieiunat a viciis. Quid prodest ex-
tenuari corpus abstinencia cum animus
intumescat superbia. Hec Iohannes. Et non-
dum quod quamvis corpus abstinencia
sit affligendum, non tamen est occidendum.
Modus enim in omnibus est tenendus.
Unde cura carnis habenda est, sed non in de-
sideriis. Ergo sive bibamus sive comedamus
sive aliud quid faciamus, omnia in nomine
domini facere studeamus, et hoc pie, scilicet et reli-
giose ac sobrie, quia sobrium cibum sequi-
tur sobrius sompnus et cibus salubris
observancia. Multum valet personis religiosis
secundum ordinem professis. Vide de beato
Bernhardo in epistola ad Carthusienses. Affligen-
dum est aliquando corpus, sed non occidendum,
quia modus in omnibus tenendus est, proinde
quod ad modicum, sed tamen non in concupiscen-
tiis cura carnis agenda est. Agenda est

vero sobrie et cum spirituali quadam disci-
plina, ut neque in modo cibus neque in
quantitate neque in qualitate appa-
reat aliquid quod non deceat servum dei.
Non solum in hoc sed per omnem vitam nostram
quamvis hominibus occulta exhibere
debemus sanctitatem et honestatem omnem conversa-
cionem nostram sanctis angelis conspica-
bilem agere et delectabilem, quamvis illis in-
ter domesticos parietes inclusam. Si-
ve ergo manducamus sive bibimus
sive aliquid aliud facimus, omnia in
nomine domini faciamus, pie scilicet et reli-
giose. Si manducas, mensam tuam
per se facias sobriam, sobrietas tua
ornet, et cum manducas nequaquam
totus manduces, sed corpore tuo suam
refectionem percipiente mens non omnino
sua negligat, sed de memoria suavitatis
domini vel scriptura aliquid quod eam pascat
meditando vel saltem memorando
secum revolvat et digerat. Scriptura vero
non secularis, non carnalis expleatur,
sed sicut decet monachum sic conveniat
sermo dei. Nam et ad sanitatem corporis
cibus quanto honestius et ordinatius
ingeritur, tanto facilius et salubrius
digeritur. Observandus est ergo sine medio modus,
ut non esuriendum quod comedit animam
suam super omnem cibum. Tempus ne ante
horam consuetas qualibet utatur comitas
servitatis, excepta cum manifeste in firmi-
tatis. Deconditus vero sufficit observa
ut comestibiles fiant tibi mi et non
concupiscibiles vel delectabiles. Suf-
ficit enim concupiscencia malicia sua que vix
a nullo modo perfecte ad finem complete
devitatur nisi per viam quietacionis de-
lectationis. Deinde sicut de cibo sic de
sompno dicendum est. Cave igitur si po-
tes sine deo ne totus aliquando dormias,
ne sit sompnus tuus non requies lassi,
sed sepultura corporis suffocati, non re-
paracio sed extinctio spiritus tui. Item ergo
in sompnum semper aliquid defer tecum in me-
moria vel cogitacione in quo placide
obdormias, quod interdum et sompniare non in-
net, quia evigilatem te excipies in statu
hesterne intencionis restituat. Sic tibi
nox sicut dies illuminabitur et nox illuminacio

tua in deliciis tuis. per largitatem obdormies
in pace et requiesces. Facile evigilabis
et surgens facilis et agilis eris ad re-
dendum in id unde non totus discessisti.
Sobrium enim cibum sobriumque sensum sequitur
sompnus sobrius. de quo vero per congruam
quietem facile est sensus corporis et mentis
evocare et quasi sicut bonus paterfamilias
ad opera necessaria spiritum revocare suscita-
re et renitare. Sic enim prudens animus et
deo dedicatus habere se debet in questa sua sicut
prudens paterfamilias in domo sua. Non
habeat in domo sua mulierem litigiosam
carnem suam sed ad sobrietatem morigera-
tam et assuefactam ad obedienciam et ad laborem
paratam ubique ministrantem et esurire et sa-
ciari et habundare et penuriam pati. Habeat
sensus exteriores non duces sed servientes
interiores sobrios et efficaces. Habeat circa
domum suam vel familiam cogitacionum
suarum sic ordinatam et disciplinatam ut
dicat huic vade et vadat et alio veni
et veniat et servo suo corpori fac hoc et ab-
sque contradictione faciat. Cum sic seipsum
ipsum regit et ordinat in constancia bene stat sua
Hec bernardus. Cavendum est quod necessaria est pu-
gna contra gulam et delectacionem ciborum
ne subrepat. Unde sic ad alimenta ac-
cedendum est sicut ad medicamenta et cum
cum salutis causa corpus reficit adiungit
se in ipso esu periculosa quedam iocunditas
et inordinata delectacio et precedit homo
mensuram necessitatis propter eiusmodi volup-
tatem. nam quod necessitati satis iam esse delec-
tacioni parum est. Unde et devoti et sancti
viri cum reficiunt corpus extra mensuram
necessitatis nonnumquam in cibo et potu rapi-
untur. Istam commemorat beatus Augustinus in libro
confessionum et remedio sic dicens. Refecciones
domine deus cotidianas ruinas corporis
edendo et bibendo priusquam escas et ven-
trem destruas cum occideris indigenciam
mea saturitate mirifica et corruptibile hoc
indueris incorrupcione sempiterna. Et
Nunc autem suavis est michi necessitas et adversus
istam suavitatem pugno ne capiar
et cotidianum bellum gero in ieiuniis se-
pius in servitutem redigens corpus meum
et dolores mei voluptate pelluntur. Nam
fames et sitis quidam dolores sunt urunt

et sicut febris necant nisi alimentorum
medicina succurrat. Que quoniam presto est
ex consolacione munerum tuorum in quibus
nostre infirmitati celum et terra et aque
serviunt calamitas delicie vocantur.
Hoc me docuisti ut quemadmodum me-
dicamenta sic alimenta sumpturus acce-
dam. Sed dum ad quietem sacietatis ex in-
digencie molestia transeo in ipso transitu
insidiatur michi laqueus concupiscencie. Ipse enim
transitus voluptas est et non est alius quo
transeatur quo transire cogit necessitas.
Et cum salus sit causa edendi et bibendi
adiungit se tamquam pedissequa periculo-
sa iocunditas et plerumque precedere conatur
ut eius causa fiat quod salutis causa me facere
vel dico vel volo nec idem modus utriusque
est. nam quod saluti satis est delectacioni pa-
rum est. Et sepe incertum fit utrum adhuc
necessaria corporis cura subsidium petat
an voluptaria cupiditatis fallacia
ministerium suppetat. Ad hoc incertum hyla-
rescit infelix anima et in eo preparat excusa-
cionis patrocinium gaudens non appa-
rere quid satis sit moderacioni valitudi-
nis ut obtentu salutis obumbret
negocium voluptatis. His temptacio-
nibus cotidie conor resistere et invoco
dexteram tuam ad salutem meam et ad te
refero estus meos quia consilium michi
de hac re nondum constat. Audio vocem
iubentis dei mei. non graventur corda vestra
crapula et ebrietate. Ebrietas longe
est a me miseberis ne appropinquet michi
Crapula autem nonnumquam surrepit servo
tuo. miseberis ut longe fiat a me. Ne-
mo potest esse continens nisi tu dederis
conforta me ut possim. Audio quendam
rogantem. Aufer a me inquit concupiscencias
ventris. unde apparet sancte deus meus te dare
cum fit quod imperas fieri. Sed in hiis temp-
tacionibus positus certo cotidie adversus
adversus concupiscenciam manducandi et
bibendi. Non enim est quod semel precidere et
ultius non attingere decernam sed freni
gutturis temperata relaxacione et constric-
cione tenendi sunt. Et quis est domine qui
non rapiatur aliquantum extra metas necessitatis
quisquis est magnus est. magnificet nomen
tuum. Ego autem non sum quia homo peccator sum

sz ego magnifico nomen tuum z michi pel
lat te p peccatis meis qui viat secum in
ne cans me ne in sina membra corporis
sui. qz ruin psecon eius viderunt oculi tui
z in libro tuo omnes scribentur. De illecc
bra odor non satthago nimis cum absit
non requiro cum assunt / non respuo / paras
eis z sp carere iam in videor forsitan
fallor. Sunt enim z iste plangende tenebre
in quibus me latet facultas mea que in
me est ut anim9 meus de viribus suis
ipse se interrogans non facile sibi cre
dendum existimet. quia z q in est ple
rumqz occultum est nisi experientia ma
nifestat. Et nemo securus esse debz
in ista vita que tota temptacio nominat.
Hec Aug9 / Unde studiose invigilare
debet religiosi. ut cum sumunt alime
ta ne inmietate abor obruant. qz
non prodest ieiunium ubi nimia sacie
tas ventris fuit subsecuta / De hoc dicit
Isidorus / Non reputanda e abstinentia
qm ventris sacietas fuit subsecuta.
Dicitur z de hoc in quodam sermone. Nichil
prodest tota die longum extisse ieiuni
um si postea abor suavitate vel in
mietate obruatur. Illico mens repleta
torpescit z irrigata corporis in terra
spinas libidinum germinabit. Sit ergo
temperatus cibus z nunquam nimius ve
ter repletus z plus sp de cibo cordis
qm de cibo corporis cogitemus. quia in
tus in homine interiore sci sumus ad yma
ginem dei in corpore autem de limo terre fa
ctimus / Notandum etiam q facile esset so
brie z secundum naturam vivere admixto tamen
condimento divine gratie. si nostra carnalitas
z fragilitas permittet / Unde dicit btus bern
Facillimum quippe z delectabile esset admix
to amore dei condimento secundum naturam
vivere si insania nostra nos permittet.
Hec bern / Et sciendum q sobrietas admo
dum utilis est. primo enim valet ad satis
factionem p peccatis. ut sicut corporis volup
tate peccavimus ita castigacione eius
deleamus. Item valet ad carnis lasciviam
comprimendam. ut que impugnata in soles
sita est maciata distat spiritui obedire.
Item valet ad militarem victoriam habilita
cionem. sobrius enim agilior e ad bonum

est castior. cautius in lingua. promptior
ad devocionem. z prior in affectu. Item va
let ad sapientiam inquirendam. quia magis
sensum vigilem facit z subtilem
z memoriam tenacem. Item valet ad
aliorum edificacionem. qui cum exteriora vi
dent ordinata vident z temperata
conicitur q de interioribus estiment
que non vident. Item valet ad imitu
glie tam p se ipsa qm p virtutibus
sibi connexis. quia quo magis hic no
bis de voluptate subtrahimus eo
magis z hic spiritualibus z illic cele
stibus deliciis habundamus / Consi
derandum est z q sunt tres gradus so
brietatis. Primus gradus sobrietatis
esse post crapula z ebrietate carnis
z debita tempora z horas in comedendo
sbire nec nimia statuta leviter fran
gant. vel tempore incongruo epulis et
potibus carnis insinuat. z ne magis
ad luxuriam qm ad necessariam refectionem eden
do z bibendo studeat. Secundus gradus
est etiam a quibusdam licitis abstinere
ut a carne z vino z ceteris delectabilibus
z frequentius ieiunare sicut devoti z re
ligiosi solent facere z penitentes. Terci9
gradus e sic domuisse gulam z sic do
cuisse palatum ut solum sit contento
que extreme sufficiat nature in qualitate
cibi z potus. ut quo simplicior victus
eo magis diligat. z si aliquando delicata
sumere oporteat non delectacionem mentis sed
solam naturalem refectionem requirat.
Secundum dictum apli Carnis curam non fe
ceritis in desideriis. Potest z alia distinctio
esse de perfectibus abstinentie vel sobrie
tatis. Primus vz gradus e pacienter ca
rere cum non potest habere cibis vel potibus
delectabilibus z non contristari qui non habent.
desiderata in edendo. sicut quidam cum quicquid
non habent q in mensa desiderant contri
stantur. dedignantur. murmurant. verecun
diam abiciunt nec cogitant professionem
suam. z q aliqui divites seculi non habent
omnium copiam que cupiunt. quanto magis
religiosi z monachi qui pauperes esse
decreverunt. Secundus gradus abstinentie
est velle carere pro deo etiam illis que pos
sent habere amore sobrietatis z paupertatis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ac boni exempli Tercius gradus
abstinentie est posse sine difficulta
te abstinere ab hiis delectationibus
uel tamen inde sine periculum necessitatem
et hoc non amore delectationis sed recre
acionis et confirmacionis quo ad paupertatem
maior uirtus sit non habere quam capias
tamen quo ad fortitudinem abstinentie
maius est appetitu retrahere ab u
su uel delectatione presentis voluptatis
quam absente non desiderare Cauendum tamen
et summus est fugere corporales delectatio
nes quia sepe victi sunt in certamine quo
minus voluerunt esse securi et que ex pre
sumptione sibi victoriam spopondebant
victi et confusi didicerunt quam stultum est
se committere periculis plurimorum vbi potest optime
vitari facilius enim illectatore non subin
gerens quam in gurgite aquarum Nondum est ergo
diligenter cauenda esu carnium. nam vti carni
bus et vino sine peccato absque peccato desit tamen est
actus ipsorum sit ideo absque peccato | Unde
dicit beatus Augustinus | Cum ceperint domino ab
sque impedimento sanitatis coniugi non ap
petunt. a vino et carnibus abstinent
quantum corporis valitudo permittit. non quia
peccatum sit quia quidem haberi quia carnes et
vinum percipere | hec Augustinus | desit tamen est
actus ipsorum vnde dicit Jdi[…]
Concedunt quidem in parte c[…]
nui usus et vini sed horum ab
stinencia consilio perfectioris sua
det | hec Ieronimus | Patet ergo quod
abstinere a carnibus aliis quam de
licatis actu esse consilium perfectioris Et quod
hiis vti imperfectionem quandam importat quantum
est de suo genere nam nisi ad perfectionem
reducantur per circumstanciam super additam et
hoc sic potest explicari Primo cum requirit ne
cessitas sustentacionis propter egritudi
nem seu debilitatem quia concedit regula sancti
Benedicti vbi admittitur quod infirmi et debiles
precarnibus vti preparacione virium Se
cundo cum sit peccantem condescensionem
sicut faciunt boni prelati quando huiusmodi
cibo non propter se sed propter alios vtuntur et hic
faciunt sobrie et cum timore dei Tercio cum
aliquis abstinet a cibo carnium uel pocio
abstinere et tamen tempore et loco cum occurreret ca
ritatis vt cum venerit hospites re

uendi. uel cum est constitutus in alieno mo
nasterio cum visitandi vtantur huiusmodi cibariis
sobrie et hoc delicencia superiorum quia cibis
dispensare potest non impedit perfectionem
quia deus intuetur bonum propositum et bonam
voluntatem hominis | Vbi tamen subintellige
dum est de illis prelatis uel subditis
qui possunt licite cibis vti uel dare licenciam
aliis cibis utendi ut sunt moderno
tempore abbates cistercienses qui habent ex
indulto domini pape Benedicti quod in cibis
cum eisdem dispensare quod possunt in sua
domo cibis vti et alios huiusmodi alimentis
recreare Ex predictis enim elucescit quod cum
abstinencia a carnibus et vino quod hiis
vti potest sine perfecte et imperfecte sed vtrum sit ab
stinencia sit perfecte ex proposito generale aliquid vero
esse circumstancie admixte ut premissum est
cum ex se tamen magis declinet ad imperfectionem
hec tamen non ideo dicuntur quod cibus in culpa
sit cum dicat apostolus Esca nos non comme
dat deo glossa supra uel non supra Et beatus
Augustinus dicit de doctrina christiana | Et locorum et
temporum et personarum conueniat diligenter atten
dendum est ne temere flagicia reprehendamus
fieri enim potest ut sine aliquo vicio cupi
ditatis uel voracitatis preciosissimo cibo
sapiens vtatur Insipiens autem vilissime
gule flama in vilissimum ardescat et sanius
quisque potius more domini pisce vescitur quam
lenticula more esau uel ordeo more iumen
torum | hec Augustinus | Attendendum vero est quod sunt
non nulli in sancta religione qui ab esu
carnium abstinet qui cum huiusmodi cibariis
licite vti posset quando offeruntur eis a superioribus
ut premissum est sed propter maius meritum se cibi
libus alimentis continent Et sunt non
nulli quod cum offeruntur eis cibis esus vero car
nium personas prelatos vtuntur cibis ali
mentis simplici intencione vero ut pos
sint corporaliter recreari et consequentur melius
deo seruire Et diligenciam magnam ad
hibere debent tam abstinentes quam vten
tes huiusmodi cibo ut sine scandalo hoc fiat
vero ut abstinentes non indicent mandu
cantes quod hoc faciant propter aliquam lascivi
am et gulositatem et manducantes non
spernat eos qui cibis alimentis se
abstinet quod hoc agunt propter vanam
gloriam et laudem humanam | Adhuc faciendum

hortat' btus paulus ad Rom̄ sic d.
h'ns qui manducat manducātē nō
sp'nat ⁊ q̄ nō manducat manducā
tē nō iudicet | Vn̄ cū om̄i studio ab
stinentes ī vigiliis debet ut h' q̄ fa
ciunt ad laudem dī ⁊ p̄p̄t salutē aīaꝝ
suaꝝ agant ⁊ cū hoc hūilitatē ⁊ pa
ciam̄ h'eant ne uītu sui p'dat · quia
nō nūq̄ʒ aliqui p̄p̄t h'moi abstinē
ciā ī q̄ndā elacōm extollunt' sear
bitrantes cet'is ēē meliores · ⁊ nō se de
cipiunt ⁊ fut'no p'mio p'uant · Sepe ē
aliquī p̄p̄t abstinenciā ul' alias uītu
tes quas exhibent a p'ximis ī s'monib9
despiciunt' ut eꝝ indicant' asserentes
eos talia ēē p̄p̄t vanā gl'iam · ut po
ssint p hoc placere ⁊ aliis placē · Si vō
p̄p̄t talia cont'a ipi abstinentes rapiunt'
⁊ ī pacīam ⁊ scandalū faciūt aliis
suam ī iuriam p'ib'a ī paciē vindicā
do uītu sui p'dunt · q'm nis bona
ītencione p'us abstinuerunt · q' per
turbulenciā ment' a ī paciaꝫ cari
tatem p'ximi ī se violant · ⁊ p'sequi9
alios p hoc scandalizat ⁊ io peccat
Vnde v'aciē abstinent' debent sūmā
adh'ibē diligenciā · ut ī hac uītute
⁊ ī aliis quas h'nt uītutib9 se non
eleuent · s; v'am cordis h'militatē h'e
ant | ⁊ si p̄p̄t h'moi abstinenciā ul' alias
quascūq; uītutes p'fidiōes p'ximos de
spiciunt' seu ī iuste iudicant' d' ⁊ ypo
crite appellent' cont' tales ī iurias sibi
illatas clipeū paciē opponant nec pri
cū ī paciē uītu sui p'dant · Quidem
potit nobis obesse si om̄s derogent cū
conscia nos defendat ul' quid p'dest no
bis si om̄s laudent q'n c'scia p'pa nos
accusat | dicit de btus greg' | In om̄e eni
q̄ de nobis dī' sp'taciā recte admentē
debem9 · iuciorem testem ⁊ iudicē que
re · Quid ⁊ eī p'dest si om̄s laudent
cū conscia accuset · a' q' potit obesse
si om̄s nobis derogent ⁊ sola nos co
sc'a defendat | hec greg' | Vnde v'e ab
stinentes ⁊ religiosi cont' h'moi ī iu
rias paciām h'ēē dent ut eis exh'ma
nis uītu crescat ac adnā p'l' uītute pa
ciencie p'mīu copiosius ī fut'no pci
piant | Illi vō qui vtunt' esu carnium

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

debet tali cibo uti sobrie ⁊ cū timorē dī
⁊ alios qui a talib9 abstinet nō sp'nē
aut iudicare ul' ī iurios' obicē · n' etiā
p̄p̄t abstinenciā ul' alias uītutes cont'
p'ximi aliq̄ʒ ī vidiam sp'ualem
h'ēē · s; pocius c'gaudē de sp'uali pro
fectu fr'm suoꝝ ac boni q' ī se non
h'ent · debent ī aliis diligē · q' qui
diligit boni p'ximi · p'ticeps effici'
illius boni ⁊ uītutis q' s; h; p'ximus ⁊
q' nō h; ī se p p'pam uītutem h'ebit
tū p s'nam caritatem | Vnde de hoc
p q'ndam doctorem sic dī | Cui boni
q' ī se nō h; ī alio diligit · de nō suo
sui facit · Ecce q'm fructuosum est di
ligē bona ⁊ uītutes p'ximoꝝ | Dicto
de vnus q' uisq; alteri sunt de donis sp'u
alibus sicut sibi ipi · ut boni q' p se
h'ēē nō valet p caritatē s'nam pos
sideat | | Nondum ec' q' de esu carnium
q' quilibet monachus ordinē asserat
sem p'fessus abstinē debet a tali cibo
nisi off'rat' ei a suo p'lato · q' p't mo
p̄p̄t ī dulenciā ap'licam ī talib9 dis
pensacē · ul' nūcias ī firmacē ul' alia
racionabilis cā ut p'missū ē h' exige
rit · Si vō p̄p̄t lasciuiaꝫ seu carnalē
delectacōm sine oi' neccitate h'ui9
modi esus requirat' ac mes
supiores p̄p̄t hoc plus quā
opoet solliciat' ⁊ si cū lice
cia p'lati talis cibus sūma'
peccat tn̄ mandncās q' con
tra p'ceptum regule sic facit
tali cibo sine neccitate vtendo | Sciend̄
ē q' magna discrecio ē h'enda ī sume
dis alimentis naꝫ si p'simonia ul'
abstinencia metas excendit suas
ī sup'fluitate cibi ul' pocius declinat
ī vicium gule s; nimis modicū ad
mittat de necc'ario alimento · vicū
ī discrecionis ī currit · p q'm vires cor
p'is destruat vigorem ment' extin
guat · vnam debilitet ⁊ bona que p
mittī potuit negligat ul' uīcā a'ā
p'imat · ul' sensū p'dat · ul' si vires
recupari debeat tanta p'gmodū
studeat circa corpus refice comodis
⁊ fomentis q'ūa p'us indiscrete
eadem subtraxat ei · ergo ī omnibus

discrecio exhibenda. de hoc dicit beatus fulgencius
Ieiuniis sic est adhibenda temperies
ut corpus nimium nec satietas excitet
nec inedia inmoderata debilitet. satietas
fiat ut maneat ieiunium. debilitas
ne ieiunare possimus. Unde in refectione
ne mens non voluptas expleat sed infir-
mitas sustentetur. Hec fulgencius
Et quia humanum corpus sine alimen-
tis subsistere non potest ideo cibos et potus
sumamus ex his quibus nec corpus
oneremus nec libertas animi gravetur
Nichil enim ita obruit mentem sicut
venter plenus et estuans. Hec dicit
beatus Jeronimus. Absque gustu inquit impos-
sibile est humanum corpus subsistere sed
adesse debet racio ut cibos et potus suma-
mus ex his quibus nec corpus oneremus
nec libertas animi gravetur. mediocris ac
temperatus cibus et carni et anime uti-
lis est. Unde ieiunia sint moderata
ne nimis debilitent stomachum et ma-
iorem refectionem poscentia compellant in
aviditatem que parens est libidinum. Ex-
quisitissimus cibus vitanda est facietas
Nichil enim ita obruit animum ut plenus
venter et estuans. Hec Jeronimus. Dicit ergo de
sobrietate beatus Basilius. Finale est
cibi desiderium quia quidem corpus
humanum per se defluit ideo repleri in-
diget cibis ac refectione. Si ergo quod
est quod potest brevius vel facilius hanc
explere necessitatem corporis id potius
in cibis eligendum est. Oportet omnino
de illis nos cibis qui et facilius et vi-
lius comparantur ut non occasione ab-
stinencie inveniamur preciosa quoque ac
difficiliora sectari. dum fragilitate con-
dimentorum viles nostros cibos in summum et
delicatum saporem conamur extollere
Ille et manducat et bibit in gloria dei
si in memoria habeat deum a quo pascitur
et gracias ei agere et non sectari mandu-
care. sed quasi operarium dei ab ipso refici obliget
ut ad laborem et ad explendum sufficiat
mandatorum. Hec basilius. Unde
corpus castigandum est per abstinenciam
cum discrecione et non consumendum. Pri-
mum quod dicit beatus Isidorus. Abstinencie virtus
nulla est si tamen quisque corpus non edomat

quantum valet et valde inordinata est si
atterit plus quam valet. Hec Jeronimus. Et
ideo precipit beatus Benedictus. Temperancia non
est in solis superfluis resecandis sed et ad-
mittendis necessariis. debet ergo unus-
quisque prout vires corporis sibi subpetunt
tantum de cibis sumere ut nec ventrem
ieiuniorum ariditate constringat nec
estatem nimietate distendat. De hoc
moyses abbas in collacione primum in secun-
da collacione sic dicit. Generalis hec continen-
cie modus est ut secundum capacitatem virium
vel corporis vel etatis tantum sibimet cibi
unusquisque concedat quantum susten-
tacio carnis non quantum desiderium sacie-
tatis exposcit. In utraque enim parte
maximum sustinebit detrimentum quis-
quis inequalitate tenens nunc ventrem
ieiuniorum ariditate constringit nunc
estatem nimietate distendit. Ut enim
mens cibi inanitate lassata perdit ora-
cionis vigorem. dum carnis lassitudine
nimia pregravata condormitare com-
pellitur. ita rursum nimietate vora-
citatis oppressa emittere ad deum preces pu-
ras leves quod non potest. Sed nec castimo-
nie quidem iugiter puritate incorrupta
valebit integritatem finire. dum ei et diebus
illis quibus carnem arcior videtur con-
tinencia castigare prestita cibi materia
ignem carnalis concupiscentie subministrat
Hec moyses abbas. Nondum et expertus non-
nulli qui ieiunium facile tollerant alii
vero ipsum ieiunium molestissime ferunt
Sed tamen in abstinencia utrique non dispar
meritum sortitur. et fortis qui fortia peragit
et debilis qui minima que agere prevalet
non obmittit. Unde debilis potest tam
merere minus abstinendo sicut fortis
multum ieiunando quia vires corporis
et bonam voluntatem hominis pensat ipse
deus. Unde unusquisque consideret vires
suas et prout viderit se posse per abstinen-
ciam discretam corpus suum castiget
de hoc damianus petrus sic dicit. Non-
nulli nempe per totam ebdomadam
ieiunando facile transigunt. Quidam
vero unius diei ieiunium molestissime ferunt
Sed in hiis exhibendis non dispar meritum
utrique sortitur et robustus vero qui

fortia pagit. z debiles qui ea queque
preualet minima non relinquit. Quia propter
difficile est diffinitiuam continere que re
gulam superius constitue ne co
gere videmur. vel fortiores anima perfectio
ne languescere. vel debiles viribus sui
maiori temptatione. Vires ergo suas vnus
quisque considerans non feruor ipsum in anima
fallat nec simulata debilitas decipi
at. sed prout se uiderit posse sibi sobrie
tate legibus z abstinentie se rigore
constringat. Hec petrus damiani.
Vnde de mensura edendi difficile
est certam regulam dare. nisi ut inter duo
ista medium teneat studeat vnusquisque
tenere. ne ita parum sumat ut viribus
deficiat z labore frangatur. et ne ita
nimium ut post cibum non possit ora
re vel legere vel agilis esse ad opera virtu
tum. Quibus ista ipsa experiencia melior est
magistra. Sic igitur patet de virtute So
brietatis. Filius interrogat

Postquam edoctus sum de vir
tute Sobrietatis. nunc que
virtus est sequens hanc
virtutem. de hoc cupio informari.

Scire debes. De Castitate
quod de sobrietate gignitur. xxvij
virtus Castitatis. Nam Ca
stitas est sobrietatis filia z nutritur
ab ea. sicut econtrario luxuria a ven
tris ingluuie. Vnde principali regula
ab omnibus spiritualibus viris attente obserua
tum est. quod qui castus esse desiderat. stude
at sobrietati inherere. quia sine ea non
diu castitas est secura. nam cum proficiente
te proficit z cum deficiente deficit. Quid
autem sit castitas beatus Augustinus describit
eam sic dicens Castitas est virtus sub
iugo rationis impetum libidinis refre
nans. Castitatis autem virtus nobilis
sima est. quia originem habet de celo. Hanc
sancti angeli ab ipso domino omnium virtutum fon
tali principio primitus didicerunt z in
declinabiliter seruauerunt. Hanc vnus
z summus magister xpistus dominus nobis de cele
sti scola adueniens publice docendo attu
lit. z matrem suam gloriosam virginem perfec
tam z primam post se huius discipline
magistram in catholica ecclesia virginalis

z imitacio
mundicie totius mundum perfecit. Vnde
castitatis mundicia est res angelica
quia per eam homines angelis assimilantur
z ciues celestes efficiuntur. Hec dicit Crisostomus
Castitas est res angelica probat enim so
lam singulariter homines angelis assimi
lantur z vincuntur in virtutibus. Hec Crisostomus
Et beatus Bernardus. Quid castitate decorius
que mundum de immundo conceptum semine
de hoste domesticum angelum denique de
homine facit. De hoc eciam Isidorus sic
dicit. Castitas z enim hominem celo coniungit
z angelorum ciuem facit. propter hoc multum
diligenda est virtus castitatis. quia mens
munda z casta sola est que celestis gratie
lumen capit. Vnde dicit beatus dyonisius
Mens castitate dedita celestis. sola
est luminis susceptiua. Est z castum corpus
z cor habitacio dei z xpisto domus valde a
mabilis. nec tamen possidens castitatem
sibi ipsi deputet eiusdem virtutis pos
sessionem. ad hoc enim hoc donum est. nam
prouidentiam proprie non cognoscitur. supernalis
aduentus videlicet gratie dei que hanc virtutem
operatur in homine. De hoc Iohannes abbas
montis synai in tractatu de xxx gradibus
sic dicit. Castitas est xpisti ihesu domus ama
bilis. Castus est qui amorem z concupiscentiam
amorem z concupiscentiam z ignem igne im
materiali repercutiens extinguit. z vir
tus vincat aspectum ignis intenta medi
tacione pulchritudinis supernorum. Nemo
obtinentium castitatem sibi ipsi imputet
eiusdem possessionem. Inimix quod suam
quis vincat naturam. non est utique virtus
suscipientium. vbi enim finis est non victoria
ibi eius qui supernalis est aduentus cogno
scitur. Ne ergo credas luto carnis tue in
omni vita tua. z donec propria ihesu ob
mianis non confidas mea. Qui enim
suam ipsius carnem vult expugnare
z vincere ex se ipso. in vanum currit. Nisi
enim dominus dissolverit z destruxerit do
mum carnis z edificauerit domum anime
in vanum qui vult dissoluere ieiunauit
z vigilauit. Respice z pone coram
deo carnis z nature infirmitatem. expecto
cognosces propriam impotenciam z insen
sibiliter donum suscipies castitatis. Et
non inquit incorruptibilis z in corpore

est dns. i carni decorpis in castitate
z i corrupcibilitate copulatur z repulatur
Castitas est cara dei pprietas z similitu
do. sedm qd hominib' possibile e. Mater
vo castitatis e qmes solitaria cu obe
diencia. hec Joh'es abbas. Et nondu q
int omia certamia que sustinet fideles
no e maior conflictus qm pugna ca
stitatis. Nam ceteris viciis anplicante
do possumus z debem' i puri resistere. li
bidinez vo opter fugiendo superare. Ne
pp' fedam z momentanea delectacom
eternu cruciatu z obpbriu nos contingat
incurrere. hec de hoc dt beatus Aug'. Inter oia
xpianoz certamia sola duriora sunt ca
stitatis plia. ubi cottidiana e pugna
z rara victoria. grauē castitas sortita
est i inimicu qui cottidie vincit' z ti
met'. Et ideo nemo se falsa securitate
decipiat. nec de suis viribus periculose
psumat. S3 audiat aplm dicentem.
Fugite fornicacom. Nam cont' relig
vicia deo anpliante deem' i puri resi
stere libidinez vo fugiendo superare. n
Fuge g° cont' ipetum libidinis ap
phende fugaz si vis obtinere victoriaz
nec e verecundu sit fuge si castitatis
palmaz desiderās obtinere. S3 quia in
iquitas z q lugenda plusitas e. ut
animaz qm xpus sanguine suo rede
mit luxuriosus quisq pp' vnius
momenti delectacom libidinis diabolo
vendat. hec em nimiu plangenda et
infanda condicio e. ubi cito perit q
delectat z manet sine fine q cruciat
sb momento em libidinis ipetus transit
z obpbriu i felicis anime pmanet. hec
Aug'. Considerantes igit' fetiditate ac
pictim huius vicii v3 luxurie ad amorez
castitatis nos attingam'. decim' co
medacione sic dt Origenes. Castitas seu
virginitas e munimen stimonie
i firmitas castimonie [illegible] arie victoria
captiuitas eminima pax [illegible] utrum
debellacio inquietacio [illegible] bellorum
culmen pulcritus. carcer libidinis.
vita spus. carnis interitus. status qua
litatis angelice. hec Origenes. Et nondu
q vrtus castitatis tria facit. pmo cor
pus mundificat. sicut egro luxuria

iquinat. ita si no eet alia racio castitatis
qm pus mundicia. nec aliud luxurie
supplicium nisi eius feditas castitatis ho
nestas esset amplectenda z luxurie tur
pitudo horrenda. Scdo constram letificat
quia gaudiu deo pstat obsequium. qm pro
carnis dulcedinez respuit p magno q
mundus concupiscit letificat aut quia
deo placet. dm placat z deo p primac fat
z p xmu celeste at dm nicatur z anctorez
mundicie p castitatez imitando sequit'
cui sit magna gloria sequi dnm qui nos
pressit i mundicia castitatis. v'go v'ginis
filius v'ginum sponsus. Tercia ipa ca
stitas tam homib' qm angelis specta
bilez z amabilez facit. homib' quia
boni venerant' eaz. angelis q' naliter
omne animal diligat sibi simile z an
geli casti homines castos familiarit'
diligunt. Sciendu est q ad castitatis
acquisitionem z ossuacom maxie valet
ista. v3. alienacio z separacio a feminis
z consorcio contubernale castoz quoz
exemplo castitatis doceat'. Item delici
az fuga que nutriūt carnis illece
bras. Item exteriorum sensuum custodia
ut no videat. ul audiat ul tangat
vn tempet'. Item ocii devitacio q e
omn viciorum ianua maxime carna
lium. Item custodia interioz cogitacionu
z affectionu cordis p quas coluber
pmo caput venenatu ingerit. Item
oracionis frequencia qua obtinet' auxili
um deo cont' omes inpugnaciones. ista
aliqualiter tangit Crisost' sic dicens
Sex sunt que incorrupta conseruant ca
stitatez. s. sobrietas. opacio. asperitas
cultus i hibicio sensuum. raritas sermo
nis cu honestate. euitacio optimitatis
z psone z loci z temporis. hec Crisost'. Est
etiam triplex gradus sine pfectus
castitatis. Primus est continencia ab
actu carnali cu proposito sit manendi
z omnibus illicitis motibus consensu
negandi. Iste gradus cu adhuc sit
vicinus terrene voluptatis pp' e nomi
tatez conversionis vapor tangit cu
carnalis temptacionis z est adhuc
in labore pugne z i initio victorie du
sola volumus cu adiutorio gre dei pugn'

contra quatuor hostes scilicet carnis pruritum et affectionis appetitum mundi provocamenta ad libidinem et demonum suggestione. Si homo diligens castitatem maneat in bono proposito velit resistat huiusmodi temptamentis et fiduciam habeat in domino et adhereat ei qui dixit In mundo pressuram habebitis sed confidite ego vici mundum et tunc inimicos eius convertet ad pacem ut subiciat ei expactores suos videlicet carnis libidinosum pruritum et affectionis illecebrosum appetitum. Secundus gradus est cum per maceracionem carnis et alia studia spiritualia affectus mundatur et caro ista spiritui subiugatur ut rarius temptet et minus ut quamvis adhuc non plene careat concupiscentiarum stimulis quasi spinarum aculeis sedetur tamen eius commocio et ipsando magis quam reluctando insurgentes inordinatos carnalitatum motus compescitur. Tercius castitatis gradus est ita edomitas habere concupiscencias quod vix rarissime et tenuissime senciantur et expassum talem induisse castitatis amorem ut horreat et ita detestetur omnes carnales motus quod quasi nauseam inde paciatur nec possit audire tractari de operibus carnis nisi cum horrore cordis et despectacione. Etiam nonnumquam quod est castitas coniugalis vidualis sive post lapsum sive continencium et virginalis inter quas virtutes nulla tamen placet domino quemadmodum castitas virginalis quia in talibus cordibus dominus Christus libencius pausat. Teste beato Bernardo qui dicit Nusquam dominus Ihesus ita libenter caput suum inclinat quam in virginitatis aureum sinum Hec Bernardus. Non solum autem in castitate virginali delectatur dominus verum eciam post lapsum carnis per penitentiam peracta cum homo continenter et caste vivit. Talis inquam castitas eciam placet deo. Unde secundum Cassianum longa castitas post peccatum imitatrix est virginitatis. Unde multi peccatores post facinora carnis revertentes ad deum per penitenciam corpus suum per abstinenciam affligunt vicijs carnalibus resistunt et caste vivunt

ac per bonam vitam quam ducunt proximis exempla salutis ostendunt. In talibus inquam animabus castis eciam deus inhabitare delectatur. De hoc beatus Gregorius super Cantica exponens illud dilectus meus qui pascitur inter lilia sic dicit. Lilia enim plura nisi sancte anime designant que dum castitatis candorem retinent per bone fame opinionem fragrant proximis quibusque et suavitate olent. Inter lilia ergo sponsus pascitur quia procul dubio animarum castitate delectatur que in se carnis mundiciam conservant et proximis exempla quasi odoris suavitatem donant. Hec Gregorius. Quicumque ergo eciam virtutem castitatis desiderat possidere necesse est ut cogitaciones carnales sibi advenientes ac primum consensum huiusmodi peccati studeat a se amovere quia nequaquam corpus per operationem carnalis peccati corrumpi nisi mens prius fuit corrupta. Unde cum cogitacio carnalis delectacionis cum consensu admittitur procul dubio castitatem tam mentis quam corporis violat. Unde dicit Fulgencius. Si per minimum dum inmunda cum consensu cogitacio admittitur ipsa tam mentis quam corporis castitas continuo violatur. Et secundum quod dicit Ysidorus Corrumpi non potest corpus nisi prius corruptus fuit animus. Ergo cum consensus carnalis delectacionis non est primus non numquam eciam in prava accione durat. Sciendum eciam quod ad conservacionem castitatis multum valet disciplina exteriorum morum et prudencia servata et media. Disciplina namque componit vultum risum cohibet frenat linguam et corporis inordinatos motus cohibet. De qua beatus Bernardus sic dicit disciplina enim tempus committit ponit supercilia componit vultum ligat oculos cachinnos cohibet gulam refrenat iram sedat format incessum. Disciplina est cupiditatis compes malorum de sideriorum carcer firmum lasciviarum integritatis vinculum que in tempestatem domat levitatem ligat et omnes corporis inordinatos motus et illicitos suffocat appetitus. Semper maneat in disciplina discipulus Christi ut erudiatur ad scientiam et preter aditum

mores coronet ad gloriam ut sibi co
magister ipsa consciencia virga et ingenita
verecundia lex discipline. Iuge quippe
silencium et ab omni strepitu secularium
inquietus quies cogit celestia medita-
ri. Porro continencie labor et rigor
discipline psalmorum ympnorum que dul-
cedine relevantur. pudor desperacionis non
ne commissacionis temperat austeritatem. Hec
sunt monachorum insignia. Sed utinam so-
lent nobilitare nostram. Hec hug(o)
Similiter eciam pudicicia est custos casti-
tatis. verba stulticia non multiplicat la-
sciviam reprimit appetitum turpium co-
gitacionum compescit. omnes virtutes nutrit
decorus commendacione beatus Augustinus sic
ait. Pudicicia namque castitatem (?) lites
devitat. lasciviam castigat. ebrietatem
cavet. verba non multiplicat. gule concu-
piscencias oppugnat. omnia vicia reprimit
omnes virtutes nutrit. pudicicia anime
est plus prope deum oculos quam hominum omnia
bona facere. appetitus turpium cogitacio-
num compescit. omnes meliores se estimare
esse nemini invidere. de semetipso nichil con-
fidere. dei semper auxilio res omnis commit-
tere cepta bona opera mortis tamen termino
finire. Pudicicia ornamentum est nobilium
exaltacio humilium. nobilitas ignobilium
augmentum omnis pulchritudinis. de-
cus religionis multiplicacio meritorum
et de spe future beatitudinis gaudet. Hec
Augustinus. Dicit et de pudicicia beatus Ber(nardus). Pu-
dicicia est castitatis custodia. que nos
hominibus reddit venerabiles. hec conscienciam
emundat. firmat affectum. illuminat intellectum
pium propositum in animo roborat. amicos
attrahit. inimicos reprimit. confundit de-
mones. claudit inferos. celos aperit
ipsi deo cum fiducia assistit. Hec Ber(nardus)
Studeamus ergo vacare pudicicie et verecundie ut
virtutem castitatis valeamus in nobis
conservare. Sed sunt nonnulli qui pudo-
rem seu verecundiam habent inordinatam
qui magis infamiam timent coram
hominibus incurrere quam peccati culpam
coram deo. Sed in talibus satis perversi sunt
quia si peccatum perpetrare erubescerent non tam
facile illud perpetrarent. De hoc Richardus
de sancto Victore sic dicit. Disce peccatum prius odisse

et tunc incipies illud vitare erubescere.
Ille pudor verus esse cognoscitur quem
viciorum odium precedit et comitatur. Alioquin
si in peccato deprehenderis et deprehensus pu-
dore confunderis non te credo erubescere
culpam sed infamiam. non enim defendit
verecundia talis tam ab ipso peccato quam de
fame detrimento. Sunt eciam homines perversi
verecundiam sed utinam bonam. utinam
ordinata. nam si bonam haberent perversi
non essent peccatum et enim si perpetrare erubescerent
non tam facile committerent. Hec Richardus
Cum igitur ergo religiosus timeat deum et
votum castitatis quod deo spopondit stu-
deat in se conservare. non solum ab omni
actu carnalis vicii abstinendo. verum
ab eciam cor suum ab inmundis et sordidis cogita-
cionibus retrahendo. sed et visum ab aspectu
nephando mulierum avertendo et affectum
suum et amorem ad splendidissimam pulchri-
tudinem dei convertendo. Qui sic egerit vir-
tutem castitatis in se illesam conservabit.
de qua Effrem abbas in viij omelia sua
exortando sic dicit. Castum in omnibus
te serva fili ut videas deum in gloria con-
sistentem. ab omni pollucione mundum sit
cor tuum et ne des inimico aditum introeun-
di ad te. Ab aspectu nephando averte oculos
tuos et ne delecteris pulchris vultibus fe-
minarum ne per talem delectacionem ultima sal-
vus supplicia. Refrena amorem tuum ab
amore mulierum ne te ab amore dei eius
amor excludat. Vide ne te seducat
corporis pulchritudo et decorem anime
tue amittas. nec in proprio oculo tuo in-
tuearis mulieris speciem. ne intret mors
in animam tuam per fenestras tuas. Mulieris
carnem omnino non velis tangere. ne per tac-
tum eius inflametur cor tuum et spiritus tuus
labatur in perdicionem. Sicut enim semper
prunam ignis comburit. ita qui tangit
mulieris carnem non evadet sine dap-
no anime sue et licet corpus castum
evaserit mente tamen et corde corruptus
abscedit. Reflecte ergo animum tuum ab hiis
obscenis amoribus et omnem amorem
tuum converte ad splendidissimam pulchri-
tudinem Christi ut radii fulgoris eius
illustrent cor tuum et omnis obscuritatis
caliginis expellatur a te. Hec pulchri-

tudo diligenda e que letitia spualez
animab9 confieuit i fundē. h' dector
omodis amplectendus e vn nobis
scientas tuqm llitat acqrit. Cuntem9
pciosas pulchritudines ne om ma
lor gria i nos irroget. Multi em am
mirantes mliez spem cu vtutis via
naufragauit. plurimiqz ornametis
ear oblectati pciacz aiaz suaz
pcessi sut. 2 a pfectois fastigio i profu
du infini demersi sut. Sapies em vir
no corpis decorē qsidat s; aie. Ju
sipiens aut carnalia ornameta a
plectit. Sapiens vir mulicz i spu
osculus aut gaupstit eam insabilr
2 ssplantabi. Tu aut orne omibus
modis spes pciosas 2 falsas. dectur
pat em aia tua. si decorez ear at
tendas. xpus em no corpis s; aie
pulchritudie delctat. hec Effrem ab
bas. Et nondu q sut nomilli q i eta
te iuuenili constituti luxuriose vi
uut. cu vo senuerint tuc primo caste
ac cotinenē viuē volut. s; tles ne
quaqm cotinentes vocandi sut. nec
pmia pfumoz qtinecia adno coseq
qua laboris ctamen i resistendo non
hueruit. de eciib9 Isidorus sic dt. Qda
i iuuentute luxuriose viuentes i sen
tute qtinentes fieri delctant. tuc eligut
fuire castitati qn libido eos hre snos
contepsit. Nequaqm i senectute con
tinentes vocandi sut. qui i iuuetute
luxuriose vixerut. tles no hent pre
miu. quia laboris ctamen no hue
rut. eos em expectat gla i quibus
fuit gloiosa ctamina. hec Isidorus
Unde quilibz xpianus maxime cu
religiosus qui votum fecit castitat
debet abi inicia carnalis pcti se
qtinē 2 huic vicio cu adhuc iuuenis
est viliē resistē. ut pmium fute glie
p labore tanti ctaminis valeat adno
obtinē. Sic igit hēm9 d' vtute castitat
Habita em in for **filius.**
macone de vtute castitatis
ac alijs vtutib9 ia pmissis
nuc de qtuor vtutib9 cardinalibus
2 que sut vtutes politice 2 purgato
rie purgati aii ac exemplares de
hijs flagito edoceri. **De qtuor vtutib9**
Scire des **Cardinalium. xxviij**
q qtuor sut vtutes p qs homo
pt ad honestatez vite puenire
Unde dt Seneca. Quatuor vtutum
spes mltoz sapientum sententijs dif
finite sut quib9 anim9 humanus compo
ad honestatez uite possit accedē. haz
pma e prudencia. scda magnanimitas
tcia continentia. qrta iusticia. Single
igit honestum 2 bn morigeratum ef
ficiunt viz. hec Seneca. Iste ec qtuor
vtutes structurram spualis edificij
ac boni opis sustinent. Teste bto grego
qui sic dicit. Soli du ment nre edi
ficiu. prudencia. tepancia. fortitudo
iusticia sustinet. qua in hijs qtuor
vtutibus boni opis tota structura co
surgit. Vn 2 qtuor paradisi flumina tcaz
irrigant. qua du hijs quatuor vtuti
bus cor infundit. ab oim desiderioz
carnalium estu tempat. hec grego. Ap
pellant aut iste qtuor vtutes car
dinales. qua sicut ostiu vtitur i car
dine. ita in hijs vtitur 2 regit vita
hominis. Per vtutes namqz cardinales
rectificantur aia in suis viribus. Na
prudencia rtificat ronale. fortitudo
siue magnanimitas irascibilem. tempa
cia siue continencia concupiscibilez
iusticia vo rtificat omis vires. Ipa
em iusticia comprehendit oms
vtutes ordinates ad pximu. ut est
equalitas 2 libalitas. 2 ordinates
ad seipm sicut est pma 2 i nocencia
2 ordinates ad dm. sicut est latria
pietas 2 obediencia. 2 pp hoc dr iusti
cia tenere oms vtutes. Et no tn est
specialis vtus s; 2 gnalis comphendes
totam aie rtitudinez. cu ipa dicat
rtitudo volutatis. Et nondu q p vir
tutes cardinales homo instruit i opib9
bonis 2 contra vicia armat. Primu fit
dupliciter. qz instruit quo ad se prude
ciam 2 quo ad pximu p iusticia. Scdm
ec fit dupli. qua ho armat in psptis
p tempanciam 2 in aduersis p fortitudinez
De hoc Aug9 sic dt. Prudencia e i pre
cauendis insidijs. Iusticia in subuenie
dis miseris. fortitudo in pferendis molestijs

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Temperancia in cohibendis delectacionibus
primis. Hec Augus. Sciendum est quod virtutes
quedam quoque dicuntur politice quedam pur-
gatorie quedam purgati animi quedam exem-
plares. Politice namque dicuntur secundum quod regit
vitam humanam quo ad opera exteriora
et secundum quod purgat totum vicia. Purga-
torie dicuntur secundum quod sunt in victoria viciorum
et respiciunt partim interiora et partim exterio-
ra. Purgati animi dicuntur quando devictis
viciis possessor virtutum quiescit raro
insurgentibus motibus primis. Exem-
plares dicuntur que in mente divina consistunt
nam ydee in deo sunt et ipse omnium rerum est
exemplar. Et notandum quod quelibet vir-
tus cardinalis potest coaptari singulis
virtutibus iam premissis. Nam prude-
cia que est prima virtus cardinalis
secundum quod est virtus politica ut ait Macro-
bius est adconis norma que cogitat
queque agit universa dirigit ac nichil
preter rectum velle vel facere. Prudencia vero
secundum quod est virtus purgatoria est mundum
et omnia que in mundo sunt divinorum con-
templacione despicere. Prudencia autem
put est virtus purgati animi est sola divina
nosse et ea tamquam nichil sit aliud in-
tueri. Exemplaris vero prudencia ut est
in deo est ipsa mens divina cui omnia mun-
da sunt et aptare disponit universa que
in celo sunt et que in terra. Ex hiis appa-
rere potest quod primus gradus prudencie
ut est virtus politica facit hominem in
omnibus racionabiliter operari et cum hominibus
honeste conversari. Secundus gradus pru-
dencie ut est virtus purgatoria mentem
alcius erigit quia cum mundana despi-
cit eterna sive celestia prudenter appetit.
Tercius gradus prudencie ut est virtus
purgati animi mentem plenius perficit
dum eam in eternis figit quia sola eterna
concupiscit. Exemplaris autem pruden-
cia que in solo deo est predictos gradus
inchoat deducit et consummat quia omnis
vera prudencia a domino deo est. De hac autem
virtute scilicet prudencie Seneca sic dicit.
Cum quis prudenciam sequi desideras tunc
per omnia recte vives si omnia prius estimes
et pensees. Si prudens esse cupis in futura
prospectum intende et que possint con-

tingere animo tuo cuncta propone. Nichil est subi-
tum sit sed totum ante prospicies. Nam qui pru-
dens est numquam dicit non putavi id fieri
quia non dubitat sed expectat nec suspicatur
sed cavet. Si prudenciam amplecteris ubi-
que idem eris et pro ut varietas rerum exigit
ita te accommodes tempori. Animo tuus non sit
inanis sed aliquid studeat aut moneat aut conso-
letur aut precipiat. Lauda parce vitupera parcius.
Nam similiter reprehensibilis inmitia
laudacio sicut inmoderata culpacio. Illa
siquidem adulacione ista malignitate su-
specta est. Si prudens est animus tuus
tribus temporibus dispensetur presencia or-
dina futura provide preterita recordare.
Nam qui de preterito non premeditatur in omnia
incautus incedit. Propone animo tuo ma-
la futura et bona ut illa sustinere possis
ista moderari. Non semper sis in actu sed interdum
animo tuo requiem dato. Sed et ipsa requies
plena sit sapiencie studiis et cogitacionibus
bonis. Nam prudens numquam ocio mar-
cet animum aliquando remissum numquam dissolu-
tum habet. Non te moveat auctoritas di-
centis nec quis sed quid dicat intendito.
Nec quam multis sed qualibus placeas co-
gita. Hec Seneca. Notandum est quod pru-
dencia est bonarum rerum et malarum utrarumque
que discrecio cum fuga mali et electione bo-
ni. Designa predicit circumspectio docilitas
et cauto. Circumspectio est cautela contrariorum
viciorum qua fugimus avariciam et cavemus
nimis prodigalitate. Docilitas est potencia
erudiendi hoc ordine ut prius te postea
alios instruas. Cautio est potencia
vel prudencia distinguendi vicia a virtutum
specie presencia. Vel aliter dici potest quod pru-
dencia in sex dividitur scilicet in cognicionem
presencium. Unde per sapientem dicitur Precedant pal-
pebre tue gressus tuos. Consilia tua
tecum tua perveniant in memoriam preteritorum.
Unde Ezechias Recogitabo tibi omnes
annos meos. Tercio in providencia futurorum.
Unde Boecius Non sufficit intueri quod
ante oculos est. Prudencia rerum exi-
tus metitur. In circumspectione contrariorum. Unde
in proverbiis Est via que videtur homini
recta novissima autem illius ducunt ad
mortem. In cohibicione peccatorum. Unde Paulus
Castigo corpus meum et in servitute re-

digo incertatom vtutum Sen per
Sapiētez dr̄ Quāqz pt manus tua
facē instant opare Scda vtus car
dinalis est tempantia · que put e
vtus politica est nichil appete pem
tendit · i nullo legez moderacōis ex
cede subiugo colla cupiditate doma
re Tempantia put est vtus pur
gatoia · est oīa relinque i quantum
natu pati que corpis vsus requit
Tempantia put est virtus purga
ti aīi est terenas cupiditates non
reprimē s̄ penitus oblimisti Tempa
cia vo exemplar que in deo e · sic est
q in se ppetua intencōe conūsa est
Exp̄hus vz q pimus gradus tempa
cie ut est vtus politica · hominez ab
excessu z defectu custodit · qz ei mediu
vtutis i omi tpe ondit Scdus gdus
tempancie ut est vtus purgatoia
mente ad etna pfce digit · qz omez
supfluitatez rez quacu finit exclu
dit Tercius gradus tempancie ut e
vtus purgati aīi mente metius
figit · qua cocupiam omis inordinati
concupiscibilis penitus extinguit Exe
plar aut tempancia que in deo e pre
dictos gradus tepancie inchoat dedu
cit z pducit z pficit · qz oī create mens
pondus z mensurā tribuit de hac aut vir
tute vz tepancia seu cotinencia Senec̄
sic dt Continenciaz si diligis circuide sup
flua z i arcu desideria constringe Consi
dera tecum quant na postat no quantu
cupiditas expetat · palatu tuu fames
excitet no sapores nec ad volupatatem
s̄ ad cibu attedas · nc̄ presentibz deliciis
inhiebis nc̄ desidabis absentes Si con
tinenciaz diligis turpia fugito anqm ac
cedant nc̄ quecqm alii vereris plus
qm te Oīa tolla sibi pt turpitudinez
crede · a vobis quoqz turpibz abstineto
quia licencia coz i prudencia inuitat
Si continens es adulaciones euita ·
difficillimu opus e continencie affec
ciones adulanciu repelle · quoz sermo
nes aīm quadaz voluptate resoluit
Si contines es z aīm z corpis tui mo
tus obsua · ne indecori sit · nec ideo
contempnas qz latent · na nichil

differt si nemo videat cu ipe illas
videas Cunctis esto benignus nemi
blandus z paucis familiaris omibz
equus Bone fame neqz tue seina
tor neqz i vidus aliene Ad iniuriasqz
ad misericordia pronus In adusis firmus
in psperis cautus z humilis Occultator
vtutum sicut aliqui vicioz Vani sermo
nis ipe sis · s̄ eloqui paciens Que
nosti sine arrogancia postulati ipaties
que nescis sine occultacōe ignorau
cie e postula imparti Hec Seneca No
tandu e · q tempancia e vtus cu po
tencia resistendi illecebris i nos ipetu
facientibz · ex qua pcedit continencia
castitas pudiacia sobrietas · parcitas
moderancia honestas · abstinencia ve
cundia modestia · Continencia e vtus
abstinendi ab illecebris Castitas e
vtus subiugo colla impetu libidis
refrenans · Pudicicia e vtus no solu
impetum libidinis refrenas · vim eciam
signa cohibens vz · gestus inordinatos
corpis risum dissolutu z similia So
brietas est vtus qua excessu cibi z po
tus cohibemus Parcitas e vtus qua
retinemus retinenda · sic largitas
est vtus qua damus danda Moderan
cia est vbor nimiu appetitu i petu
colla renocatie · honestas e ut lautio
ra querere fercula nec circa ea totus
appatus opam dare Abstinencia est
statutu pndendi tps no puenire ·
Vercundia est feda z supflua verba
reprimē Modestia est corporei hitus et
cete motus supellectilis i moderatu
renocans usum Tercia vtus cardi
nalis est fortitudo · que put e vtus
politica est aīm sup pericli metu eri
ge · nichilqz nisi turpia timē Scdo
fortitudo put est vtus purgatoia
est aīmo no terreri cont queqz adusa
Tercio fortitudo ut est vtus purga
ti aīi · est passiones no vincē cor
pis · s̄ omio z penitus ignorare Exe
plar aut fortitudo que i deo e · q ipse
idez e ut vmqm mutat Exp̄hus pt
patē q pimus gradus fortitudinis
ut e vtus politica · hominez facit oem
metu postponere rei publice pro pone

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

z nisi turpia formidare Secundus gradus
ut est virtus purgatoria mentem magis
confortat ut nulla pena corporalis cas-
treat quia ad sola eterna fortiter anhe-
lat Tertius gradus fortitudinis ut
est virtus purgati animi mente metus
figit quia cum omnia contraria vincit z repu-
gnancia omnia z fidenter contempnit Exem-
plaris autem fortitudo que in deo est predictos
gradus inchoat deducit z consumat Ipsa
enim attingit a fine usque ad finem fortiter
z disponit omnia suaviter De hac est vir-
tute fortitudine seu magnanimitate
Seneca sic dicit Magnanimitas que z forti-
tudo dicitur si insit in animo tuo vives cum
magna fiducia liber intrepidus alacer
Magni hominis animi bonum est finem vite
sue intrepidum expectare Si magna-
nimus fueris numquam iudicabis te contume-
liam fieri De inimico dices non michi nocuit sed
nocendi animum habuit z cum illum in potestate tua
videris vindictam putabis vindicare po-
tuisse Scito enim magnum z honestum
vindicte esse genus ignoscere Eris ma-
gnanimus si pericula non appetas ut te-
merarius nec formides ut timidus
Nam timidum non facit animum nisi rep-
rehensibilis vite conscientia mala Hec Seneca
Et notandum quod fortitudo est immobilis men-
tis adversa cum labore z periculorum susceptio que
nec adversitatis incursu frangitur nec
prosperitatis blandimento elevatur De qua
oritur magnanimitas fiducia securitas
magnificencia constancia firmitas
paciencia perseverancia longanimitas hu-
militas mansuetudo Magnanimitas
est virtus spontanea difficilium aggres-
sio Fiducia est cordialis spes cum re inchoa-
tam ad finem perducendi Securitas est
virtus incommoditates imminentes z rei
inchoate ad finem perducendi non for-
midans Magnificencia est virtus animi
arduorum dans consumacionem Constan-
cia est stabilitas cum firma z proposito
perseverans Firmitas est virtus cum omnia
equanimiter portans Paciencia est virtus
viris animi contumeliarum z omnis adversi-
tatis impetus cum tranquillitate sustinens
Perseverancia est cum firmitas in bono propo-
sito usque ad consumacionem pertingens

Longanimitas est virtus qua pacien-
tie eterne premium expectamus Humilitas
est virtus per quam animus in nullo se efferens
nichil sibi boni ascribere z contrarius ab-
iectum desert habitum Mansuetudo est
virtus animi qua homo se tractabilem aliis
reddit Quarta virtus cardinalis est
ipsa iusticia que ut sit virtus politica
debet mundum virtutum despicere z servare uni-
cuique quod suum est si sibi ipsi z proximo z deo
Secundo ut est virtus purgatoria ipsa iusticia
est ad divinam proximi viam consentire
z omnium virtutis officium in suo vigo-
re conservare Tertio iusticia prout est virtus
purgati animi est cum divina mente perpetuo
federe sociari Exemplaris vero iusticia que
in deo est est quod perhenni lege a sempiter-
na operis sui continuacione non flectitur
Colligitur patet quod primus gradus iusticie ut
est virtus politica ab omni iniquitate
hominem custodit z cum omnibus pacifice
conversari solet Secundus gradus iusticie
ut est virtus purgatoria mentem ad eterna
divine trahit quod in isto ordini z omnis presto
consentit Tertius gradus iusticie ut est
virtus purgati animi mentem metuens fi-
git quia illam cum deo eterno perpetuo federe
sociat Exemplaris autem iusticia que in deo
est predictos gradus inchoat deducit
z perficit que omnem creaturam suam per-
petua z inflexibili lege iuste regit
Colligitur aliqualiter patet quod virtutes per
ut sint politice homo ordinatur in opera-
cionibus suis quo ad proximum Et per vir-
tutes ut sint purgatorie ordinatur ad
seipsum Et ut sint virtutes purgati animi
ordinatur ad deum quas virtutes exemplares
que in solo deo sint perficiunt secundum magis
z minus prout operantes in fide z caritate
opera virtutis eas perfectius vel minus perfecte
participat De virtute etiam iusticie Seneca
sic dicit Iusticia autem quid est nisi nature tacita
convencio in adiutorium multorum inventa
Iusticia non nostra constitucio sed divina lex est
z vinculum societatis humane Cuius quis
ergo iusticiam sectari desideras time prius
deum z ama deum ut ameris a deo Amabilis
eris deo si illum in hoc imitteris ut velis
omnibus prodesse nulli nocere z tunc te virum
iustum appellabunt omnes sequuntur vene-

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

bitur et diliget. Iustus enim ut sis non so-
lum non nocebis sed et nocentes prohibebis.
Hec Seneca. Notandum est quod iusticia e-
tiam suas virtutes continens de quibus pro-
cedunt videlicet religio pietas severitas i-
nnocentia reverentia. Religio
autem est virtus quedam superioris nature quia
hac virtute religamur deo. Cultum in
Pietas est virtus qua parentibus vel petenti-
bus honorem debitum exhibemus
non solum in veneratione verum et in exhibi-
tione necessariorum. Severitas est virtus qua
communi utilitate servata districte agimus
in suppliciis reddendis ut non relinqua-
mus aliquid de pena debita. Innocentia
est qualitas mentis omnis iniurie non
formidans. Reverentia est virtus qua
venimus vel aliqua placatione sub-
limibus debitum honorificationis cultum
exhibemus. Hec dividitur in duas partes
In venerationem que virtus est qua re-
verentiam exhibemus maioribus in cor-
poris humiliatione gestu nutu et verborum
emissione. In obedientiam que est ea iuste
iussionis effectus. Misericordia est virtus per
quam animus in calamitate alterius movetur.
Et sciendum quod virtus perducere solet hominem
ad vitam eternam que virtus est maxime
amor dei de quo certe procedunt virtutes
et quatuor virtutes cardinales que cum habite
fuerint dilectionem dei et proximi in mente
custodiunt et confirmant. De hoc dicit beatus
Augustinus. Virtus ad beatam vitam nos per-
ducit. Sed virtutem nichil esse affirmaver-
int nisi summum amorem dei. Nam
et illud quod virtus quadripartita dicitur ex ipsius
amoris vario quodam effectu dicitur. Est enim
temperantia amor integrum se prebens
ei quod amatur. Fortitudo amor facile
tollerans omnia propter id quod amatur. Iusticia
amor soli amato serviens et ideo recte do-
minans. Prudentia amor ea quibus
adiuvatur ab eis quibus impeditur saga-
citer eligens. Sed hunc amorem non
cuiuslibet sed dei esse diximus id est summi bo-
ni summe sapientie summe concordie. Est
enim caritas simplex et pura que spiri-
tu inspirata perducit ad filium per quem
pater agnoscitur. Omne autem officium
temperantie est exuere veterem hominem

et in deo renovari id est contempnere illecebras
omnes corporeas laudemque popularem to-
tumque amorem ad divina conferre ne subi-
ciat se homo propter ista huius rebus. Hec
igitur vir temperans in huius rebus mortalibus
vite regulam utroque testamento firmatam
ut eorum nichil diligat nichil per se appe-
tendum putet sed ad vite huius atque offi-
ciorum necessitatem quantum satis est usurpet
utentis modestia non amantis affectu. Cum
enim deus est summum bonum hominis nichil
aliud est homini bene vivere quam toto
corde tota anima tota mente diligere deum
a quo existit ut incorruptus in eo a-
mor custodiatur quod est temperantie. Nullis
frangatur incommodis quod est fortitudinis.
Nulli alii serviat quod est iusticie. Vigi-
let in discernendis rebus ne fallacia
subrepat quod est prudentie. Hec est ho-
minis una perfectio qua sola impetratur
ut veritate perfruatur. Non potest autem seipsum
non diligere qui deum diligit. Immo ille
solus se diligit qui deum diligit quia
sedule agit ut summo bono perfruatur.
Quod autem agis tecum agendum est cum pro-
ximo scilicet ut ad id bonum ad quod ipse
tendis eum adducas. Illud enim est unum
bonum quod omnibus tecum tendentibus
non sit angustum. Ex qua scilicet dilectione
proximi nascuntur officia societatis
humane in quibus non errare difficile est.
Duobus enim modis peccatur in homine:
uno si ledatur, alio si cum potest non adiu-
vatur. Hec Augustinus. Sic igitur patet de maioribus
virtutibus cardinalibus. Filius mi.

Vellem certa aliqua scire de consiliis
ad que tenentur religiosi secundum
professionem animo placationis
expressio. De consiliis ad que tenentur religiosi. xxvij

Scire debes
quod consilium est persuasio boni
melioris ad quod non tenemur ex
precepto. Et notandum quod consilia in multis
differunt a preceptis. Primo quia ad precep-
ta tenemur ad consilia vero non. Quia pre-
cepta servare est necessitatis consilia vero vo-
luntatis. Item lex vetus dat precepta
videlicet decalogi hoc est decem preceptorum.
Ewangelium vero super addit consilia.
Nam consilium pertinet ad perfectos. pre

xl9

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

cepti aut ad perficiendos. precepta
separant nos ab illicitis. sed consilia a
concessis. Per precepta declinamus pecca
tum. sed per consilia declinamus occasio
nes peccandi. Pro preceptis penam su
stinemus. sed pro consiliis premium cumulamus
Item ad precepta constringimur ex debito
sed ad consilia non nisi ex voto. quia consilium
postquam fit preceptum sic ait Augustinus | Vo
vere in quantum est voluntatis. reddere vero ne
cessitatis. Et sciendum quod consilia quamvis
sint plurima tamen principaliter sunt tria. vide
licet castitas paupertas et obediencia. Primum
consilium est castitas. de quo in ewangelio Mathei xix° dicitur
Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter
regnum celorum. Secundum consilium est paupertas
que consistit in abdicacione proprietatis | Un
de dominus in ewangelio xiiii° dicit | Qui non renuncia
verit omnibus que possidet non potest meus
esse discipulus. Et de monachis proprietatem
habentibus dicit beatus Ieronimus. Monachus habens
obulum non valet obulum. Tercium con
silium est obediencia | de qua in ewangelio xxiii° sic dicitur
Super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei
que dicunt facite que autem faciunt facere
nolite. Predicta vero tria consilia sunt sub
stancialia omnis professionis religionis quia
suos observatores vel sectatores elongant
a malo non solum quantum ad malum cul
pe sed et quantum ad malum cause. Unde reli
giosi maxime hec tria solent vovere
ac promittunt observare. Omne namque ma
lum oritur ex triplici radice scilicet ex concu
piscencia carnis. ex concupiscencia oculorum et super
bia vite. Predicta vero tria consilia professionis
nos elongant ab hac triplici radice
Nam per castitatem vincitur carnis concu
piscencia et luxuria. per paupertatem vero superatur
et extirpatur cupiditas seu avaricia
Per obedienciam autem calcatur mentis elacio
sive superbia. Sed quia de hiis tribus
virtutibus videlicet castitate paupertate et
obediencia supra tractavimus non est
opus ut de illis iterum mencionem facia
mus. Solum hoc adiciendum quod omnes
homines maxime desiderare solent
tria. hoc est. opes voluptates et hono
res. ex quibus tribus cetera vicia pro
deunt et oriuntur | de hoc Innocencius
sic dicit | Tria maxime solent homines

affectare. opes voluptates honores
de opibus prava. de voluptatibus tur
pia. de honoribus vana procedunt. Nam
opes generant cupiditatem et avariciam
voluptates pariunt gulam et luxuriam
honores nutriunt superbiam et iactanciam
hec Innocencius. Sed ideo fideles et ma
xime religiosi habent remedia contra
predicta scelera videlicet castitatem paupertatem
et obedienciam. per quas virtutes cum adiuto
rio dei vinci possunt vicia supradicta.

Post informacionem filius in tercio
divisam virtutum supius
premissarum. Nunc de bona accio
ne seu operacione cupio edoceri. De bona

Scire debes accione. xxx.
quod postquam homo fuit predictis
virtutibus videlicet humilitate paciencia
castitate ac ceteris aliis supius pre
missis intus et exterius decenter ador
natus. debet eciam in aliis bonis accio
nibus hoc est in ieiuniis in vigiliis et in ceteris
bonis operibus se exercere. ut per huiusmodi sanctas
observancias valeat deo magis placere
de quibus observanciis spiritualibus sic dicit
beatus Bernhardus | Sex sunt observancie sive disci
pline in quibus primum fieri debeant. sunt
autem iste. silencium psalmodia vigilie
ieiunium. opus manuum et carnis mun
dicia. In observacione silencii purificatur
spectus que verbositate contrahimus. Cuius
vicii sunt octo species. Est enim verbum stul
tum vanum. mendax. ociosum dolosum
impudicum maledictum excusatorium. que
nimia peste nascuntur ex loquacitate
et per silencium ceusuram evertit. Fundit
ac etiam ne nullum noceat reprimitur. In psal
modia fit duplex confessio ubi et peccator
de culpis compungitur et deo laudes super in
dicta iusticie sue dicitur. In hac ergo ob
servancia quisque qui recte confitetur purifi
catur ab immundo spiritu blasphemie cui an
te confessionem subiacebat. Dum enim se
ipsum laudaret et deum accusaret quid aliud
quam blasphemus erat. conversus et confes
sus tamen quod dominus instructus correcta
vita corrigere verba. scilicet ipsum accusans
mala sua sibi reputant. deum autem laudans
bonum quod in se videt non sibi sed illi appli
cat. et hic totum agitur in psalmodia. Per

psalmodiam accipe quia quod deo agitur in
mentis melodia, sive sint psalmi
sive ympni seu et quecumque cantica.
Etiam observantiam positam super vi-
gilias. has semper debet comitari ora-
tionis instantia. Tales vigilie abluunt
nos a sordibus quas contraximus
per somnipolentiam resoluti dum oblivi-
one quadam acia salutis intercipimur ac
torpemus. Quarta observantia est ieiu-
nium. De quo quis dubitet quin corpus pu-
rificet? Verum est illa summa contraria que vis-
ciantur. Si ergo per gulam peccavimus quid
restat nisi ut per abstinentiam reparemur? Non
solum huius vitii per eminentiam (?) fit purga-
tio insuper et virtus ad expellendos de-
mones comparatur. Per segnitiem quoque
et ociositatem que inimica est anime multas
contraximus sordes contra dei sententiam in
sudore vultus alienum non meo pane ve-
scentes. Propter hoc sequitur quinta observan-
tia que dicitur opus manuum, ut sordes
ille in labore manuum abluantur. Restat
ultima carnis munditia. In hac fit
purificatio ab illa quinque peccata corporis
illecebra visus, auditus, gustus, o-
doratus et tactus. Et cetera quidem
predicta, id est silentium, psalmodia, vigilie,
ieiunium, opus manuum exerceri possunt
sine ista. Sed si lumbi non fuerint pre-
cincti, id est si desit carnis munditia, lucer-
ne ardentes quid proderit? Hinc ergo col-
ligendum est quod sit necessaria huius
septe observantie purificatio que sola
omnibus superdictis complementum obtinet
vim salutis. Et nondum quod in hiis om-
nibus observantiis per mas (?) quatuor debe-
mus nobis quintam proprie septam (?) deo. Nam
silentium, psalmodiam, vigilias, ieiunium
propter proximum (?) deus quibus exercere propter se ipsum,
hoc est propter suam disciplinam, opus ma-
nuum propter proximum ut habeat unde tribuat
necessitatem patienti. Carnis munditiam propter
deum ut placeat illi cuius voluntate
faciat. Hec Dionysius (?). Non solum autem in
hiis virtutibus sed et in aliis vir religiosus
debet se exercere, videlicet in compassione proxi-
mi, in compunctione, in oratione, in lectione,
in studio et in meditatione sacre scripture

ac aliis virtuosis operibus ut plus possit
deo placere et proximis suis boni exem-
plum prebere. Sunt namque nonnulli qui
magna intentione tormenta reproborum
considerant et pertimescentes subito pec-
cata et iniquitates deserunt et ad vitam
virtuosam et statim operationem bonam vincen-
do consurgunt et per bona opera que a-
gunt secundum magis et minus proximis suis
bona exempla ostendunt. De talibus
beatus Gregorius super cantica exponens illud dictum
Que est ista que progreditur quasi aurora
consurgens sic ait: Sunt enim nonnulli qui ma-
gna intentione que sunt tormenta
reproborum aspiciunt et sua facta per ipsa sine
palpatione examinare contendunt
cumque se peccasse cognoscunt et plus ire
ad tormenta reproborum pertimescunt, subito
tenebras iniquitatis delinquunt et luce
iustitie accendi concupiscunt. Mox ad
statim operationem consurgunt et per bona
que faciunt clarescunt proximis in quibus quasi in
aperiunt sub paulo dubio (?) velud aurora
consurgentes progrediuntur. Quia subito nocte
peccati evacuantes ad lucem magis ac ma-
gis dilatantur. Sic anima que prius erat in
tenebris nunc splendens apparet et que que
in se obfuscabatur nunc luce sancte operationis
resplendet. Pulchra ut luna. Luna quip-
pe dum noctem illuminat caligantibus oculis
iter per quod gradiantur demonstrat. Sic nimirum
quoque anima que tenebras dimittit et in
statim operationem se extendit dum exemplum
bene operandi tribuit quasi lucem tenebrescen-
tibus oculis spargit. Dum enim peccantes
quique boni opus aspiciunt et ad idem fa-
ciendum se committunt, quasi errantes in nocte
per lumine lune ad viam redeunt. Hec igitur
sancta anima dum peccantibus exemplum prebet
quasi luna in nocte lucet. Dum vero magis
ac magis crescit et dedit in diem perfectitu-
dinem boni operis lumine iustitie perfecte ac-
cipit ut in bonis exemplum imitationis
prebeat que prius solis peccatoribus imitanda
apparebat, profecto iam luna sol efficitur,
quia que in nocte errantibus lucebat, modo in
die ambulantibus lumine virtutis manifestat.
Hec ille. Tales namque qui post peccata pe-
nitentia ad patriam redeunt et sancte vivunt

no inquam ex dono celestis grē ꝛ v̾bū
doctrīe ad alios   doctēdos p̄cipiūt
quoꝝ p̄dicacō tanto suauius audie
tibus sapit q̄nto coꝝ actio v̾bis q̄ pre
dicant ɔ̄tra nō est | de hꝰ btūs ggꝰ sr̄
Ezechielē sic dt | Sepe em̄ quosdam
videmus tota se mēte ad s̄te lcōnis
studiū contulisse atq̄ in eꝯ v̾ba diuīa
recognoscētes ī quas delinquūt semꝫ
ipos in lacrimis mactāe · merore cō timo
affici ī nullis hm̄ꝰ mdi p̄spītatibꝰ delca
ri · ita ut eis uita p̄ns oneri ꝛ lux ipa
fastidio fiet · Hij ad colloquīū cōmuīa
admitte atq̄ rigore discipline ami
difficile relapsa ē p amorē condicōis luc
tu solitudo ꝛ silentio gaudē ꝛ tcēs p̄
cepta uite que sensus illoꝝ cape po
tuit memoria nō amisit · q̄ collec
tus in dō amꝰ legendo semp̄ ꝛ recō
lendo suauit Et fit plerūq̄ ut tcēs
quoq̄ ex dono celesti grē ꝛ v̾bum doc
trie p̄cipiant · atq̄ deuiantis pabu
lo q̄ ipi intrinsecus dulcit rumiant
ꝛ p̄ximos suauit pascant | de quoꝝ
p̄fecto ore p̄dicacō tanto audientibꝰ
dulcis est q̄nto coꝝ actio ɔ̄tra sūs
p̄dicacōibꝰ nō ē · q̄ de ipa uita sū
unt q̄ p̄ linquā p̄ximis ɔ̄ferunt
Nam s̄mo dulcedinē nō hꝫ quē uita
reproba intra consciam remordet ·
Vnde nāe est ut qui v̾bum dī loquī
prius studeat qualit̾ viuat · ut pꝰ
ex vita colligat que ꝛ qualit̾ dicat
Ad p̄dicandū namq̄ plus consciā sti
amoris edificat q̄m exercicō s̄mōis
quia amando celestia ī ea semꝫ ipm
p̄dicator legit quo p̄suadeat ut de
spici debeāt t̾rena · Cum em̄ uita sua
exterius pensat ꝛ exemplo suo sorꝰ am
monendo alios edificat q̄ in corde
lingue tangit · ī eo q̄ man v̾bi p̄xi
mis exterius sēbit | hec ggꝰ | Na s̄cdm
eundē ggꝰ | Quanto sanctior ē uita
doctoris tanto fit humilior · sensus
auditoꝝ ꝛ semp̄ semꝫ ipm despicit
dum p̄dicatoꝝ uitam ī magnam
altitudinē surgē p̄pendit Si vō p̄di
cator magna p̄dicans p̄se exemp
lar nō est s̄mo eius incorde auditoꝝ
sapidus esse nō p̄t | Vnde dt btūs Bn̄ ·
Si ego qui int̾ uos videor pastoris ger̾e
curam vobis appō sīcō moysi mansue
tudinē · pacīam Iob · samuelis innocē
dauid sanctitatem · imitās ipe ꝛ paciens
atq̄ ī misericors ꝛ mīe stās filio · s̄mo
meus ut vereor mīꝰ sapidus veret
ꝛ nos mīꝰ sapides auide capietis
hec Bn̄ | vnde q̄libꝫ in quocumq̄ gdu
ul statu existens studē debet · ut p̄sentiam
vitaꝫ boni exemplū p̄ximis p̄beat
qtis p̄ hoc incedem etne vite assequi
adnō valeat | de hoc dt btūs Iōhꝰ | Ne
mo sibi solūmo viuat · q̄ntoscūq̄ exe
plo sc̄o edificauit · tū tantis ꝛ p̄mīis
incedem bte retribucōis ī nemet ꝛ
q̄ntoscūq̄ exemplū male ɔ̄uersacō
nis etiam si illi eū nō secūt p̄buit
p̄tantis se malam rōnē reddē sciat
hec Iōhꝰ | Scelus ergo ē cuiꝰ uita uitio
sa alterius uitam viciosam cōfundit
ꝛ emendat | Vnde dt btūs Bn̄ | Bn̄
dcā adnō anima · cuiꝰ humilitas alterius
sup̾biam confundit · cuiꝰ mansue
tudo alterius irām extinguit · cuius
obediā alterius p̾gritiaz taciē ītre
pat · cuiꝰ s̄uor alterius inerciam ex
citat · qui s̄res suū īmciōem ocīm tur
batum gr̄a edificacōis ꝛ cōsolacōis
illūinat Cane em̄ int̾ homines sub
limior ꝛ deo gracior ee cōsp̄tas · pt
q̄m coꝝ qui se abdicat vicijs · qui vir
tutū studijs aīm subiungūt ī sup̾ eciā
alios cottidiano exercicio ad grām auc
toris sui student cōuitē ꝛ ex h̾ā ac
quisicōne fidelīn · gaudiū sp̄ p̄nie
celestis augē | hec Bn̄ | deniꝙ ergo s̄m
dam apl̄i sobrie iuste ꝛ pie viuē in
stitutem possimꝰ acq̄rē ꝛ ꝛ p̄ximis
nr̄is boni exemplū p̄bē | Nam put
dt btūs Bn̄ | Tria sūt que faciūt
hominē s̄ctū · victus sobrius · actus
iustus · sensus pius | victus sobriꝰ
erit si continens si socialis si obedi
ens · 1 · caste caritatiue ꝛ humilit̾ vi
ximus · p̄ continētiā em̄ castitas p̄
socialitatē caritas · p̄ obediā humili
tas acquirit̾ Actus iustus erit si sol
icitus · discretus fructuosus · Fcūs p̄

123

bonam intencōm· districtus princ ſu
rum poſſibilitatis· fructuoſus p̄o
ualitatez proximorum Sensus primo cit
ſi fides nra dm̄ ſentit ſūme potētez
ſūme ſapietem· ſūme boni· ut p
eius potētiaz nram credamus adiu
uari in ſinitatez· peius ſapiam nraz
corrigi ignoranciaz· peius bonitate
nrā credamus ablui iniquitate / hec
Bn̄ / Studeamus ꝛ ordinate viuēre no
bis ſocialr̄ proximo ꝛ ſimlr̄ dō / adh̄
hortat̄ idez btūs Bn̄ ſic d̄· / viuēre in
congregacōne ordinabilr̄ ꝛ· ſocialr̄
proximo· ſimlr̄ dō· debemus ꝛ vnicui
q̄z reddē q̄d ſuū ē· v3 obediam ſupioi
auxiliu̅ equali ꝛ diſciplinaz inferiori
de hoc d̄t btūs Bn̄ / debemus ſupio
ri obediam ꝛ reuerenciam· equali co
ſiliu̅ ꝛ auxiliu̅· inferiori cuſtodia ꝛ di
ſciplinaz Et nōndum q̄ qui i bōis
opibus pficē ꝛ pmanē deſidāt· nce
ēſt ut a mala ſocietate ſibi caueat
quia valde nociua ē ſocietas maloꝝ
ſic ecōuerſo multū ſalubris ē ſocietas
bonoꝝ / de hoc d̄t btūs Jōm̄ / mltū
nocet hoīni qua mala ſocietas plꝰ
q̄m impoſſibile puto viꝝ diuinis i
bonis opibus pmanē· qui maloꝝ
aſſidue commixtione vtitur· ꝛ ſicut
mala nocet commixtio ita bona p
deſt· qui bonaz i uenit ſocietatem
vitam i uenit· raro ho uł bonus
uł malus efficit̄· niſi ob ſocietatē
tam / hec Jōm̄ / Unde fugienda ē ſo
cietas maloꝝ ꝛ maxime illoꝝ qui
adulta priūi ſūt· ꝛ adhēndum ē ſo
cietati bone que timet dm̄· ut ex co
ſorcio talium emendacōm vite ac
moꝝ ſuoꝝ quiſq3 aſſequi valeat
de hoc Iſidorus ſic d̄t / vita malos
caue iniquos· fuge impios hoīes
maxime eos qui ad vicia proni ſūt
Bonos tibi bonos ꝯiunge· quia ſi
ſuis ſociꝰ conuerſacōnis· ex ꝯ̄ūtiꝰ
pīcloſum eſt hīs qui peccare volūt
ſociari ꝙhelus eni eſt h̄re cōm ſionoꝝ
q̄m cōſorciu̅ Sic multa bona h3 imi
tatoꝝ ſic plurima mala confert ſocie
tas maloꝝ / hec Iſidorꝰ d̄t ꝛ de h̄
btūs Bn̄ Gregoriꝰ / vitanda ē ſocie

tas maloꝝ· ne forte ſi corrigi nō valent
ad imitacōm trahat· ꝛ cū ipi aſua ma
licia nō mutat̄· eos qui ſibi commiti fue
rint putat / hec Gḡꝰ / Sciendum ē q̄ bona
opa p̄ma fiunt cū quadā difficultate
opam̄· cū vō in ꝯſuetudinez venerit
ſtalius illa ꝛ cū quada iocunditate ſpi
rituali pficimꝰ / Unde Johs abbas
montis Synai de h̄ ſic d̄t / Nō in ipis
principijs a bre̅nūciacōnis penitus
cū laboē violencia ꝛ amaritudinez vir
tutes opamur· at pficientes deinceps
ſine triſticia ſumus· qm̄ nos in ipis mo
dicū conuerſati afficiam̄· Cū vō bo
luntas ꝛ mem moʳ le ſape conuiltā̄
ꝛ abſorbet̄· ꝛ p̄ totū ſe ſbiat̄ a pmpti
tudine exiſtente i nobis· tūc delectō cū
omni gaudio ꝛ ſollicitudine ꝛ deſiderio
ꝛ igne cordis· ꝛ flama diuina ipas opa
mur / hec Johs abbas / Si vō bonoꝝ
opum labor nos terrāt attendamus
mercedez futurā ꝛ leuius pferimus
q3 ad eterna p̄mia nō niſi cū labore
puenit̄ / de hoc d̄t btūs Augꝰ / in libō
de vis dm̄ / via nra xp̄us ē· xp̄m at
tende· pati venit· ſz ꝛ glificari ꝯtempi
ſz ꝛ exaltari Opus te terret intende ex
pecta Quid me puenire delicatus
ad eam rem ad quaz nō pducat niſi
labor Sz times ne pdas argentū
tuū· quia ad argentū cū magno la
boē puenisti Si ad argentū q̄d quaz
uł moriens amiſſurus es nō puenisti
ſine laboē / ad vitaz etiam ſine laboē
vis puenire· Carior ē ſit illa adq̄m
poſt omis laboēs ſic puenies ut nu
q̄m amittas· ſi hoc tibi carū ē ad q̄d
poſt omis laboēs ſic puenisti ut ali
q̄n amiſſurus ſis· quato magis illa
ꝓpetua deſiderare debemꝰ / hec Augꝰ
Unde ſci viri penſantes ꝛ attendentes
eterne vite p̄mia que deus daturus ē
diligentibꝰ ſe ꝛ in mandatis eius labo
rantibꝰ· nō ſolum opa bona ꝯſ la
borioſa aggrediunt̄ Uerū ꝛ aduerſitates
ꝛ tribulacōnes p̄ntis vite ſuſtinē nō
formidat / de h̄ btūs Gḡꝰ in mora libō
moꝝ Exponēs illud dom̄ Et ſic dies
mercenarij dies eius ſic ait / Mercenariꝰ
ſollicite curat in ſpicē ne vmq̄m dies

vacuus laborat a bono opere et expectatus
finis operis tanto venit ad remunera
tionem laboris. In labore namque studio
conspirat ut parari in tempore remunerationis
possit. nam cum opus crescit premij fi
ducia proficit cum vero opus torpescit
spes a remuneratione lassescit. Unde
electus quisque vitam suam quasi mercenarius
pensans tanto fidentius spe tendit
ad premia quanto viriliter robustius perdurat
ad laboris incrementa. Qui sic decursis
penas temporis pensat dies cum operibus dimi
nuat. ne a labore cesset vacua vite
momenta formidat. adversis gaudet
passione reficitur mercede refovetur.
quia subsequentis vite premijs tanto se
uberius largius conspicit quanto pro
amore illius cottidianis se mortibus
verius impendit. Hinc namque est quod ci
ves celestis patrie conditori eius psal
mis vocibus dicunt. Propter te morte af
ficimur tota die. Sic igitur viri quasi labo
res vite ultimi commendantes exhibet
tot iam remunerationis sue pigno
ra intra spei arculam clausa tenet
De quibus ut sentit estus in opere ut quasi
refrigerium percipiat ex quiete. Unde
apte subditur. Sicut servus desiderat
umbram. Umbram quippe servo de
siderare est post temptationis estus su
doremque operis eterni refrigerij requie
quere. Sequitur. Et sicut mercenarius
prestolatur finem operis. Mercenarius et
enim cum facienda opera conspicit mentem pro
tinus et longitudine et pondere laboris ad
dicit. cum vero lassescentem animum ad conside
randum laboris premium renovat vigorem
mox cum ad exercitium laboris informat et
quod temporaliter impendit ex opere leve estimat
ex remuneratione. Sic electi quique cum
mundi huius adversa patiuntur cum in honore
status contumelias rerum dampna
cruciatus corporis tolerant esse gravia
quibus exercentur pensant. Sed cum mentis
oculos ad eterne patrie considerationem ten
dunt ex comparatione premij quam sit leve
quod patiuntur invenit. quod enim valde esse
importabile ex dolore credit considera
ne provida ex remuneratione leviga
tur. Hinc est quod paulus per se ipso robustior

contra adversa erigitur. Nimirum finem sui
operis sic mercenarius prestolatur. Grave
namque quod sustinet estimat sed leve hoc
pro premij consideratione pensat. ipse quippe
quam sit grave quod patitur indicat. qui in car
ceribus habundantius in plagis supra modum
in mortibus frequenter se fuisse testatur. Sed
quo remunerationis lintheo sudorem
tanti laboris tergat. ipse demonstrat di
cens Non sunt condigne passiones huius
temporis ad futuram gloriam que revelabitur in
nobis. Finem itaque operis quasi mercenarius
prestolatur qui dum premiorum remunera
tionis considerat. vile existimat quod pene
deficiens laborat. Despectum namque e
gestatemque perpeti bonis mentibus labo
riosum non est sed cum insuper ad afflictionem
carnis adversitas venit labor procul dubio
ex dolore sentitur. In hac autem vita que
dam laboriosa sunt quedam vacua quedam
vero vacua simul et laboriosa. Amor quippe
conditoris penas vite tribulationibus ex
teri laboriosum quidem est sed vacuum non
est. amor autem seculi voluptatibus solum
vacuum quidem est sed non laboriosum. quia
ex adversitate mens afficitur et remune
rationis premio non repletur. Hec Gregorius
Exerceamus igitur nos in bonis operibus
nam quotiens bene agimus angelos letifi
camus. quotiens vero a bono opere deviamus
ipsos contristamus et malignis spiritibus
leticiam facimus. Testatur hoc beatus Augustinus
qui sic dicit. Quotiens bene agimus gaudent an
geli et exultant demones. quotiens vero
a bono deviamus diabolum letificamus
et angelos suo gaudio fraudamus. Gau
dium est eis super uno peccatore penitentiam a
gente. Hec Augustinus. Qui ergo desiderat non
tristari sed frequenter in animo gaudere bene
studeat vivere. Unde dicit Hugo. Vis num
quam esse tristis. bene vive. vita bona
semper gaudium habet. Nec est obmittendum opus
bonum propter aliquam negligentiam aut desidia
nam ne contingat nos in ultimo ex
anime gemere et pro tempore inutiliter sine fruc
tu spirituali expenso lugere. Dicit Bernhardus
Ubi ~~fuit~~ lamentando sic dicit. O domine deus
quot tempora effluxerunt in quibus sine fructu
ut aspicio vixi. quod coram te sterilis steti
quo audeo levare porro faciem meam

Amor eius seculi adversa aliquando patitur et vacuus sit et laboriosus

numine

i illo magno et terribili examine· qui me
erat misericors omnes dies meos· quiens fr
uctu meo O domine cur me misi vllo tpe
vsari te i corde meo· te tota mente am
plecti i tua dulcedine delectari omnia in
tiora mea / Ecce vbi tu es cantus qui tecu
no cantat cui heat a te omnis creatura q
q hec desiderabile laudabile et delectabile
Hec Bernardus / Sz hoc nondum q in opibus
bonis quas quisque exercet dz humilitate
hre et bona que facit dei gre attribue
re pcta vo ppria sibi ipi ascribere / Ad hoc
hortatur beatus Augustinus in libro de verbis dni
sic dicens / Caue o xpiane supbia· lic3 em
imitator sctorum sis· totum tu gre reputa
q3 ut esses aliquis gre in te dei non tue mi
tum fuit· Primus go totum deputa pie ta
q iustus es / q aut peccator es tue iniqui
tati ascribe· Esto accusator tuus et
ille erit indultor / Omne em crimen fatu
mus uel peccatum nre est negligentie et ois
virtus et scitas dei est indulgentie consi
ad dim / Hec Augustinus / Magna namque vir
tus est bona actio cum humilitate· q3 red
dit hominem quodammodo diuinum / Vnde dicit
Ysaac abbas / Bona opacio et humilitas
hominem dnm faciunt sup terram· labora
dum igitur nobis est ut in bonis opibus
que gerimus humilitatem cordis semper
habeamus et cum bona opa nra ad noti
ciam aliorum deuenerint gloriam dei et edi
ficacionem pximorum p hoc non nram vana
gloriam requiramus· ne mitium nrm apud
dnm xpm pessime stultam vanitatem a
mittamus / De hoc beatus Augustinus in libro
de verbis dni sic dicit / Cristus ita volt vi
deri ab hominibus opa sua· ut ille glori
ficetur a quo ea que in illo uident accepit
et sic ad imitandum bonum idem ipi qui
vident puocentur· Ve enim hunc lucet
coram hominibus quia lux de illo caritatis
radiat non supbie fumus euomitur
et meo canet ne iusticiam suam faciat co
ram hominibus ut uideatur ab eis q3 nec
suam deputat illam iusticiam / Hec Augustinus
Bona ergo opa cum summa diligencia exce
amus uel plus q agimus vanam gloriam homi
num caueamus· sed omnia in gloriam dei agere studeamus
ut p bonis nris actionibus vitam eternam
possidere valeamus / Filius interrogat

Post virtutum tam interiorum quam exte
riorum informacionem· nunc esse de
virtute pseuerancie cupio edoceri·
Scire debes De pseuerancia xxxi
q post hec omnium virtutum quibus a
deptus sunt pricipium· non du
tum in conspectu dei apparet gloriosus nisi
virtutum consummatrix assit· vz· pseue
rancia· quia nullus omnino in operibus
quibuscumque pfectus laudandus est in vita
sua· nisi prius hoc bonum q inchoat
bono et felici fine concludat Est em
pseuerancia finis ac consummatrix vir
tutum· parum em valet fuisse religio
sum· fuisse humilem et pacientem· fuis
se deuotum et continentem· dm dilexis
se et ceteras virtutes habuisse· nisi adeet
pseuerancia· cum em omnes virtutes cur
rant· sola pseuerancia accipit braui
um· quia non ille qui incepit sed qui
pseuerauerit in bonis opibus hic sal
uus erit / Vnde dicit Hugo / Inchoata
virtus non pdest nisi ad finem pducatur
et ideo pacia valde nobis necessaria est ut
in bono q p dei graciam iam inchoamus
constanter usque ad finem pseueremus
Hec Hugo / Ipsa namque pseuerancia
est virtus nimium laudabilis q3 est in
ter admiranda constancie filia et ppu
gnacrix scitatis· sine qua nemo po
terit videre dm / Secundum commendacione beati
Bernardi sic dicit / pseuerancia est unica filia
regis· finis virtutum earumque consumma
cio· tocius boni repositorium et virtus
sine qua nemo videbit dm· absque
victoria em nec qui pugnat victoriam
nec palmam victor consequitur Vigor
est virium nutrix ad meritum mediatrix
ad premium· soror pacie· constancie
filia· amica pacis amiciciarum nodus
vnanimitatis vinculum scitatis ppugna
culum· Tolle pseueranciam nec obsequium
mercedem habet· nec beneficium graciam· nec
laudem fortitudo· sola est cui eternitas
redditur uel pocius que eternitati hominem
reddit dicente dno· qui pseuerauerit
usque in finem hic saluus erit / Hec Bernardus
Debet ergo homo in bono ope continuare
et incessanter nona ponbus sup ad
de· ne contingat eum in bonis et deuo

actionibus torpescere ac deficere | Unde dicit
beatus Bernardus | Neque enim sufficiat semel vel
secundo operari quod bonum est nisi incessanter ad
das nova prioribus. alioquin iacet et mar
cet flos primi operis. atque ex toto omnis virtus
et vigor in brevi consumatur. si non aliis
atque aliis superiectis pietatis operibus
continue reparentur | Hec Bernardus | Nec debet
aliquis propter verba derisoria vel quecumque a
lia bonum opus obmittere Nam sunt non
nulli qui aliqua bona agere proponunt
sed cum ab aliis deridentur protinus ab inten
tione bona quam proposuerant resiliunt
de hoc dicit beatus Gregorius | Sepe namque agen
da aliqua bona proponimus. sed si unius
contra nos levissimus sermo aborti [?]
dendo ceperit. ab intentione actionis
nostre fracti protinus et confusi descendimus
hec Gregorius | Et sciendum quod incipientibus
bona opera facere premium promittitur. sed soli
perseverantibus datur. quia in vanum boni
operis agitur si ante finem vite deseratur
de hoc Ysidorus sic dicit | Inchoantibus
premium promittitur perseverantibus datur. tunc
placet deo omnis nostra vita cum bonum quod incho
amus perseveranti fine implemus. Unum
quemque deus de fine suo non de preterita
vita iudicat | virtus ergo boni operis
perseverantia | Incassum quippe agitur
bonum si ante terminum vite deseratur. ex
fine suo unusquisque aut iustificatur
aut dampnatur | Hec Ysidorus | Nondum [?]
etiam quod virtus perseverantie in bono eter
nitatis habet similitudinem. propter quam tamquam
premium eternum meretur eternum dei | quia
eterna vita perseverantia in bono est pe
netrabilis | Teste Seneca qui dicit
In excelso est vita beata sed perseverantia pe
netrabilis | Et sciendum quod vita et effectus [?]
perseverantia in suis debet semper exercitiis
augeri crescere et proficere. quia si vel
affectus devotionis vel operis effectus
remittitur vel ex negligentia atte
nuatur paulatim deficere incipit donec
penitus extinguatur | Unde dicit apostolus
Non coronabitur nisi qui legitime certaverit
vocatus legitimum certamen perseverans in
continuum incrementum | dicit et beatus Bernardus
Nulla umquam servi dei non dico dies
sed nec hora inveniatur nisi exercitii labore

Sed ad hoc sciendum quod quattuor sunt nobis
necessaria bona. scilicet operatio interna devo
tio. sancta cogitatio et recta intentio. His
quattuor exercitiis homo devotus totam
vitam suam continuat. Operatur enim
bona si potest. si vero operari non potest. quia
tunc occasione impeditus devotionem suam
meditando attendat. que duo si ad
manum non habentur. vel quia torpet in actio
ne exteriori vel quia languet in affectio
ne interiori. saltem deum cogitet. quod nul
li difficile est. quia hoc plane sub
iacet sue voluntati | Unde in deuteronomio
dicitur | Cave ne umquam obliviscaris domini
dei tui | Et Thobias | Omni tempore in mente
habeto deum. et ideo ad cogitandum deum semper
precepto legis urgemur ut premissum est.
licet ad meditandum ipsum devote quod est
gratie non obligemur. Si vero idipsum nobis
subtrahitur ut experiamur quod ait dominus
Sine me nichil potestis facere. tamen
ipsum intentionem ipsum intentare et dic cum
apostolo | Non quod sufficientes simus cogi
tare aliquid a nobis tamquam ex nobis quod suf
ficientia nostra ex deo est. sed rectam eandem in
suam per intentionem dirigimus in deum et hu
miliantes nosmetipsos dicamus | Omnia
opera nostra operatus es nobis. ut huiusmodi
gratia reformetur in nobis | Gratia ergo divina
suffragante sublimiora operemur. si
vero minime operemur mediocria. si au
tem omnino extinguitur operemur infima non
torpentes sed ambulantes et perseverantes
in preceptis et mandatis dei. ut saltem
eternam ab ipso consequi mereamur. Nam
ipse dicit | Qui perseveraverit usque in finem
hic salvus erit | Et in apocalipsi | Esto
fidelis usque ad mortem et dabo tibi
coronam vite. Sic ergo patet de perseverantia.
Hec inquam nunc de virtutibus quibus dominus
donare dignatus est explanatum
quod pertinet ad proficientes. quorum status
ut supra premissum est consistit secundo
loco in virtutum operatione. finis [?]

Postquam informati sumus de virtu
tibus quarum observantia secundo
loco pertinet ad proficientes
nunc de tertio in quo dependet status
proficientium cupio aliquantulum per ordinem contexere [?]

De temptationibus quas patiuntur religiosi. xxxvi.

Scire debes fili quod tercius gradus in quo consistit gradus perfectionis, propter quod superius est dictum, dependet in temptationum perpessione. Nam quisque religiosus cum relictis viciis cepit virtuose vivere ac in bonis operibus se exercere et in illis proficere, talis in quantum diversas tribulationes temptationum incipit tollerare. Quia malignus spiritus invidens saluti humane cum aliquem perspexerit virtuose ac religiose vivere, statim multiformes temptationum laqueos in cor illius solet inmittere ut eum a via salutis possit evertere et ad vitam pristinam viciosam et maculosam convertere et per consequens ad perditionem eternam perducere. Sed quilibet religiosus et in vita virtuosa proficiens debet temptationibus et suggestionibus demonum viriliter resistere ne contingat eum tamen malum incidere. Et primo notandum quod temptatio et omne peccatum inchoatur et impletur tribus modis, scilicet suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensio per spiritum. Notanda est ergo magna discretio ut inter ~~distinctionem~~ suggestionem atque delectationem, inter delectationem et consensum, in dubio sibi animus provideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla delectatio peccati sequatur, peccatum omnino non est perpetratum. ~~vero~~ Cum vero caro cepit delectari, tunc peccatum incipit nasci. Si autem etiam ex deliberatione consenserit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et sepe contingit ut hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahit, nec tamen anima eidem delectationi consentiat. Et cum caro delectari sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquid ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat ne consentiat, et cum delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde ille celestis exercitus precipuus miles gemebat dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. Ecce hoc est ut iam dixi primum

captivum et liber. Liber ex iusticia quam diligit, captivus ex delectatione quam portat invitus. Quia sunt nonnulli qui ex visu in cantu vel aliis occasionibus affectionem seu delectationem carnalem in corde senciunt, ac eorum corpore pellicitos motus titillantur, sed cum talibus inordinatis motibus tam cordis quam corporis viriliter resistunt. Huiusmodi passiones non solum non incurrunt peccatum sed meritum sibi acquirunt. Dicendum quod in unoquoque nostrum nichil aliud agitur cum ad peccatum quisque delabitur quam tunc actum est in illis tribus: serpente, muliere et viro. Nam primo fit suggestio sive per cogitationem sive per sensus corporis, vel videndo vel tangendo vel audiendo vel gustando vel olfaciendo. Que suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non moveatur ad peccandum, excluditur serpentis astucia. Si autem mota fuerit, quasi iam mulieri persuasum erit. Sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat atque compescit; quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquanta luctatione coronamur. Si autem ratio consenciat et quod libido commovit faciendum esse decernat, ab omni vita beata tamquam de paradiso expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, et si non subsequatur factum, quia rea tenetur in consensione consciencia. Unde resistendum est in principio suggestioni diabolice cum adhuc mollis est, ne prevaleat ac roboretur. De hoc beatus Gregorius in xxxiii° libro moralium exponens illud dictum de behemoth: Stringit caudam quasi cedrum, sic ait: Prima quippe suggestio serpentis mollis ac tenera est et facili virtutis pede conterenda, sed si hec invalescere negligenter admittitur, ei adeo aditus licenter prebetur, contra se iure exaggerat(?) ut captivam mentem deprimens usque ad intollerabile robur excrescat. Caudam itaque quasi cedrum stringere dicitur quia semel lenis recepta in corde temptatio in tantis que subsequuntur invalescit(?) quasi ex cruce durat(?). Huius behemoth caput herba est, cauda cedrus, quia ex prima quidem suggestione blandiens substernit(?), sed perversum vehementer invalescens subcrescente temptationis fine roboratur. Superabile est namque omne quod in initio suggerit, sed inde sequitur quod vinci

vix possit. Prius enim quasi consulens blan
da adam loquitur. sed cum semel dentem
delectationis infixerit violencia postea consue
tudinem pene insolubiliter innodat. Un
de vix stringere caudam dicitur. Dente enim vulne
rat cauda ligat. quia prima suggestio
ne percutit. sed percussam mentem ne eva
dere valeat invalescente fine temp
tationis astringit. Culpa enim peccatum tri
bus modis admittitur. cum videlicet serpentis
suggestione carnis delectatione spiritus
consensione perpetratur. Beemoth iste prius
illicita suggerens lingua operit post
ad delectationem pertrahens dentem figit
ad extremum vero per consensionem possidens
caudam stringit. Hinc est enim quod non
nulli peccata longo usu perpetrata in semet
ipsis iam reprehendunt atque hec commendi
tio fugiunt. sed invite opera haec desere
re possunt. quia dum beemoth istius
caput non conterunt, plerumque cauda
et nolentes ligantur. que contra eos re
dari modo [illegible]. quia blanda vo
luntate exordium usque ad violentiam
retentionis extremum. dicitur ergo strin
git caudam suam quasi cedrum. ut tan
to quisque debeat initia temptationis
fugere. quanto finem eius intelligit
tiam solum non posse. Hec Gregorius. Et
nondum quod impetus diaboli in principio
valde est ad tollendum gravis. si vero
ei statim viriliter resistitur. efficitur de
bilis et quanto plus per resistenciam re
pellitur tanto magis eius vires de
bilitantur. De hoc Crisostomus sic dicit. Ig
nis quoque et intollerabilis est impetus dia
boli. quem si quis forti animo sustinue
rit eum in secundo inveniet infirmiorem
quanto enim plus percussus fuit tanto
magis refrigescit et deficit. Hec Crisostomus.
Vigilandum igitur est contra antiquum ho
stem et cum omni studio eius primis sug
gestionibus resistendum. quia sic con
tra consencientes est fortis ut leo ita
contra resistentes est debilis ut for
mica. Et beatus Gregorius in libro moralium tan
git sic dicens. Omne peccatum hostis quidem
antiquus suadet. sed nos eius sua
sionibus consenciendo perficimus. Anti
quus enim hostis nos ad culpam sine

nostra voluntate non rapit. quia ille qui
male nobis suggerit nos sequendo ex
voluntate propria implemus. Si enim
prime suggestioni maligni spiritus
non resistitur. repente totus ad interna
cordis dum non sentitur illabitur. Antiquus
enim hostis sicut contra consencientes
fortis est. ita contra resistentes debilis
fiet. eius suggestionibus assensus
prebetur quasi leo tolerari nequaquam potest. si autem
ei resistatur quasi formica atteritur. Alius
ergo leo est alius formica quia crudeli
tatem illius carnales vix tolerant. spiri
tales vero infirmitatem illius pede utcumque
calcant. Facile quippe in initio resi
stitur. si non ei vel in multis lapsibus vel
in uno diu consentiatur. si vero eius sua
sionibus anima subesse consuevit
quanto se ei crebrius subicit tanto eum
sibi intolerabiliorem facit ut ei reluc
tari non valeat. quia nimirum mali
gnus adversarius contra hanc expugna
na consuetudine dominatum qui more
gigantis pugnat. Hec Gregorius. De hoc
et Isidorus sic dicit. Cum enim suggestio
nes diaboli non recipit in eius insidias
minime consistit. nam facile in consequenti
opere repellitur si prima oblectamenta ipsius
respuuntur. diabolus enim est serpens lu
bricus cuius si capiti in prime sugge
stioni non resistitur totus in interna
cordis illabitur. Temptationum diaboli
cum vicia fragilia sunt. que si non cu
neantur sed pussim in consuetudinem
cum senuerint in novissimis fortiter convale
scunt itaut aut nunquam aut cum difficultate
vincantur. Hec Isidorus. Nondum est
quod duplex est in nobis principium [illegible]
operans peccatum. unum quod operatur nobis
volentibus scilicet primus motus fomitis
quem quidam doctor appellat concu
piscentiam sive illicitum desiderium sive lan
guorem nature. Et licet ille motus operetur
peccatum in nobis stimulando et nos non o
peremur non consenciendo tamen et dicitur illud
operari licet nolentes ex eo quod ille fomes
a nobis incipit. primus motus concupiscentie
est languor nature non aliene. Hec
autem iniquitas non est culpe personalis
sed pene nature nobis originaliter inflicte

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Secundo primus motus operans peccatum est in
sensualitate et quamvis in sensualitate sit
peccatum non tamen hoc mortale est sed tantum
veniale quia voluntas non habet complementum
dominium super primos motus qui sunt sen-
sualitatis ut in illis actibus ex imperio
voluntatis procedunt sed habet in eis domi-
nium completum sicut est in illis actibus
qui non per imperium rationis procedunt et tamen
voluntas tales motus sensualitatis
impedire potest ideo sit peccatum veniale
Dicitur autem talis primus motus peccatum ve-
niale triplici ratione. Primo quia movet
ad illicitum. Secundo quia sunt quodammodo vo-
luntarii non secundum se sed quia ut dictum est
non impediuntur a voluntate. Tertio propter
delectationem annexam. Cum enim anima
per delectationem coniungitur creature obtene-
bratur et peioratur sicut cum coniungitur
deo illuminatur et melioratur. [De hoc tri-
plici motu inordinato sive concupiscentia sic
dicit Alanus] Omnis concupiscibilitas
ad illecebras est vitium ex peccato. Omnis autem
motus concupiscentie in illecebris est peccatum ex
vitio. Est autem concupiscibilitas pruritus
qua quis pronus est ad peccandum. Con-
cupiscentia vero dicitur ipse actus concupiscendi. Ali-
quando autem concupiscentiam precedit quidam motus
qui est citra delectationem et citra arbitrii liber-
tatem ut cum videns homo mulierem ve-
lit nolit movetur in hoc tamen non delectatur
nec talis motus in concupiscentia sed ad con-
cupiscentiam est non in illecebris sed ad ille-
cebras et talis motus vitium est ex pec-
cato sed non est peccatum quia non est in nostra
potestate eo quod non est penes velle et nolle.
Unde omnis vitiosus motus originem
habet a peccato primi parentis vel a peccato ori-
ginali. Aliquando vero primum motum sequitur
delectatio que est in illecebris et in concupiscen-
tia. Cum enim concupiscit homo in illecebris
se movetur et talis motus est peccatum ex
tali procedens vitio [Hec Alanus] Sed
intelligendum est sic quod delectatio sequens
primum motum si statim ei non resistitur
sed in cautela in mente volvitur est peccatum
veniale. Si autem consenserimus illi
primo motui tunc nos simpliciter di-
cimur peccatum operari. Est autem consensus
completus in cogitatione quando mora

voluntaria cum mentis revolutione acci-
dit cogitationi continuans cogitationem
in proposito se declinandi in ipsa cogitatione
tamquam in finem propter quod dicitur autem con-
sensus in cogitationem et delectationem peccatum
efficere quia licet accessus et recessus co-
gitationum in mente sit fortuitus et de-
lectationis subsecutio sit inevitabilis
tamen in cogitatione morari usque ad mi-
nimam revolutionem et in delectatione usque
ad longam oblectationem est in nostra vo-
luntate cum possimus nos in primo motu
avertere mentem a cogitatione et de-
lectatione [Unde Ieronimus dicit] Usque quo
morabuntur in te cogitationes noxie. Ex
hoc quod dicit morabuntur patet quod non cogi-
tatio simpliciter sed mora que accidit
per consensum in cogitationem propter delec-
tationem reprehenditur et dampnatur. Primo
cogitatio veniens et impugnans vi-
detur esse occasio meriti cum statim re-
sistitur ei [Unde Augustinus de verbis domini]
Sunt qui res illicitas obvias cogi-
tationibus suis ita pressius abiciunt ut
nec in ipsis delectentur. Sunt qui delectentur
et non consentiant in quibus non dum perfecta
est mors sed quodammodo inchoata. Si vero de-
lectationem accedat consensio iam est
mortis dampnatio [Dicitur et de concupiscentia
et de motu sensualitatis in textu Nico-
lai de Lira ubi super illo verbo] Omnis qui
viderit mulierem ad concupiscendum eam
sic autem [Videre absolute mulierem non est
malum sed in quantum ex eo sequitur concupiscentia
interior et ista concupiscentia sic procedit quia
primo ex aspectu mulieris causatur con-
cupiscentia in appetitu sensitivo qui dicitur
sensualitas et prevenit actum rationis
et sic non est peccatum nec veniale nec mor-
tale cum ideo est quia talis motus
sensualitatis non est in potestate hominis
et per consequens non est peccatum sed retentio
huiusmodi concupiscentie postquam percepta est ubi
est peccatum [Unde dicit beatus Augustinus] Non
est in potestate nostra quibus visis non tan-
gamur sed est in potestate nostra ea respuere
vel acceptare et sic patet quod predictus motus
sensualitatis non est peccatum sed est materia
exercende virtutis si ei resistitur prompte
si autem teneatur per delectationem morosam

No[ta]

absque consensu. tunc tantum est peccatum sed ve
niale. Si autem sequatur consensus in ani
mo tunc est peccatum mortale. etiam si nunquam ex
primatur facto vel signo. Et ideo de tali con
cupiscentia que est consensus dicit Salvator. Iam
mechatus est eam in corde suo. Hec Glo.
Unde cum pulsantur pullulantibus motibus
sive sint naturales sive sint sensuales
sive sint ex suggestionibus diaboli pro
cedentes repugnandum est illis et non
consentiendum. ne in nostro mortali corpore
per talem consensum regnet peccatum. De
hac beatus Gregorius in xxi libro Moralium sic dicit
Iure me possessionem excelsior con
ditor redemit. Si mens mea adhuc con
spectum illius in infimis desideriis ta
bescit. Sed sciendum est aliud esse quod animus
de temptatione carnis patitur. aliud
vero cum per consensum delectationibus ob
ligatur. Plerumque enim cogitatione prava
pulsatur sed renititur. plerumque autem
cum pravum sibi conspicit hec intra semet
ipsum et per desiderium volvit. et immun
dam mentem nequaquam cogitatio immunda
inquinat cum pulsat sed cum hanc sibi
per delectationem subiugat. Hinc etenim
predicator egregius dicit. Temptatio
vos non apprehendat nisi humana.
Humana quippe temptatio est qua ple
rumque in cogitatione tangimur et nole
tes. quia nonnunquam illicita ad animum ve
niunt. Hoc utique ex nobismetipsis ex
humanitatis corruptibilis pondere ha
bemus. Iam vero demoniaca est et non
humana temptatio cum ad hoc quod car
nis corruptibilitas suggerit per con
sensum se animus astringit. Hinc iterum dicit
Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.
Peccatum quippe in mortali corpore non esse
sed regnare prohibuit. quia in carne corrup
tibili non regnare potest sed non esse non potest.
Hoc ipsum namque ei de peccato temptari
peccatum est. quo quamdiu vivimus perfe
dimodo non caremus. Sed predicatio que
hoc expelli plene non potuit. ei de
mum cordis habitaculo regnum tulit. Ut
appetitus illicitus et si plerumque bonis
nostris cogitationibus occulte se quasi fur
inserit. saltem si ingreditur non dominetur.
Hec Gregorius. Isti namque viri cum carnis

inordinatos motus in semetipsis consur
gere sentiant. viriliter resistunt quia temptatio
num motibus non consentiendo succumbe
re sed bene regendo preesse noverunt. De quibus beatus
Gregorius in xxxi libro Moralium exponens illud
Iob. Reges in solio collocat in eternum
sic ait. Bene sancti viri reges vocantur
quia prelati cunctis motibus carnis modo lu
xurie appetitum frenant. modo estum
avaricie temperant. modo gloriam elationis
inclinant. modo suggestiones livoris
obruunt. modo ignem furoris extinguunt.
Reges sunt ergo quia temptationum suarum
motibus non consentiendo succumbere sed re
gendo preesse noverunt. Cum igitur ab hac
potestate regiminis ad potestatem transeunt
retributionis. dicatur recte Reges in solio
collocat in perpetuum. Qui semetipsos enim re
gendo ad tempus fatigati sunt. sed in eterno
nis in eterne solio in perpetuum collocantur. et
eo illic accipiunt alios digne iudica
re. quo hic nesciunt sibimetipsis nequiunt
parcere. Hec Gregorius. Unde resistendum est motibus
carnis et cogitationibus pravis nec eis
consentiendum. Nam dominus ad hoc hortatur per
Isaiam dicens. Auferte malum cogitationum
vestrarum ab oculis meis. non dicit malas co
gitationes. sed malum cogitationum. hoc est
consensum pravum iniquum et pravissimum. Quia
totiens malis cogitationibus consentimus
et in eis delectamur. totiens deum offendimus
et ab ipso separamur. iuxta illud Sapien.
Perverse cogitationes separant a deo. Et di
citur. perverse cogitationes que polluunt
mentem hominis et deturpant cor eius
et deducunt eum non solum ad turpia verba
verum et ad turpia facta. quia dum voluptas
in cogitatione non reprimitur in actione
dominatur. Unde si malis cogitationibus
omnino carere non valemus saltem eis non
consentiamus nec in eis delectemur. quia nullus
in eo peccat quod vitare non potest. Ut dicit Augustinus.
Non ergo nocet sensus ubi non est consensus
quia cogitationes non de re de qua sunt
sed ex affectu quem gignunt iudicande sunt.
Nichil enim interest quale illud sit quod
cogitatur sed qualis affectus ex ipsa cogi
tatione consequatur. quia cogitatio mentem
non polluit ubi delectatio per pravum consensum
constantiam non corrumpit. Unde dicit beatus Augustinus

Tepcacio an no ꝯsentitur no e pctm
s̄ materia exercende v̄tutis· ḡo vtile est
ut malas cogitaciones teptemur·
qma dt quedā glo̅ / Gloriosius e no
consensisse qm̄ temptari no potuisse·
S; caveam⁹ nob̄ ⁊ caute ambulem⁹
ne pconsensum i temptacōm̄ intrem⁹
scd̄m q nos dn̄s admonet dicens· Vigi
late ⁊ orate ne intretis in temptacōm̄: ·f

Aupio desidant s̄tie filius itro
ocasiones tepcacōni p q̄ nas
oriuntur ipe temptaciones· De ocasio
Debes s̄tie nib⁹ teptacōni· xx̄m
q magnā ocasiōm dat ipis
temptacionib⁹ q̄nq; sensus cor
pis nr̄i· int quos maxīe visus e noci
uus ⁊ pictosus· q̄ pma eni carnalis co
cupic est i cantus ocloꝝ i cautus / Vel s̄
dicit ysidorus / pma eni fornicacōis te
la sunt oculoꝝ· scd̄a v̄boꝝ· s̄ qui no capit
oclis potest v̄bis resiste· Cum ⁊ delcacōm
refrenat· libidinose suggestioni no
c̄tsit ad ꝯsensū libidinis ⁊ ato resistat
opi· qui autem ita se no acomodat delca
cioni· diucius ⁊ impugnat³ qui vsq; ad
consensionē temptat³· qm̄ his qui so
la suggestione p odio tatanis teptam
tas sollicitat / hec ysidor⁹ / Q: aut per
q̄nq; sensus corpis sit introitus vicio
rū ad aīam / dē delc̄ btus bn̄ Jom⁹ / p q̄nq;
eni sensus qi p q̄nasdā fenestras vi
cioꝝ ad aīam est introitus Na sensus
corpis sunt qi equi sine ratōne currentes
Anima vero in aurige modū retineat
frena currentum / hec Jom⁹ / Aīa naq;
cū sit i visibilis rerū corpeaꝝ no tan
git³· s; in ħens corpi p sensus interiores
que foris sunt respicit ⁊ respiciendo
ꝯcupiscit ⁊ ꝯsequens nonumqm̄ eciam in
pctī delcacōm cadit / Nam calidus ho
stis hnam ꝯtus cū abessū opis ex
pellit³ secreta cordis p malas cogit
taciones pollue mollit³ / vt btus grḡo
i xxi° lib° mor̄ tangit sic dicens / Cū
sit i visibilis aīa nequaqm̄ corpeaꝝ
reꝝ delcacōne tangi³ nisi q i ħens
corpi qi quedā attīgendi foramina
eiusdem corpis sensus h; · visus q̄ppe
auditus ꝯustus odoratus ⁊ tactus
qi quedā via mentis sunt quib⁹ foras

veniat ⁊ ea que foris sunt ꝯcupiscat
Phos eni corpis sensus qi p fenestras
exterioraque q; aīa respicit ⁊ respiciēn
do ꝯcupiscit· Cuius q̄s vo p has corpis
fenestras i caute extius respicit· plerūq;
i delcacōne pctī ⁊ nolles cadit· atq; ob
ligatus desideris i capit velle q nolūt
Preceps quippe aīa dū ad no pvidet
ne i caute videat q ꝯcupiscat· ceca
p ea i capit desidare q vidit Ne ḡo que
dam lubricā i cogitacōne v̄semus p
videndū nobis est· q̄ i licet no decet
q no liz ꝯcupisci· Vt eni munda mens
in ꝯgitacōne sueta³ alaspima volupta
sue deprimendi sunt ocli qi quidā rapto
res ad culpam· Vn̄ nob̄ ad custodia cordis
munditicia exterioꝝ sensum dispsia suada
est· Nam q̄ntulū virtute mens polleat
q̄ntalū ꝯtinente vigeat· carnales eni sen
sus p illec q̄ddā extius pstrepunt· ⁊ nisi
interius ꝯtinentis pudore qi membra
quodā vigore refrenent³· ad flupa queq;
q lenia mentē enerviem trahunt· Nalū
eciā hiximie aut cogitacōne pecantur
a ope Calidus namq; temptator m
tū abessū opis expellit³ secreta pollue
cogitacōnis molitur / hec grḡ / Vnde
pudicus oculis est qi genitor cordis
qui no pmittit i tare omē q noce
pt· ꝯ ꝯuerso vo i pudicus oclus distur
bat ⁊ ea que nociua sunt libent intrare
pmittit / Vel h̄t hugo in libro de clau
stro anime / pudicus oclus ianitor
est cordis· sedet ad ianuam no pmit
tit intrare q noceat· nichil intrat
nisi q deceat· Q̄ q indecens nouit
esse exclud it ⁊ elimat· Inpudicus vo
q̄icius q placeat pomia disturbit
volentes intrare paciat³· nolentes vo
monet ⁊ hortat³ / hec hugo / Sed la
borandū est cū omi studio· ut visus
retrahat³ ab omib⁹ que ꝯcupisci
pūt· maxime tū a spc mlieꝝ ne cor
ꝯam⁹ ex i cautu ꝯcupiscie gladio co
fodiat³ / dē h̄c hec in xxi lib° mor̄
vbi btus grḡ sic dicit / Sic eni sepe
temptacio pectos trahit³ sit nonumq̄
concepta in viscera oclos cogit de
sinit· Nam plerūq; res quelz i no
ceti mente respicit³ s; ipo respcu ai⁹

concupiscentie gladio confoditur. Sit vero retenta in tri
bunalis examine, ut qui exteriori negli
gentia utitur, interiori oculo non iniuste ceca
tur. Sepe autem intuitus scelus concupiscentia dominatur
et illecebratur animus adversus sensus cor
poreos familiari more tyrannidis exigit
sinit voluptatibus oculos suos compel
lit, itaque ut ita dicam fenestras luminis ad
tenebras aperit cecitatis. Unde si uni
cuique sinistra pulsari delectatione se sen
tiunt, ipsa pulchre forme species ad men
tem ingreditur, discipline magisterio
bona restringitur, ne per cogitationem visio
lenocinanti famuletur. Que si unquam sub
taliter custodire negligitur, cogitationis in
mundicia protinus ad operationem transit.
Neque enim culpa ad opus perducere permit
titur, si intus ubi nascitur extinguatur.
Si autem temptationi in corde nascenti cum
festinatione non resistitur, hac eadem qua
nutritur mora roboratur, resistens for
tis operibus vincit ... prevalet, quia intus
ipsam membrorum dominam mentem capti
vam tenet. [Hec Gregorius] Dicit eciam de hoc Crisostomus:
Si igitur continue velis oculos pulchris
faciebus infigere, capieris omnino, etsi bis
vel ter fortasse possis continere, non enim es
contra naturam. Qui autem flammam
semel attendit visa muliere absente
format apud se ymagines eorum ac
actionum a quibus multociens procedit ad
opus. [Hec Crisostomus] De hoc et Serapion
abbas in collatione prima sic dicit: Purificati stu
dentibus plurimum confert ut carnalium
passionum ipsas materias sibi penitus
subtrahant, quibus postmodum occasio vel
recordatio earundem passionum egro
tanti adhuc anime generari etiam cor
pori nec concupiscentia in eis temptet, prius
per ... effigies et materia illiciens
subtrahenda est. [Hec Serapion] Ad
has autem occasiones evadendas
maxime valet fuga seculi, quia conver
sari in mundo et esse sine anime periculo
satis rarum est. [Teste Ysidoro qui dicit:]
Satis rarum est ut quis quasi inter seculi
voluptates positus a viciis mane
at illibatus, in quibus etsi non cito im
plicetur, aliquando tamen attrahatur. Nec enim
diu potest esse securus qui periculo fuit

proximus. [Hec Ysidorus] Nondum est
dicendum de cogitationibus illicitis. Et scien
dum quod cogitationes perverse non solum
generantur ex sensibus corporis, verum et
non nunquam oriuntur ex suggestionibus
diabolicis vel propria negligentia. Quocun
que tamen modo oriantur, expediens est eis resiste
re et diligenti cura debet unusquisque
cogitationes suas discutere et ad
primum motum animi malas reprobare
et bonas approbare ac suscipere. [Ad hoc
hortatur Crisostomus sic dicens:] Est utilis
simum atque perfectum ut quis sic nesciat animus
sollicita semper pervigili cura ac custo
dia discernere cogitationes suas ad
primum animi motum approbare vel im
probare, ut cogitationes vel bonas cogi
tationes alat vel statim malas ex
tinguat. Hinc namque fons est boni
et origo peccandi. Ibi maxime oportet
observare peccatum ubi nasci solet. Stati
mque ad primam temptationis faciem et ma
lam cogitationem cessat restringere dum adhuc
est in cogitatione. [Hec Crisostomus] Mens
enim que statim repugnat illecebro
se cogitationi non cito rapitur in perversam
delectationem. [Unde dicit Rychardus de Sancto
Victore:] Mens enim que statim in ipsa sug
gestione perdit illecebrosam cogitationem
non facile rapitur in perversam delectationem,
sic et culpa que cohibetur ante primum conse
nsum nunquam transit in actum. [Hec Rychardus]
Unde cum aliquis pollutam cogitationem
pulsatur, non permittat eam in corde suo
crescere, sed velut resistere et abominacio met
tere statim cum sentitur debet eam eicere. [De
hoc dicit beatus Jeronimus:] Nolo ut sinas cogi
tationem crescere. Dum parvus est hostis interfice,
nequicia elidatur in semine. [Dicit et de hoc
Ysidorus:] Cum tibi ... lat te cogitatio
tua est aliquis suggerit illicitum, non ibi tene
as animum, calca serpentis caput, calca
principia cogitationis illicitum, est enim periculum
in morari. [Hec Ysidorus] Quia qui cogi
tationi male in principio non resistit
facilius postmodum ipsa prima cogitatio
ad consensum peccati et ad opus perversum
perducit. [Unde dicit Origenes:] Dum enim
cogitatio mala in initiis est, facile pec
abitur a corde. Nam si frequentius veniet et diu

permanet. adducit animam sine dubio ad consensum et post consensum in ca(pti)vitatem sive confirmatum. Ideo est quod ad peticionem dat essendum. dum quod in inicijs est et pusilla est capi debet et abici. ne si adulta fuit et in necessitatem iam non possit expelli / hec Origenes / Et notandum quod et illa solummodo cogitacione que suggestionibus hostis consentit est peccatum. Nam perversa corda non solum peccato consenciunt sed eciam si occurreret oportunitas perficere illud concupiscunt. et tales iam rei decernuntur in conspectu sui conditoris tenentur / de hoc dicit beatus Johannes / In illa tamen cogitacione peccatum est que suggestioni consensum mentis dedit. que malum suum blande sonet quem in se gestit retinere. huiusmodi cogitacio et si aliquo casu impedita non impleat voluntatem maliloquij occasione criminis condempnatur a domino / hec Johannes / dicit etiam de hoc beatus Gregorius / Cum reprobatur mentibus occasio peccandi peccata desunt. desideriorum cogitaciones eorum cordibus inllatenus desint et tamen non semper dyabolum secuntur in opere semper tamen se illi obligant in cogitacione. hec Gregorius / Et quoniam nos preveniri hostis cogitacionibus non sit in nostro arbitrio tamen delectari in ipsis tamen delibacione et consentire ad nostram pertinet voluntatem / Et probat Isidorus sic dicens / Non est arbitrium nostri cogitacionis hostis suggestionibus preveniri. iacere autem in animo cogitacionem nostre attinet voluntati. illud quod ad culpam non redigitur istud culpe imputatur. Ita cogitaciones illicitas occurrere donum est cogitacionibus oblectari perversis nostre. Unde dei servus indicio timoris dei contemptamenta ast ipso recitat. bonis quia contra obiectis cogitacionibus tempestates a se repellit / Et quia si hostis sine cogitacione resistimus in lapsum operis non incurrimus / hec Isidorus / Considerandum est nobis quod cogitacionum principia ex tribus procedunt in ex deo. ex dyabolo et ex nobis. A deo quidem sunt cum spiritus sancti illustracione nos visitare dignatur. erigens nos ad sublimiorem perfectionem et in quibus vel minus actesumus vel desidiose agentes sopiati sumus saluberrima compunctione castigat. vel

tum reserat nobis celestia sacramenta et propositum nostrum ad meliores actus voluntatem nostram comitatur. Ex dyabolo vero cogitacionum nascitur series. cum subvertere nos cum viciorum delectacione quam eciam occulte conatur insidiis subtilissima calliditate mala pro bonis fraudulenter ostentans et continue figurans se nobis in angelum lucis. Ex nobis autem oriuntur. cum eorum que gerimus vel gessimus vel audivimus naturaliter recordamur. de quibus David dicit. dominus novit cogitaciones hominum quoniam vane sunt. Hanc igitur tripertitatem racionum oportet nos iugiter observare et universas cogitaciones que emergunt in corde nostro sagaci discrecione discutere. originis earum et causas auctoresque primitus indagantes. ut quales nos eis prebere debeamus ex illorum merito qui eas suggerunt considerare possimus. Et notandum quod omnipotens deus per semet ipsum semper suggerit nobis et sancta / Unde ipse dominus in evangelio dicit / Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo. ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia videlicet que pertinent ad salutem. Nam unctio dulcedinis eius docet nos de omnibus que salubria iusta et sancta sunt. Aliquando autem spiritus iniusti sive hostis dulcedinis perversis hominibus propinat eos ad diversa vicia et peccata instigando / de hoc beatus Gregorius in xv° libro moralium sic dicit / Dyabolus iniusti sue dulcedinis alijs per superbiam alijs per avariciam alijs per invidiam alijs per fallaciam alijs per luxuriam porrigit et ad quanta viciorum genera pertrahit quia sue dulcedinis potus propinat. Nam cum alicui in mente persuadet superbiam fit dulce quod dicit. quia videri placitis ceteris homo perversus appetit. dum menti avariciam infundere molitur. fit dulce quod occulte loquitur quia per habundanciam securitatem dum alicui de invidia suggerit fit dulce quod dicit. quia perversa mens dum alterum decrescere viderit exultat in eo quod se ei minime videt. Cum alicui de fallacia persuadet fit dulce quod suggerit. quia eo ipso quo ceteros fallit prudens videtur sibi. Cum luxuriam decepte menti loquitur fit dulce quod suadet quia in voluptatem animum resolvit. Et quo vicia carnalium cordibus

inserat qui tot potus sue eius dulcedinis
porrigit. Eam tamen dulcedinem non recipi
unt nisi illi qui pravis voluptatibus
dediti ad peccatum luctu trahunt. Illos
enim solummodo suis delectationibus pascit quos
cottidianis lapsibus in gemitum impellit.
Hec ibi. Debemus ergo diligenter attendere
cum impetus cogitationum in mente sustinemus
quales sint huiusmodi impetus utrum ex
carne vel spiritu procedant. Nam in electis est
impetus spiritus, in reprobis vero impetus car
nis. De hoc duplici impetu beatus Gregorius in
libro super Ezechielem exponens illud verbum
Ubi erat impetus spiritus illuc gradiebatur,
sic dicit: In electis et reprobis diversi sunt im
petus. In electis videlicet impetus spiritus, in reprobis
impetus carnis. Impetus quippe carnis
ad odium, ad elationem, ad invidiam, ad ra
pinam, ad extorsionem, ad gulam, ad crudeli
tatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram,
ad inertiam, ad voluptates animum impel
lit. Impetus vero spiritus ad caritatem, ad
humilitatem, ad continentiam, ad largitatem
mentis, ad timorem peccati, ad pietatis opera,
ad eternorum fidem, ad spem sequentis gau
dii, ad patientiam, ad quisitionem vite immor
talis, ad lacrimas pertrahit. Unde nobis
est ut magna semper cura considerare
debeamus in omne quod agimus quo nos impe
tus ducat, utrum mens cogitationis per impe
tum carnis an per impetum spiritus impel
latur. Amare enim terrena temporalia, eternis
preponere, exteriora bona non ad usum neces
sitatis habere sed ad voluptatem concupiscere vel
actionem de inimico querere, de emuli ca
su gaudere impetus carnis est. At contra
terrena celestia contempnere, non ad fructum terre
voluptatis transitoria sed ad usum necessita
tis querere, de inimica morte tribulari im
petus spiritus est. Et quia perfecti quique in
istis per se iacentibus excreverunt, recte in eo de
sanctis animalibus dicitur: Ubi erat spiritus impetus
illuc gradiebatur. Hec ibi. Et nondum
quod quanto quisque plus carnalia et temporalia
delectamenta appetit tanto maiores
cogitationum illicitarum tumultus in corde
suo sustinet. Qui vero nichil horum
que in mundo sunt appetit nullis in
corde cogitationum inordinatarum tumul
tibus premitur. De hoc beatus Gregorius in mo

libro moralium exponens illud dictum: Edifi
cant sibi solitudines sic ait: Omnis enim
qui vel illicita appetit vel in hoc mundo
videlicet aliquid volunt, densas cogitationum tu
multibus in corde comprimunt. Dumque desi
deriorum turbas intra se excitant, prostratam
mentem pede misere frequentationis cal
cant. Alius namque se libidini subdidit
atque ante mentis oculos stemata turpi
um perpetrationum fingit, et cum effectus
non tribuitur opus, hoc crebrius agitur
in tentione cogitationis, voluptatis perfec
tio queritur et sollicitus animus ac recalens
occasionem nequissime expletionis
rimatur. Huius itaque hec civitas quedam perpe
titur que in solenni cogitationum tumul
tu vastatur. Alius nec se dominos servant
et quod in corde nisi iurgia et que desunt
pagit. Hic sepe presentes non videt, absen
tibus contradicit, intra semetipsum con
tumelias profert et recipit, receptis ac
durius indet, et cum qui obviet nullus
assit, magnus clamoribus rixas in
corde componit. Turbam itaque hic
intus sustinet, quam pondus vehe
mentis in flamma cogitationis premit.
Alius iam se avaricie dedidit et fasti
diens propria aliena concupiscit. Hic ple
rumque concupita adipisci non valens
diem quidem in otium, noctem vero in cogi
tationem versat, torpet ab utili opere quia
fatigatur illicita cogitatione, consilia mul
tiplicat, pectus dilatat ad concupita satha
git ad que obtinenda quosdam secretissi
mos causas meatus querit, et quam mox
nichil de concupita recepit, iam tamen in corde
iam fructum contemplatur laborem rixe. Gen
ni itaque spiritus premitur qui instigante a
varitie tumultu vastatur. Alius se tyra
nidi superbie subiicit et tanto miserior quanto cont
honores erigit vicio subsistit. Honorem
sublimem in titulis appetit, exaltari suc
cessibus exquirit, totumque quod esse desiderat
sibi apud semetipsum in cogitationibus de
pingit. Iam sibi parem obsequia
subditorum videt, iam certis eminet,
iam aliis mala irrogat. Aliis qui
irrogaverunt recompensat, iam apud
semetipsum stipatus cuneis ad pu
blicum procedit, iam quibus obsequiis

fulciat, conspiciat. Cum igitur tot fantasmata cordi imprimit, quid iste aliud quam somnium vigilans videt? Cum ergo tot rerum curas quas fugit tollat, nimis et intus fecundis natis ex desideriis turbas portat. At contra sancti viri quia nichil huius mundi appetunt, nullis procul dubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus aculeo cordis manu sancte consideracionis eiciunt, et quia transitoria cuncta despiciunt, ex eis nascentes cogitacionum molestias non patiuntur. Solam namque eternam patriam appetunt, et quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Unde recte dicitur: Qui edificant sibi solitudines. Solitudines quippe edificare est a secreto cordis terrenorum tumultus expellere et una intencione eterne patrie in amore intime quietis anhelare. An non cunctos cogitacionum tumultus expulerat qui dicebat: Unam peti a domino, hanc requiram, etc. Multum enim psalmista rex magnum quendam secessum petierat quietum mente, in qua tanto purius deum cerneret, quanto hunc ad se solum inveniret. Hec Gregorius. Sciendum est eciam quod antiquus hostis tribus modis bona nostra insequitur, intencionem nostram et cogitacionem polluendo, ut rectum opus quod agimus coram conspectu summi iudicis viciet. Aliquando enim in inchoacione boni operis propositum boni et intencionem nostram mollitur maculare vanam gloriam nobis suggerendo. Si autem non perfecit, tunc in ipsa occasione boni operis stulticiam huius vane glorie solet cordibus nostris ingerere ut possit illa viciare. Si autem prevaluerit, nec si tunc opus bonum circa finem actionis laborat supplantare. Ista commemorat beatus Gregorius in libro moralium exponens illa verba Job: Ne forte peccaverint filii mei etc., sic dicens: Filii in cordibus maledicunt cum recta opera agunt sed non rectis cogitacionibus procedunt, cum bona in aperto exercent sed noxia in occultis moliuntur. Deo quippe maledicunt cum mentes eorum se de se estimant habere quod sunt. Deo maledicunt cum se ab illo accepisse vires intelligunt sed tamen de eius muneribus

propriam laudem querunt. Sciendum vero est quod bona nostra tribus modis antiquus hostis insequitur, ut hoc quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conspectu viciet. Aliquando namque in bono opere intencionem polluit, ut omne quod in actione sequitur eo purum mundumque non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando vero intencionem boni operis viciare non prevalet, sed in ipsa actione se quasi in itinere opponit, ut cum proposito mentis securior quisque egreditur, subiuncto latente vicio quasi ex insidiis perimatur. Aliquando vero nec intencionem viciat nec in itinere supplantat, sed opus bonum in fine actionis illaqueat. Quantoque vel a domo cordis vel ab itinere operis longius se recessisse simulat, tanto ad decipiendum bone actionis terminum astucius expectat, et quo incautum quemque quasi recedendo reddiderit, eo illum repentino nonnumquam vulnere durius insanabiliusque transfigit. Intencionem quippe in bono opere polluit, quia cum facilia ad decipiendum corda hominum conspicit, eorum desideriis auram transitorii favoris apponit, ut in hiis que recta faciunt ad appetenda yma tortitudine intencionis inclinentur. Unde recte de unaquaque anima laqueo misere in tentacionis capta per prophetam dicitur: Facti sunt hostes eius in capite. Ac si aperte diceret: Cum boni operis non bona intencione sumitur, huic adversantes hostes vel spiritus ab ipso cogitacionis exordio principantur, tanto quod eam plenius possident, quanto et principium dominantes tenent. Cum vero intencionem viciare non prevalet, in via positos laqueos tegit, ut in eo quod bene agitur cor ex latere ad vicium declinetur, quatenus quod inchoans aliter proposuerat, in actione longe aliter quam ceperat pergat. Sepe enim bono operi dum laus humana obviat, mentem operantis immutat, que quamvis quesita non fuit, tamen oblata delectat, cuius delectacione dum mens bene operantis resolvitur, a boni intencionis intime vigore dissipatur. Cum vero antiquus hostis neque in exordio intencionis ferit

necnon in termino actionis incipit insidiaris in fine laqueos tendit. Que tanto nequius obsidet quanto solum sibi remansisse ad decipiendum videt. Hos namque sibi suo oppositos laqueos propheta conspexerat cum dicebat: Ipsi calcaneum meum observabunt. Quia enim in calcaneo finis est corporis, quid per hunc nisi finis signatur actionis? Unde etiam eidem serpenti dicitur: Ipsa tuum observabit caput et tu eius calcaneum. Caput quippe serpentis observare est initia suggestionis eius aspicere et manu sollicite consideracionis a cordis aditu funditus extirpare. Cum tamen ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur, quia etsi suggestione primam intencionem non percutit, decipere in fine contendit. Si autem semel cor in intencione corrumpitur, sequentis actionis medietas et terminus ab hoste callido secure possidetur, quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice viciavit. Tanta itaque virtute prospiciendus est finis operis simplicis, emanat ex fonte cogitacionis; omni cura servandus est a malicie pulvere oculus cordis, ne hoc quod rectitudine in actione hominibus ostentat apud semetipsum pravitate preveniente intencionis intorqueat. Cavendum itaque est ne bona minima parva sint, curandum ne indiscussa ne aut parum agentes in vanum steriles, aut indiscussa relinquentes decordes. [Hec Gregorius] Sed et hoc cum diligentia est considerandum quod antiquus hostis culpas iam perpetratas et iam per penitenciam dimissas deletas ante mentis oculos revocat et cogitacione illicita eciam nolentes pulsat, et que opere per se ipsum non potest maculare laborat ut per cogitaciones pravas valeat cor hominis inquinare. Sed ideo nonnumquam hostis pulsatur, quia in quibusdam terrenis actibus quamvis licitis libenter occupatur, vel ocio torpescit et infructuoso. Per hoc dat occasionem diabolo se ipsum temptandi. [De hoc beatus Gregorius in 10 libro Moralium sic dicit] Sciendum est quod in quibusdam iam fletibus et iam de venia reddimur

et post perpetratas culpas ad absolucionis iam fiducia correpcione et penitencia subsequente roboramur, perpetrate tamen nequicie adhuc memoria tangimur et cogitacione illicita ac si nolentes quasi pulsamur. [Unde per Job dicitur] Si peccavi et ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Ad horam namque Dominus peccanti parcit cum reatum culpe concessis protinus fletibus diluit. Sed ab iniquitate mea mundos nos esse non patitur, quia volentes quidem culpas fecimus sed nonnumquam nolentes eius memoriam cum delectacione toleramus. Sepe namque hoc quod a conspectu iudicis iam fletu interveniente deletum est ad animum redit, et devicta culpa ad delectacionem rursus inserpere nititur, ita quod prius egit in corpore, hoc prius importuna cogitacione postmodum versetur in mente. Quod cavens ille spiritualis athleta non ignorat qui dicebat: Putruerunt et corrupte sunt cicatrices mee a facie insipiencie mee. Quid namque cicatrices nisi sanitates sunt vulnerum? Lapsas itaque nequicias ad delectacionem memorie redire conspexerat qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere est sanata iam peccatorum vulnera rursus in temptacione serpere atque ex eorum suggestionibus post superducta cute pristinum fetorem culpe iterum dolorem quoque sentire. Quia vero etsi nil foris in opere agitur et sola intus cogitacione peccatur, districto quoque se mens reatu obligat nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Sed inter hec sciendum est quod ideo nonnumquam impulsu illicite cogitacionis affligimur, quia in quibusdam terrene conversacionis actibus quamvis minus licitis libenter occupamur. Cumque vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine mens nostra non minima importunitate temptacionis inquinatur. Unde et sacerdos legis membra hostie per frusta concisa caput atque ea que circa iecur sunt iubetur ignibus cremare, pedes vero atque intestina hostie prius aqua diluere. Nos quippe

ipsos sacrificium deo offerimus cum intentionem
mentem cultui diuino dedicamus. Cum
membra hostie per frusta concisa
super ignem ponimus cum uite nostre opera
uirtutibus distinguentes in holocaustum ca
put atque ea que in parte iecoris coniuncta
incendimus cum in sensu nostro cottidie omne
corpus regitur atque mortalis desideriis
flamma diuini amoris ardemus et cum
capitur ut pedes atque intestina ho
stie lauentur. pedibus namque terra tan
gitur. in intestinis uero secreta gestantur.
quia plerumque iam ex desiderio meditata
te sustendimus iam toto deuocionis
sensu ad appetitum nostre mortificacio
nis inhiamus. sed quia adhuc tremim pro
infirmitate aliquid agimus nonnulla et
que iam superegimus illicita in corde to
lerauimus cunctasque cogitaciones nostras in
munda temptacio inquinat. quid aliud
quam intestina hostie stercus portant.
Sed ut comburi debeat lauentur. quia
nimirum necesse est ut inmundas cogitaciones
timoris fletus diluat. quas in acceptione
sacrificii supernus amor incendat. et quia
mens uel de incepto certamine uel de co
ustitionis pristine memoria patitur. la
uetur ut tanto sanius in conspectu summi
inspectoris ardeat quanto cum ei assiste
re cepit nichil tremit secum nichil lubri
cum maculamque orationis imposuit. Sepe
atque ita mens in culpe recordacione co
cutitur ut ad perpetracionem illius longe
grauius quam prius capta fuerat urgeatur
et deprehensa trepidat secumque ipsam uariis
motibus impulsa perturbat. nec quidem
ut uincatur temptacionibus metuit sed
resistens hoc ipsum quod longo labore
teritur afflicta perhorrescit. Hec gregorius
dicit et de hoc item idem beatus gregorius. Ociose
menti spiritus malignus [illegible] prauas cogita
ciones infundit ut si quiescit ab ope
re non quiescat a mala cogitacione. Anti
quus enim hostis mox ut ociosam me
tem inuenerit ad ea subsequens occa
sionibus uenit et ei quedam de gestis pre
teritis ad memoriam reducit. auditam quon
dam indecentes uerba resonat. et si qua
dudum acta sunt turpia coram speciem cor
dis oculis ponit. et quid de pluribus non pe

uiolare de malis cum factis polluit. et de
cepta mente sic in delectacionem ducit. ut
se iam de in penitencia affligat. Hec
gregorius. Non dum ergo quod antiquus hostis
fideles nonnumquam temptare cessat et
aliquando ab ipsis recedit non ut malicie
sue et temptacionibus finem prebeat. sed
quos iam quietos et securos ab impu
gnacionibus reddiderat inopinate re
diens ualidius temptet. Cum uero sic
inopinate et fortiter temptat. fragilitatem
suam et quod in breui sit moriturus attendat
et talibus temptamentis fortiter resistat
Et beatus gregorius in iiii° libro moralium sic co
memorat dicens. Sepe antiquus hostis
postquam menti nostre temptacionem ingerit
inflixerit ab ipso suo certamine ad tempus
recedit. non ut illate malicie finem
prebeat. sed ut corda que per quietem secu
ra reddiderat repente rediens facilius
inopinatus irrumpat. Hinc est quod ad
temptandum beatum uirum Job iterum redit.
cumque certatus expetit que tamen ei
superna pietas retinendo concedit di
cens. Ecce in manu tua est tamen animam
illius serua. Sic quippe nos deserit
ut custodiat sic custodit ut tamen permis
sio temptacionis articulo statum nobis
nostre infirmitatis ostendat. Cum mox
a facie domini exiit atque a planta pedis
usque ad uerticem percuciendo uul
nerauit quia nimirum cum licencia per
pit a minimis incipiens atque usque ad
maiora perueniens qui omne corpus
mentis illatis temptacionibus lace
rando transfigit. sed tamen ad animam feriendo
non peruenit quia cunctis cogitacionibus
interior nostre ipsa uoluntas delectacioni que
suscipit archani proposito intencione resi
stat. et quamuis delectacio mentem mordeat
deliberacionem tamen sancte rectitudinis usque ad
consensus mollicie non inflectit. De
bemus tamen perspicaciter primo ipsa delecta
cioni uoluntatem tergere et cum summa districcionis
iudicare si quid ex flumine emanat in cogi
tacione inmundarum. Unde bene mox sub
dit. Qui testa saniem radebat. Cum
enim protestatem nisi uigor districcionis
Sed per saniem nisi fluxus illicite cogi
tacionis accipitur. Percussus ergo testa sa

niem radicitus cum post pollucionem cogitacionis illicite nos in ipsos aspere diiudicando mundamus. Potest et testa fragilitatis nec mortalitatis intelligi. Testam enim saniem mundare est mortalitatis cursum fragilitatemque pensare et putredine misere delectacionis abstergere. Nam cum quis seipsum considerat quam citius caro ad pulverem redeat festine superat hoc quod de carne se ictus turpitudinis impugnat. Cum ergo ex temptacione supra mentem cogitacio influit quasi ex vulnere sanies decurrit sed tacius sanies tergitur si in consideracione nostra fragilitatis quasi in manu testa teneatur. Neque enim parvipendenda sunt que quamvis usque ad effectum non pertingunt tamen illicite in nostra mente versantur. Ex perfecta mens solerter invigilat ut non solum perversa agere renuat sed omne et quod in se per cogitaciones turpiter loquitur expiat. Hec Gregorius. Respondendum est secundum dominum beatum Bernardum quem dicit in epistola ad Carthusienses quod ille qui redit ad conscienciam si non diu vivat concupiscenciam suam invenit ibi de ipsa concupiscencia vel tyneas corrosiones vel suaves delectaciones et inde multiplicat cogitaciones. Cum vero iam concupiscenciam aliquantum vicit quadam tamen vi boni maior concupiscencia vel maior delectacio mentem eius non obtinuerat tamen exposita quadam voluptate gestorum visorum auditorum patitur ymaginaciones. Sunt in utroque libri implentur illusionibus delectacionum et ad cogitanda spiritualia vel divina lumine oculorum suorum cepit non est secundum cum qui pugnat contra concupiscencias molestias patitur quia vitare adhuc non prevalet ad presens affecciones. Cum vero iam ad libertatem aspirat excuciendo a se non potest affecciones ymaginacionum et noxias vel occupatorias et ociosas quia ex inde passim oriuntur cogitaciones. Hinc tempore oracionis et psalmodie et ceterorum exerciciorum spiritualium in corde servi dei et nolentis et reluctantis ymaginaciones volvuntur et fantasmata cogitacionum versantur adhuc velud avibus in undis insidiantibus et tumultuantibus sathan deuocionis

vel omnino rapitur dementem tenentis vel sepe polluitur oracio offerentis. Hec Bernardus. Sciendum est ut dicit Beda in quadam omelia: triplex est modus cogitacionum nequam. Unus eorum que de liberacione et proposito peccandi mentem contaminant. Alius eorum que delectacione quidem peccandi mentem perturbant nec tamen hanc ad consensum pertrahunt peccandi. Tercius eorum que naturali motu mentem percurrentes non tamen hanc ad patranda vicia illiciunt quamvis a bonis que cogitare debuit impediunt velud est cum fantasmata rerum que aliquando supervacue gesta vel dicta novimus ad memoriam reducimus quarum crebra retractacio quasi importuna muscarum improbitas oculos cordis circumvallando ac spiritualem eius aciem inquietando magis quam excecando consuevit. Partes autem hijs cogitacionibus quibus monuit castigari Salomon cum dixit: Omni custodia serva cor tuum quia ex ipso vita procedit. Cuius monita sequentes agamus solliciti ut si quid consensus perpetrandi facinoris in animo deliquimus cita hoc confessione et dignis penitencie fructibus abstergamus. Si delectacione peccandi nos temptari senserimus noxiam delectacionem crebris precibus ac lacrimis crebra amaritudinis perpetue recordacione pellamus. Et si nos solos ad hanc propulsandam sufficere non posse viderimus fratrum quamvis auxilia ut quod minus viribus nequimus illorum consilio et intercessione sumamus. Sed quia supervacuis cogitacionibus ad integrum carere non valemus has in quantum possumus immissione bonarum cogitacionum et maxime frequenti scripturarum cogitacione fugemus. Hec Beda. Et secundum dominum Cassianum incipiamus bonas cogitaciones diligere et statim ab aliis que male sunt nos dominus dignabitur liberare. Respondeo et quod non pulsari vel temptari cogitacionibus noxiis et inutilibus impossibile est sed sicut ortus eorum non dependet a nobis ita et reprobacio vel electio humanis motus cogitacionum consistit in nobis. Sunt in resistendo delectacioni oracioni et aliis spiritualibus remedijs ut patet in alia

facilius possimus inordinatis cogitatio-
nibus resistere et eas a nobis amovere. De
hoc moyses abbas in prima sua col-
latione dicit: Mentem quidem non inpellari
cogitationibus impossibile est. Suscipere vero
eas sive respuere omni studenti possibi-
le est. Quemadmodum igitur ortus earum
non omnimode pendet a nobis, ita rep-
robatio vel electio consistit in nobis. Nec tu-
tamen ex parte quod diximus impossibile esse mentem
cogitationibus non adiri totum vel in circu-
itu illis spiritibus tribuendum est qui eas
nobis intimare nituntur, aliaquin nec libe-
rum in homine maneret arbitrium nec
in nobis staret nostre correctionis indu-
stria. Sed est in quantum nostrum magna ex parte ut
cogitationum qualitas emendetur vel
ut sancte ac spirituales in cordibus nostris vel
terrene carnales que concrescant. Ideo namque
frequens lectio et iugis adhibetur me-
ditatio scripturarum ut exinde nobis spi-
ritualis memorie prebeatur occasio. Id-
circo decantatio crebra psalmorum ut
assidua nobis exinde compunctio in-
struatur. Ideo vigiliarum ac ieiuniorum ora-
tionumque sedulitas adhibetur ut extenua-
ta mens non terrena sapiat sed celestia
contempletur. Quibus rursum neglige-
ntia repente cessantibus necesse est mentem
viciorum sordibus incrassata in carnalem partem mox
inclinetur et corruat. Que exercitatio cordis
non incongrue molarum similitudini com-
paratur, quas meatus aquarum preceps im-
petu rotante provolvit; que nullate-
nus quidem possunt cessare ab opere suo
aquarum impulsibus circumacte. In eius
vero qui presidet sit potestate utrum tri-
ticum malit an ordeum lolium ve commi-
nui. Illud quippe est procul dubio commolen-
dum quod ingestum ab illo fuerit cui operis illi-
us cura commissa est. Ita igitur et mens presen-
tis vite incursibus undique ingruentibus
temptationum torrentibus circumacta vacua
quidem cogitationum estibus esse non poterit;
quales vero vel admittat vel paret sibi de-
beat studii ac diligentie sue providebit
industria. Si enim ut diximus ad sancta-
rum scripturarum meditationem iugiter recurrimus
ac memoriam nostram ad recordationem
spiritualium rerum et desiderium perfectionis

spemque future beatitudinis erigamus, necesse
est ut orte cogitationes exinde spirituales
in hys que meditati sumus mentem faciant
immorari. Si vero desidia seu negligentia
superati vicijs et ociosis confabulationibus
occupemur seu curis mundanis et superflu-
is sollicitudinibus implicemur, consequenter
exinde velud quedam zizaniorum species ge-
nerata operationem quoque nostro cordi noxiam
ministrabit et secundum sententiam domini salvatoris
ubi fuerit thesaurus operum nostrorum seu
intentionis, necesse est ibi et cor nostrum intentio
permanebit. Hec moises abbas. Et est hic
considerandum quod multi reprehendunt se de
prava actione vel prava voluntate, pau-
ci vero sunt qui se diiudicent de inordina-
ta cogitatione. Quare religiosi et perfecti viri
hoc faciunt circa actibus cogitationibus
se refrenando ut statum perfectionis
eo facilius assequi valeant quem con-
cupiscunt. Carnales enim cogitationes
mentem occecant que salutem anime im-
pedire possunt ex consideratione futurorum
tormentorum que impiis preparata sunt am-
movende et repellende sunt. De hoc dicit
Rychardus de sancto victore: Quia etenim viri quoties
se senciant turpibus cogitationibus
pulsari et ad illicitam delectationem incitari
totiens solent in ipso temptationis
aditu futura tormenta ante mentis oculos
ponere et ex illa consideratione quidquid illicitum
mens suggerit ad turpem delectationem
extinguere. Sed quod hoc de turpibus tantum
cogitationibus loquimur, quia quidem vanas
et inutiles perfecti viri nolentes abhorreant
propter illud quod scriptum invenitur: Ve qui
cogitatis inutiles et illud. Spiritus sanctus
discipline effugiet fictum et auferet se
a cogitationibus que sunt sine intellectu.
Quid ergo queso fiet de hys que sen-
timus non sine quodam illicito affectu
cum spiritus sanctus aufert se ab hys et que
sunt sine intellectu. Sepe fit ut in oratione
constituti quasdam cogitationum fan-
thasias cum inportunitate magna se
ingerentes corde tollamus sed inquam
eas sine magna reprehensione negligi-
derimus. Nonne magis oportet eas a-
criter arguere et per repulsionem pene re-
primere irritationem culpe et cogitationes

cogitacionib9 castigare. Quotiens ergo
falsum aliq sentim9 quotiens i iusti
aliq volum9 quotiens aliq iordina
tu agim9 statim nos rephensibiles
minime ignoram9 Sz inq eque o
mnes rephensione dignos se esse
indicat qui aliq iutile uel inordina
tu cogitant. Multoz e scipos repre
hende de pso opere uel pua volunta
te pauci sut q scipos diudicet de
iordinata cogitacione. s psci viri he
facere z facte eos oportet qui psci ee
volunt Nunqm eni malu approbo
nunqm malo assencio nunqm malu psi
cio nisi ipe voluero. malu aut pro
gitacom occurere pt z i inito sz exsur
gens malu statim cu ppositacom
pulsat. debet i indicium ad ducere z di
ligent discutere depphensu dampnare
z deceptoriam cogitacom z tempta
cia mala exercmentoz recordacione
extinguere /hec Richard9/ Nondum est
q si mentis euagacio que fit p inuti
les cogitaciones no restringit sensual
appetitus minime compescit z sicut de
i constancia ment nascit inordinata
comocio corpis. ita quoq du corpus
p disciplinaz componit ani9 ad con
stanciam solidat. Liganda sut g fo
ris p disciplinaz membra corpis ut
i tinsecus solidet status mentis/ De
hoc Hugo sic dt/ Sicut eni de costancia
mentis nascit inordinata motio cor
pis. ita quoq du corpus p disciplinaz
stringit ani9 ad constanciaz solidat et
paulatim intrinsecus mens ad quie
tem componit cu p discipline custo
diam mali motus eius foris fluere
no sinuntur. Interius g virtutis est
qui primitiaz mentis custodia ordina
te regunt membra corpis Sz qui
statum mentis pdit subsequit foris
i inconstanciaz motionis defluit
atq extiora mobilitate indicat q nulla
intus radice subsistat. Liganda sut
g foris p disciplinaz membra corpis
ut intrinsecus solidet status ment
quis du undiq extior custodia i tion
mobilitati cohercendo oppoi tande mes
ad pace stabilez i semetipa colligatur

Cum namq vicioz motus disciplina
cohercet z quieti mala desideria foris cohercen
do comprimit tantu pea boni deside
riu i intus convalescit. paulatimq eade
virtutis forma p consuetudinez menti
i primit que foris p disciplina i habitu
corpis gsuat /hec Hugo/ Dt z de hoc
Richardus de s. vi. Si eni ymaginaco
nis euagacio que fit p inutiles cogita
ciones prius no reprimit absq dubio
sensualitatis appetitus imoderatus mi
nime tpat. Cui igr volt corpalium
voluptatu desideria temperare. prius
assuescat carnales delicias nunqm uel
saltez cogitare. psecto namq quanto ta
lia rarius cogitamus tanto rarius
tanto tepidius ea desideramus. Nam di
sciplina corpis absq disciplina cordis
sine dubio inutilis e z eq uso disci
plina cogitacom sine disciplina sen
sui observari no pt. Si eni corpis sens9
a sua euagacione no restringit corpa
lis appetitus i quietudo no extinguit
sz cu corpus sensus vilit domat z vio
lent restringit rigore discipline z apue
i assuetis oblectament nimis mins q
delctari Inquantu g appetitus uel ceteri
sensus homis ad equitatis mensuraz
restringit. eo cicius ad pfectionis forma
puenit/ hec Richard9/ Filius i trogt

Cupio etiam aliq scire de pugna
spuali z que sut que nos pn
cipalit impugnant / De pugna
spuali. xxxiiii.

Scire debes.
q tres sut qui bella movet
cont nos z expugnare cotten
dit. Sz dyabolus. caro z mundus. Dia
bolus p invidia. caro p mala desideria
mundus p pspa z adusa / De h dt Hugo
Tres sut qui movent bellu cont nos
diabolus caro mundus. Diabolus ducit
cont nos agmina vicioz. caro maloz
desideriorz. mundus p pspa z adusa / h
Hugo/ Sz iste i pugnaciones no nocet
sz magis ad pfcm sustinentib9 pue
niut si illis resistat / Unde dt Beatus
Aug9/ Caro temptat ad volupitatez
mundus ad vanitatez. dyabolus ad
iniquitatez. deus ad bonitate ut psi
ciamus. Et nondu q malignus spus

quos temptado supare no pt. hos
psequit'. qa cu intus ppetim re
gnare no valet extus temptat ob
pugnare / de hor dt Bn / dyablus
stos no temptado possidet s; pse
quit. qa em no i eis regnat itu
seis contr eos ex ti seis pugt
z q intus amisit dnm extus co
monet bellu / hec Bn / Sz antiqs
hostis nulla adusitate illos mo
lestat quos cognoscit i pctis mol
bus suauit quiescetes / teste Euse
bio qui dt / Hostis siqdem huam
gnis nulla adusitate e molestia
excitat i pcto tam suauit quiesce
tem ne infortunio aliquo correptus
euigilet z mente i dm erigat pe
nitentez / hec Eusebius / Veri etiam
hostes aie st carnales delectaciones
Vnde affligeda e caro z infirmitatem
redigenda ne spui dnet / Adhc Karol
Bocaus sic dices / Crudelis hostis
ipa caro est qm infirmitate redige s
expugna iugit qz affligere / De his z
tribus hostib; vz dyablo carne z mudo
dicis Bn in tractatu de miseria hois
satis pulchris vbis sic dt / Ad inuia
me dne ds ms qr i inimici mei aiaz
mea circuderut corpus sz mudus
z diablus Corpus fugere no possum
nec fugare Carnem fecit illud nte est
qm alligatu est michi pimere non
licet sustentare cogor Eum illud i
pio qno hostem meu adusu me nu
trio Si em satis comedero z illud
robustu fuit sanitas eius in adu
satur Mundus vo circumoit z obse
dit me vndiqz p q qz sensus corpis
mei qi ppetas sagittis suis vulnat
me z mors intrat p fenestras meas
Respicit oculus z mentas sensu adit
audit auris z i tentom cordis i flec
tit odoratus cogitacone i pedit Os
loquit' z fallit ardor libidinis pali
qua pua occasione excitat' z nisi
subito respuat' statim totu corpus
occupat z estuat vrit z incendit p
mo carnem tactam mediaut titillat
deinde metem mea maculat turpi
delectacone ad eptremu pconsensu pra
uitatis sibi metem subiugat Porro
diablm que vide no valeo z io nuq
cauere possum ipe tetendit arcu sum
z in eo parauit sagittas suas ut sagit
tet me. Parauit ut abscondet la
queos z dixit quis videbit eos. Laq
im posuit in auro z argento z i oib;
hiis quib; abutim' cu i illis male de
lectam' hiis illaqam'. Nec solu laqu
posuit s; z fistu. fistus e amor pos
sessionis estus cogitacionis cupidi
tas honoris z voluptas carnis qb;
aia i instat' z irretit' ne pennis
contemplacionis pplateas supne syon
discurrere possit Sagitte diabli sut
ira i nuda luxuria z cetra vicia quib;
aia vulnat'. Et quis e qui iacula ei
ignea possit extinguere pessdolor hiis
telis supat' sepe fidelis. Heu in mudo
vndiqz in bella vndiqz tela volat vn
diqz temptacia vndiqz pcla Bella
in video bella paui' a demone quo
cuqz me vtam nulla ibi securitas Caro
suggerit in mollia mudus vana dya
amara. Cociens aliqua carnalis cogi
tacio mentez mea i portune pulsat
de cibo z potu de sompno cetisqz simi
lib; ad carnis curam ptinentib; michi
caro loqui'. Cu vo de ambicone secli
de iactancia de arrogancia cogitacio
vana vsat' in corde. de mudo est Cu
aut ad iram z ad amaritudinez cu pro
uocor. suggestio diaca e / cui no alit
qm ipi dyablo resistendu e. nec alit
abeo cauendu qua ab ipa dapnacoe
Caro mea delicatas z lucosas z vo
luptuosas cogitacones expilla heo.
Vanas z curiosas de mudo amaras z
maliciosas a dyablo Isti tres inimici
me i pugnat z psequunt'. nuc quidez
occulte nuc vo apte semp aut ma
liciose dyablus em plus confidit
in adiutorio carnis qua magis
nocet domesticus hostis Illa vo ad
subusionez mea cu illo fedus init
ut pote i pcto nata z i pcto nutrita
nimis corrupta ipa origine s; mlto
amplius viciata. pua csuetudine
Hinc e qr tam acriter caro concupiscit
adusus spm z assidue murmat z ipa

ticus e disciplme n' obtemperat com
n' i'hibet' ullo timore hnic attendit.
hanc adimat hostis hnam g'tus
tui nullu est aliud desideriu nullu
studiu nullu negociu. nisi pdere
animas nras hic est qui ingit nob
malu machinat' callide decipit illi
citos motus i fl'ua sufflat venena
tas cogitaciones i flamat suscitat
lites cotecones irarum q'noq; z rapas
nutrit odia i citat gulaz excitat li
bidinem desideria carnis i stigat
pcti occasiones parat z mille nocendi
artibus corda hom pulsare no ces
sat | hec Bn | pugnandum igit' est
contra malas suggestiones mali
gni spc Negande sut carni volup
tates sue. ipa z caro subdita sit hoi
iteriori i anime aia vo subdita sit do
p obediam pceptor eius z resistencia
pcti. ut pax esse possit i domicilio
cordis | de hoc dt Criso' | Cums pt in
nemini irreprehensibiles z si no depra
bus saltez de pctis in sup no deest vbi
offendat caro ista fragilis z semp ca
sibus plena Ergo dicamus Non
intres i iudiciu cu suo tuo dne zc
In vita ista temptacionis videmus q no
lumus audimus q nolumus loquim' q
nolumus ambulamus vbi nolumus to
tu adq nolumus venimus Sz tu ideo
q nolumus cu victoria puenimus ad
q volumus. pugnandu e g'a i omnibus
malis suggestionibus luctandu est
cu desiderijs Negande sut carni vo
luptates sue ut se ipam subdat
homi iteriori i anime ut sit pax in
domicilio cordis Qualis e ista
vita infelix misa que cottidie ad no
esse tendit. incipit q dies ... mi
occultatus e a nobis Sz ideo occultat'
dies ista ut vivamus cauti solliciti
ne subito occurrat mors inita z pocu
peat pctu z pueniat' ad penam n
Tempus iste e tricionis. tps correc
cionis z recipiende salutis Nullus
sedeat no curatus nullus remaneat
vbriacus | hec Criso' | dt z de hoc leo
pp | Ro q inter nosmetipsos sut ulta
certamina z aliud caro adiusus spm

aliud adiusus carne spc concupiscit in
qua dissensione si cupiditates corpis
fuerint forciores turpit animus amittit
ppam dignitate z pnicosu e ei cu seru
re que deceat imperare Si aut mes
rectori suo subdita z supius delecta
cione voluptatis i ancilla calcaverit
z in suo corpe pctm regnare no suerit
ordinatissimu tenebit ro principatu
z invictiones eius nulla spualiu ne
quiciaz labefactabit illusio. qz tu
vera est pax hominis z vera libertas qn z
caro animo regit' z animus do pside gu
bnat' | hec leo | Nam hy qui sut xpi
carnem sua crucifigunt delectacoi
pnc z vicijs resistendo | Unde dicit
Remigius | Qui aut sut xpi. hi sut
qui ptinent ad sortez xpi. vicia z co
cupias malas i carne sua morti
ficaverit Quot em anos q pcta ex
pellimus tot semp i nos mala ori
dimus z carnem crucifigimus z mor
tificamus. qn delectacoi pnc z volu
ptati pnse no consentimus | hec Remi
gius | Quadiu aut vivimus i isto cor
pe i carne posita simus z pugnamus
pugna e em cu concupiscit caro ad
uisus spm z spus aduisus carnem
in hoc plio vsamur si deo militamus
si optet ut p spm concupie carnis co
tradicit' resistat' z repugnet' Sed
homines casti vellet no hre concupi
scencias. sz velimus nolimus hemus.
hemus illas titillant stimulant in
festant no solu iuvenes sz z senes
Ergo certeamus nos i hoc bello vi
cijs z concupiencijs repugnando z spe
mus ppi dm dei in gram triuphu
de hoc btus Augus' i libro de ubis dni
sic dt | Lucta e em i isto corpe quadiu
vivimus pugnamus. sz in hijs omnibus
supamus p eum qui dilexit nos
Noli g'o vinci qn pugnas. vide q'le
bellu ppo suit aptus. qualez pugna
qlez rixam inter se in z ipm cu
dt | Caro concupiscit adiusus spm In
hoc plio vsamur si do militamus
pugna e cu concupiscit caro adiusus
spm. sz optet ut concupie carnis co
tradicat' resistat' repugnet' Noo em

no hées unde repugnes· deus tuus
est intus spus bonus datus e tibi
et tn pmittit ipa caro concupiscere
ad usus spm suggestionibus prauis
et delectaciombus iniquis· Ubi em conai
pisat adusus spm ubi e spus· sed
spus dei est qui pugnat intus ad
usus te· Ecce homo castus wlt ut
nulla omio surgat in membris
eius concupia adusaria castitati
pacem wlt s3 no h3· volum9 em
ut nulle sint concupie· s3 no pos
sumus· velim9 nolim9 hemus il
las· velim9 nolim9 titillat· blan
diunt stimulant infestat· surgere
volunt pmunt no dum extinguunt
qm diu caro concupiscit adusus
spm et spus adusus carnem· Ergo
qm diu hic vivit eciam nos qui se
nimi9 in ista milicia minores qui
dem hostes hemus· s3 tn hemus
Fatigati sunt quodamo hostes mi
lia ex peccatem· s3 tn et fatigati
no cessant qlibzcunq3 motibus
infestare senectutis qetem· Acri
or pugna iuuentis nomim9 ea
peri simim9 pea· Caro ergo ocupiscit
adusus spm et spus adusus car
nem ut no queaciq3 welis illa fa
ciatis· Quid em miles xpi o bom
pliatores o fortes milites xpi· quid
wlcis ut no sint omio concupie
male· s3 no potestis· Exercete bellu
separate triumphum· no intum pu
gnet· facite igit q potestis· Ait
em ipe aplus· Non regnet petm
in uro mortali corpe ad obediendu
desideriis eius· Ecce q no vis de
sideria mala surgunt s3 noli obe
dire· Quadiu em ptas morle
corpus pugnat ct te petm sed
no regnet· Quid e no regnet
·i· ad obediendu desideris eius
Si cepis obedire regnat· s3 fac
q dt aplus· Neq exhibeatis mebra
tua arma iniquitatis pctu· Dedit
tibi deus ptatem p spm stm ut
mebra tua teneas· Surgit libi
do tene tu mebra tene man9
abomi scele· tene oclos ne male
attendat· tene aures ne vba libi
dinis audiant· tene totu corpus
Quid facit libido· surgere nouit
vincere no nouit· Surgendo assi
due sine ca dissat et no surgere· Sur
repit libido dampnabilis sug
gestio no audiat· ardet et velles
ut no arderet· Noli ergo dare memb
ardeat sine ca et qsumit se· Hec Aug9
Et non diu· Concupia cu qua nati
sum9 no pt finiri quadiu in carne
vivim9· potest quidez cottidie mi
nui s3 finiri no pt· Vn cu vexam
et pugnam p diusas concupias et
temptaciones no desppem9· qz et sti
pres nri talia sustinuerunt· Int quos
paulus aplus hunc certame tolerare pa
tiebat· cu dicebat· Video alia lege
in membris meis repugnatez legi
mentis mee cui9 exemplo doceim
cu audim9 illu pugnatez nemo se
faciat despantez· Ista qmemo at
bais Augu9 in ead am smone sic d
Concupia cu qua nati sum9 finiri
no pt quadiu vivim9 Cottidie mi
nui pt finiri no pt· Unde dt aplus
no q nolo hc ago et c· Non ergo q wlt
agit aplus q wlt no concupiscere et
cu concupiscit io no q wlt agit no
qua illa concupia mala trahebat
aplm subiugatum ad concupiscedum
ad fornicandu absit· luctabat no
subiugabat s3 quia nolebat hre
et hc cont q luctaba io dicebat no
q nolo ago· Concupiscere nolo et tn
concupisco· no q nolo ago si tn concu
pie no consentio· Non em dixit dicet
concupiscas carnis ne pficias s3 eas
ipe pficiet· Ecce constituit e an oclos
pugna sua ne times tua· Si em no
dixisset hoc aplus qn inde es moueri
concupiaz in membris tuis tn tu
no consentires tu tn ea moueri vide
res· forsitan desperares et diceres Si ad
diu pueniem sic no moueret· vide a
plm pugnatem no te facere despante
video aliam lege in membris meis
et c dt aplus· Ego quide bom enim
male concupie no consentio· s3 no
pficio bonu ut omio no concupiscam

Rursus ergo hostis meus quo agit ma-
lum et non perficit malum. agit malum quia
movet desiderium malum. non perficit
malum quia me non trahit ad malum.
Et in isto bello est tota vita sanctorum.
Nunc ergo fratres tenete hunc modum. mente
servite legi dei. concupiscentie non consentien-
do. carne legi peccati concupiscentiam senciendo
sed contrarie quia concupiscitis non quia consenti-
tis. Hec Augustinus. De hoc eciam quedam glosa
super illo verbo Pauli velle adiacet mihi
etc. sic dicit. Rebellat enim hoc concupiscencie
et non consentit. delectat enim eum uxor alie-
na et non amittit mentem civitatis. Inseratur
tamen mentis intrat. videt foris stre-
pentem concupiscentiam et intus vindicat con-
stantiam. agit ergo bonum quia concupiscencie non
consentit sed non perficit bonum ut scilicet omnino
non concupiscat. Hec glosa. Hec eciam
pugna inter carnem et spiritum non est periculosa
sed pocius salubris. que ad meliorem
statum nos provocat et compellit. Unde de-
clarat sic nonnumquam utiliter subtrahi hu-
gerium et probat per diversa temperamenta
ut in virtutibus proficiant. De hoc Da-
niel abbas in sua collacione sic dicit. Hanc pu-
gnam utiliter nobis quoque insitam me-
mbris et in apostolo ita legimus. Caro enim con-
cupiscit adversus spiritum. spiritus autem adver-
sus carnem. habemus ergo hanc pugnam
insitam quodammodo corpori nostro dispen-
satione domini procurante. Quod enim generaliter
et sine aliqua excepcione omnibus inest
quid aliud iudicari potest nisi ipsi humane
substancie post ruinam primi hominis velud
naturaliter attributum. Et quod universis congeni-
tum concretumque deprehenditur quomodo non
credendum sit arbitrio domini non nocentis
sed consulantis insertum. Causam vero belli
huiusmodi carnis et spiritus hanc esse pronun-
ciat. ut non quecumque volumus illa faciamus.
Ergo id quod precaveat deus ut a nobis non
possit impleri. id est ut non quecumque volu-
mus illa faciamus. si impleatur quid
aliud credi potest esse quam noxium. Et est quoda-
modo utilis hec pugna nobis dispensa-
tione creatoris insita. et ad meliorem
nos statum provocans atque compel-
lens. Qua sublata procul dubio pax
econtrario perniciosa succedet. Unde David

desertione domini utilem esse cognovit. ut
nequaquam omnino malueritt. ne adeo in nullo
penitus relinquetur. Hoc enim sciebat
incongruum esse vel sibi vel humane nature
ad quamlibet pervenire perfectionem. sed temperari
eam pocius deprecatus sic dicens. Non
me derelinquas usquequaque. Ut si diceret
aliis verbis. Scio quod derelinquere soleas
utiliter tuos sanctos ut eos probes. Aliter enim
ab adversario temptari non possunt nisi a te
paulisper fuerint derelicti. Et ideo non rogo
ut numquam me derelinquas. quia non expe-
dit michi ut non vel meam infirmitatem sen-
ciens dicam. Bonum michi quod humiliasti
me. vel exercitium non habeam preliandi. Quod
sine dubio habere non potero si me semper
et indirupte cohesserit divina proteccio.
Sed magis peto ne me usquequaque de-
seras. id est usque ad nimietatem. Quantum enim
michi utile est si me paululum subtrahas
quatinus ut desiderii mei constantia com-
probetur. tamen noxium si pro meritis ac delictis
meis nimium me deseri paciaris. quia
nulla virtus humana si diutius in tempta-
tione tuo desit adiutorio sua poterit con-
stantia perdurare. et non protinus adversarii
vel potencia vel factione succumbere nisi
tu ipse qui es humanarum virium conscius
ac moderator non permiseris
temptari nos supra id quod possumus. sed
feceris cum temptacione proventum ut susti-
nere possimus. Hec Daniel abbas.
Notandum est de bello quod inter nos cot-
tidie geritur. hoc est inter carnem et spiritum quod
victoriam non potest habere spiritus adversus car-
nem sine certamine et magno labore.
Nam sunt multi qui virtutes quidem desi-
derant habere. sed certamen et laborem pro eisdem
virtutibus obtinendis nolunt subire.
De hoc Daniel abbas in collacione primus sic
dicit. Cum igitur utraque desideria id est car-
nis et spiritus in uno eodemque sint homine
intestinum cottidie inter nos geritur bellum
dum concupiscentia carnis que precipitanter
fertur ad vicia hiis que ad presentem re-
quiem pertinent deliciis gaudet. Cui
econtra concupiscentia spiritus adversata ita desi-
derat totis spiritualibus studiis inherere. ut
et necessarios carnis usus appetat excludi.
Et Caro luxuriis ac libidine delectatur.

131

spiritus ne ipsis quidem naturalibus desideriis
acquiescit. Illa cupit saciari sompno
repleri cibo. hic ita vigiliis et ieiuniis
saginatur ut ne ad ipsum quidem necessarium
vite usum sompni cibique velit ad
mittere. Honoribus illa et laudibus ho
minum confovetur. hic irrogatis sibi iniuriis
ac persecucionibus gloriatur. Inter has igitur
utrasque concupiscencias anime voluntas in me
dio illis quodam vituperabiliore consistens
nec viciorum flagiciis oblectatur nec virtu
tibus acquiescat sic querens a passio
nibus temperari ut absolute carnalibus
ut nequaquam velit dolores necessarios su
stinere sine quibus desideria spiritus nequ
nit possideri absque castigacione car
nis castimoniam corporis desiderans
obtinere sine vigiliarum labore cordis ac
quiete puritatem cum requie carnis spi
ritalibus exuberare virtutibus. absque ullius
exasperacione contrariis pacis graciam pos
sidere. humilitatem sine honore nuda
excedere iactura religionis simplicita
tem cum seculari ambicione sectari xpo
cum hominum laude ac favore servire. distri
cionem veritatis sine cuiusquam vel tenui
offensione offerre. postremo sic vult
futura consequi bona ut presencia non
amittat. Hec Daniel abbas. Ex quibus
considerandum quod cum temptacionibus et tocius
pristeciis carnalibus resistat animus tribu
lacionem ex hoc sustinet. si vero admit
tit eas et consensit tunc non tribulacionem
sed pocius consolacionem et delectacionem in
ipso animo parit. Si vero cupimus vin
cere vicia oportet ut gracia contrarias hore
pravitates vicia careant. Unde dicit beatus
Gregorius. Carnalis tribulantur in temptacionibus
nisi diu resistatur contra maior concupiscencie
repugnancia. si enim voluntate admittitur
iam tribulacionem non ingererit sed pocius
consolacionem. Inerant ergo cum his viciis
quando diu eis resistimus et tunc supplanta
quando ita victa sunt ut amplius non im
pugnet quecumque si perfecte vincere cupimus
oportet ut eorum contraria in nobis plantemus
ut videlicet contra cupiditatem vel avariciam qua
mundus ingerere paupertatem. contra volup
tatem austeritatem. contra superbiam plena
humilitatem in animum quia terra cum perfectione

nire insederint iam mundum perfecte con
tempnimus. Hec Gregorius. Etiam nondum
quod nonnumquam iusti viri et flagellis atte
runtur et tam hoc et temptacionibus fatigantur.
sustinent namque in firmitate corporis vel
adversitates tribulacionis. et tamen non deest
eis et temptacio carnalis delectacionis. sed
est huiusmodi temptamentis repugnat re
probi vero illis consenciunt. De hoc beatus
Gregorius in xo libro moralium sic dicit. Plerumque enim
et adversa pocius patimur et inter tempta
cionum impulsu fatigamur ut et flagel
la carnem cruciant et tamen ad mentem
carnalis suggestio invadet. Hinc est quod
Ieremias deplorat dicens. Foris interficit gla
dius et domi mors similis est. Foris
enim gladius interficit cum nos exterius
vindicta feriens configit sed domi mors
similis est quia et flagella sustinet et tamen
mens conscientia et temptacionis sordibus
munda non est. Sed hec aliter agunt in repro
bis aliter in electis. Illorum namque corda
ita temptantur ut consenciant. istorum vero
temptaciones quidem suscipiunt sed re
pugnant. Illorum mens delectabiliter capitur
et si ad tempus quod male suggerit displicet
sed postmodum per deliberacionem libet. Isti vero
sic temptacionum iacula excipiunt ut pro
resistenda fatigentur et si quando usque ad
delectacionem mens rapitur ipsa tamen subrep
cione sue delectacionis erubescunt et forti
tensione redarguunt. Quod quia extra se consur
gere carnale deprehendunt. Hec Gregorius. Sciendum
enim est quod magna est miseria hominum
in hac peregrinacione degencium. iusto
mundo conversancium quia si quis punitus
est ve sibi. nam eterna dampnacio pu
nitus hanc miseriam eum sequetur. Si vero quis
iustus fuerit diversis tribulacionibus et temp
tacionibus affligitur nec levare caput
permittitur. Unde beatus Iob dicit. Et si im
pius fuero ve michi est. et si iustus non le
vabo caput saturatus afflictione et
miseria. Ex beato Gregorio. In xo libro moralium
sic exponit dicens. Impius namque
ve habet iustus miseriam. quia et eterna dap
nacio reprobum sequitur et electus quibusque
doloribus cum sit in hac adversitatis exprimatur.
Impius caput levat sed elatus
evadere ve quod sequitur non valet. Iustus

labore sui carnis afflictus caput leva
re non sinitur. Sed peccatis appetitu afflicto
ne liberatur. Ille se in voluptatibus eri
git. sed suppliciis sequentibus mergit
Iste se in dolore deprimit. sed tamen a pon
dere eterne dampnacionis abscondit Con
siderans ergo hic vir sanctus dicit Et si impius
fuero ve michi. Ac si aperte deploret dicens. Aut
substractis carnis desideriis supplicio
eterno subiciar. aut repugnans illici
tis motibus pena presenti cruciabor. quia
a labore carnis liber non sum Sed
superna dispensacione id actum totum nos
sibi intencione servientes carnis tre
pidacione permittit in pugnacionibus conari ne
mens nostra in superbiam audeat presumpcio
ne sue securitatis elevari. ut dum pulsa
ta trepidat in solo auctoris adiutorio
spei pedem robustius figat. Hec Gregorius
Quero etiam de hoc filius interrogat
Utrum possit homo vivere in hoc
mundo sine temptacionibus Cap. xxxv.

Debes scire quod nemo potest sine
temptacionibus esse super terram
Si vero tollitur aliqua tempta
cio quanto minus patitur securius et timidius ex
pectet aliam. nec umquam debet sibi in
corpore mortis huius requiem polliceri
quia sicut nec mare fluctibus. ita nec
vita hominis caret potest temptacionibus. De
hoc beatus Bernhardus sic dicit Hic premonitos
vos esse volo neminem super terram absque
temptacione vivere. et cum forte tollitur
aliqua securius quam magis pavidus ex
pectet aliam et sic petat ab ea liberari
ut numquam sibi in corpore mortis huius
libertatem perfectam seu requiem audeat
polliceri Certa res consideranda est nobis
tam benigna erga nos divine dispen
sacio pietatis ut quibusdam nos temp
tacionibus patiatur dimicans occupari ne
forte periculosiores occurrant. a quibusdam
bus vero citius liberat ut possimus in
aliis quas nobis utiliores fore pre
videt exerceri Necesse est enim ut veniant
temptaciones Nemo enim coronabitur
nisi qui legitime certaverit. quo autem certabimus
si desit qui impugnet. quomodo vincimus victoria
cum non sim in pugna. ergo deus misericor
diter nobiscum agens vult nos tribulacio
nibus exerceri. ut quod virtuosis operibus a nobis
non potest extorqueri saltem in laboriosis tri
bulacionibus obtineat a nobis deus. Et ideo
sicut nec mare fluctibus ita nec vita hominis
caret potest temptacionibus. nec potest pax firma
et solida esse nisi in regione sua Tot
enim temptacionibus plena est vita nostra
ut non inmerito tota ipsa temptacio debe
at appellari. Hec Bernhardus. Nullus ergo etiam
qui multum in virtutibus profecit quamdiu
est in hac corruptibili carne potest carere
temptacionibus et non moveri illicitis de
sideriis ac cupiditatibus malignus spiritus
acrioribus pulsat temptacionibus eos quos
videt magis resistere viciis et insistere vir
tutibus Unde Leo papa de hoc sic dicit Certis
hac fragili carne circumdatus et in isto
mortis corpore constitutus est quamvis multum
valdeque profecerit ita iam de sua perfec
tione securus sit ut ab omni se illece
brarum periculo credat alienum. licet donet
sanctis gracia divina cotidianam victoriam
non tamen aufert materiam dimicandi quia et hoc
ipsum de nostra pietate est quod ne mirabi
ne de confecto prelio superbiret semper vo
luit superesse quod vinceret Nam nullis il
lecebris commoveri nullis cupiditati
bus titillari non est istius vite que
tota temptacio est in qua nimium vincitur
qui vinci ab eadem ab eadem non vetatur
Superbum est enim de non peccandi felicitate
presumere cum hic ipsum presumpsisse peccasse
sit dicente Iohanne Si dixerimus quia peccatum non
habemus nos ipsos seducimus Nemo
ergo se fallat nemo decipiat neque
ita quisquam de cordis sui puritate con
fidat ut putet se nullis temptacionum
periculis subiacere cum pervigil ille tempta
tor acrioribus eos pulset insidiis quos
maxime videt abstinere a peccatis. Hec Leo
papa de hoc. Et beatus Gregorius in viii libro moralium
sic dicit Nequaquam namque sit in hac vita
peccati temptacionum insidie peccatum desit. ut in
eadem iusticia inconcusse maneat
quia et si iam a cordis habitaculo culpam
rectitudo eliminat ipsa tamen culpa que
repellitur cogitacionis nostre foribus assi
dens ut sibi aperiatur pulsat. Unde per
Moysen dicitur factum est mane. atque subi
ciens. factum est vespere. Hanc quippe ad

vesperum ducit: quia nimirum lucem tracti
dinis umbra sequitur temptacionis. Sed
quia electorum lux temptacione non extin
guitur nequaquam nox sed vespera fieri per
hibetur: quia nimirum sepe temptacio
in corde electorum lumen iusticie abscondit
sed non interimit. quia ad pallorem tempt
acionis pertrahit. sed funditus non
extinguit. Electi ergo post sompnium re
surrectionem appetunt. post [illegible] ve
speram postolant: quia de precto ad iusticie
lumine evigilant. et ipso iusticie lumine
potiri se se contra illecebras temptacionum
parant. quas nimirum non timent sed
expectant. quia humilitatis sue custo
diam earum temptamenta perfici non ig
norant. Quia [illegible] aut contra corrupcionem
suam virtute contendunt. hic integram
salutem nequeunt quo usque dies
vitis vite finiatur. Unde per Iob dicitur. Et
replebor doloribus usque ad vesperam.
Modo namque adversa irruunt. modo ipsa
quoque prospera callida hilaritate blan
diuntur. Modo surgencia vicia bellum
carnis excitant. modo devicta animum ad
elacionem vocant. Bonorum igitur vita do
loribus usque ad vesperam repletur: quia
quousque tempus corrupcionis agit
interna externaque afflictione cruciatur
et salutis securitatem non invenit nisi
cum diem funditus temptacionis relin
quit. Hec [illegible]. Sed tamen viri vellent et
desiderant non moveri illecebris concupiscen
tijs et delectacionibus. sed efficere hoc non possunt
quamdiu in carne vivunt. Unde restat
ut ipsis concupiscencijs et delectacionibus carnis
resistant quamdiu in hoc corpore corrup
tibili deo militant. Hec et quedam alia
beatus Augustinus in libro de verbis apostoli comme
morat sic dicens. Caro enim concupiscit ad
versus spiritum et spiritus adversus carnem
hec sibi invicem adversantur: ut non
ea que vultis faciatis. Quid est non
ea que vultis faciatis. ut omnino nulle
sint concupiscencie et malarum illecebrarum
delectaciones. Quamdiu in statu hic velit
non efficiat. Quamdiu hic vivit: hoc non
impletur. Quid ergo restat. Spiritu am
bulate. Et quia non potestis efficere
ut concupiscencias carnis consummatis concupiscencias

carnis ne perficiatis. Consummare quidem
illas atque finire et penitus extirpa
re omnino velle debetis. sed quamdiu sunt
in nobis et alia lex in membris nostris re
pugnans legi mentis vestre concupiscencias
carnis ne perficiatis. Sed cum perturbat vos
temptacio audite psalmistam dicentem. Miserere
mei domine quoniam infirmus sum et anima mea
turbata est valde et tu domine usque quo.
Quid est usque quo. quousque probes quia
ego subvenio. Si enim cito subvenirem
luctamen non senciretis tamquam debitis
viribus superbiretis et propter superbiam
numquam ad victoriam perveniretis. Deinde
quidem adhuc te loquente dicam ecce assu
m. Sed deus et cum differt adest et differendo adest
ne preproperam cum implet voluntatem perfectam
non impleat sanitatem. Si enim fratres mei
apostolo paulo non aderat qui cum timeret
ne extolleretur timebat. In magnitudine
inquit revelacionum mearum ne extollar.
Sed videte medicamentum quod sibi dicit appo
situm. ne extollar inquit datus est
michi stimulus carnis mee angelus
sathane ut me colaphizet. Caput
cedebat: ne caput extolleret. O anti
dotum quod de serpente conficitur: et propterea
tyriacum nuncupatur. Sed michi in tempta
cione deserit dominus. deinde ut sanatus
quia aderat. Videte quod ter roganti
videatur dixit inquit michi. Sufficit tibi
gracia mea. nam virtus in infirmitate perficitur.
Ergo inquit novi medicus optimus
in quem tumorem purgat quod volo sanare
quiesce adhibeam quod scio. Sufficit
tibi gracia mea. non sufficit tibi voluntas
tua. Opus ergo nostrum in hac vita esse
debet acciones carnis spiritu mortificare
cotidie affligere minuere frenare interimere.
Quam multa enim perficiebas non iam delectant
que antea delectabant. quod delectabat et
non ei consenciebat: mortificabatur
quia iam non delectat mortificatum est.
Calca mortuum transi ad vivum. calca
iacentem confligere cum resistente. Mortua
est enim una delectacio sed vivit altera. sed
illi dum non consentis mortificas. cum
cepit omnino non delectare mortificasti.
Hec est accio nostra. hec est milicia nostra
in hoc accione cum confligimus donec homines

spectatorem in hoc agone cui laboramus
dominum habemus adiutorem. Si enim nos ipse
non adiuvat non dico vincere sed nec poti
mus pugnare. Cum ergo dixisset apostolus
si autem spiritu actiones carnis mortifi
caveritis vivetis. i. illas concupiscencias
carnis quibus non consentire magna
laus est quod non habere perfectio est. hec Augustinus
Et nondum quod sunt nonnulli qui cum pa
ciuntur aliquas tribulaciones vel tempta
ciones locum alium querunt ad manen
dum. ut per hoc possint quietius et cum
minori impedimento deo servire. Sed homo in hac
vita positus in nullo loco quamvis mitis et
secreto potest sine temptacionibus vivere immo
plerumque ibi maior dolor temptacio
nis invenitur. ubi mutando locum
requies sperabatur. hoc autem permittit
opus dei. ut homo cognoscat infirmi
tatem suam et humilietur et non in presenti vita
requiem sed in futura querat. Dicit hec beatus
Gregorius In xxxiii libro Moralium exponens illud
dictum. Increpat quoque per dolorem in lectulo
et omnia ossa eius marcescere facit sic dicens.
Cum enim quisque curis secularibus fati
gatus desiderare proximam quietem huius indi
itinere laboriosa compungitur cogitatione
solet quo prius vite desideria fu
giat et ab eius laboribus requiescat
sibique mox desiderate quietis ordinem
querit et velud quoddam secretum sit a
cunctis laboribus cessacionis locum in
venire concupiscit. Sed cum in hac vita
adhuc homo ponitur in angulis ordinis lo
co in angulis secreti recessus sine temptacio
nibus vivere nullatenus potest. plerumque in
id ad requiem concurrit maior dolor
temptacionis invenitur. Unde recte per prophetam
dicitur. Universum stratum eius versasti in
infirmitate eius. Ac dicat. Omne quod hic
sibi parat ad requiem huic immutasti
occulto iudicio ad perturbacionem. Quod
pro quodam consilio agitur. ut homo pe
regrinacionis tempore electorum vita turbetur.
Via quippe est vita presens qua ad pa
triam tendimus. et idcirco hic occulto
iudicio frequenti perturbacione conterimur
ne viam pro patria diligamus. Solet
enim nonnulli viatores cum amena for
tasse prata in itinere conspiciunt et perge

re moras innectere et a recti itineris rec
titudine declinare eorumque gressus
tardat pulchritudo itineris dum delectat.
Electis suis ad se pergentibus dominus huius
mundi iter asperum facit. ne dum quasi
vite presentis requie quasi vie amenitate
pascatur magis eum diu pergere quam cicius
pervenire delectet. ne dum oblectatur in via
obliviscatur quod desiderabat in patria. Quia
ergo in hac vita omnis mala qua forta
sse parumper requies perturbatur recte dicitur
Increpat quoque per dolorem in lectulo. i.
in presentis vite requie. vel temptacionis nos
stimulis vel flagelli afflictione contur
bat. Nam sepe si namque animus quasi
brevi tempore sine temptacione in bonis
studiis fuit mox de eisdem studiis
in quibus quiescendo se erexerit de ipsis
virtutibus quibus multiplicari nititur
dum perfecte se sentit elabitur. Unde pro rec
toris nostri moderamine in pulsu tempta
cionis affligitur. ut in eo ipso perfectus
sui clarius comprimatur. Qua propter postquam
dixit Increpat quoque dolorem in lectulo
apte subiungit. Et omnia ossa eius mar
cescere facit. Ossa in scriptura sacra virtu
tes accipimus. sicut scriptum est. Dominus
custodit omnia ossa eorum unum ex hiis
non conteretur. Qui namque non de ossibus
corporis sed viribus dicit mentis. Cum ergo
increpat per dolorem in lectulo omnia os
sa facit marcescere quia cum in ea requie
qua nos ab hoc seculo separamus fla
gello temptacionis afficimur. quia
fortasse de virtutibus nostris inflati potius
cognito infirmitatis nostre tedio conteri
mur. Cum enim sicut cupimus ad dei
perfectionem si perfectum nostrum temptacio nulla
pulsaret alicuius nos fortitudinis
esse crederemus. Sed quia nobis cum super
na dispensacione agitur. ut infirmi
tatis nostre quia proficientes obli
viscimur temptacionis recolamus et quod ipsi in mo
quid in dubio innitere in temptacione
cognoscimus quod de propriis viribus presumi
mus. Quia ne nos perfecto temptacio ad plenum
rapiet nisi precio superna fruerit sed
pulsat nec frangit impellit nec
monet quatit nec deicit ut de nostra
infirmitate senciamus esse quod timemus et

dno inherere esse sciamus. Hec Gregorius.
Et quia impossibile est hominem in hac
vita non temptari, ideo omnes tam iusti
quam peccatores cottidie orant dicentes: Ne
nos inducas in temptationem. Non enim est
orandum ut non temptemur, sed ne in tempta-
tionem inducamur, hoc est temptationi
consentiamus. Quod Beda in quadam
omelia tangit sic dicens: Impossibile est
hominem quamdiu in hac vita fuit non
temptari. Unde omnes tam iusti quam
peccatores cottidie in oratione dicunt: Ne
nos inducas in temptationem. Non ergo pre-
cepit dominus orandum ut non temptemur,
sed ne in temptationem inducamur. Aliud
est enim temptari, aliud in temptationem
induci. Temptatur quisque cum vel anima
vel corpore in delectationem alicuius vicii titil-
latur; inducitur vero in temptationem si sive
delectationem ceperit consentire. Hec Be-
da. Considerans vir beatus Iob quod post
lapsum primi hominis humanum genus
tot miserias temptationum in hoc mundo
sustinet, vitam istam pene totam esse
temptationem sic denominat dicens: Mili-
tia est vita hominis super terram. Ex beati
Gregorii in VIII libro Moralium exponens sic ait:
Hoc in loco translatione veteri nequaquam
militia hominis vita sed temptatio vo-
catur. Temptatio itaque ipsa militia est,
quia dum contra malignorum spirituum
insidias vigilat, in bellorum procinctu
procul dubio exsudat. Notandum vero quod
hic eadem vita hominis non temptationem
habere dicitur, sed ipsa temptatio esse perhibetur.
Sponte quippe a statu conditionis
lapsa et corruptionis sue putredini
subdita, dum sibi ex se nata ipsa mole-
stias gignit, hoc est iam facta quod to-
lerat. Quia enim statum mentis in quo crea-
ta deseruit, quid in se nisi motum varieta-
tis invenit? Unde mire constat ad summa
appetenda se erigit, mutabilitatis
lubrico impulsu protinus a semetipsa
cadit. Vult in contemplatione stare,
sed non valet cogitationis gressum
figere; nititur, sed infirmitatis sue la-
psibus enervatur. Que mirum mu-
tabilitatis sue onera, quia volens
appetivit, nolens portat. Quietus

homo possidere carnem potuit, si hunc ab
auctore conditus possidere voluisset;
atque se contra conditorem erigere studuit,
in semetipso protinus carnis contumeliam
invenit. Sed quia cum culpa simul ab ori-
gine et pena propagatur, infirmitatis
vicio nascimur et quasi nobiscum hostem
ducimus quem cum labore superamus. Sic itaque
humana vita temptatio est, ut etsi iam
ab iniquitatis perpetratione compescitur,
in ipsis tamen bonis operibus modo malorum
memoria, modo sedationis caligine,
modo intentionis sue interruptione fu-
stetur. Alius namque iam luxuria car-
nem refrenat, sed tamen adhuc luxurie
fantasmata tolerat, et que volens
fecit hec invitus meminit, et penam
sustinet quam voluptate prurivit.
Alius vero abdicatam culpam recor-
dari metuit, ventrem abstinentie
vigore restringit, vultusque ex abstinen-
tia pallescit. Cuique in facie pallor a-
spicitur, reverenda ab hominibus vita lau-
datur. Mox quoque in animo gloria de abstinen-
tia cum verbis favoris venit, quam eo
citius mens dum subigere non valet, cum
prius veniat erigere a facie pallorem
quit. Sicque fit ut infirmitatis nervi-
bus ligata aut pallorem abstinentie
ac fugiens iterum palmenta subdi
luxurie metuat, aut impulsum lu-
xurie per abstinentiam superans pallo-
rem suum iam glorie militare pertime-
scat. Alius lapsus superbie superans
toto iam desiderio sanctam humilitatem
apprehendit, cumque superbientes quosdam
iniustaque ad oppressiones innocentium erumpe-
re conspiciat et cum exprobatione succensus
post positione aliquatenus cogitet quod decre-
vit virum rectitudinis excercet pravitatibus
non mansuetudine sed auctoritate contradicat.
Unde plerumque fit aut humilitatis stu-
dio zelum rectitudinis deserat, aut
rursum zelo rectitudinis turbet hu-
militatis studium quod tenebat. Cumque
servari simul et zeli auctus et propositum
humilitatis non posse sibimetipsi homo
exprobatione incognitus redditur,
ita ut vehementer ambigat ne aut
seductum animum aut superbia se auctore

zeli i firmat quod corporis parendus hu
militate frangat. Illius amore condi
toris excitatus a terrenis cogitacio
nibus mentem curat assidua oracione su
spendere atque hanc in secreta quietis
intime securitate collocare. Sed in ipsa oracio
nis sue accessu dum elevari ab infi
mis nititur, visionum fantasmate re
verberatur atque ad intuenda lucem men
mentis oculos tendit, sed ex corporeo
visu surgentibus terrenarum rerum ymagi
nibus obstruitur. Unde fit plerumque ut in
tendentis animus ipsa sua infirmitate fati
gatus a oracione deficiens desidia tor
peat. quasi diu in oracione mansit autem
eius oculos ocularum ymaginum caligo
densescat / *Unde autem dicitur* / Temptacio est
vita hominis super terram quia ibi quocumque re
atu descensionis invenit ubi se pro
necta comprehendere ascensionis putat
et inde mens confunditur. unde surgere
a confusione nitebatur et propheta ad semet
ipsam dinbeata redeat per semetipsam
iam collecta et ad intima transibat.
Temptacio ergo est vita hominis super terram
quia alienis auctibus ad celestem p
mium surgere non valet quod dicta domus
spiritalibus aliquando delectus exhortacione vir
tutum iuvat / *Hec Gregorius* / dicit et per queda sic
dicit / Nullus enim gradus perfectionis
quantumcumque excellens in tota vita presenti
et quosque vel precipuis potest esse sine
temptacione et tribulacione quia nichil
nisi temptacio est vita hominis super terram.
Unde dicit Job / Milicia est vita hominis
super terram. Propterea scilicet milicia pugna co
tinua instituitur contra tres hostes
viatoris scilicet carnem mundum et dyabolum.
Hec ille / Considerantes igitur quod non sit pax
in ista vita que plena est temptacionibus
confugiamus ad eam tocius nostri et humiliter
postulemus ab ipso auxilium ut tot temp
tacionibus resistere valeamus / Ad hoc
faciendum hortatur beatus Bernardus sic dicens / Non
potest esse pax firma et solida nisi in regione
sua tot temptacionibus plena est vita nostra
ut non immerito tota ipsa temptacio dicatur
appellari. Sed quid sumus nos aut que est for
titudo nostra ut tantis temptacionibus resi
stere valeamus. Videntes ergo defectum nostrum

et quod nobis non sit auxilium aliud · ad eum
nostrum tota humilitate clamamus. Cum ergo
temptacionis incentivum sentimus in cogita
cione statim fugiamus ad ipsum et humiliter
postulemus auxilium. Nonne cooperatur no
bis in bonum illa temptacio. unde humiles
efficimur et cauciores / *Hec Bernardus* / *Filius*
Vellem et informari de viciis
que se palliant sub virtutis
specie ac et de speciebus consiliis et la
queis demonum quibus solent fideles
Christi milites temptari / *De viciis*
Scire debes *que se paliant*
quod triplex est *sub virtutis specie. xxxvi*
temptacio. manifesta impe
tuosa et fraudulenta. Temptacio manife
sta est cum quis temptatur per superbiam su
perbiam avariciam et cetera vicia que
et manifeste aperte mala sunt. Hac temp
tacione temptantur infirmi ac teneri
mi quibus non dum est radicatus timor
dei et in quibus amor dei non est extinc
tus et ideo recalescit ex concupiscenciis
mundi sicut candela aliquando fumigans
cito capit flammam. Temptacio vero im
petuosa est que quis violenter ad peccan
dum stimulat et hec temptacio solet
fortiores impetere ut qui mollibus non
flectuntur duris et robustis temptacionibus
quasi ventis validis evellantur. Tempta
ciones autem fraudulente sunt que sub
specie boni se palliant et licet quosque ru
des et simplices decipiant qui non dum co
gnoverunt altitudinem Sathane id est a
stucias eius cum singulariter perfectis et bo
nis profectibus insidiantur. Unde dicit psalmista / In
via hac qua ambulabam absconderunt
laqueum mihi. Et beatus paulus / Ipse sa
thanas transfigurat se in angelum lucis.
Si enim eis in sua figura appareret que
turpis est horrerent eum et fugerent. Si
aperte impugnaret eos resisterent ei et
auxilio dei fugarent eum et vincerent
et sic nichil apud eos proficeret. Boni
enim quia mundi sunt detestantur im
munda peccata quia virtuosi sunt volunt quod
omne malum repugnat quod malum esse
cognoscunt. Venit ergo angelus satha
ne in specie boni angeli quem credit a
bonis diligi ut tanto facilius decipiat

eos quo bonus nuncius putatur et qui non solent nisi bona nunciare et suadere. Unde dicitur Bin/ Bonus nunquam nisi boni similitudine deceptus est. Et ut facilius recipiatur eius persuasio primo sola bona proponit. postmodum mixta malis tandem falsa bona sed vera mala. postremo cum irretiverit eos et illaqueavit insolubiliter caput venenatum erigit et eos in aperta peccata eos ducit. Sicut scorpius qui blandam faciem habet et caudam venenosam cum qua occidit. Quanti sub specie spiritualis dilectionis spirituales feminas visitant et propter orationum ipsarum obtentum. Ecce quam primitus in intentione primas. castitas et devocio postea secuntur longe confabulaciones modo de deo modo de mutuo ipsorum amore et fide. deinde secuntur amorosi aspectus. Ecce quo mixta sunt tam bona spiritualis consolacionis et collocucionis et fidelis affeccionis cum malis inutilis confabulacionis et incaute familiaritatis et inutilis occupacionis cordis et dilectionis. Tandem consequuntur falsa bona. sed vera mala. scilicet amplexus oscula et tactus inconveniencia que omnia suspecta sunt et carnalis affeccionis indicia et turpis operis preludia/ Et non dicimus quod hec affeccio carnalis sive amor inordinatus oritur habet ex nimia familiaritate que nunquam est bona et ex suggestionibus et immissionibus diabolicis et non solum solet haberi inter religiosos et religiosas. viros et mulieres feminas et feminas. masculum et masculum. cuiuscumque condicionis. tam secularium personarum quam et religiosarum/ Inter seculares et carnales hic amor totaliter est carnalis nec habet aliquid de spirituali amore quod cum prevalet et ei non resistitur ad magna immundiciam et turpitudinem carnis homines pertrahit de quibus nec est loquendum. Inter religiosos vero hic affectus sive amor primo est spiritualis. postmodum crescente quadam familiaritate et suggestione temptatoris solet misceri carnali affeccione. Postremo vero prevalente diabolica temptacione et propria negligencia totus hic amor mutatur in carnalem amorem

Quia astutus dyabolus primo occultat temptacionis laqueum donec amor crescat et tenax fiat et quoniam multis corda timencium deum huiusmodi carnalis amor non obruat. tamen qui hanc passionem sustinet magna impedimenta in spiritualibus exerciciis et in amore dei patitur. Et licet hic timorem dei ac sue consciencie poculis habens in flagicium magnum non incidat. tamen magnas molestias animi et remorsus quosdam consciencie propter tales temptaciones die noctuque in anima tolerat. Unde notandum est ut quilibet qui se persentit inordinatum amorem pulsari consideret an quoniam nimis prevaleat et in aliquo amore periculum deducat hanc periculose temptacioni resistat/ Multis modis palliat se sepe superbia. sepe invidia et avaricia et alia vicia que cum non audet bonos temptare aperte ex eo sunt omne malum odire assumit aliquod virtutis velamen ne agnoscantur esse quod sunt/ Sicut quod se metitur amicam esse donec admissus dolose interficiat/ De falsis viciis que se sub virtutis specie tegunt et de remediis vero temptacionum contra hec vicia beatus Gregorius in [illegible] libro moralium sic dicit/ Extremis subigere vicia appetit et ad eterna retribucionis culmina venire intencionis gressibus tendit. quo magis vallari se viciorum bello undique conspicit eo se virtutum armis robustius accingit et tanto minus iacula metuit quanto contra hec verecunda fortiter pectus munit. Sed plerumque dum contra hec temptacionum bellum fulcitur magis virtutibus nititur que sedam se nobis vicia sub specie virtutum tegunt et que blanda ad nos facie veniunt. sed cum ad iusticias sunt destructa secuntur. Unde et amici beati Job qui pro consolacione venerunt sed in contumelias eruperunt. Ex insidiancia vicia virtutum faciem sumunt sed hostili in venacione nos feriunt. Nam sepe in modo iracundia iusticia et sepe dissoluta remissio vult mansuetudo videri. Sepe incautus timor humilitas sepe effrenata superbia appetit libertas apparere. Sed si cum preparatum [illegible] si ex aore certe pericula intimus dolens vicia que male letus [illegible] spiritualis non pertinet vir et bonus sed dicitur in actus Job. Cum elevasset oculos suos procul non cognoverunt eum. Afflictos

em vos vicia nimie cogitat quia ecce ar
mo put pulsauit et pbata esse simt z q nos
lectos qui non iam que penetrabat men
tes cognoscere nequeunt qui ipso mori
tuos fraugit Et antiqus hostis que ieius
forat deprehendi se conspiat eo illa se
mutui ymagie alanis abscondit / vnde
scdit / Et exclamates plorauint sacii
qui vestibus persmit pulnez sup ca
put sun i celo. sedentiaz cu eo in terra
Signat em pietas pplorati. districtio
pfessiom vestiu effus opinni. ppl
nem capitu hmilitas pfessiom Ali
qn em pri quid hostis insidias si
mlat ut ad crudelitat em pducat
sic e cu plecti pdistaplinaz culpam
phibet ei qui temus q hic no e pmit ygehe
ne igne feriat Aliqn distreccois yma
ginez oclis obiat z ad indistreccoms
oclos laqueos pducat sic e cu ipul
su eius pin simitate nos plus alim
tor qui discrete contedimus s in dist c
te couit nos bella carnis excitamus
Aliqn aut affectum simlat bonor
opum. s pstnc in qmetudiez irrogat
labor sic e cu quis quiescere no valet
z qui de ocio iudicari timet Aliqn em
ymaginez hmilitat ostat ut essam
hmilitatis subtrahat. sic e cu quosda
plus qm sit in firnos atqz in ualcs
sibimetipis assel. vt dii se nimis
i dignos osidant tres i qmbz prodesse
pxinis potuit ministrare ptime
scant Et hec vicia que subtu cu
spe antiqus hostis occultat valde
subtilit man's oprimois examat Cu
em vacat i tus dolet q ageda fortis q
ve no agenda sint facit prudz Si
em vis opunois intimis affiatois
strepitus pue suggestois obuiute
sat / Et si cor vacat dolet ligua con
nos vicia no hut / hec iiii / Et nond
q hostis antiqus tanta se arte palli
at ut no nuq an oclos d'cepte ment
vicia vtutes fingit ut ex inde qisque
qui expectet pmia vn etna dignus
e i veniri tormeta z pt hc eo tardius
mens vicia deserit quo pututis
spem decepta prinorz deco rta
buciom quit / deh bts iii / in pppo
liber Nox exponens illud dem Cartilago
illius qui lamme ferree sic ait / Eandem
partlagmez misi simlaco eius accipi
Cartilago namqz ossis ondit spem s
ossis no hz firmitatez Et sut nomilla
vicia que ondunt in se rectitudinis spez
s ex prauitatis pdeunt infirmitate. hostis
em nra malicia tanta se arte palliat
ut plerumqz an decepte ment oclos cul
pas vtutes fingat. ut inde quisqz qui ex
pectet pmia vn etna dignus e i veniri
tormenta plerumqz in vlcisceds viciis
crudelitas agit z iusticia putatur atqz i
modata ira iusti zeli meritum credit
z cu ad for tis moribus patres dispi
caute debeat violeta i plepione fra
gmt plerumqz dissoluta remissio qui
mansuetudo ac pietas hcti z plus du
qm decet delinquntibz epale patur
ad etna supplicia crudelit reseruatur
Pio mqm effusio minia credit z dum
male suare culpa sit peius sbgi q
accepanm e no timet Aliqn timor
in competens hmilitas credit z cu
quali formidine pssus quisqz a de
fensione vitatis tacet. arbitrat q
impta dl ordinez hmilez se porioibz
exhibet Aliqn vocis supbia vl libtas
estimat z cu pelacom vitati odicit
pacitas vitatis defensio putat
Sepe adea que agenda sut i canta
papitaco laudandi studii feruor
credit et cu desidatum bom i tem
pestiua accone corrupit eo agi
melius quo ce lius estimat Sepe
acclandi bom tarditas consiliu
putat et cu expectit ut ex ptrac
tione psiciat hoc insidias mora sb
plantat Igit cu culpa velut vtus a
spicat intacto pensandu e. qz tanto
tardius mens vicium sim deserit quato
piutius spem decepta pmioz z d'co
rctbucom quit Facile aut culpa cor
rigit que rembescit que esse culpa
sentit Cu ma itaqz error cu vtus cre
dit difficilius emedat. rte dr Carti
lago illius qui lamie ferree Beemoth
em iste quo sub pextu bom callidi
tatem sua fraudulencis exhibz eo
i culpa mentez durius tenet hinc e

138

q nonnu͞qm hij qui q̄si viam sanctitatis ap
petiit merito culpe lapsi tarditatis emenda
tam quippe estimat esse q̄ agit q̄
sicut quasi colende v̾tuti sic vicio p̾seve
rantiam iungit. tam estimat esse q̄ a
git et id circo suo iudicio cecus inherit
hec gg'. Nonnumquam etiam q̄ sunt diuise te
ptaciones et laquei dia͞b ac p̾plexita
tes. ut plerosque ita perturbare faciant. ut
si fortasse pctm fugere appetit. non tamen
sine aliquo pcti laqueo euadat. nec
et valeant ab vno vicio solui nisi con
senciant malo ligari. Sed cum aliquis
sit circumdatus laqueis dia͞b fuit. ut ne
quaquam sine pcto transire et euadere eius
recia possit. ibi viam euadendi querere
studeat. vbi minus pctm are esse con
spexit. Deiectis perplexis temptacionibus
dia͞b ha͞bis gg' in xxxiio libro moral trac
tans illud v̾bum Nerui testiculorum eius
perplexi sunt sic ait. Nerui testiculorum eius
perplexi sunt. pestifera argumenta ma
chinacionum eius. pruia quippe caldi
tatis sue vires exerit et peruia mor
talium corda corrumpit. Testes eius sunt
suggestiones p̾ue quibus in mentis
corrupcione fermentat. atque in corrupti
prima anima signum corporis p̾lez ingerit
Sed horum testiculorum nerui perplexi sunt q̄
suggestionum illius argumenta impli
catis inuencionibus illigantur. ut plerosque
ita peccare faciant. quatenus si fortasse
pctm fugere appetit. hoc sine aliquo
pcti laqueo non euadant et culpam
faciant dum vitant ac nequaquam se ab vna
valeat soluere nisi consentiant in alia
ligari. Quod melius ostendimus si qua ex
comparacione humani illigacionis huius
exempla p̾ferimus. Ecce enim quidam
dum mundi huius amicitias appetit cun
tibus alterum similem sibi iunctam ducat q̄
secreta illius omni silencio contegat
iure iurando se astringit. sed is cum
iunctum est adulterium perpetratum cog
nouit. ita ut et maritum adultere occidere
conetur. Is autem qui iusiurandum prebuit
ad mentem reuertitur et diuisus huius inde co
gitacionibus impugnatur. atque hinc silere
formidat. ne silencio adulterii simul
et homicidii particeps fiat. prodere tempi

dat. ne reatus se periurii constringat. perple
xis ergo testiculorum neruis ligatus est
qui in qualibet partem declinet metuit
ne a transgressionis contagio non sit alius
cuncta que mundi sunt deserens ac pro
frangere p̾prias voluntates querens ali
eno se subdere regimini appetit. Sed enim
qui sibi preesse debeat minus tanta in
quisitione discutit. cum fortasse is qui
sine iudicio eligitur cum preesse iam eli
gi cepit agi que deus sunt prohibet que
mundi sunt iubet. pensans itaque sub
ditus vel qualis sit culpa inobediencie
vel q̄ contagium secularis uite et obe
diencie trepidat et non obedire formi
dat. ne et obediens deum in suis preceptis
deserat et rursum non obediens deum
in electo priore contempnat. et qui illi ait
obtemperans hoc quod prodit appetit con
deum excecat et rursum non obtemperans
eum quem sibi iudicem quesierat suo
iudicio subponat. apte ergo iste per
indiscrecionis sue iudicium perplexis te
sticulorum neruis astringitur. Quia et obtemperans
et item non obtemperans in culpa transgres
sionis ligatur. Cum ma ergo behemoth
iste ita inexplicabilibus nodis ligat
ut plerumque mens in dubio adducta
vnde se a culpa soluere nititur. inde
in culpa arcius astringatur. Unde re
de. Nerui testiculorum eius perplexi sunt
Argumenta namque machinacionum illius
quibus lapatur ut relinquat eo magis
implicantur. vt teneat. Est tamen q̄ ad de
struendas eius versucias velit fiat
vt cum mens inter minora et maiora pc
cata coustringitur. sine omnino nullus
sine pcto euadendi aditus patet.
minora semper eligantur. Quia et qui murorum
ambitu vndique ne fugiat clauditur
ibi se in fugam precipitat vbi breuior
murus inuenitur. vnde cum in dubiis
constringimur. velit minus subdimur ne
in magnis sine venia peccemus. Ita
plerumque neruorum behemoth isti us perple
xitas soluitur dum aduertentes maximas
promissa minora transsit. hec gg'.
Sed et hec considerandum q̄ sunt diuisa consilia
prima demonum per que solet nonnumquam
pia corda decipere et ad culpa pertrahe

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

z quos no put puicia apta teptando
supare hos querit p puna cosilia
subplantare. De hoc bhe gti In ppri
libro moraliu expones illud vni Ossa
beemoth sic fistule eris sic logtur.
Quid possa astutus beemoth nisi cosilia
designat. na sicut i ossibus porcio ro
bustaz corpis subsistit ita i fraudule
tis consilijs tota se eius malicia eri
git. Neqz em vi quepiaz pmit s ad
calliditatez pestifere psuasionis illicit
hoc vero testiculi eius ab ossibus i sugge
stiones a cosilijs distant. q pillas ap
te noxia ingerit. p hec aut q ex bono
consules ad culpam trahit. pillas pu
gnado supat. p hec velud cosulendo sub
plantat. Ista quoqz astucia eius con
silia du quasi blanda pmisione con
sulit. cor a forti intencione psternit
z dum dulcia resonat ad noxia icli
nant. Hoc em beemoth iste magno
ope ad expscindaz decepcoem satagit
ut du psuasionis sue cosiliu q utile
ondit suauit valeat resonare. q dt
quis z onsa vtilitate metez inlicat
z absconsa iniquitate corrupat. Q
apcius i cunctis ondim si paucis bre
uit osilioz eius argumeta pandam
Sunt em quida rebus ppus cotentus
decreuit nullis mdi huius occupacoi
bus iplicari. valde formidas quet
sue comoda pdere z valde desiciens
cu pctis lucra cumulare. Adqui ho
stis callidus veniens ut i tencom bo
ne deuocois seruat q vtilitatis
osiliu sbministrat dices Sunt quidez
que sunt i pnti sufficiunt. s hijs de
ficientibus quid acturus es. sit p qu
nulla puident. An no z terrena pt
arcio pagi. z tu i accione culpa de
clinari si i tm blandiens i sinuat
z secrete iam i negocio terreno quos
puidet pcti laqueos occultat. Alij
decreuit no solu comoda terrena
no querere s z cuncta que possidet re
linquere ut i discipulatu celesti ma
gistri tanto se liberius exerceat q̄nto
z expeditior reddiciis ea q possidet
tez pnic potuit deseris calarit. Huius
cor hostis i sidias occulta suggestioe
allogtur dicens. Unde tibi hec temeritas
surrexit audacia ut credere audeas q
omnia relinquendo subsistas aliter te cre
ator condidit atqz aliter tibi ipe dispo
nis. An no plerqz z terrena patrimonia
nequaqua deserut. z tn explens pnie
opa superne sortis bona eterna meretur
Hec blandiens suggerit secrete vero
i eisdem rebus qs retinere amonet an
retinentis oclos delectaciones pesti feras
decipiens appoint quis seductu cor
ad blanda exterioru pertrahat z i tenua
pfeccionis vota puertat. Ossa itaqz
eius sicut fistule eris sunt qz dolosa
eius osilia du blandium deceptionibus
sonu reddunt pnico su dispendiu de
nuciorum ingerunt. Alius relictis oibus
que exterius possidebat ut ordine sbli
mioris discipulatus apphendat etia
i ternas frangere voluntates parat ut
alterius se eorris voluntatibus sbdens no
solu prius desiderijs s ad pfectionis cu
mulu z in bonis votis sibimet ipi re
nunciet. z cuncta que sibi agenda sunt
ex alieno arbitrio obseruet. Hunc ho
stis callidus tanto mollius alloqtur
q̄nto ab excelentiore loco deicere ar
dencius conatur. moxqz virulenta sug
gestione blandiens dt. O quanta pre
metipm age miranda potes. si ne
quaqua te alterius iudicio subdis. Cur
p statu tuu sub studio melioracionis
i minuis. cur i tencionis tue bonu
du ultra qua necesse est extendere inter
stringis. Que em dni volutate ppria
obsnis eo puisa ppeccasti. Cui ergo tibi
plene ad bn viuendi sufficias alienu
sup te iudiciu cur requiris Hec bla
diens i sinuat secrete vero i voluta
tibus eius ppus excrescere supbie tumes
parat. z du laudat cor de intestina
tractudine i uestigat callide ubi
subruat impfectione. Alius fractis
plene voluntatibus suis inlata iam vetu
sti hominis vicia z i mutacione vite z la
mentacione pnie excoxit z tanto maiore
zelo contra aliena pctm accendit quanto
sibimetipi fundicus mortuus i iquina
tibus ppus no tenetur. hunc hostis callid
qz zelo iusticie z rectis pdesse cognoscit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

qui perspicere consulentibus vbis impetit dicens
Curando te ad aliena curanda dilatas · vitam
tuam consideras contabescens · ita non perpendo
quia cum ad aliena extendis · ex eadem
dis que tua sunt minor in te neris · Et quid pro
dest alium · mulieres tandem egere et pu
tredinem proprium negligendo dilatare / hec
dicitur quia consulens dicit zelum caritatis
admittit et omnem bonum quod prudenter exercitate
poterit potuit gladio sibi introducti corporis
extinguit · Sicut enim proximos diligere sic
nos inter ipsos diligere precipimur · dignum
ut sic cor zelo contra vitia sic non fla
gremus · Ecce enim igitur dominus sinauit consulit
mentem ab intentione propria aliena recedit
dit · vere dicitur · Ossa eius sic fistule eris ·
Ecce enim per fraudulentia consilia audien
tis animo blandum sonat qui cum fistu
la eris cantat ut vnde mulceat inde
decipiat / hec ibi / Filius interrogat

Scire etiam cupio que sunt acriores
et validiores temptationes quas su
stinent religiosi et ceteri fideles
et quomodo sit illis resistendum et de his ali
qua michi rogo explanare / Que temp

Debes tationes sunt acriores · xxxvij ·
[D]ebes scire quod acerbissime temptationes
et magis periculose sunt iste · scilicet
hesitatio in fide catholica et desperatio de
dei misericordia et spiritus blasphemie contra deum
et sanctos eius et temptatio sibimet inferen
di mortem et perimendi et quedam perple
xitas querulose conscientie mediante co
silium non admittentis / Et nondum quod
istas temptationes maxime viri
religiosi et timentes deum solent susti
nere · quia malignus spiritus cum non pot
per carnalia vitia homines religiosos
decipere · procurat temptationes spirituales et in
tricatas quibus eos conatur pervertere · Temp
tatio autem in fide catholica solet
diversimode evenire · videlicet cum aliquis
dubitat de trinitate personarum et de vni
tate diuine essentie · vel de incarnatione
christi et sanguine · et in multis aliis que te
net fides catholica · ad que tenentur fi
deles adhibere fidem / Item desperatio de di
vina solet evenire propter multitudinem cri
minum commissorum · quando aliquis nimis timet
sibi pro excessibus suis et expertes in statu

penitentie / Item spiritus blasphemie est cum aliquis
cogitat in dignitate et indecentia de deo vel geni
trice et sanctis eius et similia que redolent
blasphemiam / Item temptatio se perimendi
oritur ex desperatione sicut legitur de Iuda
qui laqueo se suspendit / Item perplexitas
querulose conscientie · mediante non consilium
non admittentis est · cum aliquis format
sibi conscientiam de aliquo facto vbi non est
formanda conscientia vel habet remorsum conscientie
de aliquo excessu vbi peccatum non est · vel
cum aliquis sepius confitetur peccata sua
et tamen non potest quiescere in conscientia sua · quamvis
frequentius iterat illa · eo quod semper quendam
remorsum conscientie et perplexitatem in corde
suo sentiat / Cum igitur talia pati et in quo
libet huiusmodi temptatio prevalet · magnam
est certe et longo tempore et pluribus annis
intersem et ipsum sustinet / Hec et alia plu
rima similia que perplexa sunt cum prevalu
erint generant conscientiam erroneam in tan
tum quod homo obruatur his perplexitatibus
et consilium salubre quod ei ab aliis of
fertur suscipere non valet · Contra premissas
autem temptationes et perplexitates ista
maxime valent remedia · Primum ut
consolentur et non timeat illas temptatio
nes quas sustinet eas · quia magis admittu
per fiant patienti quam ad detrimentum
dum non consentit illis · Secundum quod patienter
tollerentur sicut si sathanas aliquem visi
biliter vel sensibiliter tribularet · Tertium
quod non curentur ut repugnando eis resistat
quia ex hoc magis que conscientie inflamantur
sed ad alia tractanda conuertat se homo quibus
abstractus a se obliviscatur passionis
sue · sicut corporali passione laborans · si
habet quo occupatus obliviscatur · sui le
nius intimus torquetur · Quartum ut oro
nibus suis et aliorum bonorum hominum rme
dium in oratione remedium et auxilium / De istis
temptationibus periculosis et de remediis
ac fructu sustinentibus illas beatus gregorius
sic dicit / Temptatio contra fidem et despu
blasphemie et consimiles · ut fugere pos
simus · non repugnando vincere quia quanto
plus indignamur nobis in ipsis et dispu
tamus cum ipsis · tanto plus eorum rabies
attenditur · Sed non curandum est ut timendum
dum modo non consentiatur eis et patienter eas

in festiuo q̄ quādam diabolicū susurrum
supportet̄ q alit̄ compesci nō pt̄. Ro
em solent bonis piculose ee tales tēpta
cones. ꝫ sūt sepe pꝛsagia future grē et
amplioris consolacōis z vicoꝝ pur
gatrices z maioris m̄ti ꝯparatres. Dūc
vō castigacōnes humilit̄ z paciēt sūt
tollande z eis c̄ deuote obtēperandum
ut z fortes simus i fide z amandā dm̄
nunqm̄ declinem⁹ z dn̄s pmittit hōrez
temptari. ut cognoscat hō fragilitatē
suam | Dicit z despū blasphemie Ma
ximus | Cū incipit mens i caritate dī
pficere. tūc z demon blasphemie i capit
eam temptare. z huiōi cogitacōnes ei
submittit quales hōm quide nullus
solus atꝫ huiꝰ pr diablus adi uenit
hoc vō facit i uidens dm̄ amanti. ut
in desꝑacōm veniēs ut pote q̄ talia
cogitauit nō amplius audeat pro
suetam oracōnem ad eam z enclar̄e. ni
chil aut̄ hinc pficiē consequit̄. pdo
adꝑꝑaz intencōm ſꝫ z potius certiōes
nos pficit. Cum em̄ pugnam⁹ z in
pugnam̄ pbabilioēs ac pcordiālio
res i caritate dī i ueniem̄ | Hec Maxim⁹
de consciā vō erronea i quada sūma
pmodū questiōis sic dr̄ | Utrū cōsciā
erronea obliget hōmē z ad faciend
ul ob intend id q̄ cōsciā dictat. Di
cendū q̄ sic. quia credens se adali
q̄ tenei z nō faciens i currit ꝯtēptū
vn̄ pꝫ ad Roman xiiii vbi dr̄ | Omne
q̄ nō est ex fide pctm̄ ē. glo. Omne
q̄ fit ꝯt̄ ꝯsciam edificat ad gehen
nam. Chancē. ergo consciā erronea ho
ꝑplexus ē. nō tn̄ simplr̄ ꝑplexus q̄
pt̄ z debꝫ depone̅ talem cōsciāz ul
pse ul p altius consiliū | Hec i sūma
Sed sūt nonnulli qui tn̄ patiunt̄ istas
piculosas z ꝑplexas temptacōnes
i magnaz turbulēciaz merorē z tri
sticiam ꝑpt̄ huiōi temptamēta in
ciduut z inutiles opibus z bonis
que faciunt tot merens z amaricā
tū hūt z ꝑ ꝯsequens magna i pedim
ta ꝑfcc̄s in suis oracōnibꝰ z i spuali cō
ticio sustinet. nec z valent i tali ꝑ
plexitate ac merore posita a suis
fribus a senioribus consiliū sanū

vt consolent̄ suscipe. ꝫ videri sibi
diminitus sup suis passionibꝰ z temp
tacōnibꝰ quas sustinet recipiunt ut
inde consolacōm accipiat. Ex opē
deus nō solet videre vocibꝰ z oracōni
bus singloꝝ ad sc̄i suis tribulacōnibꝰ
z anxietatibꝰ clamanciū. ꝫ edidit
tale eloquiū vꝫ sacram scripturāz z exem
pla precedenciū priuū ꝑ q̄ singlis sa
tisfaciat z i quacūqꝫ tribulacōne
aut temptacōne consistant | vnde
dt aplus. Quecūqꝫ scripta sūt ad nraz
doctrinam scripta sūt. ut ꝑ paciam z cō
solacōm scripturāꝝ spem habeamus.
Btus i grē in xxxvi° lib° moꝝ expon
ēs illud Job | Semel loqt̄ deus z scdō
idipm̄ nō repetit | de hoc sic ait. ac si
dicat | deus i singloꝝ cordibus priuat
vocibus nō videt. ꝫ tale eloquiū con
struit p q̄ cūctoꝝ questiōnibꝰ satisfaciat
In scripturis quippe eius eloquiū cūs nris
singli si req̄rim⁹ i uenim⁹. nec opus
est ut i eo q̄ spalr̄ quisqꝫ tollat̄ videi
sibi dīma voce spalit̄ queat. Ibi em
nobis omnibꝰ in eo q̄ spalit̄ patim̄
commit videt̄. vbi uita precedenciū fit
forma sequenciū. Ut em vnū e plurib⁹
pferam⁹. cū e dum passione aliqua
ul molestia carnis afficim̄ scire for
tasse occultas cās passionis eiusdē
ul molestie optamus. q̄tus in eo q̄ pa
tim̄ ꝯpira rex cognicōne cōsolemur.
Sꝫ quia de spūalibꝰ temptacōnibꝰ nris
nequaqm̄ nob singlis spalr̄ videtur
ad scripturam sacram recurrim⁹ vbi vꝫ
i uenim⁹ q̄ paulus carnis i firmitate
pficiat̄. q̄ id dō illa i firmitate teptatus
audiuit. Sufficit tibi grā mea. nā
uirtus i infirmitate pficit̄. q̄ ꝑpterea dīm
ē. ne sigillatim nob oibus diceretur
In scripturā igit̄ sacra voce dī afflicto
paulo audim⁹. ut nos fortasse affli
gim̄ singuli audire ea priuata con
solacōm querimus. Non ergo dn̄s ad oia
nobis vba reddet. quia semel loquit̄
z scdō idipm̄ nō repetit i in his que
p scripturam sacram ad pres ptulit nos
erudire pcurauit. dixerunt itaqꝫ sc̄i doc
tores ecclīe cū intēcam laborare quos
dam pusillanimitate ꝯspirant q̄ deus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

x gemitus meror ipse quod dicit

nobis ad verba omnia non rudet quia semel
loquitur deus et idipsum secundo non repetit
in cogitationibus vel temptationibus singulo
rum nominatim passim per prophetas voces
nec per angelica officia satisfacit quia
scriptura sacra quidquid patet singulis eveni
re comprehendit et illa per exempla prece
dentium etiam vitam sequentium informa
re curavit. Hec Gregorius. Si vero aliquis in
suis perplexis temptationibus nec per
sacram scripturam nec per exempla pa
trum potest consolationem percipere cum ma
nifestat suam passionem alicui reli
gioso viro timenti deum et ab illo consi
lium desuper requirat et dictis illius ta
men adverbio pluralis fidem credulam ad
hibeat et omnem metum inordinatum
et perplexitates erronee conscientie deponat.
Ad hoc hortatur beatus Gregorius dicens Necesse
ad hominem venit deum in homine con
sule aperit impedimentum et quid medi
camentum ausculta in mente non homi
nem de se mendacem sed per hominem deum
veracem videntem docentem consola
tem exortantem et disce diligenter
ne sensu proprio pro tollendo impedimento
tali forsitan utaris remedio de quo
postmodum nascatur impedimenti maioris
occasio sicut estuans qui estum aqua
se infrigidat et exinde postea ma
gis estuat. Hec Gregorius. Et nondum quod non
nunquam homo omnia remedia illa predicta
suis passionibus et temptationibus adhi
bet nec ab illis absolvi valet. Sed
pius dominus hoc suo occulto iudicio
sic permittit et exaudire preces ad se cla
mantium dissimulat ut per tales tribu
lationes et temptationes quas pati
untur nec adhuc liberantur eorum excessus
et peccata prius commissa eo perfectius pur
gentur ac emendentur. Unde perseverare de
bet in timore dei quisquis talia sustinet
et non deficere et si maximis temptationi
bus et tribulationibus turbetur quia pius
conditor novit qui laborem et dolorem
humilium consideret. Ultimo cum se iam
homo qui deficere putat ab omnibus
tribulationibus et temptationibus miseri
corditer liberat et dona sue gratie eidem
largius prestat. Hoc aliquando contingit

beatus Gregorius in x libro moralium exponens
illud Iob: Et cum te consumptum pu
taveris orieris ut lucifer sic dicens
Sepe namque tot temptamenta nos obsi
dent ut ipsa nos eorum importunitas pe
ne ad lapsum desperationis inclinet
unde plerumque mens interdum vertitur
virtutis ipsa virtutis sue dampna considerat
tota dolens et eminere non valet quanto
cogitationum tumultu vastatur ruituram
se plane conspiciat cui quasi ne arma
repugnationis arripiat circumductos
quoque oculos obstinatis obsidet et cum vi
sum tenebre pressi impediant mesta mens
nil aliud quam tenebras videt. Sed
apud misericordem iudicem sepe hec ipsa
pro nobis subtilius tristitia exorat. Nam
merores in caligine conditor conspi
cit et subtracti luminis radios refundit
ita ut erecta prius pro dona mens vi
geat qua paulo ante derelicta vitia
superbie calcare deprimebat mox corporis
pondus discutiat atque ad contempla
tionis limine post turbationis sue tene
bris eripit mox in gaudio prius
attollitur que inter temptamenta penitus
tarde ex desperatione cogebatur sine co
gitationis ... despiciat sine
dubitationis obstaculo devenire reti
butione confidit. Iustus ergo cum se con
sumptum putavit ut lucifer oritur
quia mox ut tenebrescente temptationum
caligine cepit ad lucem gratie reformatur
et semetipsum monstrat diei iustitie
qui tam paulo ante timuit in nocte
culpe. Hec Gregorius. Et de hoc Isidorus
Sepe enim iusti mente variis vexa
tionum doloribus vis demonum cruciat
unde interdum usque ad desperationis an
gustiam coartat. Permanent autem in
dei amore animo et ipsa tribulationis angustia
ad meritum proficit nam sive in anima
sive in corpore pro instinctu immundorum
spirituum quicquid adversa interius patiatur
fidelis utique permissu dei patitur. Et si hec
ipsum ad dei gloriam humilis refertur
et dicat cum per corporis passionem Iob
dixit: Si bona suscepimus de manu
domini mala autem quare non sustineamus? Iste
non separat a deo sed coniungit quam actori

i inrra ul angustia torqatur· q multa
instus adu'sa in anima patit' instiga
cione demonii Et talibus temptame
tis pie agglia uite e tme no pt q
puis dns ad dampnacom culpe no
reputat q de sue maiestatis pmis
su nolens qui patit' portat Nam
ibi peccamus ubi cupiditate ul vo
luptatem deflectim9 ubi vo viole
ter adducim' z si facim9 a flagi
ciu no e insia tn p flagicio z faci
noe est Sz qui diu pirrogatu lau
dat in ssia comisso pculdubio ca
ret facino'e/ hec Jsidorus/ Dem
nondum q no solum istis tempta
mentis iam pmissis e repugnandu
vm ecc omnibus temptacionibz cu ad
iutorio dei est viliter resistendu quia
in hac uita hoi posito teptatio de
esse no pt· S3 aliud e pcco pconsen
sum siiire z aliud e pcco temptati
resiste/ de hoc dt btus grg9/ Non
pt in hac uita homi posito tep
tatio de esse pcti· S3 aliud e pcco tep
tanti resiste aliud dnanti siire· aplo
dt Non regnet pctm i mo mortali cor
pe Non eni ait no sit· S3 no regnet
quia no ee no pt· no aut regna'e
hoc pt/ hec grg9/ Nam cocupias in
ordinatas no sentire e omio pfector
post cocupias vo no ire nec eis con
sentire est repugnant' z labo'ant'
nec z tles scdm carnem ambulat
S3 scdm spm· q post cocupias illici
tas no vadunt Carnales namqz
illi dicut' qui concupias suas secut'
z carnalibus desiderijs deficiunt· spi
rituales vo qui carnalib9 desiderijs
fortit' resistunt/ de hoc btus Augg9 sic
dt/ Non cocupiste omio pfci e p9 co
cupias vo no ire e luctant' z labo
rant' Non eni ambulat scdm car
nem qui no agit opa carnis· sed
scdm spm ambulat qui innatur
spu i mente ne p9 concupias eat
dt etc/ de hoc Rochardus de sto vi/ Car
nales dicut' qui p9 cocupias suas
eut z carnalib9 desiderijs deficiut
spuales qui carnis desiderijs fortit'
resistunt z spualib9 studijs vehemet'
i sistut/ Carnalm e carnis concupias
sentire z9 sentire· spualm sentire n
9sentire S3 resiste S3 repugna'e S3 mor
tifica'e Aliud eni e cocupiam sentire
atqz aliud consentire i siinilitudi d'puta'
q cont' volutatez cocupiaz sentim9
malicie q cocupie cu deliba'acone con
sentim9 illa venialis ista dampna
bilis/ hec Richardus/ Cum igit' mali
gnus spus suggerit nob turpes co
gitaciones z mala desideria resistam9
sibi q i inicius nr pt excita'e tepta
cionis motu· S3 i nobis e si volum9
da'e ul nega'e consensu/ Vnde dt bus
Bn9/ Potest inimicus excita'e temp
tacionis motu· S3 i te e si volueris da'e
seu nega'e consensu/ Quia voluntate
est si volueris inimicu tuu face siim
tuu ut oia e coopent' i bonu Ecce
ce eni i flamat e inimicus desideriu
vanitatis ri· i patie cogitaciones i
gerit a excitat libidinis motu tu
solumo ne consenseris z quociens resi
steris tociens coronaberis Credo ecc
si cogitaciones istas qu cito i nob
adu'tim9 no patim' remorari
S3 in spu vehementi ani9 adu'sus
illas excitat' z i inicius confusus
abscedit nec tn libent' illico reuer
tit'/ hec Bn/ Et nondu q quelibz co
gitacio nos pulsequu nis sint valde
turpes z i munde cor z mente no pol
luunt cu eo no consentit/ Testat' hc
btus grg9 q dt/ Cogitacio quatibz in
munda mentez no polluit cu eo no
consentit/ Et btus Augg9/ Nichil in
oberit du temptor decime· du mo
puo consensu careamz z amo'e/ Et
scdm dan bti Bn/ Cu nacupsz dya9
ad usum nos temptacom erigat
machinas qu no tenet loci cordis
ubi fides habitat eiectus e foras· hc
est cu no tenet loci cordis p pimu
consensum pcti/ Considerandu ecc e
q ape deus illos quos sibi ab eterno
elegit cu eos ad quisionez z ad via
salutis vocat solet in eis cocupias
z mala desideria successiue absido'e
Nam in vie penitentib9 destruere
consuenit· homiqu dus actu tur

pitudinis vt opa illicita no[n] q[ui]mittat
incipientib[us] vo[luntate] z nomi[n]e comissis q[uo]cu[m]
su[m] pec[ca]ti. In p[ro]ficientib[us] aut[em] illicita delec
tacionem mentis. s[ed] in valde p[er]fectis mo
tu titillacionis. Nam multi q[ua]m vis
ad magna[m] p[er]fectio[n]em p[ro]fecerint. stimulu[m]
t[ame]n carnis sic extinguere no[n] potuit.
Ista tangit Richardus de s[an]c[t]o v[ictore] ex
ponens illud verbum ps. Vox d[omi]ni int[er]
cidentis flamam ignis sic dicit. Possum[us]
hanc l[ite]ram sic exponere ut possit inci
pientib[us] z p[ro]ficientib[us] z p[er]fectis p[er]t[inere] con
gruere. Et nondu[m] q[uod] no[n] meruerit extin
guere s[ed] eius flamaz p[re]mittit incidere
Ignem enim istum qui dum vivimus hoc
est pec[ca]ti fomitem in nos(met)ipsos gerim[us]
s[ed] no[n] eque eius semp[er] flamaz sustine
mus. Exit enim ignis in flamaz cu[m] eru
pit. q[ua]n[do] estibus carnalis incendij nos
urit. Primo q[ui]d[em] titillat carnem. s[e]c[un]do
delectacione cupi[ditatis] coinquinat mentem
tandem p[er] consensum p[ra]vitatis sub
dit sibi eo[s]. Hiis itaqz gradibus
sulphurea illa flama libidinis c[re]
scit. s[ed] eisdem quidez gradibus co[n]u[er]so
t[ame]n ordine ad vocem iubentis domini
decrescit. Quia igit[ur] i[n] penitentib[us] do
min[us] destruit actu[m] turpitudinis in
conuersis consensu[m] voluptatis. in p[ro]
ficientib[us] contagiu[m] fede delectacionis
in p[er]fectis quibusdam motu[m] titillacionis
Recte d[icitu]r vox d[omi]ni intercidentis flamaz
ignis. Primo namqz vox illa d[omi]ni in
tercidentis flamaz ignis i[n] incipienti
bus z nouiter q[ua]uersis incidit q[uod] q[ua]m in
clinare possz consensum operis. in p[ro]
ficientibus aut[em] sepe aufert illici
tam delectacio[n]em mentis. i[n] p[er]fectis aut[em]
z valde p[er]fectis remouet z titilla
tam carnis. Sic multi t[ame]n q[ua]m vis
ad summaz p[er]fectio[n]em p[ro]fecerint stimulu[m]
carnis sic extinguere no[n] potuit. Sz
d[ivi]na hoc dispensacione me[re]is actu
e[st]. que quidem q[uod] vnicuiqz v[e]l aliis ac
cidat late no[n] p[at]et z in aliis quidem
fiebat ad demonstracio[n]em singularis
eor[um] fortitudinis. quia tales erant
qui semp[er] pugnare assidue triumph
are sufficient. In aliis aut[em] ad custo
diam humilitatis. q[uonia]m singulare aliq[uo]d bo

nu[m] p[re]ceteris aliis omnib[us] acceperant. Hec
Richardus. Unde penitentes cu[m] p[ri]mo
conu[er]tunt[ur] a demonib[us] p[er] malignos sp[irit]us
i[n]festant[ur] z sepius p[er]cellu[n]tur z si no[n] ut
ad opus p[er]ducant t[ame]n no[n] nunqua[m] ad co[n]
sensum pec[ca]ti p[er]ducu[n]t. Si talis debet statim
p[er] p[ri]mam resurge[re] z contra huiusmodi
insultus ac temptaciones demonum
resistendo pugnare. z deceteo magis
cautes esse ac in virtute mediis de die
i[n] diem p[ro]ficere. Et ma[xime] secundum d[omi]n[u]m hugo
nis. Sicut sepe cadendo discit homo
qualiter gressum figere debeat z caute
ambulare z in q[ua]flictu belli. qui sic
que plagatus est cautius vehemente[m]
ictum excipit. sic qui adu[er]sario sepe deci
pit[ur] subtilius p[ost]modum versucias ei[us]
dep[re]hendit z in quib[us] sepius se vicisse
gaudebat. iam no[n] spoliasse s[ed] cont[ra]
se armasse videat[ur]. Hec hugo. Un[de]
antiquus hostis maxime solet no
vicios i[n]vadere quia scit q[uod] si nouiter
eius p[ri]mis suggestionibus viriliter
repugnauerit. postmodum vires adle
dendum eos minus habebit. De hoc pe
trus damiani sic dicit. Id circo nequa[m]
insidiator sp[irit]us. contra fel sue nequi
cie cu[m] nouicios euomit. Quod o[mn]e
virus artificiose ac decepcione calli
ditatis effundit. quia no[n] ignorat
quam si tunc effectum p[er]ui conatus am
serit optimitatez ledendi p[ost]modum no[n]
habebit. Immo qui supplantare no[n] potuit
runne postmodum turpiter subiacebit
et qui rudi no[n] p[re]valet exercitato succu
bet. Hec petrus damiani. Non dum
est q[uod] motus carnis illicitus q[ua]m vis
temptacione dyabolus homines deuotos so
leant vexare z molestare. no[n] t[ame]n pos
sunt eos ad consensum pec[ca]ti p[er]trahere
Quin etiam tiruentes vitam istam ple
nam esse afflictionibus tanto magis
eterne patrie desiderant introitum quanto
in hoc mundo erumpnoso laboriosius
z periculosius viuunt z illam mansionem
celestis patrie toto corde diligunt. quam
nulla adu[er]sitas contingit. dicente p[ro]fecto bare
pt. De hoc beatus gregorius in vi libro moralium
exponens illud verbum. Et bestie terre
pacifice erunt tibi sic ait. Non dum

prius est quod non aut pacate sed pacifice
vz non quia pacem habent sed quia pa
cem faciunt Hostes quippe callidi in
sidiantur affligunt sed afflicta mens
tanto magis ad eternam patriam re
ditum diligit quanto in hoc exilio non
so exilio laboriosius vivit et verius
se gratiam sui conditoris similat cum contra
se insidias hostium acriores pensat
Iste ergo bestie celi pacifice sunt quia
maligni spiritus cum bonorum corda adu
santes deprimunt hec nolentes ad
amorem dei impellunt Unde ergo cum deo ab
pax robustior oritur unde nobis adu
sarius durior pugna generatur Potest
eciam per tres bestias motus carnis in
telligi quia dum menti nostre irra
cionabilia suadendo lacessunt con
tra nos bestialiter insurgunt Sed cum
cor sub divina lege deprimitur et carnis
incentiva detumescunt ut et si temp
tando subinmanent nequaquam tamen usque
ad effectum operum que ad aptam morsus
rabiem exsurgunt Carnis enim in hac
corruptibili carne adhuc subsistens
has terre bestias plene edomat cum
ille ad tercium celum raptus egregius
predicator dicat Video aliam legem
in membris meis repugnantem legi
mentis mee Sed aliud est has besti
as in campo operis sementes aspicere
aliud contra cordis caveam frementes
tenere redactas namque intra claustra con
tinencie et si adhuc temptando rugiunt
usque ad morsum tamen uniusque actionis illi
cite non excedunt pacifice itaque sunt
terre bestie quia motus carnis et si pro
desideria palpitant aperta nos tamen
contradictione operis non impugnant Eciam
ipsius phisici ipsum quod pacifica dicuntur eciam
id quod de malignis spiritibus diximus non
inconvenienter accipitur motus et
enim carnis pacem nobis cum deo faciunt
cum temptando contradicunt nam nisi
mens mea quod ad superna diligitur ex
corruptibili corpore externi bella fa
tigatur quia et si quando ad desideria celestibus
huiusmodi mundi quasi nimia delectacione
tardatur in ipso bello sine temptacionis

impellitur ut illud toto corde diligat
quod contradictio nulla conturbat unde fit
ut quietem intimam ad memoriam reno
cet et carnis sue illecebra fugiens
ad illam pleno amore suspiret Con
siderare enim ex contemptacione quis scit co
pellitur unum illud quo tradit qui postquam
dei pacem deseruit et ipsam sibi contra
exsurgere semetipsum sentit et tunc verius
videt de se circa adi dilectione tradit
illud quod perdidit qui a se dilapsus suam
in se contumeliam invenit Pacem ergo
nobiscum terre bestie faciunt quia motus
carnis dum nos temptando lacessunt
ad amorem quietis intime impellunt Gre
gorius Sed et hoc considerandum quod quamvis
caro nostra nichil desideret sine anima a
qua eciam accepit sensus per quos su
mit et motus debet tamen eadem anima sub
dite sibi substancie hoc ipsi corpori negare
ea que nociva sunt et a corporeis cupi
ditatibus et concupiscenciis ipsam refre
nare ut eo liberius possit rebus
vacare divinis De hoc Leo papa in quodam
sermone sic dicit Quamvis enim nichil
sine anima caro desideret et inde accipiat
sensus unde sumit et motus eiusdem
tamen anime est quedam subdite sibi nega
re substancie et interiore iudicio abinconvenien
tibus exteriora frenare ut a corporeis cu
piditatibus sepius libera in aula mentis
possit divine vacare sapiencie ubi omni
strepitu terrenarum silente curarum in me
ditacionibus et in deliciis letetur eternis
Et et si in hac vita difficile est conti
nuari potest tamen frequenter assumi ut sepi
us ac frequencius divicijs spiritali
bus quam carnalibus occupemur et cum
melioribus curis maiores impendimus
moras incorruptibiles divicias etiam
temporales transeat actiones Liber Leo papa
Secundum est quod unusquisque qui desi
derat passiones suas quibus patitur vin
cere debet vicium per quod maxime infestatur
explorare et contra illud principale cer
tamen accipere omnemque animam ac sollicitu
dinem in illius vicii expugnacione ad
hibere qua devicto facilius poterit se
quencia vicia ipsum impugnancia cum

adiutorio dei superare | Hec commemorat Serapion abbas in collacione prima sic dicens

octo Cum igitur vicia omne genus hominum pulsent non tamen uno modo impetit cunctos In alio namque spiritus fornicacionis locum obtinet principalem. In alio superequitat furor. In alio cenodoxia vendicat tyrannidem. In alio arte superbia tenet Et tamen constet omnes ab omnibus impugnari diverso tamen modo et ordine singuli laboramus Quam ob rem ita nobis adversus hec arripienda sunt prelia ut unusquisque vicium quo maxime infestatur explorans adversus illud arripiat principale certamen omnem curam mentis ac sollicitudinem erga illius impugnacionem observacionemque defigens adversus illud cottidiana dirigens spicula contra illud cunctis momentis cordis suspiria crebraque gemitu tela contorquens adversus illud vigilarum labores ac meditaciones sui cordis impendens indesinentes quoque oracioni fletus addens sumdeus et impugnacionis sue extinccionem ab illo postulat ac iugiter deposcens Impossibile namque est de qualibet passione triumphum quempiam promereri priusquam intellexerit industria vel labore suo victoriam certaminis semet obtinere non posse. tamen hoc ut valeat emundari necesse sit eum die noctuque in omni sollicitudine permanere Cum se senserit absolutum rursus latebras sui cordis simili intencione perlustret et excipiat sibi quam inter reliquas perspexerit deteriorem atque adversus eam specialius omnia arma spiritus commoveat et ita semper validioribus superatis celerem deterioribus habebit facilemque victoriam quia et mens triumphorum processu reddetur forcior et infirmior pugna succedens promtiorem ei proventum faciet prelior Itaque viciis semper robustioribus superatis atque infirmioribus succedentibus parabitur nobis absque ullo discrimine perfecta victoria | Hec Serapion abbas Sunt et alia remedia contra impetus temptacionum valencia videlicet bona occupacio humilis oracio et diligens sollicitudo Prima occupacio bona semper enim homo

debet aliquid operis facere ne diabolus inveniat ociosum. quia qui bono vacat exercicio non cito rapitur a temptacione | dicit beatus Ieronimus sic dicens | Facito aliquid operis ut dyabolus semper te inveniat occupatum. semper in manu tua sacra sit leccio. Ama scienciam scripturarum et carnis vicia non amabis | Hec Ieronimus. Dicit et beatus Augustinus | Non facile rapitur in temptacione qui bono vacat exercicio. Unde homini religioso ocium sine studio et lectura est nimium periculosum | Testante Seneca qui dicit | Ocium sine lectura mors est et vivi hominis sepultura | Unde secundum dominum beatus Ieronimus | Non per ocium et delicias. sed per multas tribulaciones et temptaciones veniendum est ad regnum Secundum remedium contra temptaciones est humilis oracio Quamvis enim nobis sit gravis inimica temptacio multo tamen gravior est illi nostra oracio Nam frequens oracio viciorum est expugnacio et omnium temptacionum expulsio | Unde dicit beatus Gregorius | Quociens impugnamur vicia contra hoc stet oracio. quia frequens oracio viciorum est expugnacio et quanto gravior tumultus cogitacionum premimur tanto insistere oracioni ardencius debemus | Hec Gregorius. Dicit et de hoc beatus Bernhardus | Gravis est nobis inimica temptacio sed longe gravior est illi nostra oracio. Ledit nos eius iniquitas atque versucia. sed multo amplius torquet eum nostra simplicitas et nostra humilitatem nostram non sustinet veritatem caritate nostra mansuetudine et obediencia cruciatur | Hec Bernhardus | Tercium remedium contra temptaciones est diligens sollicitudo. ut videlicet contra vicia nos impugnancia omnem diligenciam et sollicitudinem adhibeamus illis resistendo et a nobis ammovendo | Ad hoc hortatur Hugo sic dicens | Quod timemus iniquitate sollicite studeamus evitare quod dolemus adesse sollicite studeamus a nobis amovere et quod desideramus adipisci sollicite studeamus obtinere | Hec Hugo | Et quamvis laboriosum sit contra inimici insidias et temptaciones continue pugnare non tamen est difficile si utrumque custodiam et victoriam non nobis sed gracie divine tribuimus et nos ipsi in quantum

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

possimus cum adiutorio dei ipsis tempta-
mentis resistamus. De hoc dicit beatus Gregorius:
Laboriosum valde est contra inimici
insidias semper intendere et continue cir-
cumstare. Sed laboriosum sibi non erit si cu-
stodiam nostram non nobis sed gratie superne
tribuimus, itaque ut et ipsi quantum possimus
sub protectione divina vigilemus. Hec Gregorius.
Pugnandum nobis ergo est contra vitia et contra
certamina antiqui hostis temptamenta qui
mille modos nocendi habet, sed si volumus
ad victoriam pervenire. De hoc in quadam
omelia sic dicitur: Antiquus adversarius mer-
dacius quecumque se viderit in opus pravum
temptando non posse pertrahere, festinat
maxime quantum potest cecatis cordis vel
illicitis sermonibus vel cogitationibus
immundis seducere et ita reum efficere coram
deo hominem conatur. Ille enim artes habet
nocendi et ideo nobis omni vigilantia opus est
in temptatione contra pravas et callidas sug-
gestiones pugnare. Necesse est si volu-
mus ad victoriam pervenire certamus.
Hec in omelia. Nec debet timere dei famulus
cum adversarius pulluta desideria temptat,
quia per hoc coercetur ad premium. Nec putet
se alienari a proposito cum talia patitur, sed
magis existimet se placere deo, quia con-
flictus vitiorum exercitia sunt virtutum. De hoc
dicit Hugo: In media diabolus illicitis deside-
riis nos inflammando volat(?), sed in hiis
omnibus dei famulus coercetur ad premium,
quia tunc ei mala subiecta serviunt cum
eum affligendo probant non subvertunt, nam
conflictus vitiorum exercitia sunt virtutum.
Hec Hugo. Dicit etiam de hoc Isidorus: Cum
passionibus carnis insidiantibus adversa-
rius cruciat, non ideo se credat alie-
nari a proposito quia talia patitur, sed magis
per hoc deo commendabilem esse existimet.
Qui dum patitur laudet deum potius
non accusetur(?) ad magnam utilitatem di-
vino iudicio mens iusti diversis pas-
sionum temptationibus agitatur. Pro quibus
si deo gratias egerit, sine quoque culpe quod talia
pati dignus sit imputavit, hoc quod ex
passione tollat et providentie reputabitur.
Qui et divinam agnoscit iustitiam et suam
culpam intelligit. Hec Isidorus. Et
nondum et quod qui vitia superare desi-

dat et victoriam de ipsis obtinere quam
certus deus ab unoquoque expectat. Debet
pravis cogitationibus statim cum insur-
rexerint resistere, quia si demoniis in se ipsas
residere permiserit cum magna difficultate
postmodum et labore illas a se eliminare
poterit et excludere. De hoc beatus Augustinus
sic dicit: Sicut enim candidum vestimentum
cum fuerit sanguine aspersum, si fuerit mox
lotum candorem suum recipit, si autem
insederit et incoxerit macula vix la-
vatur. Sic mens humana si surgentem
cogitationem deleverit, poterit suum reti-
nere candorem. Si autem diutius re-
sidere permiserit, vix cum magno labo-
re purgatur. Hec est autem prima victo-
ria secreti certaminis in quo deus exspec-
tat et angelus cum cogitationibus ma-
lignis mens humana fidelis occurrit
et bonis operibus malos superat cogi-
tatus. Hinc laus nascitur, hinc gloria
crescit. Manifestum est enim apud fi-
deliores quia non solum de factis sed etiam
de cogitationibus aut laus aut vi-
tuperatio a deo iudice tribuatur. Hec
Augustinus. Sciendum est quod non omnis temptatio
est culpanda que nos infestat, sed
potius gratulabunda illa per quam fit
probatio, quia vita nostra non potest esse
sine temptatione, nec aliquis quisquam
sibi innotescit nisi temptetur, nec potest
coronari nisi vicerit, nec vincere nisi
certaverit, nec certare nisi inimicum habuerit.
Istud commemorat beatus Augustinus sic dicens:
Cum diu repugnatur viciis plena
pax non est. Unde tamen non est culpanda
omnis temptatio, sed gratulabunda illa
qua fit probatio. Vita enim nostra peregri-
natio est. Nec potest esse sine temptatione,
quia profectus noster per temptationem fit. Nec quisquam
sibi innotescit nisi temptetur. Nec potest coro-
nari nisi vicerit. Nec potest vincere nisi certa-
verit. Nec potest certare nisi inimicum et temptationes
habuerit. Hinc laudat ergo in mundo, sed maior
est qui vincit mundum. Fortis magnus
est seculi, sed maior est umbra sub alis
dei. Certus permanens ad proprium non variis
temptationibus agitatur. Noli ergo timere
permissu alicuius facere temptationem habes
in fortiorem dissimum salvatorem qui dat

ptatem het equitatem. temptaris ut
probatis temptaris ut pberis. tep
taris ut agerpo in nemaris. deus te
ptat ut doceat. diabolus ut deci
piat. Cum tamen nisi ille qui temptat
locum det in animo temptacio et irridenda
repellitur. hec Aug⁹. Sed tamen pia corda
cum cogitacionibus illicitis et delectacioni
bus carnalibus pulsantur quamuis illis
cum adiutorio dei resistant tamen contristan
tur delectacione inordinata et paciun
tur propter hoc impedimenta in dei monitionibus
et aliis bonis operibus huiusmodi propter huiusmodi
impedimenta et temptaciones remorsum
consciencie et tristiciam mentis. Sed non sunt ti
mende tales cogitaciones quocumque
tempore uel hora veniant dummodo viriliter
illis resistatur. quia labor est in tali pugna
ubi delectacionem male resistit animus et contra
resistentem fatigat vincentem coro
nat. hec pbat hugo de sco vi. In
libro de archa noe sic dicens. Dicet igitur
aliquis sepe se cogitacionibus quibus
dam prauorum malorum pulsatum quidam
delectacionem in animo renascentibus
perturbari atque ex hoc admodum contri
stari propterea quod non unquam et in tempore oracio
nis pulsari soleat et vexari. breui
ter video si pugna non esset. vic
toria nulla esset. Sed aut submouisti
malle te alio genere fatigari ubi la
bor esset sed periculum tamen non esset. Et adhuc
similiter video. Certe si nulla delecta
cio esset in cogitacione nullus omnino
labor esset in contradictione. quia animus
omne quod non delectaret facile refutaret.
Hic uero labor est cum eo pugnare quod pla
cet. hoc est amare et pati et probare. Verumtamen
delectacio si finis est peruersum in bono
non solum non nocet sed prodest quia in eo contra re
sistentem fatigat vincentem coronat.
Sentire enim solum delectacionem sine conse
su pena est non culpa. quia uicium quod in
nobis ex fomite peccati sine racione oritur
racionem reficiat peccatum excusat.
vnde paulus dicit. Nichil dampnacionis
est hiis qui sunt in christo ihesu qui non se
cundum carnem ambulant. Est tamen omne
peccatum quod contra iusticiam mouet. sed non
dampnabile quod peccatum excusat. hec
Hugo. vnde cum homo aliquem motum inor
dinatum in mente uel in carne sensit non
delectetur uel consenciat sed statim resi
stat. Nam demonum est nobis suggestio
nes malas inmittere. sed nostrum illis non con
sentire. nam quociens resistimus tociens
deum honoramus. angelos letificamus
nos ipsos coronamus eterna gloria. Dest
dicit beatus Bernardus. Si homo aliquem motum
adidit quod non debet mouere senserit non con
sentiat sed illico resistat. Nam solus
consensus reos nos facit. et si aliquid
impediat ne opera subsequatur. Cum enim
mori anima sicut scriptum est dicitur cum ipsa
ad peccatum consensu adpetum euacuatur. Anima enim
que peccauerit ipsa morietur. Restat ergo ne
moriatur pugnet ut coronetur. Molesta
lucta sed fructuosa. quia et si habet penam
adicit victoriam. Non nocet sensus ubi
non est consensus. imo quod resistentem
fatigat vincentem coronat. demonum
est enim nobis suggestiones malas ingere
re. nostrum est illis non consentire. Nam quo
tiens resistimus totiens diabolum superamus
angelos letificamus nos ipsos beatificamus
deum honoramus. Ipse enim filius dei nos
hortatur ut pugnemus et adiuuat ut
vincamus certantes spectat deficientes
subleuat vincentes coronat eterna gloria.
hec Bernardus. vnde secundum beatum Gregorium. Gra
ta et desideranda temptacio est cum ipsi primum
sperat apposuit medelam. Certa ut dicit
petrus damiani per bellum peruenitur
ad pacem. per laborem enim tenditur ad requie
Non est enim sine pugna victoria. nec
absque victoria peruenitur ad coronam.
hec petrus da. vtile est sanctis prout dicit
Beda temptacionum flammis examinari
ut uel temptati quia fortes sunt ap
pareant uel cognita perpetracione sua
infirmitate forciores fiant distant et sic cum
probati fuerint accipiant coronam vite. Et
Beda Et notandum quod quanto quis fer
uencius resistit temptacionibus tanto
validius cum maligno spiritu pugnat
sed quanto plures sunt pugne temptacionum
tanto fiunt copiosiores corone vince
tium. vnde dicit beda beatus Ambrosius
Quanto plura certamina tanto precellencior
virtutum corona. Dest et Johannes abbas

montis synai in tractatu de xxx gradibus sic dicit. Anima que est sine pigricia contra seipsam demones excitavit et multiplicantis vero pugnas multiplicate sunt et corone. Qui non est plagatus ab impugnantibus penitus non coronabitur. Et glosa super eodem tractatu ibidem sic dicit. Cum enim viderit demones pungentes et plagantes eum vilitur eis resistendo et ipsos repercutiendo atque plagando licet plagetur coronabitur. plagas namque sustinet qui temptatur et plagas retribuit qui temptaciones potenter impugnat et repellit. Qui vero consentit non tamen plagatur sed moritur et ideo non coronatur. Qui vero non consentit ex vili resistencia plagatur quidem sed propter angustias et labores quos sustinet coronabitur. hec glosa. Et quamvis supra dictum sit quod tria sunt que hominem spaliter impugnent. hoc est dyabolus mundus et caro. puto tamen esse plura videlicet septem que nos impugnant. licet singulorum intencio sit diversa. scilicet deus proximus dyabolus mundus caro homo seipsum opera viciosa. deus impugnando nos temptat ut perficiat. proximus ut noceat. dyabolus ut inficiat. mundus ut decipiat caro ut inficiat. homo seipsum ut sibi satisfaciat. bona opera ut homo perficiat. de tribus primis dictum est. ergo alia addo alia appono alia ab adversario sustinemus. de sequentibus tribus dicit Bernhardus. Impulsor hominis est mundus caro ipse homo. Bonum vero opus est quod et nos impugnat per suam difficultatem. Primo deus nos impugnat aliquando in rebus peccatorum subtractionem ut ad celestia desideranda nos invitet. Secundo proximus nos impugnat et hoc in rebus nos spoliando vel famam denigrando vel corpus vulnerando et quibusdam aliis iniuriis nos aggravando. Tercio dyabolus nos impugnat per suas suggestiones et malas inmissiones. unde dicit Bernhardus. Hic callidissimus serpens cui nullum studium aliud est nisi fundere sanguinem animarum. Hic est qui ingerit machinatur mala venenatis suggestionibus sufflat illicitos motus inflamat et mille nocendi artibus corda hominum temptare non cessat. Quarto

mundus. nos impugnat a dextro a dextris et a sinistris sensibus nostris exterioribus suas offerens vanitates unde Bernhardus. Quot mundus habet oblectamenta tot vir iustus patitur temptamenta. dicat enim nobis illud sapientis. Venite fruamur bonis que sunt etc. Quinto impugnat nos caro nostra dicens nobis illud sapientis. Vino et vino preciosoet unguentis nos impleamus etc. Item Bernhardus. nos ipsi gestamus laqueum nostrum ubique circumferrimus inimicum carnem hanc loquor de pecato genitam. Sexto impugnat homo seipsum quando ex vehementi temptacione victus iam est in deliberacione dandi consensum. unde dicit Bernhardus. Noli mirari usque adeo homo impulsor est sui ipsius et sui met precipitator ut non sit quod in altero formidet. Si ipse solus a se ipso manus continuat manum tuam dico consensum tuum. hunc solum contineas et impugnacio non nocebit. Septimo impugnat nos opera viciosa. que ex viciata natura primorum parentum non delectat operari. omnem enim virtutem et omne bonum difficile faci[mus] nisi per continuam assuetudinem ipsorum operacio tu[r]scat in affectum. Sequitur de modo vincendi quo vincimus. Sed ut verbis beati Bernhardi utamur quam sumus nos aut que fortitudo nostra ut tam multis temptacionibus resistere valeamus. Sed videntes de fine nostri pueris orationibus ad eius misericordiam confugiamus. Sciendum tamen quod deum vincimus si eius flagella sine murmure sufferamus. Secundo proximum vincimus si iniuriis fatigati malum pro malo non reddamus. Tercio dyabolum vincimus si eius persuasionibus perforte resistenciam auditum denegamus. Quarto mundum vincimus si firmam vere fidei teneamus. Qui enim perfecte credit deum et vitam futuram mundum istum penipendit. Quinto carnem vincimus si duris laboribus eius desideria exhauriamus dicente apostolo. Si spiritu facta carnis mortificaveritis vivetis. Sexto nos ipsos vincimus si proprie voluntati renunciantes divine voluntati per omnia nos conformamus. Septimo bona opera vincimus

x aliquando in corpore castigando nos per infirmitatem aliquando in anima per gracie subtractionem

si consequi tui a sue statione ipsa tra
hamus iactum. Deinde sequitur de
cumulo premiorum ut qui peccata omnia
vicerit quod consequitur cohors apud deum de
premio consequatur. Sunt autem septem pre
mia in apokalipsi posita que istis vic
toribus sunt promissa. Primo de victo
ria qua deum vincimus dicitur in apok. Qui
vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo
ut sicut per flagella videbar adversari per
intimam unionem debeam mecum perpetuo
consolari. Secundo vincentibus prioris
promittitur remissio omnium peccatorum unde dicitur
ibidem. Qui vicerit vestibus albis in
duetur. unde dicitur. Si dimiseritis homi
nibus peccata eorum scilicet non reddentes malum
pro malo dimittet vobis celestis pater de
licta vestra. dimissis autem peccatis relinqui
tur dealbati. Tertio vincentibus
dyam promittitur participatio omnium bonorum
que dominus meruit in sua passione. Unde
in apokalipsi. Vincenti dabo edere
de ligno vite quod est crux christi in qua
pependit vita nostra et est conveniens
promissio. dignum est ut qui per virtutem
christi ac crucis et passionis eius omnibus
persuasionibus diaboli viriliter resistit fruc
tus etiam eius percipiat meritum. Quarto
vincentibus in mundo promittitur eterne
dampnationis cautio. Unde in apok.
Qui vicerit non ledetur a morte secunda
hoc est non dampnabitur in inferno. Cum enim
duplex sit mors culpe et pene. mor
tem culpe per peccata mortalia incurrimus
mors vero pene est dampnatio que
est mors secunda. Quinto vincentibus
carnem propriam promittitur spiritualis
consolatio. Unde in apok. Vincenti da
bo manna absconditum quod nemo
scit nisi qui accipit. dignum quippe est
ut qui propter deum dulcedinem carnis re
spuit divine consolationis dulcedine
consoletur. Sexto vincentibus se ipsos
promittitur tam presentis vite quam future
sublimatio singularis. Unde in apok.
Qui vicerit faciam illum colum
pnam in templo meo. et est digna pro
missio. nam sicut inter omnes victori
as maior est illa qua homo totum se
vincit intus et extra. dicente sapiente

Qui dominatur animo suo melior est expug
natore urbium. ita talibus maius premium
promittitur. ut in via hac ceteris preferantur
et in patria gloriosius sublimentur. Sep
timo vincentibus hoc est in bonis operibus
laborantibus promittitur omnium predictorum cu
mulum quam futurorum copiosa premiatio
Unde concluditur in apok. Qui vicerit
possidebit hec. et ero illi deus et ipse
erit mihi filius. quasi dicat. Qui de predictis
unum vicit unum premium habebit. qui
autem omnia vicerit omnia premia habebit
et cum deo manens possidebit in eternum.

Cupio etiam scire filius interrogat
quare deus suos electos permittit
diversis temptationibus et tribula
cionibus in hoc mundo temptari et tribu
lari. Et utrum sit salubre temptationes
sufferre. Quare permittit deus suos. xv xvi

Scire debes quod temptationes
sustinere et eis resistere est salubre
nam multa bona consequitur
homo ex sufferentia temptationum. quia
ipse per tribulationes et temptationes pro
batur et purgatur exercitatur eruditur et
humiliatur. Probatur autem quia sicut quod dura
re debet diu probari solet si durabile
sit et omnino nobile et carum. probatur si va
leat sicut debet. Ita virtus hominis boni
que nobilissima est et que in perpetuum
durare debet temptatione probatur si
constans sit. et deus probat amicos suos
adversitate si fideliter in ipsa perseverent.
Unde dicit sapiens. Vasa figuli probat
fornax. et homines iustos temptatio
tribulationis. Et Thobie dicitur. Quia
acceptus eras deo. necesse erat ut temp
tatio probaret te. Purgatur etiam homo aptius
per tribulationem temptationis ut dignus
fiat glorie celestis celeri introitu ne
post mortem indigeat ignis et diutius
purgari. Unde in apok dicitur. Ego quos
amo corripio et castigo. Purgatur etiam
ut maioris gratie capax fiat sicut
vitrum obscurum tergitur ut amplio
ris luminis sit capax. Exercitatur etiam
homo per temptationes ut agilior et
promptior fiat ad opera iustitie et virtu
tum exercitia. quia in statu consolationis
sola quies mentis et studium devotionis

videbatur ei sufficere ad summam perfectio
nem que iam ei ad tempus subtrahitur ut
distat in aliis utilitatum studiis exerci
Nam religiosus non tantum in quiete devotio
nis et dulcedine consolationis spiritualis
sed et in labore itineris et operatione bone ac
tionis debet querere studium perfectionis et
veniendi occasionem Erudit et hoc temp
tationibus ut non innitatur tantum experientie
consolationum sed fiduciam habeat ad deum non
sicut quidam vides in via dei qui statim
cum subtrahi sibi senciunt consolationis ex
perientia animo concidunt credentes a se
deum esse aversum penitus. Volet autem
deus nos erudire per subtractionem consola
tionis et inniti veritati scripture et fidei po
tius quam interne qualitatis experientie. Quia
fides non haberet meritum si in sola experien
tia consisteret et spes si iam teneret experi
entia spes non esset Propter iam autem
et consolationem scripturarum potius quam
per experientiam spem habeamus creden
tes non unquam deum aversum a nobis penitus
quamdiu voluntas nostra a deo non est a
versa per consensum peccati vel corporalem
negligencie. Hec enim sunt vera testimo
nia gracie dei. instancia in voluntate et
operatione et vitas dei secundum promissio
nes sancte scripture que promittit no
bis vitam eternam si mandata eius
observemus. Noli ergo diffidere quicun
que religiosus si consolatio interne dul
cedinis tibi subtrahitur. quia deus dereliquit
te. vel bona opera tua non accepta sunt
ei Sed recurre ad illa vera testimonia
et consolare in ipsis scilicet ut confidas ve
ritati dei quamdiu tu non discedis ab eo per
assensum prevaricationis mandatorum
eius quia ipse non derelinquet te per propiciationem
suam Non enim elegimus eum sed ipse elegit
nos et prior dilexit nos et non deseret se
non deserentes qui et dilexit nos non dum
existentes vel et resistentes ei per peccatum
unde elegit et dilexit nos non propter nos
sed propter se ipsum ex sola bonitate sua et propter
hoc et servabit nos Humiliat et nos deus
per temptationem tribulationis ut agno
scamus quod sumus ex nobis ne extollamur
de eo quod a deo accepimus in deipsis etiam
bonis humiliamur videntes quod mira non

sunt sed dei. quoniam qui et quantum voluit dedit
nobis ex gratia sua non ex meritis nostris
Et nonnumquam quod maxime propter elacionem
mentis solet deus permittere diabolum
homines temptare. Sic tamen permittit
non ut interimat sed ut humiliet et erudi
at De hoc beatus gregorius in 6 libro moralium
sic dicit Plerumque enim dum virtutum fructus
secunde reddimur dum continua prosperita
te pollemus aliquantulum mens erigitur
ut a semet ipsa sibi existere bona que
habet arbitretur. que nimirum bona antiquus
hostis maliciose attendens temptare appetit
sed hoc deus non nisi benigne permittit
ut mens temptatione pulsante in
bonis in quibus gaudebat concutitur
in bealitatis sue debilitate cognita
in spe divini adiutorii robustius so
lidetur. Fitque mira dispensatione pie
tatis ut unde malignus hostis cor decep
tat ut interimat inde misericors con
ditor hoc erudiat ut vivat Cum etiam
si virtutes mentis plerumque turbat co
ipso forte est quo resistere deo usque ad
initium bonorum corda non volunt.
tantum quippe contra illa servire permit
titur. quantum utile est ut temptationibus erudi
ta solidentur ne ea que agunt bona
suis viribus tribuant ne in securitatis
torpore se deserant et a sollicitudinis
attentione dissolvant sed ad perfectius sui
custodiam tanto solercius invigilent
quanto se contra adversarium stare in ac
temptationum vident Hec gregorius Sepe
namque dum viri iusti animus in virtutibus
proficiat ex illo profectu rectitudinis qua
dam vana gloria tangitur et in timore eius
propter presumptionis elevatur Sed conditor in
sublevatum in prosperis animum subita contra
temptatione permittit ut suam infirmi
tatem per hoc verius cognoscat et de vir
tutibus habitis non presumat Et beatus
gregorius in 10 libro moralium tangit sic dicens
Sepe dum vel iusti animus in operatione
arte consistit dum ab omni mutabilitatis per
sione se colligit dum quod in se simpliciter ob
oret permittit in pastore rectitudinis gloria tangitur
et in timore ex propter presumptionis elevatur Cum
enim magna agit omnis de se humilia sen
tiat sunt tamen magis esse quod agit nescit magis

ce nescit ea pculdubio minime custo
dit que dum custodire negligit a virtutis
minus pficit a ea funditus amittit
Dum ergo bona nra opa scite intente cut
custodiam⁹ eripiam cor sentia elationis
aditus pandit et ad operantis cor cul
pe manus admittit que avastitate
rapiant. Quia aut dispensatione a
git. ut conditor in sublevatu pspis
cum subita concita temptatione pmit
tit. quatenus semetipsum in infirmitate vetus
videat et ab eo que de virtutibus psupserat
iam semetipso melior elationis fastu
descendat. [vnde per ezechielem dicitur] Depone
magnitudinem tuam absque exultatione et omnes
robustos fortitudine. Robusti quippe
sunt motus cordis cum nulla nisi que v
tutis sunt sentiunt. Sed magnitudinem et robu
stos motus deponimus. cum pulsante vicio
cogimur pensare quid sumus. Robustos mo
tus deponimus qui non iam de virtute atto
llimur sed in culpa consentiendo obrui de ipa
qua quatimur infirmitate formidamus
Multum namque animus de se confidit
cum sibi adhuc vires suppetere conspicit
iam sibi fiduciam sanctitatis arrogat ia
se idoneum et adiutorium virtutum culmina q
sola cogitatione concepat putat. Sed cum
hunc temptatio subito oborta cum siberit
eas que nate de virtutibus fuerant elatas
cogitationes funditus turbat. quasi securam
urbem inopinatus ingreditur hostis et
repentino gladio superborum civium colla
ferit. nichil ergo tunc nisi communis
luctus agitur. dum capta urbs cum ama
tiatorum suorum gloria cede intuemente
vacat. [vnde nunc dicitur] Depone magni
tudinem tuam et cetera. ac si apte dicetur. Omne quod in
tumescens de bona actione intumueras
comprime et cordis motus quos ex recto
ope robustos habueras depone quia ipa
iam adversitatis temptatione considerans
quo frustra prius de te magna elatus
estimabas. Que vero magnitudo ideo ab
sque exultatione deponenda dicitur quia nimirum
cum temptatione humilitas proficit prospera est
ipa adversitas que mentem ab elatione
custodit. Sed tunc sine magna exultatione
non agitur. cum tunc illa mens irruente
temptatione quasi repentino hoste turbatur.

Ipa namque temptationis adversitas dum
se menti inserit quasdam illa tenebras
gignit eamque obscuritatis sue ama
ritudinis tenebrat. que aput se dudum virtutum
dulcedine irradiante claruerat. [Unde
et apte subiungitur] Ne protrahas noctem
ut ascendat populi pro eis. Nox quippe p
trahitur cum suborta deceptione tristi
cia consolatione concita non finitur.
Nam dum mens possita in temptatione
considerat quod virtutis sue pristina solli
citudine repellit subductis merroribus
quasi quibusdam tenebris tegitur atque ab
omni luce gaudii eius oculus clauditur.
dum sollicita trepidat ne hoc quod de esse
dei cepat funditus amittat. Modo tum
qualitatem suam quia perdidit. dolet mo
ne usque ad prava opera corruat. ptime
scit. Modo in quo culmine steterat memi
nit. modo in quo viciorum profundo cecideat
pdelationem attendit. Modo ad recipien
das vices se recipit. modo se eas posse re
sumere quasi victus iam fractus quod desperat
Cumque adductam mentem multiplices co
gitationes perdiderit. hanc in nocte populi
consurgentes premunt. Quos nimirum populos
non se sed prime protectionis auxilio supera
subigere se posse psupserat cum dicebat
protector meus et in ipso speravi qui subicies
populos sub me. Quasi quippe mentibus populi
subiguntur et cum ab eis pdistricte sentiat
putant cogitationes stulte dissiliunt
ut non abrupta fantasmatum rapiant
sed totum subdite a corde humiliter congnoscant
hec ergo. Et sciendum quod donum sancti spiritus qui
ius tribuat hominibus ad animae proficiens
cum incipit aliquis de hoc nimie psu
mere hec eadem gratia velit sibi subtrahi
ac temptat. ut psumenda de se quantum
isse infirmet. ondatur. Cur enim ve quo
sumus bona nra unde sint. cum hec quasi
amittendo sentimus. quia a nobis haberi
non possunt. [de hoc beatus gregorius in secundo libro mora
lium dicit] Donum quippe spiritus ut mentem con
fringat quoque temperamenta erudiat
in septem virtutibus temperat. ut contra stul
ticiam sapiam et contra ebitudinem in
tellectum. contra precipitationem consilium. contra timorem
det fortitudinem. contra ignorantiam scienciam
contra duritiam pietatem contra superbiam det timorem.

Sed nonnumquam dum mens nostra tanti mu-
neris plenitudine atque ubertate ful-
citur, si continua in his securitate per-
fruitur, a quo sibi hec sint obliviscitur,
seque a se putat habere quod nequaquam sibi ab-
esse conspiciat. Unde fit ut aliquando se hec
eadem gratia utiliter subtrahat et presume-
nti quantum in se infirma sit ostendat. Tunc enim
vere cognoscimus bona nostra unde sint,
quando hec quasi amittendo sentimus quia
a nobis servari non possunt. Ad hoc itaque
instruende humilitatis magisterium temp-
tationibus tanta stultitia sapientie nostre
seritur, ut perturbata mens qualiter
malis imminentibus obviet vel contra
temptationem quo se preparet ignoret.
Sed hac ipsa stultitia cor prudenter eru-
ditur, quia unde ad momentum desipit, eo post
verius quo et humilius sapit, et sapientiam
quam amittit, inde certius possidet.
Aliquando dum sublimia intelligendo in
elatione se animus erigit, in rebus imis
et vilibus quadam hebitudine pigrescit,
ut repente sibi et yma clausa videat,
qui prius summa penetrabat. Sed hec ipsa
hebitudo intellectus nobis dum subtra-
hit servat, quia dum ad momentum cor
humiliat, verius ad sublimia intellige-
da confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere
consilii maturitate gaudemus, pulsante
casu se emergentis articulo precipitatio-
ne subita rapimur, et qui nos semper
disposite vixisse credimus, repente in-
tima confusione vastamur. Sed tamen eius-
dem confusionis eruditione discimus
ne nostris viribus consilia nostra tribuamus,
et tanto maturius ad maturitatem re-
stringimur, quanto adhuc quasi amissam
redimus. Aliquando dum mens fortiter adver-
sa contempnit, subortis adversitatis
eventibus hanc metus vehemens per-
cutit, sed prius concussa discit tamen cui
debeat quod in quibusdam fortiter stetit, et
tanto post validius fortitudinem
retinet, quanto hanc repente formidi-
ne sibi iam quasi elapsam videt. Aliquan-
do magna nos scientie gaudemus, re-
pente ignorantie cecitate torpescimus,
sed quo ignorantia mentis oculus
ad momentum clauditur, eo post ad scientiam

verius aperitur, ut nimirum flagello sue
cecitatis eruditus et scientiam ipsam a quo habeat
sciat. Aliquando dum religiose cuncta dispo-
nimus, dum pietatis visceribus plene nos
habere gratulamur, quadam mentis duricia
repente percutimur, sed quasi obdurati a quo
simus tamen pietatis habere bona tribuamus,
et pietas verius velud extincta reci-
pitur, dum quasi amissa amplius ama-
tur. Aliquando dum subiectum se divine formi-
dini animus gaudet, repente superbie
temptatione turgescit. Sed tamen valde mox
timens quod timet ad humilitatem se citius
festinus inflectit, et tanto hanc solidius
recipit, quanto eius virtutis pondus quasi
amittendo pensavit. Vera autem hoc
nobiscum dispensatione agitur, ut mens
nostra culpe non umquam pulsatione feriatur.
Nam esse se magnarum virium desinit intra
mentis archana sentiret, sed dum tempta-
tione repente quatitur, et quasi velut quam suf-
ficit fatigatur, ei contra hostis sui insidias
munimentum humilitatis ostenditur, et unde
se pertimescit enervari cadere, inde acci-
pit fortiter stare temptatus. At non
solum vires a quo accipiat discit, sed
quanta eas vigilantia servet intelligit.
Hec vero. Sed et hoc considerandum quod non-
numquam iusti viri non solum temptantur
per vitia, sed etiam flagellis castigantur.
Cum autem temptantur vitiis, pia di-
spensatione conditoris agitur, ne de virtu-
tibus in quibus proficiunt extollantur. Cum
vero flagellis atteruntur, admonentur
ne mundo blandiente seducantur. Vitia
dum illos temptant, perfectiores in eis
virtutes humiliant; flagella dum illos
temptant, surgentes in corde huius mundi
voluptates extirpant. Per illa restri-
guntur ne extrinsecus extollantur, per
ista comprimuntur ne que extrinsecus ap-
petunt. Ista tangit beatus Gregorius in xx-
vi° libro Moralium sic dicens: Aliquando enim post
profectum virtutum non solum temptant
vicia sed et flagella castigat. Cum
autem temptamur vitiis, pia dispensa-
tione nobiscum agitur, ne [illegible] his vir-
tutibus quibus proficimus [illegible] extolla-
mur. Cum flagellis atte[illegible]mur, mal[is]
increpantibus admone[illegible]mur, ne mundo

hoc dicit similiter
[illegible]

blandiente prosperitate sed intrinsecus vitia demonum nos
temptant prosperitatem facientes in nobis virtutes hu
miliant. Flagella demonum nos temptant
surgentes in corde hominis mundi volup
tates eradicant per temptamenta vitia
destruimus quod de nobis presumentia flagella
cognoscimus. Quid de hoc mundo fugia
mus per illa restringimur ne extrinsecus
extollamur per ista comprimimur ne quod
extrinsecus appetamus. In hac ergo vita
dum sumus et flagellis atteri et aliquibus vi
ciis temptari necesse est. Sine enim la
boribus flagellorum seu incitamentis vi
ciorum non solum nobis nostra infirmitas inno
tescit sed et in quantum virtute profecimus agno
scimus. Nemo enim vires suas in pace co
gnoscit. Si enim bella desunt virtutum experi
menta non prodeunt. Impudicus miles
est qui fortem se in pace gloriatur. Nemo
quippe quantum profecit nisi inter adversa
cognoscit. Cum enim adsunt prospera tum
virtus dum cuncta non patet. Unde scriptum
est. In die mandavit dominus misericordiam suam
et nocte declaravit. Quia videlicet unusquisque su
perni doni quantum in tranquillitate quietus
accipit sed quantum percepit in adversitate
perturbationis ostendit. Patimur enim feri
ri correptionibus ut quantum profecimus
agnoscamus. Unde per psalmistam dicitur. Appro
pinquabit corruptioni anima eius
et vita illius mortiferis. Temptati
enim uniuscuiusque iusti anima corruptioni
appropinquare dicitur quia ne eam virtus possit
extollere per flagella compellitur. Quid
sit ex propria infirmitate sentire. Corrup
tioni videlicet appropinquat quia ex suis se
viribus perditioni proximum non ignorat
et hoc quod a perditione longe est non sibi
sed domino tribuat. Appropinquat vero mortife
ris quia in infirmitate carnis proximum
se potius mortem inferentibus respicit. A
quibus dum se videre tanto magis longe
fit quanto se eis proximum ex suis viribus
deprehendit. Corruptioni ergo vel mor
tiferis appropinquare est considerata in
firmitate [illegible] humane fectorem se ex suis
viribus [illegible] ducere atque apud se ar
rogan[illegible] ciam ex propriis viribus non
habere. [illegible] enim sumus si conditoris
nostri pro[illegible] tectione deseramur. Cum

nimirum protectio mentis natura cedit si pro
hibeat sed valet plerumque subtrahit ut
sibimetipsi hoc quam sine illa nichil sit
ostendat. Manus igitur dei aliquid nobis
perversa insinuat que et nescientes
nos in prosperis portat quia de statu dum
eadem inspirimus et tamen ad interna retinemur
et doctrina sit quod in lapsu trepidamus
et custodia quod in statu permanemus.
Nemo ergo se alicuius virtutis estimet
certum quod forsitan potest que si divina
protectio deserat ibi repente enervat
obruitur ubi se valentem stare gloriabatur.
Quia igitur unumquemque electum suum divina
gratia tunc magis erudiendo custodit cum
quasi permittens deserit. Dicitur recte. Appropinqua
vit corruptioni anima eius et vita il
lius mortiferis ut que se suis viribus
vicinam morti perversa considerat eo in
tentius que fortis exigit ad divine speci
minimen fugiens solidius vivat. Et
gregorius. Nonnumquam cum operibus quibusdam
dat maiora dona virtutum quedam
vero minora eis negat. Dat ei fortitu
dinem ad resistendum et superandum ma
iora vitia et quedam minora que tamen
valde noceant remanere permittit ut
superbus animus contra hec ad unum sere pho
det et illis que prevalet agere non
se extollat sed potius humiliet. De hoc
beatus gregorius in xxiii libro moralium sic dicit
Dum mens contra hostem accingitur
quo alia vitia subigit aliis reluctatur
aliquid de culpa aliquid quod tamen non
valde noceat remanere permittitur et
sepe mens que adversa multa et for
tia superat unum in se et fortasse minimum
quamvis magna intentione invigilet
non expugnat. Quod divina dispen
satione nimirum agitur ne ex omni parte
virtutibus splendens in elatione sub
levetur et dum in se parum quid repre
hensibile videt sed tamen hoc subigere non
valet nequaquam sibi auctorem tribuat
in his que subigere fortiter valet. Unde
bene dicitur. Obscurentur stelle caligine
eius. Stelle quippe caligine huius noc
tis tenebrantur cum et hii qui iam ma
gnis virtutibus splendent adhuc de
obscuritate culpe aliquid in mentes

sustinent. ut et iam magna vite claritate luceant et tamen adhuc noctis reliquias nolentes retrahat. Et ad hoc sicut dictum est agitur ut mens proficiens ad virtutem iusticie sine metus in firmitate roboretur et inde verius in bonis luceat. unde etiam et nolentem parva reprehensibilia similiter obsistant. unde et bene cum israhelitico populo percepta promissionis terra paret effraim tribus chananeus gentilis sicut scriptum est. habitabit chananeus in medio effraim tributarius. populus non occisus sive tributarius de cetero enim chananeus gentilis vel populus nisi vicium signatur. Et sepe in magnis virtutibus terram promissionis ingredimur quia spe intima de celestibus coroboramur. Et dum in terra sublimia vicia quedam parva retinemus quasi chananeum vivere in terra nostra concedimus quem tamen tributarium efficimus quia hec ipsa vicia que subiugare non possumus ad usum nostre utilitatis humiliter retorquemus ut eo mens de se et in summis humilia sentiat quo suis viribus eciam parva que appetit non expugnat. Unde bene rursum scriptum est. Hee sunt gentes quas dominus reliquit ut erudiret in eis israhelem. Adhoc namque quedam minima vicia nostra retinentur ut sese nostra intencio sollicitata in timore semper exerceat et eo de victoria non superbiat quo vivere in se hostes conspiciat a quibus adhuc vinci formidat. Israhel ergo reservatis gentibus eruditur. quia in quibusdam minimis viciis elacio virtutis nostre comprimitur et in parvis sibi resistentibus discit quod ex se maiora non subigit. Hec Gregorius. De hoc et in glossa super deutro. sic dicitur. Quibusdam maiora bona dat deus non minora ut semper animus eorum habeat unde se reprehendat et dum perfecti esse appetunt nec possunt minime se extollat in hiis que sunt quamvis perfecte hec non possunt. Eadem ergo mens pollet ex virtute. latescit ex infirmitate ut dum querit que habere non valet. ex hiis humiliter sunt ergo in via quamque anima agitur ut maiora lucra conferat minima

dampna. hec glossa. Unde in moralibus dicitur idcirco electorum mentes omnipotens deus ex magna parte perficiat in perfectas tamen ex aliqua parte derelinquit. quatinus dum appetunt perfecti esse et non possunt in hiis que accepta a deo sunt se minime extollant. Hec Gregorius in quinto moralium sic dicit. Plerumque omnipotens deus idcirco electorum mentes omnibus ex magna parte perficiat in perfectis tamen ex parte aliqua derelinquit. ut cum miris virtutibus rutilant imperfectionis sue tedio contabescant et nequaquam se de magnis erigant tamen adhuc contra minima intendentes laborant. sed quia extrema non valent vincere de precipuis actibus non audeant superbire. Magna quippe est operis divini dispensatio ut ille qui maiora dona perstat quedam minora non habuit ut semper eorum animus habeat unde se ipse reprehendat quatinus dum appetunt perfecti esse nec possunt et laborant in hoc quod non acceperunt et tamen elaborando prevalent in hiis que accepta sunt se minime extollant. sed discant quod ex se maiora ipsis vincere parva vicia atque extrema non possunt. Fit itaque ut miro modo una eademque mens et virtute polleat et ex infirmitate lacescat. quatinus ex parte se constructa sit ex parte se conspiciat esse destructam ut pro bono quod querit et habere non valet illud humiliter quod habet. Hec Gregorius. Est et hoc considerandum quod contingere solet frequenter ut devota et religiosi viri quorum mentem dum aut compunctio afficit aut contemplacio supersemet ipsam rapit statim post hoc eciam eos temptacio sequatur vel et in ipso actu compunctionis seu contemplacionis tamen in portunis temptacionibus illos impugnet ne de dono compunctionis aut contemplacionis se extollant. De hoc beatus Gregorius super Ezechielem sic dicit. Notandum quod plerumque is qui plus in contemplacione rapitur contingit ut amplius in temptacione fatigetur. sicut quibusdam sepe contingere solet bene perficientibus quorum mentem dum aut compunctio afficit aut contemplacio supersemet ipsam rapit statim eos temptacio sequitur ne de hiis ad que rapta est extollatur. Nam compunctione vel contemplatione ad deum erigitur. sed temptacionis sue pondere gravabatur ad semet ipsam quatinus temptacio aggravet ne contemplacio inflet et ut contemplacio elevet ne temptacio demergat. Si enim sic temptatio

maiora bona non sunt
q se cum ipsis

attollet ut temptacio funditus de
esse in superbiam animus cadet. Et si sic
temptacio premet ut contemplacio non
leuaret plane in culpam labetur. Sed
mira dispensacione in quodam medio
anima libratur ut neque in bonis superbiat
neque in malis cadat. Hec Gregorius. Item de
beatus Gregorius in xxx° libro moralium item dicit sic
dicit. Sepe namque contingit ut ad
summa iam mente spiritus eleuet sed
tamen hanc importunus caro temptacionibus
impugnet. cumque ad contemplanda cele
stia animus ducitur obiectis actionis
illicite ymaginibus reuerberatur. Nam
carnis repente hunc stimulus sauciat
quem extra carnem contemplacio sancta rapie
bat. Et tamen vnam eandemque mentem
et sublevacio contemplacionis illuminat
et importunitas temptacionis obscurat
ut et videat intendendo quod appetit et sit
timendo in cogitacione tolerat quod eru
bescat. Hec Gregorius. Unde pius dominus electos
suos veniendo et recedendo sua mens in
fundendo consolacione adimunt. Delinqu
endo vero et temptando probat. Nam si per vir
tutum munera nulla temptacione con
terentur. sic se huiusmodi dona ex semetipsis
existimaret et per consequens de his gloriari
posset. Ideo temptatur ut infirmitate sua
humiliter agnoscat et se de gracia eis colla
ta non eleuet. Et beatus Gregorius in libro
moralium tangit sic dicens. Opes de cos quos
meatim diligit aliquando ad tempus deliquit
stos et eum suos dominus veniendo adiuuat
delinquendo probat donis firmat tri
bulacionibus temptat. Ipsa quippe a
nima gracia vacat temptacio interrogat
Unde de Iob dicitur. Visitas eum dilu
culo et subito probas illum. Mundum quod
deus per quem diluculo visitat subito ho
minem probat quia et accedendo corda in
ad virtutes proficit et recedendo contra
ti temptacione permittit. Si enim per virtutum
munera nulla temptacione caruit ea se
habere animus ex semetipso gloriatur. Ut ergo
et fortitudinis dona habeat et infirmitatem
suam humiliter agnoscat pace sua gracie
ad alta suspollit et precessimum quod ex
semetipso sit probatur. Hec Gregorius. Sub
hac autem alternacioni vicissitudinum

varietate videlicet gracie et temptacionis visita
cione et probacionis in hac vita presenciatur homo
et oportet eum quamdiu in hac vita est con
stitutus. Sub huiusmodi varietate viuere
scilicet consolacionis et temptacionis. De hoc
dicitur Iob. Ideo crebris vicissitudini
bus inter gracie visitacionem et temptacionis
probacionem in scola virtutum mirabiliter
proficit homo. Visitacione ne deficiat.
temptacione ne superbiat. Dicit enim
de hoc Rychardus de sancto victore super illud ysaie
venit mane et nox. Sic inquit. Venit
mane diei consolacionis ut iterum subse
quatur nox dyabolice temptacionis. Sub hac
te alternacioni vicissitudinum varieta
te viuere nos oportet quamdiu sumus in
hac peregrinacione. Hec Rychardus.

Filius interrogat

Cupio
etiam aliquid de hoc scire
cur sub trahatur gracia non
numquam etiam de uotis et quare iusti
viri non possunt perficere in virtutibus quanti
desiderant.

Quare subtrahatur gracia eciam devotis. xl

Scire debes quod sunt multe temptacionum species
de quibus est una videlicet subtraccio
gracie et inopia deuocionis sine qua alie
temptaciones nullam vel minimam virtutem
habent cum ipsa sit quasi domus refugii ab
omni tribulacione. Unde dicit psalmus. Dominus michi
adiutor et ego despiciam inimicos meos.
Subtrahitur autem gracia nonnumquam etiam devotis
viris ut per hoc probentur utrum sint firmi
in fide in spe in caritate et in ceteris virtutibus.
Nam subtracto tam singulari refugio
scilicet deuocione homo quodam modo inermis ex
positus est hostibus temptacionum
et ideo pauidus efficitur et pusillanimis
nisi fidei et spei firmitate se muniat et
paciencia et humilitate se defendat. Que tunc
maxime habent locum exercendi se et ma
gnam gloriam premerendi. Fides ibi probatur
si credat verum esse que iam desinit pregu
stare dulcedinis copiam dulcedinis
sunt omnia que deo credimus si non
pregustemus copiam. Si gustus eorum
deo subtrahitur bonus ut fides magis
in vitatur auctoritate scripture quam experien
cie. Spes et magis ex hoc victoria sit. Spes
probatur si confidat deum sibi esse propicium esse

ciaz dn flagellat z ita studiose an
deat ei finire zplacere i omib9 ut si
sentiat z videat eu esse sibi placa
tum. Paciencia pbat si no murmuret
contra dnm cu ex sua diuina hoiez
tribulet z desolet z longanimit su
stineat beneplacitu di z no desistat
i adusis. Humilitas pbat si cogitet
se digne puniri qi sit indignus co
solacione spuali z si iustificet dnm q
iuste indicauit puniendo eu z igitur
benificio puando consolacionis interne.
Tm debet nos de placere z tm debem9
eu diligere qn nos punit sic qn nos
consolat qr tam pia intencione nos
punit z purget sicut blandit ut
consolet. Discim9 z in subtractione gre
z consolacionis interne z deminucionis bene
ficiis graas agere z minimas culpas et
negligencias timere z cauere z minima q
qz aduersa discrete pacient tollerare de
opulenta enim mensa mlte mice pmo
aliqua frustra quoqz decadunt. Sit ho
humidans diuisis co(n)solacionu donis
plurima benificia di sine debita gratiarz
accione preterit plurimas gras neglig(it)
ope exercere plurima parua reputat q
magna sunt plurima nec agnoscit
Sz hiis omib9 subtractis sicut vir
videns paupertatez sua recolit prius qu(a)n
tum habuit z potuit que iam no habet z sic
mendicus famelicus modicam buccel
lam gratanter accipet z studiose col
liget qui prius delicata fercula pciperet
dit. Sic iste ad se reuertens incipit colli
gere que prius negligent pterrinit. Vn
ipe hoc z minimas culpas cauere doce
mur. quia timendu nob e ne forte
exculpis nris z ingratitudine gra sit
nobis sbtracta ut recipem9 tunc do
negligencias quas admisim9 i cauta
libertate. Discam9 ergo oia pctra pro
posse cauere z plus que fecim9 oia ad
uersa humilit pati z omib9 benificiis
di debitam consideracionem cu grarz accione
exhibere semp z gram dei no i vacuu
recipere z dignum cauim9 ut gra nob sbtrac
ta z augmentata reddat z ad magnam
psfcm virtutu potim9 puenire | De
inde considerandu est q nemo instar

i veniet qui tn virtutes apphendat
quantum desidat. quia ops ds i ciora
videns ipis spiritualib9 psfcis modum
ponit ut ex hoc q apphendere cupit
z no valet illis se no extollat que fa
cere pt | De hoc bnus gg in xv libo mor
exponens illud vii | Constituisti t(er)minos
eius q pteriri no poterunt sic dt | Cuma
no umqm i virtutibus pfecte conamur
z quedam dona pcipim9 a quibusda
repulsi i imis iacemus. Nemo em e
q tn virtutes apphendat quantu desidat
quia ops deus interiora disponens ipis
spiritualib9 psfcibus modu ponit ut ex
hoc q apphendere conat z no pt i illis se
no eleuet que valet | Unde z ille egre
gius pdicator qui raptus ad celu
tercium sciat padisi archana penetra
uit. esse post reuelacionem tumultus
atqz intemptacionis volebet. Sz qr ops ds
terminos constituit homini q preteriri no po
tuerunt z eleuauit hunc ad cognoscenda
sublimia z reduxit iterum ad infima tol
leranda ut more sui mensuras aspiciens
du secuitate cophendere conaret z no
posset ne pcla... tom cont se iret p
humilitatez cogeret intra suos sp terminos
redire | hec gg | Unde sunt nonulli q
post pctra perpetrata corde compungunt z
relictis i(n)iquitatib9 bona opa agunt
z i summis virtutib9 se exercent i tantum
ut no solum culpa cor opacionem no
inqnet sz nec cogitacionem pulset sed
i incrementib9 temptacionib9 recubant
ut vz in firmitatis sue recordent z re
lati de virtutib9 qs acceperunt no sint.
Hoc commemorat btus gg in xxix
libo mor exponens illa dca | Cuius
est pluuie pr z quis genuit stillas
roris de cui9 vtero egssa e glacies z
gelu de celo quis genuit sic dicens.
Cum de e q dns prius quide prem se
pluuie i sinuat. post modu vo de suo
egredi vtero glaciez narrat seqz gelu
genuie de celo pnunciat. Nisi qr miro
modo mri pctoris t(er)ram ad suscipienda
vbi semina z prius perfecte gre pluuiaz
i fudit z post modu ne i conceptis vir
tutibus i moderacius psumat disciplina
i time dispensacionis punit. ut quam

pcepte gre pluuia irrigat ecc disci
pline rigor astringat. ne si aut an
qm debet aut plus qm nrce e con
ceptas vtutes pferat frigus i hba
vrtat plerumq enim ab i choantib9 op9
boni diu pus qm opcet ondit^r ag
no i psectoms i amit. z plerumq vtutes
dum plus qm nrce est ꝯoubeant
ꝯpalerunt. Vn z electoz suoz dus nel
an ꝯpus desideria retinuit. vl rursum
i speculati mensurā puectus pmit
ne si q an qm debet q plus q debet
psiciat p puectus sui magnitudiez
in elacōnis desfm cadat. Nam cu cor
p9 peta ꝯpungit^r tra que aruerat
i fusione pluuie rigat^r z cu relictis
iniquitatib bona ꝯsequi opa ꝯpoit
qi p9 infusione semina accepit. Et
plerumq cu desideria sca conapiunt
i summis ꝯccciti iam vtutibus in ar
descūt. ut no solu culpa opacom
no i tinet sz nec cogicacom pulset
z adhuc quidez in corpe posita sunt
sz in illam pcti decommione vite puri
valut imitari pintencom etiaz me
tis stabilitatez appetūt sz in ꝯnemen
tabus temp tacomb9 reuerbant^r. Ut
vz in sinitatis sue meminerint z rela
ti de vtutibus qs acapiunt no sint
Cu dum intra disciplie replhe hoc
agit^r quid aliud q dedi vtero gla
cies p dnat^r qm de mento secreto di
spensacō eī dit^r z volūtates me
cia in bonis desideriis refrenant^r
Videamus paulisp sua vz tra qūta
disciplie gra pmebat^r. Ut velle
adiacet in pfice at boni no i ueio
Cum enim velle hre se asserit ia pin
fusionez gre que lateant semina o
stendit. sz du pfice boni no i uenit
p fecto indicat quata illum dispensa
tionis supne glacies pmat. An ista
glacies coz corda no pn fecit qb9
dicebat. Vt no quecumq voletis illa fa
ciatis. Ac si apte dicēt Oculta cordis
vri semina iam p dire i fruge querūt
sz supni moderamis gelu premuntur
ut tanto p9 fecundius exeant. quo
diu indicij pincuta pondera pa
ciencius peunt. Et qz plerumq hūana
corda. qm erupe ad vtutes qs appe
tunt no valent corpo quo abintencō
nis sue pfectione resiliunt teptacois
stimulis fatigant^r. sz tn easdem tep
tacōnes cogitacōni qpmunt seq p
ꝯtacōnis usum i quedam vincendi
rigorem compount. Vn subditur
In similitudiez lapidis aqua durāt^r
quia z si fluxe cogitacones intus
latescunt. nequaqm tn usq ad con
sensum pui opis trahūt. sz mens
sctō molita bn vincendi ꝯsuetudine
qi sub quada duricia cutis abscondit
q q intus ꝯtemptacōnis pulsacōne
mollescat. quia pua cogitaco usq
ad consensum no psilit. quia fluc
tuantes motus aīi superductus ri
gor scte delibacōnis pmit. Li q29
Vn ops ds videns de remediys salut
hoc est de vtutibus angel in finitate
nram mensurā ipis nris pfectibus
i ponit ut heamus queda virtutu
dona que nūqm quesiuimus. z queram9
queda nec tn hre valeam9. quis mes
nra dum hec hre no pt que appetit
z illa se intelligat de semzipa no hre
que het z que extolli poterat ex dono
q het humiliet^r ex virtute qm no het
de hoc btus grs9 in xxxvm lib9 sic dt
Ops deus qui angei infinitatez nram
de remediys salutis ꝯspiat mensurā
ipis nris p fectib9 impoit. vt heamus
queda vtutum bona que nūqm que
sinimus z queramus queda. ut tn hre
valēm9. quis mens nra dum q hre
no pt que appetit z illa se itelligat
de semzipa no hre que het. z pea que
sut considerent illa que desunt z pea
que valit desut sinent^r humilit bona
que sut. Vnde ire di. Cuius posuit me
suras eius si nosti. vl qs tetendit sup
eam lineam. Cum enim nisi ꝯditor in
hm9 tre mensuras posuit qui intim
indicij secreto moderamie. aly sermo
nem sapie. aly sermonē scie. aly ple
nam fidem. aly gram sanitatu aly
opacom vtutum. aly pphecia aly ge
nera linguaz aly interptacom ser
monu tribuit. Sic itaq creator in
ac dispositor cuncta moderatur ut

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

qm extolli potuit ex dono qd habet simile
ex virtute quam non habet. Sic cuncta moderatur
ut cum per dispensationem gratiam vnumquodque
sublevat et per dispensationem alteri alterum sub
dat et pro meliora quisque dona aliorum
quo sibi subiaceat attendat. Ac licet
se propter ex alijs sentiat eadem tamen qm
superat se malijs preponat. Sic cun
cta moderatur ut dum singula queque sunt
omni in proposita quadam caritatis vi
cissitudine fiant omnia singulorum et
vnus quisque sic quod non accepit in alio
possideat ut ipse alteri possidendum
quod accepit humiliter impendat. Hinc enim
per petrum dicitur: Vnus quisque sic accepit
gratiam in alterutrum illam administrantes
sic boni dispensatores multiformis
gratie dei. Tunc namque bene multiformis
gratia dispensatur quando acceptum donum et ei
qui hoc non habet creditur quod propter eum cui
impenditur datum putatur. Hinc per pau
lum dicitur: Per caritatem spiritus servite invicem. Cum
enim caritas nos a iugo culpe liberos
reddit tunc vicissim nos nobis per amorem
seruitio subicit. cum aliena bona nostra cre
dimus alijs qui sua offerentes exhibemus.
Sed cum miro consilio auctor disposi
torque noster hinc illa largitur que alijs de
negat alijs denegat que istis largitur
mensuras sibi positas egredi nititur
quisquis posse plus quam accepit conatur
In precipitio ei pedem porrigit qui
mensurarum suarum limitem non atten
dit et plerumque amittit que potuit qm
audacter ea adque pertingere non valet
arripere festinat. Hec gregorius. In siccorum
carm dns concessam hic etiam de virtu
tibus gloriam solet prompta in firmitate
temperare. vnde quibusdam temptacionibus
reprimuntur ut nequaquam tamen perfice va
leant quantum volunt et ne extollantur
superbia sit in eis impar quedam mensura
virtuti. ut dum vnus quisque superiorum iam
quidem in cunctis ad summa rapitur sed adhuc
temptatur ex interius nec desperacionis lap
sum nec elacionis incurrat ruinam. Ista
gg tangit beatus gregorius in proximo ante sic dicens
Concessam hic etiam de virtutibus gloriam
prompta in firmitate deus consueuit
temperare. vnde per Iob dicitur: Et aquas

appendit mensura. Cum ipsi sancti qui sub
levante spiritu ad summa rapiuntur quamdiu
in hac vita sunt ne aliqua elacione
superbiant quibusdam temptacionibus
reprimuntur ut nequaquam tamen perfice va
leant quantum volunt. sed ne extollatur su
perbia sit in eis impar quedam mensura
virtuti. Hinc est enim quod helias dum tot
virtutibus multa perfecisset quadam men
sura suspensus est. Dum iezabel post
modum quam multos reginam tamen mulierculam
fugeret. Prependo quippe hunc mire virtu
tis virum verbo celos aperire et claudere
suscitare mortuos ventura queque
previdere. Ecce rursum cui occurrerit quo
toque pavore ante vnam mulierculam fu
git. hoc secundo timore percussus de manu dei
mortem petere nec accipere de manu mu
lieris mortem fugiendo vitare. vnde quo
sit potens ut tot illas virtutes faciat
vnde sic infirmis ut ita feminam pertime
scat. hoc quoque aque appenduntur mensura
ut ipsi sancti dei homines et multum valeat
potentia dei et rursum quadam mensura
moderata sit [illegible] pro infirmitatem suam. In illis
virtutibus helias quod de deo acceperat in
istis infirmitatibus quid de se poterat agno
scebat. Illa potentia virtutis sunt. ista
infirmitas custos virtutis. In illis virtu
tibus ondebat quod acceperat. in istis infir
mitatibus quod acceperat custodiebat. In
miraculis monstrabat. in infirmitatibus ser
vabat. Sic paulum video ieiunijs cor
pus ac vigilijs frenantem sustinentem
frigoris et nuditatis erumpna ad tertium ce
lum raptum et audisse archana verba
que non licet homini loqui. et tamen sathane
angelo ad colaphizandum conceditur. orat
ut exprimi debeat et non exauditur. Cum
tamen vitam conuersionis aspicio perpendo
quod ei superna pietas celos aperit seseque
illi intus de sublimibus ondit. et tamen deci
uitate eadem qua post visionem ihesu in
gressus fuerat fugiens recedit. Sicut
ipse testatur dicens: Damasci prepositus etc.
Cum licet dicta paule in celo iam ihesum
conspicias et in terra adhuc hominem fugis
In paradisum duceris secreta dei verba co
gnoscis et adhuc sathane angelo temp
taris. Vnde sic fortis ut ad celestia ra

piaris· vn sic infirmus· ut in terra ho
mines fugias et adhuc a sathana an
gelo adversa tolleres nisi quia ipse qui
te sublevat· rursum te subtilissima
mensura moderatur ut et miraculis tu
is nobis prebeas virtutem dei et rursu
in timore tuo remissis nos facias in
firmitatis mee· que tamen infirmitas ne
in desperationem nos pertrahat dum pul
sat· dum de infirmitate tua dominum roga
res quia auditus non es· nobis quoque
locutus es quod audisti· sufficit tibi gratia
mea. Nam virtus in infirmitate perficitur
Aperta ergo voce dominum ondit quia custos
virtutis est infirmitas. Cum quippe bo
ni tunc custodiunt cum per dispensationem
dei collabilitur temptationum exterius ali
quibus viciis alii pessimis. Nam eos quoque
quos viros novimus fuisse virtutum
temptationes atque certamina non desunt
victorum. Hinc est enim quod ad consolationem nostram
ipsidem predicator egregius de se que
dam etiam proferre dignatur dicens· vi
deo aliam legem in membris meis
repugnantem legi mentis mee. Ad
yma quippe trahit caro ne extol
latur spiritus et ad summa trahit spiritus
ne prosternatur caro. Spiritus levat ne ia
ceamus in infimis· caro aggravat
ne extollamur ex summis. Unde fit
ecce modo animae ut dum unus quisque
sto iam quidem in eius ad summa rapi
tur sed adhuc temptatur exterius· nec de
sperationis lapsum nec elationis incur
rat· quoniam nec temptatio exterior culpam
perficit· quia interior intentio sursum
trahit· nec rursum intentio interior
in superbiam elevat· quia temptatio ex
terior humiliat dum gravat. Sic itaque
magno ordine cognoscimus in interiore
profectu quod accipimus in exteriore defectu
quod sumus et mira non agitur ut vel de vir
tute quisquam extolli debeat nec de tem
ptatione desperet· quia dum spiritus trahit
et caro retrahit sublevatissimo iudicio
inter modo anime inter ima summa et sup
ra ima in quodam medio anima libratur.
Hec Gregorius. Filius interrogat patrem

Desidero etiam scire utrum in sta
te isti viri in hac vita possint
vivere sine minutis et venialibus peccatis.
Utrum iusti viri possint vivere in hac vita sine peccato veniali .xli.

Scire debes quod in vita ista
inpossibile est hominem aliquem
non peccare venialiter propter con
tinuam conversationem quam gerit in terris.
Quod beatus Augustinus probat sic dicens· In
possibile est aliquem hominem non pecca
re venialiter et non sentire aliqua mordica
tionem in sua sensualitate propter continuam
conversationem in terris ex qua contrahit
aliqua macula in pravitate in affectu vel
ruga obscuritatis in mente. Hec Augustinus
Unde in hac corruptibili carne consti
tuti nequaquam valemus sic vivere ut
nulla nos culpe delectatio possit pul
sare· sed aliud est pergitationes illica
tas tangi· aliud est illis consentire.
De hoc beatus Gregorius sic dicit· Adhuc carnis
corruptibilis pondere gravati nequaquam
valemus sic vivere ut nulla nos possit expe
delectatio pulsare· sed aliud est nolentem
tangere aliud consentientem. Animi
Sancti autem viri tanto cum magna cautione
circumspectione se custodiunt quanto se pul
sari sinistris motibus vel cursitorie
dedignantur. Hec Gregorius. Unde notandum
quod sunt peccata que amistis vitari potest
et sunt aliqua que et amistis vitari vi
tari non potest. Nam mens iustorum et si
libera est a prauo opere tamen aliquando cadit
per inordinatam cogitationem nec tamen
habet per modum quod defleat· quia ante se
resistendo reparat antequam per consensum
cadat. Hoc commemorat beatus Gregorius in
xxvij libro moralium sic dicens· Sciendum est quod
sunt peccata que amistis vitari potest
et sunt nonnulla que etiam amistis vi
tari non potest. Cum enim cor in hac cor
ruptibili carne consistit mens in sinistra
cogitatione non labitur. Et cum sic ipsa
prava cogitare peccare est· sed dum cogi
tationem resistit a confusione sua animus
liberatur. Mens ergo iustorum et si libera est
a prauo opere aliquando tamen corruit in pravam
cogitationem. Et in peccatum ergo labitur
quia saltem in cogitatione declinat
et tamen unde semper peccatum per modum flen
do reprehendat non habet· quia ante se
reparat quam per consensum cadat. Hec

gg^us | Cum me g^o iusti viri pgranz
sti spus adiuti contra vicia carnis
erigant et vtutibus relucea^nt nullus
tn est qui sine culpa vitaz tuseat
istam quam diu carnem corruptibilem
portat Si ergo sine cogitacois cotagio
esse no valet qui in hac vita tene
bro vtutibus lucet quato viciorum
reatu obligati sut qui adhuc car
nalit viuunt | De hoc btus grg in p
vii^o libro mor sic dt | Certe nonulli
pdonum spus adiuti cont infirmita
tem sue carnis erigunt^r vtutib^9 emi
cant nullus tn est qui sine culpam
taz tuseat quousqz carnem corrup
conis portat Nec bn viuencium me
tes apectorum miculis unde sut si re
mota pietate iudicet^r qr apud di
stricti iudicis oclos sua vnumquemqz
corruptibilitas i quat nisi hunc cota
die gra pcentis egat Electorum quippe
animus pdire adlibandum iusticie mi
tat^r s3 adhuc copede i firmitatis tenet^r
et culpas quidez subigere pfce desidat s3
quousqz corrupcone carnis astringit^r
eius vinclis eq tu no volt ligatur
Hinc itaqz colligat quato pctorum pon
dere pssi sut qui cont hec decertare
negligunt si plene culpam nec illi
supant qui cont hanc vilit pu
gnat Si ipi quoqz esse sine con
tagio no valent qui inter pntis
uite tenebras vtutib^9 lucent
quato reatu i iqmitatis obstricti st
qui adhuc carnalit viuunt Si a
pcto liberi esse nequeunt qui iam
in celestib^9 desiderijs gusant^r que
pctorum pondera tollunt qui carnis
sue voluptatib^9 dediti adhuc pu
tredinis iugum portant | Hinc pe
trus ait Si iustus vix saluabit^r
impius et pctor vbi parebut Cerma
si illorum mentez vicia de pmunt qui
se pcelestis pre desiderio affligunt
quibus culpis subtracti sut qui
sine ulla formidine se in carnis
voluptate delinquit | Hec grg |
Non solum aut sti viri se ab
opibus prauis custodiunt s3
et incogitacionib^9 suis tanta se

cautela circuspiciunt ut semp irrepre
hensibiles coram oculis sui conditoris
valeant assiste s3 tn no pnt hoc efficie
ut umquam labant^r p inordinata cogi
tacoem | Vn btus greg^9 in xv libro mor
exponens illud vbu | Cernis e qui
iudice^r meam veniat de hoc sic dicat
Sti viri ita se in opibus suis deo auc
tore custodiunt ut omnio vn accuset^r
extimus no i veniat^r i cogitacoibus
vero suis tanta se cautela circuspiciunt
ut si fi valeat se irrephensibiles
an interni iudicis oclos assistant
s3 quanta age pnt ne extimus labant^r
in ope tanto intimus age nequaquam
pnt ut umquam labant^r in cogitacone
humana enim gstra eo ipo quo ab i ti
mis ceadit se in lubrico e vn fit
ut eciam sti viri frequent labat^r i corde
Btus g^o Job tam voce sua quam eo
voce clarorum loquens dicat | Cernis e qui
iudicet^r et c | Cerma enim i octionib^9
actibus vn rephendat^r no lz libe
accusatorem qrint qr vero eciam in stor
corda semzipa nonumquam de stulta
cogi tacone rephendunt apte h^c
for tn sse subdi Cernas tacens
gfinnor Tacens enim gfinnit^r qui
de stulta se cogitacone rephendes
apud semzipm dente gscie morde^r
Ac si apte dicat Sicut vixi ut ac
cusatorem extimus nullum timerez
vtinaz sic vixissem ut int menz
ipm accusatricez gsciam no haberem
Tacens enim gfinnit^r q intus i se in
venit vn caret^r | Hec grg | Exhijs
igit^r dcis iam pmissis colligere pos
sumus qr nullus quamuis scus et iustus
i hac vita poterit sine pcto venia
li viuie pt Et io vacat se omis sci
pnunciat pctores nec tn ex hoc desi
nut ee iusti vel sci cu se assu tene
ant sctacez | De hoc btus Augt^9 sic dt
Firmissime tene et nullatenus dubites
hos iustos atqz scos homines excepto
illis qui pnuli baptizati sut sine
pcto hic uiuere vite posse Nullus
quippe scus et iustus caret pcto no
tn ex hoc desinit esse iustus vel scs
cu affectu teneat sctitatez Non enim nre vib^9

sed potius adiumento pdi grē atq; pīm9
stitutez Et ideo vacat se oms sti ꝓnūc
tiant pctōes qz in veritate hnt q; pla
gant z si nō reprehensione gstāc cte
mobilitate z mutabilitate pnaici
tonis nrē / hec Aug9 / d' t z dehē Cassia
nus in coll· p'mū / ꝗd q insōs ac
scōs viros nō esse i nimes a culpa
manifeste sc͠ptura pnūciat dicens
Septies cadit iustus zc̄ / Nec iustie
cius ꝓiudicat lapsus fragilitatis
huane qz multūm in est int scī et
pctōris hoīs lapsum· Aliud est enim
admittē mortale pctm z aliud ē cogi tacet
tacione que pctō nō ꝑuenūi illigio
rancie aut obliuionis atq; errore
vt facili te ocosi smonis offendē aut
ad puctū a fide theorica aliq̄ hesita
re vt subtili quadā tenodopie titilla
cione pulsari vt veritate nr̄e aliquatē p
assumpta p̄sone recede hec enim sunt
septez lapsum quia in quib9 vir scūs
licet nō nūqm cadat tn iustus eē nō
desinit / hec Cassianus / Et qm̄ vis
ut sepius iam pmissum est non
posse homo ecia iustus in hac
vita potens sine pctīs lenib9
sine venialib9 eē nō tn dz ea amare
s vilitē illis put pt resistē z dedie i
diem i puritate cordis ac corporis pro
fice ut possit ex hac vita eo mūdior
transire / de hoc d' Rychardus de s vi
Venialia pcta nūqm possum9 qm
diu in hac corruptibili carne viuim9
ad purū demitā ita extirpare tn de
bemus sp eoz expungacōm insistē
z ad cottidianā purgacōz i cremēta stu
dia nra i nouare / hec Rychard9 / Cra
btus Aug9 sub libro de vis apli de hoc
sic d' / Si dixim9 quia pcm non
hemus nos ipos seducim9 zc̄ hijs
vbis docuit btus Johnes ymo ipe
dns nō ꝑfitētem tacens Neminem
i ista carne i isto corruptibili corpe
i ista tra i isto seclo maligno i ista vi
ta temptacōib9 plena neminē hic
viuic sn pctō absolutā sīnā ē nec
ex posito remdiget Cuius ē enim qui
nō hz pcm sic scriptura d' vec i fans
cui9 ē vni9 diei vita sup tram scilz
pmulus pctm nō fecit s de pntibus tra
xit Ergo millomio qmsq; pt dicē non
se hmisse pctm Sz accessit p fidem ad
lauacz regnacōis homo fidelis et
omnia dimissa sunt ei Iam sub grā vi
uit in fide uiuit· membz xp̄i fcūs ē
templū dei fcūs est· S; si dixit se nō
hre pcm se ipm seducit z vitas in
eo nō est ꝑsus mentitur si dicat
iustus sum Nemo ergo dicat se esse sn
no pctō S; tn ideo dem9 amare pctm Ode
rim9 ea fres z si nō sum9 sine pctīs
oderim9 tn ea z maxime a gravibus
nos abstineam9 abstineam9 qntū
possum9 eciā a levibus pctīs Oremus
legi ut deus dimittat nob pctā s; fa
ciamus qd d'r· dimittam9 z nos debitori
bus nrīs z dimittet nob Cottidie di
cim9 hoc z cotti die facim9 z cottidie fit
i nobis Non sum9 sine pctō S; exhi
bim9 hic sine pctō· Quia vnus quisq;
tu de corpe exierit dimittu' ei qui
illa hebat ut dimitterent debita quia
z cottidianis pcībus dimittit z exit
mūdatus / hec Aug9 / Unde qualibz
religiosus ac timens dnm nō solum
det se a maioibus pctīs continē vm
z a levioribus z a venialib9 in qntum
valet cū adiutorio dei abstinē Nam
displicz d's i aīa i hiis sive qui non
curant nec adhibent diligenciaz ut
resistant qntum valent eciā mori
bus pctīs que sunt nōnumqm i pedime
ta susceptionis maiors grē dei· Unde
semp solliciti sim9 ne eius grām p
nram negligenciaz amittam9 quaz
nob multiplicat necessaria eē cogno
scim9 Ista z queda alia btus Bern9
sic commemorat dicens / Iustus index
deus nō mō q fiat s; quo aīo fiat
considerat Nemo ergo dicat in corde suo
levia sunt ista nō curo corrigē· nō
est magnū si in hijs maneam ve
nialibus pctīs / hec enim i pnia· hec
blasphemia in spm scm Eradicari
tn z ex toto extirpari a cordibus nrīs omnio
nō potest malicia donec i mūdo sum9
Cucullibz p fecūs eras si putas
vicia emortua velis nolis i tra
fines tuos habitabit iebuseus·

subiugari pt. s; no extimari petm q e
morbus aie z corrupco mentis an
si non potit donec libe m² accepe
re pmi qudez debz ep9 gram dei ut
no regnet i nobis. s; no caret² nisi in
morte qn sic decerpim² ut aia sepet²
accepe. Affectiones em aie dum in hoc
pulue gradim² ex toto munde esse no
put. qn aliqn vanitati aliqn volup
tati aliqn curiositati plus qm optet
cedat aim9 ul adhoeam9. In multis em
offendim9 oms. vin tn nemo gtemp
nat q pupendat. Impossibile e em
ai eis saluari. ipossibile e dilui nisi
p ppm z appo. nec ido tn pe is nre e
minus esse sollicitos. ignoscit facile
imo z libent si mo agnoscim9. Insim9
mo i namqz quasi inevitabl9 z negli
gencia culpabilis e. z timor i moderan
cius tempandus. Ccuna dampnatio
no e his qui sut in xo ihu corporis
sensus absqz consensu. Et hec gra nob
confert² ut nobis gcupia no noceat
si tn assensu abstineam9. tn adhuc
hiandos nob ipam gcupiam adhuc
patit² vinc i nob z gquit affligic nob
ut senciamus q nob gra pstet et
semp ad illius auxiliu recurramus
sic z de minoibus istis petis pia dis
pensacione agit² ut no penitus a
usferant² s; in illis cadat nob deus
z cu nimia carne no possim9. tri sim9
q no mis vibus maiora supem9 Se
per q timorati z omo sollicitati sim9
quo eius gram no amittam9 qm
nobis tam multiplicat mra esse se
cim9. Hec Bn. Et quia sm q dt btus
Augus9 eciam sub gra positis i hac mor
tali vita difficile e omnode iplere q
dam legis precepta ut e illud. No co
cupisces. vn ipe xpus pcaus sine
sacrificau sacerdos suis i petrat nob
indulgeciaz ecia hic legem adiples
ut q ex infirmitate nra9 iple possu9
eius pfecone recipemus. cui9 capi
tis memb fci sum9. h Augus. Cum
igit² sine petis minutis in hac vita ee
no valeam9 nre e ut p dimittendis
illis pces sedulas addam9 fundam9
ozonez dnicaz frequentius dicendo.

que essencia magna in tribus lcz. Vn
dt btus Augus9 de cottidianis leuibus
q petis sine quib hec vita no ducit².
cottidiana oro fideliu satisfaciat. Vn
ipt leuia peta sine quib ee no pos
sum9 i neuta e oro dnica que cottidia
na delet peta. phanc nob voluit sal
uator onde quatuz iuste i his9 uite
caliginе viuam9 no nob dee ce peta
p quibus dimittendis debeam9 orare.
hec Augus9. Et nondum q sci z iusti
viri peta minuta z cottidiana que ne
quaqm vitare put. p primam z gpuncoz
seu lacmas solent assidue abluere ut
in gspcu sui conditoris valeat semp
pulchri z mundi i ueniri z quamuis in
dnm peccando. vz venia sit aiustacia
declinet tn p assidua ablucoem com
puncois sua9 ep iusticia retinent
de hoc btus gorgi9 sup can. exponens
illud dcm. Tota pulchra es amica
mea z macla no e inte sic ait. Cum
sit scptum nemo viuit sine peto
nec infans cui9 vita e vni9 diei sup
terram. q est q sponsa y tota pulchra
dr z sine macla cu alibi scptum sit.
Si diximus quia petm no hemus vi
tas in nob no est. Et dum sta aia
a petis cottidianis sc p primaz mundat
sed cottidie peta minuta cu lacmis
abluit z a maioribus se obsuat. qm
uis frequent peccet. p assidua tn pmaz
mundicia sua assidue suat. Dnr em
alibi papit². semp sint vestimeta
tua candida. Et illud. Justus aut ex
fide viuit. Cui9 mis em mos ut pec
cat ai iusticia declinet tn du semp
credit i eu qui iustificat i pium. Et
assidue subiens fide peta sua deflet
p assiduas ablucones iusticia suam
retinet. Hec gorgi9. Cum g sine petis
minutis nemo i hac vita esse vale
at nre e ut omi studio i uigilem9
gtris viciis quibuscuqz fortit resi
stamus z in eo pposito uigit pseuem9
quia vicia a nobis effugata iteru re
deunt z extincta reaccendunt². Vn sine
sit senex aliquis sine iuuenis errat
si putat vicia emortua z no magis
compressa. g semp e illis resistendu

dehoc dt btus Gg | Cum ita asc ad
unguē supflua resecauit ut nichil
se hre putet putacone digni Cre
dite m̄ z putata repullulat z effu
gata redeunt z reatendunt̄ extinc
ta z sopita excitant̄ pax ē g° semel
putasse sepe putandū ē ymo si fi
eri posset semper quia semper restat quod putari
oporteat Cumque sis senex sive iuvenis
in corpe manens p fectus erras si
putas vicia emortua z nō magis co
pressa | Unde in tanto discrimine consi
lium est obseruare diligenter z mox
ut renascencium viciorum capita appa
ruerint pimpta seueritate succidere | hec b'
Considerantes igitur miseriam z paup
tatem nram qd in pcco concepti sumus
z qd frequenter pdiuersas temptaciones
impugnamur postulemus a dno
deo nro auxilium gre sue ut fortiter incur
sibus temptacionum resistere z p̄ualere
valeamus Cum vo pgnum dl cogi
taciones inmundas z motus inordina
tos carnis euicerimus nō nobis hac
victoriam z mundiciam tribuamus sed deo
qui solus mundus ē z mundare p̄ua
let inmunda | de hoc btus Gg in libro
expositionis q̄stionum illud vim | Cuius pt facere mundu
de inmundo conceptum semine sic ait | Nisi
qui pse solus ē mundus mundare pua
let inmunda · Homo enim in corruptibili
carne viuens sine temptacionum inmundi
cias impssas in semetipso q inviz
cas traxit abolere nō | ipa quoque p
delectacionem carnis eius concepto inmun
dicia est | vnde ps | Ecce enim iniquitatibus
conceptus sum | hinc ē g° qd plerumque
temptatur z nolens · hinc ē quod inmunda
quedam in mente pati quamuis ex indig
nacione reluctetur qz conceptus de inmundi
cia dum ad mundiciam tendit hoc cona
tur vincere qd ē Cuius quis aut occulte
temptacionis motus atque inmundiciam
cogitacionis euicerit nequaquam sibi
suam mundiciam tribuat qz de inmundo co
ceptum semine nullus facere mundu
pt nisi is qui mundus per semetipsum
solus est Cum g° iam dlocuti inmundi
cie mente pueniunt concepcionis sue viam
respiciat pqm venit atque inde colli
gat qz ex sua virtute nō h3 mundiciam
viuendi tum dei mundicia form ē inon
subsistendi | hec Gg | Filius intro
Cupio eciam scire vtrum maligni
spus occultas cogitaciones cor
dis possint intelligere · Vtrum mali
Debes scire gin sps occltas · xlvj
qd diabolus interiores cogita
ciones aie videre ul intelligere
nō valent nisi in quantum pexteriores mo
tus corporis aliqua coniicere pt z cogno
scere Nam secreta cordis deus solus no
uit Nec credendum ē malignos spus
illabi aie qd soli deo possibile ē hoc facere
qui eam creauit qui cogitaciones hominum
z intimos motus atque abdita mentis
solus inspicit z perlustrat | de hoc btus
Augo sic dt | Interiores cogitaciones aie
diabolum nō videre certissimum ē sed motibus
corporis z affeccionum indicijs colligi ex
perimento didicimus Secreta aut cordis
ille solus nouit ad quem dicitur Tu solus
nosti corda filiorum hominum · demones enim
nō credimus substancialiter illabi aie · illa
bi aut menti illi soli possibile qui cre
auit | hec Augo | de hoc eciam Serenus
abbas in sua coll · sic ait | Non enim si
carni spus vel malignus admiscetur
ideo z anime que eadem spus ē ita vni
ri posse credit · ut eam quoque similiter
sue nc reddat capacem Qz soli est
trinitati possibile · que sic omnem intel
lectualem nrm efficit penetrabilem · ut
nō solum complecti eam atque am
bire sed eciam illabi ei z velut incor
poea corpi possit infundi · Licet enim
pnunciemus nonnullas esse spirituales
nas ut sunt angli archangli ceterique
virtutes ipa quoque aia nostra tamen
incorpeas nullatenus estimande sunt
habent enim secundum se corpus quo subsistunt
licz multo tenuius quam nra sunt corpa
secundum apli snam ita dicentis Et cor
pora celestia z corpa terrestria · quibus
manifeste colligitur nichil incorpeum
esse nisi deum solum z ideo ipi tm modo
posse penetrabiles esse omnes spuales
atque intellectuales sbas eo qd solus z totus

z ubiqz in omnibus est / ita ut cogita
tiones hominum z interiores motus atqz
abdita mentis uniuersa inspiciat at
qz perlustret / Hec Serenus / Demones
aut immundi spiritus internas cogitationes
cordis nostri intelligere non possunt tamen per
exteriora indicia conpositum uel z gestum uel vis
quod in animo versemus deprehendunt Nam
si aliquem viderint mulierem crebro re
spicere intelligunt cor carnalis amoris
iaculo vulneratum Si quem z ardenter in
tueri aurum z argentum conspexerint intelli
gunt in corde latere avariciam Sic igitur
per exteriora indicia intelligunt mali
gni spiritus cogitationes hominum / De hoc
Serenus abbas in coll. primum sic dicit
Non dubium est quod possunt spiritus immundi
cogitationum nostrarum attingere qualitates
sed indicijs eas sensibilibus forinsecus
colligentes .i. aut ex nostris disposicionibus
vel ex verbis z studijs ad que propensius
nos perspexerint inclinari Ceterum illas
que necdum de interius aie prodierunt
adire omnino non possunt Ipsas quoque co
gitationes quas ingerunt utrum suscep
te sint non propriis natura animae vel pocius
in exteriorem motum medullis ut ita
dixerim ipsius latitantem sed ex commotibus
atqz indicijs exterioris hominis deprehen
dunt / Hec Serenus / Etiam de hoc he
ricus in quadam omelia sic dicit / Aliqui
di sunt qui dicunt cogitationes adyaboli
immitti z non ex propria voluntate nasci.
dyabolus enim adiutor z incentor malarum
cogitationum potest esse auctor vero non potest
esse Sed neqz recipiendum est dyabolum secre
ta cordis posse rimari Ille enim in insi
dijs semper positus quod animo versemus
ex habitu z gestibus ipsius corporis esti
mat cum tamen penitus cogitationes cor
dis nequeat intueri quod soli sibi deus
reservavit cui dictum est Tu solus no
sti corda filiorum hominum Cum ipsas cogi
tationes videre non possit signis qui
busdam z motibus illas deprehendit
Vbi tamen / Si nos pulchram mulierem
videt crebro respicere intelligit cor
amoris iaculo vulneratum sicqz pravis
suggestionibus stimulat ad fornican
dum Si nos contra proximum zelantem

vocis uel tumide aspectu levare conspexerit
intelligit cor in invidia tabescere sicqz prava
ad homicidium inflamat Si gemmarum
uel auri uel quarumlibet rerum pulchritudinem
nos ardenter intueri conspexerit intelligit
in corde latere avariciam z idcirco nos pro
vocat ad furta Nam concupiscentia primum
corde concepta cogitationum fomitibus
nutritur z sic demum ad operacionem producitur
Et ideo dominus hec opera cogitationes vocat
dicens de corde enim exeunt cogitationes
male quarum indicia hostis callidus per
quasdam ut dixi habitudines morum invc
stigans humani generis decipere festinat
z agenda que diuinus sermo prohibet in
stigat ut hominem ad ymaginem dei co
ditum polluat / Hec Henricus / Vnde
nondum quod antiquus hostis uniuscuiusqz
mores z condiciones intuetur cui vicio
sint magis propinqui z illa obicit an
te eorum faciem ad que cognoscit facilius
inclinari mentem z ubi quit eas noce
di ubi viderit quemquam diligencius occu
pari / De hoc Gregorius in primo libro morum ubi
bene tantum sic dicit / Existunt z enim qualitates
morum que certis vicijs sunt vicine Nam
mores asperi ad crudelitatem ad superbie
solent esse coniuncti mores autem blandi
z paulo amplius leciores quam decet non
numquam luxurie z dissolutioni iunguntur
Ergo inimicus generis humani uniuscuiusqz
mores cui vicio sint propinqui z illa op
ponit ante faciem ad que cognoscit
facilius inclinari mentem ut blandis
ac letis moribus sepe luxuriam non numquam
vanam gloriam asperis vero mentibus ira
superbiam uel crudelitatem proponat Ibi
ergo deceptionis laqueum ponit ubi esse semitam
mentis conspiciat quia illic periculum
deceptionis inserit ubi viam esse no
verit propinque cogitationis / Hec Gregorius
Dicit etiam de hoc Leo papa / Non desinit an
tiquus hostis temptacionum laqueos
ubiqz pretendere ut quomodo fidem creden
cium valeat corrumpere Novit enim cui
incendat in ardore cui incitamenta luxurie
opponat novit quem merore conterat quem
gaudio fallat quem metu opprimat omnium
discutit mores omnium scrutatur affectus
z ibi querit causas nocendi ubi viderit quemquam

diligencius occupari / hec leo / Unde dyabolus ut dicit Hugo qui decipere quemquam temptat prius naturam uniuscuiusque intendit et inde se applicat unde aptum hominem ad peccandum aspiciat. blandis et lenis moribus sepe luxuriam et vanam gloriam proponit asperis vero mentibus iram superbiam vel crudelitatem / hec hugo / Considerandum eciam secundum doctrinam beati Augustini / Quod non omnes cogitaciones nostre male semper a dyabli instinctu excitantur sed aliquociens ex nostri arbitrii motu excitantur bone autem cogitaciones semper a deo sunt / hec Augustinus / Cum igitur malignus spiritus interiori nostra presidia exteriora et corporis motus deprehendere prevalet. notandum est ut viriliter et cum bono animo contra temptaciones et insultus diaboli pugnemus. quia si viderit nos exterius expavescere commutatus crudelius contra nos armatur / de hoc Johannes abbas montis Synay sic ait / Occurramus cum gaudio et timore pulchro et bono certamini non dubitantes nec timentes inimicos nostros qui in faciem animam nostram intuentur quamvis non videat. Quod si viderint ipsam expavescere commutata tunc contra nos crudelius armantur intelligentes fraudulenti quod timuimus. Igitur gaudenter contra ipsos armemur nemini contra certantem propter nullus certat / hec Johannes abbas. Filius

Cupio eciam de hoc informari utrum maligni spiritus possint temptare homines quantum volunt. Cap. xlvi

Scire debes quod antiquus hostis humani generis ad nocendum et temptandum semper anhelat et quamvis pravam voluntatem ex se semper ipso habeat. potestatem tamen nocendi habere non potest nisi deus permittat / Ex verbis Gregorii probat sic dicens / Maligni spiritus ad nocendum nos incessabiliter anhelant sed cum pravam voluntatem ex se semper ipsis habeant potestatem tamen nocendi non habent nisi eos voluntas divina permittat et cum ipsi quidem iniuste ledere appetunt quoslibet tamen ledere non possunt nisi iuste a deo permittantur / hec Gregorius / Unde malignus spiritus nocere potest hominibus suadendo malum sed non cogendo / teste beato Augustino qui dicit / Dyabolus non cogendo sed suadendo nocet sollicitando et suadere potest cogere omnino non potest / hec Augustinus / Ergo antiquus hostis est immissor et incentor malorum esse potest sed non impulsor. quia si ei subesset facultas ad compellendum sicut ad suggerendum nullus posset vitare peccatum Unde sicut illi adest copia ad instigandum ita nobis attributa est libertas et virtus ad resistendum Nullus ergo potest a diabolo decipi nisi ille qui prebere ei voluerit sue voluntatis assensum / de hoc Serenus abbas in collacione patrum sic dicit / Adversarios quidem nobis iugiter insidiari quicumque interioris hominis experti sint pugnas dubitare non possunt Sed ita dicimus hos nostris partibus adversari ut eos tantummodo incentores malorum non compulsores esse credamus. Ceterum nullus hominum posset omnino vitare peccatum quecumque illi cordibus nostris ingerere voluissent si ut eis quemadmodum ad suggerendum ita eciam ad compellendum facultas violenta subpeteret. Quamobrem sicut est illis instigacionis copia. ita nobis virtus respuendi sive acquiescendi libertas est attributa. Quorum tamen potenciam et impugnaciones si pertimescimus et protecciones atque adiutoria ex contrario opponamus de quo dicitur / Maior enim qui in nobis est quam qui in mundo. Cuius auxilia multo vehemenciori militant pro nobis virtute quam adversus nos illorum multitudo confligit. Nam bonorum rerum non tantum suggestor sed eciam fautor atque impulsor est deus. ita ut nonnumquam nos eciam invitos et ignorantes trahat ad salutem. Constat ergo neminem posse a diabolo decipi. nisi illum qui prebere maluerit sue voluntatis assensum. Ergo manifestum est hinc unumquemque delinquere quod ingruentibus cogitacionibus primus non eis confestim repulsam contradictionis obiecit. Nam resistite inquit ei et fugiet a vobis / hec Serenus / Et nondum quod primus deus considerans infirmitatem et fragilitatem hominum temptaciones adversariorum refrenat et mala que eis eveniunt modificat ut simul non veniat. sicut ipse temp

tacones tm que ferri put aimaz tan
gat ut et temptamenta que cumlata
pmie potant modata et dimsa fati
ltus tollent. de hoc btus gg in xx
vo libo mor exponens illud dem.
dividit estus sup terram sic ait. ho
stis namqz callidus quos luce insti
ac ceutesti conspicat cor mentes illi
citis desideriis inflamare contendit
ut plerumqz plus se urgeri tempta
tonibus senciat qm tunc cu lucis in
terne radios no uidebant post lu
cem go estus sequitur qua p illumina
com dim numerus temptacionis ita
men auget. Recte vo dividi estus
dr qua pmum no singlis omnibus
s quibus vicius ac nus positis
vias fatigant. Alta quippe atqz
incomprehensibil sci spus gra ci
luce sua mtis metes irradiat et
temptaciones adusary dispensan
do modificat. ut simul no veniant
ut ipe tm mo que si put illustra
iam ad animaz tangant. ut cu tactus
sui ardore nos cruciat p fracces icen
dio no exurant. paulo attestante qui
ait fidelis e aut deus qui no patit
vos temptari sup qm potest s faci
et cu teptacone ecciam exitu ut po
ssitis sustinere. hinc go estum alit
dividit callidus subplantator ali
ter misericors deus et ditor. Ille di
uidit ut pillu tenns itimat iste
ut cu tollerabile reddat. hec gg.
Et in eo libo mor idem btus gg itm
sic dr. Sciendu e q sathane volu
tas semp iniqua e s nuqm ptas in
iusta qua a semetipso volutate h3
s a dno ptatem. q eni ipe face inique
appetit hoc si no nisi iuste pmittit
vnde by in libris Regum dr. Spus
dni malus irruebat in Saul. Ecce
vinus idem qz spus et dni appellat
et malus dni vz pliceciaz ptatis
iuste malus ac p desideriu volunta
tis iniuste. Sz considanda nob est
in vis dni dispensacio ste pietatis
eius quo hostem nrm pmittit et
retinet relapat et refrenat alia ad
teptandum dat s subito ab aliis

ad
religat. vn dr Sathan de job. Vniu
sa que h3 in manu tua sit tm ieum
ne extendas manu tua. Sbam pdit
s tn corpus eius ptegit q quidem
p9 modu temptacois traditus e s tn
no simul ad omia relapat hostem ne
undiqz feriens frangat. tunc Mala
eum cu multa oremunt electis mira
conditoris gra extpe dispensant. ut q
coaciuata pmient possunt divisa tol
lerari. Hinc david ait. proba me dne
et tempta me. At si apte dicat prius
vires in spice et tunc ut fre valeo temp
tari pmitte. hec gg. Sciendu etiaz
q sit int malignos spus quida for
ciores et quidaz infimiores ad impugna
du. vn incipientes et nouit conversi p
infimiores spus temptant et impugnat.
robustiores vo et forciores in virtutibus ac
bonis moribus maior pugna demo
nu ac forcior temptat et obpugnat
et scdm incrementa qz vires difficultas ita
mus augetur et nisi clementissimus
dns scdm vires hom modernet tep
taciones et refrenaret demonu incur
sus nullus eoz nequicia certa qui sti
videnti sustinere possent. de Seremis
abbas in colla. primum sic dr. Illud ne
quaqm ignorare debem9 no ee oms
spus eiusdem fortitut ac desidery s
nec vim9 quidem fortitudis atqz nequi
ciez incipientib9 quide atqz infirmis
no nisi infimiores spus in certamie co
pari et hius nequiciis spiritualib9 supatis
gradatim semp adusus athletam xpi
robustior pugna succedit. p copacoe
siqude virin ac pfecus hnam et diffi
cultas colluctacionis augetur. Nullo
etenim modo quilz scor sufficeret talia
tantorumqz hostium sufferre nequicia ul
insidias eoz posse occurre s ne crudeli
tatem quidem ac seuiciam sustinere. si
no certamini nro clementissimus arbit
atqz agonotheta psidens xpc et ipe
quaret collutancium vires et modatos
eoz repelleret ac refrenaret incursus
faceretqz cu teptacione et exitum ut su
stinere possimus. Ceterum nemo posse no
dicam invenire quos videmus in hac
heremo constantissime commorari. s ne

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

perfectorum qui deum tantis talibusque hostium
agminibus circumseptus in heremo singulari-
ter habitare, si ipsis esset pro voluntate sua
nocendi vel acceptandi facultas atque
libertas. Hec Seremus abbas. Beatus Gre-
gorius in 6o libro moralium exponens illud Iob
Et consilium impiorum adimens de se sic
dicit: Quos namque hoc loco impios nisi
malignos spiritus vocat, qui cum reddire
ipsi ad vitam nequeunt, crudeliter socios
ad mortem querunt. Quorum nimirum con-
silium fuit, ut beatum Iob divina correpcio
tangeret, et qui in tranquillitate iustus ex-
titerat saltem per flagella peccaret. Sed
impiorum consilium dominus non adimit, quia
eorum temptacionibus carnem iusti pro-
didit, animam negavit. Hoc indesinenter
contra bonos consilium maligni spiritus
ineunt, ut hos quos sinente deo in nocive
in tranquillitate conspiciunt vexari adversi-
tatibus, ad erroremque culpe rapiant,
sed eorum consilium adimens destruit, quia
pius conditor cum viribus flagella mo-
deratur, ne virtutem pena transcendat et pacien-
ciam fortem humana infirmitas excedat.
Nisi enim insidiatoris deus cum viribus tem-
tamenta modificaret, nullus perfecto esset
qui malignorum spirituum insidias non
corruens portaret. Hec Gregorius. Est et hoc con-
siderandum, quod maligni spiritus tanto
validius insurgunt contra dei famulos
quanto magis conspiciunt se per eos esse
victos et in amore dei fervidos ac in bo-
nis operibus studiosius intentos. De
hoc beatus Gregorius sic dicit: Quantum antiquus
hostis superatum se cognoscit, tanto
insidiari acrius non quiescit. Nam
ad servitutem dei dum quis se preparat, acrio-
res contra eum temptaciones excitat. Tunc
enim contra dei famulos hostis noster validius
congreditur et insurgit, dum ipsos in amo-
re dei fervidos et sancto opere studiosos
assiduosque cognoscit. Hec Gregorius. Ra-
cionem quod dicit Hylarius: Iustificatis ma-
xime diaboli temptamenta grassantur,
quia victoriam magis exoptat de
sanctis. Sed optimus deus mentes hominum in
quocumque statu existant temptare
quantum voluit malignos spiritus non
permittit, sed maliciam eorum reprimit, ne

ela primam temptacionem vexati ob-
ruant et desistant. Et beatus Gregorius in
xxxii libro moralium commemorat exponens
illud quod dominus de behemoth ait: Qui
fecit eum applicuit gladium eius, sic dicit:
Gladius quippe behemoth istius ipsa
nocendi malicia est, sed ab eo agno bo-
nus prudens factus est eius gladius ap-
plicatur, quia eius malicia divina dis-
pensacione restringitur, ne ferire tantum me-
tes hominum quantum appetit permittatur. Er-
go hostis noster et inimicus pro et minus pu-
tat eius gladium pietas conditoris a-
stringit, ut replicatus intra eius con-
scienciam lateat et ultra quam desuper iuste
disponitur sese in mortes hominum eius
malicia non extendat. Et aut ad mul-
ta forte prevalet hoc de principio
magne condicionis potest, quod vero a quibus-
dam vincatur, eius nimirum gladius
ab auctore replicatur. Sed nondum quod
meritis exigentibus multas ferire per-
mittitur, ut cum deum deserunt dampna-
ta hosti famulentur. Ab electis vero co-
bellens vincitur, qui soli auctori
omnium humilius substernitur. Cum igitur
per hoc quod permittente deo malignus
spiritus valde intollerabilis demonstratur,
aperte cognoscimus cum quanto hoste pu-
gnamus. Super est ut unus quisque nostrum
tanto se plenius auctori subiciat
quanto contra se verius violencias ad-
versarii vires pensat. Quid namque nos
nisi pulvis sumus? Quid vero ille nisi
unus ex celestibus spiritibus, et quod adhuc
maius est, summus? Quid ergo de propria virtu-
te audeat, quando contra angelorum prin-
cipem pulvis pugnat? Sed quia
superiorum spirituum conditor terrenum cor-
pus assumpsit, recte iam superbientem
angelum humilis pulvis vincit. Dignum
namque est ut vincatur a pulvere qui for-
tem se credidit de sublimitate creacionis, ut
superatus inveniat quia defecit ela-
tus. Sic ei superbia meruit deicere, sic
humilitas exaltavit quos et celestis spes
erigendo se tartarum tollet, et terrena
humilitas sine termino super celos regnet.
Hec Gregorius. Unde cum aliquis cogita-
ciones malas sibi advenientes superat

non sibi de hoc victoriam tribuat sed deo
quia nisi adiutorium dei et timor domini
qui cordibus fidelium per donum sancti spiritus
infunditur adesset et carnalia desideria
reprimeret nequaquam homo temptacionibus
et pravis cogitacionibus resistere posset
De hoc beatus gregorius in xxviii libro moralium
tractans illud verbum Quis conclusit
ostiis mare sic dicit Quid enim mare ni
si cor humanum furore turbidum rixis a
marum elacione superbie tumidum frau
de malicie obscurum Cuius mare quasi
serat attendit quisquis in se occultas
cogitaciones temptaciones intelli
git Ecce enim iam prava relinquimus
iam desideriis terrenis in hominibus iam
perversa opera foras abscidimus sed cum
latent intus ea cum quibus hinc ve
nimus vite veteris procella fatiga
tur quam nisi respectus iudicii et e
terni pavor tormenti in mensi sicut tu
moris claustra constringerent cum
tamen in nobis penitus super edificati
operis fundamenta corruissent Si
enim quod per suggestionem sentit in suc
cessu per delibacionem foris erumperet inte
rior fabrica funditus cassa mansis
set In iniquitate namque concepti
et in delicto editi pravitatis corrupcionis
molestias pugna nobiscum huc de
ferimus quam cum labore vincamus Un
de de hoc mare dicitur Cum erumpebat
quasi de vulva procedens Vulva enim pra
ve cogitacionis adolescencia est De
qua per moysen dominus dicit Sensus enim
et cogitacio humani cordis prona est in ma
lum ab adolescencia sua Corrupcionis
namque malum quod vivis quasi in
abortum desideriorum carnalium suscipit
in provectu etatis erumpit et nisi hoc
tactus divine fortitudinis manus
reprimat occulte conditoris ne bonum repen
te culpa in profundum vorat Nemo
igitur cogitacionum suarum victoriam
sibi tribuat cum veritas dicit Quis con
clusit ostiis mare quando erumpebat quasi
de vulva procedens quia nisi ab ipso
cogitacionis primordio cordis fluctus
gratia divina retineret temptacionum procellis
mare fremens tum procul dubio huma

ne mentis obruisset Solus ergo dominus
ostiis mare concludit qui pravis
motibus cordis claustra in spiritu for
midinis obicit Unde bene subiungitur
Circumdedi illud terminis meis Terminis
suis dominus hoc mare circumdat quia cor humanum
temptacionibus tumidum occultis donorum
distribucionibus mitigat modo agens
primum ne prima suggestio ad delectacionem
veniat modo ne prima delectacio ad con
sensum perrumpat Cum ergo illicitos
motus cordis respicit et in quibusdam
eos usque ad consensum venire prohibet
in quibusdam vero illos a delectacione resti
ngit nimirum furenti mari terminos im
ponit ut nequaquam in opere exeat sed
intra sinum mentis temptacionum fluctibus
unitas se unda collidat Hec gregorius
Notandum est quod diaboli temptamenta
non solum electis non nocent sed proficiunt
quia cum temptantur in humilitate conservantur
et in pugna spirituali erudiuntur et ideo in
presenti et in futuro temptaciones huiusmodi sa
luti iustorum deserviunt Ut beatus gregorius ali
qualiter tangit in xxxiii libro moralium ex
ponens illud verbum Numquid feriet te
cum pactum subaudis ut mecum et acci
pies eum servum sempiternum subaudis sicut
ego cum sit alius Solerter intuendum est quod
pactum cum domino leviathan iste feriat
ut sepe temptandos a deo famulis feriatur In
pacto namque discordancium parcium vo
luntas impletur ut ad votum suum quisque
perveniat et magna desiderato fine con
cludat Antiquus itaque hostis a sin
ceritate divine innocencie malicie sue
suctensus fuit discordat sed a bonis
iudicio etiam discordando non discre
pat Nam vivos iustos semper maligno
le temptare appetit sed tamen hoc dominus nullo mi
sericordie nisi iuste permittit Hec ipsa ergo
temptacionis licencia pacti vocatur
in qua et desiderium temptatoris agitur
et tamen per ea miro modo voluntas iusti dispe
nsacionis impletur Erudiendos enim electos
suos dominus sepe temptari sinit sed hac
ipsa temptacione disponit ut qui elati
perire poterant humiliati a perdicione serventur
Decreto ergo dispensacionis ordine unde
se inire permittit inde iniquitas diaboli inde

pie pficiat bonitas di. Et bn exoh' pac
to q tu duo ferre di- simus accipi phi
bet qz inde obtepat mitab9 supne
gre vn expet iram neqissime volu
tatis sue. Simus g° expacto e q dum
voluntatez suam imple pmittit a
supni gsilij voluntate ligat ut claos
dei volens tepet z teptando nesciens
pbet. Sz quia tamdiu melioz nra vsi
bus sunt qmdm malitie sue neqmca
teptacomb9 exce potuit hoc aut in
loco adno no solum expacto simus sz
sempternis simus accipi di i nescigna
re gpellim quo z p9 pntis vite ter
mi in fine cu duo impetun demon
strem9. Neq em tunc iustos celesti
felicitate pollentes adhuc tempta
re pmittit tu aut eoz oculos eterne
gehenne ignib9 mancipat qz neq
quam i illa supna btitudine temp
tacomb9 erudiendi sunt. i qua ia tepta
tonu laboribus remunerant. Sz tuc
leviathan iste cu suo corpe r pbis
vz omnib9 flamis ultricib9 traditur
quib9 sine fine cruciet quos s cu
ciatus dum insti conspiciunt i dei lau
dibus crescunt qz in se cernit boni
quo remunerati sunt z i illis gspiciunt
malu q euasernunt. Et qnmus exvi
sione dmra coz gaudiu iam no sit
quo crescat tanto magis tn anctoi
suo esse debitores senciunt. quto z bo
ni cernit ep iuste remunerati pcipmt
z mali q misericordit adiuti vicerunt
Leg si walitati misoz z hic tep tacio
leviathan istius z illic dampnacio
pficiat sempiternus e finus. du dei
laudib9 nesciens finit z illic ei9 pena
z hic volintas i iusta. Liber viij.
Capitulum primum
Ocipio eciam de hu
cdoceitur nonnqm eciam
religiosi viri paciunt tepi
ditatez z qndaz ignauiaz i opibus
bonis z i dmo cultu ac in amore dei
decelib9 ingi aliqm in formacoz ac
hic desiderio z exoopto. Cap. iij.
Scire debes q tepiditas seu
desidia ment sine corpis
solet euenire tripli. primo
ppe negligentia ppriam tu emisse se
sz homo in spuali exercitio vel tu cor
sui no custodit anoxijs z supvacuis
cogitacomb9 vel tu aliquis nimis
sibi indulget de gmodis corpalib9
vz decibo potu ac sopno z cetis q
ptinet ad comodu corpis. ppt hmoi
em negligencias incurrit tepiditas
z sterilitas mentis z corpis. q tepi
dum facit i dilectione di ac cetis
opibus bonis. Scdo tepiditas sine
desidia solet euenire ppimpugna
cones diabolicas. q accidit tu homo
facit q in se e bonis opibus i siste
do z tu p subtilez temptatores calli
ditatez effiat accidiosus z tepid9
mente z corpe ad exsequdu opus
boni z adea que ptinent ad aie
salute. Tercio tepiditas solet eue
nire ex dispensacione aut pmissio
ne dei z hoc contingit tu deus graz
suam subtrahit homi z paulisper
delinquit ut ex hoc ho i firmitate
ppa humilit i tuens sup puritate cor
dis qm pus ex dono gre dei huit
se no extollat z post recupatam
gram eandem p9 modu tu maiore
diligecia in se studeat cosuare. De
hoc hct in colla. primum vbi daniel
abbas i sua coll. sic d'. Trptita nob
amiatorib9 ro supstilitate ment est
tradita. Aut em de negligencia nra
aut impugnacone diabli a de dispe
sacoe dm ac pbacone descendit.
Et de negligencia quide tu nro no
tpe precedente minus specte nos metipos
z remississimus exhibentes z pigniciam
desidiam noxijs cogitacomb9 pasti
cram cordis nri spinas z tribulos fa
cimus germinare. quib9 inca pullula
tibus gseqnt efficim steriles abomi
qz spuali fructu z gtemplacoe ieiuni.
De impugnacone diabli vo tu z bonis
nonnqm studijs dediti callida subtili
tate mente nram adusarius penetrare
vel ignorantes abopinus i tencomb9
abstrahim. vel i nra dispensacoms
at ac pbacoms dm duplex ca e pma
ut paulisp adno delicti z mentis me
in firmitatem humilit intuentes sup pre
cedente puritate cordis que nob e illi9

visitatione donata. nullatenus extolla-
mur probantesque nos ab eodem delictos
gemitibus nostris et industria illam leti-
ciae ac puritatis statum recuperare non
posse intelligamus et perditam cordis alacri-
tatem non nostro studio sed illius nobis
dignatione collatam et puritatem de ipsius
iure semper gratia et illuminatione esse posce-
dam. Secundo vero probationis est causa ut perse-
verantia mentis vel mentis constancia et
desiderii comprobetur et qua intentione cor-
dis vel orationum instancia discedentem nos
visitationem spiritus requiramus manife-
stetur in nobis ac pariter agnoscentes
quanto labore amissum istud spiritale
gaudium et puritatis leticia conquiratur
sollicitius inventam custodire ac tena-
cius studeamus. Eadem more
negligentius custodiri solet quod quis
credit facile posse reparari. Hec Daniel
abbas. Et nondum etiam quod sunt aliqui
religiosi qui temptantur ex difficulta-
te bene operandi. Habent namque bona
voluntatem aliquam sed non fortem. Ita
horror quidam terret eos cum cogitant
de perfectu spirituali. Qui dicunt apud se
bona esset victoria sed dura est pugna
dulce premium sed labor vincendi gravis.
Sic exploratores missi in terram promis-
sionis reversi commendabant uberta-
tem terre ostensis fructibus sed terrue-
runt plebem per difficultatem expugnationis
hostium et proceritatem inhabitantium. Ita re-
ligiosi quidam explorantes terram per
scripturas que magna gaudia celi pre-
dicat sed pugnas temptationum et labo-
res spiritualium exercitiorum ita exhorrent
quod potius in deserto mori volunt quam
introduci in terram promissionis. Hoc est
magis volunt quodam torpore in quodam
mediocri statu remanere inter secula-
rem vitam et spiritualem quasi inter egi-
ptum et terram promissionis in deserto a-
ride conversationis quam per laborem
et terribiles pugnas pervenire ad gra-
tiam perfectionis. Gigantes et terre mi-
rantur et timent cum magnorum statum
virtutes considerant et de propria puritate
diffidentes illorum perfectionem attingere
non ex humilitate sed pavidi desperant.

Unde et tam pauci ad perfectionem perveniunt
quia illi soli perfecti sunt inter religiosos
qui in pugna temptationis et in exerci-
tio virtutis infatigabiliter constantes fue-
runt pugnando contra temptationes et resi-
stendo malis usque in finem. Assistens
est deus quo difficilius quis in temp-
tationis pugna certaverit eo maiorem
perfectionis ei gratiam retribuet in presen-
ti et maioris glorie in futuro. Unde quilibet
religiosus debet studere ut proficiat et non
deficiat in vita virtuosa et religiosa ne
contingat eum cadere a statu virtutum
et bonorum operum. Nam paulatim suc-
crescentibus viciis ex negligencia ho-
minis et in pugnatione diaboli expellitur
mens a statu virtutis. De hoc Theodo-
rus abbas in collatione prima sic dicit. Lapsus
vero quispiam nequaquam subitanea rui-
na corruisse credendus est sed prolonga
mentis incuria paulatim virtute animi
decidente et per hoc sensim viciis decre-
scentibus casu miserabili concidisse.
Ante contritionem enim precedit in via
et ad ruinam mala cogitatio quem-
admodum domus nequaquam subitaneo
ad ruinam procumbit impulsu nisi lon-
ga inhabitantium desidia stillicidiis
primum parvissimis penetrantibus corru-
pta sensim fuerint munimenta tec-
torum quibus per vetustatem negligencia
et maiorem modum potestas atque col-
lapsis et madidis postea influit plu-
viarum imbriumque tempestas. Et anime
eventum spiritaliter Salomon ita designat:
Stillicidia inquiens eiciunt hominem
in die hiemali de domo sua. Eleganter
ergo mentem in vitam domui comparavit
tectoque neglecto per quem primo quidem
velud minutissima quedam penetrant
ad animam stillicidia passionum. Que
si velud parva ac levia negliguntur
corrumpunt tignum virtutum et post hec
influunt ymbre latissimo viciorum quo
in hiemali die id est in tempore temptationis
irruente in impugnatione diaboli ex-
pellitur mens de habitatione virtutum
in qua sese aliquam circumspecta diligencia
retinens velud in domo propria passio-
ne rechenerat. Hec Theodorus abbas

Unde cum deus cernit aliquem mona
chum aut religiosum circa salutem
anime sue esse negligentem et in exerci
cione virtutum torpentem permittit eum
incidere in temptaciones ut pro ociositate
et tepidam negligenciam a devocione de
clinet. Facit autem hoc deus diligen
tibus eum ut illos magis cautos red
dat in hijs que pertinent ad salutem
de hoc ysaak abbas syrie sic dicit / Mo
nachus qui non sinit deo impetu be
neplaciti eius nec studiose laborat
pro salute anime sue secundum exiga virtutum ac
quisicionem sed est negligens permittitur
utique a deo in temptaciones incidere ne per
nimiam ociositatem sua a devocione
declinet. Ob hoc enim permittit dominus tempta
ciones super peritos et negligentes ut
in ipsis et non in vanitatibus meditentur. Fa
cit autem hoc deus diligentibus eum ut
castiget eos et faciat sapientes et ipsos
suam doceat voluntatem. Nos quoque qui
ad eum currimus citius non expandit quousque
usque fessi sunt et stant pro eo quod hec
sibi propria negligentia contigerunt.
hec ysaak abbas / Considerandum etiam
quod quedam sunt valde perplexe et subtiles
temptaciones malignorum spirituum quas
etiam perfecti viri vix comprehendere et intelli
gere possunt / de quibus iohannes abbas montis
synai sic ait / Multum difficile
comprehensibilis est malignorum spirituum
malignitas in hoc quod delicantes
et saturati plerumque vigilantius vigi
lamus. ieiunantes autem et miseria afflicti
a debilitate sompno inflante sub
vertimur. Tacentes et remote degentes
in duriciam et cum societate compungimur.
Famescentes et exterminati abstinencia
in sompniis temptamur. et repleti sine
sine temptacione permanemus. In indi
gencia et penuria obstinati et aridi et
indevoti efficimur. In potacione vero
vini hylares devoti et faciles ad com
punccionem. Audista qui potest in domino illuminet
eos qui sine lumine sunt. Nos enim in hijs
tribus sine lumine sumus. Verum tamen id
dicimus quod hec talis commutacio et vicissi
tudo non semper ex demonibus fit sed et
quandoque ex complexione et natura. De quibus istis

ad discernendum casibus sunt et similitudinem
dum deprecemur plerumque vero et divina dispen
sacio in contrarijs sua nos benignitate
ut ingratos preveniens vult visita
re et a nobis pompam elacionem et propriam
reputacionem excludit et removet
hec Iohannes abbas / Sciendum et hoc nondum quod
sunt diversa passionum genera propter que solet
deus nonnullos permittere in hac vita
de hoc in quadam summa sic dicitur / Quinque enim
ex causis deus permittit aliquos in hac
vita et notentur in hijs versibus. Est qui
torquetur ne fastus ei dominetur. Ut pau
lus cui datus est angelus sathane
ne magnitudo revelacionum eum ex
tolleret. Est qui torquetur ut purius
inde probetur vel sic ut ei meritum cumuletur
ut Iob et Thobias et multi alij. Est
qui torquetur deus ut sic glorificetur
ut cecus natus / de quo dominus ait. Ut
hic peccavit nec parentes eius sed ut
manifestentur opera dei in illo. Est qui
torquetur ut precio trudetur. ut herodes
et sodomite et Dathan et Abyron. Est
qui torquetur ut emendet prius fractus
ut maria soror moysi et cottidie
multi xpiani quos dominus flagellat
ut convertantur / de hoc et habetur in prolo
go super Iob ubi beatus gregorius sic dicit / Nondum
quod passionum diversa sunt genera. Alia namque
est passio qua peccator punitur ut absque
retractione puniatur. Sicut puniuntur in
dece dicitur plaga inimici percussi te casti
gacione crudeli. Aliquando etiam peccator
patitur ut corrigatur. Sicut unde
in ewangelio dicitur / Ecce sanus factus es iam
noli peccare ne tibi aliquid deterius con
tingat. Verba enim salvantis indicant
quia peccata precedentia vim doloris exi
gebant. Aliquando quisque non pro preterita cul
pa diluenda sed pro futura vitanda pati
tur quod aperte paulus de semetipso te
statur dicens. ne magnitudo revela
cionum extollat me datus est michi sti
mulus angelus sathane. Qui enim non
ait quod extulit sed ne extollat aperte indicat
quod passione illa ne eveniat compescitur
non autem que evenit culpa purgatur.
Non nunquam vero quisque nec pro preterita nec
pro futura iniquitate patitur sed ut sola

dine virtutis potencia monstret. unde
dicit dominus de ceco nato Neque hic peccavit
etc. / In qua manifestacione quid agitur
nisi ut ex flagello maior virtus au
geretur et cui nulla iniquitatis peccata ter
git magna paciencie fortitudo coniungitur
hec gregorius. / Et quocunque modo vir reli
giosus tribuletur vel flagelletur sive
per temptaciones sive per alias quascunque
tribulaciones non debet desperare aut de
ficere sed paciencer et cum humilitate sustinere
manum et flagella domini qui nequaquam de
relinquet timentes et sperantes in se
sed liberabit a temptacione et post tribula
cionem gaudium et exultacionem cordi infun
det / dicens Sara in libro thobie sic dicens
Benedictum est nomen tuum deus patrum
nostrorum qui cum iratus fueris misericordiam facies
et in tempore tribulacionis peccata dimittis hijs
qui invocant te. hoc autem pro certo habet omnis
qui colit te. quia vita eius si in probacione
fuit coronabitur. si autem in tribulacione fu
erit liberabitur et si in correpcione fuit ad
misericordiam tuam venire licebit. Non enim delec
taris in perdicionibus nostris. quia post tempestatem
tranquillum facis et post lacrimacionem et fle
tum exultacionem infundis / hec illa.
Oportet eciam dominus eos quos diligit diversis
temptacionibus affligi permittit. et hoc
ideo facit ne mens eorum dum in rebus
transitorijs et in vanitatibus seculi plus
quam debet delectatur ab amore sui con
ditoris se dividat. Et ideo per adversa
temptat ut fugientes ad auxilium
sui creatoris et sencientes ab ipso ad
iutorium et consolacionem in suis temptacionibus
et tribulacionibus eo ferventius eum diligat
et sui assidue frequencius ipsum diligant
a quo tot beneficia se senciunt esse consecutos

Desidero eciam scire filius / cos
quo debeat se homo habere in prosperis
et adversis ne contingat eum cadere in
lapsum peccati

Cap xlv

Scire debes quod omnes christi fideles
et maxime religiosi in uno
statu permanere non possunt aut
enim consolantur prospera sive sint spiri
tualia sive temporalia. aut tribula
tur per adversa. hoc est per maiorum tempta
menta vel diversorum passionum flagella

Et quilibet timens deum debet esse quasi ambi
dexter ut in prosperis eventibus sive sint
spirituales sive temporales teneat humilitatem
et in adversis quibuscunque habeat pacienciam ut
prospera non trahat ad nocivam volup
tatem nec per adversa inducat ad de
speracionem / de talibus viris religiosis
et ambidextris Theodorus abbas in
coll. prima sic dicit / Isti sunt qui figura
liter in scripturis sanctis ambidextri nun
cupantur ut ille Aoth in libro iudi
cum fuisse describitur qui utraque ma
nu utebatur pro dextra. Quam virtutem ita
poterimus nos quoque intellectualiter
possidere si ea que prospera sunt dextraque
censentur et ea que adversa sunt a
sinistra dicuntur bono utroque usu ad
partem fecimus dextram pertinere ut
quecumque fuerint illata fiant nobis
arma iusticie. duabus namque parti
bus et ut ita diximus manibus in eodem
homine nostrum subsistere providemus. nec
quisquam sanctorum carere ac sinistra quam
dicimus potest sed in hoc virtus perfecta discernitur
si utramque in dextram bene utendo
convertat. Et ut manifestius hec que di
ximus possit intelligi. hic vir sanctus dex
tram successus videlicet spirituales in qua tunc
consistit quando fervens spiritu desiderijs et co
cupiscenciis omnibus dominatur. quando ab omni
diabolica impugnacione securus ab
sque ullo labore atque difficultate vicia
carnis vel respuit vel abscidit. cum
sublimatus a terra universa presencia
atque futura terrena velud inanem
fumum umbramque vacuam contemplatur
et ut mox transitura contempnit. Cum
futura per excessum mentis non solum
ardentissime concupiscit. verum eciam
clarius intuetur. cum efficacius spiritualibus
pascitur theoriis cum lucidius reserata
sibi conspicit celestia sacramenta. cum
oraciones purius atque alacrius emittit
ad deum cum spiritus ita ardore succensus ad
ea que invisibilia sunt et eterna tota
cum alacritate transmigrat. ut nequa
quam se iam credat in carne consistere.
Habet similiter et sinistram cum tempta
cionum turbinibus implicatur cum ad desi
deria carnis incentivorum estibus inflamatur

ti ad iracundie ꝑturbacionis igne
succendit᷑ cu᷑ superbie seu cenodoxie
elacione pulsat᷑ cu᷑ tristicia morte
operante deprimit᷑ cu᷑ machinis acci
die z impugnacione concutit᷑ cumq
omni spirituali fuore subtracto quoda
tepe atq irracionabili merore torpe
scit. vt non solum cogitacionibus verum
ac frequentioribus deserenti. sed et psalmo
ora lectio remocio celle simul horreat
z intollabili quodam thetroq fasti
dio vniuersa sordeant instrumenta
virtutum. Ex quibus cum pulsat᷑ monachus
sinistris partibus se cognoscat vrgeri
Ex quibus igitur illius que dextre partis
ex prospero eminus fuit elatus z in
istis que sinistre partis sunt vilit᷑ di
micans nulla desperacione conciderit
ac potius de contrariis arma quedam pa
ciencie ad exercicium virtutis assumpserit
vtraque manu vtitur pro dextera z in
vtroque actu triumphator effectus tam
de sinistro statu quam dextro palma
victorie consequet᷑. Erimus igitur am
bidextri quando nos quoque rerum presentium
copia vel inopia non mutauerit z nec
illa nos ad voluptates noxie remis
sionis impulerit nec ista ad desperacionem
attraxerit z querelam. sed similiter deo gracias
in vtroque referentes parem fructum
de secundis aduersisque capiamus. quale
lem se ille verus ambidexter doctor
gencium fuisse testat᷑ dicens. Ego
enim didici in quibus sum sufficiens esse
Scio z humiliari scio z habundare vbique z
in omnibus z ad omnia institutus sum
z saturari z esurire z habundare z penu
riam pati omnia possum in eo qui
me confortat. [Hec Theodorus abbas]
[Et nondum] quod pro contemptu presencium z
delectabilium z pro fortem sufferenciam
z tollerantiam aduersorum prouenit᷑ ad
cordis tranquillitatem z pacem. quorum
vnum agit᷑ per abstinenciam non soli
que est in cibo z potu. sed in omnibus in
quibus delectacio carnalis vel humana
seculi consistit. Alterum vero fit per pacienciam
cum aduersa viriliter sufferunt᷑. [Dicit Ber
hardus de sancto. vi. sic dicit] Magna pax
z tranquillitas cordis est. nulla humana mundi

oblectamenta concupiscere. nulla eius ad
uersa formidare quorum vnum per abstine
ciam alterum per pacienciam obtinetur.
Eundem dicimus mundi oblectamenta
concupiscat qui oblata delectamenta a
more abstinencie recusat. vel quid
dicimus mundi aduersis timeat qui vir
tute paciencie roboratus de illatis etiam
malis triumphat. [Vnde apostolus scriptum]
[est] ibant apostoli gaudentes a conspectu concili
[et z per paulum dicit] In tribulacione gau
dentes ad beatitudinem z igitur cum spectat
quod quis pro dei amore carnem durius tollat
vnde enim corpus atterit᷑ consciencia ex
hilarat᷑ z quo exterius indiget᷑ in felici
or eo interius constat esse beatior. Eum
enim pro dei amore afflictionem corporis
diligit z pro celesti desiderio seculi volup
tatem odit. perfecto hostem suum vbique
declinare potest. [Et nondum] quod non
solum illam quem cibo z potu est
abstinenciam intelligere debemus. ymo
per abstinenciam z pacienciam intelligimus
omnes superfluas delectaciones z corporis
afflictiones. que per quinque sensus car
nem delectant aut cruciant [Hec Ber
hardus] Debemus ergo temptacionibus
diabolicis viriliter resistere z si non possumus
peccatis venialibus in hac vita totaliter
carere. debemus tamen peccatis mortalibus
que nobis a malignis spiritibus sug
geruntur fortiter repugnare vt premium
assequi valeamus vite eterne. [Dicit
hector in glossa Nicolai de Lira super
epistola ad Corinthios prima vbi super quedam
verba apostoli videlicet. Qui se existimat stare videat ne cadat
sic dicit] Qui se existimat stare videlicet in deo
per bona opera z bene dicit existimat.
quia nescit homo vtrum amore vel
odio dignus sit. propterea tamen licet de hoc aliquam
coniecturam videat ne cadat ad impulsum
temptacionis z propterea de fragilitate humane fra
gilitati et ideo subdit᷑. Temptacio vos non
apprehendat. id est non inducat vos in con
sensum z operacionem peccati. Temptari enim
non est malum sed virtutis exercicium
si temptacioni viriliter resistat᷑ propterea quod in
persona viri perfecti dicit. [illud psalmi] Proba me
domine z tempta me. nisi humana. id est illa
temptacione que non potest vitari totaliter

abhomie iuita ptti sz de pcto veni
ali q aut temptacom ad pctm mor
tale inuenti valeat Ad resiste tn ad
iutorio dei ondit dicens | Fidelis at
deus in pmissis splendis qui non
paciet vos temptari supra id q po
testis quia pmisit adiutoriu i tep
tacoib9 positis si fidelit recurrit
ad ipm ideo subdit Sz faciet etiam
cu temptacone puentum vos tota
lit adiuuans ut ipa temptacio
vobis pueniat ad augmentu meriti
pcrme supacom ideo subdit ut pos
sitis sustine i temptacoib9 pualere
hec glo | Et sciendu q opa deus no
pmittit suos fideles temptari sup
id q pnt quia si dat dyabo tempta
di licenciaz dat etiam sustinentib9
temptacom resistendi gram Vnde
si no possum9 pre i pedimenta tep
tacoinu semp esse i munes abom
pcto ut vno mo incessant adhere
re do debem9 tn adhibe omez dilige
ciam ne p nram negligenciaz migit
a medlam ur abeo | de hoc i quadaz
glo sic di | Fidelis deus qui no pati
suos temptari sup id q pnt di em
dat dyabo temptandi licencia dat z
temptatis resistendi gram Igit
z si no est i nobis pfectio angli no
sit i nobis psupcio dyabli ut qui
no possum9 ut i munes a pcto vni
formit z incessant adhere do nequa
qui irrecupabilit a medlam abeo
hec glo | Oms igit qui sut i statu p
ficienciu debent adhibe omez dilige
ciam ad studiu ut avicijs z pctis ab
stineant z i virtutibus ac bonis opib9
se exerceant z temptacoib9 quibuscu
sibi occurrentib9 fortit resistant ac sce
z laudabilit viuant ut imitatores a
plox z alior scor esse possint z p co
sequns ad eternam btitudinez puenire
de talibus Crisostomus sic dc Scit do
qui sut eius nouit em eos q i illo co
fidut qui toto ardore adeu attendunt
qui in pposito pseuerant qui se vni
scidunt qui calcant delectaciones z cu
piditates mudi qui carnis affectus
compmut qui omib9 suggestionib9

mali cordis repugnant qui i visceri
bus pietatis sp fundant Hij tales
cultores di sunt aplox imitatores
pedissequi btitudinis | hec Crisosto9
Hemus igit nunc de temptacoib9 put
dns dignare dignatus e explanatu
q ptinet ad pficientes quox status
ut supius pmissum e consistat i tco
loco i temptacoum ppessione Et sic
patz de statu pficienciu z i quib9 idem
status dependeat vz i vicior detestacio
ne i virtutum opacone z i temptacoum
ppessione ee expositum z explanatum
deo gracias : +

Explicit lib Scdus qui tractat de sta
tu pficienciu Sic igit Hemus vnu
libri illius tractatus qui nuncupat
thalogranatum explanatu z consti
tum Anno dni m° cccc° xix° Sabbato
post omi Scorum p manus Walc
tini de Sedlzano zc : +

Item Registrum Scdi libri

Quod in quib9 cosistit status pficiencium · I ·
Quid sit pctm Capm II
Vnde oriunt pcta Cap · III
De pctis mortalibus in genere IIII
De vicio Superbie V
De vana gloria VI
De Inuidia VII
De Ira VIII De Accidia IX
De Auaricia X De Gula XI
De luxuria XII Qn pdca pcta sut XIII
mortalia vl qn possint ee venialia
Vtru sit plura pcta criminalia exceptis
octo capitalib9 vicijs z decē peptis XIIII
De peccatis venialibus XV
De duodecim abusioib9 claustri z de de
tractione z d indicijs temerarijs pprior XVI
De virtute z eius effectibus XVII
De timore domini XVIII
De bona voluntate XIX
De diffusione z d diiudicacone ppa XX
De humilitate XXI
De paciencia XXII
De Silencio XXIII
De obediencia XXIIII
De paupertate z contemptu diuiciaz XXV

De sobrietate xxvj
De castitate xxvij
De quatuor virtutibus cardinalibus que sunt virtutes politice et purgatorie purgati animi et exemplares. xxviij
De consiliis ad que tenentur religiosi xxix
De bona operatione seu actione xxx
De perseverantia xxxj
De temptationibus quas patiuntur religiosi xxxij
De occasionibus temptationum quas oriuntur temptationes xxxiij
De pugna spirituali et que specialiter impugnant homines xxxiiij
Utrum possit homo vivere in hoc mundo sine temptationibus xxxv
De viciis que se palliant sub virtutis specie et de pravis consiliis et laqueis demonum xxxvj
Que temptationes sunt atrociores quas sustinent religiosi xxxvij
Quod temptationibus omnibus sit resistendum xxxviij
Quare permittit deus suos electos temptari et utrum sit salubre sustinere temptationes xxxix
Quare subtrahatur eis gratia devotionis et quare iusti viri non possunt proficere in virtutibus quantum desiderant. xl
Utrum possint iusti viri vivere in hac vita sine minutis et venialibus peccatis xlj
Utrum malignus spiritus possit occultas cogitationes cordis intelligere xlij
Utrum malignus spiritus possit temptare homines in quantum voluit. xliij
De tepiditate quam patiuntur nonnumquam religiosi viri xliiij
Quomodo debeat se homo habere in prosperis et in adversis ne cadat in peccatum xlv

Et sic est finis huius Registri in nomine domini.

G. B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

restau. Kranich 1972

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Primus et Secundus
liber Malogranati

BLB BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

pnte libr 2 media pcon [illegible] [illegible] una ego [illegible] emi a [illegible] dno Jo. [illegible]
opidum Erfford i[illegible] [illegible] scolaris [illegible] [illegible] anno dni m cccc xxviii
die xxi mens Julii pn[illegible] [illegible] albe [illegible] [illegible] 2 dno [illegible]
gredenige hospital i[illegible]

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

restaur. Krauch 1972

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg